

સદરહુ મન્યનું કાઠ્ઠજીપૂર્વક સંશોધન કરવામાં પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી માનવિજયજી મહારાજે અત્યંત પરિશ્રમ ઉઠાવેલ છે, અને વલ્લે માગો છપાઈને તૈયાર થયા પછી રહી ગયેલ અશુદ્ધિઓ શોધીને શુદ્ધિપત્રક પળ તેઓશ્રીએ તૈયાર કરેલ છે; છતાં પળ દ્રષ્ટિદોષથી અગર પ્રેસદોષથી કંઈ પળ ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય તો વિદ્વદ્વચ્ચોં સુધારી લેશે પ્વી આશા છે.

સદરહુ મન્યને છપાવવા માટે દ્રવ્યની સહાયના ઉપદેશદાતા મુનિવર, સંશોધક મુનિવર અને દ્રવ્યની સહાય કરનાર જ્ઞાનપ્રેમીઓનો આ સંસ્થા તારફથી અત્યંત આભાર માનું છું અને ઈચ્છું છું કે સદરહુ સંસ્થાને આવા મન્યોના વધુ પ્રકાશનમાં પોતાની શક્તિઓનો લાભ આપે પ જ કામના.

વિ. સં. ૧૯૯૭

અપાઠ શુદિ ૨, સુરત.

}

લિ. સંપાદક-

માસ્તર હીરાલાલ રણછોડભાઈ

प्रथमविभागस्य शुद्धिपत्रकम् ।

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	१	अर्हत्स्तुतिः	अर्हत्स्तुतिः
२	२	२	बाह्यपृष्ठस्य	बाह्यपृष्ठस्य
"	"	१२	मत्वर्थे	मत्वर्थे
३	१	७	सम्पक्त्व	सम्पक्त्व
"	"	१३	महात्स्यवतः	महात्स्यवतः
४	"	४	संवरं	संवरं
५	"	३	वासुपुत्रं	वासुपुत्रं
"	"	६	पदमित्थ	पदमित्थ
६	"	१	बलस्य	बलस्य
"	३	११	आर्य	आर्य

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
७	१	९	पच्यते	पच्यते
"	२	२	सुभिरके	सुभिरके
८	१	१	धारिणि दाणं	धारिणिदाणं
"	२	१३	खानि	खानि
९	१	११	प्रतीच्छ्या	प्रतीच्छ्या
"	२	६	मझे	मझे
"	"	८	मद्यमं	मद्यमं
"	"	९	ज्ञयणं	ज्ञयणं
"	"	"	मशमंगलं	मशमंगलं
"	"	"	वंदणज्ञयणं	वंदणज्ञयणं

शुद्धः	अशुद्धः-	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
नामानुयोगो	नामानुयोगो	६	१	१९
पनकेम्यः	पनकेम्यः	९	१	२०
गन्धादिपर्यायाः	गन्धादि पर्यायाः	४	२	२१
प्रदेशवत्त्वं	प्रदेशवत्त्वं	४	१	२३
पृष्ठौ	पृष्ठौ	१३	२	२६
फड्डा	फड्डा	५	२	२७
विभंगा	विभंगा	३	२	२८
चतुर्भङ्गी	चतुर्भङ्गी	६	१	२९
स सूर्यांशु	ससूर्यांशु	१०	२	"
विपं	विपयं	१२	"	"
पार्धस्थाया	पार्धस्थाया	२	"	३२
शुद्धयते	शुद्धयते	६	"	"
कीर्त्तयिष्यामि	कीर्त्तयिष्यामि	१२	"	३४

शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
पञ्चकाणज्जयणं	पञ्चकाणज्जयणं	९	२	९
युगपद- कई	युगपद- कई	१३	१	१२
तिर्यग्लोके	तिर्यग्लोके	७	२	१३
तिर्यग्लोके	तिर्यग्लोके	९	१	१४
नेकेन्द्रियाद्याः	नेकेन्द्रियाद्याः	१०	१	१४
पूर्वपन्नाः	पूर्वपन्नाः	५	१	१५
लेख्याः	लेख्या	८	२	"
वर्णवितुं	वर्णयितु	१०	"	"
असशिष्टुतं	असशिष्टुत	"	"	१६
द्वीन्द्रियादिशब्दाः	द्वीन्द्रियादिशब्दाः	५	१	१७
नाणबिन्तरे	नाणबिन्तरे	१३	१	१७
निज्जुत्ति	निज्जुत्ति	११	२	"
		१२	१	१८

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
३८	९	ग्रन्थि	ग्रन्थि
३९	४	मलिनार्धशुद्ध-	मलिनार्धशुद्ध-
"	७	उत्कृष्टतो पतित	उत्कृष्टतोऽपतित
"	९	दंसणल्लं	दंसणल्लं
"	११	नात्मानामिति	नात्मानामिति
४१	४	क्रोधाद्यौ	क्रोधाद्यौ
"	७	असंख्याशान्	असंख्याशान्
४२	११	सम युग	समं युग
४७	३	वामिता	वासिता
५१	११	कुलकरोत्प्रचि	कुलकरोत्प्रचि
५२	१	मूव्यमूत्	मुव्यमूत्
५८	३	पक्वेप्पन्नं	पक्वेप्पन्नं
५९	११	स्मशुकर्मैति	श्मशुकर्मैति

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५९	११	स्मशु	श्मशु
"	१०	पुन्वि	पुन्वि
६०	२	सिद्ध्युचि	सिद्ध्युचि
६२	५	कियन्तिचिद्गाथा	काश्चिद्गाथा
६७	२	चतुर्दशपूर्वी-	चतुर्दशपूर्वि-
६८	११	अद्	अद्
६८	८	पत्ता	पण
७०	८	३१८	३०८
७२	६	वदनथ	वदतथ
७३	१३	ऋपम	भरत
७४	४	सयराहु	सयराहं
७७	३	नूतना	नूतनता
८२	२	सागराकोटि	सागरकोटि

पृष्ठः	पंथी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१९९	२	८	मुक्तिं	मुक्तिः
१००	१	१	स्थिताः	स्थिताः
१०१	"	"	प्रगल्भाम्यां	प्रगल्भाम्यां
"	"	१२	पटवर्पासु	पटवर्पासु
"	२	१	कुण्डाक	कुण्डाक
"	"	१०	रुन्नाके	रुन्नाके
१०२	"	११	पष्टे	पष्टे
१०३	"	३	उवस्सगं	उवस्सगं
१०७	१	११	अनुबुद्धं	अनुबुद्धं
"	२	४	दत्तद्वग्	दत्तद्वग्
१११	१	८	गाथानुलोभ्या	गाथानुलोभ्या
"	२	"	एकः	एकः
११५	२	११	जिक्खमणं	जिक्खमणं

पृष्ठः	पंथी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८७	२	७	स्त्रिष्टुष्टिः	स्त्रिष्टुष्टिः
९०	२	५	दासीदाम	दासीदास
९२	२	११	सीह	सीहा
९३	१	६	स्वच्छन्द०	स्वच्छन्द०
"	"	१२	साण	साण
९५	२	४	ज्जनवल्लभो	ज्जनवल्लभो
"	"	११	आयतो	आयतो
९६	१	८	तत्रैकरात्रि	तत्रैकरात्रि
"	"	१०	'अचियतुगहु'ति	'अचियतुगही'ति
"	२	१	'वासट्टिअगामि'ति	'वासट्टिअगामि'ति
"	"	३	प्रीप्पे	प्रीप्पे
"	"	११	ससमां	ससमां
९८	"	७	भब्भन्तरं	भब्भन्तरं

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११६	१	१०	महिंम	महिंमं
"	"	"	अमिरिसिओ	अमरिसिओ
११९	२	११	विगुण	विगुणः
१२०	१	१०	नारकणामेव	नारकाणामेव
"	२	५	मुक्त्वै	मुक्त्वैप
१२१	२	६	मोतुं	मोतुं
१२३	"	५	दुल्लङ्घ्यौ	दुल्लङ्घ्ये
१२४	"	९	नारकिर्यंद्	नारक्तिर्यंद्
१२५	"	४	अब्भ	अब्भ
१२६	"	७	वाल्हीका	वाहलीका
"	"	८	खलीन	खलीन
१२७	१	७	प्राघुणके	प्राघुर्णके
१२८	"	४	लोपागाम्यास	लोपागाम्याम

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१३०	"	३	मुडकाचार्ये	मुडकाचार्य
१३१	२	७	अणागिण्णो	अणभिण्णो
१३२	१	१४	मासादर्वा	मासादर्वाग्
१३४	१	५	पर्यवासितः	पर्यवासितः
१३५	२	"	तंत्रातरा	तंत्रान्तरा
१४१	"	१२	वद्धमालस्स	वद्धमाणस्स
१४३	"	२	इत्याख्या	इत्याख्यां
१४५	१	१३	मन्थकारेः	मन्थकारैः
१५०	२	१०	भवान्	भवान्
१५१	"	२	समाइवं	सामाइवं
१५२	१	११	यिञ्चिट्ठण	यिञ्चिट्ठण
"	२	४	पीठं विष्टरादि	पीठविष्टरादि
१५३	१	१	तस्य	तस्स

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१५३	१	उर्ध्वांश	उर्ध्वांश
"	१३	वाधस्तनस्य	वाधस्तनस्य
"	४	रुगतिभा	रुगतिभा
१५४	३	विति	विति
"	"	देवसंघाया	देवसंघाया
१५५	१	सास्वादनभावे न	सास्वादनभावेन
१५६	१०	सामायिकानामावः	सामायिकानामभावः
"	२	वेदको	अवेदको
१५७	४	यागोपयो-	योगोपयो-
१५७	५	भवन्ती,	भवन्ती'
"	३	मतिद्वारे	मितिद्वारे
१६०	१४	यथाविधिनिमित्तिक	यथाविधि नैमित्तिक
१६९	१	परिज्ञाद्वारे	प्रत्याख्यानद्वारे

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१७०	१	नामस्थाने	नामस्थाने
"	५	आख्यातिकं	आख्यातिकं
१७१	२	भवे	भवे
"	६	कदाचित्क	कदाचित्क
१७५	१२	वाधादिना	वाधादिना
"	"	लेशनात्	लेशनात्
"	१०	मनुज्येभ्यः	मनुज्येभ्यः
१८०	११	ररक्सी	रक्वसी
१८१	२	यूगर्दभेनां	गर्दभेभ्यूनां
"	८	सुप्तनटोर्ध्वं	सुप्तनटोर्ध्वं
१८३	१	नासिकसुंदरी नंदे ^{१४}	नासिकसुंदरीनंदे ^{१४}
"	९	नासिक्यसुन्दरी-गन्द	नासिक्यसुन्दरीनन्द
१८६	८	पङ्क्याम्	पङ्क्त्याम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२१३	१	८	जीव	जाव
२१४	"	१	पञ्चरकाण	पञ्चक्खाण
२१८	२	४	चतुर्विंधो	चतुर्विंधो
२२७	१	३	वेचिति	वेचीति
२२७	२	१	तीर्थकरा	तीर्थकरा
२२८	१	२	मिथ्यात्वविरति	मिथ्यात्वाविरति

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१८७	२	११	तथापीमपृष्टे	तथापीमपृष्टे
१९२	"	८	घट	घट
१९५	१	११	पञ्चरकामि	पञ्चक्खामि
२०४	२	१	दाम्नायाभावान्न	दाम्नायाभावान्न
२०५	२	४	नयतः	नयतः
२०६	१	९	द्रव्याधारवानित्यर्थः	द्रव्याधारवानित्यर्थः
२०९	२	"	शुरुपायमूलंमि	शुरुपायमूलंमि

द्वितीयविभागस्य शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	९	भासन्ते	भासन्ते
३	"	७	शय्यातरः	शय्यातरः
	पृष्ठः	पुंठीः	पंक्तिः	अशुद्धः
	४	१	६	(क्या)
	६	२	१४	तित्तिणो

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५८	२	३	ध्यानशतकं	पंचक्रियास्वरूपम्
५९	२	३	ध्यानशतकं	पंचमहाव्रतस्वरूपम्
६०	"	"	ध्यानशतकं	पारिष्ठापनिकीनिर्युक्तिः
६३	"	५	पुव्वत्तो	पुव्वत्तो
६६	२	११	ककम्बे	ककम्बे
६८	"	१	स्तिर्यग्भिः	स्तिर्यग्भिः
६९	१	४	विगिचणया	विगिचणया
७१	"	"	णण	णणा
७३	"	१४	कदाचिच्छवस्यो-	कदाचिच्छवस्यो-
"	२	३	अन्याविष्टे	अन्याविष्टे
७४	"	९	उट्टि	उट्टे
७९	२	१	निकायेहि	निकाएहि
"	"	"	लेसाहि	लेसाहि

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
९	२	१२	यद्योग्यं	यद्योग्यं
"	"	१३	कञ्जा	कञ्जा
१०	२	४	पुरुपस्य	पुरुपस्य
"	२	१०	मुनिगणसङ्करप	मुनिगणसङ्करप
२४	२	३	स्तम्भा	स्तम्भा
२५	१	१३	कम्मो	कळो
२७	१	५	वक्खाद्याददते	वक्खाद्याददते
"	"	८	विराधना	विराधना
२८	२	३	नत्तिचारित्रस्य	नत्तिचारित्रस्य
३२	१	७	शोधिविधि	शोधिविधि
३४	१	११	इत्यनाभोगो	इत्यनाभोगो
३६	१	६	इव	इव
४१	१	२	चारोऽदिभूत्याह	चारोऽदिभूत्याह

पृष्ठः	पंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११९	"	११	१३०९	१३१०
"	२	३	१३१०	१३११
१२०	१	१	१३११	१३१२
"	"	७	१३१२	१३१३
"	"	१२	१३१३	१३१४
"	२	७	१३१४	१३१५
१२५	१	४	वर्षत्राणेन	वर्षत्राणेन
"	"	१३	१२७३	१३२८
१३०	"	५	व्यूढे	व्यूढे
१३२	२	६	असञ्ज्ञायै	असञ्ज्ञायै
१३५	३	४	एकस्मिन्	एकस्मिन्
१३९	२	२	परियायाणामि	परियायाणामि
१४१	१	२	शुध्व्यौ	शुध्व्यौ

पृष्ठः	पंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८५	२	१	मुञ्जाना	मुञ्जाना
८८	१	७	वधे	वधे
८९	२	७	सम्यक्त्वात्	सम्यक्त्वात्
९०	१	९	पुञ्जौ	पुञ्जौ
९०	१	१४	पुञ्जत्रयं	पुञ्जत्रयं
९५	१	१४	अजीवेहि	अजीवेहि
९९	२	१	मुञ्जीत	मुञ्जीत
१००	१	७	पण्मासान्तर्गण	पण्मासान्तर्गण
"	२	१३	प्रागल्भ्यभाजा	प्रागल्भ्यभाजा
१०६	२	१०	नाऽज्ञापि	नाऽज्ञापि
१०७	२	१३	खिति	खिति
११०	२	१०	१२७२	१२८२
११७	१	४	मुत्तरन्तौ	मुत्तरन्तौ

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१५२	१	११	उर्वाष	उर्वाष
"	"	१३	वायस्तनस्य	वायस्तनस्य
"	२	४	रुयगतिमा	रुयगतिमा
१५४	१	३	विति	विति
"	"	"	देवसंधाया	देवसंधाया
१५५	१	११	सास्वादनभावे न	सास्वादनभावेन
१५६	"	१०	सामायिकानामावः	सामायिकानामभावः
"	२	२	वेदको	अवेदको
१५७	१	४	योगोपयो-	योगोपयो-
१५७	१	५	भवन्ती,	भवन्ती'
"	२	३	मतिद्वारे	मितिद्वारे
१६०	२	१४	यथाविधिर्नैमित्तिक	यथाविधिर्नैमित्तिक
१६९	१	१	परिशद्वारे	प्रत्याख्यानद्वारे

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१७०	१	१	नामस्थाने	नामस्थापने
"	"	५	आख्यातकं	आख्यातिकं
१७१	२	"	मवे	भावे
"	"	६	कदाचित्क	कादाचित्क
१७५	१	१२	वाद्यादिना	वातादिना
"	"	"	लेदनात्	श्लेषणात्
"	२	१०	मनुज्येभ्यः	मनुज्येभ्यः
१८०	२	११	ररकसी	ररकसी
१८१	१	२	युगर्दभे-नां	गर्दभे-यूनां
"	२	८	सुप्तनटोर्ध्वं	सुप्तनटोर्ध्वं
१८३	१	१	नासिकसुन्दरी नंदे ^{१४}	नासिकसुन्दरीनंदे ^{१४}
"	"	९	नासिक्यसुन्दरी-नन्द	नासिक्यसुन्दरीनन्द
१८६	"	"	पइक्याम्	पइक्याम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१८७	२	११	तथापीभपृष्टे	तथापीभपृष्टे	२१३	१	८	जीव	जाव
१९२	"	८	घड	घट	२१४	"	१	पञ्चरकाण	पञ्चक्खाण
१९५	१	११	पञ्चरकामि	पञ्चक्खामि	२१८	२	४	चतुर्विधो	चतुर्विधो
२०४	२	१	दान्नाया भावान्न	दान्नायाभावान्न	२२७	१	३	वेचित्ति	वेचीत्ति
२०५	२	४	नयनः	नयतः	२२७	२	१	तीथकरा	तीर्थकरा
२०६	१	९	द्रव्याधारवानित्यर्थः	द्रव्याधारवानित्यर्थः	२२८	१	२	मिथ्यात्वविरति	मिथ्यात्वाविरति
२०९	२	"	गुरुपामूलमि	गुरुपायमूलमि					

द्वितीयविभागस्य शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः	पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
२	२	९	भासन्ते	भासन्ते	४	१	६	(क्या)	(क्या)
३	"	७	शय्यातरः	अशय्यातरः	६	२	१४	तित्ति णो	तित्तिणो

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५८	२	३	ध्यानशतकं	पंचक्रियास्वरूपम्
५९	२	३	ध्यानशतकं	पंचमहाव्रतस्वरूपम्
६०	"	"	ध्यानशतकं	पारिष्ठापनिकीनिर्युक्तिः
६३	"	५	पुव्वतो	पुव्वतो
६६	२	११	ककम्बे	ककम्बे
६८	"	१	स्तिर्यग्भिः	स्तिर्यग्भिः
६९	१	४	विगिचणया	विगिचणया
७१	"	"	णणा	णणा
७२	"	१४	कदाचिच्छत्रस्यो-	कदाचिच्छत्रस्यो-
"	२	३	अन्याविष्टे	अन्याविष्टे
७४	"	९	उट्टि	उट्टे
७९	२	१	निकायेहि	निकाएहि
"	"	"	लेसाहि	लेसाहि.

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
९	२	१२	यद्योग्यं	यद्योग्यं
"	"	१३	कजा	कजा
१०	१	४	पुरुपस्य	पुरुपस्य
"	२	१०	मुनिगुणसङ्करूप	मुनिगुणसङ्करूप
२४	२	३	स्तम्भा	स्तम्भा
२५	१	१३	कम्भो	कम्भो
२७	१	५	वल्वाद्याददते	वल्वाद्याददते
"	"	८	विराधना	विराधना
२८	२	३	नतिचारचारित्रस्य	नतिचारचारित्रस्य
३२	१	७	शोधिविधि	शोधिविधि
३४	१	११	इत्यनाभोगो	इत्यनाभोगो
३६	१	६	इव	इव
४१	१	२	चारोऽद्भिभूत्याह	चारोऽद्भिभूत्याह

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११९	"	११	१३०९	१३१०
"	२	३	१३१०	१३११
१२०	१	१	१३११	१३१२
"	"	७	१३१२	१३१३
"	"	१२	१३१३	१३१४
"	२	७	१३१४	१३१५
१२५	१	४	वर्षत्राणेन	वर्षत्राणेन
"	"	१३	१२७३	१३२८
१३०	"	५	व्यूढे	व्यूढे
१३२	२	६	असज्ज्ञाये	असब्द्धाए
१३५	२	४	एकस्मिन्	एकस्मिन्
१३९	२	२	परियायाणामि	परियायाणामि
१४१	१	२	शुध्यौ	शुध्यौ

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
८५	२	१	मुज्जाना	मुज्जाना
८८	१	७	वध्यं	वध्यं
८९	२	७	सम्यक्त्वात्	सम्यक्त्वात्
९०	१	९	पुज्जो	पुज्जो
९०	१	१४	पुज्जत्रयं	पुज्जत्रयं
९५	१	१४	अजीवेहि	अजीवेहि
९९	२	१	मुज्जीत	मुज्जीत
१००	१	७	पण्मासान्तर्गण	पण्मासान्तर्गण
"	२	१३	प्रागल्भ्यभाजा	प्रागल्भ्यभाजा
१०६	२	१०	नाज्जापि	नाज्जापि
१०७	२	१३	विति	विति
११०	२	१०	१२७२	१२८२
११७	१	४	मुत्तलो	मुत्तलो

शुद्धः	अशुद्धः-	पंक्तिः	पुंठी	पृष्ठः
नामानुयोगो	नामानुयोगो	६	१	१९
पनकेम्यः	पनकेम्यः	९	१	२०
गन्धादिपर्यायाः	गन्धादि पर्यायाः	४	२	२१
प्रदेशवत्त्वं	प्रादेशवत्त्वं	४	१	२३
शुद्धौ	शुद्धौ	१३	२	२६
फट्टा	फट्टु	५	२	२७
विभंगा	विर्भंगा	३	२	२८
चतुर्भङ्गी	चतुर्भङ्गी	६	१	२९
स सूर्यांशु	ससूर्यांशु	१०	२	"
विपं	विपयं	१२	"	"
पार्श्वस्थाचा	पार्श्वस्थाचा	२	"	३२
शुद्धयते	शुद्धयते	६	"	"
कीर्त्तयिष्यामि	कीर्त्तयिष्यामि	१२	"	३४

शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पुंठी	पृष्ठः
पञ्चस्काणञ्जयणं	पञ्चस्काणञ्जयणं	९	२	९
युगपद-	युग्गपद-	१३	१	१२
कई	कइ	७	२	१३
तिर्यग्लोके	तिर्यक्लोके	९	१	१४
तिर्यग्लोके	तिर्यक्लोके	१०	१	१४
नेकेन्द्रियाद्याः	नेकेन्द्रियाद्याः	५	१	१५
पूर्वप्रपन्नाः	पूर्वपन्नाः	८	२	"
लेख्याः	लेख्या	१०	"	"
वर्णयितुं	वर्णयितु	"	"	१६
असशिश्रुतं	असशिश्रुत	५	१	१७
द्वीन्द्रियादिशब्दाः	द्वीन्द्रियादि शब्दाः	१३	१	१७
नाणबिन्तरे	नाणबिन्तरे	११	२	"
निज्जुत्ति	निज्जुत्ति	१२	१	१८

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
३८	९	अन्धि	अन्धि
३९	४	मलिनार्धशुद्ध--	मलिनार्धशुद्ध-
"	७	उत्कृष्टतो पतित	उत्कृष्टतोऽपतित
"	९	दंसणलंमं	दंसणलंमं
"	११	नास्मानमिति	नास्मानमिति
४१	४	क्रोधाद्यौ	क्रोधाद्यौ
"	७	असंख्याशान्	असंख्यांशान्
४२	११	समं युग	समं युग
४७	३	वासिता	वासिता
५१	११	कुलकरोत्यचि	कुलकरोत्यचि
५२	१	मूव्यभूत्	मूव्यभूत्
५८	३	पक्वेष्वनं	पक्वेष्वनं
५९	११	स्मश्रुकर्मति	स्मश्रुकर्मति

पृष्ठः	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
५९	११	स्मश्रु	स्मश्रु
"	१०	पुर्व्वि	पुर्व्वि
६०	२	सिद्ध्युचि	सिद्ध्युचि
६२	५	कियन्तिचिद्गाथा	कियन्तिचिद्गाथा
६७	२	चतुर्दशपूर्वी-	चतुर्दशपूर्वी-
६८	११	अद्भु	अद्भु
६८	८	पन्ना	पन्ना
७०	८	३१८	३०८
७२	६	वदनथ	वदनथ
७३	१३	ऋपम	भरत
७४	४	सयराहु	सयराहं
७७	३	नूतननां	नूतनतां
८२	२	सागराकोटि	सागरकोटि

शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
मुक्तिं	मुक्तिं	८	२	९९
स्थिताः	स्थिताः	१	१	१००
प्रगल्भ्याभ्यां	प्रगल्भ्याभ्यां	"	"	१०१
पष्ठवर्षसि	पष्ठवर्षसि	१२	"	"
कुण्डाक	कुण्डक	१	२	"
रुत्राके	रुत्रके	१०	"	"
पष्टे	पष्टे	११	"	१०२
उवसगं	उवस्सगं	३	"	१०३
अनुबुद्धं	अनुबुद्धं	११	१	१०७
दत्तदृग्	दत्तदृग्	४	२	"
गाथानुलोम्या	गाथानुलोम्या	८	१	१११
एके	एक	"	२	"
निक्खमणं	जिक्खमणं	११	२	११५

शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
शुद्धः	अशुद्धः	पंक्तिः	पंठी	पृष्ठः
खियुष्टिः	खियुष्टिः	७	२	८७
दासीदास	दासीदाम	५	२	९०
सीहा	सीह	११	२	९२
स्वच्छन्द०	स्वच्छन्द०	६	१	९३
सण	साण	१२	"	"
ज्जनवल्लभो	ज्जनवल्लभो	४	२	९५
आयातो	आयातो	११	"	"
तत्रैकरात्रि	तत्रैकरात्रि	८	१	९६
'अचियत्तुगही'ति	'अचियत्तुगहु'ति	१०	"	"
'वासट्ठिअगामि'चि	'वासट्ठिअगामि'चि	१	२	"
प्रीप्पे	प्रीप्पे	३	"	"
ससमी	ससमां	११	"	"
मब्भन्तरं	मब्भमतरं	७	"	९८

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
११६	१	१०	महिमं	महिम्
"	"	"	अभिरिसिओ	अभिरिसिसिओ
११९	२	११	विगुणः	विगुण
१२०	१	१०	नारकाणामेव	नारकाणामेव
"	२	५	मुक्त्वैप	मुक्त्वै
१२१	२	६	बोत्तुं	बोत्तुं
१२३	"	५	दुल्लड्घ्यै	दुल्लड्घ्यौ
१२४	"	९	नारकिरिर्बड्	नारकिरिर्बड्
१२५	"	४	अब्म	अन्मु
१२६	"	७	बाहलीका	बाल्हीका
"	"	८	खलीन	खलीन
१२७	१	७	प्राधुर्णके	प्राधुर्णके
१२८	"	४	लोपगमाम्याम	लोपगमाम्यास

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१३०	"	३	मुडकाचार्य	मुडकाचार्य
१३१	२	७	अणामिण्णो	अणामिण्णो
१३२	१	१४	मासादवर्गो	मासादवर्गो
१३४	१	५	पर्यवसितः	पर्यवसितः
१३५	२	"	तंत्रान्तरा	तंत्रान्तरा
१४१	"	१२	बद्धमाणस्स	बद्धमाणस्स
१४३	"	२	इत्याख्यां	इत्याख्यां
१४५	१	१३	अन्थकारैः	अन्थकारैः
१५०	२	१०	भवान्	भवान्
१५१	"	२	समाइयं	समाइयं
१५२	१	११	णिव्विट्ठण	णिव्विट्ठण
"	२	४	पीठं विट्ठरादि	पीठं विट्ठरादि
१५३	१	१	तस्स	तस्स

पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१७५	१	५	रक्ताद्विष्ट	अरक्ताद्विष्ट
"	"	८	भविष्यकाल	भविष्यत्काल
"	"	१०	पष्टं	पष्टं
"	"	"	प्रज्ञानुद्दिश्यो	प्रज्ञानुद्दिश्यो
"	"	११	पष्टं	पष्टं
१७८	"	४	महान्नतापकारकांश्च	महान्नतापकारकांश्च महागतोपकारकांश्च
१७९	२	३	एकसमाचारिका	एकसमाचारिणा

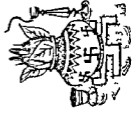
पृष्ठः	पुंठी	पंक्तिः	अशुद्धः	शुद्धः
१४८	१	१०	उसि	उस्सि
१४९	"	४	घनं	घनं
१५३	"	५	ठामि	ठामि
१५८	"	७	वृत्तिश्चूर्ण्यादि	वृत्तिश्चूर्ण्यादि
"	"	१०	मोक्षस्तप्रत्ययं	मोक्षस्तप्रत्ययं
"	"	"	अद्यया	अद्यया
१६१	१	६	एत्तरत्तइ	एत्तरत्तइ

शब्दस्य प्रत्येकं योजनात् वन्दनस्य, चितौ सत्यां, कृतश्च कर्मभ वन्दनस्य

• पृ. ९६ नी बीजी पुठीनी १४ मी लीटी वधारानी छे माटे रद करवी.

• पृ. ११७ नी बीजी पुंठीमां भाव्यनी गाथा २१३ तथा पृ. ११८ नी पहेली पुंठीमां भाव्यनी गाथा २१४ नी टीका ते ते गाथानी पूर्वे आपेल छे तो ते प्रमाणे समजी लेवुं.

• पृ. १२३ थी गाथा नंबर १३१५ थी पृ. १२६ नी गाथा नंबर १३३६ सुधीमां एकेक नंबर वधारी लेवो एटले १३१६ थी १३३७ समजवा.

॥ अर्हम् ॥

आचार्यश्री निजयदानद्वारीश्वरगुरुभ्यो नमः
श्रीमद् माणेश्वरद्वारीश्वरविरचिता

आवश्यकनिर्गुणवित्तदीपिका-द्वितीयो-विभागः

अथ तृतीयं वन्दनाध्ययनम्

अथ वन्दनाध्ययने । प्राह मामायिकदेवदृणां स्तव उक्तोऽत्र तु मामायिकगुणमतां सलिङ्गानां प्रतिपचिरुच्यते यथा
'मामाएण टियस्स जहा तित्थगरा पुआ' मान्याथ तथा गणधरा इति । 'त्रंद'

वंदनाचिह्निकिकम्पं पूयाकम्पं च विणयकम्पं च । कायव्वं कस्स व केण, वावि काहे व कइखुत्तो ॥१११०॥

वन्दनं योगप्रयव्यापारेण नमनं १ । चित्तिद्रव्यतो घर्मघजाधादानं भागतो रत्नत्रयादानं २ । कृतिरात्रतोदिकरणं
३ । कर्मशब्दस्य प्रत्येक योजनात् वन्दनस्य, चित्तौ सत्त्यां, कृतेषु कर्म वन्दनकर्म १, चित्तिकर्म २, कृतिकर्म ३ । पूजा

सन्मनोवाकायव्यापारः, विनयः प्रणामादिः, तयोः कर्म ४-५ । एते पञ्च सामान्यतो वन्दनपर्यायाः । ' वै च तु एव वा ' शब्दाः पादपूरणसमुच्चयाद्यर्थाः सर्वगाथासु स्वबुद्ध्या यथासम्भवं ज्ञेयाः । अथ वक्ष्यमाणानि नवद्वाराणि नवद्वाराणि-कस्य १, केन २, कदा ३, कतिकृत्वः कति वारान् वन्दनं कर्त्तव्यं ४, वा समुच्चये ॥ १११० ॥ ' कइ '

कइओणयं कइसिरं कइहिं च आवस्सएहि परिसुद्धं कइदोसविप्पमुक्कं, किइकम्मं कीस कीरइ वा? ॥ ११११ ॥
 कत्यवनतं कतिवारान् वन्दनेऽवनतं इषन्नमनं स्यात् ५, कति शिरः, अत्र कति शिरांसि कतिवारान् वा शिरोनामनं ६, कतिभिर्वाचशकैः शुद्धं ७, कतिदोषविप्रमुक्तं ८, कस्माद्धेतोः ९ कृत्तिकर्म क्रियते ॥ ११११ ॥ वन्दनादीनि द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च । द्रव्यतोऽनुपयुक्तस्य सम्यग्दृष्टेः, भावतस्त्वप्युक्तस्य, तेषु क्रमाद् दृष्टान्ताः ' सीय '

सीयले खुडुए कण्हे, सेवए पालए तथा । पंचेते दिट्ठता, किइकम्ममे होंति णायवा ॥ १११२ ॥

राज्ञः सुतः शीतलः प्रव्रज्य स्मरिर्जातस्तत्संज्ञसा केनचिद्राज्ञोढा, तत्पुत्राः ४ अन्यत्र प्रव्रज्य बहुश्रुता जाताः, गुहं पृथ्वा मातुलं नन्तुकामाः पुरे गता विकालत्वाद्बहिःस्थाः मध्ये व्रजता श्राद्धेन स्मरीन् दीक्षितभागिनेयागमनं ज्ञापितवतः, रात्रौ शुभाशयात् केवलज्ञानं । प्रातः स्मरयः स्मरपौरुषीं ततोऽर्थपौरुषीं चिरं निर्माप्य तद्देवकुलं गताः । ते तु वीतरागा नादरं कुर्वते । स्मरिणा दण्डकोऽस्थापि । प्रतिक्रम्यालोच्यह ' कुतो वन्दे ? ' ते आहुर्यतो रुचिः, ततो रोपात्सर्वान् वन्दित्वोत्थित-स्तीरूचे ' आर्य ! द्रव्यतो वन्दिता भावतो वन्दस्व ' । तेन ' किमिदमपि विस्तथे 'त्यादि प्रश्ने ज्ञानिनो ज्ञात्वा स्वनिन्दया भावतो-

सन्त्यवन्दने केवलं लब्धम् । यद्यपि केमली अज्ञातः पूर्वं वृद्धोपचारं करोत्यत्र तु प्रागुपचाराभावात्तैर्विनयो न कृतः ? । शुद्धकः
 गुलक्षणी गुरुणाऽन्तकाले द्युरिः कृतः । सर्वैर्मान्यः स्थविरान्ते पठन् मोहोदयात् साधुषु मिश्रागतेषु द्वितीयेन जलमानाद्य
 मात्रकं लात्वा मग्नपरिणामो ब्रजन् वने विश्रान्तो शंखरायं बद्धपीठं खेजडमर्चन्तं जनं दृष्ट्वा दृष्ट्यौ-अहो ! भव्येऽपि दुष्टु
 मत्सु पीठचित्तिभावाद्ब्रह्मैक्यत्वाद्यायं पूज्यते, तथा अन्यत्रदुष्टुतराजसुतसाधुव्यवहं निर्गुणोऽपि गुरुमान्यत्वाद्ब्रजोहरणार्दि-
 चित्तिमत्त्वाच्च पूज्योऽभूयं इति निवृत्तः स्थाने समेते वृद्धायालेच्य प्रायश्चित्तं लली, तस्यादौ द्रव्यतः पश्चाद्भावतश्चित्तिः २ ।
 कृष्णस्य १८,००० साधूनां द्वादशावर्त्तवन्दनं ददतो भावतः कृत्तिकर्म । वीरकोलिकस्य तु कृष्णभक्त्या ददतो द्रव्यतः ।
 कृष्णः श्रान्तो जिनं जगौ ३६० रणैर्न श्रान्तः, अर्हन्नाह-क्षायिकमम्यक्त्वाहत्त्वे आजिपातां, यदा वांद्दिविद्वस्तदा निन्दागर्हाभ्यां
 सप्तम्या ध्रुवो बद्धमायुरुद्वेष्टमानेन तृतीया कृता । यथायुरधरिष्यत्ततः आद्यक्षमामकरिष्यत्, अन्ये तु वन्दनेनेति ३ । द्वयोः
 सेवकयोर्विबदतो राजकुलं यातोः माधुर्मिलितः, एकेन भक्त्या प्रदक्षिण्या नतोऽन्येन तु वितर्केण । आद्यस्य जयो भावपूजा
 चाभूदन्यस्य त्वन्यथा ४ । पालकोऽभव्यः, शम्भो भव्यः, इमौ सुतौ कृष्णेनोक्तौ ' पूर्वं श्रीनेमिवन्दकायेप्सितं दास्ये ' ।
 शम्भेन शयनादुत्थाय गृहे एव भक्त्या नतः । अन्येन तु लोभात्समवसृतौ गत्वा नतः, केनादौ नतः ? इति कृष्णेनोक्तोऽर्हन्नाह
 भावतः शम्भेन द्रव्यतोऽन्येन, ततः शम्भस्येप्सितं दत्तं । पश्चैते दृष्टान्ताः कृत्तिकर्मणि सामान्यतो वन्दनके ज्ञातव्याः स्युः
 ॥ १११२ ॥ अथ कस्येति द्वारं । तत्र हिताप्रवृत्तिरहितप्रवृत्तिर्महादोषायेति येषां न कर्तव्यं तानाह--' असं '

असंजयं न वंदिजा, मायरं पियरं गुरुं । सेणावइं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुरुं पितामहाद्यं सेनापतिं सेनान्यं(नीं) प्रथास्तारं घर्मादिशास्त्राध्यापकं राजानं दैवतानि देवदेवीरूपाणि, चन्द्रात्कलागुर्वादीन् न वन्देत् वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ 'सम'

समणं वंदिजा मेहावी, संजयं सुसमाहियं । पंचसमिय तिगुत्तं, अस्संजमदुगुंछगं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत्, यत्र 'मेहाविं' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यतश्चूर्णौ मेरया धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयवो, चउमंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिवृत्तं । सुप्तु समाहितं रत्नत्रये उद्यतं, पञ्चसमितं पञ्चसमितियुक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुगुप्तकं निह्नुवा ईदृशा अपि मेधाविनीवस्ते न वन्द्याः । यतश्चूर्णौ-' एवंगुणसंपत्ता वंदणिजा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछगा इव प्रतिमामन्तेः जहा णिण्हगा जेण ण ते मट्टारगाण सयलं मेरं धावेत्तिचि' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च 'पंच'

पंचणहं किइकम्मं, मालामरुण होइ दिट्ठतो । वेरुलियनाणदंसण-णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां वक्ष्यमाणानां कृतिकर्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवासे, चन्द्राद्यैस्त्वमक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पासत्यो ओसन्नो, होइ कुसीलो तहेव संसत्तो । अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिज्जा लिणमयंमि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलिगोवत् पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कृत्स्ितं ज्ञानादि-
विराधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गादिपैर्गुणैश्च संसज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन यथेच्छया आगमहीनं प्रवर्तते
यथाच्छन्दः ५, एते जिनमतेऽवन्दनीयाः ।

सो पासत्यो दुविहो, सधे देसे य होइ पायधो । सव्वंसि पाणइंसण-वरणाणं जो उ पासमि ॥ २ ॥

‘संघमी’ ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

देसंसि य पासत्यो, सिज्जायइमिहइ रायपिंडं वा । गिययं च अग्गपिंडं, भुंजति णिकारेणं च ॥ ३ ॥

शय्यातराम्याहतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव भुङ्क्ते । तत्र शय्यातरपिण्डविचारः ‘सागा-
रिउत्ति १ को पुण २ काहे वा ३ कहविहो वा स पिंडो ४ । असिज्जायरो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥
दोसा व के च तस्से उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु विचवो १०’ ॥ २ ॥
व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव शय्यातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येशस्तत्सन्दिष्टो वा । यदि ते बहवस्त-
दोत्सर्गतः सर्वेऽपि वर्ज्याः अनिर्वाहे तु परिपाद्या एकैको वर्ज्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति
तदाऽन्यांस्स्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स शय्यातरः २ । कदा शय्यातरः स्यात् ? उच्यते ‘जइ जगंति सुविहिया
करंति आवसयं च अन्रथ । सिज्जायरो न होइ सुत्ते व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स शय्यातरो

असंजयं न वंदिजा, मायरं पियरं गुरुं । सेणावइं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुरुं पितामहाद्यं सेनापति सेनान्यं(नीं) प्रश्यास्तारं धर्म्मोदिशास्त्राध्यापकं राजानं देवतानि देवदेवीरूपाणि, चशब्दात्कलागुर्वादीन् न वन्देत वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ 'सम'

समणं वंदिजा मेहावी, संजयं सुसमाहियं । पंचसमिय तियुत्तं, अस्संजमदुगुंछं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत, यत्र 'मेहावि' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यतश्चूर्णो मेरया धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयव्यो, चउमंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिवृत्तं । सुणु समाहितं रत्नत्रये उद्यतं, पञ्चसमितं पञ्चसमितियुक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुगुप्सकं निह्णवा ईदृशा अपि मेधाविनोऽस्तस्ते न वन्द्याः । यतश्चूर्णो- 'एवंगुणसंपत्ता वंदणिज्जा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछगा इव प्रतिभासन्तेः जहा णिण्हगा जेण ण ते मट्टारगण सयलं मेरं धावेत्तिचि' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च 'पंच'

पंचण्हं किइकम्मं, मालामरुएण होइ दिट्ठतो । वेरुलियणाणदंसण-णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां वक्ष्यमाणानां कृतिकर्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवासे, चशब्दाच्चैत्यभक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पासत्यो ओसन्नो, होइ कुसीलो तद्देव संसत्तो । अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिञ्जा जिणमयंमि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलितोवत् पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कुत्सितं ज्ञानादिविराधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गाद्विपैर्युगैश्च संसज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन यथेच्छया आगमहीनं प्रवर्त्तते यथाच्छन्दः ५, एते जिनमतेऽवन्दनीयाः ।

सो पासत्यो दुविहो, सबे देसे य होइ णायधो । सब्वंमि णाणदंसण-चरणणं जो उ पासमि ॥ २ ॥

‘संबंमी’ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

देसंमि य पासत्यो, सिज्जायरऽभिहह रायपिंडं वा । णिययं च अग्गपिंडं, भुंजति णिक्कारेणं च ॥ ३ ॥

शय्यातराभ्याहृतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव भुङ्क्ते । तत्र शय्यातरपिण्डविचारः ‘सागरिउति १ को णुण २ काहे वा ३ कइविहो वा स पिंडो ४ । असिज्जायरो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥ दोमा व के च तस्से उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु धिचवो १०’ ॥ २ ॥ व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव शय्यातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येशस्तत्सन्दिष्टो वा । यदि ते बहवस्तदोत्सर्गतः सर्वेऽपि वर्ज्याः अनिर्वाहे तु परिपाठ्या एकैको वर्ज्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति तदाऽन्यांस्त्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स शय्यातरः २ । कदा शय्यातरः स्यात् ? उच्यते ‘जइ जगंति सुविहिया करंति आवससंयं च अन्नत्थ । सिज्जायरो न होइ सुत्ते व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स शय्यातरो

असंजयं न वंदिजा, मायरं पियरं गुहं । सेणावइं पसत्थारं, रायाणं देवयाणि य ॥१११३॥

असंयतां मातरं, एवं पितरं गुहं पितामहाद्यं सेनापति सेनान्यं(नीं) प्रथास्तारं धर्म्मार्दिशास्त्राध्यापकं राजानं देवतानि देवदेवीरूपाणि, चशब्दात्कलागुर्वादीन् न वन्देत वन्दनं न दद्यात् ॥ १११३ ॥ ' सम '

समणं वंदिजा मेहावी, संजयं सुसमाहियं । पंचसमिय तियुत्तं, अस्संजमदुगुंछगं ॥१११४॥

श्रमणं वन्देत, यत्र 'मेहावि' पाठः तत्र मेधाविनं मर्यादावन्तं, यतश्चूर्णो मेरया धावतीति मेधावी । यत्र तु 'मेहावी'ति तत्र मेधावी न्यायस्थितः । इह मेधावी मेधाविना वन्देयवो, चउभंगो । चतुर्थे भङ्गे वंदनकफलं स्यात् । संयतं सम्यक् पापनिघृत्तं । सुण्डु समाहितं रत्नत्रये उद्यतं, पञ्चसमितं पञ्चसमित्युक्तं, त्रिगुप्तियुक्तं । असंयमजुग्गुत्सकं निह्त्वा ईदृशा अपि मेधाविनोऽतस्ते न वन्द्याः । यतश्चूर्णो- ' एवंगुणसंपत्ता वंदणिजा, न पुण जे समणा मेधावी संजया जाव दुगंछगा इव प्रतिभासन्तेः जहा णिण्हगा जेण ण ते मट्टारगाण सयलं मेरं धावेतिचि ' ॥ १११४ ॥ अथ कस्येति द्वारमध्ये एव वाच्यद्वाराणि पञ्च ' पंच '

पंचणहं किइकम्मं, मालामरुएण होइ दिट्ठतो । वेरुलियनाणदंसण-णीयावासे य जे दोसा ॥१११५॥

पञ्चानां बक्ष्यमाणानां कृतिकर्म न कार्यं । तथा मालामरुकाभ्यां दृष्टान्तः । वैदूर्यदृष्टान्तः, ज्ञानदर्शनयोर्नित्यवसे, चशब्दाच्चैत्यभक्तादिषु ये दोषास्ते वाच्याः ॥ १११५ ॥

पासत्यो ओसन्नो, होइ कुसीलो तहेव संसत्तो । अहंछंदोऽवि य एए, अवंदणिञ्जा जिणमयंसि ॥ १ ॥

ज्ञानादीनां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गलित्गोवत् पार्श्वे पतितः १ । क्रियायां अवसन्नवदवसन्नः २ । कुतिसतं ज्ञानादिविषाधकं शीलमस्य स कुशीलः ३ । संसर्गादिपैगुणैश्च संसर्ज्यते संसक्तः ४ । यथाच्छन्देन यथेच्छया आगमहीनं प्रवर्तते यथाच्छन्दः ५, एते जिनमतेऽवन्दनीयाः ।

सो पासत्यो दुक्खिहो, सब्बे देसे य होइ णायधो । सव्वंसि णाणदंसण-चरणणं जो उ पासंसि ॥ २ ॥

‘संवन्नी’ ति सर्वतः तानि न सेवते इत्यर्थः ।

देसंसि य पासत्यो, सिज्जायऽभिहड रायपिंडं वा । णिययं च अग्गपिंडं, भुंजति णिकारणेणं च ॥ ३ ॥

शय्यातसाम्याहृतराजपिण्डान् नित्यपिण्डं अग्रपिण्डं च निःकारणं चैव मुक्ते । तत्र शय्यातरपिण्डविचारः ‘सागरिउति १ को पुण २ काहे वा ३ कइविहो वा स पिंडो ४ । असिज्जायरो च काहे ५ परिहरियवो य सो कस्स ६ ॥ १ ॥ दोसा व के च तस्से उ ७ कारणजाए व कप्पए कंमि ८ । जयणाए वा कए ९ एगमणेगेसु धित्तवो १०’ ॥ २ ॥ व्याख्या—सागारिको गृहस्थ एव शय्यातरः, १ कः पुनरसौ ? उच्यते य उपाश्रयस्येश्मत्सन्दिष्टो वा । यदि ते बहवस्तदोत्सर्गतः सर्वेऽपि धर्ज्याः अनिबहिं तु परिपाठ्या एकैको वर्ज्यः । यदा चोपाश्रयसङ्कीर्णतादिहेतोर्भिन्नोपाश्रयेषु च वसन्ति तदाऽन्यास्त्यक्तुमशक्तानां यत्र गुरुः स्थितः स शय्यातरः २ । कदा शय्यातरः स्यात् ? उच्यते ‘जइ जग्गंति सुविहिया करंति आवस्सयं च अन्नत्थ । सिज्जायरो न होइ सुत्ते व कए व सो होइ’ ॥ ३ ॥ तुर्यपदव्याख्या—स शय्यातरो

रात्रौ साधौ सुप्ते वा प्रभातावश्यके वा कृते भवति ३ । कृतिविषय तस्य पिण्डः ? उच्यते द्वादशधा ' असणार्हिया चउरो
 पाउंछणवत्थपत्तकंचलयं । सुइच्छुरकणसोहण नदहरिणी सागरिपिण्डो ' । पाउंछणं रजोहरणं । ' तण्डगलछारमल्लगसिञ्जा-
 संघारपीढेवाइ । सिञ्जायरपिंडो सो न होइ सेहो य सोवहिओ ' । शिष्यश्च सोपधिः शय्यातरपिण्डो न भवेत् ४ । अशय्यातरो
 वा कदा स्यात् ? उच्यते-निर्गमकालादन्यष्टप्रहरांस्त्यजन्ति, ततोऽशय्यातरः । आदेयान्तरेण तु ' सुस्थमणे दिणनि-
 गायणं सरोदए असागरिओ । अत्थमिय निग्गयाणं बारसजामाउ सागरिओ ' । १ । सूर्यास्तमनकाले दिने सति निर्गतानां
 सूर्योदये जाते सति असागरिकोऽशय्यातरः स्यात्, एवं ४ यामाः, अस्तमनादनुनिर्गतानां तस्यां रात्रौ अन्यस्मिन्श्चाहोरात्रे गते
 शय्यातरः स्यादेवं १ २ यामाः सागारिकपिण्डः ५ । कस्य परिहर्त्तव्यः ? उच्यते ' लिगत्यस्स उ वज्जो तं परिहरओ व सुंजतो वावि ।
 सुत्तस्स अशुत्तस्स व रसावणो इत्थ दिहंते ' । तं शय्यातरपिण्डं परिहरतो युञ्जानस्य शुणैर्युक्तस्यायुक्तस्य वा लिङ्गस्थस्य गट्या-
 तरो वर्ज्यः । रसावणो दृष्टान्तः यथा—महाराष्ट्रे कल्पपालापणे मद्यं भवतु मा वा परं ध्वजो बध्यते तं दृष्ट्वा सर्वे भिक्षाच-
 राधास्तु त्यजन्ति । एवं यस्य धर्मध्वजो दृश्यते तस्य शय्यातरो वर्ज्यः ६ । दोषाः के तस्याऽऽदाने ? उच्यते ' तित्थयर-
 पडिक्कुट्टो ? अन्नायं २ उग्गमो वि य न सुज्जे ३ । अविमुत्ति ४ अलाघवया ५ दुल्लहसिञ्जा य ६ वोच्छेओ ७ ' । व्याख्या-
 सर्वाहंदिनिपिट्ठो यतः ' पुरपच्छिमवज्जेहिं अवि कम्मं जिणवरेहिं । लेसेणं भुत्तं विदेहिण्हि य न य सागारिस्स पिण्डो उ ' ।
 कर्मेत्याधाकम्मं तच्च पूर्वपश्चिमवर्जजिनैर्वेदहिकैश्च यस्य कृते आधाकम्मं कृतं तस्याकल्प्यं नत्वन्यस्येति तदुक्तं १ । तथाऽ-
 ज्ञातोऽलो न स्यात् आसन्नवासेन ज्ञातस्वरूपत्वात् २ । उद्दमोऽपि न शुद्ध्यति, कथं ? ' बाहुल्ला गच्छस्स उ पढमालियपाणगाइ-

कप्रसु । सञ्ज्ञायकरणआउट्टिषा करे उग्गमेगररं । गच्छस्स चहुल्यात्प्रथमालिकादिकार्येषु स्वाध्यायकरणेनागर्हिता इत्या-
 वर्जिता गृहस्था उद्गमाद्येकररं दोषं कुर्वुः ३ । तथाऽविश्रुक्तिः मलोमता, तथाऽलाघवता शरीरोपधिस्थूलत्वं परिचिततया प्रचू-
 राहारीपधिलामात् ४-५ । तथा दुर्लभा शय्या स्यात् । येन क्लिष्टशय्या देया तेनाहाराद्यपि देयमिति गृहिणां भयोत्पादनात् ६ ।
 तथा व्यग्रच्छेदो विनाशो दाने शय्यायाः शय्यातरेण क्रियते । एते शय्यातरपिण्डग्रहणे दोषाः ७ । कस्मिन् कारणे स कल्प्यः ?
 उच्यते 'दुर्विहे गेलन्नमी निमंतणे दबदुछमे असिधे । ओमोयरियपओसे मए य गहणं अणुनायं' । आगाढानागाढरूपे
 द्विविधे ग्लानत्वे, निमन्त्रणे श्राद्धस्य गाढाग्रहे, दुर्लभे क्षीरादिद्रव्येऽशिवे मरका(कया)दौ, अवसौदर्ये दुर्भिक्षे, प्रदोषे राज्ञा सर्वत्र
 भिक्षे निषिद्धे ८ । यत्तनादारं यथा- 'तिस्सुत्तो सविस्वत्ते चउदिसिं मग्गिऊण गीयत्थो । दवंमि दुछमंमी सिजायरसंतिए गहणं' ।
 गीतार्थः मक्षेत्रे त्रिरुत्तरीन् वारांश्चतुर्दिक्षु मार्गयित्वा दुर्लभे द्रव्ये शय्यातरसत्के गृहे ग्रहणं कुर्यात् ९ । एकानेकद्वारं यथा-
 यत्रानेकपितृपुत्रादयः शय्यातराः स्युस्तत्र यावन्तः स्वामिनस्तत्सन्दिष्टा वा ते सर्वेऽप्यनुज्ञाप्याः । यो वा तन्मध्येऽनतिक्रम-
 णीयराक्ष्यः स्यात्तस्यैत्र पिण्डो वज्र्यः, तथा स्वस्थाने वसन् शय्यातरः स्याद्देशान्तरगतस्तु न, किन्तु मद्रकप्रान्तदोषास्याज्यः, यतो
 मद्रको विदेशे मदीयं लान्तीत्यशुद्रमपि दद्यात् । प्रान्तस्तु मम स्वगृहस्थस्य न लान्त्यत्र तु लान्तीति मायाविन इति ध्यात्वा
 यत्तव्यपरच्छेदादि कुर्यादित्याशयकृद्दृष्टिपिनिकाशयः । दृष्टकल्पभाष्ये तु 'सुचूण गेहं च सपुत्तदारो वणिज्जमाई जइ
 कारणेहि । तयं च अण्णं च वणिज्जदेसं सिजायरो तत्थ स एव हीइ' । १ । स्वकं अन्यं वा देशं व्रजति । तत्रापि दूरदेशादौ
 गतः स एव शय्यातरो भवति । उक्तः शय्यातरः पिण्डः, अथाभ्याहृताधाः-स्मान्यग्रामादेः साधुकृते आनीतोऽभ्याहृतः । अथ

राजपिण्डः ' मुदितादिगुणो राया अट्टविहो तस्स होह पिंडो ३ चि । पुरिमेयराणमेसो वाघायाईहि पडिकुट्टो ' ॥ १ ॥
 मुदितादिगुण आदितो मूर्द्धाभिपिक्तश्च यतः ' मुईओ मुद्धभिसित्तो मुईओ जो होह जोणिसुद्धो य । अभिसित्तो ईयरेहि संय
 च भरहो जहा राया ' । तत्र मुदितो मूर्द्धाभिपिक्तश्चात्र चतुर्भङ्गी । तत्राद्यो दोपाभावेऽपि वर्ज्यः अन्येषु तु दोपसम्भव एव ।
 ' असणाइया चउरो वत्थं पायं च कंबलं चैव । पाउंछणगं च तहा अट्टविहो रायपिंडो य ' । पूर्वपश्चिमाहन्मुनीनामेप
 व्याघातादिभिर्दोषैर्निपिद्धः, तथाहि ' ईसरपभिईहि तहि वाघाओ खद्धलोहुदाराणं । दंसणसंगो गरिहा ईयरेसि न अप्प-
 मायाओ ' । १ । ईश्वरसुवरजादिभिः प्रविशन्निर्निर्गच्छन्निश्च तत्र साधोव्याघातः स्वलना स्यात् । अमङ्गलधिया हननं
 वा । संमर्दात्कायपात्राणां भङ्गो वा स्यात् । तथा ' खद्ध 'चि प्रचुरेऽन्नादौ लभ्यमाने लोभः स्यात् । तथा उदाराणां
 उदारदेहानां हस्त्यश्वस्त्रीनराणां दर्शनसङ्कोऽभिष्वङ्गः स्यात् । तथाऽहो ! राजप्रतिग्रहमप्येते न त्यजन्तीति गर्हा स्यात्,
 इवरेषां मध्यमाहत्साधूनां नैते दोषाः स्युः, कुतः ? अप्रमादात्, उक्तो राजपिण्डः । अथ ' णिययं चे 'त्यादि नित्यं तवैतदा-
 स्यामि इति निमन्त्रणा, नित्यं तावन्मात्रं गृह्यते नित्यपिण्डः । अग्रपिण्डः अग्रपिण्डं नवोत्तीर्णाभिस्थाल्या अव्यापारितायाः
 शिखा तथा तामन्यमाजने कृत्वा साधोः पिण्डदानमप्यग्रपिण्डो मण्डीप्राभृतिकाल्यः । अमृन् पिण्डान् निष्कारणे शुञ्जानो
 देशपार्श्वस्थः प्रायः, यतः शीतलरूक्षाद्युचितं तेन सुखायान्यापारितोष्णान्नाऽऽदाने ग्लानादिहेतुं विना दोषः दर्व्यादि संसृष्टं
 च स्यात् । परं अर्द्धशुक्ते गृह्यतः पुरःपश्चात्कर्मोष्णादिदोषाभावः, संविभागव्रते गृहिणात्ते तु साधुना गाढं यतना चिन्त्या
 उष्णे जन्तुयतना च चिन्त्या, कारणे यतनया शुञ्जानोऽपि शुद्धः ।

कुलमिस्साए विहरइ, ठवणकुलाणि य अकारणे विसइ । संखडिपलोयणाए, गच्छइ तह संथवं कुणइ ॥ ४ ॥

कुलानि श्रद्धावतां, रसगृद्धस्तन्निश्रया विचरति । गुरुलानाद्यर्थं स्थापितानि कुलानि निःकारणं प्रविशति । संखड्यन्तेऽत्र जीवा इति संखडी विवाहाद्या । तत्र कौतुकाहोभाद्वा तथाऽऽदर्शादौ रूपप्रलोकनाय याति । मातापित्रादिसम्बन्धेन संस्तवं परिचयं दातुर्गुणस्त्वं वा करोति ।

ओसन्नोऽवि य दुविहो, सन्वे देसे य तत्थ सव्वम्मि । अबद्धपीठफलगो, ठविचभोई य णायव्वो ॥ ५ ॥

‘ अबद्धपीठे ’ति काष्ठमयसंस्वारकालामे वंशादिखण्डैर्दृढं बन्धान् दत्त्वा वर्षसु संस्वारकः कार्यः, स च पक्षसन्ध्यादौ बन्धापगमेन प्रत्युपेक्ष्य इत्याज्ञा, यस्त्वेवं न प्रत्युपेक्षते सोऽबद्धपीठफलकः, यद्वा पुनः पुनः शयनादिहेतुं नित्यास्तीर्ण-संस्वार एकान्तानास्तीर्णसंस्तारो वा, उद्धद्धपीठफलको वा यद्वा ऋतुवद्धे वर्षाव्यतीते काले पीठफलसेवी स्थापितक-मोजी च । देशवसन्नमाह—

आवस्सगसग्ग्राए, पडिलेहणह्माणभिरकऽभत्तट्टे । आगमणे णिगमणे, ठाणे य णिसीयणतुयट्टे ॥ ६ ॥

आवश्यकं १, स्वाध्याये २, प्रत्युपेक्षणायां ३, ध्याने ‘ किं मे कडं किंच मे किञ्चसेस ’मित्यादिरूपे एषु सूत्रोक्तयुक्तयो-पयुक्तो न यतते ४ । भिक्षायां सुखार्थी न याति अरुपयुक्तः सदीपां वा लाति ५, भक्तार्थे इति भोजनमण्डल्यां नाति क्षेवाद्यतीतं संयोजनादिदोषदुष्टं वा भक्तमति ६, आगमनेन नैयेधिकी ७, निर्गमने आवश्यकी न करोति ८ । स्थाने इति कायोत्सर्गे गमनागमनादिसत्के प्रमाद्यति ९, निर्पीदने त्वग्वर्त्तने च संदेशभ्रूमार्जनादि न कुर्यात् । एतदेवाह—

आवस्सयाइयाई ण करे, करेइ अहवावि हीणमधियाई । गुरुवयणबलाइ, तथा भणिओ एसो च ओसन्नो ॥ ७ ॥

आवश्यकादीनि न करोति । प्रमादाद्द्वर्द्धा हीनाधिकान्यकाल एकको वा कुर्यात् । गुरुवचनं चालयति । एवं स
स्त्रलिते मिथ्यादुःकृतं, गुरुवैयावृत्यं, प्रत्याख्यानवन्दनं, आदाननिक्षेपे प्रत्युपेक्षणादि च नो कुर्यात् ।

गोणो जहा वलंतो, भंजइ समिलं तु सोऽवि एमेव । गुरुवयणं अकरंतो, बलइ कुणई व उस्सोढं ॥ ८ ॥

दुष्टो गोः प्रेरितो बलन् संमुखो भूत्वा समिलां भनक्ति । सोऽवसन्न एवमेव गुरुवचनमकुर्वन् संमुखो बलति करोति
च । परं ' उस्सोढं 'ति त्वत्पार्श्वेऽहमेवास्मि येन पुनः युनममिवादिशसीत्याद्युक्त्या ।

तिविहो होइ कुसीलो, पाणे तह दंसण चरित्ते य । एसो अवंदणिज्जो, पन्नत्तो वीयरार्येहि ॥ ९ ॥

पाणे पाणायारं, जो उ विराहेइ कालमाईयं । दंसणे दंसणायारं, चरणकुसीलो इमो होइ ॥ १० ॥

कालादीत्यकालपाठादि कुर्यात् । दर्शनाचारं निःशङ्कित्वादि विराधयति ।

कोऽय भूईकम्मे, पत्तिणापसिणे णिमित्तमाजीवे । कक्कुरुए य लक्षण, उवजीवइ विज्जगंताई ॥ ११ ॥

कौतुकं १, भूतिकर्म २, प्रश्नाप्रश्नं ३, निमित्तं ४, आजीवः ५, कक्कुरुलां ६, लक्षणानि ७, विद्यामन्त्राद्युपजीवति ८ ।

सोहग्गाइणमित्तं, परेस्सि ण्हवणाइ कोऽयं भणियं । जरियाइ भूइदाणं, भूईकम्मं विणिदिहं ॥ १२ ॥

परेषां सौभाग्यादिनिमित्तं स्नपनादिकार्यं कौतुकं १ । ज्वरितादेर्भूतिदानं अभिमन्त्रितभस्मादिदानं २ ।
मुषिणयविच्चाकहियं, आईवणिघंटियाइकहियं वा । जं सासइ अत्तेस्सि, पत्तिणापसिणं हवइ एयं ॥ १३ ॥

स्वप्नविद्यया स्वप्नान्तर्यद्वाऽऽख्यायिकारूपधर्या मन्त्राहृतया घण्टिकादिद्वारेण कथितं यदन्येषां पृच्छकानां शिष्यते कथ्यते । प्रागर्थिजनप्रशस्ततः सूर्या प्रशस्य प्रशस्वात्प्रश्नाप्रश्नः ३ प्राकृतत्वादाकारः ।

तीताइभावकहणं होइ गिमितं इमं तु आजीचं । जाइकुलसिप्यकन्मे, तवगणसुत्ताइ सत्तविहं ॥ १४ ॥

अतीतादिभावकथनं निमित्तं भवति । अयं त्याजीवः सप्तधा जातिर्मातृकी १, कुलं पैतृकं २, शिल्पं लेख्यादि ३, कर्म कृष्यादि ४, तपः क्षपणादि ५, गणो मल्लादि ६, सूत्रादिज्ञत्वं ७, एतान्युपजीवनाय दातुरेने वक्ति ममापि एषैव जातिरित्यादि ।

कक्कुरुगा य माया, गियडीए जं भणंति तं भणियं । थीलकणाइ लकण, विज्जामंताइया पयडा ॥ १५ ॥

कल्ककुरुका माया उच्यते, कोऽर्थः निकृत्या परेषां दम्भनं वचनं यद्गणितं जिनैः, लक्षणं स्त्रीलक्षणादि विद्यामन्त्रादिकाः भावाः प्रकटा अतो न व्याख्याताः ।

संसत्तो य इदाणी, सो पुण गोभत्तलंदए चेव । उच्चिट्टमणुचिट्टं, जं किची छुब्भई सब्बं ॥ १६ ॥

इदानीं संसक्तः, स पुनर्गोभक्तलन्दक एव, यथा तत्रोच्छिष्टमनुच्छिष्टं यत्किञ्चित्तत्सर्वं क्षिप्यते ।

एमेव य मूलत्तर-दोसा य गुणा य जत्तिया केइ । ते तम्मि वि सन्निहिया, संसत्तो भणइ तम्हा ॥ १७ ॥

एवमेव मूलं पञ्चमहाव्रतानि उत्तरं पिण्डविशेष्यादि, यथा- 'पिण्डस जा विसोही ४ समिइउ ५ भावणा २५ तवो दुत्तिहो १२ । अभिगहो वि य उत्तरगुणिमो वियाणाहि ' ॥ १ ॥ पिण्डश्चतुर्द्विऽऽहार उपलक्षणाद्दसतिवस्त्रयात्राणां चतुर्णां

विशोधितभ्रमिग्रहो द्रव्य १ क्षेत्र २ काल ३ भावैः ४, इमान् उत्तरगुणान् विजानीहि । मूलोत्तरगुणयोर्दोषाश्च यावन्तः केऽपि ते तस्मिन् सन्निहिताः समीपस्थाः ।

रायविदूसगमाई, अहवावि णडो जहाउ बहुरुचो । अहवा वि भेलगो जो, हलिहरागाइ बहुवण्णो ॥ १८ ॥

राजविदूपकादिरथवा नटः क्षणे भिन्नचेष्टकत्वात् बहुरूपी अथवा मोऽलाक्षणिकः । एडकस्तु हरिद्रारागादिना बहुवर्णः स्यात् । हरिद्रालिप्तः पीतस्ततः प्रक्षाल्य गुलीलिप्तः कृष्ण इत्यादि ।

सो दुविकप्पो भणिओ, तिणेहि जियरागदोसमोद्देहि । एगो उ संकिलिट्ठो, असंकिलिट्ठो तहा अण्णो ॥ १९ ॥

पंचासवस्ववत्तो, जो खलु तिहि गारवेहि पडिचद्धो । इत्थिगिहिसंकिलिट्ठो, संसत्तो संकिलिट्ठो उ ॥ २० ॥

स संसक्तो द्विविधः पञ्चाश्वेषु प्राणातिपातादिषु प्रवृत्तः, ऋद्धिरससातैस्त्रिभिर्गार्वैः प्रतिबद्धो युक्तः, स्त्रीगृहिसंक्लिष्टः स्त्रीसेवनात् गृहिसम्बन्धितसिकरणाच्च । असंक्लिष्टस्त्वयं—

पासस्थाईएसुं संविग्गेसुं च जत्थ मिलती उ । तहि तारिसओ भवई, पियथम्मो अहव इयरो उ ॥ २१ ॥
उक्तः संसक्तः ।

उत्सुतमायंरतो, उरसुचं चैव पन्नवेमाणो । एसो उ अहाछंदो, इच्छाछंदोत्ति एगट्ठा ॥.२२ ॥
उत्थश्रमाचरन् उत्तद्धं चैवान्येभ्यः प्ररूपयन् यथाच्छन्द इच्छाछन्दश्चेत्येकार्यो ग्रन्थो ।

उत्सुतमणुवदिटं, सच्छंदविगप्पियं अण्णुवाई । परतत्तिपवित्तेत्ति णो य इणमो अहाछंदो ॥ २३ ॥

उत्सृजं च तत् यदनुपदिष्टं जिनाद्यैः स्वच्छन्देन स्वाशयेन विकल्पितं । तथाऽननुपाठी सिद्धान्ताननुयायी, परतस्मि-
प्रवृत्तस्तिनिगः स्वल्पेप्यपराधे यत्किञ्चिद्भाषी, अयं यथाच्छन्दः ।

मच्छन्दमश्रुमिगल्पिय, किञ्ची सुहृत्सायविगइपद्विबद्धो । तिहि गारवेहि मज्जइ, तं ज्ञाणाही अब्बाछंदं ॥ २४ ॥

स्वच्छन्दमत्या किञ्चित्कदालम्बनं विकल्प्य सुखस्वादिधिकृतितु प्रतिबद्ध आसक्तस्त्रिभिर्गार्वैर्बन्धैर्माघति ॥ १११५ ॥ 'पास'
पासरथाई वंदमाणस्स, नेव किञ्ची न निज्जरा होइ । कायकिलेसं एमेव, कुणई तह कम्मबंधं च ॥ १११६ ॥

न एवमेव श्रुथेन कायकुण्ठे प्रयासं कर्मणां ज्ञानाचरणादीनां बन्धं विशिष्टरचनया आत्मनि स्थापनं चशब्दादाज्ञामज्ञा-
दिदोषांश्च करोति ॥ १११६ ॥ 'जे वं'

जे वंभचेरभट्टा, पाए उंति वंभयारीणं । ते होंति कुंटमंटा, बोही य सुदुच्छहा तेसि ॥ १११७ ॥

ये पार्थस्थाया ब्रह्मचर्यं संयमचरणं इति चूर्णं तद्भ्रष्टाः पादान् 'उडंति' स्थापयन्ति, ब्रह्मचारिणां बन्दमानानां तेन
नरकादिदुर्गं भुक्त्वा कदाचू (जन्म) प्राप्य कुंटा बक्रपाणयो मंटा बक्रांद्रूपः स्युः ॥ १११७ ॥ 'सुहु'

सुदुतरं नासंती, अप्पाणं जे चारित्तपब्भट्टा । गुरुजण वंदावित्ति सुसमण जहुत्तकारिं च ॥ १११८ ॥

सुन्दुरं अतिगयेन सन्मार्गादात्मानं नाशयन्ति । ये चारित्र्यभ्रष्टा गुणस्थसाधुजनं सुश्रमणं यथोक्तक्रियाकलापकारिणं
च बन्दयन्ति । १ । अश्राग्रपिण्डभोक्ताघल्पदोषेऽपि स्त्रीसिवादिमहादोषेऽपि च यदबन्धत्वमुक्तं तत्रायं भावः-उत्तरगुणापरा-

धेऽपि सालम्बनः पूज्यः । यतः कल्पमार्ग्यं—‘संकिन्नवराहपञ्चो अणुतावी अ होइ अवरद्धे । उत्तरगुणपडिसेवी, आलंघणव-
 ल्लिओ वञ्जो’ । अपराधपदैः सङ्कीर्णो व्यासः अवरद्धे च अननुतापी पश्चात्तापरहितः, उत्तरगुणापराधप्रतिपेयी आलम्बनवर्जितः
 सन् वर्ज्यः । कल्पचूर्णिः—‘संकिण्णो नाम बहुहिं, उत्तरगुणावराहपएहि । तेउकाउं नाणुतप्पइ, निस्संको निदओ पवत्तइ । यः
 आलम्बनं नाणार्इ तेहि वल्लिओ स न वन्दनर्हः । तथा कुणमाणो वि य कडणं, कयकरणो नेव दोस समब्भेइ । अप्पेण
 वट्टु इच्छइ, विमुद्धआलंघणो समणो । कृतकरणः पुलाकलब्धिमान्, ‘कडणं’ वि कटकमर्दमपि कुर्वन्न दोपमभ्येति । विशु-
 द्दालम्बनो अल्पेन वडिच्छति ॥ १११८ ॥ अथ मालामरुकादिदृष्टान्ताः ‘असु’

असुइट्टाणे पडिया, चंपगमाला न कीरई सीसे । पासत्थाईठाणेंसु, वट्टमाणा तह अपुज्जा ॥ १११९ ॥

अशुचिस्थाने पतिता, पार्श्वदीनां स्थानेषु वसत्यादिषु शय्यातरपिण्डाद्याजीविषु च वर्तमानाः सुसाधवोऽप्य-
 पूज्याः ॥ १११९ ॥ ‘पक्क’

पक्कणकुले वसंतो, सउणीपारोऽवि गरहिओ होइ । इय गरहिया सुविहिया, मच्चिन्न वसंता कुसीलाणं ११२०

पक्कणोऽन्त्यजजन्मकुले वसन्, शकुनीशब्देन चतुर्दशविद्या उच्यन्ते, ताश्च शिक्षा १ कल्प २ व्याकरण ३ छन्दो ४ ज्यो-
 तिष ५ निरुक्ति ६ नामानि षडङ्गानि । ऋग् ७ यजुः ८ सामऽथर्वणः ९-१० वेदाः, मीमांसाः ११ तर्कविद्या १२ धर्मशास्त्र
 १३ पुराण १४ रूपाः, तत्पारस्योऽपि गर्हितः, एवं सुविहिताः कुशीलानां पार्श्वस्थादीनां मध्ये वसन्तो गर्हिताः । उक्तं च ‘जो

जास्मिन्मिति० तिलाऽपि तद्वन्धिक्राः कुमुमगन्धभाजः स्युः' । काव्येषा गाथा व्यक्त्या (त्यक्तेन) दृश्यते । परं दृष्टौ चूर्णौ वात्रास्ति (च एवमेवास्ति) ॥ ११२० ॥ चोयग-ननु पार्थस्यादिषु धसन्तो निर्मलस्य कुतो दोषः, यतः ' सुचि ' सुचिरं पि अच्छमाणो, वेरुलिओ कायमणीयउम्मीसो । नोवेइ कायभावं, पाहण्यगुणेण नियएणं ॥ ११२१ ॥

वैदूर्यः काचमणिकोन्मिश्रः सुचिरमपि तिष्ठन् काचभावं नोपैति । निजकेन प्राधान्यगुणेन नैर्मल्यगुणेन ॥ ११२१ ॥
आचार्यः ' मातु '

मातुगअभातुगाणि य, लोए दुविहाणि होति दब्बाणि । वेरुलिओ तत्थमणी, अभातुगो अन्नदब्बेहिं ॥ ११२२
भावंते परगुणैरिति भाव्यानि शकृतत्वाद्भातुगाणीति । यद्वा परसङ्गत्तद्गुणानि भवन्तीति भातुक्कानि च, तत्र वैदूर्योऽ-
मातुकः ॥ ११२२ ॥ ' जीवो '

जीवो अणाइनिहणो, तब्भावणभाविओ य संसारे । खिप्पं सो भाविज्जइ, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२३ ॥
जीवोऽनादिनिधन आद्यन्तरहितस्तया पार्थस्थाधाचरितप्रमादभावनया भावितः संसारे वर्त्तेते । ततः स क्षिप्रं असद्भाव-
नया भाव्यते, केन, मीलयते इति मेलनं परवस्तु तदोषानुभावेन ॥ ११२३ ॥ ' अंब '

अंबस्स य निवस्स य, दुण्हं पि समागयाइं मूलाइं । संसग्गीइ विणट्ठो, अंबो निवत्तणं पत्तो ॥ ११२४ ॥
द्वयोरपि समागते मूले निम्बरमभाविज्जलस्य संसर्गसङ्गत्या ॥ ११२४ ॥ ' सुचि '

सुचिरं पि अच्छमाणो, न लथंभो उच्छुवाडमज्झंमि । कीस न जायइ महुरो ? जइ संसग्गी पमाणं ते ॥ ११२५ ॥
 नलो नाम वृणं तत्तम्बवृन्दं इक्षुवाटमध्यं तिष्ठन् किं मधुरो न जायते ? ॥ ११२५ ॥ आचार्यः ' भावुगअभावुगाणी ' त्य-
 नेन प्रागेवास्योचरं दत्तं । अत्रापि केवली पार्श्वस्थादिभिरभाव्यः सरागस्तु भाव्य इति । चोयगः तैः सहलापमात्रसंसर्ग्यां को
 दोषः ? उच्यते ' ऊण '

ऊणगसयभागेणं विवाइं परिणमंति तवभावं । लवणागराइसु जहा वजेह कुसीलसंसर्गिं ॥ ११२६ ॥
 यथा लज्जणाकरादिषु ऊनश्चासौ शतभागोऽपि न पूर्ण इत्यर्थः । इयन्मत्रेणापि लवणेन सम्बद्धानि चिन्थानि पदार्थास्तद्भावं
 परिणमन्ति लवणीभवन्ति, ततः कुशीलसंसर्गं वर्जयेत् ॥ ११२६ ॥ ' जह '

जह नाम महुरसालिलं सायरसालिलं, कमेण संपत्तं । पावेइ लोणभावं, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२७ ॥
 नामेत्यामन्त्रणे यथा मधुरसालिलं नदीमयः क्रमेण सागरसालिलं सम्प्राप्तं सत् लवणभावं प्राप्नोति ॥ ११२७ ॥ ' एवं '

एवं खु सीलवंतो, असीलवंतेहिं मीलिओ संतो । पावइ गुणपरिहाणिं, मेलणदोसाणुभावेणं ॥ ११२८ ॥
 दुरेत्तार्थे ॥ ११२८ ॥ ' खण '

खणमवि न खमं काउं, अणाययणसेवणं सुविहियाणं । हंदि समुद्दमइगयं, उदयं लवणत्तणमुवेइ ॥ ११२९ ॥
 सुष्ठु शोभनं निहितमनुष्ठानं येषां ते सुविहिवास्तेषामनायतनं पार्श्वस्थादिस्थानं तस्य सेवनं क्षणमपि कर्तुं न क्षमं न

युक्तं । हं दीति दृशान्तदर्शने, समुद्रोपगतं ॥ ११२९ ॥ 'सुवि'

सुविद्वियदुब्बिचिहियं वा, नाहं जाणामि हं खु छउमत्थो। लिंगं तु पूययामी, तिगरणसुद्धेण भावेणं ॥ ११३० ॥
सुविहितं दुर्बिहितं वाऽहं न जानामि, यतोऽन्तःकरणशुद्धिशुद्धिं सुविहितादित्त्वं । सुः पुनर्येऽहं छमस्यः, लिङ्गं तु

रजीहरणगोच्छप्रतिग्रहरूपं पूजयामि । त्रिकरणशुद्धेन मनोवाक्कायशुद्धेन भावेन ॥ ११३० ॥ आचार्यः 'जइ'

जइ ते लिंग पमाणं, वंदाही निणहवे तुमे सव्वे । एए अवंदमाणस्स, लिंगमवि अस्समाणं ते ॥ ११३१ ॥

यदि ते लिङ्गं प्रमाणं, तर्हि सर्वान् निह्वान् वन्दस्व । एतान् निह्वान् मिथ्यात्विनो ज्ञात्वा न वन्दसे ॥ ११३१ ॥ चोदकः 'जइ'
जइ लिंगमप्यमाणं न, नजइ निच्छएण को भावो ? । दट्टुणं समणलिंगं, किं कायव्वं तु समणेणं ? ॥ ११३२ ॥

यदि लिङ्गमप्रमाणं किन्तु भावः प्रमाणं, तर्हि निश्चयेन परमार्थेन न ज्ञायते कस्य साधोः को भावः, ततः श्रमणलिङ्गं दट्टा
थमणेन किं कर्त्तव्यं ? ॥ ११३२ ॥ आचार्यः 'अपु'

अपुव्वं दट्टुणं, अब्भुट्टाणं तु होइ कायव्वं । साहुस्मि दिट्टुपुव्वे, जहारिहं जस्स जं जोग्गं ॥ ११३३ ॥

अपुत्रं साधुं दट्टा अभ्युत्थानं दण्डादिप्रहरणं च कर्त्तव्यं भवति । साधो पूर्वघटे मिलिते यथाहं कार्यमिति कोऽर्थः यस्य
यधोग्यं सत्तिकपस्य यदुत्थुतादेरभ्युत्थानादि कार्ये, अक्रियस्य तूत्सर्गपदे न कार्यं ॥ ११३३ ॥ 'सुक्क'

मुक्धुरासंपागड-सेवीचरणकरणपवभट्टे । लिंगावसेसमित्ते, जं कीरइ तं पुणो वोच्छं ॥ ११३४ ॥

मुक्ता धुः संयमभारो येन तस्मिन् मुक्तधुरि । सम्प्रकटं सावधसेविनि अत एव चरणकरणप्रभ्रष्टे, चरणं व्रतादि करणं पिण्डविशुद्ध्यादि । लिङ्गविशेषमात्रे कारणमाश्रित्य यत्क्रियते तद्वक्ष्ये, निष्कारणं तु प्रतिषेध एव ॥ ११३४ ॥ 'वाया' वायाइ नमोष्कारो, हृत्थुस्सेहो य सीसनमणं च । संपुच्छणऽच्छणं, छोभवंदणं वंदणं वावि ॥११३५॥

पथि दृष्टस्य वाचाभिलाषः 'स्वागतं तवे'त्यादि । १ । तथाविधं च पुरुषं कारणं चाश्रित्य 'नमस्ते'ति । २ । हस्तोच्छ्रयोऽभिलाषनमस्कारगर्भं हस्तयोजनं ३ शिरोनमनं ४ आरोग्यादिसम्प्रश्रं ५ 'अच्छणं' पार्श्वेऽवस्थानं बहुमानायो-पवेशनं ६ उपाश्रये गत्वा छोभचन्दनं लघुचन्दनं अनादरेणारभट्टृत्या ७ वन्दनं कृतिकर्म्ममपि वा क्रियते ॥ ११३५ ॥ तत्रालम्बनान्याह 'परि'

परियायपरिसपुरिसे, खित्तं कालं च आगमं नच्चा । कारणजाए जाए, जहारिहं जस्स जं जुगं ॥११३६॥

पर्यायं पर्यदं, पुरुषं, क्षेत्रं, कालं, आगमं च, लिङ्गिनि, ज्ञात्वा कारणजाते कारणप्रकारे जाते सति यथाहं यथानुकूलं यस्य यद्योग्यं कालाद्याश्रित्य स्यात्तत्कार्यं ॥ ११३६ ॥ भाष्यं परि

परियाय चंभचेरं, परिस त्रिणीयासि पुरिस णच्चा वा । कुलकआदायत्ता, आघवउ गुणागमसुयं वा । २०५।

पर्यायोऽत्र ब्रह्मचर्यं तद्यस्यास्ति । 'सि' तस्य पर्यत्साध्वादिततिर्विनीता, पुरुषं वा ज्ञात्वा यथा कुलकार्यादीन्यस्याऽऽय-

त्तानि । क्षेत्रेन्द्रायमर्थवान् । काले गुणा दुर्मिक्षप्रतिजागरणादयः । आगमे आगमरूपं श्रुतं वा यस्य ॥ २०५ ॥ अत्र (द्वे)
क्षेपकगाथा (धे) (परं कापि न दृश्येते अतो न निबद्धे) ' स्वितं ' यस्य साधोः पार्श्वस्थादेः प्रभावेन साधुभिः क्षेत्रे
निरुपसर्गं यथा भवति तथा स मुख्यते, यथावमे दुर्भिक्षे परितप्यते प्रतिजागर्ति साधून् यथागमज्ञः । १ । ' एवं '
कारणप्रकारे उत्पन्ने सति एवंविधस्य पुरुषस्म यथा योग्यं कल्पित्वा वाग्रमस्कारादीनि कुर्यात् । २ । ' एता '

एताइं अकुर्वन्तो, जहारिहं अरिहृदेसिए मग्गे । न भवइ पवयणभत्ती, अभत्तिमंतादओ दोसा ॥११३७॥

एता यथाहं अर्हदृष्टिते मागें एतानि सकृपायत्वेनाकुर्वन्तः श्रवचनभक्तिर्न भवत्यभक्तिमत्वाद्यो दोषाः स्युः । आदि-
शब्दात् स्वार्थभ्रंशबन्धनादयः ॥ ११३७ ॥ किं नः पर्यायाद्यन्वेषणेन ? लिङ्गमेव बन्धं, यतः ' तित्थ '

तित्थयरगुणा पडिमासु, नत्थि निस्संसयं वियाणंतो । तित्थयरत्ति नमंतो, सो पावइ निज्जरं विउलं ॥११३८

तीर्थकरगुणा ज्ञानादयः प्रतिमासु न मन्ति, इति निःसंशयं विजानन् तीर्थकरोऽयमिति भावशुद्ध्या नमन् ॥११३८॥ ' लिङ्गं '
लिङ्गं जिणपणत्तं, एत्र नमंतस्स निज्जरा विउला । जइवि गुणविष्पहीणं, वंदइ अज्झप्पसोहीए ॥११३९॥

एवं जिनप्रणीतं लिङ्गं नमतो विपुला निर्जरा, यद्यपि गुणविप्रहीणं पुरुषं वन्दे तथाप्यात्मानमधिकृत्य प्रवृत्तमित्यव्यात्म-
चेतस्तस्य शुद्ध्या निर्जैव ॥ ११३९ ॥ आ० ' संता '

संता तित्थयरगुणा, तित्थयरं तेसिमं तु अज्झप्पं । न य सावज्जा किरिया, इयरसु धुवा समणुपणा ॥११४०॥

सन्तो विद्यमानास्तीर्थकगुणास्तीर्थकरे । इयं च प्रतिमा तस्येति । तेषां नन्तृणामध्यात्मचैतः न च सावद्या · क्रिया
 वासु । इतरेषु पार्श्वस्थादिषु ध्रुवा सावद्यक्रिया ततो नमतः समनुज्ञा सावद्यक्रिया समनुमतिः स्यात् ॥११४०॥ चो० 'जह'
 जह सावज्जा किरिया, नत्थि य पडिमासु एवमियरावि । तयभावे नत्थि फलं, अह होइ अहेउगं होइ । ११४१
 एवं इतरा निरवद्यापि नास्ति । तदभावे निरवद्यक्रियाऽभावे नमतः 'फलं नास्ति । अथ स्यात्तदाह अहेतुकं निष्कारणं ।
 तत्तथा चातिप्रसङ्गः ॥ ११४१ ॥ आचार्यः ' कामं '

कामं उभयाभावो, तहवि फलं अत्थि मणविसुद्धिए । तीइ पुण मणविसुद्धिए, कारणं होति पडिमाउ ११४२
 कामं अनुमत्तं, यदुभयाभावः प्रतिमासु सावद्यानवद्यक्रियाऽभावः । नन्वेवं लिङ्गेऽप्यस्ति, उच्यते ॥ ११४२ ॥ ' जह '

जइवि य पडिमाउ जहा, मुणियुणसंकप्पकारणं लिंगं । उभयवि अत्थि लिंगे, न य पडिमासूभयं अत्थि ॥
 यद्यपि यथा प्रतिमाः गुणसङ्कल्पकारणं तथा मुनिगुणसङ्कल्पकारणं द्रव्यलिङ्गं, तथा च प्रतिमाभिः सह वैधर्म्यं, यतः लिङ्गे
 उभयं सावद्यं निरवद्यं च कर्म्मस्ति । तत्र सावद्ये कर्म्मणि दृष्टे मुनिगणसङ्कल्प एव नोत्पद्यते, उत्पद्यते चेत्तदा, वितथत्वात्
 क्लेशफलः । प्रतिमासु चोभयमपि नास्त्यतस्तत्र तीर्थङ्करुणारोपप्रवृत्तेर्नाभावः ॥ ११४३ ॥ तत एवाह—' निय'

नियमा जिणेषु उ गुणा, पडिमाओ दिस्स जे मणे कुणइ । अगुणे उ विद्याणंतो, कं नमउ मणे गुणं काउं?
 - जिनेषु गुणा नियमात् सन्ति यान् प्रतिमासुद्दिश्याऽऽरोप्य मनसि करोति स्थापयति । अगुणांस्तु विजानन् कं गुणं

मनसि कृत्वा नमतु अन्यसाधुगुणं तेऽप्यरोप्य नमतोऽपि दोष एव ॥ ११४४ ॥ 'जह'

जह वेलंबगलिंगं, जाणतस्स नमओ हवइ दोसो । निद्धंघसमिय नाऊण, वंदमाणे धुवो दोसो । ११४५।

विडंबकेन भाण्डादिना कृतलिङ्गं जानतो नमतो दोषः प्रवचनहीलादिरूपो भवति निद्धंघसं शासनोपघातनिरपेक्षं 'इय' एयं 'नाउण' ज्ञात्वा वन्द्यमाने ध्रुवो दोष आज्ञाभङ्गादि । पाठान्तरे 'निद्धंघसंपि नाऊण वंदमाणस्स दोसाओ' ॥ ११४५ ॥ चो० 'कह' (गाहा) एया क्षेपकगाथा (स्थानशुद्ध्यभावेन नात्र निवद्धा) । चित्तं केवलिनं देवाः सुविहितस्य नेपथ्यं वेपः तत्परिहीणं न नमति । आ० द्रव्यभावलिङ्गगाम्यमेव नतियोग्यः, यतः 'रुप्यं'

रुप्यं टंकं विसमा-हयस्करं नचि रूचओ छेओ । दोण्हंपि समाओगे, रूवो छेयत्तणमुवेइ ॥ ११४६ ॥

चतुर्भङ्गी रूप्यमशुद्धं टंकं टंकनिका विपमाहवाऽक्षरं विषमं कूटं आह तं पतितमक्षरं यत्र तत्र इत्याद्यो भङ्गः । नापि च नैव स रूपकश्छेको मव्यः । १ रूप्यमशुद्धं टंकं टंकनिका समाहवाक्षरं २ रूप्यं शुद्धं टंकं वियमाहवाक्षरं ३ रूप्यं शुद्धं टंकं समाहवाक्षरं ४ । इह रूप्यं भावलिङ्गं टंकं द्रव्यलिङ्गं । 'दोण्हं०' द्वयो रूप्यसमाक्षरयोर्योगि रूपकः छेकत्वं श्लाघ्यत्वमुपैति । इहाद्ये भङ्गे तापसाः १ । द्वितीये पार्श्वस्थादयः २ । तृतीये प्रत्येकबुद्धाः अन्तर्मुहूर्तमात्रं कालमग्रहीतद्रव्यलिङ्गत्वात् ३ । चतुर्थे सुमाधवः ४ ॥ ११४६ ॥ 'रुप्यं'

रुप्यं पत्तेयबुद्धा, टंकं जे लिंगधारिणो समणा । दवस्स य भावस्स य, छेओ समणो समाओगो ॥ ११४७ ॥

रूप्यं प्रत्येकबुद्धाः । टंकं ये लिङ्गधारिणः श्रमणाः, द्रव्यभावस्य समायोगः श्रमणः छेकः ॥ ११४७ ॥ गतं वैदूर्यद्वारं ।
 ज्ञानमेव चरं यतः एवं सिद्धांते ' जं अण्णाणी कम्मं, खवेइ बहुयाहिं वासकोडीहिं । तं णाणी तिहिं सुत्तो, खवेइ उसास-
 मित्तेणं ' ॥ १ ॥ यत्कम्मंज्ञानी मिथ्यादृष्टिस्तपस्तप्यमानो बहुकाभिर्धर्मकोटीभिः क्षपयति, ज्ञानी सम्यग्दृष्टिः त्रिभिः मनो-
 वाक्कायैर्गुप्तः सन् तत्कम्मोच्छ्वासमात्रेण क्षपयति १ । ' स्रई जहा ससुत्ता, ण गासई कयवरंमि पडियावि । जीवो तथा ससुत्तो,
 ण णस्सइ गओऽवि संसारे ' ॥ २ ॥ यथा सखत्रा द्वरकसहिता स्रवी कचवरे पतितापि न नश्यति तथा जीवः सखत्रो
 ज्ञानसहितः सन् संसारगतोऽपि न नश्यति, पुनर्धम्मं लभते एव २ । ' णाणं गिण्हइ णाणं, गुणेइ णाणेण किण्हइ किच्चाइ ।
 भवसंसारसमुद्दं, णाणी णाणे ठिओ तरइ ' ॥ ३ ॥ ज्ञानं गृह्णाति ज्ञानं गुणयति ज्ञानेन कार्याणि कुरुते । भवेषु संसरणं भवसं-
 सारस्त्वन्नवसमुद्रं । तस्मात् ज्ञान्येव बन्धः ३ । ननु श्राग्गाथायां द्रव्यभावाभ्यां सुश्रमणो बन्धः इत्युक्तः भावश्रमणं, तस्मा-
 च्चारिन्त्येव बन्ध इत्याशङ्क्य ज्ञाननय एवाह ' कामं '

कामं चरणं भावो, तं पुण णाणसहिओ समाणेई । न य नाणं तु न भावो, तेण र णाणिं पणिवयासो ॥ ११४८ ॥

कामं इति संमतं, यत् चरणं चारित्रं भावो भावलिङ्गं तत्पुनर्ज्ञानसहितः समापयति निष्ठां नयति, न च ज्ञानं तु
 न भावः किन्तु ज्ञानमपि भाव एव । तेन हेतुना रः पादपूर्वौ ज्ञानिनं प्रणिपतामः ॥ ११४८ ॥ यतश्चाज्ञानिनो बाह्यकरणव-
 तोऽपि न चरणं ' तम्हा '

तम्हा ण वज्झकरणं, मज्झ पमाणं न यावि चारित्तं । नाणं मज्झ पमाणं, नाणे अ ढिअं जओ तित्थं ॥ १४९ ॥

तस्मात् चाद्यकरणं पिण्डविशुद्ध्यादि मम न प्रमाणं, न चारित्रं व्रतरूपं, ज्ञानाभावे तयोरभावात् । ज्ञानं मम प्रमाणं यतस्तीर्थे ज्ञाने स्थितं ॥ ११४९ ॥ ' नाऊ '

नाऊण य सब्भाव, अहिगमसंसंपि होइ जीवस्स । जाईसरणनिसगुगयावि न निरागमा दिट्ठी ॥ ११५० ॥

सम्यक्त्वं द्विधा-परोपदेशजं अधिगमसम्यक्त्वं, स्वतो जातं निसर्गमम्यक्त्वं । तत्राधिगमसम्यक्त्वमपि तत्त्वसद्भावं ज्ञात्वा स्यात् । जातिस्मरणभावाद्भिसर्गोद्रतापि दृष्टिर्नैमर्गिकमपि सम्यक्त्वं न निरागमा न आगमरहिता यतोऽन्त्याब्धिम-
त्स्यानामपि प्रतिमाकारमस्पर्शदर्शनाज्ञाति स्मृत्वा पूर्वानुभूतागमादेव सम्यक्त्वं जायते । अतो ज्ञानमेव वरं ॥ ११५० ॥
आचार्यः ' नाणं '

नाणं सत्रिसयनिययं, न नाणमित्तेण कज्जनिप्फत्ती । मग्गणू दिट्ठतो, होइ सच्चिट्ठो अच्चिट्ठो य ॥ ११५१ ॥
ज्ञानं स्वधिपये प्रकाशकत्वे निश्चितं, ततो न ज्ञानमात्रेण कार्यनिष्पत्तिः इह मार्गज्ञो दृष्टान्तो भवति, यथा सचेष्टो गमनचैष्टान् सन्नित्स्थानं लभतेऽचेष्टस्तु न ॥ ११५१ ॥ किञ्च ' आउ '

आउज्जनट्टकुसलावि, नट्टिया तं जणं न तोसेइ । जोगं अजुंजमाणी, निंदं खिसं च सा लहइ ॥ ११५२ ॥

आतोद्यानि वाद्यानि वैतर्धिं आतोघनाधं, तस्मिन् कुशलापि नर्चकी योगं कायव्यापारमयुञ्जती तं रङ्गजनं न तोपयति,

अपि तु तस्मान्नान्निन्दां प्रत्यक्षतो हीलां परोक्षतश्च सा लभते द्रव्यं च नाप्नोति ॥ ११५२ ॥ 'इय'

इय लिंगनाणसहिओ, काइयजोगं न जुंजइ जो उ। न लहइ स मुखसुखं, लहइ य निंदं सपक्काओ
एवं लिङ्गज्ञानाभ्यां सहितो यः कायिकयोगं क्रियारूपं न युक्ते स मोक्षसौख्यं न लभते, स्वपक्षाच्च निन्दां लभते ।
इहाऽऽतोद्यरूपं द्रव्यलिङ्गं नाद्यकौशल्यतुल्यं ज्ञानं ॥ ११५३ ॥ 'जाणं'

जाणंतोऽत्रिय तरिउं, काइयजोगं न जुंजइ नईए। सो बुज्झइ सोएणं, एवं नाणी चरणहीणो ॥११५४॥

वरीतुं जानन्नपि नद्या कायिकयोगं न युक्ते स श्रोतसाऽम्बुग्राहेनोब्रते । एवं ज्ञानी चरणहीनः संभारनद्यां प्रमादश्रोत-
सोक्षते ॥ ११५४ ॥ चो० 'गुणा'

गुणाहिए वंदणयं, छउमत्थे गुणागुणे अयाणंतो । वंदिज्जा गुणहीणं, गुणाहियं वावि वंदवे ॥११५५॥

गुणाधिके वन्दनं स्यात् । छउमत्थे गुणागुणानात्मान्तरवर्चिनोऽज्ञानं गुणहीनं वन्देत वा, गुणाधिकं वा वन्दापयेत्
॥ ११५५ ॥ आचार्यो व्यवहारनयेनाह 'आल'

आलएणं विहारेणं, ठाणाचंक्रमणेण य । सक्को सुविहिओ, नाउं भासावेणइएण य ॥ ११५६ ॥

आलयो यमतिर्निरमद्या लयादिहीना च, विहारो मासकल्पादिः, स्थानं योग्यदेशे कायोत्सर्गदिः, चङ्क्रमणं युगमात्रदृष्टया,
माया निर्दोषा गीर्तितय एव वैनयिकं कर्म, एभिः सुनिहितो ज्ञातुं शक्यः ॥ ११५६ ॥ चो० 'आल'

आलएणं विहारेणं, ठाणाचंक्रमणेण य । न सक्को सुविहिओ, नाउं भासावेणइएण य ॥ ११५७ ॥
 आलयादिना न शक्य उदायिमारकादिवत् । यद्वाऽसंयता भिक्षादिहेतवे संयतवत्संयता अपि कारणतोऽसंयतवच्चेष्टन्ते
 इति ॥ ११५७ ॥ किञ्च ' मर '

भरहो पसन्नचंदो, सन्भिन्तरवाहिरं उदाहरणं । दोसुप्पत्तिगुणकरं, न तेसि वज्झं भवे करणं ॥ ११५८ ॥
 साम्यन्तरं बाह्यं करणमाश्रित्य भरतः प्रसन्नचन्द्रश्च उदाहरणं । तत्राम्यन्तरं भरतो यतस्तस्य बाह्यकरणरहितस्यापि
 भावनया केवलमुत्पन्नं, बाह्यं तु प्रसन्नचन्द्रः तस्य बाह्यकरणवतोऽन्यन्तःकरणाभावे सप्तभूकर्मबन्धोऽभूत् । ततस्तयोर्बाह्यं
 करणं भूपादि लोचादि च दोषोत्पत्तिकारकं गुणकारकं च नाभूत् । किन्त्वान्तरं करणं भाव एव प्रमाणं जातं ॥ ११५८ ॥
 आचा० ' पत्ते '

पत्तेयबुद्धकरणे, चरणं नासति जिणवरिंदाणं । आहच्चभावकहणे, पंचहि ठाणोहि पासरथा ॥ ११५९ ॥
 प्रत्येकबुद्धाः प्राग्भवाभ्यस्तोमयकरणा भरतादयस्तेषां अन्तरैकरणे सति मूढा मूर्खा जिनेन्द्राणामुक्तं चरणं तस्या-
 न्येषां च नाशयन्ति । किम्भूताः सन्तः ? ' आहचे ' ति कदाचिदर्थेऽयं भावः-भरतादिसम्बन्धिकादाचित्कभावकधनेन । सप्तमी
 वृतीयार्थे । पञ्चभिः प्राणहिंसादिस्थानैः पार्श्वस्थाः सिद्धिमार्गस्य पार्श्वे स्थिताः सन्तः ॥ ११५९ ॥ एतदेवाह ' उम्म '
 उम्मगगदेसणाए, चरणं नासिति जिणवरिंदाणं । वाचणयदंसणा खलु, न हु लब्भा तारिसा दट्टुं ॥ ११६०

आघाघर्षं स्पष्टं तादृशा व्यापन्नदर्शना विनष्टसम्यक्त्वाद्द्रष्टुं दुर्निश्चये न लभ्या न योग्याः ॥११६०॥ अथ दर्शननयः 'जह'
जह णाणेणं न विना, चरणं नादंसणिस्स इय नाणं । न यदंसणं न भावो, तेन र दिट्ठिं पणिवयामो ॥११६१॥
यथा ज्ञानेन विना चरणं न, एवमदर्शनस्यासम्यक्त्वस्य ज्ञानं न । न च वाच्यं दर्शनं भावो भावलिङ्गं न किन्तु भाव
एव । तेन दर्शनिनं सम्यक्त्ववन्तं प्रणिपतामः नमामः ॥ ११६१ ॥ सम्यक्त्वज्ञानयोः ममं भावान्न कस्याप्याधिक्यमिति
न वाच्यं, यतः ' जुग '

जुगवंपि समुप्पन्नं, सम्मत्तं अहिगमं विसोहेइ । जह कायगमंजणाई, जलदिट्ठीओ विसोहंति ॥११६२॥
युगपत् समकालं ज्ञानेन सह सम्यक्त्वमुत्पन्नमप्यधिगमं ज्ञानं विशोधयति । यथा कतकांजने जलदृष्टी विशोषयतस्तत्र
कतकदृशफलं मलिनं जलं, अञ्जनं तु दृष्टिं ॥ ११६२ ॥ ' जह '

जह २ सुज्झइ सलिलं, तह २ रूवाइं पासई दिट्ठी । इय जह जह तत्तरूई, तह तह तत्तागमो होइ ॥११६३॥
यथा यथा सलिलं शुद्धयति निर्मलीस्यात् तथा तथा द्रष्टा वीक्षको जले रूपाणि पश्यति, तत्त्वरुचिः सम्यक्त्वरूपा । तथा
तथा तत्त्वागमो ज्ञानं स्यात् ॥ ११६३ ॥ किञ्च ' कार '

कारणकञ्जविभागो, दीवपगासाण जुगवजम्ममेवि । जुगबुप्पन्नंपि तहा, हेऊ नाणस्स सम्मत्तं ॥११६४॥
यथा दीपप्रकाशयोर्युगपजन्मेऽपि कारणकार्यविभागोऽस्ति । कारणं दीपः, कार्यं प्रकाशः । तथा युगपदुत्पन्नमपि

सम्पत्त्वं ज्ञानस्य हेतुः स्यात् ॥ ११६४ ॥ ' नाणस्स जइवि हेऊ, सविसयनिययं तहावि सम्मत्तं । तम्हा फलसंपत्ती, न जुल्लए नाणपत्ते व ' ॥ १ ॥ ज्ञानस्य यद्यपि हेतुः सम्पत्त्वं, यद्यपीत्यपिशब्दोऽभ्युपगमे । यद्यपि तत्त्वतो हेतुरेव न स्यात्, द्वयोरपि विशिष्टयोपगमजत्वात्, तथाप्यभ्युपगम्य द्रुमः । स्वत्रिपये तत्त्वरुचौ नियतं सम्पत्त्वं । परं तस्मादर्शनात् फलं मोक्षस्वरसम्प्राप्तिज्ञाननयपक्षे इवात्रापि न युज्यते १ । ' जह तिक्खर्हवि नरो, गंतुं देसंतरं नयविहूणो । पावेइ न तं देसं, नयजुत्तो चेव पाउणइ ' ॥ २ ॥ देशान्तरं गन्तुं तीक्ष्णरुचिरपि ज्ञानगतिक्रियारूपनयद्वयहीनस्तद्देशं न प्राप्नोति, नययुक्तश्चैव प्राप्नोति २ । ' इय नाणचरणहीणो, सम्मदिट्ठीवि मुरकदेसं तु । पाउणइ नेय नाणाइ-संजुओ चेव पाउणइ ' ॥ ३ ॥ इदं गाथात्रयमन्यकर्तृकं । ' धम्म '

धम्मनियत्तमईया, परलोगपरस्सुहा विसयगिद्धा । चरणकरणे असत्ता, सेणियरायं ववइसंति ॥ १६५ ॥

चास्त्रधर्मांश्चिद्वृत्ततयः, परलोको वृक्तिः तस्यां पराद्वयुखाः । विषयेषु गृद्धाश्चरणकरणेऽशक्ताः । श्रेणिकराजं व्युपदिश-
न्त्यालम्बनविषयं कुर्वन्ति ॥ ११६५ ॥ यथा ' ण से '

ण सेणिओ आसि तथा बहुस्सुओ, न यावि पन्नत्तिधरो न वायगो ।

सो आगमिस्साइ जिणो भविस्सइ, समिक्क पन्नाइ वरं खु दुंसणं ॥ ११६६ ॥

श्रेणिकस्तदा बहुश्रुतो नासीन्न चापि अज्ञप्तिधरो भगवत्यङ्गवेचा, न वाचकः न पूर्वधरः । स आगमिष्यति काले

आधार्यं स्पष्टं। तादृशा व्यापन्नदर्शना विनष्टसम्पक्त्वाद्द्रष्टुं दुर्निश्चये न लभ्या न योग्याः ॥११६०॥ अथ दर्शननयः 'जह' जह णाणेणं न विना, चरणं नादंसणिस्स इय नाणं। न यदंसणं न भावो, तेन रदिट्ठिं पणिवयामो ॥११६१॥
यथा ज्ञानेन विना चरणं न, एवमदर्शनस्यासम्पक्त्वस्य ज्ञानं न। न च वाच्यं दर्शनं भावो भावलिङ्गं न किन्तु भाव एव। तेन दर्शनिनं सम्पक्त्ववन्तं प्रणिपतामः नमामः ॥ ११६१ ॥ सम्पक्त्वज्ञानयोः समं मात्रान्न कस्याप्याधिक्यमिति न वाच्यं, यतः ' जुग '

जुगवंपि समुप्पन्नं, सम्मत्तं अहिगमं विसोहेइ । जह कायगमंजणाई, जलदिट्ठीओ विसोहंति ॥११६२॥
युगपत् समकालं ज्ञानेन सह सम्पक्त्वमुत्पन्नमप्यधिगमं ज्ञानं विशोधयति। यथा कतकांजने जलदृष्टी विशोधयतस्तत्र कतकवृक्षफलं मलिनं जलं, अञ्जनं तु दृष्टिं ॥ ११६२ ॥ ' जह '

जह २ सुज्झइ सलिलं, तह २ रूवाइं पासई दिट्ठी । इय जह जह तत्तळई, तह तह तत्तागमो होइ ॥११६३॥
यथा यथा सलिलं शुद्ध्यति निर्मलीस्यात् तथा तथा द्रष्टा वीक्षको जले रूपाणि पश्यति, तत्ररुचिः सम्यक्त्वरूपा । तथा तथा तत्तागमो ज्ञानं स्यात् ॥ ११६३ ॥ किञ्च ' कार '

कारणकञ्चिभागो, दीवपगासाण जुगवजम्मेवि । जुगबुप्पन्नंपि तहा, हेऊ नाणस्स सम्मत्तं ॥११६४॥
यथा दीपप्रकाशयोर्युगपञ्चन्मेऽपि कारणकार्यविभागोऽस्ति । कारणं दीपः, कार्यं प्रकाशः । तथा युगपदुत्पन्नमपि

जिणवयणवाहिरा, भावणाहिं उवट्टणं अथाणंता । नेरइयतिरियएंगिदिएहि जह सिज्झई जीवो ॥११७१

जिनवचनवाहा ज्ञानादिनयवन्तो ' भावणाहि 'न्ति ज्ञानदर्शनभावनाभ्यां मोक्षमिच्छन्तीति वाक्यशेषः । नारकादिभ्यो यथा जीवः सिद्ध्यति तयोद्भूतनामजानानाः, अयं भावः-नारकतिर्यग्भ्यो ज्ञानदर्शनवद्भ्य एकेन्द्रियेभ्यस्त्वज्ञानिभ्य उद्धृत्य नृत्वं प्राप्य चरणेन सिद्ध्यति । ततो रत्नत्रयमेव मुक्त्यै नत्वैकैकं ॥ ११७१ ॥ ' सुहु '

सुहुवि सम्मदिट्ठी, न सिज्झई चरणकरणपरिहीणो । जं चैव सिद्धिमूलं, मूढो तं चैव नासेइ ॥११७२॥

सुहु अपि अतिशयेनापि सम्यग्दृष्टिधरणकरणपरिहीणः सम्यक्त्वमेव समर्थयन् न सिद्ध्यति । यदेव सिद्धिमूलं सम्यक्त्वं मूढ एकान्तयादेन तदेव नाशयति ॥ ११७२ ॥ ' दंस '

दंसणपखो सावय, चरित्तभट्टे य मंदधम्मे य । दंसणचरित्तपखो, समणे परलोगकंखिम्मि ॥११७३॥

दर्शनपक्षः श्रावकेऽविरतसम्यग्दृष्टौ, चारित्र्यभटे इत्युक्ते चारित्रि मन्दधर्मे पार्श्वस्थादौ च षट्ते । दर्शनचारित्र्यपक्षः परलोककाङ्क्षिणि श्रमणे स्यात् । दर्शनग्रहणेन ज्ञानमपि ज्ञेयं ॥११७३॥ चो० एवं चैचारित्रं वरं तदलं ज्ञानदर्शनाभ्यां । आचा० 'पारं पारंपर्यसिद्धी, दंसणनाणेहिं होइ चरणस्स । पारंपर्यसिद्धी, जह होइ तहऽन्नपाणाणं ॥११७४॥

पारम्पर्येण क्रमेण दर्शनज्ञानाभ्यां चरणस्य प्रकृष्टा सिद्धिः स्यात् । यथान्नपानानां पारम्पर्यात्प्रसिद्धिः स्यात्तथा लोकेऽपि प्रतीता । तथा चात्रार्थी स्थालीन्धनाद्यपि लाति पानार्थी द्राक्षाद्यभ्यतस्त्रयं धार्यं ॥ ११७४ ॥ यथैवं तर्हि चरणस्य किं प्राधा-

जिनो भविष्यति । प्रज्ञया बुद्ध्या दर्शनविपाकं मोक्षसाधकं समीक्ष्य दृष्ट्वा वरं दर्शनमेव ॥ ११६६ ॥ ' भट्टे '
 भट्टेण चरित्ताओ सुदुपरं दंसणं गहेयवं । सिज्झंति चरणरहिया दंसणरहिया न सिज्झंति ॥ ११६७

एवं पराभिप्रायं मायङ्कथाह । ॥ ११६७ ॥ ' दमा '

दत्तारत्तीहस्स य सेणियस्सा, पेढालपुत्तस्स य सच्चइस्स ।

अणुत्तरा दंसणसंपया तथा, विणा चरित्तेणऽहरं गइं गया

॥ ११६८ ॥

दत्तारत्तिहस्य कृष्णस्य पेढालपुत्रस्य सत्यकिनोऽनुत्तरा प्रधाना दर्शनसम्पत्तदा आसीत् । परं चास्त्रिण विनाऽधरां गतिम-
 ऽधोगतिं गतः ॥ ११६८ ॥ ' सत्त्वा '

सवाओवि गईओ, अत्रिरहिया नाणदंसणधरोहिं । ता मा कासि पमायं, नाणेणं चरित्तरहिण्णं ॥ ११६९ ॥

मर्मा गतयो ज्ञानदर्शनधरैरविरहिताः सहिताः परं चास्त्री नृगतावैव । ततश्चारित्ररहितेन ज्ञानेन हेतुभूतेन प्रमादं मा
 कार्योः ॥ ११६९ ॥ ' सम्म '

सम्मत्तं अचरित्तस्स, हुज्ज भयणाइ नियमसो नत्थि । जो पुण चरित्तजुतो, तस्स उ नियमेण सम्मत्तं ११७०

अचारित्रस्य जीवस्य सम्यक्त्वं भजनया विकल्पेन स्यात्, न तु नियमशोऽस्ति ॥ ११७० ॥ ' जिण '

जिणवयणवाहिरा, भावयाहिं उषट्ठणं अयाणंता । नेरइयतिरियाण्णिदिणहि जह सिञ्झई जीवो ॥११७१॥
 विनवचनवाहा ज्ञानादिनवन्तरे 'आकण्णहि' न्ति ज्ञानदर्शनभाषनाभ्यां मोक्षमिच्छन्तीति वाक्यशेषः । नारकादिभ्यो
 यथा जीवः सिद्ध्यति तयोद्धर्तनामजानानाः, अयं भावः--नारकतिर्यग्भ्यो ज्ञानदर्शनवद्भ्य एकेन्द्रियेभ्यस्त्वज्ञानिभ्य उद्धृत्य
 नृत्वं प्राप्य चरणेन सिद्ध्यति । ततो रत्नत्रयमेव युक्त्यै नत्वैकैकं ॥ ११७१ ॥ 'सुट्ठु'
 सुट्ठुवि सम्मदिट्ठी, न सिञ्झई चरणकरणपरिहीणो । जं चैव सिद्धिमूलं, मूढो तं चैव नसिइ ॥११७२॥

सुट्ठु अपि अतिशयेनापि सम्यग्दृष्टिचरणकरणपरिहीणः सम्यक्त्वमेव ममर्थयन् न सिद्ध्यति । यदेव सिद्धिमूलं सम्यक्त्वं
 मूढ एकान्तयादेन तदेव नाशयति ॥ ११७२ ॥ 'दंस'

दंसणपरखो सावय, चरित्तभट्टे य मंदधम्मं थ । दंसणचरित्तपरखो, समणे परलोगकंखिम्मि ॥११७३॥
 दर्शनपथः श्रावकेऽवित्तमम्यग्दृष्टौ, चास्त्रिभ्रष्टे इत्युक्ते चास्त्रि मन्दधर्मे पार्श्वस्थादौ च घटते । दर्शनचास्त्रिपथः पर-
 लोककाङ्क्षिणि श्रमणे स्यात् । दर्शनग्रहणेन ज्ञानमपि हेयं ॥११७३॥ चो० एवं चेचास्त्रिं चरं तदलं ज्ञानदर्शनाभ्यां । आचा० 'पारं'
 पारंपरप्पसिद्धी, दंसणनाणेहिं होइ चरणस्स । पारंपरप्पसिद्धी, जह होइ तहऽन्नपाणाणं ॥११७४॥

पारम्ययेण क्रमेण दर्शनज्ञानाभ्यां चरणस्य प्रकृष्टा सिद्धिः स्यात् । यथान्नपानानां पारम्ययत्प्रिसिद्धिः स्यात्तथा लोकेऽपि
 प्रतीता । तथा चात्रार्थी स्वालीन्धवाद्यपि लाति पानार्थी द्राक्षाद्यव्यतस्त्रयं धार्यं ॥ ११७४ ॥ यद्येवं तर्हि चरणस्य किं प्राधा-

न्यं ? आ० ' जम्हा '

जम्हा दंसणनाणा, संपुण्णफलं न दिंति पत्तेयं । चारिच्चजुया दिंति उ, विसिस्सए तेण चारिच्चं ॥११७५
यस्माद्दर्शनज्ञाने प्रत्येकं इति केवले सम्पूर्णफलं न दत्त; चारित्र्ययुक्तं तु दत्तस्तेन चारित्रं विशिष्यते ॥ ११७५ ॥
नन्वेवं मारं चारित्रं किन्तु ' उज्ज '

उज्जममाणस्स गुणा, जह्हुंति ससत्तिओ तवसुएसुं । एमेव जहासत्ती, संजममाणे कंहं न गुणा ? ॥११७६
यथा तपश्रुतयोर्विषये स्वशक्त्योद्यच्छतो गुणाः स्युर्न दोषाः, एवमेव यथाशक्त्या संयमयति संयमं कुर्वति कथं न
गुणाः । अयं भावः यथा माधुः शक्त्यपेक्ष्यं तपः कुरुते श्रुतं चाधीते, एवं संयमेऽपि महाव्रतानि यथाशक्त्या पालयतु न
चेतन्मन्यतेऽल्पे पि महाव्रताऽपालने दोषोक्तेः ॥ ११७६ ॥ आचार्यः ' अणि '

अणिगूहंतो विरियं, न विराहेइ चरणं तवसुएसुं । जइ संजमेऽवि विरियं, न निगूहिज्जा न हाविज्जा ॥११७७
तपःश्रुतयोः वीर्यमनिगूहन् प्रकटयन् चरणं न विराधयेत् । पद्कायरक्षादिरूपे संयमेऽपि वीर्यं मायया न निगूहेत् तदा
चरणं न हापयेत् न खण्डयेत् । शक्तौ सत्यां चेत् सावधं सेवते तदा दोषोऽन्यथा तु गुणः ॥ ११७७ ॥ ' संज '

संजमजोएसु सथा, जे पुण संतविरियावि सीयंति । कह्हु ते विसुद्धचरणा, बाहिरकरणात्सत्ता हुंति ?
ये पुनः मदीर्या निधमानवीर्या अपि संयमयोगेषु पद्कायरक्षान्यापारेषु विपीदन्ति नोत्सहन्ते ते बाह्यकरणे प्रतिक्रमणादौ

अलसाः सन्तो विशुद्धचरणाः कथं भवन्ति ? ॥११७८॥ चो० ये आलम्बनेन बाह्यकरणालसास्तेषु का चार्त्ता ? आ० 'आलं०'
 आलंबणेण केणइ, जे मन्ने संयमं पमायंति । न हु तं होइ पमाणं, भूयत्थगवेसणं कुज्जा ॥११७९॥
 अहं एवं मन्ये ये केनाप्यालम्बनेन संयमं प्रमादयन्ति त्यजन्ति न तदालम्बनं प्रमाणं, किन्तु भृतार्थगवेणं तत्त्वार्था-
 न्नेषणं कुर्यात् 'किमिदं आलम्बनं पुष्टमपुष्टं चे'ति । अपुष्टालम्बनेऽशुद्धचरणाः पुष्टे तु शुद्धाः ॥ ११७९ ॥ चो० पुष्टालम्बनात्
 को विशेषः ? आचार्यः 'सालं'

सालंबणो पडंतो अप्पणं दुग्गमेऽवि धारेइ । इय सालंबणसेवा धारेइ जइ असढभावं ॥ ११८० ॥

मालम्बनः पुष्टद्रव्यालम्बनवान् नर आत्मानं दुर्गमे गर्षदौ पतन्तं धारयति । एवं पुष्टभावालम्बनसहिता सेवाऽशठभावं
 यति मंत्रं पतन्तं धारयति । पुष्टालम्बनानि त्वमूनि 'काहं अच्छिन्ति अदुवा अहीहं तवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं । गणं च णीइइ
 व हु सारविस्सं, सालंबसेवी मधुवेइ सुक्कं' ॥ १ ॥ 'अच्छिन्ति' धर्मस्याच्छेदं करिष्ये । अथवाऽध्वेन्ये । तपोविधानेषु
 तपोभेदेषु उद्यमिष्यामि । गणं गच्छंतीत्या सारयिष्यामि । विकृत्यादेरेवं सालम्बसेवी मोक्षं समुपैति ॥ ११८० ॥ 'आलं'
 आलंबणहीणो पुण, निचडइ खलिओ अहे दुरुत्तारे । इय निक्कारणसेवी, पडइ भवोहे अगाहंसि । ११८१ ।

आलम्बनहीनः पुनः स्वलितः सन् 'अहे' इति गर्त्ते दुरुत्तरे निपतति । एवं निःकारणे सेवी पुष्टालम्बनं विना सेवमानः
 भवस्य ओघे प्रवाहे अगाधे पतति ॥ ११८१ ॥ गतं दर्शनद्वारं । यथा ग्रामादिनो ज्ञानदर्शनैकान्तमालम्बन्ते तथा नित्य-

वासाद्यपि सेवते, तत आह ' जे त्र '

जे जत्थ जया भग्गा, ओगासं ते परं अविंदता । गंतुं तत्थऽचयंता, इमं पहाणंति घोसंति ॥११८२॥
ये शीतलविहारिणो यत्रानित्यवासादौ यदा भग्ना निर्विण्णास्ते परं अन्यदयकाञ्चं अविन्दन्तोऽलभमाना मूढा अनित्य-
वासादि सन्मार्गादि गन्तुमशक्नुवन्त इदं अस्मदाहतं नित्यवासादि प्रधानं इति घोषयन्ति ॥ ११८२ ॥ तथा ' नीया '

नीयावासविहारं, चेइयभत्तिं च अज्जियालाभं । विगईसु य पडिवंधं, निद्दोसं चोइया विति ॥११८३॥
ते च परैर्नोदिताः सन्तो नित्यवासेन विहारं नित्यवासकल्पं, चैत्यभक्तिं विषयूजामार्यिकालाभं, चिकृतिषु प्रतिबन्धं
आसङ्गं निर्दोषमिति ब्रुवते ॥ ११८७ ॥ तथाहि ' जाहे '

जाहेवि च परितंता, गासागरनगरपट्टणमंडता । तो केइ नीयवासी, संगमथेरं ववइसंति ॥११८४॥
यदाऽपि ग्रामाकरनगरपचनाद्यटन्तः परितान्ताः श्रान्ताः, ततः केऽपि नित्यवासिनः सङ्गमस्थविरं सङ्गमाख्यं स्थविरं
बृदं उदाहरणतया व्युपदिशन्ति भाषन्ते ॥ ११८४ ॥ कथं ' संग '

संगमथेरायरिओ, सुट्टु तवस्सी तहेव गीयत्थो । पेहिन्ता गुणदोसं, नीयावासे पवत्तो उ ॥ ११८५ ॥
सङ्गमः स्थविर आचार्यः सुट्टु तपस्वी गीतार्थो गुणं दोषं च ग्रेक्ष्य नित्यवासं प्रपन्नः ॥ ११८५ ॥ ' ओमे '
ओमे सीसपवासं, अण्पडिवंधं अजंगमतं च । न गणंति एगखित्ते, गणंति वासं निययवासी ॥११८६॥

अवमे धिप्यानां प्रवासं विदेशगमनं, अप्रतिबन्धं निर्भमत्वं, अजङ्गमत्वं बुद्धत्वं, चशब्दात् क्षेत्रस्य नवभागकरणं च । इदमालम्बनजालं न गणयन्ति न प्रेक्षयन्ते किन्तु नित्यवासिन एकक्षेत्रे वासं गणयन्ति ॥ ११८६ ॥ ' चेह '

चेइयकुलगणसंधे, अन्नं वा किंचि काउ निस्साणं । अहवाचि अज्जवरं, ती सेवंती अकरणिज्जं ॥ ११८७ ॥ चैत्यकुलगणसङ्घान् अन्यदपि किञ्चिदपुष्टालम्बनं निश्रं कृत्वा यथा नान्यः कोऽपि चैत्यशुश्रुपकोऽतोऽस्माभिरादृतमित्यादि । अथवा आर्यवर्जं निश्रीकृत्य ततोऽकरणियमसंयमं सेवन्ते ॥ ११८७ ॥ वदंति ' चेह '

चेइयपूया किं वयरसामिणा सुणियपुवसारेणं । न कया पुरियाइ ? तओ मुखंग सावि साहूणं । ११८८ ।

श्रुणितं ज्ञातं र्थसारं येन पुर्यारूपनगर्षं चैत्यपूजा किं न कृता । ततः सापि साधूनां मोक्षाङ्गं ॥ ११८८ ॥ ' ओहा '

ओहावणं परेसिं, सतित्थउब्भावणं च वच्छेच्छं । न गणंति गणेमाणा, पुब्बुच्चियपुप्फमहिमं च । ११८९ ।
ते अपभ्राजनां लाञ्छनं परेषां शाक्यादीनां स्वतीर्थस्योद्भावनं प्रमावनां श्रावकाणां वात्सल्यं च न गणयन्त्यालम्बनानि गणयन्तः सन्तः । तथा पूर्वोचितैः पूर्वं बुण्डितैर्हुताशनगृहे पूषेनाचिचीकृतैश्च पुष्यैर्महिमानं पूजां च न गणयन्ति ॥ ११८९ ॥ ' अञ्जि '

अज्जियलाभे गिद्धा, सएण लाभेण जे असंतुट्ठा । भिस्कायरियाभग्गा, अन्नियपुत्तं ववइसंति ॥ ११९० ॥

आर्जिकाः साध्यस्ताभिरानीतस्य लाभे गृद्धा लोडुपाः, स्वेन लाभेन वेऽसन्तुष्टा भिक्षाचर्यायां गमन्ते आलस्याद्भ्रगना

अत्रिकाणुत्रं आलम्बनतया व्युपदिशन्ति ॥ ११९० ॥ कथं 'अत्रि'

अद्वित्रयपुत्तायरिओ, भत्तं पाणं च पुष्पचूलाए । उवणीयं भुंजंतो, तेणेव भवेण अंतगडो ॥ १ प्र० ॥
पुष्पचूलासाध्व्या उपनीतं आनीतं भुञ्जानस्तस्मिन्नेव भवे संसारान्तकृञ्जातः, अन्यकर्तृकी गाथा ॥ १ ॥ ' गय '

गयसीसगणं ओमे, भिस्कायरियाअपच्चलं थेरं । न गणंति सहावि सहा, अजियलाहं गवेसंता । ११९१ ।
अवमे गतशिष्यगणं भिक्षाचर्यायामप्रत्यलमक्षमं स्थविरं न गणयन्ति सहाः क्षमा अपि शठा आर्थिकालाभं गवेपयन्तः ।
॥ ११९१ ॥ ' भत्तं '

भत्तं वा पाणं वा, भुत्तूणं लावलवियमविसुद्धं । तो अवज्जपडिच्छन्ना, उदायणरिसिं ववइसंति ॥ ११९२ ॥

' लावलवियं ' ति लौक्योपेतं अशुद्धं विकृत्यादिमिश्रं तथा च निःकारणे प्रतिपिद्ध एव विकृतिपरिभोगः । उक्तं च
' विगई विगईभीओ, विगईगयं जो उ भुंजाए साहू । विगई विगईसहावा विगई विगई बला नेइ ' । विगतेरुगतेर्भतो यः
साधुविकृतिं क्षीरादिकं विकृतिगतं क्षीरान्नादि च शुद्धे । विकृतिविकृतिस्वभावा विकारजननस्वभावा स्यात्ततो विकृतिर्बलान्तं
विगतिं नयति । ततो लोच्याद्विकृतिं गृह्णन्तः केनापि चोदिता अत्रयप्रतिच्छन्नाः पापप्रच्छादिता उदायनपि व्युपदिशन्त्या-
लम्बनतया ॥ ११९२ ॥ ' सीय '

सीयल्लुक्काणुचियं, वएसु विगईगयेण जावितं । हट्टावि भणंति सहा, किमासी उदायणो न सुणी ? ११९३

तं शीतलरूक्षान्नस्यानुचितं राजर्षित्वात् रोषित्वाच्च व्रजेषु कुलेषु चिक्रतिमित्थेन विक्रतिगतेन भक्तेन यापयन्तं निर्वाह-
यन्तं दृष्टाः क्षमा अपि न गणयन्ति भणन्ति च किं उदायनी मुनिर्न आसीत् न अभूत् ? ॥ ११९३ ॥ इह कथाः

कोट्टागपुरे सङ्गमाचार्यो दुर्भिक्षे नाभून् विसृज्य वृद्धत्वात् पुरं नवधा विभज्यादति, दत्तः शिष्यस्तच्छुद्धयर्थं समेतो नित्य-
वासित्वात्प्रथमस्थात् । गुरुस्तं मिथ्यायां सहाहृतं प्रान्ताहारग्रहणात् क्लिश्यन्तं दृष्ट्वा क्वापि श्रेष्ठिगृहे रेवतिकात्तं बालं पण्मा-
सेभ्यः प्रभृति रुदन्तं चर्पटिकया मा रोदीरिति दोषादिमोच्य तत् पितृभ्यां भव्यान्नं शिष्याय दापयित्वा तं विसृज्य स्वयं
प्रान्तं बुभुजे । शिष्यश्च मायं सह प्रतिक्रामन् धात्रीपिण्डमालोचयेति गुरुक्तो नित्यवासादिस्वदोषान्न पश्यतेत्यवक् । भक्त्या
द्वर्यां तच्छिष्यायै अतिघ्नान्ते कृते विम्यद्गुरुणैहीत्युक्तो घ्नान्ते कथमायामीति वदन् गुरोर्दत्ताद्गुरुल्योद्योते कृतेऽहो तप
इत्यादरेणालोच्य गुरोश्च क्षेत्रनमगादिक्रियां ज्ञात्वा प्रीतः । अत्रिकापुत्रकथा योगसङ्ग्रहे चक्ष्यते । वीतभयेयोदायनो जाम्बवे
राज्यं दत्त्वा वीक्षितो मिथाहारारोगे वैद्योक्त्या व्रजेषु दधि गुरुन् वीतभये गतो मन्त्रपरावर्तितजाम्बेयकेशिनृषदापितविप-
मिथं दधि ज्ञात्वा मदा दध्यत्यजत् । रोगदृष्टौ पुनर्गृह्णाति द्यर्षां विपं ज्ञातं हृतं च । एवं बहुशो, जाते द्यर्षां प्रमत्तायां सविपं
दधि भुज्या मृतः सिद्धः । द्यर्षां पुरं धूल्याऽऽच्छादितं । शय्यातरः कुलालः सेनापल्यां मुक्तः । तत्र कुम्भकारप्रक्षेपाख्यं पत्तनं
जातं ' सुत '

सुत्तत्थवालबुद्धे य, असहृदुर्घाद्भावईओ या । निस्साणपयं काउं, संथरमाणावि सीयंति ॥ ११९४ ॥

अथार्थवालद्वान् असहृदुर्व्याघापदथ निश्राणां पदं कृत्वा संस्वतलो निर्बहन्त्वोऽपि सीदन्ति क्रियायां प्रमाद्यन्ति । तत्र

यत्रार्थो अहं भणामि । तथा चालो बृद्धोऽसहो वाहं मत्पस्विरो वा । द्रव्यापत् दुर्लभमिदं द्रव्यं । क्षेत्रापल्लघुक्षेत्रं । कालापद्
दुर्भिक्षादि, भावापद् ग्लानोऽहमित्यादीनि ॥ ११९४ ॥ ' आलं '

आलं वणाण लोको, भरिओ जीवस्स अजउकामस्स । जं जं पिच्छइ लोए, तं तं आलं वणं कुणइ ११९५
अयतितुकामस्य क्रियां प्रति यत्नमनिच्छतो जीवस्य लोक आलम्बनानां गणैर्भृतोऽस्ति । स तु लोके यन्नित्यवासादि
प्रेक्षते तच्चदालम्बनं करोति ॥ ११९५ ॥ ' जे ज '

जे जरथ जया जइया, बहुस्सुया चरणकरणपवभट्टा । जं ते समायरंती, आलं वण मंदसट्ठाणं ॥ ११९६ ॥
ये पार्थस्यादयः यत्र ग्रामादौ यदा सुपमदुःपमादौ यदा च दुर्भिक्षादौ बहुश्रुताश्रयणकरणप्रभ्रष्टा मथुरायां मंगुवत् ।
यत्ते समाचरन्ति तदालम्बनं मन्दश्रद्धानां स्यात्, यथा बहुश्रुतश्रेयं कुरुते तदेतथमेव धर्म इति ॥ ११९६ ॥ ' जे ज '

जे जरथ जया जइया, बहुस्सुया चरणकरणसंपन्ना । जं ते समायरंती, आलं वण मंदसट्ठाणं ॥ ११९७ ॥
स्पष्टार्था ॥ ११९७ ॥ ' गतं प्रासङ्गिकं, तस्मात् पञ्च न वन्द्या इति स्थितं तच्च निगमयति ' दंस '

दंसणनाणचरित्ते, तवविणये निच्चकालपासत्था । एए अवंदणिज्जा, जे जसघाई पवयणस्स ॥ ११९८ ॥
दर्शनज्ञानेतिव्यत्ययः प्राकृतत्वात्ततो ज्ञानदर्शनचारित्रेषु नित्यकालं पार्थस्थाः, नित्यकालग्रहणादित्वरकालं ज्ञानादि-
प्रमादेऽपि माघव एवेति वन्द्याः, ये प्रवचनस्य यशोघातिनः ॥ ११९८ ॥ एतद्वन्दने दोषाः ' किइ '

किङ्कम्मं च पसंसा, सुहसीलजणम्मि कम्मबंधाय । जे जे पमायठाणा, ते ते उववूहिया हुंति ॥११९९॥
सुखशीलजने कृतिक्कम्मं प्रथंसा च कम्मबंधाय, यतः सोऽर्चितो वाढं प्रमत्तः स्यात् । ततो यानि यानि प्रमादस्थानानि
तानि तानि उपयूहितानि ममर्थितानि ॥ ११९९ ॥ ' दंम '

दंसणनाणचरित्ते, तवविणये निच्चकालमुज्जुत्ता । एए उ वंदणिज्जा, जे जसकारी पवयणस्स ॥१२००॥
' उज्जुत्ता ' उद्यमवन्तः, एते, तुयब्द एवाथे ॥ १२०० ॥ ' किङ्क '

किङ्कम्मं च पसंसा, संविग्गजणंमि निज्जरट्टाए । जे जे विरईठाणा, ते ते उववूहिया हुंति ॥१२०१॥

विरतिस्थानानि विरगानां धुनीनां पुण्यस्थानानि ॥ १२०१ ॥ ' आय '

आयरिय उवज्जाए, पवति थेरे तहेव रायणिए । एएसिं किङ्कम्मं, कायबंधं निज्जरट्टाए ॥ १२०२ ॥
प्रवर्त्तकः, स्थविरः रत्नाधिको गणानच्छेदकः । एवां पञ्चानां लघुपर्यायानामपि पर्यायज्येष्ठैर्द्वन्द्वनं निर्जरार्थाय कर्त्त-
व्यं । अन्ये भवंति ' अण्णो वि जो तहाविओ रायणिओ सो वन्देयन्वो । रायणिओ नांमंजो दंसणनाणचरणे सुहु पयओ
एतेसिं नन्नत्थ निज्जरट्टाए विसेमओ नियोगो च कम्मस्वगणट्टाए ' । तत्र आचार्यादिव्याख्यायां शेषकगाथाः ' सुत्तयचिऊ
लक्खणजुत्तो, गच्छस्स मेढिभूओ य । गणत्तत्तिप्पमुक्को, अत्थं भासेइ आयसिओ, ॥ १ ॥ सूत्रार्थवित् सूत्रार्थज्ञाता, लक्षणानि
' पडिरुवो तेयस्सी'त्यादीनि तैर्युक्तः गच्छस्य मेढिभूतः स्तम्भभूतः गणस्य तस्या चिन्तया विप्रयुक्तः उपाध्यायादिषु सूत्रा-

ध्यापनादिसर्वचिन्ताया न्यस्तत्वात्, अर्थं भाषते आचार्यो गणधरः, न तु सूत्रं ? । यतः ' एगगया य ज्ञाणे, बुद्धी
 तित्थयरअणुकिती गरुआ । आणाहिल्लमिह गुरु कयरिणमुक्का न वाएह' ॥२॥ सूत्रस्यादानेनार्थमेव ददतः घरेध्वनिनेऽर्थचिन्तारूपे
 एकाग्रता स्यात् न तु सूत्रवाचने बहुव्यग्रत्वात् । ' बुद्धी' ति एकाग्रव्यानेऽर्थबुद्धिस्तृतीर्थकरानुकृतिस्तृतीर्थकरा ह्यर्थमेवाहुने
 सूत्रं । सूत्रदानस्यान्यैरपि साध्यत्वादर्थमेव ददतो गुरुता गरिमा । आज्ञायां च स्वैर्यं जिनाज्ञा पालिता स्यात् । यावद्गुरुः
 सर्वं सूत्रं शिष्यान् भाषयेत्तावद् ऋणी उच्यते । अतः सामान्यावस्थायां साधवः सूत्रं पाठिता इति कृतसूत्रऋणमोक्षः ।
 एतैर्हेतुभिः सूत्रं न वाचयति २ । ' सम्मतणानसंजमजुत्तो, सुत्तथतदुभयविहिन्नु । आयरियठाणजुगो, सुत्तं वाएउवज्जाओ' ॥३॥
 सम्यक्त्वज्ञानसंयमयुक्तः, सूत्रं अर्थं तदुभयस्य सूत्रार्थयोर्दानादिविधिं च जानातीति सूत्रार्थतदुभयविविधज्ञः, आचार्य-
 स्थानस्य आचार्यपदस्य योग्यः सूत्रं वाचयत्युपाध्यायः ३ । (किं निमित्तं ?) ' सुत्तथेसु थिरत्तं, रिणमुक्को आयतीय-
 षण्डिबंधो । पाडिच्छामोहजओ, सुत्तं वाए उवज्जाओ' ॥ ४ ॥ सूत्रवाचनेऽयं हेतुः सूत्रार्थेषु स्थिरत्वं ऋणमोक्षः प्राग्वत् ।
 आपत्यां एष्यत्काले अग्रतिबन्धः सूत्रार्थाविच्छेदः, प्रतीच्छका येऽन्यत एत्य सूत्रोपसम्पदं गृह्णन्ति तेपामनुग्रहः । मोहस्य वेद-
 मोहनीयस्य जयो वाचनारसिकत्वात् । तस्मात् सूत्रं वाचयेत् ४ । ' तवसंजमजोगेसु, जो जोगो तत्थ तं पवत्तेह । असुहं
 च नियत्तेह, गणतत्तिहो पवनी उ' ॥ ५ ॥ तपःसंयमयोगिणु व्यापारेषु यो योग्यस्तत्र तं प्रवर्त्तयेत्, असहं दुर्बलं तपसो
 निवर्त्तयेत् । गणतत्तिवान् प्रवर्त्तकः ५ । ' थिरकरणा पुण थेरो, पवत्तिवावारिएसु अत्थेसुं । जो जत्थ सीयइ, जई संतबलो
 तं थिरं कुणइ' ॥ ६ ॥ प्रवर्त्तकव्यापारित्यर्थेषु साधूनां स्थिरकरणत्वात् स्थविरः । कथं ? यो यत्र पुण्यकृत्ये यतिः सद्गलो

बलमहितः मन् सौदृति, सीदन्तं तं माधुं स्थिरं करोति ६ । ' उद्वावणापहावणखितोपधिमगणासु अविमाई । सुत्तरथतदु-
 मयत्रिक, गणवच्छो एरिमो होइ ' ७ ॥ गच्छकार्ये जाते क्षेत्रोपधयोर्मर्गणायां अन्वेषणायां उत्प्राबल्येन धावना, आत्मानु-
 ग्रहयुद्ध्या तत्करणप्रवृत्तिः प्रघानना शीघ्रं कार्यनिष्पादनं । तयोरविषादी विषादरहितः ७ । गतं आद्यगाथायां ' कायव्वं
 कस्म वै ' त्याद्यां कस्येति द्वारं ॥ १२०२ ॥ अथ केनेति द्वारं ' माय '

सायरं पियरं वावि, जिटुगं वावि सायरं । किइकम्मं न कारिजा, सव्वे राइणिण्ण तहा ॥ १२०३ ॥

संयतां मातरं, संयतं पितरं, मर्त्यान् रत्नाधिकान् पर्यायज्येषान् विनयार्थं यदीयते तदभ्युत्थानालयं वन्दनं न कारयेत् ।
 आलोचनादौ तु सायारिकाद्यभावे कारयेत् । गृहस्यास्तु तान् कारयेत् । जइ पुण वाणिवि मणिजा-अग्गे तुमे विणयमूलाउ
 धम्ममाउ फेडिता । होमो मा वारेहि चि तो वंदावेत्ति । यदि पुण पढंति तो सव्वणिवि वंदाविअंति जवणयाए, किमिति ?
 सुतं भट्टारगं वंदिज्जतिचि । इदरहा णाणविणओ विराहितो भवति । नवरं कारणे उदेसाईए कारेयव्वो ' ॥ १२०३ ॥
 ' नियडणपथवलाणे सुयंमि रायणियावि इु करंति । मञ्जिले न करंती सो चेव करेइ तेसिं तु ' । १ । विकटने आलोचनायां
 योगविधिप्रत्याख्यानं श्रुतग्रहणे रत्नाधिकाः पर्यायज्येषा अपि लवोर्वन्दनं कुर्युः । मध्यमानि वक्ष्यमाणप्राघूर्णकचन्दना-
 दीनि । म एव पर्यायलघुस्तेषां रत्नाधिकानां करोति । एषा क्षेपकाथा वृत्तौ चूणौ च न ' पंच '

पंचमहवयजुत्तो, अणलस माणपरिवज्जियमईओ । संविग्गनिज्जरट्टी, किइकम्मकरो हवइ साहू ॥ १२०४ ॥

अनलसो मानपरिवर्जितमतिःसंविग्नः सर्वतोऽवधमीतो 'नीयागोयादिस्स कम्मस्स निञ्जरट्ठी' कृतिकर्मकरः साधुर्भवति, अत्रानुक्तोऽपि 'सीयले खुड्डए कन्हे' इत्यादौ कृष्णाधैर्वन्दनकदानात् श्राद्धोऽपि यथाहंगुणो ज्ञेयः ॥ १२०४ ॥ गतं केन द्वा० २ अथ कदा द्वारं 'वक्खि'

वारिकत्तपराहुत्ते अ, पमत्ते मा कया हु वंदिज्जा । आहारं च करित्तो, नीहारं वा जड्द करेइ ॥ १२०५ ॥
 व्याक्षिप्तं धर्मकथादिना, 'पराहुत्तं' पराद्भुखं, चशब्दादुत्सुकादिग्रहणं, प्रमत्तं क्रोधादिना, मा कदाचिद्बन्देत् । आहारं कुर्वाणं नीहारं वा यदि करोति तदा तं न वन्देत् ॥ १२०५ ॥ 'पसं'

पसंते आसणत्थे य, उवसंते उवट्टिए । अणुन्नवित्तु मेहावी, किड्कम्मं पउजए ॥ १२०६ ॥

प्रशान्तं अव्यग्रं, आसनस्थं निपद्यास्थं, उपशान्तं अग्रमत्तं, उपस्थितं छन्देनेत्यादिवचनोद्यतं अनुज्ञाप्य मेधावी कृतिकर्म प्रयुञ्जीत । तत्र ध्रुववन्दनेषु नानुज्ञापयति, औत्पत्तिकेषु त्वनुज्ञापयति । गतं कदा द्वारम्, अथ कतिकृत्वो द्वारम् । १२०६ । 'पडि' पडिकेमणे सज्झाए, कौउस्सग्गावराहपाहुणँए । आल्लोयणँसंवरणे, उत्तमट्टे य वंदणयं ॥ १२०७ ॥

श्रतिक्रमणो, स्वाध्याये प्रस्थापने वन्दनानि ध्रुवाणि, औत्पत्तिकानि तु कायोत्सर्गे विकृतित्यागविसजनार्थेऽपराधे गुर्वाशा-
 तनारूपे क्षामणार्थे पाक्षिकवन्दनान्यपराधमध्ये ज्ञेयानि । प्राधूर्णिके ज्येष्ठे समेते वन्दनं कार्यं, लघौ समेते तु कारयितव्यं । प्राधूर्णिका द्विधा, साम्भोगिका एकसामाचारीका अन्ये त्वन्यसाम्भोगिकाः । सूत्रं—'संभोइय अण्णसंभोइया य, दुविहा हवंति

पाहुण्या । संभोदय आयसियं, आयुच्छिता उ वंदेइ ॥ १ ॥ इयरे पुण आयसियं, वंदिता संदिसाविउं तह य । पच्छा वंदेइ जई, गयमोहा अहव वंदावे ' ॥ २ ॥ साम्भोगिकान् पावूर्णकान् आचार्यं पृष्ट्वा वन्दन्ते । इतरानन्यसाम्भोगिकान् पुनराचार्य वन्दित्वा तथा च सन्देइयादेशं याचित्वा वन्दन्ते यतयः अथवा गतमोहाः सन्तो वन्दापयन्ति । तथा आलोचनायां अप-
राधविहारोत्तमार्थभेदभिन्नायां, संवरणे वैकालिकप्रत्याख्यानं यद्वा प्रत्याख्यानं कृत्वा कारणे सति भोजने, उत्तमार्थेऽनग्रने च वन्दनं भवति ॥ १२०७ ॥ ध्रुववन्दनसङ्ग्रहामाह ' चत्ता

चत्तारि पडिक्कमणे, किइकम्मा तिन्नि हुंति सज्झाए। पुवण्हे अवरण्हे किइकम्मा चउदस हवंति ॥ १२०८

प्रतिक्रमणे चत्तारि कृतिकर्माणि, कथं ? ' गुरुं पुवसंज्ञाए वंदित्ता आलोएइति एयं एकं ' अब्भुट्टियावसाणे जं पुणो वंदंति गुरुं एतं वितियं । एत्थ य (विही)-पच्छा जहन्नेणं तिन्नि मज्झिमं पंच वा सत्त वा उक्कोसं सवे वन्दियन्वा । यदा व्याकुलो व्याक्षेपो वा तो एकेण ऊणगा जाव तिन्नि अत्रस्सं वंदियवा । एयं देवसिए । पक्खिए पंच अयस्सं । चाउम्मासिए संवच्छरिएवि मत्त अयस्संति । ते वंदिऊण जं पुणो आयसियस्स अल्लिविज्जति, यत्पुनराचार्यस्याप्येते, तं ततियं, पच्चस्काणे चउत्थं । सज्झाए वंदित्ता पट्टवेति पढमं, पट्टविए पवेयंतस्म वितियं पच्छा उदिहं समुदिहं पढति । ततो जाहे चउम्मागा-वसेसा पोरिसी ताहे पत्ते पडिलेहेत्ति । जति न पढितुकामो तो वंदति । अह पढितुकामो तो अवंदिता पाए पडिलेहेत्ति । पडिलेहिता पच्छा पढइ । कालवेलाए वंदिउं पडिक्कमइ । अह उग्घाडकालियं न पढइ ताहे वंदिउं पाए पडिलेहेत्ति, एयं तइयं । एवं पुवाण्हे सत्त अवरण्हे एए चेव सत्त । एयाणि अब्भत्तट्टियस्स नियमा । भत्तट्टियस्स पच्चक्खणवंदणं अब्भहियं ॥ १२०८ ॥

गतं कतिकृत्वो द्वारं, अथ कत्यवन्तं, कतिशिर इति द्वारद्वयं। तथा अचनामशिरोद्वारद्वयं आवश्यकेभ्यः पृथक् निर्घर्षि यदुक्तं तद्विशिष्य विनयमूलधर्मज्ञस्यै, अन्यथाऽचनामो शिरसा गुरुचरणस्पर्शनं च गुरोर्नमनं चानुपयुक्तस्य न स्युः। 'दुओ', दुओणयं अहाजायं किङ्कर्मं वारसावयं। चउसिरं तिगुसं च, दुपवेसं एगनिस्कमणं ॥ १२०९ ॥

द्विकृत्वोऽचनतं ह्यवन्तं, यथा वन्दनकद्वयेऽपि 'इच्छामि खमासमणो वंदितुं जावणिजाए निस्सीहियाए' उक्त्वा छन्दोनुज्ञापनायामचनमनं २। यथाजातं श्रामण्ये योनिनिःक्रमणे च। श्रामण्ये साधुधर्मध्वजमुखपोतिचोलपट्टयुग् श्रमणो जातः। साध्वी तु सर्वाङ्गोपकरणधर्मध्वजमुखपोतियुक्ता जाता। उपलक्षणात् श्राद्धः श्राद्धिका च सिद्धान्तयुक्त्या पञ्चविधा भिगमविधिना देशविरतिं प्रतिपन्ना। ततः साध्वादयो यथाजातमुद्रया वन्दनं ददतीति दातुरभिन्नत्वाद्वन्दनकमपि यथाजातं। योनिनिःक्रमणे तु रचितकरसम्पुटो योन्या निर्गतस्तथाभूतश्च वन्दते। चुणीं तु 'अंजलिं सीसे काखण णीति' तत्रायमर्थो घटते 'खमणिजो भे किलामो' इत्यादिभणने शिरस्यञ्जलिकरणं यथाजातमुद्रयोक्तं ३। कृतिकर्मवन्दनं द्वादशावर्तं 'अहो १ कायं २ काय ३ जत्ता भे ४ जवणि ५ जं च भे' ६ इत्येकस्मिन् ६, द्वितीयेऽपि ६, एवं १२ आवर्त्ताः गुरुचरणन्यस्तहस्त-शिरःस्थापनरूपाः १५। यथाजातद्वादशावर्त्तरूपं द्वारद्वयं कत्यवन्तद्वारेण सूचितं ज्ञेयं। द्वारं ५। कति शिरांसीत्याह 'चउसिरं' द्विकृत्वः क्षामणाकाले शिष्याचार्यशिरोद्वयनमनमिति चत्वारि शिरांसि यत्र तच्चतुःशिरः १९। द्वारं ६। त्रिगुप्तं मनसा सावधानस्य वाचाऽस्वल्लिताक्षराण्युचरतः कायेनावश्यकानि कुर्वन्तः। २२। द्विकृत्वोऽत्रग्रहान्तरनुज्ञाप्य प्रवेशनं २४। एक-निःक्रमणमावशियक्या निर्गच्छतः द्वितीयवेलायां ह्यवग्रहान्न निर्गच्छति। पादपतित एव स्रवं समापयतीति। २५। त्रिगुप्त-

द्विप्रवेशकनिःक्रमणरूपं द्वारत्रयं कतिशिरोद्वारेण सूचितं ज्ञेयं । अथ कतिविधायकैः शुद्धमित्यत्रान्यकर्तृके गाथे-
 'अवणामा दुन्नहाजायं, आवत्ता बारसेत्र उ । सीमा चत्तारि गुत्तीओ, तिन्नि दो य पवेसणा ॥ १ ॥ एगनिरुक्रमणं चैव,
 पणवीसं वियाहिया । आउस्समेहिं परिसुद्धं, किइकम्मं जेहि कीरई' ॥ २ ॥ (एते द्वे गाथे हारि० वृत्तौ नियुक्तिगाथात्वेन
 दर्शिते) अवणामौ, यथाजातं, पञ्चविंशतिरावश्यकानि व्याहृतानि, तुरेवार्थे, प्राकृतनाच्छिन्नव्यत्ययः, यैरावश्यकैरेतुभूतैः
 परिसुद्धं कृतिकर्म क्रियतेऽन्यथा द्रव्यकृतिकर्म स्यात् ॥ १२०९ ॥ आह च ' किइ '

किइकम्मंपि करित्तो, न होइ किइकम्मनिज्जराभागी । पणवीसामन्नयरं, साहु ठाणं विराहंतो ॥ १२१० ॥
 यथा विक्रलानुष्ठाना विघाडफला स्यात् । एवं पञ्चविंशतेरावश्यकानामन्यतरत् स्थानं आवश्यकरूपं विराधयन् कृतिकर्म
 कुर्वन्नपि कृतिकर्मनिर्जराभागी(गी) न स्यात् ॥ १२१० ॥ ' पण '

पणवीसाआवस्सगपरिसुद्धं किइकम्मं जो पउंजइ गुरूणं । सो पावइ निव्वाणं, अचिरेण विमाणवासं वा
 स्पष्टा, वाशब्दादर्हत्तगणभृत्तचक्रित्वादि श्रान्नोति ॥ १२११ ॥ अथ कतिदोपमुक्तमिति द्वारं ' अणा ' ' मच्छु'
 ' तेणि ' ' दिट्ठ ' ' मूयं '

अणाहियं च थद्धं च, पविद्धं परिपिडियं । टोलगइ अंकुसं चैव, तथा कच्छभरिगियं ॥ १२१२ ॥
 मच्छुवत्तं मणसा, पउट्टं तह य वेइयावद्धं । भयसा चैव भयंतं, मित्ती गारवकारणा ॥ १२१३ ॥

तेणियं पडिणियं चैव, रुटुं तजियमेव य । सढं च हीलियं चैव, तथा विपलिउंचियं ॥ १२१४ ॥
 दिट्टमदिट्टं च तथा, सिंगं च करमोअणं । आलिट्टमणालिट्टं, ऊणं उत्तरचूलियं ॥ १२१५ ॥
 मूयं च ढहुरं चैव, चुडुलिं च अपाच्छिमं । वत्तीसदोसपरिसुद्धं, किइकम्मं पउंजई ॥ १२१६ ॥

एता मूलगाथाः । अनादृतं १, स्तब्धं २, प्रविद्धं ३, परिपिण्डितं ४, टोलगतिं ५, अब्कुशं ६, कच्छपरिक्लितं ७, मच्छो-
 द्भूचं ८, मनसा प्रद्विटं ९, वेदिकाभद्रं १०, 'भयसे'ति भयेन ११, 'भयतं' भजमानं १२, मैत्र्या १३, गर्वात् १४, कारणात्
 १५, स्तेनिकं १६, प्रत्यनीकं १७, रुटं १८, तर्जितं १९, शठं २०, हीलितं २१, विपलिकुञ्चितं २२, दृष्टादृष्टं २३, शृङ्गं
 २४, करं २५, मोचनं २६, आश्लिष्टानाश्लिष्टं २७, ऊनं २८, उत्तरचूलिकं २९, मूकं ३०, ढहुरं ३१, चूडलिं ३२, अपश्चिमं
 अन्त्यं दोषमाहुः । एभिर्द्वात्रिंशदोषैः परियुद्धं चिसुक्तं कृतिकर्म प्रयुञ्जीत । अथ क्षेपकगाथाः, परं वृत्तौ न 'आयर'

आयरकरणं आढा, तच्चिवरीयं अणाढियं होइ । दब्बे भावे थद्धो, चउभंगो दब्बओ भइओ ॥ १ ॥

आदरकरणं 'आढा' आदतता तथा कृतं आदतं तद्विपरीतं अनादृतं १ स्तब्धो द्रव्यतो देहेन, भावतो जात्यादिमदैः,
 अत्र चतुर्भङ्गी, द्रव्यभावस्तब्धः भावस्तब्धो न द्रव्यादिति भङ्गी नाहीं । द्रव्यतस्तब्धो न भावात् । एष भङ्गी भाज्यः
 सत्यां शक्तौ नाहोऽसत्यां त्वहः, द्रव्यभावाऽस्तब्धः एष भङ्गोऽहः १ । 'पविद्ध'

पविद्धमणुबयारं, जं अप्पित्तो णिज्जित्तो होइ । जत्थ व सत्थ व उब्बइइ, कियक्किचोवक्कं चैव ॥ २ ॥

प्रष्टु(वि)द्वमनुपचारं उच्यते । यद्वन्दनं अर्पयन् ददानोऽनियन्त्रितोऽनवस्थितः स्यात् । तेन च यत्र तत्रासमाप्तमप्युहति
 स यथा कृतकृत्य आचमाटकः चस्करं वस्तु यत्र वा तत्र वा क्षिपति २ । 'संपिण्डि'

संपिण्डिय व वंदइ, परिपिण्डियवयणकरणओ वावि । टोलोव्व वफिण्डतो, ओसक्कहिसक्को कुणइ ॥ ३ ॥

संपिण्डितान् संमिलितान् बहून् आचार्यादीन् एकवन्दनेन वन्दते । यद्वा परिपिण्डितानि पिण्डीकृतानि वचनान्या-
 लापकाः कारणान्यावर्चकाः कराहयो वा येन । स ऊरुघ्नं करौ कृत्वा पिण्डिताङ्गोऽव्यक्तसूत्रोचारो वन्दते इत्यर्थः । टोलवत्
 त्तिटुवत् उत्प्लवमानोऽप्रतिलेख्याप्रमाज्योत्पन्नकणमग्रतः सरणं अभिष्यन्नं पश्चादपसरणं करोति । विसंस्थुलं वा वन्दते तट्टो-
 लगति ३ । 'उवग'

उवगरणे हर्थमि व, घेतु निवेसेइ अंकुसं धिति । ठिउवहरिणं जं तं, कच्छवरिणियं जाण ॥ ४ ॥

उपकरणे बोलादौ हस्ते वा गुहं गृहीत्वा आसने उपवेशयति तदङ्कुशं, न हि पूज्यानामाकरणं युक्तं । किन्तु प्रणम्य वाच्यं
 विशन्तु भगवन्तोऽहं वन्दे । वृत्तौ त्वइकुशवद्रजोहरणं करद्वयेनादाय वन्दते । चूर्णौ तुभयथापि । 'ठिउ०' स्थितस्योर्ध्वस्य-
 स्य 'पडिकमामि खमासमणां देवसियाए' इत्यादिभूतं भणत उपविष्टस्य च 'अहो कायं' मणतः कच्छपवधद्रिङ्गितं अग्रतः
 पश्चात् किञ्चिचलनं ४ । 'उट्टितो'

उट्टितो निवेसितो, उव्वत्तइ मच्छउव्व जलमज्जे । वंदिउकामो वडन्नं, इसो व परियत्तए तुरियं ॥ ५ ॥

उत्तिष्ठन् निवेशमानो मत्स्य इव जलमण्ये उद्वर्तते उल्लसति, यद्वैकं नत्वाऽन्यं नन्तुमना इषो मत्स्यस्तद्वन्निविष्ट एव

परावर्त्तते ५ । 'अप्य' 'कुणइ'

अप्यपरपत्तिपणं, मण्यप्यओसो य वेइयापणं । तं पुण जाणवृत्ति, जाणुद्धिडाओ जाणुवाहि वा ॥ ६ ॥
कुणइ करे जाणुं वा एगयरं ठवइ करजुयलमज्जे । उच्छंगे करइ करे, भयं तु निज्जूहणार्इयं ॥ ७ ॥

आत्मपरप्रत्ययेन मनःप्रद्वेपोऽनेकोत्थानः स्यात् । तत्रात्मप्रत्ययः स्वस्य गुरुताडनया, परप्रत्ययः स्वमित्रादेः गुरुताड-
नया एवमाद्यन्यकारणैरपि ९ । पञ्च वेदिका उत्सङ्गे जान्वोरुर्ध्वं १ अधः २ पार्श्वयोः ३ । ४ एकतरं जानुं करद्वयान्तः कर-
द्वयमध्ये वा ५ कृत्वा वन्दते १० । भयं निर्यूहणं गच्छान्निःकासनं तदादिकं मनसि कृत्वा वन्दते ११ ॥ ६-७ ॥ ' भयइ '

भयइ व भयिस्तइत्ति य, इअ वंइइ ण्होरयं निवेसंतो । एमेव य मित्तीए, गारवसिक्काविणीओऽहं ॥ ८ ॥

एष मां भजति इत्यनुवर्त्तते, अग्रे भजिष्यतीति वा इति निहोरकं निवेशयन् वन्दते । यथा स्मर्त्तव्यं त्वया वयमपि
वन्दमानाः स्म इति १२ । ' एमे ' एवमेव निहोरकवन्मैत्र्यापि हेतुभूतया वन्दते १३ । ' गारव० ' शिक्षायां वन्दनादि-
सामाचार्यां विनीतो दक्षोऽहं इति गर्वाद्धन्दते १४ ॥ ८ ॥ ' नाणा '

नाणाइत्तिगं मोत्तुं, कारणमिहलोयसाहयं होइ । पूयागारवहेऊं, नाणगहणेवि एमेव ॥ ९ ॥

ज्ञानादित्रयं मुक्त्वा इहलोकस्य साधकं वस्त्रादिवाञ्छारूपं कारणं ब्रुवते तदर्थं यो वन्दते । अहं विनयेन जनेषु पूज्यो
ममामीति स्वस्य पूजागौरवार्थं वन्दते, ज्ञानग्रहणेऽध्येवमेव कारणदोषः । तथा ' आयर हंद्दी ' तीहलोककारणस्यैव दर्शनेऽ-
विग्रपादरेणासुं वन्दे, तेन पश्चादेतद्वस्तु प्रणयिष्ये याचिष्ये वन्दनकमूल्यरूपभावात् प्रणयस्य याञ्जायां भङ्गं न

करिष्यति १५ । ' हाउं '

हाउं परस्स दिट्ठि, वंदंते तेणियं हवइ एयं । तेणो विव अप्पणं, गूइइ ओभावणा मा मे ॥ १० ॥
परस्य साध्वादेर्दृष्टिं हापयित्वा वञ्चयित्वा वन्दमाने स्वेन्यं स्तेन इवात्मानं गूहति गोपयते । मा मेऽपप्राजना मानम्ला-

निरस्तु । यथाऽयं विद्वानप्यन्येषां वन्दनं दत्ते इति १६ । १० ॥ ' आहा '

आहारस्म उ काले, नोहारस्मावि होइ पडिणीयं । रोसेण धमघमंतो, जं वंदइ रुट्ठमेयं तु ॥ ११ ॥
आहारनीहारयोः काले प्रत्यनीकं १७ । ' रोसेण ' रोसेण धमघमयन् १८ ॥ ११ ॥ ' नवि '

नवि कुप्पसि न पसीयसि, कट्ठसिवो चैव तज्जियं एयं । सीसंगुळिमाईहि य, तज्जेइ गुहं पणिवयंतो ॥ १२ ॥
काण्टमयशिवचत् अनतो न कुप्पसि नतो न प्रसीदसीति वदते, वन्दने तज्जितं, यद्वा संधान्तर्मा वन्दापयन्नसि परं
श्वास्ये त्वैकाकिन इति शीर्षतर्जन्यद्गुल्यादिभिस्त्वर्जयति १९ ॥ १२ ॥ ' वीसंम '

वीसंमट्ठाणमिणं, सत्भावज्जे सठं भवइ एयं । कवडंति कइयवंति य, सट्ठयावि य हुंति एगट्ठा ॥ १३ ॥

विश्रमस्यानमिदं वन्दनमस्मिन् श्राद्धादयो विश्वसन्तीत्याश्रयस्तेन वन्दमाने सद्भावज्जे सम्यग्भावव्रहिते शठं, यद्वा
ग्लानादिमिपात् सम्यग् न वन्दते । कपटं कैतवं शठता २० ॥ १३ ॥ ' गणि '

गणिवायगजिट्ठज्जत्ति, हीळिं कि तुमे पणमिज्जण ? । इवंदियंमिवि कहं, करेइ पळिंउचियं एयं ॥ १४ ॥

गणिन् ? वाचक ? ज्येष्ठार्य ? त्वं ज्ञानं न द्रूपे किमपि न दत्से, किं त्वया प्रणतेनेति हीलया वन्दनं हीलितं २१ ।

‘दरे’ति ईषद्वन्दितेऽपि वन्दनान्तर्विकथां क्तो(ती)ति विपलिकुञ्चितं २२ ॥ १४ ॥ ‘अंतरि’

अंतरिओ तमसे वा, न वंदई वंदई च दीसंतो । एयं विद्वमदिठं, सिंगं पुण सुद्धपासेहि ॥ १५ ॥

स्तमाधन्तरिवस्त्वमसि वा न वन्दते-दश्यमानस्तु वन्दते । तद् दृष्टादृष्टं २३ । कुम्भं भालं तत्पार्श्वयोर्वामदक्षिणयोरा-
वर्तक्षणे स्पृशति योजिताञ्जलिं वा पार्श्वयोर्दत्ते । शीर्षिकदेशेन वा सम्यगकृताञ्जलिर्वा वन्दते २४ ॥ १५ ॥ ‘करमि’

करमिव मन्त्रइ दितो, वंदणयं आरहंतिय करोत्ति । लोइयकराउ मुक्का, न मुच्चिमो वंदणकरस्स ॥ १६ ॥

वन्दनं ददत् करमिव मन्यते । यथाऽयमारहत्यकरो दण्डः २५ । ‘लोइ’ लौकिककरात् मुक्ताः परं वन्दनकरान्न
मुच्यामहे इति मौचनं २६ ॥ १६ ॥ ‘आलिद्ध’

आलिद्धमणालिद्धं, रयहरणसिरेहि होइ चउभंगो । वयणकरेहि ऊणं, जहन्नकालेचि सेसेहि ॥ १७ ॥

आश्लिष्टानाश्लिष्टं रजोहरणे शीर्षे च भङ्गाः ४ । रजोहरणे शीर्षे चाश्लिष्टं इत्याद्यो भङ्गः शुद्धः । शेषा ३ अशुद्धाः २७ ।
‘वयण’ जघन्यकालेऽल्पकाले औत्सुक्याद्द्वन्द्वमानस्यावशेषैरवनोमाद्यावश्यकैरूनं २८ ॥ १७ ॥ ‘दाउण’

दाउण वंदणं मत्थएण, वंदामि चूलिया एसा । मूयध सहरहिलो, जं वंदइ मूयगं तं तु ॥ १८ ॥

वंदनं कृत्वा ‘मत्थएण वन्दामी’ति वदन् । एषा चूलिका २९ । मूक इव शब्दरहितं आलापकाननुच्चारयन् वन्दते
३० ॥ १८ ॥ ‘दङ्कर’

दृष्टसरेण जो पुण, सुतं योसेत्र दृष्टं तमिह । चूडलि व गिण्हऊणं रयहरणं होय चुडलि तु ॥ १९ ॥

(महावा गुन्देन यन्दते) । ३१ । ' चुड ' चुडलि उलमकं (उल्का) तद्वद्रजोहरणदयिकाः पुरः कृत्वा दीर्घहस्तं प्रमार्य
यन्दं इति यदन्या हस्तं अमयित्वा मर्मान् यन्दते तच्चुडलि १२ । एष्वन्यतरदोपदुष्टं कृत्तिकर्म कुर्वस्वत्फलं नाप्नोतीति
आह च ॥ १९ ॥ ' किति '

कितिकर्ममपि करितो, न होइ कम्मनिज्जराभागी । वत्तीसामन्नयरं, साहू ठाणं विराहितो ॥ १२१७ ॥

द्वार्थिग्रजोऽन्यतरदोपस्थानं विद्येण राधयन् नाधयन् सन् ॥ १२१७ ॥ ' वती ' ' आन '

वत्तीसदोसपरिसुद्धं, किङ्कम्मं जो पडंजइ गुरूणं । सो यावइ निवाणं अचिरेण विमाणवासं वा । १२१८ ।
आयस्सणसु जह जह, कुणइ पयत्तं अहीणमइरित्तं । तिविहकरणोवउत्तो, तह तह से निज्जरा होइ । १२१९ ।

प्रयन्नं अहीनातिरिक्तं यथा यथा करोति । त्रिभिधे मनोगाकारूपे करणे उपयुक्तः ॥ १२१८-१२१९ ॥ द्वारं ८ । किमयं
क्रियते इत्याह ' विण ' ' विण '

विणओवयार माणस्स, भंजणा पूयणा गुरूजणस्स । तित्थयराण य आणा, सुअधम्माराहणाऽकिरिया ॥
विणओ सासणे मूलं, विणीओ संजओ भवे । विणयाउ विप्पमुक्कस्स, कओ धम्मो कम्मो तवो ? । १२२१ ।

विनयोपचारो विनयप्रतिपत्तिः कृता स्यात्, यतो ' विणओ सासणे मूलं ' विनयः शासने मूलं धर्मस्य, शेषा गाथा

स्पष्टा ॥ १२२०-२१ ॥ विनयस्य त्विदं निरुक्तं ' जम्हा '

जम्हा विणयइ कम्मं, अट्टुविहं चाउरंतमुक्खाए । तम्हा उ वयंति विऊ, विणउत्ति विलीनसंसार । १२२२ ।

यस्माच्चतुरन्तवर्तुर्गतिकसंसारस्तस्य मोक्षाय अष्टविधकर्म विनयति स्फेद्यति तस्माद्विलीनसंसारः, विदः केवलिनो विनय इति वदन्ति । १ । अथ शेषगाथा (१२२०) व्याख्या, मानस्याष्टविधस्य नीचैर्गोत्रस्य च भंजना । २ । गुरुजनस्य पूजना कृता स्यात् । ३ । तीर्थकराद्या पालिता स्याञ्जिनैर्विनयमूलधर्मस्योक्तत्वात् । ४ । श्रुतधर्मः श्रुतं तदाराधना । ५ । यतो वन्दनपूर्वं श्रुतं ग्राह्यं । ततः क्रमेणाऽक्रिया इति न विद्यते क्रिया चेष्टा यत्र साऽक्रिया मुक्तिः स्यात् । ६ । यतः प्रज्ञास्यां ' तदारूवं णं भंते ! समणं वा माहणं वा वंदणमाणस्स पज्जुवासेमाणस्स किफला वंदणपज्जुवासणया ? गोयमा ! सवणफला, सवणे, णाणफले, नाणे विन्नाणफले, विन्नाणे पच्चक्खाणे संयमफले संजमे अणण्हफले (अणण्हओ अनाश्रवः) अणण्हए तवफले, तवे वोदाणफले (व्यवदानं निर्जरा) वोदाणे अकिरियाफले, अकिरिया सिद्धिगतिगमणफला ' । द्वारं ९ ॥ १२२२ ॥

गतो वन्दनानामनिष्पन्नो निक्षेपोऽथ सूत्रालापकनिष्पन्ननिक्षेपायसरस्तत्रावग्रहाद्बहिःस्थोऽर्द्धविनतकायः करस्थित-
धर्मध्वजः शिष्यो वक्ति—

इच्छामि खमासमणो ! वंदितुं जावणिजाए निसीहियाए अणुजाणह मे मिउग्गहं निसीहि,
अहोकायं कायसंपासं, खमणिजो भे किलामो, अप्पकिलंताणं बहुसुभेण भे दिवसो वइक्कंतो ?

जन्ता भे ? जवणिजं च भे ? खामेमि खमासमणो ! देवसियं वइक्कमं, आवस्सियाए पडिक्कमामि खमासमणां देवसिआए आसायणाए तित्तीसणयराए जं किंचि मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए कोहाए माणाए मायाए लोभाए सबमिच्छोवयाराए सबधम्माम्माइक्कमणाए आसायणाए जो भे अइयारो कओ तस्स खमासमणो ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

श्राम्यति तपस्यतीति श्रमणः समोपलक्षितदशविधधर्मप्रधानश्रमणस्तस्य आह्वानं हे क्षमाश्रमण ! वंदितुं इच्छामि याथातोर्ष्यन्तस्य पागमे कर्त्तर्यनीये यापयति इष्टं साध्यं सिद्धिं नयतीति यापनीया कार्यक्षमाऽरोगा चेत्यर्थः तथा, पापनिषेधेन निर्धृता नैपथिकी पापनिवृत्तात्मनो देहस्तया, अयं भावः-नीरोगः शक्तो मद्देहो निषिद्धयापयथाहं तन्नन्तुमीदृ इतीच्छानिवेदनमाद्यं स्थानं ?, इहेच्छामि वन्दितुमिति मनःशुद्धिरद्धविनवत्त्वे च कायशुद्धिरेतद्वर्णोच्चारं वाक्शुद्धिश्च ज्ञापितेति । एतावत् स्फुटशुद्धाधस्तुत्तया स्थैर्यं । चेद्गुरुर्व्याक्षिप्तस्तदा त्रिविधेनेति वक्ति मनोवाक्कायैः संक्षेपेण नमेत्यर्थः । अव्याक्षिप्तस्तु छंदेणेति वक्ति । कोऽर्थः छन्देन निजेच्छया वन्दस्वेति कार्यमिति शिष्यस्तत्रस्थ एव वक्तयनुजानीत अनुमन्यध्वं कृतिकर्मकरणं ततोऽनुजानीत मे भितावग्रहं ? तत्र यावान् ४ दिक्षु गुरोस्वग्रहः गुरुसत्कप्रदेशमर्यादा पुरोवक्ष्यमाणरूपोऽस्ति तन्मध्ये मितं स्तोकं वंदनोचितप्रदेशरूपं क्षेत्रं मितं कालं वन्दनविषयकालं यावदवग्रहं वन्दनोचितप्रदेशरूपमित्यर्थः, द्वितीयमनुज्ञा-

स्पष्टा ॥ १२२०-२१ ॥ विनयस्य त्विदं निरुक्तं ' जम्हा '

जम्हा विणयइ कम्मं, अट्टविहं चाउरंतमुक्काए । तम्हा उ वयंति विज्ज, विणउत्ति विलीनसंसारा । १२२२ ।

यस्माच्चतुरन्तचतुर्गतिकसंसारस्तस्य मोक्षाय अष्टविधकर्म विनयति स्फेटयति तस्माद्विलीनसंसाराः, विदः केवलिनो विनय इति वदन्ति । १ । अथ शेषगाथा (१२२०) व्याख्या, मानस्याष्टविधस्य नीचैर्गोत्रस्य च भंजना । २ । गुरुजनस्य पूजना कृता स्यात् । ३ । तीर्थकराज्ञा पालिता स्याज्जिनैर्विनयमूलधर्मस्योक्तत्वात् । ४ । श्रुतधर्मः श्रुतं तदाराधना । ५ । यतो वन्दनपूर्वं श्रुतं ग्राह्यं । ततः क्रमेणाऽक्रिया इति न विद्यते क्रिया चेष्टा यत्र साऽक्रिया युक्तिः स्यात् । ६ । यतः प्रज्ञप्त्यां ' तहारूवं णं भंते ! समणं वा माहणं वा वंदणमाणस्स पज्जुवासेमाणस्स किंफला वंदणपज्जुवासणया ? गोयमा ! सवणफला, सवणे, णाणफले, नाणे विन्नाणफले, विन्नाणे पच्चक्खाणफले, पच्चक्खाणे संयमफले संजमे अण्हफले (अण्हओ अनाश्रवः) अण्हए तवफले, तवे वोदाणफले (व्ययदानं निर्जरा) वोदाणे अकिरियाफले, अकिरिया सिद्धिगतिगमणफला ' । द्वारं ९ ॥ १२२२ ॥

गतो वन्दननामनिष्पन्नो निक्षेपोऽथ सूत्रालापकनिष्पन्ननिक्षेपावसरस्तत्रावग्रहाद्ब्रह्मिःस्थोऽर्द्धविनतकायः करस्थितधर्मध्वजः शिष्यो वक्ति—

इच्छामि खमासमणो ! वंदितं जावणिजाए निसीहियाए अणुजाणह मे मिउगहं निसीहि,
अहोकायं कायसंफासं, खमणिज्जो भे किलामो, अप्पकिलंताणं बहुसुभेण भे दिवसो वइक्कंतो ?

जत्ता भे ? जवणिज्जं च भे ? खामेमि खमासमणो ! देवसियं वइक्कमं, आवस्सियाए पडिक्कमामि खमासमणाणं देवसियाए आसायणाए तिसीसणयराए जं किंचि मिच्छाए मणदुक्कडाए वयदुक्कडाए कायदुक्कडाए कोहाए मायाए लोभाए सब्बकालियाए सब्बमिच्छोवयाराए सब्बधम्ममाइक्कमणाए आसायणाए जो मे अइयारो कओ तस्स खमासमणो ! पडिक्कमामि निन्दामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

श्राम्यति तपस्यतीति श्रमणः समोपलक्षितदशविधधर्मप्रधानश्रमणस्तस्य आह्वानं हे क्षमाश्रमण ! वंदितुं इच्छामि याथातोर्ष्यन्तस्य पागमे कर्त्तर्यनीये यापयति इष्टं साध्यं सिद्धिं नयतीति यापनीया कार्यधमाऽरोगा चेत्यर्थः तथा, पापनिषेधेन निर्दृत्ता नैपथिकी पापनिवृत्तात्मनो देहस्तया, अयं भावः—नीरोगः शक्तो मदेहो निषिद्धपापश्चाहं तदन्तुमीहे इतीच्छानिवेदनमाद्यं स्थानं ?, इहेच्छामि वन्दिदुमिति मनःशुद्धिरद्वाचिनतत्त्वे च कायशुद्धिरेतद्वर्णोचारे चाक्रशुद्धिश्च ज्ञापितेति । एतावत् स्फुटशुद्धाक्षयुक्त्वा स्थेयं । चेट्टुरुव्याक्षिप्तस्तदा त्रिविधेनेति वक्ति मनोवाक्यैः संक्षेपेण नमेत्यर्थः । अव्याक्षिप्तस्तु छंद्रेणेति वक्ति । कोऽर्थः छन्देन नित्रेच्छया वन्दस्वेति कार्यमिति शिष्यस्तत्रस्थ एव वक्ष्यन्नुजानीत अनुमन्यध्वं कृतिकर्मकरणं ततोऽनुजानीत मे मितावग्रहं ? तत्र यावान् ४ दिक्षु गुरोरवग्रहः गुरुसत्कप्रदेशमर्यादा पुरोगक्ष्यमाणरूपोऽस्ति तन्मध्ये मितं स्तोकं वंदनोचितप्रदेशरूपं क्षेत्रं मितं कालं वन्दनविषयकालं यावदवग्रहं वन्दनोचितप्रदेशरूपमित्यर्थः, द्वितीयमनुज्ञा-

पनास्थानं २, गुरुर्वक्ति अनुजानामि, शिष्यो वसतिवदन्नाप्यग्रहान्तः प्रविशन् निसीहि अन्यव्यापारनियेधरूपां वक्ति । ततो
 विधिनीपविश्य धर्मध्वजं श्रुवि मुक्त्वा तत्र गुरुपादौ निवेश्य तं भालं च कराभ्यां स्पृशन् वक्त्यथस्तनं कायं अहिरूपं कायेन
 हस्तद्वयरूपेण संस्पृशामि तथानुजानीतेत्यत्रापि सम्बध्यते 'रायणियस्स संफासो वि अणणुण्णविचा न वट्टति काउं' । क्षमणीयः
 सखोऽधुना भवद्धिर्मदङ्गस्पर्शो देहग्लानिरूपः क्लमः । किं च अल्पक्लान्तानां अल्पक्लमवतां अल्पशब्दोऽभावे बहुशुमेन प्रभू-
 तयुखेन भवतां दिवसो व्यतिक्रान्तः ? 'दिवसो पसत्थो अहोरत्तादी य तेण दिवसो गहिओ राइपक्खो इच्चाइ भाणियधं' ।
 रतीयमव्यावाचापृच्छास्थानं ३ । गुरुर्वक्ति 'तद्वचि' तथेति यथा त्वं ब्रूये । पुनः शिष्यो वक्ति यात्रा तपोनियमादिरूपोत्स-
 र्पति भवतां ? तुयं यात्रापृच्छास्थानं ४ । गुरुर्वक्ति 'तुभंमपि वट्टए' युष्माकमपि वर्त्तते ? पुनराह शिष्यः यापनीयं च भवतां ?
 कोऽर्थः इन्द्रियाण्यनुपहतानि वशे च सन्ति । मनोऽपि क्रोधादयो न वाधन्ते । पञ्चमं यापनीयस्थानं ५ । गुरुः 'एवं' तथे-
 त्यर्थः । शिष्यः पादयोः पतितो वक्ति-क्षमयामि क्षमाश्रमण ! दैवसिकं दिवसकृतं व्यतिक्रमं अपराधं पठमपराधक्षामणा-
 स्थानं ६ । गुरुवाक् 'अहमवि खामेमि तुमे' अहमपि क्षामयामि युष्मान् विधिशिक्षणादिकं व्यतिक्रमं । शिष्योऽभ्युत्थाय
 'आवस्सियाए' इत्यादिनालोचनाहंण 'तस्स खमासमणो पडिक्कमामि' इत्यादिना प्रतिक्रमणोहंण च प्रायश्चित्तेन स्वं
 शोधयितुमवग्रहान्निःसृत्य वक्ति 'आवस्सियाए' इत्यादि । अवश्यकार्येषु चरणकरणेषु भवा क्रिया आवश्यकी तथा हेतु-
 भूतया यदसाधुकृतं तस्मात्प्रतिक्रामामि निवर्त्ते । इत्थं सामान्येनाख्याय विशेषेणाह-क्षमाश्रमणानां सम्बन्धिन्त्या दैवसिक्या
 ज्ञानाधायस्य शातना खण्डना आशातना निरुक्त्या यलोपः तथा त्रयस्त्रिंशद्व्यतरया, ताश्चात्रेतनाध्ययने वक्ष्यन्ते । 'तेचीसाए

अण्णतराए, सद्वाओ ण राहंदिए सम्मवन्ति, तेण अण्णतरगहणं, एक्का वा दो वा क्कता होज्जा ' । तास्वेव किञ्चिद्विशेषेणाह--यत्
 किञ्चित् कदालन्वनमाश्रित्य मिथ्याभावोऽत्रास्तीति ' अत्रादित्वादकारे ' मिथ्या तथा मिथ्याभावयुक्त्या इत्यर्थः । तथा मन-
 सैव दुष्टं यथा भवति कृत्या द्वेषरूपया, एवं चाग्दुःकृत्या दुर्भागरूपया, कायदुःकृत्याऽऽसन्नगत्यादिरूपया । क्रोधोऽत्रास्तीति
 क्रोधया इत्यादि, अयं भावः क्रोधान्मानाच्च विनयश्रंशं कुरुते । मायातः शक्तोऽप्यक्षमो जाग्रदपि सुप्तः स्याद्धोमात्तु गुरुं बद्ध-
 पित्वा रम्यवस्त्राद्याददे । एवं दैवसिक्तीमुक्त्वेह भवान्यमवगतातीतानगतकालमद्ग्रहार्थमाह--सर्वकालिक्या कालत्रयकृतया ।
 तत्रैष्यत्काले कथमाशातना ? उच्यते, अहं कल्पे अस्य गुरोरनिष्टं कर्त्तास्मीति चिन्त्या । एवमेष्यद्भवविषयमपि निदान-
 मावात् । सर्वे एव मिध्योपचारा दूषितभावेन कृत्वा भक्तिविशेषा यस्यां तथा, सर्वे धर्म्मो अष्टौ प्रवचनमातरः करणीयाश्च
 योगास्तेषामतिक्रमणा विराधाना तथा, एवंभूतया आशातनया इति निगमयति । यो मयातिचारोऽपराधः कृतस्तस्यातिचार-
 स्प हे क्षमाश्रमण ! युष्मत्साक्षिकं प्रतिक्रामाम्यऽपुनःकरणेन निवर्त्ते तथा दुःकर्मकारिणं स्वं निन्दामि भवोद्विषमनसा,
 तथा गौं युष्मत्साक्षिकं यथार्हद्रायथिचादानेन, तथा ब्युत्सृजाम्याशातनाकारिणमात्मानं तदनुमतित्यागेन, एवं क्षामयित्वा
 पुनस्तत्रस्थ एवाद्विचिन्तकाय एवं भणति ' इच्छामि खमासमणो ' इत्यादि सर्वे द्रष्टव्यं, नवरमयं विशेषः ' खामेमि खमासमणो '
 इत्यादिसर्वं ब्रह्मभावशियक्याधिरहितं तत्पादपतित एव भणति । बृहद्ब्रह्मचरौ चूर्णौ अवग्रहप्रवेशे ' निसीही ' नोक्ता । एवं ' सीसेण
 पदे पदे संवेगमावज्जंतेणं नीयगोयखवणट्टयाए अगोपस्स ठाणस्स फलं हियदए काऊण वंदणगं दायवं जाव सिरेणं फुसे
 पाए चिवरूपमाणवचनात् ' संफासं खामेमि खमासमणो देवसियं वइक्कमं ' चेति वदन् शिरसा गुरुपादौ स्पृशति । अत्र

स्रस्पर्शगाथा ' इच्छा '

इच्छा य अणुन्नवणा, अवावाहं च जत्त जवणा य । अवराहखामणावि य, छट्टाणा हुंति वंदणए ॥ १२२३ ॥

इच्छा वन्दनेच्छा १, अनुज्ञापना अवग्रहार्थं २, अव्यावाहं गुरुं प्रति अव्यावाघपृच्छा ३, यात्रा तपोनियमादिरूपा ४, यापना इन्द्रियरूपा ५, अपराधक्षामणा ६ पदस्थानानि पडधिकारा यथा प्राग्दर्शितानि ॥ १२२३ ॥ तत्रेच्छा पश्विधा ' नामं '

नामं ठवणादविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु इच्छाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ १२२४ ॥

द्रव्येच्छा सचित्तादिद्रव्याभिलाषः, क्षेत्रेच्छा भरतादेः, कालेच्छा ज्ञानादेः, भावेच्छा शस्ता ज्ञानादेः अशस्ता अज्ञानादेः । अत्र शिष्यशस्तभावेच्छयाऽधिकारः, क्षमादीनां गाथानुक्तपदानां निक्षेपः स्वयं ज्ञेयः । द्रव्यधमा पशूनां, द्रव्यश्रमणास्तापसाद्याः द्रव्ययापनीयता नीरोगलोकस्य, द्रव्यनैपेधिकी गृहं (शरीरं) । इह तु भावधमया भावश्रमणेन भावयापनीयतया द्रव्यभावनैपेधिक्या वाधिकारः ' द्रव्यनिर्सीहिया सरीरं भावनिर्सीहिया निर्सेहकिरिया ' ॥ १२२४ ॥ ' नामं '

नामं ठवणा दविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ अणुणणाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ १२२५ ॥

द्रव्यानुज्ञा लौकिकी लोकोत्तरा कुप्रावचनिकी च एकैका त्रिधा सचित्तमिश्राचित्तभेदा । लौकिकी अश्वभूपितस्त्री, मण्यादिनामनुज्ञा लोकोत्तरा केवलशिष्य १ सोपधिशिष्य २ वस्त्राद्यनुज्ञा ३ । एवं कुप्रावचननिवयपि त्रेधा यथा तेषां मते

विलादिसचिचादिद्रव्यानुज्ञास्ति । क्षेत्रकालानुज्ञे स्पष्टे । भावे आचाराद्यनुज्ञा, इह भावानुज्ञयाधिकारः ॥ १२२५ ॥ अथ
गाथानुक्तस्याप्यवग्रहस्य निक्षेपः ' षामं '

षामं ठवणा द्रविण, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ उगहस्सा, णिस्केवो छविहो होइ ॥ १२२६ ॥

द्रव्ये सचिचादिद्रव्यावग्रहः सचिचादिद्रव्याणां प्रमाणेन मर्यादा । क्षेत्रे ४ दिक्षु सक्रोशं योजनं, काले वर्षासु चत्वारो
मासाः, ऋतुबद्धे मासः, भावे शस्ती ज्ञानादेर्मर्यादापालनं, अशस्तः क्रोधादेरवग्रहणं । यद्वा ' देविदरापगिहवइ, सागारिमा-
घम्मिउगहो तह य । पंचविहो षण्णतो, अवगहो वीयसगेहि ' ॥ १ ॥ देवेन्द्रोऽत्र सौघम्मन्द्रः घम्मं कुर्वतामाघोऽस्यावग्रहः
मर्यादापालनं १ ततो राज्ञा चक्रयादिः २ गृहपतिग्रामेशः ३ सागारिको गृहेशः ४ साघम्मिकोऽग्रे वमतिस्थः माघुः ५ अत्र
ज्ञानदर्शनादिमारावग्रहेण साघर्भिकावग्रहेण वाधिकारः ' आयप्पमाणमित्तो चउदिसि होइ उगहो गुरुणो । अणशुण्णातस्स
मया न कप्पए तत्थ पद्मरिउं ' ॥ २ ॥ गुरोरूर्ध्वस्थस्य निविटस्य वातमप्रमाणमात्रोऽग्रहवतुर्दिल्लु स्यात् । अननुज्ञातस्यानु-
ज्ञारहितस्य ॥ १२२६ ॥ अत्र निर्धुक्तिकारः ' वाहि '

वाहिरखित्तंमि ठिओ, अणुन्नवित्ता मिउगहं फासे । उगहखेत्तं पविसे, जात्र सिरेणं फुसइ पाए ॥

बन्दतो बहिःक्षेत्रे स्थितोऽनुज्ञाप्य मितानग्रहं स्पृशेत् रजोहरणेन प्रमृज्यावग्रहक्षेत्रं प्रविशेत् । क्रियदूरमित्याह-यावति
क्षेत्रे स्थितः शिरसा स्वमौलिना गुरुपादौ ' संकासं खामेमि खमासमणो देवसियं वइकमं ' वदन् पाण्यनुत्पातेन स्पृशेत् '

॥ १२२७ ॥ 'अब'

अवावाहं दुविहं, दधे भावे य जत्त जवणा य । अवराहखामणा वि य, सवित्थरत्थं विभासिज्जा ॥१२२८॥
अव्यावाधं द्विधा द्रव्यतो घातादिपीडारहितस्य । भावतोऽनतिचारित्रस्य । संयमयात्रापि द्रव्यतस्तापसादेर्मिथ्यादृक्त्वात्,
भावत उपयुक्तसाधोर्यापिनापि द्रव्यतोऽगदादिना, भावत इन्द्रियमनउपशमेन, क्षामणा द्रव्यतः कलुषाशयस्य भावतः संविग्न-
सम्यग्दृष्टेः यात्रादयोऽप्ययुक्तयुक्त्या द्विधा स्युः तेषां सविस्तरार्थं विभाषते ॥१२२८॥ अथ बन्धगतं विधिं निर्युक्तिरुदाह 'छंदे'
छंदेणऽणुजाणामि, तहत्ति तुज्झंपि वट्टई एवं । अहमवि खामेमि, तुमे वयणाइं वंदणारिहस्स ॥१२२९॥

चन्दनार्हस्य साधोर्वचनानि प्राग् यथास्थानव्याख्यातानि ॥ १२२९ ॥ 'तेण'

तेणवि पडिच्छियधं, गारवरहिएण सुद्धहियएण । किइकम्मकारगस्सा, संवेगं संजणंतेणं ॥१२३०॥

तेन कारयित्रापि चन्दनकं प्रत्येष्टव्यं स्वीकार्यं गर्वरहितेन, यच्चूर्णौ 'तेण आयरिएण उक्कुहुएणं अंजलिमउल्लियहत्थेणं
वंदणे पएय उवउत्तेणं अब्बगमणेणं पुण्णाए सरस्सइए अणुभासियधं । जधा (तस्स) सीसस्स संवेगो भवति । संवेगो नाम
मोधोत्कण्ठा 'संवेगाओ विउलं निज्जराफलं' ति ॥ १२३० ॥ अथ चालना 'आव'

आवत्ताइसु जुगवं, इह भणिओ कायवायवावारो । दुण्हेगया व किरिया, जओ निसिद्धा अउ अजुत्तो ॥

१. मुद्रितचूर्णौ बंजणे पादे य ।

आमर्त्तादिशब्दाद्दानशयकेषु युगपत्कामनाभ्यापारो भणितः, परं द्वयोः कायवाचोरेरुदा वन्दनक्रिया निषिद्धा, 'युग-
वं दो' नत्वय उभयोः' इति वचनान्दतोऽप्युक्तोऽयं व्यापारः ॥ १२३१ ॥ अथ प्रत्ययभ्यां 'भिन्न'

भिन्नधिसयं निसिद्धं, किरियादुगमेगया ण एगंसि । जोगतिगस्स वि भंगिय, सुत्ते किरिया जओ भणिया ॥

पृथग्दस्तुत्रिपयं क्रियाद्वयं एरुदा निसिद्धं नैरुस्मिन् रस्तुनि, एकस्तुत्रिपयानुयोगत्रयक्रियाप्यनिरुद्धा, यतः यस्मिन्
पृथगे भक्ता व्याख्यायन्ते 'दुनिहं दुनिहेणमि'त्यादिवत् तस्मिन् भद्विके श्रुते व्याख्यायमाने योगत्रिकस्यापि क्रिया भणिता ।
' भंगियमुयं गुणतो चट्टइ विनिहेति द्वाणम्मि ' तत्र मनोनाभ्यापारौ स्पष्टौ । द्विकसंयोगादिमङ्गलदुर्नार्थमशांगुल्यादि-
चालनात्कामपव्यापारोऽपि । अन्ये त्साहुः एकस्मिन् समये क्रियाद्विके उपयोगो निसिद्धो न पुनः क्रियाभ्यां यतो ' जोगति-
यस्से'त्यादि ॥ १२३२ ॥ ' सीसो '

सीसो पढमपवेसे, वंदिउमावस्सिआए पडिक्कमिउं । वितियपवेसंसि, पुणो वंदइ किं चालणा अहवा ॥

वन्दित्वाऽऽश्रियस्या प्रतिक्रम्याग्रहाग्निःसृत्य द्वितीयप्रवेशे ततः किं वन्दते ? उच्यते ॥ १२३३ ॥ ' जह '

जह दूओ रायाणं, णमिउं कजं निवेइउं पच्छा । वीसज्जिओवि वंदिय, गच्छइ साहूवि एमेव ॥ १२३४ ॥

यथा दूतो राजानं नत्वा कार्यं निवेद्य विष्टथोऽपि वन्दित्वा गच्छति एवमेव साधुरपि प्रथमं वन्दित्वाऽपराधं क्षामयित्वा
पुनर्यन्दते । परं अल्पउद्यत्तात्सर्वमानश्रियस्या हीनं गुरुर्यादपवित एव मणति ॥ १२३४ ॥ ' एयं '

एषं किङ्कर्मविहिं, जुंजंता चरणकरणमुवउत्ता । साहू खवंति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥ १२३५ ॥
 स्पष्टा ॥ १२३५ ॥ एवं दिवमओ वंदणगविधाणं भणितं । रत्तिमादिसुवि जेसु ठाणेषु दिवसग्गहणं तत्थ राइगार्इवि
 भाणित्वा । पादोसिए जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव देवसियं मणति । पुवण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेति ताव राइयं ति ।
 उक्तोऽनुगमो, नयः प्राग्वत् ।

॥ इति समाप्तं वन्दनाध्ययनं ॥

अथ प्रतिक्रमणाध्ययनं, यतः सामायिकव्यवस्थितेन यथा पचकालं उक्कित्तणादीणि अवस्स कायव्वाणि । एवं क्वचित्
 सरलितेन निदणअपुणकरणादीणिवि अवस्सकायव्वाणीति पडिक्कमणस्सज्झयणं भन्नइ ' पडि '

पडिक्कमणं पडिक्कमओ, पडिक्कमियं च आणुपुर्वीए । तीए पच्चुपन्ने, अणागए चैव कालंमि ॥ १२३६ ॥

प्रमादग्गात् परं स्थानमशुभयोगं गतस्य त्रतीयं प्रतिकूलं क्रमणं स्वस्थानकस्य शुभयोगस्य प्राप्तिः प्रतिक्रमणं, उक्तं च
 ' स्वस्थानाद्यत्परस्थानं प्रमादस्य वशाद्गतः । तत्रैव क्रमणं भूयः प्रतिक्रमणमुच्यते ' ॥ १ ॥ तच्च प्रतिक्रमणं क्रिया १, प्रतिक्रामकः
 कर्ता २ प्रतिक्रमितव्यं अशुभयोगकर्मरूपं कर्म ३ एतन्नयमानुपूर्व्या परिपाद्यातीते प्रत्युत्पन्नेऽनागते चैव काले योज्यमिति
 वाक्यशेषः । ' ननु तीयस्म पडिक्कमणमि ' त्यवीतकालविषयं प्रतिक्रमणं त्रिकालविषयं कथं स्याद् ? उच्यते प्रतिक्रमणशब्दो
 यत्राशुभयोगनिवृत्तिमात्रार्थः, न च त्रिकालविषयोऽपि स्यात् ॥ १२३६ ॥ ' जीवो '

जीवो उ पडिक्रमओ, असुहाणं पावकम्मजोगाणं । झाणपसत्थाजोगा, जे ते ण पडिक्रमे साहू । १२३७।
 इह चूर्णी ' पडिक्रमओ पडिक्रमणं इति क्रमोऽस्ति, ततो निर्युक्तावप्येवं व्याख्याक्रमो यद्वा प्रतिक्रमणस्य प्रतिक्रामका-
 धीनत्वाद्वादौ प्रतिक्रामकव्याख्या—जीवस्त्वशुमानां पापकर्मयोगानां प्रतिक्रामकः, तुः विशेषार्थः, न सर्वोऽपि किन्तु
 सम्यग्दृग् उपयुक्तश्च । ध्यानं शुमध्यानं, प्रशस्तौ योगौ शुभवचःकायौ । ततो ये ध्यानप्रशस्तयोगास्तान् न प्रतिक्रामेत्
 तेभ्यो न निवर्त्तत साधुः ॥ १२३७ ॥ उक्तः प्रतिक्रामकः द्वा० १ । अथ प्रतिक्रमणद्वारं २ ' पडि '

पडिक्रमणं पडियरणा, परिहरणा चारणा नियन्ती य । निंदा गरिहा सोही, पडिक्रमणं अट्टुहा होइ ॥

एतेऽष्टौ प्रतिक्रमणपर्यायाः ॥ १२३८ ॥ ' णामं ठवणा तदेव भावे य । एसो पडिक्रमणस्ता,
 णिक्खेवो छव्विहो होइ ' ॥ १ ॥ द्रव्यप्रतिक्रमणमनुपयुक्तस्य, उपयुक्तस्य लब्ध्याद्यर्थं निह्वयस्य वा, पुस्तकादिद्वयस्तं वा ।
 क्षेत्रप्रतिक्रमणं यत्र क्षेत्रे क्रियते वर्ण्यते वा । कालप्रतिक्रमणं द्विधा ध्रुवं अध्रुवं च । तत्र ध्रुवं भरतैरवतेश्वाधान्त्यार्हत्तीर्थेषु
 अपराधो भवतु मा वा ध्रुवं द्विकालमवश्यकार्यत्वात् । अध्रुवं मध्यमार्हत्तीर्थे विदेहेषु च कारणे जाते क्रियमाणत्वात् । भाव-
 प्रतिक्रमणं द्विधा प्रशस्तं चाप्रशस्तं च, शस्तं मिथ्यात्वादेरुपयुक्तस्य च, अशस्तं सम्यक्त्वादेः १ । ' णामं ठवणा दधिण, खित्ते
 काले तदेव भावे य । एसो पडियरणाए, णिक्खेवो छव्विहो होइ ' ॥ २ ॥ प्रतिचरणा प्रमादात्पततः संयमस्य शुश्रूषा, द्रव्यतो
 देहादेः, क्षेत्रतः शालिक्षेत्रादेः, कालतः प्रादोषिककालादेः, भावतः शस्ता सम्यक्त्वादेरशस्ता मिथ्यात्वादेः २ । ' णामं ठवणा

दविए, परिरय परिहार वज्जणाए य । अणुगह-भावे'य तथा, 'अड्डविहा होइ परिहरणा' ॥३॥ परिहरणाऽशुभयोगत्यागः,
 परिरयः परितो भ्रमस्तेन परिहरणं, यथा नदी उचस्थानं परिरयेण परिहृत्य याति । परिहारतः परिहरणा, लौकिक्यगम्यतया
 मात्रादेः, लोकीचरा पार्श्वस्थादेः वर्जनातः । लौकिकीत्वरा सूतकादेः, यावज्जीवा तु डोम्वादेः, लोकात्तरा इत्वरा शय्यातर-
 पिण्डादेः, यावज्जीवा तु राजपिण्डादेः । अनुग्रहतः खिलभूमञ्जनव्यस्थानवासकादिषु राजदेयमागादेः परिहरणो' भावतः
 अशस्ता क्षमादेः शस्ता क्रोधादेः ३ । गाथा पञ्च-'णामं ठवणा दविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ वारणाए, णिस्केवो
 छविहो होइ ॥ ४ ॥ णामं ठवणा दविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उ नियत्तीए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ ५ ॥ णामं
 ठवणा दविए खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु निदाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ ६ ॥ नामं ठवणा दविए, खित्ते काले
 तहेव भावे य । एसो खलु गरिहाए, णिस्केवो छविहो होइ ॥ ७ ॥ नामं ठवणा दविए; खित्ते काले तहेव भावे य । एसो खलु
 सुद्धीए, निस्केवो छविहो होइ' ॥ ८ ॥ वारणा निषेधः द्रव्ये तापसादीनां हलकृष्टान्नादेः । क्षेत्रे अयोग्यग्रामादेः, काले वर्षासु
 विहारस्य, भावे प्राग्वत् । एवं निवृत्तिनिन्दागर्हाशोधिगाथा अपि ज्ञेयाः, परं निवर्त्तनं निवृत्तिः, आत्मसाक्षिकी निन्दा,
 परसाक्षिकी गर्हा, निर्मलीकरणं शोधिः कालशोधिस्तु शंभ्यादिना कालः शोध्यते । एभिः प्रशस्तैर्भावतश्चेहाधिकारः प्रति-
 चरणादीनामपि प्रतिक्रमणपर्यायता तत्त्वतोऽशुभयोगनिवृत्तिरूपत्वात्, क्षेपकगाथा एताः ८ । क्रमादेयां दृष्टान्ताः 'अद्वा'

१. हारि० दृत्तौ अरकोडभंगपरिहरणा । २. अत्र क्षेपकगाथात्वेन लिखिताः किन्तु हारि० दृत्तौ निर्युक्तिगाथात्वेन दर्शिताः ।

अद्धोणे पासौए, दुद्धकौय विसभोयणतलाए । दो कन्नोओ पइमारियो, य वत्थे य अगए च ॥ १२३९ ॥
 अब्वनि-नृपयासादार्थदत्तन्नान्तर्गच्छतोग्राम्ययोर्मध्ये राजादेशान्निपिद्धेऽप्येकोऽवलमानो हतोऽन्यस्तु तैरेव पदैर्वलमानो
 मुक्तः सुखी चाऽभूत् । एवमसंपमाज्जिनाइया प्रतिक्रामन् साधुरपि शिवभाक् स्यात् । १ । प्रासादः-एको घनी
 रत्नभूतं सौधं पत्न्याः सम्माल्य यात्रां गतस्तया स्वाङ्गशुश्रुषाघासक्तया अशुश्रूषितं तत्पपात् । भर्ता त्वागतः
 स्तचथा वीक्ष्य तां निर्वास्याऽन्यसौधं अन्यां भार्यां च कृत्वा सौधशिक्षां तस्यै दत्त्वा पुनर्गतः आयातश्च स्वसौधं
 दृष्ट्वा तां मर्वस्वस्वामिनीं चक्रे । एवं शिष्योऽपि गुर्वादिष्टं संयमं प्रतिचरन् सुखी स्यात् २ । दुग्धकाये दुग्धघटकापोल्यां-
 एकन्यैका सुता द्वे भगिन्यौ ते, च स्वस्वपुत्रार्थं श्रावणुत्रीयाचनाय तत्पार्श्वमागते । तेन च परीक्ष्य दास्ये इति भागिनिययो-
 गौकुलाद् दुग्धानयनाय कापोत्यौ दत्ते घटौ मृत्वा चलितौ । एकः शीघ्रगमनाय विपमेऽप्यासन्नमार्गे आगच्छन् घटौ चमञ्ज,
 स च तिरस्कृतोऽन्यो चक्रेऽपि समेऽध्वनि क्षेमेणागतः स कन्यां विवाहितः । एवं यतिक्रियास्यौत्सुक्यप्रमादं परिहरन्
 द्रव्यक्षेत्रादिभिरहदादिष्टमखण्डचारित्रदुग्धमविराघयन् सिद्धिं लभते ३ । विपभोजनतटाके-परचक्रागमं श्रुत्वा राजाऽन्नफल-
 तढागेणु विपं क्षिप्रवा नद्यो विपं ज्ञात्वा जना आगन्तुकराज्ञा निपिद्धाः, वैशुक्तानि ते मृत्वाः, वैवरीणा मेने विरसाहारैः सन्तोषः
 कृतस्ते सुखिनो जाताः । एवमहं द्वारिताहाराशिनोऽन्ये च ४ । 'दो कन्नो'ति निवृत्तिनिन्दयोर्द्वे कन्ये दृष्टान्तौ-चत्राघ-
 कन्यादृष्टान्तः-कोलिकशृंहे धूर्तो वसन् सुस्वरं गायति । तत्सुता धूर्वासक्ताऽभूत्, तेनोक्तं नश्यते सोचि राजपुत्र्या सहैकभर्तृत्वे
 संकेतोऽस्ति । तथा ज्ञापितं । साऽपि महत्प्रत्यूपेऽवलतदा केनापि गीतं 'जइ कुट्टा कणियारया चूपय ! अहिमासम-

यंमि घुडंमि । तुह न खमं फुछेउं जइ पंचंता करिति डमराइ' ॥ १ ॥ यदि चैत्रद्वयं भणित्नाधिकमामके चैत्रे घृष्टे आद्यचैत्रे
 कुत्सिताः कर्णिकाराः कर्णिकारका वृक्षविशेषाः फुछाः पुष्पिताः तथापि हे चूत ! तत्र न क्षमं न युक्तं पुष्पितुं । यदि प्रत्यन्ता
 नीचा डमराण्यशुभानि कुर्वन्ति, तत् किं त्वयापि कर्त्तव्यानि, नैवेति भावः । तच्छ्रुत्वा राजकन्या दधौ एष चूतो वसन्तेनो-
 पालब्धः । इयं ममैव शिक्षेति मिपान्तरान्निवृत्ता सा च गोत्रिभयात्त्रागतस्य मामन्तभूपसुतस्य दत्ता । तेन च राजवल्लाद्राज्यं
 वालितं सा च महिषी कृता । कोलिककन्या पित्रा ज्ञाता चलादानीय दुःखे धिक्ता । एवं साधुविषयेच्छुगुरुगिरा निवृत्तः श्रीभाक्
 स्यात् । द्रव्यभावनिवृत्तौ पुनरन्यो दृष्टान्तः—कापि गणे साधुः प्राज्ञः पाठ्यमानः कर्मोदयाद्दृच्छान्निर्यामि दीक्षां त्यजामीति
 गच्छन् गीतिं शुश्राव 'तरियद्वा य पदृणा मरियवं वा ममरे समत्यएणं । असरिमजणउच्छावा, न हु महियद्वा कुलपम्बयएणं' ॥ १ ॥
 असदृशजनोच्छाया न सोढव्याः, अस्यायं भावः—के भटा रणे मज्यमानाः शूरस्तोभिताः (स्खलिताः) प्रतिनिवृत्ताः सौजसोऽरीन्
 अभञ्जन्, ते च राज्ञाऽर्चिताः । इयं द्रव्यतो निवृत्तिरस्माच्च गीत्यर्थत्साधुर्निवृत्त्यालोच्य प्रतिक्रान्तो गुरुणाऽर्चितः ५ । निन्द्यायां—
 द्वितीया कन्या चित्रकरदारिका मा राज्ञाऽर्चिताऽपि स्मकुलार्हवस्त्राण्यन्वहं परिधाय स्वं निनिन्द । द्वायपि राजा राज्ञी च
 राज्यं प्रपाल्य महाशुके पुष्पोत्तरविमानं गतौ । राजा नगातिः प्रत्येकबुद्धोऽभूत् । सा तु विधाधरी जाता, प्रव्रज्य मिद्धौ । एवं
 भावेऽपि साधुनात्मा निन्द्यः—आत्मन् ! अधुना रत्नत्रयमाप्तं जनाचर्योऽभूस्तथापि मा गर्वः कार्यः ६ । गर्हायां पत्तिमा-
 रिका—यथा विप्रोऽध्यापकस्तत्पत्नी तरुणी बलिं कुर्वन्त्याह अहं काकैम्प्यो विभेमि । ततो द्विजोक्ताथद्वा वारकेण रक्षन्ति ।
 एकबद्धोऽमतीति ज्ञात्वा तस्याः स्वरूपं वीक्षते । अन्यदा मा रेवापरतटस्यगोपामक्ता घटेन नर्मदां तरन्ती चौरमेकं सुसुमारप्र-

स्ताहि सुसुमारशिक्षिधानन्मोचयित्वा किं कुतीर्थे उत्तीर्ण इत्याख्यचटथ तज्जात्या निवृत्तः । द्वितीयेऽह्नि बलिक्षणे चट्टोऽत्रक्
 'दिवा कामाण बीहेसि, रत्ति तरसि नम्मयं । कृत्तित्थाणि य जाणासि, अच्छीणं ढंकराणि य' । १ । ततः सा तद्भजनाय द्विजं
 इत्वा मुण्डे शिखाऽटव्यां त्यजन्ती देव्या मुण्डे स्तम्भिते क्षुधाचर्चा वैराग्याह्योक्तान् वक्ति-पतिमारिकाया भिक्षां दत्तेति साध्वी-
 ईष्ट्या नत्वा मुण्डे पतिते दीक्षिता । एवं दुधीर्णं गर्हं ७ । शोधौ वस्त्रागदौ दृष्टान्तौ-श्रेणिकेन क्षोमद्वयं रजकस्यापित्तं । तच्च
 कौमुद्युत्सवे तत्पत्नीभ्यां परिहितं ताम्बुललिप्तं । श्रेणिकेन छन्नं भ्रमता दृष्टं । रजकेन संशोध्य राज्ञोऽपित्तं, राज्ञा पृष्टो रजकः
 सत्योक्त्या मानितः एवं साधुनापि स्वदोष आलोच्य शोध्यः ८ । अगददृष्टान्तौ नमस्कारनिर्युक्तौ 'अगए गणियाय रहिए य'
 इत्युक्तौ ज्ञेयः । एवं साधुनापि निन्दाऽगदेन दोषविपमुत्सार्य ॥ १२३९ ॥ अथ शोधिविधिमहाह 'आलो०'

आलोचणमालुंचन, वियडीकरणं च भावसोही य । आलोइयंमि आराहणा, अणालोइए भयणा ॥ १२४० ॥

यथा मालिको वाद्यां त्रिसन्ध्यं अवलोकनं कुर्यात् किं पुष्पाणि सन्त्युत न दृष्ट्वा लुञ्चनं आदानं कुर्यात् । ततो विक्री-
 करणं स्मेरुकुलार्द्रमुकुलानां विभजनं चशब्दाद्ग्रन्थनं कुर्यात् । ततो विक्रयादिदार्थाप्त्या भावशुद्धिचित्तप्रसादरूपा स्यात् । एवं
 साधुः कृतोपधिप्रत्युपेक्षणादिव्यापार उच्चारदिभूमीः प्रत्युपेक्ष्य प्रतिक्रमणकाले सामायिकमूत्रमुचार्गं कायोत्सर्गस्थः स्वयं स्मरति ।
 यदा तु गुरुः कायोत्सर्गे तिष्ठति तदा प्रातस्त्यमूत्रवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणादिप्यारब्धकायोत्सर्गान्तेषु साधुकृत्येष्वतीचारालोकनं
 कुर्यात् पथादालुञ्चनं स्पष्टधियाऽपराधग्रहणं । ततो विकटकरणं गुरुलघूनामपराधानां विभजनं चशब्दात् प्रतिसेवनानुलोमेन
 ग्रन्थनं । ततः कायोत्सर्गं पारयित्वा वन्दित्वा चाल्पस्वरं गुरोर्वक्ति एवं भावशुद्धिः स्यात् । इत्थमालोचिते आराधना मोक्ष-

मार्गाऽखण्डना स्यात् । अनालोचिते भजना [समर्थना आराधना नैवेति] (विकल्पना) । तथा ' आलोचनापरिणओ, सम्मं संपट्टिओ गुरुसगासं । जइ अंतरावि कालं करिज्ज आराहओ तहवि ' ॥ १ ॥ आलोचनायां परिणतः परिणामवान् सम्यक् गुरुमकाशं गन्तुं प्रस्थितश्चलितो यद्यन्तरा कालं कुर्यात्, यत आलोचनार्थे सप्तयोजनशतानि गम्यं, द्वादशवर्षाणि प्रतीक्ष्यं । परं सम्पूर्णछिदपदज्ञस्य गीतार्थस्यैवान्ते आलोच्यं, अभावे सिद्धसाक्षि शासनसुरीसाक्षि च । ' इट्ठीए गारवेणं बहुस्सुयमएण वावि दुच्चरियं । जो न कहेइ गुरूणं, न हु सो आराहओ भणिओ ' ॥ २ ॥ ऋद्धया आचार्यादिसम्बन्धिन्या, गौरवेण (स्वसुख-कृत्वादालोच्यपदस्य सुखरसप्राप्तिरूपगौरवाभ्यां ?) ॥ १२४० ॥ एवं द्विसन्ध्यं साधुना शुद्धिः सदा कार्या । यतः ' सप ' सपडिक्कमणो धम्मो, पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमयाण जिणणं, कारणजाए पडिक्कमणं ।

पूर्वस्य पश्चिमस्य च जिनस्य सप्रतिक्रमणो धर्मो यतिना गमागमादौ उच्चारदित्यागे द्विसन्ध्यं चातीचारे जातेऽजाते वाऽवश्य प्रतिक्रमितव्यं । यतः ' पुरिमा उज्जुजडा पच्छिमा पमायबहुला य ' । मध्यमानां जिनानां तीर्थे कारणेऽ-तिचारे जाते सति प्रतिक्रमणं नान्यथा ' जेण ते असढा पण्णावंतो पस्सिणमगा न य पमायबहुला ' ॥ १२४२ ॥ तदेवाह ' जो ' जो जाहे आवन्नो, साहू अन्नयरयंमि ठाणंमि । सो ताहे पडिक्कमई, मज्झिमयाणं जिणवराणं ॥ १२४२ ॥

यः साधुः यदा पूर्वाह्णादौ आपन्नः प्राप्तोऽन्यतरस्मिन् हिंसादौ स्थाने स तदैव तस्य स्थानस्यैकाकी गुर्वध्यक्षं च प्रतिक्रा-भेत् ॥ १२४२ ॥ इहान्यमपि भेदमाह ' बात्री '

चात्रीसं तिरथयरा, सामाइयसंजमं उवइसंति । छेओवट्टावणयं पुण, वयन्ति उसभो य वीरो य ॥१२४३॥

सामायिकसंयमं व्यपदिशन्ति, कोऽर्थः तेषां सामायिकादानक्षणे एव व्रतेषु स्थाप्यते । 'छेओ' पूर्वपर्यायिच्छेदेन व्रतानामुपस्थापना उद्देश्यस्थापनं द्वितीयचारित्रं क्रमबन्धी व्रतः । तयोस्तीर्थे हि दीक्षितः शस्त्रपरिज्ञाध्ययनावगमं यावत् सामायिकसंयतः । एवं प्रागभूदधुना तु पञ्जीवनिकाध्ययनस्य सूत्रार्थाम्यामवगमेन सम्यगपराधस्थानानि त्यजन् व्रतेषु स्थाप्यते इति निरतिचारः । मातिचारः पुनर्मूलप्रायश्चित्तं प्राप्त उपस्थाप्यते । अन्योऽप्ययं भेदः सामायिकसंयता हि मध्यमार्हतां विदेहार्हतां च मुनयस्ते चतुर्षु स्थिताः, यथा 'सिञ्जायरपिंडे य १ चाउज्जामे य २ पुरिमजिडे य ३ । किङ्कम्मस्य य करणे ४, चत्तारि अवट्टिया कप्पा' । तेषां शर्यातरपिण्डो वर्ज्यः १, चतुर्थासो धम्मः २, पुरुषज्येष्ठो धम्मः ३, पर्यायज्येष्ठानां कृतिकम्मर्माणो वन्दनस्य करणं ४, एते चत्वारः कल्पाः सामाचार्योऽवस्थिता निश्चिता एव । तथा 'आचेलुक्कु १ हेसिय २ सपडिकमणे य ३ रायपिंडे य, ४ । मासं ५ पञ्जोमवणा ६ छल्पेणवट्टिया कप्पा' । पड्येते कल्पा अनवस्थिता अनिश्चिताः कदापि स्युर्नवेत्यर्थः । तत्र 'आचेलुक्कित्ति' अचेलकत्वं अवस्रत्वं, यदि वक्षोपरि राग उत्पद्यते तदाऽचेलो एव स्युर्यदि रागो न जायते तदा बहुमूल्यानि मानाधिकानि विचित्राण्यपि वक्ष्वाणि गृह्णन्ति । १ । तथा औद्देशिकं तस्यार्थे कृतं न कल्पते अन्यार्थे कृतं तु कल्पते । २ । अतीचारे सति सप्रतिक्रमणा अन्यथा त्वप्रतिक्रमणा । ३ । दोषभावे राजपिण्डं त्यजन्ति निर्दोषं तु गृह्णन्ति । ४ । दोषभावे मासकल्पमध्येऽपि यान्ति निर्दोषत्वे तु चिरमपि तिष्ठन्ति । ५ । पर्युपणा वर्षासु अवस्थानं तत्र विराधनासम्भवे स्यान्नान्यथा । ६ । छेदोपस्थापनिकास्तु भरतैरवतयोराद्यान्त्याहंन्मुनयस्ते दशविधे कल्पेऽवस्थिता एव । यथा 'आचेलुक्कु १ हेसिय २

सिंजायर ३ रायपिंड ४ किङ्कम्मे । ५ वय ६ जिट्ट पडिकमणे ८ मासं ९ पञ्चोसवण १० ऋण्ये । तेपामचेलत्वं निःकारणे
 श्वेतमानोपेतपाटलिपुत्रीयरूपकाष्टादशहीनमूल्यवस्त्रपरिभोगेन, क्षेत्रकालापेक्षया तु कृत्स्नवस्त्रपरिभोगेऽप्यचेलता १ । औद्दे-
 शिक २ शय्यातर ३ राजपिण्डानां त्यागः ४ कृतिकर्म ज्येष्ठक्रमेण ५ व्रतानि पञ्च ६ पुरुषो ज्येष्ठः ७ प्रतिक्रमणं द्विसन्ध्यं
 ८ मासकल्पस्थितिः ९ वर्षासु पर्युपणाप्रतिक्रमणादनु स्थानमेव १० ॥ १२४३ ॥ ' पडि '

पडिकमणं देसियं, राइयं च इत्तरियमावकहियं च । पखियचाउम्मासिय, संवच्छरउत्तिमट्टेय १२४४

प्रतिक्रमणं द्विधा इत्वरं यावत्कथिकं च । तत्राद्यं दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं मांवत्सरिकं च । द्वितीयं महात्र-
 तादि । उचमार्थेऽनशने च प्रतिक्रमणं । निवृत्तिरूपत्वारसर्वेषां प्रतिक्रमणत्वं । दैवमिकरात्रिकाभ्यां शोधितेऽपि पाक्षिकादि
 किमिति ? उच्यते ' जह गेहं पइदियहंपि, सोहियं तहवि परकसंधीए । सोहिज्जइ सविसेसं, एवं इहयंपि णायवं ' ॥ १ ॥ यथा
 गृहं प्रतिदिवसमपि शोधितं प्रमाजितं पक्षमन्धिषु सविशेषं शोध्यते प्रमाज्यते एवमिह प्रतिक्रमणेऽपि ज्ञातव्यं ॥ १२४४ ॥
 यावत्कथिकमाह ' पंच '

पंच य महव्वयाइं, राईछट्टाइ चाउजामो य । भत्तपरिणाय तहा, दुणहंपि य आवकहियाइं ॥१२४५

आधान्त्यार्हतोः पञ्चमहाव्रतानि रात्रियुक्तिरितिषष्ठानि, चातुर्यमो मध्यमार्हतां । भक्तपरिज्ञा चानशनं द्वेषामपि
 आधान्त्यार्हतोर्मध्यमानां यावत्कथिकानि यावज्जीवपाल्यानि ॥ १२४५ ॥ पुनरित्तरमाह ' उच्चा '

उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणए पडिकमणं । आभोगमणाभोगे, सहस्सकारे पडिकमणं ॥ १२४६ ॥

पुरीपे, ग्रथरणे मूत्रे, खेले कफे, सिंघाने नासिकोत्थे मले ल्यक्ते सति प्रतिक्रमणं स्यात् । आभोगे अनाभोगे महसाकारे च । एतदेव स्पष्टयति ' उचारं पासवणं, भूमीए वोसिरिखु उवउत्तो । ऊसरिऊण य तत्तो, इरियावहिअं पडिकमई ' ॥ १ ॥
उचारं ग्रथरणं उपपुक्तोऽपि सन् व्युत्सृज्य तत ' ऊसरिऊण'ति अपसृत्य स्थानमागत्यैर्यापथं प्रतिक्रमेत् । १ । ' वोसिरह् मतगगे जइ तो न पडिकमइ मतगं जो उ । माहू परिट्टवेई नियमेण पडिकमे सो उ ' ॥ २ ॥ यो मात्रके व्युत्सृजति निरोधं करोति स ईर्यापथं न प्रतिक्रमेत् । २ । ' खेलं सिंघाणं वाऽपडिलेहिय अपमज्जिउं तह य । वोसिरिय पडिकमई, तं पिय मिच्छु- क्कडं देइ ' ॥ ३ ॥ खेलं सिंघानं जह्छं मलं अपत्त्युपेस्याप्रमृज्य व्युत्सृज्य प्रतिक्रमेत् । तदपि कथं ? ' मिच्छुक्कडं देइ ' ति नत्वीर्यापथिकया इति वृद्धाः, चतुरङ्गलादिभूमिक्केदे ईर्यापथं प्रतिक्रामेत् प्रत्युपेक्षितादिविधौ तु मिथ्यादुःकृतं न दत्ते । ३ । आभोगादित्रयं व्याख्याति ' आभोगे जाणंतेण, जोऽइयारो कओ पुणो तस्स । जायम्मिअवि अणुतावे, पडिकमणेऽजाणया इयरो ' ॥ ४ ॥ जानता योऽतीचारो विरायनारूपः कृतः स आभोगः, पुनस्त्वस्यातीचारस्यानुतापे पश्चात्तापे जाते सति प्रतिक्रमणं मिथ्यादुःकृतादिरूपं स्यात्, इतर इत्यनाभागोऽजानतातिचारः कृतस्तत्रापि प्रतिक्रमणं स्यात् । ४ । ' पुढि अपा- सिऊणं, छुढे पायंसि जं पुणो पासे । ण य तरइ णियत्तेउं, पायं सहमाकरणमेयं ' ॥ ५ ॥ पूर्वं अट्टया पादे क्षिप्ते मत्ति यत् पुनर्जीवं पश्यति निमत्तंयित्तुं न च पादं शक्नोति एतत्सहसाकरणं सहसाकारः । ५ । ' पडिलेहेउं पमज्जिय, भचं पाणं च वोसिरिऊणं । वसहिकववरमेव उ, णियमेण पडिकमे साहू ' ॥ ६ ॥ दृष्ट्वा भूमिं प्रतिलिख्य रजोहरणादिना प्रमृज्य

शुद्धं भक्तं पानं वसतिकचक्रमेव व्युत्प्लव्य नियमेन ईर्यापथं प्रतिक्रामेत् । ६ । ' हृत्थ सया आगंतुं, गंतुं च मुहुत्तगं जहि चिद्धे । पंथे वा चर्चंतो णदिसंतरणे पडिक्कमइ ' ॥ ७ ॥ हस्तशतादागत्य गत्वा वा यत्र मुहुत्तं यावत्सिद्धेत् । पथि वा व्रजन् नदीसंतरणे नद्युचारे ईर्यां प्रतिक्रामेत् ॥ १२४६ ॥ गतं प्रतिक्रमणद्वारं । प्रतिक्रन्तव्यं तु पञ्चथा ' मिच्छ '

मिच्छत्तपडिक्कमणं, तहेव अस्संजमे पडिक्कमणं । कसायाणं पडिक्कमण, जोगाण य अप्पसरथाणं ॥ १२४७ ॥

मिथ्यात्वं आभोगानामोगमहसाकार्थत्सेवितं प्रज्ञप्तं वा तस्मात्प्रतिक्रमणं निवृत्तिः, एवं असंयमात् कपायेभ्योऽप्रज्ञस्त-
योगेभ्योऽपि प्रतिक्रमणं ॥ १२४७ ॥ ' संसा '

संसारपडिक्कमणं, चउविहं होइ आणुपुवीए । भावपडिक्कमणं पुण, तिविहं तिविहेण नेयवं ॥ १२४८ ॥

पञ्चमं संसारप्रतिक्रमणं तच्चतुर्विधं चतुर्दुर्गतिहेतुभ्यो महारम्भादिमायित्वादिभ्य आभोगादिभिः कृतेभ्यः प्ररूपितेभ्यो वा प्रतिक्रमणं । ' भावपडि० ' एतदनन्तरोक्तं पञ्चथा भावप्रतिक्रमणं ज्ञातव्यं । तत् पुनस्त्रिविधं त्रिविधेन ज्ञातव्यं, कथं ? ' मिच्छ-
त्ताइ न गच्छइ, ण य गच्छावेइ णाणुज्जाणेइ । जं मणवयकाएहिं, तं मणियं भावपडिक्कमणं ' ॥ १ ॥ यन्मनोवाक्कार्यैर्मिथ्यात्वादि
न गच्छति यथा मनसा शाक्यादिधम्मं श्रद्धत्ते वाचा तं स्तौति कायेन तं सेवते । एवं ' न य गच्छावेइ ' अन्यं मिथ्यात्वं न
गमयतीत्यादि ॥ १२४८ ॥ इत्थं मिथ्यात्वादिविषयं भावप्रतिक्रमणमुक्तं । अत्र च भवमूलकपायाः ततस्तत्प्रतिक्रमण एव
दृष्टान्तः । द्वौ सुती मियः प्रतिबोधसंरुत्तं कृत्वा स्वर्गती । तयोरेकः कापि पुरेऽपुत्रयोः श्रेष्ठिश्रेष्ठिन्योर्नागदेव्याराध-

नात्पुत्रोऽभूत् । स च द्दामप्रतिकलाज्ञोऽपि गान्धर्वकलयाऽहीन् खेलयन् गन्धर्वो नागदत्ताख्यो जातः । मित्रदेवेन बोध्यमा-
 नोऽपि नाबुध्यदन्यदा तेनोद्यानस्थेन देवोऽव्यक्तलिगस्तसर्पकरण्डो गच्छंस्तेन किं करण्डेष्वित्युक्तोऽहीनाऽऽख्यत् । सोऽवग्-
 मत्सर्पं रमस्त्राहं त्वत्सर्पं रमे, देवो रममाणो दद्योऽपि न मृतोऽथ तं निरंसुं तत्स्वजनान् संमील्य मण्डलं कृत्वा चतुर्दिशु करण्डान्
 मुच्योचे ' गन्ध ' ।

गन्धध्वनागदत्तो, इच्छइ सप्पेहि खिच्छिउं इहयं । तं जह कहिंवि खज्जइ, इत्थ हु दोसो न कायवो ॥१२४९॥

इह सर्पैः क्रीडितुं इच्छति, स यदि कदाचित्सर्पैः खाद्यते तत्र दोषो न देयः ॥१२४९॥ अथाऽहिमाहात्म्यमाह ' तरु '

तरुणादिवायरणयणो विज्जुलयाचंचलग्गजीहालो । घोरमहाविसदाढो, उक्खा इव पज्जलियरोसो ॥१२५०॥

तरुणो नवो दिवाकरः सूर्यस्तद्भूरुक्ते नयने यस्य सः, विद्युल्लतावञ्चलाग्रजिह्वः । घोरा महाविषा दाढा यस्य उल्केव
 उल्काज्वालेश्च प्रज्वालितरोषः सन् मयद्भूरुः ॥ १२५० ॥ ' उक्को '

उक्को जेण सणूसो, कयमकयं न थाणई सुवहुयंपि । अदिस्समाणमच्चुं, कह विच्छसितं महानागं ? १२५१ ।

दद्यो येन मनुष्यः सुखद्वेषि कृतमकृतं वा न जानाति । करण्डस्थत्वादयमदृश्यमानो मृत्युस्त्वं महानागं कथं ग्रही-
 व्यसि ॥ १२५१ ॥ एवं क्रोधः सर्पः पूर्वदिकस्थः पुरुषे योजना स्वधिया कार्या, यतः क्रोधाज्जन्तुस्तरुणरविसदृक् स्यादि-
 त्यादि १ । ' मेरु '

मेरुगिरितुंगसरिसो, अट्टफणो जमलजुगलजीहालो । दाहिणपासंमि ठिओ, साणेण वियट्टई नागो ॥ १२५२ ॥
मेरुगिरेस्तुङ्गानि प्रस्तावात् शृङ्गानि तत्सदृश उन्नतोऽष्टमदणः, यमं लान्त्याददतीति यमला युगलरूपा रागद्वेपावेव
जिह्वा यस्य, मानेन हेतुना व्यावर्त्तते वेच्छति ॥ १२५२ ॥ ' डको '

डको जेण मणूसो, थद्धोन गणेइ देवरायमत्ति । तं मेरुपव्वयनिभं, कह धिच्छसि तं महानागं ? ॥ १२५३ ॥
स्तब्धः सन् देवराजं इन्द्रमपि न गणयति । तमेवंविधं, अयं मानः २ ॥ १२५३ ॥ ' सल '

सललियविह्लहलगई, सत्थिअलंछणफणंकिअपडागा । मायामइआ नागी, नियडिकवडवंचणाकुसला ॥

मललिता मृद्वी वेह्लहला गतिर्यस्या मनोज्ञवागेय, स्वस्तिकलाञ्छनफणरूपा पताका तदङ्किता, मायामयी नागी, निकृति-
र्मनोविकारः कषटं बाह्यवेषादिः आभ्यां या वञ्चना तस्यां कुशला ॥ १२५४ ॥ ' तं च '

तं च सिवालगाही, अणोसहिबलो अ अपरिहृत्यो या साय चिरसंचियविसा, गहणंमि वणे वसइ नागी ॥

त्वं चासि, व्यालाः सर्पास्तेषां ग्राही । अनौपधिवलोऽपरिहस्तो मूर्खः, सा च चिरसंचितधिषा नागी गहने वने कार्यजा-
लरूपे वसति ॥ १२५५ ॥ ' होजा '

होज्जा ते विणिवाओ, तीसे दाढंतरं उव्वगयस्स । अप्पोसहिमंतबलो, न हु अप्पाणं चिगिच्छिहिसि ॥ १२५६ ॥

तस्या दाढान्तामुपगतस्य ते विनिपातो मृद्युर्मविष्यति न चात्मानं किञ्चिद्विकित्सिष्यसि । इयं माया ३ । ॥ १२५६ ॥ 'उत्थ'
उत्थरमाणो सव्वं, महालयो पुन्नमेहनिघोसो । उत्तरपासंसि ठिओ, लोहेण वियट्ठई नागो ॥ १२५७ ॥
उत्थरन् अभिमवन् मर्व वस्तु महालयो तिस्तीर्णः उत्तरपांश्चस्थितो लोभेन दशनलोभेन व्यावर्त्तते सर्वोचरो लोभ इति
ख्यातः ॥ १२५७ ॥ 'डक्को'

डक्को जेण मणुसो, होइ महासागरुव दुप्पूरो । तं सबविससमुदयं, कह धिच्छसि तं महानागं ? ॥ १२५८ ॥
महासागर इव वृष्ण्या दुःपुरः स्यात् । तं मर्वविपाणां व्यमनानां ममृदयं लोभमहानागं त्वं कथं ग्रहीष्यसि ॥ १२५८ ॥ 'एए'
एए, ते पावाही, चत्तारिवि कोहमाणमयलोभा । जेहि सगा सतत्तं, जरियमिव जयं कलकलेइ ॥ १२५९ ॥
एते ते क्रोधमानमायलोमाथत्वारः पापाहयः येः मदा सन्तसं ज्वरितमिव जगत् कलकलायते ॥ १२५९ ॥ 'एए'

एएहिं जो खज्जइ, चउहिवि आसीविसेहि पावेहिं । अवसस्स नरयपडणं, णत्थिसि आलं वणं किञ्चि १२६०
एतैथत्तुभिराशीविंयैः पार्षेयः खाद्यते तस्यावशस्य परयशस्य सतो नरकपतनं दुःखपतनं भवति । एवमुक्त्वा नागदत्ते सर्प-
भोजनायाग्रहवति तेन सर्पां मुक्तास्तैः स दष्टः पतितोऽनेकौषधैर्नोत्तस्थौ ॥ १२५४ ॥ स्वजनेष्व्याग्रहवत्सु देवोऽयम् 'एए'
एएहिं अहं खइओ चउहिवि आसीविसेहि पावेहिं । विसनिग्घायणहेउं चरामि विविहं तंनोक्कम्मं ॥ १२६१

एतैराशीविषैः सर्पैः पापैः पापमयैरहं खादितो भक्षितः विषनिर्घातनहेतुं विविधं तपश्चरामि ॥ १२६१ ॥ 'सेवा' . .
सेवामि सेलकाणण—सुसाणसुन्नघररुक्कमूलाइं। पावाहीणं तेसिं, खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥ १२६२ ॥

शैलकाननमथानशून्यगृहदृक्षमूलानि सेवे, तेषां पापाहीनां क्षणमपि विश्रम्भं नोपैमि नयामि ॥ १२६२ ॥ 'अच्चा'

अच्चाहारो न सहे, अइनिध्धेण विसया उइज्जंति। जायामायाहारो, तंपि पकामं न इच्छामि ॥ १२६३ ॥

अत्याहारो न सहति। अतिस्निग्धेन विषया उदीर्यन्ते प्रादुर्भाव्यन्तेऽतः संयमयात्रामात्र आहारो यस्य, ईदृशोऽहं भवामि।
तमप्याहारं प्रकामं पुनः पुनः नेच्छामि ॥ १२६३ ॥ 'उत्स'

उसन्नकयाहारो, अहवा विगईविवज्जियाहारो। जं किंचि कयाहारो, अवउज्झियथोवमाहारो ॥ १२६४ ॥

उत्सन्नं प्रायोऽकृताहारोऽथवा विवर्जितविकृत्याहारः। यत्किञ्चिद् रम्यमस्म्यं वा तेन कृताहारः, अपोज्झितो लोकै-
स्त्यज्यमानोऽस्सत्वात्, ईदृशः स्तोत्रकआहारो यस्य मम, ईदृगस्मि ॥ १२६४ ॥ क्रियान्तरं दर्शयति 'थोवा'

थोवाहारो थोवभाणिओ य, जो होइ थोवनिदो य। थोवोवहिउवगरणो तस्स हु देवावि पणमंति १२६५

स्तोकं मणितं चागूव्यापारो यस्य, स्तोत्र उपधिरेवोपकरणं यस्य ॥ १२६५ ॥ एवमयं पालयन्नुत्तिष्ठति नान्यथा।
तवः स्वजना आहुरेवमपि स्वात्, जीवन् वीक्ष्यते। ततः प्राङ्मुखः क्रियां प्रयोक्तुमनाः सोऽवक्त् 'सिद्धे'

सिद्धे नमसिऊणं, संसारस्था य जे महाविजा । वोच्छामि दंडकिरियं; सध्वत्रिसनिवारणं विज्जं १२६६ ॥
 सिद्धान्; संसारस्थाय महात्रिद्या ये केवल्यद्याः तांश्च नमस्कृत्वा कयायाणां दण्डक्रियां निग्रहक्रियां सर्वविपनिवारणीं
 वक्ष्ये ॥ १२६६ ॥ सा वैवं 'सर्व'

सर्वं पाणाइचार्यं पञ्चखाई मि अलियवयणं च । सबमदत्तादाणं, अब्बंभ परिगहं स्वाहा ॥ १२६७ ॥

मर्थ प्रत्याख्यात्येपो नागदत्तः, स्वाहेति मन्त्रपदं परेषां पापविपनिवारणज्ञप्यै प्रयुक्तं ॥ १२६७ ॥ ततः स उत्थितः
 पितृभिरुक्तोऽपि तां क्रियामनिच्छन् पुनः पपात । एवं द्विः, तृतीयवेलायां तत्प्रपद्य तेन सह चलितः, प्राग्भवं श्रुत्वा प्रत्येक-
 बुद्धो भूत्वा सिद्धः । एवं भावप्रतिक्रमणं । ननु किं पुनः पुनः प्रतिक्रम्यते ? उच्यते वैद्यदृष्टान्तोऽत्र यथा-राजा सुतस्य मा भूद्रोग
 इति वैद्यान्त्रे-कीदृशा वो योगास्तेव्वेको जगौ-मम योगा रोगान् धनन्ति आरोग्ये च बलरूपादि वर्द्धयन्ति ततस्तेन
 सुतश्चिकित्सितः । एवं प्रतिक्रमणमपि भूतभाविदोषान् हन्त्यदोषत्वे च चरणनैर्मल्यं करोति । उक्तोऽयं नामनिष्पन्नो निक्षेपः ।
 अथ घत्रालापकनिष्पन्नः स च खूवे सति स्यात्त इदं प्रतिक्रमणसूत्रं 'करेमि भंते सामा०' । आदौ सामायिकोच्चारः समता-
 मावस्थेनैव प्रतिक्रान्तव्यं । इति-ज्ञापनाय कर्मविघाताय च । अथ मङ्गलपूर्वं प्रतिक्रान्तव्यं इत्याह 'चत्वारि मंगलं'

चत्वारि मंगलं अरिहंता, मंगलं सिद्धा, मंगलं साहू मंगलं, केवलपणत्तो धम्मो मंगलं ।

' । चत्वारि मङ्गलानि यथार्हन्तो मङ्गलमित्यादि । साधुग्रहणेनाचार्योपाख्याया अप्यात्ताः । धर्मः श्रुत्वात्रिभेदाद् द्विधा,

मां गालयन्ति निःक्रासयन्ति पापात् मङ्गयते हितमेभ्यो वेति मंगलं, आरोपत्वादेकवचनं, मङ्गलं च लोकोत्तमत्वात्, तथा चाह 'चत्वारि.'

चत्वारि लोगुत्तमा अरिहंता लोगुत्तमा सिद्धा लोगुत्तमा साहू लोगुत्तमा केवलपणतो धम्मो लोगुत्तमो ।

अर्हन्तो लोके उत्तमा लोकोत्तरगुणत्वात् । सिद्धा लोकोत्तमाः लोकाप्रस्थत्वात् क्षीणाद्येपकर्मत्वाच्च । साधवो लोकोत्तमा रत्नत्रयसाधकत्वात्, केवलप्रज्ञप्तो धम्मो लोकोत्तमो दुर्गतिपतजन्तुसमुद्गरणात् । यत एवोत्तमा अत एव शरण्यास्तदाह 'चत्वारि' चत्वारि सरणं पवज्जामि, अरिहंते सरणं पवज्जामि, सिद्धे सरणं पवज्जामि, साहू सरणं पवज्जामि, केवलपणत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ।

चतुरः शरणं प्रपद्ये । यथाऽर्हतः शरणं प्रपद्ये इत्यादि १ । 'इच्छामि'

इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ अइयारो कओ, काइओ वाइओ माणसिओ, उस्सुत्तो उम्मग्गो अकप्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ दुव्विचिंतिओ अणायारो अणिच्छियवो असमणपाउग्गो नाणे दंसणे चरित्ते सुए सामाइए तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हं महवयाणं छण्हं जीव-

णिकायाणं सत्तण्हं पिंडिसणाणं अट्टण्हं पवथणमाऊणं नवण्हं वंभचेरगुत्तीणं दसविहे समणधम्मै
समणाणं जोगाणं जं खंडिअं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

प्रतिक्रमिहं बह्यमाणातिचारस्य मिथ्यादुःकृतदानेन, एवमेवैऽपि ज्ञेयम् तद्यथा-यो मया दैवसिको दिवससम्बन्धी
अतीचारः संयमदोषः कृतः, स च त्रिधा कायिकः कायमवः, वाचिको वाग्जातः, मानसो मनोभवः । स च कीदृशित्याह—
ऊर्ध्वं सूत्रादुत्थन्नः सूत्रानुक्तो विधिरित्यर्थः, उन्मार्गो मार्गः क्रोधादिक्षयोपशमोत्थः क्षायोपशमिकभावस्तस्य त्यागेन कपाया-
द्यौदयिकभावसङ्क्रमः, अकल्प्यः अनवद्योऽप्यन्याद्यः, अकरणीयः सावधरूपः । हेतुहेतुमद्भावश्चात्र यत एवोत्खलोऽस्त
एवोन्मार्ग इत्यादि । उक्तौ कायिकवाचिकौ । अथ मानसः-दुर्ध्यातः आर्त्तरोद्रेकाग्रतया, दुर्विचिन्तितोऽशुभचलचित्ततया ।
तत्रैकाग्रता ध्यानमुच्यते चलचित्तता तु चिन्ता । 'अणायारो'ऽनाचारः पञ्चाचारवैपरीत्यं क्रीडादि, अनेष्ट्यः इच्छाया
अप्यनेहः सद्ब्रह्मादिद्रव्यादिप्रार्थनारूपः । किम्भूतोऽतिचारः 'असम०' न श्रमणस्य प्रायोग्योऽर्होऽश्रमणप्रायोग्यः, वृत्तौ
तु 'असमणपाउग्गो अणायारो अणिच्छि०' पाठः । किं विषयोऽयं स्यादित्याह 'नाणे' ज्ञाने दर्शने चारित्रे च ।
अथ मेदेनाह 'सुए' श्रुते उपलक्षणात् शेषञ्चानेन्नपि । तत्र विवथप्ररूपणाऽकालपाठादिरतिचारः । सामाधिके इति
सम्यक्त्वचारित्रतामायिकयोः, तत्राद्यस्यतिचारः शङ्कादिः परस्य 'विण्हं गुत्तीणं' तिसृणां गुप्तीनां, प्रतीचाराप्रतीचाररूपा
गुप्तयः तत्र प्रतीचारः प्रवृत्तिः अप्रतीचारो निवृत्तिः । गुप्तिषु शुभे प्रवृत्तिः (अशुभे) व्यापाररोषश्च । चतुर्णां कपायाणां

क्रोधादीनां, पञ्चानां महाव्रतानां प्राणातिपातविरत्यादीनां, पण्णां जीवनिकायानां पृथ्व्यादीनां, सप्तानां पिण्डैषणानां पिण्डस्य
 भक्तस्य एषणा ग्रहणप्रकाराः ताश्चेमाः 'संसङ्ग १' मसंसङ्गा २ उद्धड ३ तद्-अप्लेवियां चैव ४ । उग्गहिया ५ पग्गहिया ६
 उल्लिङ्गयधम्मा य सत्तमिया ७, १ । गाथानुलोम्यादादौ । संसृष्टोक्ताऽन्यथादौ । असंसृष्टा ततः संसृष्टा । तत्राऽसंसृष्टाऽखरण्टि-
 ताभ्यां हस्तमात्राभ्यां । कारणे स्थविरकल्पिनः २ । पुरःपश्चात्कर्मदोषपरिहारेण गृह्णतोऽसंसृष्टा । पिण्डैषणा १, खरण्टित-
 हस्तमात्राभ्यां । भक्तं गृह्णतः सर्वेषु संसृष्टा ३, स्वयोगेनात्रं उद्धृतं गृह्णतः उद्धृता ३, अलेपं, पृथुकादि लातोऽल्पलेपाऽल्प-
 शब्दोऽभावे ४ । गृह्णियुत्तर्यथ पात्रे क्षिप्तान्नं गृह्णतोऽवगृहीता ५ । चैत्कोऽप्येति तदा ददामीति भोक्तुं वा करे-गृहीतं
 भक्तं गृह्णतः प्रगृहीता ६ । त्यागार्हं यद् द्विपदाद्या । नेहते तदर्द्धत्यक्तं वा लात उल्लिङ्गयधर्मा पिण्डैषणा ७ । सर्वत्रापि
 सचिचाम्बुलेपान्तरायादिदोषत्यागो ज्ञेयः । तत्र जिनकल्पादौ उद्धृताद्याः पञ्च, स्थविराणां तु सप्त स्युः । अन्ये पठन्ति
 'सत्तहं पाणेसणाणं' ताश्चेमा एव । परं तुर्यायां आयामसोवीरकादि निर्लेपं ज्ञेयं । अद्यानां प्रवचनमातृणां प्रवचनदेहस्य
 पालनान्मातृवन्मातरः गुप्तिसमितयः । तत्र गुप्तयः ३ प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपाः, समितयस्तु प्रवृत्तिरूपाः पञ्च, यतः 'समितो नियमा
 गुप्तो गुप्तो समियत्तणमि भइयधो । कुसलवयसुदीरंतो जं वयगुत्तो वि समिओ वि' । समितो गुप्त एव स्याद्गुप्तस्तु समितत्वे
 भाज्यः, यदि चेशारहितस्त्वहिं गुप्त एव न तु समितः, यदि च शुभचेष्टस्तदा गुप्तः समितश्च । तदाह कुशलवाचं निर्दोषवाचं उदीर-
 यन् वदन् यद्भवो गुप्तः समितोऽपि स्यात् । भवानां ब्रह्मचर्यगुप्तीनां पुरोव्याख्येयानां तथा क्षान्त्यादौ दशविधे श्रमणधम्मं
 श्रमणानामेते श्रमणा योगा व्यापारास्तेषां यत्त्वण्डितं देशतो भग्नं विराधितं सुतरां भग्नं न पुनरभावमापादितं । तस्य

द्वैतमिकस्य ज्ञानार्थाविचारस्य मध्येति प्रतिक्रमामि दुःखमिदं मेऽर्कव्यमित्यर्थः । तत्र कथायाणां 'जं खंडियं' इति कोऽर्थः ।
 नानां संज्वलनकथाया एव स्युस्तेषां चात्यर्थं दुष्टमार्गेण प्रतिभागपरावर्त्तः स्यात्तेन संज्वलनतायाः खण्डना विराघनाऽपि ।
 अत्र 'पडिक्रमामी'ति व्यापकपदस्यार्थज्ञप्त्यै गाथा 'पडिसिद्धानं'

पडिसिद्धानं करणे, किञ्चाणमकरणे पडिक्रमणं । असद्वहणे य तथा त्रिवरीयपरूवणाए य ॥ १२६८ ॥
 प्रतिपिद्धानां अकालस्वाध्यायादीनां करणे, कृत्यानां कालस्वाध्यायादीनां अकरणे, जिनोक्तानां अश्रद्धाने च विपरीत-
 प्ररूपणायां च वितथकथने च प्रतिक्रमणं स्यात् । पडिक्रमामिशब्देनैतेऽर्थाः स्युरिति ज्ञेयं ॥ १२६८ ॥ अनया युक्त्या
 द्वाण्यनुगम्यानि, यथाऽत्र सामायिकं प्रतिपिद्दो रागद्वेषौ तयोः करणे, तथा कृत्यं तन्निग्रहस्तस्याकरणे तथा सामायिकं
 मोक्षहेत्वित्यश्रद्धाने न सममाये मामायिकमिति विपरीतरूपणायां च प्रतिक्रमणं स्यादेवं सर्वद्वेष्वपि योज्यं । यथा चत्वारो
 मंगलं इति मङ्गले प्रतिपिद्दोऽमङ्गलाध्ययमापस्तत्करणे प्रतिक्रमामि शब्दः स्यादित्यादि । एवं सामान्यतः प्रतिक्रमणमुक्तं ।
 अथ विभागोच्यते । तत्रादौ गमनातिचारमाह 'इच्छामि० इरिया०'

इच्छामि पडिक्रमिडं इरियात्रहियाए विराहणाए गमणागमणे पाणक्कमणे वीयक्कमणे हरिय-
 क्कमणे ओसाउत्तिगपणगदगमाहिमक्कडासंताणासंक्कमणे जे मे जीवा विराहिया एगीदिया वेइंदिया
 'तेइंदिया चउरिंदिया पंचिदिया अभिहया वत्तिआ लेसिया' संघाइआ संघट्टिआ परिआविआ किला-

मिआ उह्विआ ठाणाओ ठाणं संकामिआ जीविआओ ववरोविआ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

इच्छामि प्रतिक्रमितुं ऐर्यापथिक्या विराघनाया योऽतिचारस्तस्य, इच्छामीति सर्वत्र मनःसावधानताज्ञाप्यै । तत्र ईरणं ईर्यां गमनं तत्प्रधानः पन्थाः ईर्यापथः अथवा ईर्यापथः साध्वाचारस्तत्र भया ऐर्यापथिकी तथा विराघनया । आदौ सामान्येनाह 'गमणा०' गमनं चागमनं च गमनागमनं तत्र । कथं जातेत्याह प्राणास्त्रसास्तेपां क्रमणे पादेन पीडने, एवं बीजंहरिता-क्रमणयोरपि । हरितग्रहणात्सर्वो वनस्पतिर्ज्ञेयः । 'ओसा' अवश्यायः ठारः, उत्तिगा गर्दमाकारा जीवाः भुवि खड्डं खनन्ते भूपका (भूपुक्काः) वा कीटिकादिनगराणि वा, पनकः पञ्चवर्णोच्छिः, दकमृत्तिका चिक्खिलं दकमृद्दा, एतेनाऽप्कायपृथ्वीकायौ ज्ञेयौ । मर्कटसन्तानं कोलिकजालं । एषामवश्यायादीनां सङ्क्रमणे आक्रमणे, तथा कियन्तो भेदेनोच्यन्ते ? परं 'जे भे०' येऽन्येपि मया जीवा विराधिता दुःखं प्रापितास्ते च एकेन्द्रियाः पृथ्व्याद्याः, द्वीन्द्रियाः कृम्याद्याः, त्रीन्द्रियाः कीटिकाद्याः, चतुरिन्द्रियाः लृताद्याः, पञ्चेन्द्रिया नारकाद्याः (सूपकाद्याः) । अभिहताः अभिमुखभागच्छन्तः पादादिना हताः उत्क्षिप्य विक्षिप्ता वा कार्यारम्भे वा निषिद्धाः, वर्त्तिताः पुञ्जीकृताः धूल्यादिना वा स्थगिताः, श्लेषिताः खटिकावद् भुवि घृष्टाः कुड्यादौ लिप्यमाने वा तत्र लगिताः श्लेष्मादिना वा श्लेषतः, सह्यतिताः पोडुलादिषु वद्धाः, सह्यद्विता ईषस्सृष्टाः, परितापिता आतपाग्निदुर्वाक्यादिना खेदं प्रापिताः, क्लामिता अतिभारक्षुदादिना ग्लानिं प्राप्य जीवितशेषाः कृताः । उपद्राविताः उन्नासिताः करां ह्यथादिषूपद्रुता वा । स्थानादन्यस्थानं सङ्क्रामिताः, जीविताद् व्यपरोपिताः मारिता इत्यर्थः, एवं योऽतिचारस्तस्य मिथ्या भे दुःकृतं ।

अथ त्वगवर्त्तनातिचारमाह 'इच्छा० पगाम०'

इच्छामि पडिक्कमिउं पगमसिजाए निगमसिजाए संधाराउवहणाए परियहणाए आउंटण-
 पसारणाए छप्पइसंधहणाए कूइए कक्कराइए छिइए जंभाइए आमोसे ससरखामोसे आउल-
 माउलाए सोअणवत्तिआए इत्थीविप्परिआसिआए दिट्ठीविप्परिआसिआए मणविप्परिआसिआए
 पाणभोयणविप्परिआसिआए जो मे देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

प्रकायं चातुर्यामं पोरनिद्रया वा शयनं प्रकामशय्या । यद्वा प्रकामा उत्कटा संस्तारोत्तरपट्टाधिका प्रावणमाश्रित्य
 कल्पत्रयाधिका वा शय्या तथा योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुःकृतं । प्रकामशय्यैव प्रत्यहं क्रियमाणा निकामशय्या । इह शयनेऽयं
 विधिः । पूर्वं वामपार्श्वं सुप्यते । पादौ च सङ्कोच्य आकाशे स्थाप्येते । ततोऽशक्तौ भुवं प्रमृज्य पादौ भ्रुवि मुच्येते । संस्तारे
 उद्धर्त्तनं आदौ वामपार्श्वं सुप्तस्य दक्षिणपार्श्वेन वर्त्तनं उद्धर्त्तना । पुनर्वाभेन वर्त्तनं परिवर्त्तना । तत्र यो योऽतिचारः । इहा-
 प्रमृज्योद्धर्त्तनादिकुर्वतोऽतिचारः । एवं आकृञ्चनान्नसङ्कोचः, प्रसारणाऽङ्गनिक्षेपः तथा आकृञ्चनप्रसारणयाऽत्र कुक्कुटदृष्टान्तोक्तं
 विधिमकुर्वतोऽतिचारः । ' कुक्कुडिपायपसारे, जह आगासे पुणोवि आउंटे । एवं पसारिऊणं, आगासे पुणोवि आउंटे ॥ १ ॥
 अइङ्कुडिय सिय- ताहे, जहियं पायस पण्हिया ठाइ । तहियं पमञ्जिऊणं, आगासेणं तु नेऊणं ॥ २ ॥ पायं ठाविसु तहि,
 आगासे पे (पे) पुणोवि आउंटे । एवं विहिमक्कंते, अइयारो तत्थ से होइ ' ॥ ३ ॥ पट्पदिकानां संघट्टनया घर्षणेन, कूजिते
 इति कासिते विधिना सुखवल्लं करं वाऽऽस्येऽदत्त्वा छते सति, कर्करापिते विपमा घर्मवतीत्यादिशय्यादोषोचारणारूपे

‘भाषिते सति, ध्रुते जृम्भिते चाविधिना कृते, आमर्शेऽप्रमृज्य करादिना स्पर्शने । सह सचित्रजमा यद्दर्तते तत्सरजस्कं, वस्तु तस्यामर्शे स्पर्शे सति । एवं जाग्रतोऽजाग्रतोऽतिचारः । अथ सुप्तस्योच्यते-आकुलाकुलया स्त्रीभोगविवाहयुद्धादिदर्शनादत्याकु-
लया, स्वप्नप्रस्थयया स्वप्ननिमित्तया निराधनया । एषा तु मूलोत्तरगुणविषया स्यादतो भेदेनाह-स्वप्ने स्त्रिया सह विपर्या-
सोऽब्रह्मसेवा तत्र भवा वैपर्यासिकी तया, स्त्रीदर्शनानुरागात्स्वप्ने दृष्टिविपर्यासस्तत्र भवा दृष्टिविपर्यासिकी तया; एवं
मनोवैपर्यामिकी अशुभचिन्तारूपा तया । पानभोजनवैपर्यासिकी स्वप्ने पानभोजनकृतिः तया, यो मया देवसिकोऽतिचारः
कृतः, रोगाद्यपनादादिनास्त्रापे एतेऽतिचारा स्युः । चू० ‘ इच्छामि पडिक्कमिउं वृत्तौ तु पडिक्कमामि गोयरचरियाए । ’

पडिक्कमामि गोयरचरियाए भिक्कायरियाए उग्घाडकवाडउग्घाडणाए साणावच्छादारासंघट्ट-
णाए मंडीपाहुडिआए वलिपाहुडिआए ठवणापाहुडिआए संकिए सहसागारिए अणेसणाए पाण-
भोयणाए वीयभोयणाए हरियभोयणाए पच्छेकम्मियाए पुरेकम्मियाए अदिट्टहडाए दगसंसट्टह-
डाए रयसंसट्टहडाए पारिसाडणियाए परिठावणियाए ओहासणभिक्काए जं उग्गमेणं उप्पायणे-
सणाए अपरिसुद्धं परिगहियं परिभुत्तं वा-जं न परिट्टवियं तस्स मिच्छामि दुक्कडं । (सूत्रम्)

गोश्रणं गोचरः, स इव चर्या क्रिया गोचरचर्या यथा वत्सस्तृष्णाशुधार्त्तः सशृङ्गारस्त्रीदीयमानवृणोबुदसहक स्त्रीरूपे न

मूर्च्छति । एवं माधुर्यमि मक्तामनुशुद्धिं पश्यन् रूपे न मूर्च्छति । काऽसात्रित्याह-भिक्षाचर्या' भिक्षाक्रिया । इह 'लापाला-
 भयोः समचित्तोऽदीनमनो भिक्षेत् । तस्यां योऽतिचारस्तस्मात् प्रतिक्रमामि । कथमतिचारोऽदिभूत्याह ' उग्वा० ' उद्घाटं
 अदन्तार्गलं-ईप्स्यगितं वा-कपाटं तदुद्घाटनया प्रेरणयाऽप्रमार्जितादिभ्योऽतिचारः । अत्रसदारकसंपद्वनया, दारको
 बोलः, मण्डीप्राभृतिका बलिप्राभृतिका स्थापनाप्राभृतिका । आसां गथाः ' मंडीपाहुडिया साहुमि आगए अगकूरमंडी य ।
 अंभमि भांर्यमि व काउं तो देइ साहुस्स ॥ १ ॥ तस्य पवचणदोसो न कणए तारिसा सुविहियाणं । मंडी य अगकूरशिल्वा
 तामन्यस्मिन् माजने कृत्वा ततः साधवे दत्ते सा मंडीप्राभृतिका । तत्र प्रयत्तिदोपो लगति । लोकस्तया करो-
 तीति प्रयत्तिः । पथात्कर्ममाद्या दोषाश्च स्युः । यत्त्वग्रपिण्ड इति साधोर्निषिध्यते सोऽव्यापारिताभ्रशिल्वारूप एव
 दृश्यते । ' बलिपाहुडिया मन्नइ चउदिसं काउ अचणियं ' ॥ २ ॥ बलिप्राभृतिका सा यत्र साघानायाते चतुर्दिस्वर्चा
 कृत्वाऽग्नौ वा शिवा सिक्थान् ' अग्निममि निछोदूणं, सित्थ तो देइ साहुणो भिक्खं । सावि न-कप्यइ ठवणा
 वा भिक्खायराण ठवियाओ ' ॥ ३ ॥ या भिक्षाचरणां कृते स्थापिता तां ददतः स्थापनाप्राभृतिका । ' संकिए ' आवा-
 कम्मघिन्यतमदोषेण शङ्किते आत्ते । सहसाकारे प्रमादादिना सत्पकल्प्ये आत्ते । शङ्कितसहसाकारयोरात्ताहारास्याऽविधिना
 त्यागेऽत्यागे वाऽतिचारः । तथाऽनेपण्याऽशुद्धाहाराग्रहणेन, प्राणिनो रजसाद्या भोजने आहारे सम्पद्यन्ते विराध्यन्ते व्या-
 पाद्यन्ते वा यस्यां भिक्षायां सा प्राणिभोजना तथा, प्राणिसंघट्टनादि च दातुर्वा साधोर्वा सकाशाज्ज्ञेयं । एवं बीजभोजनायां
 सचित्तबीजसंघट्टादि, हरितभोजनायां हरितसंघट्टादि, यत्र पश्चात् हस्तक्षालनाद्यर्थः सचित्तजलादिविराधना स्यात् सा पात्रा-

त्कर्मिका, यत्र च पूर्वं स्यात् सा पौरःकर्मिका भिक्षा तथा, तथाऽष्टाहृतयाऽष्टादाननिक्षेपमानीतया । ' दग० ' सचिचोदक-
 संसृष्टकरादिनाऽऽहृतया । एवं ' स्य० ' रजः सचिचं तत्संसृष्टकराद्याहृतया । यस्याऽऽदानेऽन्नादेः परिघाटः छर्दनं स्यात् सा
 परिघाटनिका भिक्षा । भाजनस्थमन्यद् द्रव्यं परिष्ठाप्य, तेन यद् द्रव्यं दीयते सा पारिष्ठापनिका भिक्षा । यस्यां साधुर्विशिष्ट-
 द्रव्यं याचित्ना लति साऽवभाषणभिक्षा तथा । तथा कियदत्र भण्यते, यत्किञ्चिदशनादि उद्गमेनाथाकर्ममादिरूपेण उत्पाद-
 नया घात्रीपिण्डादिरूपया एषणया शङ्कितादिरूपया अपरिशुद्धं परिगृहीतं आचं । तथाऽशुद्धं आदाय परिशुक्तं वा यत्, न तु
 परिष्ठापितं विचिनत् स्थण्डिलेऽपुनःरुणादिना । तत्रोद्गमः साध्वर्थं पिण्डप्रादुर्भासः, तत्र षोडशदोषाः-आधाकर्म १ औद्दि-
 शिकं २ पूतिकर्म ३ मिश्रजातं ४ स्थापना ५ प्राभृतिका ६ प्रादुःकारः ७ क्रीतं ८ ग्रामित्यं ९ परावर्तितं १० अभ्याहृतं
 ११ उद्भिन्नं १२ मालाहृतं १३ आच्छेद्यं १४ अनिसृष्टं १५ अष्यवपूरकः १६ एते षोडश । तथा उत्पाद्यन्ते साधुनेति उत्पा-
 दना साधुमवा तस्या दोषाः-घात्रीपिण्डः १ दौत्यपिण्डः २ निमित्तपिण्डः ३ आजीविकपिण्डः ४ वनीपकपिण्डः ५ चिकि-
 र्मापिण्डः ६ क्रोधपिण्डः ७ मानपिण्डः ८ मायापिण्डः ९ लोमपिण्डः १० पूर्वपश्चात्संस्तवः ११ विद्यापिण्डः १२ मन्त्र-
 पिण्डः १३ चूर्णपिण्डः १४ योगपिण्डः १५ मूलकर्म १६ एते षोडश । तथा एष्यते वीक्ष्यते साधुना ग्रहणकाले इत्येषणा
 तस्या दोषाः-शङ्कितदोषः १ प्रक्षितदोषः २ निक्षितदोषः ३ पिहितदोषः ४ संहृतदोषः ५ दायकदोषः ६ उन्मिश्रदोषः ७
 अपरिणतदोषः ८ लिप्तदोषः ९ छर्दितदोषः १० एते दश । एवं द्विचत्वारिंशत् पिण्डदोषाः । तैः शुद्धं गृह्णीयात् । तथा संयो-
 जनादोषः १ अप्रमाणदोषः २ अद्गारदोषः ३ धूमदोषः ४ कारणदोषः ५ एते पञ्च त्रैसेषणाया दोषाः एतैर्विशुद्धं शुद्धीत ।

तत्र दोषव्याख्यानं सोत्सर्गापवादग्रायथितं समङ्गकमन्यग्रन्थेभ्यो ज्ञेयम् । एवं योऽतीचारीऽभूत्तस्य मिच्छा० । अथ स्वाध्या-
याद्यतिचारप्रतिक्रमणं ' पङ्क्तिमामि चाउक्तालं० '

पङ्क्तिमामि चाउक्तालं सज्ज्ञायस्स अकरणयाए उभओकालं भंडोवगरणस्स अप्पडिलेहण-
याए दुप्पडिलेहणयाए अप्पमज्जणाए अइक्कमे वइक्कमे अइयारे अणायारे जो मे
देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि दुक्कडं । (सूत्रम्)

प्रतिक्रामामि तस्मादतिचाराद्यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः, कथं ? चतुःकालं दिनरात्र्याद्यान्त्ययामेषु स्वाध्यायस्य
सूत्रयोरुपरिस्वरकरणतया । तयोभयकालं आद्यान्त्यपरौरुच्योर्भण्डोपकरणस्य पात्रवस्त्रादेरप्रत्युपेक्षणया मूलत एव चक्षुषो-
ऽनिरीक्षणेन । दुःप्रत्युपेक्षणया दुष्टु अनुपयुक्तत्वेन निरीक्षणया, अप्रमार्जनया पात्रादेर्ग्रहणकाले मूलत एव रजोहरणादि-
नाऽस्पर्शनया । दुःप्रमार्जनया चक्षुषाऽनिरीक्ष्याऽविधिना च प्रमार्जनया । तथातिक्रमे व्रतानां किञ्चिद्भङ्गे, व्यतिक्रमेऽल्पभ-
ङ्गेऽतीचारे देयतो मङ्ग्लेऽनाचारे सर्वभङ्गे यो मया दैवसिकोऽतिचारः कृतः, एवं पाक्षिके पक्षमध्येऽतिचारः चतु-
र्मासिकादिष्वप्येवमेव । कापि पाठे ' जो मे देवसिओ ' इत्याद्यत्र न पठन्ति परं वृत्तिचूर्णोरस्ति, ततोऽयमेव पाठः
प्रमाणं । तत्रातिक्रमादीनां लक्षणे दृष्टान्तः—आधाकर्मनिमन्त्रणं प्रतिगृह्णाने ग्रहीष्ये इति श्रद्धधाने साधौ चार्त्रिण्यातिक्रमः
स्याद् यावत्पात्रकप्रतिलेखनं उपयोगकृतिश्च १ । ततः पदभरणाद्यो व्यतिक्रमः स्याद्यावदात्रा भिक्षा दातुमुत्पाटित्वा २ । ततो

गृहीते मक्तेऽतीचारः यावत्स्थानागमालोचनकर्षलोत्पादनानि ३। गिलिते आहारेऽनाचारः ४ । एवं प्राणोतिपातो दिव्यतिक्रमा-
दियोजना स्वधिया ह्येया । तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतं । अत्रातिचारशब्देन सामान्यतो दोष एव ज्ञेयस्ततोऽतिक्रमाद्याः
सर्वेऽत्रान्तर्भवन्ति । अतिचार एकविधादिबहुभेदः स्यादत आह— 'पडिक्कमामि एगविहे असंजमे०'

पडिक्कमामि एगविहे असंजमे । पडिक्कमामि दोहिं बन्धणेहिं—रागबन्धणेणं दोसवन्धणेणं ।
पडि० तिहिं दण्डेहिं—मणदण्डेणं वयदण्डेणं कायदण्डेणं । पडि० तिहिं गुत्तीहिं—मणगुत्तीए वय-
गुत्तीए कायगुत्तीए । (सूत्रम्)

प्रतिक्रमामीति प्राग्बत्, एकविधे एकभेदेऽसंयमेऽविरतिरूपे सति नियिद्धकरणादिना योऽतिचारः कृतः स्यात्तस्य मिथ्या
मे दुःकृतमिति सम्बन्धः । १ । प्रतिक्रमामि द्वाभ्यां बन्धनाभ्यां योऽतिचार इति । बध्यते कर्म येन तद्बन्धनं, बन्धनद्वयमाह—
रागबन्धनेन रज्यते आत्मा विषयेष्वनेनेति रागः स एव बन्धनं, द्विष्यति परेभ्योऽनेनेति द्वेषः स एव बन्धनं । २ । प्रति-
क्रमामि त्रिभिर्दण्डैः, दण्ड्यते चारिष्वैश्वर्येहान्याऽऽत्मा एभिरिति दण्डाः यथा—मन एव दुःप्रयुक्तं दण्डः पापहेतुत्वात् मनोदण्डः,
एवं चाग्ण्डकायदण्डात्रपि । मनोदण्डे कौक्कणखन्तकोऽधःशिरा ऊर्ध्वजानुष्वर्नपरः 'खरो वातोऽस्ति, चेन्मम पुत्रा रक्षा'
'कृत्वा क्षेत्राणि कुर्यस्तदा बह्वन्नं स्यादि' ति श्यातवान् गुरुभिर्ज्ञानाद्धारितः । वाग्दण्डे कोऽपि यतिर्गमनागमनालोचने शूकर-
दृन्दं दृष्टमित्यत्रक । धत्रियैः—श्रुत्वा गत्वा तद्वतं । कायदण्डे चन्द्ररुद्राचांयौऽत्रन्त्यां । रथयात्रादर्शनायागतो बहवः सांधवो

मिलिवाः । कोऽपि कुलीनो वाद्यस्त्रीगृहनिःकासितस्त्व दीक्षार्थमागात् साधुभिरश्रद्धानैश्चण्डरुद्रान्तो प्रैपि, तेन दीक्षितः । प्रात-
 ग्रामं. यातः, पुरः, शिष्यः, पृष्टौ (पृष्टतः), चण्डरुद्रः, शिष्ये स्वल्पित्वा पतिते चण्डः शिष्यं दण्डेनाहत् त्वयाश्मा न दृष्ट इति । स
 सम्यक् सेवे । आवश्यककाले शिष्यं रक्तलिसं दृष्ट्वा मिथ्यादुःकृतं ददती गुरोः केवलं, कालेन शिष्यस्यापि । ३ । 'पडिक्कं' तिसृभि-
 र्गुप्तिभिरश्रद्धानादिना योऽतिचारः । मनोगुप्तिः मनसः शुभभावे प्रवृत्तिः ध्यानैकाग्रतया शुभेष्वपि प्रवृत्तिरशुभभावे च निवृत्तिः-
 १ । वाग्गुप्तिः शुभवाग्व्यापारो मौनात् शुभेष्वप्यप्रवृत्तिरशुभवाक्त्त्यागश्च, कायगुप्तिः शुभार्थे प्रवृत्तिश्चेष्टात्यागात् शुभेषु प्रवृत्तिर-
 शुभेऽप्रवृत्तिश्च । ३ । तत्र मनोगुप्तौ जिनदासः श्रेष्ठी प्रतिमास्थी भार्यादुश्चरित्रदर्शने मञ्चकीलकेन पादविद्धो न धुब्धः । १ ।
 वाग्गुप्तौ साधुना श्रवजन्ययात्रायां अपि चौरा नोक्ताः । २ । कायगुप्तौ सार्थे साधुर्यान्, स्पण्डिलाभावादेकपादस्थानं लब्धं,
 एकद्विणा, सर्वनिशां तस्थौ । ३ । पडि०

पडिक्कमामि । तिहिं सछेहिं-मायासल्लेणं-नियाणसल्लेणं मिच्छादंसणसल्लेणं । पडि० तिहिं
 गारवेहिं-इड्डीगारवेणं रसगारवेणं सायागारवेणं । पडि० तिहिं विराहणाहिं-णाणविराहणाए दंसण-
 विराहणाए चरित्तविराहणाए । पडि० चउहिं कसाएहिं-कोहकसाएणं साणकसाएणं मायाकसा-
 एणं लोहकसाएणं । पडि० चउहिं सण्णाहिं-आहारसण्णाए, भयसण्णाए, मेहुणसण्णाए परिग्गह-
 सण्णाए । पडि० चउहिं विकहाहिं इत्थीकहाए भत्तकहाए देसकहाए । पडि० चउहिं

गृहीते मक्तेऽतीचारः यार्धत्स्थानागमालोचनकथलोत्पाटनानि ३। मिलिते आहारेऽनाचारः ४ । एवं प्राणोत्थितादिव्यतिक्रमा-
द्वियोजना स्वधिया द्वेषा । तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतं । अत्रातिचारशब्देन सामान्यतो दोष एव ज्ञेयस्ततोऽतिक्रमाद्याः
सर्वेऽग्रान्तर्भवन्ति । अतिचार एकविधादिशुभेदः स्यादत आह—‘ पडिक्रमोमि एगविहे असंजमे ।’

पडिक्रमामि एगविहे असंजमे । पडिक्रमामि दोहिं बन्धणेहिं—रागबन्धणेणं दोसबन्धणेणं ।
पांडि० तिहिं दण्डेहिं—मणदण्डेणं वयदण्डेणं कायदण्डेणं । पडि० तिहिं गुत्तीहिं—मणगुत्तीए वय-
गुत्तीए कायगुत्तीए । (सूत्रम्)

प्रतिक्रमामीति प्राग्वद्, एरुमिधे एकमेदेऽसंयमेऽविरतिरूपे सति निषिद्धकरणादिना योऽतिचारः कृतः स्यात्तस्य मिथ्या
भेदुःकृतमिति सम्यन्धः । १ । प्रतिक्रमामि द्वाभ्यां बन्धनाभ्यां योऽतिचार इति । बध्यते कर्म येन तद्रन्धनं, बन्धनद्वयमाह-
रागबन्धनेन रज्यते आत्मा नियेष्यन्नेनेति रागः स एव बन्धनं, द्विष्यति परेभ्योऽन्नेनेति द्वेषः स एव बन्धनं । २ । प्रति-
क्रमामि त्रिभिर्दण्डैः, दण्ड्यते चारिष्वैश्वर्यहान्याऽऽत्मा एभिरिति दण्डाः यथा—मन एव दुःप्रयुक्तं दण्डः पापहेतुत्वात् मनोदण्डः,
एवं वाग्दण्डकायदण्डावपि । मनोदण्डे कौरुण्यन्तकोऽधःशिरा ऊर्ध्वजानुर्ध्यानपरः ‘ खरो वातोऽस्ति, चेन्मम पुत्रा रक्षां
कन्या क्षेत्राणि कुर्यस्तदा बहुन्नं स्यादि ’ तिः ध्यातवान् गुरुभिर्ज्ञानाद्धारितः । वाग्दण्डे कोऽपि यतिर्गमनागमनालोचने शूकर-
इन्दं पृथमित्यग्रह । धृषियैः श्रुत्या गत्या तद्वत् । कायदण्डे चन्द्ररुद्राचार्योऽत्रन्त्याः रथयात्रादर्शनायागतौ बहवः साधवो

मिलिताः। कोऽपि कुलीनो बाह्यक्षीगृहनिःकासितस्वप्न दीद्वार्थमागात् साधुभिरश्रद्धानैश्चण्डरुद्रान्ते प्रैपि, तेन वीक्षितः । प्रात-
 ग्रामं यातः, पुरः, शिष्यः, पृष्टो(पृष्ठतः) चण्डरुद्रः, शिष्ये स्वलित्वा पतिते चण्डः शिष्यं दण्डेनाहव त्वपाशमा न दृष्ट इति । स
 सम्यक् सेहे । आनश्यककाले शिष्यं रक्तलिप्तं दृष्ट्वा मिथ्यादुःकृतं ददतो गुरोः केवलं, कालेन शिष्यस्यापि । ३ । 'पडिकं' तिसृभि-
 र्गुप्तिभिरश्रद्धानादिना योऽन्तिचारः । मनोगुप्तिः मनसः शुभभावे प्रवृत्तिः ध्यानैकाग्रतया शुभेष्वपि प्रवृत्तिरशुभभावे च निवृत्तिः
 १ । वाग्गुप्तिः शुभमागव्यापारो मौनात् शुभेष्वप्यप्रवृत्तिरशुभभाक्कत्यागश्च, कायगुप्तिः शुभायै प्रवृत्तिश्चेष्टाल्यागात् शुभेषु प्रवृत्ति-
 शुभेऽप्रवृत्तिश्च । २ । तत्र मनोगुप्तौ जिनदासः श्रेष्ठी प्रतिमास्थो भार्यादुश्चरित्रदर्शने मञ्चकीलेकन पादविद्धो न क्षुब्धः । १ ।
 वाग्गुप्तौ माधुना प्रावृजन्ययात्रायां अपि चौरा नोक्ताः । २ । कायगुप्तौ सायें साधुर्यान्, शण्डिलाभावादेकपादस्यानं लब्धं,
 एकाद्रिणा, सर्वनिष्ठां तस्यौ । ३ । पडि०

पडिक्कमामि । तिहिं सल्लेहिं-मायासल्लेणं . नियाणसल्लेणं मिच्छादंसणसल्लेणं । पडि० तिहिं
 गारवेहिं-इड्डीगारवेणं रसगारवेणं सायागारवेणं । पडि० तिहिं विराहणाहिं-णाणविराहणाए दंसण-
 विराहणाए चरित्तविराहणाए । पडि० चउहिं कसाएहिं-कोहकसाएणं साणकसाएणं मायाकसा-
 एणं लोहकसाएणं । पडि० चउहिं सण्णाहिं-आहारसण्णाए भयसण्णाए मेहुणसण्णाए परिग्गह-
 सण्णाए । पडि० चउहिं विकहाहिं इरथीकहाए . भत्तकहाए . देसकहाए . रायकहाए । पडि० चउहिं

ज्ञानेहि-अष्टेणं ज्ञानेणं रुद्रेणं ज्ञानेणं धम्ममेणं ज्ञानेणं सुक्केणं ज्ञानेणं ।

त्रिभिः शल्यैः, तत्र चास्त्रिदेहस्य दोषहेतुत्वात् शल्यानि । माया स्वदोषाच्छादनं तदेव शल्यं मायाशल्यं । निदानं परभव-
त्त्रिधा जमालिक्तभिक्षूपचरकथाद्धगोष्ठामाहिलवत् । ५ । 'पडि०' त्रिभिर्गौरैः, गुरुलोभगर्वाध्मातचित्त आत्मैव तस्य भावः
कर्म वा गौरवं ऋद्ध्यादिप्राप्त्याऽभिमानादप्राप्त्या तत्प्रार्थनाचात्मनोऽशुभभावः बहुसंसारहेतुः, तत्र ऋद्धिगौरवं राजपूजाचार्य-
त्वादिप्राप्तौ गर्वोऽप्राप्तौ बलञ्छा च । १ । एवं रसगौरवं सुरसास्वादप्राप्तौ सातगौरवं सातं सुखं तत्प्राप्तौ (स्य)प्राप्तौ गर्वोच्छाम्यां ज्ञेयं ।
त्रिषु दृष्टान्तौ मथुरा(यां) मंथुः घृतिः, स गौरवत्रयान्मृत्वा पुरक्षाले यक्षो भूतो जिह्वां प्रकाश्य चैत्यगवाक्षेन निःकाश्य
चैत्यासन्नं ब्रजतो यतीन् दर्शयति मद्ब्रह्मसृष्ट्याः सगौरवाश्च न सन्त्विति वक्ति । ६ । 'पडि०' तिसृभिर्विराधनाभिर्योऽतिचार-
त्तस्मात् प्रतिक्रामामि । तत्र ज्ञानस्य विराधना देखतः, खण्डना ना पञ्चधा-यथा ज्ञानस्य प्रत्यनीकतया १ निह्वेन २ ज्ञान-
ज्ञानवर्ता अत्याशातनया ३ अन्तरायेण ४ विसंवाद्योगेन ५ च । तत्र प्रत्यनीकता पञ्चानां ज्ञानानां विरूपभाषणेन पञ्चधा ।
यथा मतिज्ञानं न भव्यं यत्सत्यं असत्यं च स्यात् । १ । श्रुतमपि न भव्यं येन सताऽपि दुर्गतिगमात् । २ । अवधिरपि रूपि-
द्रव्यमात्रविषयात् । ३ । मनोज्ञानमपि नृक्षेत्रमात्रादित्वात् । ४ । केवलं तु समयद्वये साकारानाकारोपयोगरूपत्वान्मुण्डकेवलयादी-
नामपि स्वदेहदोषाद्यविनाशात् भव्यमिति ५ । १ । गुरोः प्रत्यनीकतया निह्वेनो गुरुपरावर्तकथनं २ अत्याशातना यथा
' काया वयाइं ते चिय, ते चेव पमाय अप्पमाया य । मोक्खाहिगारियाणं, जोइसजोणीहि किं कजं ' । एवं ज्ञानज्ञानवतां

अमन्बद्धभाषणेन दूषयति । ३ । अन्तरायं पठतां कलहास्वाध्यायादिभिः करोति । ४ । ज्ञानस्य विसंवादयोगोऽकालस्वा-
 ध्यायादिना । ५ । दर्शनं सम्यक्त्वं तद्विराधनापि पञ्चधा । दर्शनग्रन्थनीकतया यथा सम्यक्त्वन्तोऽपि नरकं गता इति
 निन्दया । १ । दर्शननिष्ठवः दर्शनप्रभावकशास्त्राध्यापकपरावर्त्तकयनं २ । अत्याशातना किमेभिः कलहाशास्त्रैरिति । ३ ।
 अन्तरायं प्राग्वत् । ४ । दर्शनविसंवादयोगः शङ्कादिभिः । ५ । चारित्रं सर्वविरतिस्तस्य विराधना व्रतादिखण्डनेन । ७ ।
 'पडि०' चतुर्भिः कर्पायैः, कल्पते हिंस्यते दुर्गतौ आत्मा एभिरिति कपायाः क्रोधमानाद्याः स्पष्टाः । ८ । 'पडि०' चतसृभिः-
 (संज्ञामि), सं सामस्येन ज्ञानं आहारादेरभिलाषः संज्ञा आहारेच्छा, सा चतुर्भिः स्थानैरुत्पद्यते-ऊनक्रोष्टतया १ क्षुब्धयोदयात्
 २ आहारश्रवणोत्थमत्या ३ सदाऽऽहारेमेव ध्यासतस्तदर्थोपयोगेन ४ स्यात् । १ । मयसंज्ञा भयाविर्भावः चतुर्भिः स्थानैः-
 हीनसत्त्वतया १ मयमोहोदयात् २ मयश्रवणोत्थमत्या ३ एकचित्ततया मये तदर्थोपयोगेन ४ । २ । मैथुनसंज्ञा मैथुनेच्छा
 सापि चतुर्भिः-उपचितमांसशोणितया १ वेदमोहनीयोदयेन २ मैथुनश्रवणाद्युत्थमत्या ३ गाढं मैथुने तदर्थोपयोगेन ४ । ३ ।
 परिग्रहसंज्ञा परिग्रहेच्छा चतुर्भिः स्थानैः-अविविक्ततयाऽविवेकेनेत्यर्थः, अव्यक्ततयाऽज्ञानेनेति वा १ लोभोदयेन २
 परिग्रहश्रवणाद्युत्थया मत्या ३ परिग्रहे तदर्थोपयोगेन ४ । ४ । आमिः संज्ञामिः कृतामिः कृतामिः कृतामिः कृतामिः दुःकृतं । ९ ।
 'पडि०' चतसृभिर्विकथाभिः-विरूपा कथा विकथा, तत्र स्त्रीकथा चतुर्धा-जातिकथा १ कुलकथा २ रूपकथा ३ नेपथ्य-
 कथा ४ च । तत्र जातिकथा ब्राह्मणीप्रभृतीनामन्यतमां प्रशंसति द्वेष्टि वा १ । कुलकथा उग्रादिकुलजानामन्यतमां प्रशंसति
 द्वेष्टि वा २ । रूपकथा आन्धिदेशप्रभृतीनामन्यतमारूपं प्रशंसति द्वेष्टि वा ३ । नेपथ्ये अन्यतमानां वेपं स्तौति निन्दति

वा ४ । १ । तथा, भक्तं, आहारः, तत्कथा चतुर्द्धा-आवाध(वाप) कथा १ निर्वाध(वाप) कथा २ आरम्भकथा ३ निष्ठानकथा ४, तत्रावाधा(वापा) इति, घृतशाकादीनि द्रव्याण्युच्यन्ते तेषां सङ्घयया कथाऽऽवाध(वाप) कथा यथाऽस्ये-
 यन्ति, घृतपलानि, इयन्ति शाकानि, भोजने, इति । १ । निर्वाधा(वापा) इति व्यञ्जनभेदास्तेषां कथा । इयन्तोऽस्य-
 शाकस्य भेदा भुज्यन्ते इति । २ । आरम्भकथा जीवविनाशकथा, यथाऽस्य, भोजने इयन्तोऽजाघा हन्यन्ते इति ३ । निष्ठानं,
 रूपकसङ्घया तत्कथा भोजने इयन्तो - रूपका लगन्त इति ४ । २ । देशकथा, चतुर्द्धा-छन्दकथा १ त्रिधिकथा २ विकल्प-
 कथा, ३ नेपथ्यकथा ४ । तत्र छन्दो गम्यागम्यं उच्यते तत्कथा यथा लाटानां मातुलजा गम्येत्यादि १ । विधिर्भोजनामरण-
 विवाहादिवचना तत्कथा, २ । विकल्पो, वापीकूपादिसौधादिरूपस्तथा सस्यनिष्पत्तिस्तद्युक्तिश्च तत्कथा विकल्पकथा ३ ।
 नेपथ्ये स्त्रीत्वादिवेषकथा ४ । ३ । राजकथा चतुर्द्धा-निर्गमे ईदृगृह्या निर्यातीति, १ । अभिगमे आगमे, ईदृगृह्याऽऽयातीति
 २ । बले, राशे इयद्बलं गजादि, ३ । कोशे इयन्तः कोशा इत्यादि ४ । १० । चूर्णो राजकथाया अत्रु देशकथोक्ता । ' पडि० '
 चतुर्भिर्ध्यानैः; तत्र त्रिचैकाग्रता ध्यानं, शुभं वा अशुभं(वा), तत्रार्त्तरीद्राभ्यां कृताभ्यां धर्मशुक्लाभ्यामकृताभ्यामतिचारः ।।
 सामान्यतो, ध्यानं तप्तधा, मानसं-१ वाचिकं, २ कायिकं, ३ मानसकायिकं, ४ मानसकायिकं, ५ वाचिककायिकं, ६ मानसवा-
 चिककायिकं ७ । मनस एकाग्र्यं मानसं, १ वचस एकाग्र्यं वाचिकं २ एवं कायिकमपि ३ मनोवाचौरैकाग्र्यं मानसवाचिकं ४
 एवं शेषाण्यपि भाव्यानि । परं यदा, यस्य मनोयोगादियोगस्योत्कटता, विवक्ष्यते तदा ध्यानं । मानसादिभेदानान्प्रोत्येवं
 सिद्धान्त्युक्तिः । एवाद्यतुर्यपञ्चमसप्तमानि छत्रस्थानां, द्वितीयतृतीये छत्रस्थानां सयोगिनां च, पष्ठं सयोगिनां । विशेषतो, ध्यानं-

चतुर्धाऽऽर्त्तादिभेदात् । अत्रान्तरे ध्यानस्वरूपद्वापनाय श्रीजिनभद्रगणिकृतो ध्यानशतकाख्यो ग्रन्थो, व्याख्यायते—'वीरं,
वीरं सुकृद्भाणगि—इहकर्मिण्यपण पणमिऊणं । जोईसर सरणं, झाणज्झयणं पवत्कामि ॥ १ ॥

शुक्लध्यानानिदग्धकर्मैन्धन, योगो घर्म्यं शुक्लध्यानं सोऽस्ति येषां तैर्योगिभिः स्मर्यं ध्येयं शरण्यं शरणे हितं । प्रणम्य
ध्यानाध्ययनं, प्रवक्ष्यामि ॥ १ ॥ ' जं धि '

जं धिरमग्नरसाण, त झाण ज चल तय चित्तं । तं होज्ज भावणा वा, अणुपेहा वा अहव चिता ॥ २ ॥

यत् स्थिर एकाग्रालम्बनं अभ्यरसानं मनस्तद्ध्यानं, यच्चलं मनस्तच्चित्तमुच्यते । तच्चित्तमोषतस्त्रिधा भवेत् । ' भावणा
वा' भाव्यते इति भावना ध्यानाभ्यासक्रिया, अनु पथात्प्रेक्षा स्मृतिध्यानाद्भ्रष्टस्य चित्तचेष्टानुप्रेक्षा वा । उक्तद्विभेदवर्जमनश्चेष्टा
चिन्ताऽथवा ॥ २ ॥ ' अंतो '

अंतोमुहुत्तमेच, चित्तावत्याणमेगवत्थुमि । छउमत्याण झाण, जोगनिरोहो जिणणं तु ॥ ३ ॥

इह समाधिस्थैर्कोच्छ्वासनिःश्वासरूपप्राणसप्तकोर्यस्तोऽरुमत्तकलवः, सप्तसप्ततिलैर्युहूर्त्तं तन्मध्यमन्तमुहूर्त्तं तन्मात्रमेकवस्तु-
नि चित्ताभ्यास्यानं छदस्थानां ध्यानं, जिानां तु योगा, मनोयाकायास्तेषां निरोधो निग्रहः शैलेश्यरस्थायां ध्यानं ॥३॥ ' अंतो '

अंतोमुहुत्तपरओ, चित्ता साणत्तर व होज्जाहि । सुचिरपि होज्ज थहुवत्थुसकमे झाणसंतणो ॥ ४ ॥

छदस्थानां अन्तर्मुहूर्त्तमात्रध्यानात्परतः चिन्ता प्रागुक्तरूपा ध्यानानन्तर भावनानुप्रेक्षात्मकं वा भवेत् । एतच्चोत्तरका-
लमाविनि ध्याने सति स्यान्नान्यथा । तत्रापि ध्यानादूर्त्वं चिन्ताध्यानानन्तर वेत्याद्येवं सुचिरमपि बहुवस्तुसङ्गमे ध्यानस-

न्वानो भवेत् ॥ ४ ॥ ' अष्टं '

अष्टं रुद्रं धम्मं, सुक्कं ज्ञाणाइ तत्थ अंताइ । निब्वाणसाहणाइ, भवकारणमट्टरुदाइ ॥ ५ ॥

ऋतं दुःखं तत्र भवं आर्त्तं ? क्रौर्यानुगतं रोदयति जीवं नरके इति रौद्रं २, चरणश्रुतधर्मानुगतं धम्म्यं ३, शोषयत्यष्ट-
कर्मणि शुचं क्लमयतीति शुक्लं । ४ तत्रान्ते इति धर्म्यशुक्ले ॥ ५ ॥ चत्वार्यपि चतुर्द्धी, तत्राद्यभेदानाह ' अम '

अमणुण्णाणं सदाइविसयवत्थूण दोसमइलस्स । धणियं विओगचित्तणमसंपओगाणुसरणं च ॥ ६ ॥

अमनोज्ञानां शब्दादिविषयाधारवस्तूनां द्वेषमलिनस्य जीवस्य ' धणियं ' अत्यर्थं वियोगचिन्तनं यथा कथमेभिः सह
वियोगः स्यादिति वर्त्तमानग्रहः, सति च वियोगेऽसम्प्रयोगानुस्मरणं । सदैवैभिः महामम्प्रयोगो वियोगो भूयादित्यनेनैष्य-
त्कालग्रहः । चशब्दात्पूर्वमपि वियोगायोगयोर्मतत्त्वादतीतकालग्रहः ॥ ६ ॥ इति अनिष्टसम्प्रयोगनामा प्रथमो भेदः १ । ' तह '

तह सूलसीसरोगाइवेयणाए विजोगपणिहाणं । तदसंपओगचिता, तप्पडियाराउलमणस्स ॥ ७ ॥

तथाऽत्यर्थं श्लशीर्षीरोगादिवेदनाया वियोगे प्रणिधानं दृढोऽभिप्रायः इति वर्त्तमानकालग्रहस्तथा तस्या वेदनाया अमावे
सत्यसम्प्रयोगचिन्ता वियोगचिन्ता तत्प्रतिकाराकुलमनसो जीवस्य स्यात् । भविष्यातीतकालावत्र स्वयं ज्ञेयो । वेदनाऽस-
म्प्रयोगनामा द्वितीयो भेदः २ ॥ ७ ॥ ' इहा '

इहाणं विसयाईण, वेयणाए य रागरत्तस्स । अवियोगऽग्गह्वसाणं, तह संजोगाभिलासो य ॥ ८ ॥

इष्टानां विषयादीनां, आदिशब्दाद्दस्तूनां, इष्टाया वेदनायाश्च सातवेधरूपाया रागरक्तस्यावियोगाध्यवसानं दृढोऽभिप्रायः,

अनेन वर्तमानातीतकालौ गृहीतौ, तथा इष्टविषयादीनां सातवेदनायाश्च संयोगामिलापश्च । अनेनैष्यत्कालग्रहः ॥ ८ ॥ इष्ट-
सम्प्रयोगनामा तृतीयो भेदः ३ । ' देवि '

देविद्वचकवट्टित्वाहं, गुणरिद्धिपत्थणमर्दयं । अहमं नियाणचित्तणमण्णाणुगयमभंतं ॥ ९ ॥
देवेन्द्रादीनां गुणा रूपादयः, ऋद्धिविभृतिस्तत्प्रार्थनामयमनेन तपसा देवेन्द्रः स्वामित्यादिरूपं निदानचिन्तनं । अज्ञानै-
रतुगतमाश्रितमत्यन्तं ॥ ९ ॥ निदाननामा चतुर्थो भेदः ४ । ' एयं '

एयं चउडिबहं, रागदोसमोहंकियस्स जीवस्स । अट्टब्धानं संसारवद्धणं त्तिरियगइमूलं ॥ १० ॥
चतुर्विधमार्तब्धानं रागद्वेषमोहैरिद्धितस्य लाड्ढितस्य जीवस्य ओघतः संसारवर्द्धनं । विशेषतस्तिर्यग्गतिमूलं ॥ १० ॥
ननु साधोरपि रोगेऽसमाधानं ? चिकित्साकृतौ च तद्वियोगब्धानापत्ते २ स्तथा तपःसंयमासेवने च संसारदुःखवियोगब्धाना-
३ दार्तब्धानाप्तिः, उच्यते, सा रागादिवशुगस्य स्यान्नान्यस्येत्याह ' मज्झ '

मज्झत्यस्स उ मुणिणो, सक्कम्मपरिणामज्जणियमेयंति । वट्थुस्सभावचित्तणपरस्स समं सहंतरस्स ॥ ११ ॥
मध्यस्यस्यैव मुनेस्तुस्वधारणे नान्यस्य, स्वकर्मपरिणामजनितमेतदुःखं इति वस्तुस्थिमावचित्तनपरस्य सम्यक् सहतः
कुतोऽस्तमाधिः ? अपि तु धम्मं ध्यानमेव ॥ ११ ॥ द्वितीयवृत्तीयपक्षावाश्रित्याह ' कुण '

कुणओ व पसत्थालंयणस्स पडियारमप्पसावज्जं । तवसंजमपडियारं च, सेवओ धम्ममणियाणं ॥ १२ ॥
प्रशस्वात्मन्वस्य ज्ञानार्थलिम्बनवतोऽव्यस्तावद्यं प्रतीकारं कुर्वतो वाऽनिदानं धर्मध्यानमेवेति सम्बन्धः, खेत्ते उत्सर्गा-

पवादयोरुक्तत्वात्, अन्यथा परलोकस्य साधयितुमशक्यत्वाच्च । तथा तपःसंयमावेव प्रतीकारौ भवदुःखानां, तं मोक्षेऽप्यनिदानं निदानरहितं यथा भवति सेवमानस्य धर्म्यमेव, तथा तत्त्वतो मोक्षेच्छापि निदानमेव परं भावनायामपरिणतं सत्त्वमाश्रित्य व्यवहारात् सा अदुष्टा, अनेनैव प्रकारेण तच्चित्तशुद्धेर्भावात् क्रियायाः प्रवृत्तियोगाच्च ॥ १२ ॥ ' रागो '

रागो दोसो मोहोऽयं, जेण संसारहेयवो भणिआ । अट्ठमि य ते विण्णिवि, तो तं संसारतरुवीय ॥ १३ ॥

येन कारणेन रागादयः त्रयः संसारहेतवो भणिताः । ते च त्रयोऽप्यर्चे भवन्ति, ततस्तदार्त्तं संसारतरुवीजं ॥ १३ ॥ ' कावो '

कावोयनीलकालेरसाओ णाइसकिलिटाओ । अट्टब्भणोवगयस्स कम्मपरिणामजणिआओ ॥ १४ ॥

कापोतनीलकृष्णलेश्या नातिसंक्लिष्टा रौद्रध्यानलेश्यापेक्षया आर्त्तध्यानं उपगतस्य प्राप्तस्य भवन्ति । तत्र कृष्णादिद्रव्यसाचिव्यजनिवा जीवपरिणामा लेश्या उच्यन्ते । ताः स्वकर्मपरिणामजनिताः । चूर्णौ कयाया अप्यार्त्तध्यानं ॥ १४ ॥ ' तस्त '

तस्तऽकंदणसोयणपरिदेवणताडणाइ लिगाइ । इट्ठाणिट्टविओगाविओगवियणानिमिच्चाइं ॥ १५ ॥

तस्य आर्त्तध्यानस्य लिङ्गानि-आक्रन्दनं १ शोचनं २ परिदेवनं ३ ताडना ४ दीनि, क्रमात् विलाप १ साश्रुत्व २ दैन्यभाषण ३ शीर्षादिकुट्टनरूपाणि ४ । ' इट्ठा ' कोऽर्थः इष्टवियोगानिष्ठावियोगो, वेदना निमित्तं कारणं येषां तानीष्टानिष्टवियोगावियोगवेदनानिमित्तानि ॥ १५ ॥ ' निद '

निदइ य नियकयाइ, पसंसइ सविन्दओ विभूईओ । पत्थेइ तासु रज्जइ, तयज्जणपरायणो होइ ॥ १६ ॥

निजकृतान्यत्पफलविकलानि, कार्याणि निन्दति, प्रशंसति स्तौति, च सविस्मयः परविभूतीः, प्रार्थयते च परविभूतीः परदर्शि-

स्वास्विति प्राप्तसु ऋद्धिषु रज्यति । तदर्जने तस्या ऋद्धेरर्जने परायणस्तत्परो भवति ॥ १६ ॥ १५ मेदा आधमेदे, रोगादीनां
 त्रैकाल्यवियोगचिन्तनेन द्वितीये ३, तृतीये इष्टानां विषयानां सद्देवनायाश्च त्रिकालेन १८ मेदाः, तूर्ये निदाने ९ मेदाः, एवं
 सर्वे, ४५ । 'सदा'

सदाइविसयुगिष्ठो, सद्धम्मपरस्मुहो पमायपरो । जिणमयमणवेरुक्तो, वट्टइ अट्टमि झाणमि ॥ १७ ॥

शुब्दादिविषयगृद्धो लम्पटः, सद्धम्मो जिणधम्मस्तस्मिन् पराड्भुलः, प्रमादपरो जीवो जिणमतमनयेह्यमाणः आर्तध्वाने
 घूर्तते, ॥ १७ ॥ 'तदः'

तद्विदयेसविरयपमायपरसंजयाणुग झाण । सव्वप्पमायमूलं, वज्जेयव्व, सइज्जेणं ॥ १८ ॥

तदार्तध्वानं अविरतदेशविरतप्रमादपरसंयतानां अजुगं पृष्ठतो लनं विद्यते । न तु अविरता(अग्रमत्ता)दीनामाश्रितमित्यर्थः
 ॥ १८ ॥ आर्तध्वानं समाप्तं । सौत्रं हिंसानृपास्तेयविषयसंरक्षणानुबन्धिमेदाच्चतुर्धा, क्रमेणाह— 'सत्त'

सत्तवह्वेद्वंधणड्ढणकणमारणाइपणिहाण । अइकोहग्गहयत्थ, निग्घिणमणसोऽहमविवागं ॥ १९ ॥

सत्त्वा, जीवास्तेषां बधः(धादि)प्रणिधानं । तत्र बधस्ताडनं, वेधो नासिकादौ, बन्धनं रज्जादिना, दहनं अग्निना, अङ्कनं
 लाञ्छनं, मारणं घातः, आदितो. गाढपरितापपाटनादि । एषु प्रणिधानम्-अकुर्वतोऽपि (करणं प्रति) दृढं ध्यानं, अतिक्रोधः,
 प्रहयस्तं, क्रोधादानान्मानादयोऽपि ज्ञेयाः, निर्घृणमनसो निर्दयमनसोऽधमो विपाको नरकफलो यस्य, हिंसानुबन्धिनामा
 प्रथमो मेदः १ । १९ ॥ 'पिसु'

पिपुणासग्भासब्भूयभूयघायाइवयणपणिहाणं । मायाविणोऽइसंघणपरस्स पच्छन्नपावस्स ॥ २० ॥

-२ पिपुनमनिष्टद्वचकं, असभ्यमवाच्यम्, असञ्चूतं व्यवहारात्रिधा--अभूतोद्भावनं यथा सर्वग आत्मा १, भूतनिह्ववो नास्त्यात्मा २, अर्थान्तराल्यानं गां अश्वमित्यादि वदतः ३, भूतानां घातो यत्र तत् छिन्धि भिन्दीत्यादि वचनं प्रति अप्रवृत्तस्यापि ध्यानं । मायाविनो वणिगादेरतिसन्धना वञ्चना तत्परस्य, प्रच्छन्नपापस्य क्लृप्तप्रयोगकास्णिः, यद्वा धिगूजातिककुतीर्थिकादेरन्येषां पुरतोऽगुणमपि स्वं गुणवन्तं वदतः, यतोऽगुणः स्वं गुणित्वं(णवन्तं) वक्ति स महान् प्रच्छन्नपापः ॥ २० ॥ मृषानुबन्धिनामा द्वितीयो भेदः २ । ' तद् '

तद् विव्वकोहलोहाउलस्स भूओवघायणमणज्जं । परदव्वहरणचित्तं, परलोयावायनिरवेकं ॥ २१ ॥

भूतानां जीवानां उपघातनं क्लेशकारकं अनार्यं पापमयं, किं तत् ? परद्रव्यहरणचित्तं परलोकेऽपायः कष्टं तन्निरोधं ॥ २१ ॥ स्तेयानुबन्धिनामा तृतीयो भेदः ३ । ' सद्दा '

सद्दाइविसयसाहणघणसाररक्कणपरायणमणिट्ठं । सव्वाभिसंक्कणपरोवघायकलुसाउलं चित्तं ॥ २२ ॥

शब्दादिविषयानां साधनं हेतुः, तच्च तद्वनं च तत्संरक्षणपरायणमनिष्टं । 'सत्वा०' न वेत्ति कः किं कर्त्ता, तस्मात्सर्वेषां घातः श्रेयान् इति सर्वाभिरङ्कनेन परोपघातेन च कलुषाः कपापास्तीश्चाकुलं चित्तं ॥ २२ ॥ विषयसंरक्षणनामा चतुर्थो भेदः ४ । ' इय, एयं '

इय करणकारणानुमइविसयमणुचित्तणं चउव्वेभयं । अविरयदेसासंजयजणमणसंसेवियमहण्णं ॥ २३ ॥

एवं घटविवहं, रागदोसमोहाउलस जीवस । रोहज्ज्ञाणं संसारवद्धनं नरयगइमूलं ॥ २४ ॥

एवं घटुर्भेदमनुचिन्तनं कर्णादित्रिपयं रौद्रं, देशाः संयताः श्राद्धाः । अधन्यं पापं एतद्रौद्रघ्नानं चतुर्विधभित्त्यादि
प्राग्भू ' नरयाइ ' नरकगतिः ॥ २३-२४ ॥ ' कावो '

कावोयनीलकाला, केन्नाओ तिव्वसंकिळिट्टाओ । रोहज्ज्ञाणोवगयसस, कम्मपरिणामजणियाओ ॥ २५ ॥

कापोतनीलकृष्णलेइयास्तीयसंक्छिटा अतिसंक्छिटाः स्युः ॥ २५ ॥ ' लिङ्गा '

लिङ्गाइं तरस वससज्जयइहुलनायाविहामरणदोसा । तेसि चिय हिंसाइसु, वाहिरकरणोवउत्तस्स ॥ २६ ॥

दोषशब्दः प्रत्येकं सम्बध्यते । उत्पन्नदोषः १ घट्टुलदोषः २ नानाविधदोषः ३ आमरणदोषः ४ । तत्र उत्सन्नं अदुपरतं
हिमादीनामन्यतरस्मिन् दोषे प्रवर्तते इत्युत्पन्नदोषः १ । सर्वेष्वेवं प्रवर्तते इति बहुलदोषः २ । नानाविधेषु त्वक्तक्षणा-
क्षुत्स्वननादिहिंसाद्युपायेषु अमच्छुदप्येवं प्रवर्तते नानाविधदोषः ३ । महदापद्रवतोऽपि स्वतो महदापद्रवतेऽपि चान्यस्मिन्नामरणं
पथात्पापं नापत्ते स आमरणदोषः ४ । एते दोषास्तस्य रौद्रघ्न्यायिनो लिङ्गानि, किम्भूतस्य तेष्वेव हिंसादिषु आदिशब्दात्
शृपावादादिषु वासकरणाभ्यां वाकायाभ्यां उपयुक्तस्य प्रवृत्तस्य ॥ २६ ॥ ' पर '

परवसणं अहिनंदइ, निरवेरुओ निइओ निरशुलाओ । इरिसिज्जइ कयपावो, रोहज्ज्ञाणोवगयचित्तो ॥ २७ ॥

परस्य व्यसनं कष्टं अभिनन्दति प्रशंसति, परव्यसने निरपेक्षो निर्दयो निरनुतापः पश्चात्तापरहितः, कृतपापो हृष्यति ॥२७॥
रौद्रघ्न्याने प्रथमभेदे वष १ वेष २ वन्धन ३ दहन ४ अङ्कन ५ मारणानि ६ । द्वितीये पिशुन १ असम्य २ असम्भूत ३

भूतघाताः ४ । वृत्तिये तुयं एकैको मेदः एवं १२, करणादिक्रिगुणिताः, ३६, ते चतुःकपायैः, १४४, एते, रागद्वेषमोहैः ४३२, एते कालत्रयेण गुणिताः १२९६ । उक्तं शौद्रं । अथ धर्मध्यानस्य द्वारगाथे 'ज्ञाना, ' ततो

ज्ञानस्त भावणाओ, देसं, कालं, तहाऽऽसणविसेसं । आलंयणं, कयं, झाइयषय, ले य झायारो ॥ २८ ॥

तचोऽशुत्पेहाओ, लेसा, लिंगं फलं च नाङ्गणं । धम्मं झाइल्ल, मुणी, तक्कयजोगो तओ सुकं ॥ २९ ॥

ध्यानस्य, भावनाः, १ देशं, २ कालं ३ आमनं, ४ आलम्बनं ५ क्रमं, ६ तथा व्यातव्यं ७ ये च व्यातारः ८ ततोऽनु-
प्रेक्षा ध्यानोपरमादनुभाविभ्योऽनित्यत्वाधालोचनारूपाः ९, लेश्याः, १० लिङ्गं, ११ फलं, १२ च ज्ञात्वा, शुनिर्धर्मं, ध्यायेत् ।
' तक्क ' तत्कृतयोगी, धर्मध्यानकृताम्यासस्ततः शुक्लध्यानं ध्यायेत् ॥ २८-२९ ॥ ' पुष्

पुव्वकयल्लभासो, भावणाहि ज्ञाणस्स, जोगयमुवेइ । ताओ, य नाणदंखण-चरित्तेवरगजणियाओ ॥ ३० ॥

ध्यानारपूर्वं भावनाभिः कृताभ्यासो ध्यानस्य योग्यतासुपैत्ति । ताथ, ज्ञान १ दर्शन, २ चारित्र ३ वैराग्य ४-जनिताः
॥ ३० ॥ तद्यथा ' पाणो '

पाणे णिच्चभासो, कुणइ मणोधरणं विशुद्धिं च । नाणगुणमुणियसारो झाइ, सुनिचलमईओ, ॥ ३१ ॥

ज्ञाने, शुतब्दाने नित्याभ्यासोऽशुमुत्तिन्वारापेधेन, मनोधरणं विशुद्धिं च सूत्रार्थयोः कुल्ले एव । ज्ञानेन गुणानां जीवाजी-
वाश्रित्वाणां चेतनादीनां प्रयोषाणां, च क्रमभाविनां ज्ञातसारस्त्वचं नित्यानित्यादिरूपं येन, स तादृक्, ततः सुनिश्रितमतिर्ध्या-
यति ॥ ३१ ॥ ज्ञानमावता, १ । ' संका '

संकाशदोसरहिओ, पममयेजाइगुणगणोवेओ । होइ असमूढमगो, रंसणसुद्धीए साणंमि ॥ ३२ ॥

प्रथमः स्वान्यशास्त्रे प्रशुभो वा तेन स्वैर्यादिगुणगणैश्रोपेतो दर्शनशुद्ध्या ध्यानेऽसंभूढमना भवति, दर्शनमावना २
॥ ३२ ॥ ' नम '

नवरुक्मसाणायणं, पोरणविण्णित्त सुभायाणं । चारित्तभावणाए, साणमयत्तेण य समेइ ॥ ३३ ॥

चारित्र्यमात्मनया ननरुक्मसाणमनादानं अग्रहणं, पुराणानां विनिर्जरं क्षपणं । शुभानि पुण्यरुक्मसाणि सातवेद्यादीनि तेषां
आदानं ग्रहणं । तथा अयत्नेन ध्यानं ममेति लभते, चारित्र्यमात्मना ३ ॥ ३३ ॥ ' सुधि '

सुधिरियजगससभावो, निससंगो निचओ निरासो य । वेरगमात्रियमगो, साणंमि सुनिधलो होइ ॥ ३४ ॥

गुण्डु विदितो ज्ञातो जगत्समाप्तोऽनित्यतादिरूपो येन, निःसङ्गो नीरागो निराशोऽकृष्णः (निराशंसः), चशुब्दादकोषादिः,
य एंसन्धिः तैराग्यमात्रिमना भवति म तत्त्वज्ञानाद्युपद्रवसहितत्वाद् ध्याने सुनिधलो भवतीति साधार्यः, वैराग्यमात्मनाः ४ ।
॥ ३४ ॥ अयं देवद्वारं ' नियो '

निपं तिय नुशइयसुंमगकुम्भीलयनियं जइणो । ठाणं त्रियणं भणियं, त्रिसेसओ साणकालंमि ॥ ३५ ॥

यनेनिरयमपि पुरत्यादियर्जिनं रिजिनं निजिनं स्थानं भणितं, त्रियेपतो ध्यानकाले । तत्र कुशोला धृतिमुल्लयाः, उक्तं
च ' जइ य १ रसोल २ मिठा, ३ चट्टा ४ उब्भामगाइणो जे य । एए हुंति कुशीला, बजेयव्या पयत्तेण ' । १ । धृतिनो धृत्-
काराः, रसोलाः स्थानपाना आरथकाथाः, रसोलाः कल्पपाला वा । मिठा अश्वेभाद्युपामकाः । चट्टाश्छानदानामादयः ।

भूतघाताः ४ । वृत्तीये तुये एकैको मेदः एवं, १२, करणादित्रिकगुणिताः ३६, ते चतुःकपायैः, १४४, एते - रागद्वेषमोहैः ४३२, एते कालत्रयेण गुणिताः १२९६ । उक्तं सौद्रं । अथ धर्ममप्यानस्य द्वारगाथे, 'ज्ञाण', 'तत्तो',

ज्ञाणस्य भावणाओ, वेसं काल, तद्द्वारस्यविसेसं । आलंबण कम, ज्ञाड्यव्य, जे य ज्ञायारो ॥ २८ ॥

तद्योऽप्युपेहाओ, लेस्सा लिंगं फल च नाङ्ग । धम्मं ज्ञाड्ज, मुणी, तक्कयजोगो तओ सुक्कं ॥ २९ ॥

ध्यानस्य भावनाः १ देशं २ कालं ३ आमनं ४ आलम्बनं ५ क्रमं ६ तथा व्यातव्यं ७ ये च व्यातारः ८ ततोऽनु-
प्रेक्षा ध्यानोपरमादनुभाविन्योऽनित्यत्वाघालोचनारूपाः ९ लेश्याः १० लिङ्गं, ११ फलं, १२ च ज्ञात्वा, मुनिर्धम्मं, व्यायेत् ।
'तत्त' तत्कृतयोगो धर्मध्यानकृताभ्यासस्ततः शुक्लध्यानं व्यायेत् ॥ २८-२९ ॥ 'पुष्ट'

पुत्रकथभासो, भावणादि ज्ञाणस जोग्गयमुवेइ । ताओ य नृणदंसण-चरित्तवेरग्गजणियाओ ॥ ३० ॥

ध्यानारूपं भावनाभिः कृताभ्यासो ध्यानस्य योग्यतामुपैति । ताश्च, ज्ञान १ दर्शन, २ चारित्र ३ वैराग्य ४-जनिताः
॥ ३० ॥ तद्यथा 'पाणे'

पाणे निबब्भासो, कुणइ मणोधारण विशुद्धि च । नाणगुणमुणियसारो ज्ञाइ, सुनिबलमईओ ॥ ३१ ॥

ज्ञाने श्रुतज्ञाने नित्याभ्यासोऽनुभवचिन्तारोधेन, मनोधारणं विशुद्धिं च यन्त्रार्थयोः कुरुते एव । ज्ञानेन गुणानां जीवाजी-
शश्रिवृत्तां चेतनादीनां पर्यायानां च क्रममायिनां ज्ञातसारस्वरूपं नित्यानित्यादिरूपं येन, स, तादृक्, ततः सुनिश्चितमति, स्थि-
यति ॥ ३१ ॥ ज्ञानमाप्तना १ । 'सका'

सुखसदोत्तरतिष्ठो, पससयेज्जादगुणगणोरेओ । होइ असमूहमगो, इंसणमुद्धोए स्राणमि ॥ ३२ ॥
 प्रथमः स्यान्पत्रान्ने प्रथमो वा तेन स्वैर्षीदिगुणगणैषोपेतो दर्शनशुद्धा ध्यानेऽसंमूढमना भवति, दर्शनभावना २
 ॥ ३२ ॥ 'नम'

तद्वहस्यशरणां, शोराणविजिजरं सुमायाणं । चारिचभावणाए, स्राणमयतेण य समेइ ॥ ३३ ॥
 चारित्र्यमानया नररुर्मणामनादानं अग्रहणं, पुराणानां विनिर्जरं अपणं । शुभानि पुण्यरुर्मणि मातवेद्यादीनि तेषां
 आदानं ग्रहणं । तथा अयत्नेन ध्यानं ममेति लभते, चारित्र्यमानना ३ ॥ ३३ ॥ 'सुवि'

सुविदियजगसमभावो, निसंगो निम्भओ निगसो य । वेएगमायियमओ, स्राणंमि सुनिषलो होइ ॥ ३४ ॥
 गुच्छु विदितो ज्ञातो जगत्समायोऽनिल्यतादिरूपो येन, निःसङ्गो नीरागो निराजोऽकृष्णः (निराजंमः), चञ्चुब्दादिकोषादिः,
 य एंरियः वैराग्यमाप्तिमना भवति न तद्वजानाद्युपद्रवसहितत्वाद् ध्याने सुनिषलो भवतीति गाथार्थः, वैराग्यमाननाः ४ ।
 ॥ ३४ ॥ अथ देवदारं 'निगं'

निपं रिय बुधइयसुंमगदुमीत्वजियं नइणो । ठाणं यियणं भणियं, विसेमओ स्राणकालमि ॥ ३५ ॥
 यनेनित्यमपि पुराणादिनिर्जितं पित्रं निर्जनं स्थानं भणितं, मित्रपतो ध्यानकालं । तत्र कुशीला धृतिमुख्याः, उक्तं
 य 'जुइ य १ रमोल २ मिठा, ३ चट्ट ४ उन्गामगाइणो जे य । एए हुंति कुशीला, चजेयन्ना पयतेण' । १ । धृतिनो धृत-
 कासाः, रमोनाः स्थानरालर आरश्चरुदयाः, रमोलाः कल्पयाला वा । मिठा अश्वेमाधुषामकाः । चट्टाश्चानदासादयः ।

उद्भ्रामकाः स्वेरिणः, आदिशद्राद् याचकादयश्च । एते कुशीला उच्यन्ते । एतदवशीकृतयोगानां स्थानं ॥ ३५ ॥ ' धिर '

धिरुच्यजोगाणं पुण मुणीण हाणे सुनिबलमणां । गमंमि जणाइण्णे, सुण्णे रण्णे व ण वित्सेसो ॥ ३६ ॥

स्थिराः संहननधृतिभ्यां, तथा कृता योगा ह्यानादिभावनादिव्यापाराः सत्त्वसूत्रतपोमुल्या वा यैस्ते अभ्यस्तयोगा इत्यर्थः । स्थिराश्च ते कृतयोगाश्च तेषां, धृतीनां ध्यानं, सुप्तु निश्चलमनसां, जनैराकीर्णं पूर्णं ग्रामे शून्येऽरण्ये वा न विशेषः ॥३६॥ ' तो ज '

तो जत्थ समाहाणं, होज्ज मणोत्रयणकायजोगाणं । भूओवरोहरहिओ, सो देसो ह्यायमाणरस ॥ ३७ ॥

यत्र देद्रे मनोरचनकाययोगानां ममाधानं स्वास्थ्यं भवेत् । ननु मनःसमाधिरस्तु, वाक्कायसमाधिभ्यां तु किं ? तन्म-
यस्यानामात्रात्, उच्यते तयोः ममाधिर्मनोयोगोपकारीति ध्यानं तदात्मकं स्यादेव, यथेदृग्वाग् वाच्येति ध्यात्वा
वकुर्वाचिकं ध्यानं, संलीनाङ्गस्याऽथतनात्यागः कायिकं । तथा यो भूतानामुपरोधः—संघट्टनादिस्तद्रहितश्च, यथा स देशो
स्यापत उचितः ॥३७॥ अथ कालद्वार० ३ ' कालो '

कालोऽवि सोच्चिय, जहि जोगसमाहाणमुत्तमं लहइ । न उ विवसतिसावेलाइनियमणं झाण्णो भणियं ॥ ३८ ॥

कालोऽपि स एव ध्यानार्हः यत्र ध्याता योगानां समाधानमुत्तमं लभते, न तु दिक्मनिशादिवेलाया नियमनं नियन्त्रणं
ध्यायिनो मणितं, द्वा० ३ ॥ ३८ ॥ अयासतद्वा० ४ ' जचि '

उच्चिय देदायत्या, जिया ण झणोवपेहिणी होइ । झाइज्जा तदयत्तो, ठिओ निसण्णो निवण्णो वा ॥ ३९ ॥

यैव निषण्णतादिरूपा देहावस्था, जिताऽभ्यस्ता, ध्यानस्योपरोधिनी पीडाकारिणी न स्यात्, सेवावस्था यस्य स तदवस्थः,

स्थितः कायोत्सर्गो, निष्कण उपविष्टो निर्विण्णः श्रयितो वा ध्यायेत् ॥ ३९ ॥ यतः 'सञ्चा'

सञ्चासु चट्टमाणा, गुणञ्चो जं देसकालचेष्टासु । वरकेवलाइलागं, पत्ता चट्टसो समियपाधा ॥ ४० ॥

चेष्टा देहावस्था उच्यन्ते । देशश्च कालश्च चेष्टाश्च देशकालचेष्टासु सर्वासु देशकालचेष्टासु चर्तमानाः शान्तपापाः सन्तो ह्यनयो वरकेवलज्ञानमनोज्ञानादिलागं प्राप्ता चट्टसु, केवलज्ञानवर्जमनेकवारान् ॥ ४० ॥ 'तो दे'

तो देसकालचेष्टानियमो ज्ञानस्स नत्थिय समयंमि । जोगाण समाहाणं, जह होइ तहा पयइयव्वं ॥ ४१ ॥
योगानां मनोवाकायानां समाधानं भवति यथा, प्रयतितव्यं ॥ ४१ ॥ अथालम्बनद्वा० ५ ' आलं '

आलंबणाइ वायण-पुच्छणपरियट्टणाणुचिंताओ । सामाइयाइयाइं, सद्धम्मावससाइं च ॥ ४२ ॥

धर्मध्यानालम्बनानि-स्यार्थदानं वाचना ? शङ्किते सूत्रादौ प्रश्नः २ गुणनं परिवर्तना ३ मनसो सूत्रार्थचिन्तनं अनुचिन्ता, ४ अमूनि श्रुतधर्माधितानि । अथ चरणधर्माधितान्याह 'सामा' आदितः प्रतिलेखनादीनि, सद्धर्मधारित्रधर्मस्तस्यानशयकानि ॥ ४२ ॥ ' विस '

विसमंमि समारोहइ, दडदब्बालंबणो जहा पुरिमो । सुगाइकयाळंघो, तह साणवरं समारुहइ ॥ ४३ ॥

विषमे दुर्गादौ, समारोहति सम्यगपरिक्रिंशेनोर्ध्वं याति, कः ? दृढं बलवत् द्रव्यं रज्जादि, सूत्रादिकृतालम्बनो ध्यानवरं धर्म्यं, द्रा० ५ ॥ ४३ ॥ अथ क्रमद्वा० ६ ' साण '

साणप्पयियत्तिकमो, होइ मणोजोगनिगाहाईओ । भवकाले केवलिणो, सेसाण जहासमाहीए ॥ ४४ ॥

कैवलिनो ममस्य काले शेषेऽन्तर्मुहूर्ते शैलेऽशीधुणे ध्यानस्य प्रस्तावाञ्छुक्लध्यानान्त्यमेदद्वयस्य प्रतिपत्तेः क्रमो मनोयोग-
निप्रहादिः, आदितो वाफ्नायनिग्रहः । शेषस्य घर्मध्यानस्य शुक्लाद्यभेदयोश्च प्रतिपत्तिर्योगानाश्रित्य यथासमाधिना प्रतिपत्ति-
क्रमः, परं प्रायः प्राप्तायवाग्योगरोधस्ततो मनोरोधः, द्वा० ६ ॥ ४४ ॥ अथ ध्यातव्यमाज्ञाविचय १ अपायविचय २ विपाक-
त्रिनय ३ संस्थानविचय ४ भेदाच्चतुर्धा, तत्र विचयश्चिन्तनेन परिचयः । क्रमेणाह ' सुनि '

सुनिउणमणाइणिहणं, भूयद्दियं भूयभावणमहणं । अभियमजियं महत्थं, महाणुभावं महाविसयं ॥ ४५ ॥

सुनिपुणां ग्रहमद्रव्यादिदर्शकत्वात्, अनादिनिघनां, अर्थतः शाश्वतां, भूतहितां भूतं सत्यं भाव्यते अनया सा भूत-
मान्ना स्याद्वादवादिनी तामनर्थ्या, अमूल्यां, अमितां एकैकद्रव्यस्यानन्तार्थत्वात्, अजितां कुतीर्थिकैः, महान् प्रधानोऽर्थो
यस्याः पूर्वापरारिरोधित्वादनुयोगद्वारात्मकत्वात् नयमयत्वाच्च, महान् प्रभूतोऽनुभावो यस्याश्चतुर्दशपूर्विणां सर्वलब्धिमत्वात्
गं, महान्निपयां सर्वद्रव्यविषयत्वात् ॥ ४५ ॥ ' ज्ञाइ '

साइजा निरवज्जं, जिणणमाणं जगण्णइयाणं । अणिउणजणदुअयं, नयभंगपमाणगमगहणं ॥ ४६ ॥

निरवयां दार्थिशुदलीकादिदोषामायात्, ईदृशां जगत्प्रदीपानां जिनानामाज्ञाप्यन्ते सत्कर्मण्यनया जीवा इत्या(ज्ञा तामा)ज्ञां
वाचं । अनिपुणजनदुर्इयां, नया नैगमाधाः, भक्ता एकविधाधाः, प्रमाणानि प्रत्यधादीनि, निगमाः सदकूपाठाः ' वैर्गहनां
॥ ४६ ॥ ' तत्तय ' ' हेऊ '

तत्तय य मद्रदोब्बलेणं, तच्चिब्रहायरियविरहओ वाचि । नेयगहणत्तणेण य, णाणावरणोदएणं च ॥ ४७ ॥

हेन्द्राहरणार्थंभवे य, सइ सुटु जं न सुश्रेजा । सव्वण्युमयसक्तिहं, तहाधि तं चिन्तए मइमं ॥ ४८ ॥

तत्राश्वायां मतिदीर्घत्वेन तद्विषयः सम्पत् व्याख्याता आचार्यस्त्वस्य विरहतोऽभावात् ज्ञेयार्थस्य गहनत्वेन ज्ञानावरणो-
दयेन च, हेतुर्वह्यादेर्द्रुमवचनादिः, उदाहरणं चरितकल्पितमेदं, तयोमम्भवे सति, सुण्डु यद्वस्तु न बुध्यते तथापि तद्वस्तु
यवज्ञमत्तमित्यधितयं चिन्तयेत् मत्तिमान् ॥ ४७-४८ ॥ 'अणु'

अणुवक्यपराणुगाहपरायणा जं जिणा जगत्ववरा । जियरागदोतसोहा य, णण्यहावादिणो तेणं ॥ ४९ ॥

यस्मिनाः, अनुपकृते परैरुपकारेऽकृतेऽपि, परानुग्रहः कृपा, तत्र परायणाः, जगत्प्रवराः, तेन नान्यथावादिनः, रागः
प्रीतिः, द्वेषोऽप्रीतिः, मोहोऽज्ञानं, आज्ञाविचयनामा मेदः ॥ ४९ ॥ 'राग'

रागद्वेषोमकमायामवादिक्किरियासु वट्टमाणणं । इहपरलोपावाओ, हाइजा वज्जपरिवल्ली ॥ ५० ॥

आथया मिथ्यात्वाविरतियोगाः । आदिशब्दो रागादिनामनेकमेदवाची, क्रियाः कायिकाद्याः, रागादिषु क्रियासु वर्धमा-
नानां इहपरलोक्योरुपायान् कट्टानि व्यायेत् । यथा राग इह भवेऽपि दुःखाय, दष्टिरागादिभेदस्तु दीर्घमवाय, एवं द्वेया-
दयोऽपि, अवघपरिवर्ती, अपायविचयनामा मेदः २ ॥ ५० ॥ 'पय'

पयइठिइपरमाणुभावधिअं सुहासुइविहत्तं । जोगाणुभायज्जणियं, कम्मविवागं विचितेजा ॥ ५१ ॥

प्रकृतयः कर्मणां मेदा ज्ञानावरणाद्याः, स्थितिर्जघन्यादिमेदाः । प्रदेशो जीवप्रदेशमिलितकर्मपुद्गलस्कन्धः, अनुभवो
रसः, तैर्भिन्नं मेदापन्नं, एतच्चतुर्धापि शुभाशुभाभ्यां विभक्तं । 'जोगा' योगा मनोवक्त्रायाः, अनुभावा जीवगुणा मिथ्यात्वा-

विरतिक्रपायास्तैर्जनितं, कर्मविपाकं कर्मोदयः, विपाकविचयनामा भेदः ३ ॥ ५१ ॥ ' जिण '

जिण्देशियाइ लक्खणसंठाणासणविहरणमणाई । उप्पायट्ठिइमंगाइ, पज्जवा जे य दब्बाणं ॥ ५२ ॥

जिनदेशितानि जिनोक्तानि, पणां द्रव्याणां लक्षणसंस्थानासनविधानमानादीनि, चिन्तयेदितिपष्ठगाथोक्तेन सह सम्बन्धः । तत्र द्रव्याणि धर्मास्तिकायादीनि । धर्मास्तिकायस्य लक्षणं गतिः, कोऽर्थः ? जीवानां पुद्गलानां चाऽसौ गत्युपग्रहकारी मत्स्यानां जलवत् ? । अधर्मास्तिकायस्य लक्षणं स्थितिः, जीवानां पुद्गलानां चासौ स्थित्युपग्रहकारी मत्स्यानां स्थलवत् २ । आकाशास्तिकायस्य लक्षणं अवगाहः, सर्वद्रव्याणां स्थानत्वादपां घटवत् ३ । पुद्गलास्तिकायस्य लक्षणं वर्णगन्धरसस्पर्शशब्दवत्त्वं पूरणगलनात्मकं च ४ । कालस्य लक्षणं अतिक्रमणवत्त्वं ५ । एतान्यजीवाः । जीवास्तिकायलक्षणं चैतन्यं ६ । संस्थानं आकारः, स लोकाकाशस्य तत्रवर्तिनां धर्माधर्मास्तिकायनैश्चयिककालानां केवलिसमृद्धघातगतस्य लोकपूर्तिसमये जीवस्य कटिदत्तकरवैशाखसंस्थानस्थितपुरुषतुल्यः । वैशाखसंस्थानं विस्तारितपादाभ्यां स्यात् । समयावलिकादिकस्य व्यावहारिककालस्य संस्थानं नृक्षेत्रतुल्यं सूर्यचारप्रभवत्वात्, सूर्यचारश्च नृक्षेत्र एव, अन्यत्र पल्योपमादिव्यवहारः, एतदपेक्षया ज्ञेयः । पुद्गलानां संस्थानं वृत्तव्यस्त्रादि । देहस्थितजीवानां समचतुरस्रादि । आसनमाधारः, तच्च धर्मास्तिकायादीनां लोकाकाशं । विधानानि भेदास्ते च ' धर्मत्थिकाए ' इत्यादि, ' धम्मत्थिकायदेसे, धम्मत्थिकायपप्से ' इत्यादि मानानि प्रमाणानि, यथा धर्माधर्माकाशलोकास्तिकाया एको जीवश्च सममात्राः, अणुरेकप्रदेशस्थायी प्रदेशो निरंशो भागः । कालो नृक्षेत्रमानः । ' उप्पायट्ठिई ' त्यादि व्याख्या-ये च द्रव्याणां उत्पादस्थितिमङ्गादिपर्यायास्तान् चिन्तयेत्, कथं ? सर्वं वस्तु

उत्पादव्ययध्रौव्यात्मकं, यथा स्वर्णं घटत्वेन भग्नं मौलित्वेनोत्पन्नं सुवर्णत्वेन स्यरमेव । गोरसं पयस्त्वेन नष्टं वधित्वेनोत्पन्नं गोरसत्वेन स्यरं । एवं धर्मास्तिकायाद्योऽपि विवक्षितसमयसम्बन्धापेक्षयोत्पन्नाः, अतीतसमयापेक्षया विनष्टाः, द्रव्यत्वेन तु स्थिराः । आदितोऽगुरुलघ्वादिपर्यायान् चिन्तयेत् ॥ ५२ ॥ 'पंच'

पंचस्थिकायमइयं, लोगमणाइणिहणं जिणक्खायं । णामाइभेयविहियं, त्तिविहमहोलेयभेयाइं ॥ ५३ ॥

पञ्चास्तिकायमयं, अस्तयः प्रदेशास्तेषां कायाः समुदाया अस्तिकायास्ते पञ्च, धर्माधर्माकाशजीवद्रुमलास्तिकायरूपास्तन्मयं । कालोऽस्तिकायो न, तस्य स्थिरत्वेन प्रदेशचयाभावात् । तथाऽनादिनिघ्नं, जिनाख्यातं नामलोकादिपूर्वोक्ताष्टमेदभिन्नं, अधोलोकादिमेदं त्रिविधं लोकं चिन्तयेत् ॥ ५३ ॥ तत्र च 'त्विइ'

त्तिइवल्लयदीवसागरनरयविमाणमवणाइसंठाणं । वोमाइपइट्ठाणं, निययं लोगट्ठिइविहणं ॥ ५४ ॥

क्षितयो धर्माद्याः ईपप्राग्भारान्ताः ८ । वलयानि घनोदधिघनतनुवातात्मकानि भूमिसप्तको(क)परिक्षेपीणि, द्वीपाब्धयोऽपद्भ्याः, निरया नरकाः, विमानानि ज्योतिष्कादीनां अनुत्तरान्तानां, भवनान्यसुरादीनां, आदितो व्यन्तरपुराणि तेषां क्षितिवलयादीनां संस्थानमाकारविशेषं, ('वोमाइ') आदितो वाट्वादी प्रतिष्ठानसवस्थितिर्यस्य तद्, नियतं ज्ञाश्वतं, लोकस्थितेर्विधानं प्रकारस्तश्चिन्तयेत् । उक्तः संस्थानविचयो धर्मध्यानस्य तुर्यो मेदः ४ ॥ ५४ ॥ प्रमज्जात् ध्यातव्यविशेषमाह 'उव'

उवओगलक्कत्तणमणाइनिहणमत्थत्तरं सररीओ । जीवमरूवि कारि, भोयं च सयस्स कम्मस्स ॥ ५५ ॥

उपयोगः साकारानाकारादिलक्षणं यस्य, शरीरादर्थान्तरं पृथग्भूतं, जीवमरूपिणं, कर्मणः कर्त्तरि, स्वकस्य कर्मणो

भोक्तारं ॥ ५५ ॥ ' तस्स ' ' अण्णा '

तस्स य सकम्मजणियं, जम्माइजलं कसायपायालं । वसणसयसावयमणं, मोहावत्तं महाभीमं ॥ ५६ ॥

अण्णाणमारुएरियसंजोगविजोगवीइसंताणं । संसारसागरमणोरपारमसुहं विचित्तेज्जा ॥ ५७ ॥

तस्य जीवस्य, स्वकर्मजनितं संसारसागरं चिन्तयेत्, किम्भूतं सागरं ? जन्मादिजलं जन्माद्य एव जलं यत्र, कषायपातालकलयं, व्यसनशतश्चापदवन्तं, ' मण ' शब्दो मत्वर्थे, मोह एवावर्त्तो यत्र । अज्ञानमेव साहृतो वायुस्तेनेरितः प्रेरितः संयोगवियोगरूपो वीचीसन्तानः कल्लोलपरम्परा यस्मिन् तं, ' अणोरपारं ' अनाद्यनन्तं, अशुभं विचिन्तयेत् ॥ ६६-५७ ॥
' तस्म ' ' संव ' ' आरो '

तस्स य संतरणसहं सम्महंसणसुबंधणमणगंधं । णाणमयकण्णधारं, चारित्तमयं महापोयं ॥ ५८ ॥

संवरकयनिच्छिहं, तवपवणाइद्धजइणत्तरेवंगं । वेरगमग्गपडियं, विसोत्तियावीइनिक्ख्लोभं ॥ ५९ ॥

आरोहुं मुणिवणिया, महग्घसीलंगरयणपडियुत्तं । जह् तं ते निब्बाणपुरं सिग्घमविग्घेण पावंति ॥ ६० ॥

तस्य च संसारसागरस्य ' सन्तरणसहं ' तरणाय क्षमं, तथा सम्यग्दर्शनेमेव सुबन्धनं यस्य तं, अनघं निःपायं, अनद्यं अमूल्यं वा, ज्ञानमयः कर्णधारो वेडीवाहो यत्र तं, चारित्रमयं चारित्रात्मकं, महापोतं, संवरेण निःछिद्रीकृतं, तपःपवनेनाऽऽविद्धस्य प्रेरितस्य जवनतरः शीघ्रतरो वेगो यस्य तं, वैराग्यमार्गं पतितं, विश्रोतसिका अपध्यानं ता एव वीचयस्ताभिनिःक्षोभ्यं, घुनय एव वणिज आरुह्य, किम्भूतं पोतं ? महार्घाणि शीलान्नानि पृच्छ्याधारम्भत्यागरूपाणि तान्येव रत्नानि तैः प्रतिपूर्णं

मृतं । यथा परिनिर्वाणपुरं मुक्तिस्तत्पुरं शीघ्रमविभिन प्राप्नुवन्ति ॥ ५८-६० ॥ 'तत्थ'

तस्य य वितरणविणिओगमइयनेगतियं निराथाहं । सामाधियं निरुधमं, जह सोस्तं अस्तयमुवेति ॥ ६१ ॥

तत्र निवृत्तौ, त्रिरत्नी ज्ञानादिका तस्या विनियोगः क्रिया तस्मादुत्पन्नत्वात् तन्मयं, एकान्तिकं एकान्तभावि, निराचायं
सामाधिकं अरुत्रिमं, ज्ञाश्रतं, निरुधमं, सौख्यं यथोपयान्ति लभन्ते तथा विचिन्तयेत् ॥ ६१ ॥ 'किं च'

किं यदुणा ? सव्यं चिय, जीवाइपयत्यवित्यरोकेयं । मञ्जनयसमूहमयं, श्रायेजा समयसवभावं ॥ ६२ ॥

किं यदुनोक्तं ? जीमाजीवादिपदार्थविस्तरोपेतं, समयसद्भावं सिद्धान्तस्वरूपं ॥ ६२ ॥ उक्तं ह्यातव्यद्वारं । अथ

प्यावृद्धा० ७ 'मथ'

सञ्जल्पमायरहिया, मुणओ रीणोत्रसंतमोहा य । सायारो नाणधणा धम्मज्झाणरस निदिट्ठा ॥ ६३ ॥

मयप्रमादरहिता इत्यप्रमत्ताः क्षीणमोहा उपशान्तमोहाश्च, मुनयो ज्ञानधना धर्मव्यानस्य ह्यातारः स्युः । अप्रम-
तोपशान्तमोहक्षीणमोहानां एकादशाङ्गविदां प्रायो धर्मव्यानं स्यात् ॥ ६३ ॥ लाघवार्थं शुक्लव्यानाद्यभेदयोरपि
ह्यावृद्भाह 'एए'

एएच्चिय पुब्बणं, पुब्बधरा सुप्पसत्थमंघणया । दोण्ह सजोगजोगा, सुक्काण पराण केवल्लिणो ॥ ६४ ॥

अप्रमत्ता उपशामत्ताः क्षपकाश्च एते एव च प्रागुक्ताः शुक्लस्य पूर्वयोर्द्वयोर्भेदयोः पृथक्त्ववितर्कसविचारं एकान्तवितर्कं
अविचारं इत्यनयोश्च्यवितारः, परं चतुर्दशपूर्वधराः पूर्वपूपयुक्ता एव सन्तो ह्यातारोऽन्ये तु मापतुपमरुदेव्यादयो यथासम्भव-

मप्रमत्तधीणमोहत्वादिविशेषेण युक्ता ध्यातारः, 'सुष्य' आद्यसंहननाः। उपश्यामकस्य क्षपकस्य च केवलज्ञानादवर्षिक शुक्ल-
 ध्यानाद्यभेदद्वयं स्यात्। परयोः शुक्लभेदयोः सूक्ष्मक्रियाऽनिवर्त्ति-उपरतक्रियाऽप्रतिपातिनोः क्रमात् सयोगयोगाः केव-
 लिनो ध्यातारः, यतः 'सुकञ्ज्वाणाद्दुर्गं वीलीणस्म तद्दयमप्यत्तस्स एयाए ज्ञानंतरियाए चट्टमाणस्स केवलं उप्यज्जह, केवली
 सुक्कलेसो अज्झाणी य जाव सुहमकिरियमनियट्ठि' चि ॥ ६४ ॥ उक्तं ध्यातृद्वारं, अथानुप्रेक्षाद्वा० ८ 'ज्ञाणो'

ज्ञाणोवरमेऽपि सुणी, णिच्चमणिच्चाइभावणापरमो। होइ सुभावियच्चित्तो, धम्मञ्जाणेण जो पुण्वि ॥ ६५ ॥
 यः पूर्वं धर्मध्यानेन सुभावितचित्तः स ध्यानोपरमे ध्यानविगमेऽपि नित्यमनित्यतादिभावनासु परमस्तत्परो भवेत्।
 गतमनुप्रेक्षाद्वारं ९ ॥ ६५ ॥ अथ लेख्याः 'हुन्ति'

हुन्ति कमविसुद्धाओ, लेसाओ पीयप्ग्दसुक्काओ। धम्मञ्जाणेवगयस्स, तिच्चमंदाइभेयाओ ॥ ६६ ॥

धर्मध्यानोपगतस्य क्रमेण विशुद्धाः पीतपद्मशुक्कलेख्याः परिणामविशेषास्तीव्रमन्दादिभेदाः, आदिशब्दान्मध्यमाश्च
 स्युः, कोऽर्थः-जघन्ये शुभभावे पीतलेख्या, मध्यमे शुभभावे पद्मलेख्या, उत्कृष्टशुभभावे शुक्कलेख्या स्यात्। तत्र पीतलेख्या
 तेजोलेख्या, द्वा० १० ॥ ६६ ॥ अथ लिङ्गद्वा० ११ 'आग'

आगमउवएसाणाणिसगओ जं जिणप्पणीयाणं। भावाणं सदहणं, धम्मञ्जाणस्स तं लिगं ॥ ६७ ॥

आगमः सूत्रं १ उपदेशोऽर्थकरणं २ आह्लादार्थः ३ निसर्गः स्वभावः ४ धर्म्यश्चतुर्भ्यो यत् जिनप्रणीतानां श्रद्धानं। इह
 चूर्णिः 'लक्षणाणि इमाणि चत्तारि-आणारुईनिसग्गरुईसुत्तरुईओगाहणारुई। आणारुई तित्थगराणं पसंसन्ति, निसग्गरुई

ममान्नो त्रिगणपीठं माने रोचद, गुणैर्दं गुप्तं पदन्तो संवेगमावजति, ओगाद्व्याहं जयरादभंगपुविलं मुत्तं अरथतो मोऽन्न मरेगमारद्वयो शायद, ॥ ६७ ॥ ' त्रिग '

त्रिगणादृगुगच्छिगणसमेगच्छिगणसंपण्यो । मुअमीवसंजमरथो घम्मञ्जानी मुणेयव्यो ॥ ६८ ॥

त्रिनानां गापूनां गुणोत्कीर्षनं मामान्येन प्रश्रमना स्तुतिस्तार्था दानविनयाभ्यां च सम्पन्नः ॥ ६८ ॥ उक्तं लिङ्गदा० ११, कन्दादं तु शुद्धस्यानाधिहारे चक्ष्यति । अथ शुद्धं, इहापि मावनादीनि द्वादशद्वाराणि । तत्राद्यानि चत्वारि तान्येव, ब्राह्मणनादीनि तत्राह ' अह '

अह संनिमद्वरन्वसुपीओ त्रिगमप्यपद्वागाओ । आलंषजादं जेदि, मुक्कञ्जानं समाकहद ॥ ६९ ॥

शानरथादयः क्षोषादितयागारूपाः ४ ब्राह्मणानि यैरालम्बनैः, तुरेवायै ॥ ६९ ॥ द्वा० ५ । अथ क्रमः, न चापयोः शुद्धमेदयोः ' मेगम्म त्रहा ममाहीए ' इत्युक्त्या घर्मस्थाने एतेक्तः परमयं त्रिदेशः ' त्रिदु '

त्रिदुव्यत्रिययं कमतो, गंरित्वित मलो अलुमि एउमत्थो । सायइ मुनिप्यकंयो, द्वाणं अमणो जिजो होइ ॥ ७० ॥

त्रिदुवनभियं मनः क्रमेण दृशमतरस्तुस्थानरूपेण संक्षिप्याणौ निचायेति शेषः, स्यायति शुद्धस्थानं । ततोऽपि प्रयत्नादयोऽपि मनोऽवनीप प्रमना त्रिगः केरली स्यात् ॥ ७० ॥ ' अह '

अह मच्छमरीगयं, मंतेज त्रितं त्रिकंमए इंके । ततो पुजोऽवलिज्जह, पद्दणयपरमंत्वजोगेणं ॥ ७१ ॥

त्रिदुव्यतो वंते, ततः पुनरवनीयते ॥ ७१ ॥ ' तह '

तह तिहुयणतणुविसयं, मणोविसं जोगमंतवल्लजुत्तो । परमाणुमि निहंमइ, अवणेइ तओवि जिणवेज्जो ॥ ७२ ॥
 त्रिभुवनमेव तनुर्देहः, मन्त्रो जिनचचनं तस्य योगो ध्यानं तदेव बलं तेन युक्तः । परमाणौ निरुणाद्धि, जिनवैद्यः क्षीण-
 मोहरूपो वैद्यस्ततोऽप्यपनयति ॥ ७२ ॥ ' उस्सा '

उस्सारियेन्धणमरो, जह परिहाइ कमसो हुयासुब्ब । थोविधणावंसेसो, निब्बाइ तओऽवणीओ य ॥ ७३ ॥
 वा अथवा, यथापसारितेन्धनमरो हुताशः क्रमेण परिहीयते स च स्तोत्रेन्धनात्रशेषो हुताशमात्रं जातस्ततः स्तोत्रेन्धना-
 दपनीतो निर्वाति ॥ ७३ ॥ ' तह '

तह विसइंधणहीणो, मणोहुयासो क्रमेण तणुयग्मि । विसइंधणे निरुंमइ, निब्बाइ तओऽवणीओ य ॥ ७४ ॥
 तथा मनोहुताशो विषयेन्धनहीनः क्रियमाणः क्रमात् तनुके विषयेन्धनेऽणुरूपे निरुध्यते ॥ ७४ ॥ ' तोय '

तोयमिव नालियाए, तत्तायसभायणोदरत्थं वा । परिहाइ क्रमेण जहा, तह जोगिमणोजलं जाण ॥ ७५ ॥
 ' इय ' यथार्थे, नाटिकाया घटिकायाः छिद्रेण तोयं हीयते, ' वा ' अथवा, तत्तायोभाजनोदरस्थं तोयं क्रमेण हीयते तथा
 ध्यानछिद्रेण ध्यानानलतप्ततामपात्रस्थं वा छत्रस्थयोगिमनोऽम्बु हीयते, एवं जानीहि ॥ ७५ ॥ ' एवं '

एयं चिय वयजोगं, निरुंमइ क्रमेण कायजोगंणि । तो सेलेसोब्ब थिरो, सेलेसी केवली होइ ॥ ७६ ॥

केवलिनोऽपि शैलेश्वारम्भक्षणेऽपि मनोरोधयुक्तिरित्यमेव । अथ ताम्रुक्त्वा वाकायरोधयुक्तिमतिदिशति । एवमेव विपादि-
 स्थान्तैः शैलेश्वर्यां वाग्योगं क्रमेण काययोगं च निरुणद्धि । ततः शैलेश्व इव स्थिरः सन् शैलेश्वी केवली भवति । भावार्थोः

नमस्कारनिर्धुक्तेज्ञेयः ॥ ७६ ॥ द्वा० ६ । अथ ह्येयं 'उष्पा'

उष्पायद्विभंगगोपक्षयाणं जमेगवधुम्भि । नाणानयाणुसरणं, पुष्वगयसुयाणुसारेणं ॥ ७७ ॥

उत्पादस्थितिमङ्गादिपर्यायाणां यदेकद्रव्येऽण्णादौ नानानयैरनुसरणं चिन्तनं च । पूर्वगतश्रुतानुसारेणेति पूर्वविदामेव, मरुदेव्यादीनां तु श्रुतं विनापि ॥ ७७ ॥ तच्च 'सवि'

सवियारमत्यवञ्जण-जोगंतरलो तयं पढमसुकं । होइ पुहुत्तचित्कं, सवियारमरागभावरस ॥ ७८ ॥

अरागभावस्य रागपरिणामरहितस्य अर्थव्यञ्जनयोगान्तरतो यत् सविचारं तत् पृथक्प्रवितर्कमविचारं नाम प्रथमं शुक्लं स्यात् । पृथक्त्वेन एकद्रव्याश्रितानामुत्पातादिपर्यायाणां भेदेन वितर्को यत्र तत् पृथक्प्रवितर्क, विचारः सङ्गसो विद्यते यत्र तत्सविचारं । अर्थव्यञ्जनयोगान्तरतः-अर्थो द्रव्यं, व्यञ्जनं शब्दो, योगो मानमादिः, एतदन्तरत एतद्भेदेन, कोऽर्थः ? अर्थाद् व्यञ्जनं सङ्गसमीति, व्यञ्जनादर्थं, योगाद्योगान्तरं सङ्गामति, यथा मनोयोगाद् वाग्योगमित्यादि । तथाऽत्राऽरागस्योक्तं, चूर्णो तु सुयनाणे उवउत्तो अर्थमि य वञ्जणम्मि सवियारं । ज्ञायति चउदमपुष्वी, पढमं सुक्कं मरागो उ । १ । सुयनाणे उवउत्तो, अर्थमि य वञ्जणंमि अवियारं । ज्ञायइ चउदमपुष्वी, सुक्कं वीयं विगयरागो । २ । अत्यसंक्रमणं चैव तदा वञ्जणसंक्रमं । जोग-संक्रमणं चैव, पढमे ज्ञाणे निगच्छई । ३ । अत्यसंक्रमणं चैव, तदा वञ्जणसंक्रमं । जोगसंक्रमणं चैव, वीए ज्ञाणे न विजई । ४ । जोगे जोगेसु वा पढमं वीयं जोगंमि कन्हइ । तइयं च काइए जोगे, चउत्थं च अजोगिणी । ५ । पढमं वीयं च सुक्कं च, ज्ञायन्ति पुष्वजाणगा । उवसंतकसाएहि, सीणेहिं व महासुणी ६ ॥ ७८ ॥ 'जं पु'

जं पुण सुणिप्पकंपं, निवायसरणप्पईवमिच चित्तं । उप्पायठिइभंग्गाइयाणमेगंमि पज्जाए ॥ ७९ ॥

यत्पुनरुत्पादस्थितिमङ्गादिनामेकस्मिन् पर्याये, निर्गतशरणगृहे प्रदीपवत्, सुनिःप्रकम्पं चित्तं स्यात् ॥ ७९ ॥ 'अवि'

अवियारमत्थयंजणजोगंतरजो तयं वित्तियसुक्कं । पुव्वगयसुयालंबणमेगत्तवित्तकमवियारं ॥ ८० ॥

अविचारं असङ्गमं, कुतोऽर्थव्यञ्जनयोगान्तरतः, तद् द्वितीयं शुक्लं, पूर्वगतश्रुतालम्बनं । किनामे?त्याह एकत्ववित्तकम-
विचारं । एकत्वेनाभेदेन नितर्को व्यञ्जनरूप एव वा यस्य ॥ ८ ॥ 'निवा'

निव्याणगमणकाले, केवलिणो दरनिरुद्धजोगसस । सुद्धमक्रियाऽनियट्ठि, तइयं तणुकायकिरियरस ॥ ८१ ॥

'दरनिरुद्धे'त्यादि, मनोनागयोगरोधादन्वर्द्धरुद्धकाययोगस्य केवलिनो निर्वाणगमनकाले तत् स्यात् । किनाम? तत्त्वक्षम-
क्रियाऽनित्तं यक्ष्मक्रियं तदनिर्वाचि वा । तन्वी उक्तासादिरूपा कायक्रिया यस्य, 'तस्य दुसमयठिइयं इरियावहिंयं कम्मं
वज्झइ' ॥ ८२ ॥ 'तस्से'

तरसेव य सेलेसीगयस्म, सेलोव्व णिप्पकंपस्स । वोच्छिन्नकिरियमप्पडिवाइज्झाणं परमसुक्कं ॥ ८२ ॥

तस्यैव केवलिनः, शैलीगीगतस्य शैल इव निःप्रकम्पस्य, व्युच्छिन्नक्रियं नाम योगाभावात्, अप्रतिपाति पाताभावात्,
व्युच्छिन्नक्रियाप्रतिपातीतिनाम ध्यानं स्यात् ॥ ८३ ॥ 'पट्'

पटमं जोगे जोगेसु वा, मयं नित्तियमेव जोगंमि । तइयं च कायजोगे, सुक्कमजोगंमि य चवत्थं ॥ ८३ ॥

एकस्मिन् योगे, योगेषु वा त्रिष्वपि, मतं उक्तं, तच्च मङ्गिकश्रुतपाठिनः । द्वितीयं एकयोगेऽन्यतरस्मिन् सङ्गमामावात् ।

॥ ८३ ॥ अमनस्कस्य कथं ध्यानमित्याह ' जह '

जह छत्रमत्यस्स मणो क्षाणं मण्णइ सुनिषलो संतो । तह केवल्लिणो काओ, सुनिषलो भण्णए क्षाणं ॥ ८४ ॥

यथा सुनिश्चलं मनः छद्मस्थस्य ध्यानं, तथा केवलिनः सुनिश्चलकायो ध्यानं मण्यते, तुयं तु ध्याने रुद्धत्वात्काययोगोऽपि नास्ति ॥ ८४ ॥ तत्र तु ध्यानत्वमेवं ' पुञ्च ' ' चित्ता '

पुञ्चपओगओ चिय, कम्मविणिज्जरणेउत्तो यावि । सइत्यवहुत्ताओ, तह जिणचंदागमाओ य ॥ ८५ ॥

चित्ताभावेचि सया, सुहुमोवरयकिरियाइ मणंति । जीवोवओगसब्भावओ, भवत्यस्स क्षाणाइ ॥ ८६ ॥

काययोगरोधियोगिनोऽयोगिनो वा चित्ताभावेऽपि सति छद्मोपरतक्रिये ध्यानमेदो मण्येते, पूर्वप्रयोगादिति हेतुः चक्र-
अमवदिति दृष्टान्तोऽभूत्, यथा चक्रं भ्रमहेतुदण्डादिक्रियामावेऽपि पूर्वप्रयोगाद् भ्रमति तथाऽस्य द्रव्यमनोयोगोपरमे-
व्याप्तोपयोगसद्भावात् भावमनोभावोद्भवस्थध्याने इति । अपि निर्णये हेत्वन्तराण्याह ' कम्मवि० ' यथा क्षपकश्रेणोः कर्म-
निर्जराभावात् ध्यानं तथाऽत्रापि । ' सइत्य० ' ध्यानशब्दस्यार्थबहुत्वात्, यथा हरिशब्दोऽनेकार्थः तथा ध्यानशब्दोऽपि, ' ह्ये '
चिन्तायां, ' ह्ये ' कायनिरोधे अयोगित्वे इत्यपि । तथा जिनचन्द्रागमाज्जिनोक्तत्वादित्यर्थः । जीवोपयोगसद्भावात्तः सदेहजीव-
ज्ञानमावाद्भवस्थस्य ध्याने स्तः ॥ ८५-८६ ॥ गतं ध्यातव्यद्वा० ७, ध्यातारो धर्मध्याने एवोक्ताः । अथानुप्रेक्षा ' सुक्क '

सुक्कक्षाणसुभावियचित्तो, चित्तेइ क्षाणविरमेऽच्चि । णिययमणुत्तेहाओ, चत्तारि चरित्तसंपन्नो ॥ ८७ ॥

ध्यानविरमे ध्यानायगमेऽपि नियतमनुप्रेक्षाः, ताश्चेमाः ॥ ८७ ॥ ' आस '

आसवदारावाए तद्, संसारासुहाणुभावं च । भवसंताणमणन्तं, वत्थूणं विपरिणामं च ॥ ८८ ॥

आथ्रवद्वारेभ्योऽप्यायान् १ । संसाराशुभानुभावं २ । भवसन्तानमनन्तं ३ । वस्तूनां विपरिणामं अनित्यत्वाद्यं ४ । एताः ४ अपाय १ अशुभ २ अनन्त ३ विपरिणामाख्या ४ । अनुप्रेक्षा आद्यभेदयोरेव ॥ ८८ ॥ गतं अनुप्रेक्षाद्वा० ९ । 'सुक्का'

सुक्काए लेसाए, दो तत्तियं परमसुकलेसाए । धिरयाजियसेलेसि, लेसाईयं परमसुकं ॥ ८९ ॥

सामान्येन शुक्कायां द्वे आद्ये, तृतीयं परमशुक्कायां स्यात्, स्थिरताजितशैलेशं तुर्यं परमशुक्कं लेशयातीतं ॥ ८९ ॥ गतं लेशयाद्वा० १० । अथ लिङ्गद्वा० ११ 'अव'

अवहासम्मोहविवेग-विउसग्गा तस्स होंति लिगाइं । लिगिज्जइ जेहि सुणी, सुक्कज्जाणोदगयचित्तो ॥ ९० ॥

अवघ १ असंमोह २ विवेक ३ व्युत्सर्गाः ४ । लिङ्गयते ज्ञायते ॥ ९० ॥ एषां व्याख्या 'चालि'

चालिज्जइ वीभेइ य, धीरो न परीसहोवसग्गेहि । सुद्धमेसु न संसुग्गइ, भावेसु न देवमायासु ॥ ९१ ॥

परिषहोपसर्गेर्ध्यानान्न चात्यते धीरः स्थिरस्तेभ्यो न विभेतीत्यवधः १ । 'सुद्ध०' ब्रह्मेष्वतिगहनेषु भावेष्वर्थेषु न च देवमायासु मृक्षतीत्यसंमोहः ॥ ९१ ॥ 'देह'

देहविवित्तं पेच्छइ, अप्पाणं तद्द य सव्वसंजोगे । देहोवहिवोसग्गं, निस्संगो सव्वहा कुणइ ॥ ९२ ॥

आत्मानं देहविवित्तं पश्यति तथा सर्वसंयोगान् विवित्तान् पश्यतीति विवेकः ३ । देहोपधिच्युत्सर्गं, निस्सङ्गः सर्वथा करोतीति व्युत्सर्गः ४ ॥ ९२ ॥ गतं लिङ्गं द्वा० ११ । धर्मशुक्कयोः फलमाह 'हुन्ति'

दृन्ति सुहासयसंयरनिज्जामरसुहाइं विउलाइं । झाणवरस्त फलाइं, सुहाणुंभीणि धम्मस्त ॥ ९३ ॥

शुभाश्रयः पुण्यश्रयः, संयरोऽशुभकर्ममार्गपरोषः, निनिर्जरा कर्मक्षयः, अमरसुखानि देवसुखानि, विपुलानि दीर्घस्थित्यादिभिर्धम्मध्यानरस्य फलानि भवन्ति । ' सुहाणुं ' सुकूलनोधिभाममोगदीक्षामोक्षानुबन्धीनि ॥ ९३ ॥ ' ते य ' ते य क्रियेसेण, सुभासयाइओऽणुत्तरामरसुहं च । दोणहं सुक्काण फलं, परिनिघाणं परिहाणं ॥ ९४ ॥

ते च शुभाश्रयादयो विशेषेण द्वयोरश्रययोः, परयोः शुक्लयोः फलं परिनिर्वाणं मोक्षः ॥ ९४ ॥

आश्रयद्वाराणि संभारहेतवस्तानि धम्मशुक्लयोर्यत्र मन्ति तस्माद्धम्मशुक्ले संभारकारणे न स्तः ॥ ९५ ॥ ' संय ' आमवदारा ससारहेयवो, जं ण धम्ममुक्केसु । संभारकारणाइं तओ, धुवं धम्मसुकाइं ॥ ९५ ॥

सवरनिज्जराओ, मोक्कयम पहो तवो पहो तासि । झाणं च पहाणं, तवस तो मोक्कयहेइयं ॥ ९६ ॥

संयरनिर्जरे मोक्षस्य पन्थाः । तयोः संयरनिर्जरोः पन्थाः तपः, तपमथ प्रधानाङ्गं ध्यानं, ततो मोक्षहेतुः ॥ ९६ ॥ ' अंब ' अंबरलोहमहीणं, कमसो जह मलकलंरुपंकाणं । सोऽब्जावणयणसोसे, माहेति जलाणलाइया ॥ ९७ ॥

यथा जलानलादित्या ररलोहमहीनां क्रमेण मलकलङ्कपङ्कानां शोष्या(ह्य)पनयनशोषान् साधयन्ति । कलङ्कः किट्टः ॥ ९७ ॥ ' तदा ' तद सोऽस्माइमत्तया, जीवंवरलोहमेइणिगयाणं । झाणजलाणलसूरा, कम्ममलकलंरुपंकाणं ॥ ९८ ॥

तथा ध्यानजलानलधर्या जीवम्बरलोहमेदिनीगतानां कर्ममलकलङ्कपङ्कानां शोष्यादिसमर्थाः शोष्या(ह्य)पनयन र

श्लोप ३ समर्थाः ॥ ९८ ॥ ' तावो '

तावो मोक्षो भेजो, जोगाणं ज्ञाणञ्चो जहा निययं । तद् तावसोसभेया, कम्मस्सवि झाइणो नियमा ॥ ९९ ॥
तापो दुःखं, श्लोपः काश्यं, भेदो विदारणं, एते ध्यानाद् योगानां कायादीनां यथा स्युस्तथा ध्यायिनः कर्मणोऽपि
तापादिकं जायते ॥ ९९ ॥ ' जह '

जह रोगासयसमणं, विसोहणविरियणोसहविहीहि । तह कम्मामयसमणं, ज्ञाणाणसणाइज्जेगेहि ॥ १०० ॥

यथा रोगाशयस्य रोगनिदानस्य श्मनं विशोधनविवेचनौपधादिभिः स्यात् । निदानं हेतु, विशोधनं लंघनं, तथा कर्मा-
शयस्य कर्मकारणस्य रोगादेः श्मनं ध्यानानशनादियोगैः स्यात् । अनशनं उपवासादिः । १०० ॥ ' जह '

जह चिरसच्चियमिषणमनलो पवणसहिओ दुयं बहइ । तह कम्मन्धणममियं, खणेण ज्ञाणाणलो बहइ ॥ १०१ ॥
' दुयं ' दुर्लभं, कर्मन्धनं अमितं ॥ १०१ ॥ ' जह '

जह वा घणसंघाया, रणेण पवणाहया विलिज्जंति । ज्ञाणपवणावहूया, तह कम्मघणा विलिज्जंति ॥ १०२ ॥
यथा वा घनसंघाताः मेघसमूहा विलीयन्ते तथा कर्मघनाः ॥ १०२ ॥ तथा ' न क '

न कसायममुत्थेहि य, वाहिज्जइ माणसेहि दुक्खेहि, ईसाविसायसोगाइएहि ज्ञाणोवगयचित्तो ॥ १०३ ॥
ईर्ष्याविशेषा(यादा)दिमित्थ ॥ १०३ ॥ ' सीया '

सीयायवाएएहि य, सारीरेहि सुवहुप्पगारेहि । ज्ञाणसुनिश्चलचित्तो न बदिज्जइ निज्जरापेही ॥ १०४ ॥

श्रीतातपादिकैः शारीरैर्दुःखैः, अत्र कारणे कार्योपचारः । न विध्यते (चाध्यते), निर्जराया अयेक्षी कर्मक्षयापेक्षकः ।
॥ १०४ ॥ द्वा० १२ ' इय '

इय सब्वगुणाधानं, दिट्ठादिदुसुहसाहणं ज्ञानं । सुपसत्थं सद्धेयं, नेयं ज्ञेयं च निबंधि ॥ १०५ ॥

एवं सर्वगुणानां आधानं स्थानं । श्रद्धेयं नान्यथेति, ज्ञेयं स्वरूपतो ध्येयं चिन्तनीयं क्रियया । एवं च रत्नत्रयमप्याराधितं
स्यान्नित्यमपि सदैव, नन्वेवं शेषक्रियालोपः ? न, तदसेवनस्यापि तच्चतो ध्यानत्वात् । ततो नास्ति साधूनां क्रिया या आग-
मानुसारेण क्रियमाणा ध्यानं न स्यादिति ॥ १०५ ॥ समाप्तं ध्यानशतं । ' पडि '

पडिक्कमामि पंचहिं किरियाहिं काइयाए अहिगरणियाए पाउसियाए पारितावणियाए पाणा-
इवायकिरियाए ! (सूत्रम्)

पञ्चभिः क्रियाभिव्यर्थापरैर्योऽतिचारः कृतस्तस्य मिथ्यादुःकृतेन प्रतिक्रामामि । तथा कायिक्या ? अधिकरणिक्या ?
प्राद्वेषिक्या ? पारितापनिक्या ? प्राणातिपातक्रियया च ५ । तत्र कायेन भवा कायिकी, सा त्रिधाऽविरतकायिकी ?
दुःप्रणिहितकायिकी ? उपरतकायिकी ? । तत्र मिथ्यादृशोऽविरतस्य चोत्क्षेपणाद्या क्रिया कर्मबन्धहेतुः ? । द्वितीया प्रम-
त्तयतेः स्यात्, सा तु द्विधा इन्द्रियदुःप्रणिहितकायिकी नोइन्द्रियदुःप्रणिहितकायिकी च । तत्रेन्द्रियैर्दुःप्रणिहितस्येष्टा-
निष्टयोर्मनाक् रागद्वेषाभ्यां मोक्षं प्रति दुर्बलस्थितस्य कायिकीक्रिया कायव्यापारः ? । एवं नोइन्द्रियेण मनसा इष्टा-

निष्ठयो रागद्वेषाभ्यां दुर्व्यवस्थितस्य कायिक्यपि २ । तृतीया उपरतकायिकी अग्रमत्तस्य सावद्योपरतस्य सावद्यान्निवृत्तस्य क्रिया ३ । १ । अधिक्रियते दुर्गतौ प्राण्यनेनेत्यधिकरणं, तत्र भवाऽधिकरणिकी । सा द्विधा प्रवर्त्तिनी निवर्त्तिनी च । आद्या यज्ञादिका यस्यां हिंसा प्रवर्त्तते । द्वितीया द्विधा मूलगुणविषया उत्तरगुणविषया च । तत्र मूलगुणविषया जन्तोः पञ्चदेहानां निवर्त्तनं १, उत्तरगुणविषया तदङ्गोपाङ्गानां निवर्त्तनं २ । यद्वा ' निव्वत्तण १ संजोयण २ थिरकरणे तह य ३ होइ निव्वेवे ४ । साइज्जण ५ समणुब्बा ६ परिग्गहे ७ संपयाणे य ८ ' ॥ १ ॥ तत्र निवर्त्तनं स्थादीनां घटनं १ । संयोजनं मीलनं २ स्थिरीकरणं कीलकैः ३ निक्षेपणं गृहादौ स्थापनं ४ स्वादना परिभोगः ५ समनुज्ञाऽन्येषां भोगायानुमतिः ६ परिग्रहस्तेषां मूर्च्छा ७ सम्प्रदानं अन्येष्यो दानं ८ इत्यादि । २ । जीवेऽजीवे च प्रद्वयेण भवा प्राद्वेषिकी । ३ । स्वाङ्गेऽन्याङ्गे वा स्वहस्ते- नान्यहस्तेन वा कुट्टनादिपरितापनभवा पारितापनिकी । ४ । कर्पायैर्मोहेन स्वर्गादीच्छया वा स्वं परं च घनतः स्वप्राणाति- पातिकी परप्राणातिपातिकी च । ५ । अत्रोपलक्षणादन्याभ्योऽपि विशतिक्रियाभ्यः प्रतिक्रामामि ता यथा--आरम्भिकी क्रिया १ पारिग्रहिकी २ मायाप्रत्यया ३ मिथ्यादर्शनप्रत्यया ४ अप्रत्याख्यानक्रिया ५ दृष्टिकी ६ स्पृष्टिकी ७ प्रातीतिकी ८ सामन्तोपनिपातिकी ९ नैयत्तिकी १० स्वाहस्तिकी ११ आज्ञापनी १२ वैदारणिकी वैचारणिकी वा १३ ज्ञाभोगिकी १४ अनवकाहा १५ प्रयोगक्रिया १६ समुदानक्रिया १७ प्रेमवर्त्तिकी १८ द्वेषवर्त्तिकी १९ ऐर्यापथिकी चेति २० । तत्रारम्भिकी द्विधा जीवारम्भिकी अजीवारम्भिकी च । जीवानजीवांश्चारभते, तेषां आरम्भं छेदनाद्युपक्रमं कुर्यात् १ । पारिग्रहिकी द्विधा जीवाजीवपारिग्रहिकीमेदात्, जीवाजीवयोः परिग्रहं करोतीत्यर्थः २ । मायाप्रत्यया द्विधा आत्मपरभावञ्चानाम्भ्यां,

तत्रात्मपात्रवच्चनं स्वचेतोभावं गूहति, निःकृत्या ऋजुतां च दर्शयति, बाह्यतो वा क्रियाटोपं दर्शयति । परभाववच्चनानां कूटले-
 खादिभिः ३ । मिथ्यादर्शनप्रत्यया द्विधा, अनभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्ययाऽभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्यया च । अनभिग्रहिक-
 मिथ्यादर्शनं एकेन्द्रियविकलासंज्ञिनां, संज्ञिनामपि कुतीर्थिकमतप्रतिपत्तौ स्यात् । अभिग्रहिकमिथ्यादर्शनप्रत्यया द्विधा,
 हीनातिरिक्तदर्शने तदव्यतिरिक्तदर्शने च । तत्र हीनं यथाऽणुमात्र आत्मेत्यादि । अतिरिक्तं यथा सर्वत्र आत्मेत्यादि । तद-
 व्यतिरिक्तदर्शने यथा नास्त्यात्मेत्यादि ४ । अप्रत्याख्यानक्रिया जीवे अजीवे च विरतिमकुर्वतोऽविरतस्य स्यादिति सा
 द्विधा ५ । दृष्टिकी जीवाजीमयोर्दर्शनार्थं गमने ६ । पृच्छिकी जीवाजीवयोर्दृष्टान्तं रागेण द्वेषेण वा पृच्छतः अथवा
 स्पृष्टिकी रागद्वेषाभ्यां जीवमजीवं वा स्पृशतः ७ । एवं जीवाजीवौ प्रतीत्य रागद्वेषाभ्यां कर्मबन्धेन प्रातीत्यकी ८ ।
 स्वीयं जीवं अजीवं प्रति बहुलोकान् समन्तादुपनिपतत आयातो हृद्वा यो हर्यविषादाभ्यां कर्मबन्धः सा सामन्तोपनिपातिकी ।
 तत्र जनानां देशत आगमे देशमामन्तोपनिपातिकी सर्वत आगमे सर्वसामन्तोपनिपातिकी । यद्वा प्रमत्तर्षीणां अपिहिते भक्ते
 याने समन्वात्सम्प्रातिमजीवा उपनिपतन्ति म्रियन्ते च साऽपि ९ । नैशस्त्रिकी द्विधा जीवेऽजीवे च यथा राजाघादेशा-
 दुदकयन्त्रादिनोदकं निस्पृशति, तथा यन्त्रेण गोलादि निस्पृशति, यद्वा नैशस्त्रिकी जीवे जीवं निस्पृशति पुत्रं शिष्यं वा-अजीवे
 तु-सूत्रे ? (यत्रव्यपेते) बह्नादि (पात्रं) च १० । स्वाहस्तिकी जीवेऽजीवे वा, स्वहस्तेन ताडने ११ । आह्लापनी जीवमजीवं वा
 परेणानाययतः ॥ १२ । वैदारणिकी जीवमजीवं वा विदारयतः । यद्वा जीवमजीवं व्यापारात्रिजनिजभाषया परीप्सयतीति
 वैचारिकी, यद्वा जीवाजीवयोरसत्यगुणाख्यानात्परं विप्रतारयतो जीवाजीवविप्रतारणिकी १३ । अनाभोगेन विस्मृत्याऽप्र-

ज्याऽऽदानादि कुर्वतः असमीक्ष्य गमनादि कुर्वतश्चानामोगिकी १४ । इहपरलोकयोराकाङ्क्षया लोकविरुद्धस्य चौर्यदिः करणे-
नानाकाङ्क्षावृत्तिः १५ । प्रयोगक्रिया त्रिधा-मनःप्रयोगादिः, दुर्ब्ध्यानादिना दुष्टमनोवाक्काययोगान् कुर्वतः १६, समन्तादु-
पादानं अष्टकर्मणां सष्टुपादानक्रिया, सा द्विधा-देशोपघातसमुपादानक्रिया सर्वोपघातसमुपादानक्रिया च । तत्र देशोप-
घातः कस्यापीन्द्रियं देशेन ध्वनतः, सर्वोपघातः सर्वत इन्द्रियं ध्वनतः १७ । श्रेयवर्तिकी मायालोभाभ्यां श्रेय कुर्वतः रागहेतु-
वाक्यं वोदाहरतः १८ । द्वेषवृत्तिः (वर्तिकी) क्रोधमानौ स्वयं कुर्वतोऽन्यस्य चोत्पादयतः १९ । ऐर्यापधिकी द्विधा बध्यमाना
वेधमाना च, साऽप्रमत्तैः वीतरागद्वेषस्य केवलिनो वाऽऽयुक्तं गच्छतस्तिष्ठतः शयानस्येत्यादि । आयुक्तं सर्वकार्यं कुर्वतो
यावच्चक्षुःपक्ष्ममेपोन्मेषानपि कुर्वतः स्यात् । तस्यामाद्यसमये कर्म बध्यते, द्वितीये वेद्यते, तृतीये निर्जीर्यते च २० । एताः
क्रियाः शुमाशुभकर्मश्रवाः स्युः ॥ ११ ॥ पङ्क्तिः ०

पङ्क्तिमामि पंचहिं कामगुणेहिं-सद्देणं रत्नेणं गंधेणं फासेणं । (सूत्रम्)

काम्यन्ते इति कामाः, जीवस्य बन्धनहेतुत्वाद् गुणवद् गुणाः । कामा एव गुणाः कामगुणाः, तत्र शब्देन रूपेण रसेन
गन्धेन स्पर्शेन रक्तो द्विष्टो वा कर्मणा घोरं बध्यते, दीर्घसंसारं कुरुते । ' पङ्क्तिः '

पङ्क्तिमामि पंचहिं महव्वर्णहिं-पाणाइवायाओ वेरमणं मुसावायाओ वेरमणं अदिपणा-
दाणाओ वेरमणं मेहुणाओ वेरमणं परिग्गहाओ वेरमणं । (सूत्रम्)

व्रतं नियमः महच्च तद्व्रतं च महाव्रतं । इह महाव्रतैः सद्भिः क्षायोपशमिकभावादौदयिकभावकरणेन योऽतिचारस्वस्मात्प्र-
 तिक्रामामि । तत्र मार्द्वक्षमाक्रियारुचित्वादिः साधोः क्षायोपशमिको भावः, क्रोधाव्रतादिरौदयिको भावः कर्मोदयहेतुत्वा-
 दतः स वार्य एव ॥ १३ ॥ ' पडि '

पडिक्कमामि पंचहिं समिईहि-ईरियासमिइए, भासाससमिइए, एसणासमिइए, आयाणभंड-
 सत्तनिस्केवणासमिइए उच्चारपासवणखेलजह्लसिंघाणपारिट्टावणियासमिइए । (सूत्रम्)

सं सामस्येन इतिः पुण्यभावेन गतिः समितिः, शुभव्यापारप्रवृत्तिरित्यर्थः । तत्रेयी गमनं, तस्यां समितिः, यथा रथादि-
 धुणोऽर्कश्रिमतेऽध्वनि ज्ञानालम्बनेन यतनया युगमात्रदृष्ट्या गतिः । तत्र धर्मरुचेर्मण्डुकीदयाददान्तः । भापायां समितिः
 हितमितासन्दिग्धभाषणं, तत्र दुर्गरोहे साधुपार्थे वैरिपृच्छायां ' वडुं सुणेइ कनेहि ' इत्युत्तरं । एपणा-गत्रेपणा-ग्रहणैपणा-
 शासैपणाभेदात्रिधा । तत्र गोचरगतेनर्षिणा सम्यगुपयुक्तेन नवकोटीशुद्धं श्राद्धं । तत्र सचितं न हन्ति १ न हनयति २ ध्वन्तं
 वा नानुमन्यते ३ । न पचति १ न पाचयति २ पचन्तं नानुमन्यते ३ । न क्रीणाति १ न क्रापयति २ क्रीणन्तं नानु-
 मन्यते । एवं नवकोटीशुद्धं । तत्र पञ्चर्षयो महाध्वोचारे क्षुत्तृह्लन्ता ग्रामेऽशुद्धाम्बु अलात्वा मृताः । आदानभाण्डमात्र-
 निक्षेपणासमितिः-भाण्डं सामान्यतः उपकरणं तदेव भाण्डमात्रं तस्यादाने निक्षेपणे च समितिः । इह मत्त मङ्गाः स्युः-
 पात्रादि न प्रतिलिखति न प्रमार्जति । एवं चतुर्भङ्गी, तत्र प्रतिलिखति प्रमार्जतीति तुर्धे भङ्गे दुष्ट प्रतिलिखति दुष्ट प्रमा-

र्जति, एवं चतुर्भङ्गी स्यात् । तत्राद्यास्त्रयोऽप्रशस्ताः अन्त्ये सुप्रतिलेखितसुप्रमार्जितमङ्गः शुद्धः । तत्र गुरुग्रीमं यान् पात्रके-
 पूद्ग्राहितेषु हेतुना स्थितस्तस्यैकः शिष्य इदानीमेव प्रतिलिख्य (खित इति) स्थापयन् साधुभिरुक्तोऽवकिमत्र सर्पोऽस्तीति
 संनिहितसुर्या सर्पः कृतः । एषोऽसमितः । समितौ तु एकः श्रेष्ठिसुतो दीक्षितः स उरिथतः पञ्चशतसाधुदण्डानन्वचरितमचपलं
 ऊर्ध्वमथश्च प्रमृज्यार्पयति मुञ्चति । ४ । उचारो विद्, प्रश्रवणं मूत्रं, खेलः श्लेष्मा, सिंघाणो घ्राणश्लेष्मा, जह्यो देहमलस्तेषां
 परीति युज्या स्थापनं सुप्रतिलेखितसुप्रमार्जितध्रुवि त्यागः उचारप्रश्रवणखेलसिंघानजह्यपरिष्ठापनं तत्र भवा उचारेत्यादि-
 पारिष्ठापनिका । इह धर्मरुचिराचमात्रकरिष्ठापननियम आसनकम्पादिन्द्रस्तुत्यां पुरो मात्रे भुते साधुव्याकुलेषु मिथ्यादृग्दे-
 वकृतकीटिकासु ज्ञातासु मूत्रं पिवन् देवेन नत्वाऽरथि । तथा एकः क्षुल्लः सायं स्थण्डलानि न प्रतिलिखितानीति रात्रौ
 पीडितो निरोधम् कुर्वन् सुरीकृतोद्याद्भुवं वीक्ष्य व्युत्सृष्टवान्, तथैकः क्षुल्लः किं उद्गा निविष्टाः सन्तीति सप्तविंशतिस्थण्डला-
 न्यप्रतिलिखन् सुर्या उद्गान् विकुर्व्य उद्गूरुस्थापयन् बोधितः । अत्र सम्यन्धायाता पारिष्ठापनिकीनिर्युक्तिः ' पारि '

पारिष्ठावणियविधि, वोच्छामि धीऽपुरिसपणत्तं, जं गऊण सुविहिया, पवयणसारं उवलहंति ॥ १ ॥

परि सर्वमेदैः स्थापनं अपुनर्ग्रहणतया न्यासः परिस्थापना तथा निर्धुन्या पारिस्थापनिकी समितिस्तस्या विधिः ।
 धीःपुल्लैरर्थतोऽर्हता, म्रयतो गणधरैः प्रज्ञप्तं, सुष्टु विहितं अनुष्ठानं येषां ते सुविहिताः, प्रवचनं सिद्धान्तस्तस्य सारं उपल-
 भन्ते ॥ १ ॥ ' एगि '

* एगिदियनोष्गिदिय-पारिट्राबणिआ ममासओ दुविहा, एपसि तु पयाणं, पत्तेय परुवणं वोच्छं ॥ २ ॥

पारिष्ठापनिकी समासतो द्विधा, एकेन्द्रियैर्नोएकेन्द्रियैश्च हेतुभूतैः । नोएकेन्द्रियास्त्रसादयः । ' एए ' अनयोः एकेन्द्रिय-
नोएकेन्द्रियपदयोः । २ । ' पुढ '

पुढवी आउकार, तेऊ वाऊ वणस्सई चेष । एसिदिय पंचविहा, सज्जाय तहा य अतज्जाय ॥ ३ ॥

पृथ्व्यादय एकेन्द्रियाः पञ्चविधा, एषां पारिस्थापनिकी द्विधा, तज्जाता तथाऽतज्जाता च । भावार्थोऽग्रे वक्ष्यते । ३ । ' दुवि '
दुविहं तु होश गहणं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च । एकेकंपि य दुविहं, आमोगे तह अणामोगे ॥ ४ ॥

ननु गृहीतं परिस्थाप्यते, पृथ्व्यादीनां त्वादानं कथं ? उच्यते, द्विविधं ग्रहणं, स्वयं गृह्यत आत्मसमुत्थं, परस्माद् गृह्यतः
परसमुत्थं । एकेकं द्विधा, आमोगे उपयोगे, अनामोगेऽनुपयोगे च स्यात् ॥ ४ ॥ अत्र चूर्णित्यर्थानुयायिगाथाः—
' आय ' स्पष्टा ' से ' इति तस्य साधोः ॥ ५ ॥ ' आय ' आमोगतः आत्मसमुत्थं ग्रहणं अह्यादिना दष्टे साधौ भवेत् ।
तत्रेमा वक्ष्यमाणा यतना ॥ ६ ॥ ' मग्नि ' प्रथमं गृहिभ्यः पृथ्वीकायोऽचित्तो मार्ग्यते, दायकाद्यभावे तु पथात् स्वय-
मानीयते । अचित्ताभावे एवं मिश्रो द्विविधो वाच्यते आनीयते चेत्यर्थः, ततः सचित्तो वापि द्विधा वाच्यते
आनीयतेऽपि ॥ ७ ॥ तद्यथा ' हल ' हलखननोरथकुत्यलनो मिश्रः पूर्वं मृग्यते, ततः पथादलामे आनीयतेऽटव्याः
पथः वल्मीकदग्धश्रेयमेव आनीयते ॥ ८ ॥ ' मग्नि ' मिथालामे सचित्तो मार्ग्यते, अलामे ' आणि ' इति यतनां कुर्यात् ।

१ एता मूलगाथाः फापि न लब्धा अतो न लिखिताः, किन्तु यथा ग्रन्थकारेण तद्व्याख्या कृता तत्तथैव अत्र दर्शिता, एव-
मपेऽपि यत्र यत्र मूलगाथानुपलब्धिस्तत्र तत्र एवमेवमवगन्तव्यम् ।

नवरं आशु शीघ्रं कारः करणं यत्र तस्मिन्नाशुकारिणि त्वरिते कार्ये नायं अचित्तमिश्रादियतनाया नियमः । येन सचिचि-
दिना कार्यं तदन्यदत्तं स्वयं (वा) ग्राह्यमित्यर्थः । एवं लवणाद्यपि, उक्तं आत्मसमुत्थं ग्रहणं आभोगात् ॥ ९ ॥ ' आय '
अनाभोगाद्यथा-अजीवं प्रासुकं लवणादि याचितं । अन्नानातु मिश्रादि लायात्, दाता वा खण्डे मधुधूलौ याचिते
लवणं दद्यात्तच्चान्तं इति कदापि स्यात् ॥ १० ॥ ' एए ' एतेनात्मसमुत्थेन द्विधावर्णितेन परसमुत्थं द्विविधमपि वर्णितं
जानीहि । ' जम्हा ' यस्मात् यत्परः कथंचिदाभोगानाभोगाभ्यां ॥ ११ ॥ ' एत्थ ' अत्र कार्ये कृतेऽनाभोगाद्वा सचित्ते
परिस्थापनाविधिः-पृथ्वीकायस्तस्य दातुर्दातव्यः, तस्मिन्ननिच्छति पृच्छा, कुत आनीतः ? ततः स्थाने उक्ते यतो वक्ति तत्र
गत्वा त्याज्यः । अशिष्टे वर्णगन्धादिना तदाकरं ज्ञात्वा तत्रोज्झ्यः ॥ १२ ॥ ' वाधा ' नास्त्याकरो विक्रालो वा जातोऽध्वा
(घनिस्तेनाः) वेत्यादौ व्याधाते मधुरे उग्रद्रव्याभाविते कर्परदले तस्मिन्नसति वटादिपत्रे क्षिप्त्वा आवाघावर्जितस्थाने
त्याज्यः, इत्युक्तः पृथ्वीकायः १ ॥ १३ ॥ ' आया ' विपकुम्भो वातादिविकारोत्थो महास्फोटक आदितो विषाहारात् मूर्च्छितो
ग्लानो वा सेव्यः । तत्रेमा यतना ज्ञातव्या ॥ १४ ॥ ' मग्नि ' बहुप्रथममचित्तोऽक्नायो मार्ग्यत इत्यादि, अचित्तालामे ततोऽधु-
नोद्भूतं अचिरकालजातं [अठिकराइ] तंदुलधावनाद्यम्बुमिश्रं मृग्यते अलामे स्वयमेव शुद्धहृदपुष्करादिषु गत्वा शीतोष्णक्षारादि-
मम्पर्कान् मिश्रं जलं आनयति ॥ १५ ॥ ' मग्नि ' स्पष्टा ॥ १७ ॥ ' आय ' अजीवजलं याचित्वा मिश्रादि लायात् । आम्ल-
काञ्जिके याचिने आम्लस्थाने वोदकं लायात्, यथा कुंकणे काञ्जिकं जलं चैककाष्टमंच्यां तिष्ठतः, दात्र्या साधुः स्वयं लाही-
त्युक्तोज्ञानन् जलमादात् । इयरं, कोऽर्थः-यथा आत्मोत्थं द्विधा तथा परोत्थमपि, परो दाता जानन् भक्त्या वाऽभवत्या दत्ते

॥ १८ ॥ 'एत्थ' ॥ १९ ॥ 'वड' जलं द्विधा कौपं सरोनद्यादिलं च । तत्र वर्णादिना ज्ञाते चेत्तटाकादेर्जलं, तस्य च तटं
 आद्रं तदा तत्र ग्रनैः ग्रनैस्त्याज्यं यथा प्रवाहाद्भवति स्थितजले मिलेत् । शुष्कतटे तु स्थिताम्बुध्वं वटादिपत्रं अडित्वा ग्रनैः
 ग्रनैस्त्याज्यं यथा उम्भराः शुब्दा रेल्लुका न भवन्ति । पत्रेऽस्मिन् भाजनकर्णेऽडित्वा । कूपेऽपि आद्रतटे प्राग्वत् ॥ २० ॥
 'छिन्न' शुष्कतटेऽग्रेऽम्बुपात्रं शिक्यकेऽवलम्बेत् तले च दीर्घदोरं बध्वा कूपजले ईपदनासे तलदोरमाकृष्यावाङ्मुख-
 पात्रेणोज्जेत् ॥ २१ ॥ 'वाधा' कूपाद्यभावस्तेनभयादिरूपे व्याधाते सपतद्ग्रहमेवाम्बु क्षीरदुमाधो निसृजेत् । पात्रेऽस्मिन्
 आर्द्रा पृथ्वी याज्या । अथवा अभावे उष्णाम्बुनार्द्रकृत्य तत्र प्रक्षिपेत् ॥ २२ ॥ अथवा 'चिक्खि' 'चिक्खि' निर्व्याघाते
 चिक्खिले वा खड्गां खात्वा पत्रप्रणालेन निसृज्य छायां कुर्यात् कण्टकादिभिश्च रक्षेत् ॥ २३ ॥ 'भीसि' प्रत्यनीकया
 मिथितोऽप्लायो दत्तोऽनाभोगाद्रिक्तपात्रे आचस्तदारद्रृष्यादौ छर्द्यः, न तु कूपादौ पूर्वगृहीतेऽचित्ते जले, सञ्चिते
 तु स्तौके आत्ते, चेत्स्थण्डिलादर्वाक् परिणमति तदा परिभोगः ॥ २४ ॥ 'नवि' स्थण्डिलं यावद्भ्रम्यते न च तावत्परिण-
 मति तदा परिष्ठाप्यते, यदा हरितशुः पतति तदा प्रतीक्ष्य तस्मिन् शुष्के त्याज्य इति प्रवचनविधिना यतना । यद्यपरिणतं
 आत्तं न त्यज्यते तदाऽनवस्था, तथाऽन्येऽप्यपरिणतं ज्ञात्वा शुद्धते इति प्रसङ्गश्च दोषो इति, गतोऽप्लावः ॥ २५ ॥
 'आय' षोडशलादिकृते तापनायादितोऽहिदृष्टे ङमनाय सर्पादियङ्कायामुद्योताय वा स एवाचित्तमिश्रमार्गणादिविधिः
 ॥ २६ ॥ 'अचि' अग्निकायद्विविधोऽपि स्पष्टः । नवरं अचित्तमिश्रौ क्रमादीपदुष्णपापाणाग्निवर्णपापाणादी ज्ञेयो ।
 'एत्थ'त्यादि, यत आत्तस्त्वैव यतनया क्षिप्यते । 'सिय न दये' इति पाठे, स्यात् कदाचिद्वनिकः क्षेप्तुं न दत्ते, ततः ॥ २७ ॥

'सक' स्वकाष्टोद्भवेऽन्यस्मिन्नग्नौ वा त्याज्यः । तस्मिन्नप्यसति सद्व्यक्षारेणाच्छाद्यतेऽभावेऽसद्व्येनोनापि, दीपके त्वयं विधिः ॥ २८ ॥ यथा 'उग्ग' उद्गाल्य तैलं चर्त्तं निःपीड्य यतनयेति यथा स न निर्वाति महत्कसम्पुटे निसृजनं त्यागः, दीपो यथायुः शपाल्य परिणमेन्निर्वायात् ॥ २९ ॥ 'कज्जं' ग्लानमक्तप्रत्याख्यायकादिकार्ये यत्नेन प्राणातिपातादिरक्षार्थं सम्पुटे एव धारयेत् । कृते कार्ये पश्चादुक्तविधिना विवेचनं त्यागः । अनामोगादात्मोत्थं अग्निग्रहणं भस्मना सह, परोत्थं आमोगात् सर्षुराग्निं भस्मान्तर्दधात् । वसतौ भक्त्या द्वेषाद्बोधोतायाग्निं क्षिपेत् । अनामोगाच्छ्राद्धारां रोटीं दद्यात् । तत्रापि विधिरुत्पत्त्यादौ त्यागः प्राग्वत् इति, गतोऽग्निः ॥ ३० ॥ 'आय' अम्भस्तरणादौ वातपूर्णां भक्षा दद्यादि च । शूलादिकार्ये वाततुंबकादि च गृह्णीयात् । याचनादिविधिरचित्तादेः स एव ॥ ३१ ॥ 'अचि' अचिचमिश्रसचिचा वस्त्यादिवाताः कालात् विज्ञेयाः । कालोऽपि द्विविकल्पः स्निग्धो रूक्षश्च, तत्र व्यवहारतो दक्षिणायने स्निग्धः काल उत्तरायने रूक्षः । एकैकस्त्रिधा ॥ ३२ ॥ 'उक्को' उत्कृष्टादिः, उत्कृष्टो मध्यो मन्दश्च । उत्कृष्टे स्निग्धे काले वर्षाक्रतौ श्रावणमाद्रयोः वस्तौ वातः पौरुषी यावदचित्तः । हतिभवेन वस्तिभवेन वायुना मुनेः प्रयोजनं स्यात्, तथा ग्लानत्येऽपि वायुना कार्यं स्यात् । तत्र द्वितीयायां मिश्रस्त्वृतीयायां सचित्तः ॥ ३३ ॥ 'मज्झि' मध्यमे स्निग्धे शरदि द्वितीयाया आरभ्य चतुर्थ्यां सचित्तः, कोऽर्थः आद्यद्वि-
 तीयपौरुष्योरचित्तस्त्वृतीयायां मिश्रः, चतुर्थ्यां सचित्तः । मन्दे स्निग्धे काले हेमन्ते पौरुषीत्रयं यावदचित्तः, चतुर्थ्यां मिश्रः, पञ्चम्यां सचित्तः ॥ ३४ ॥ 'लुक्खे' रूक्षे काले मन्दमध्योत्कृष्टे माघफाल्गुनादिद्विर्मासयोः पौरुषीयावदिना ज्ञेयाः । वस्तिवातस्य हतेरपि च पूर्वं घ्मातस्यैवमेव ॥ ३५ ॥ 'ताहे' यः पुनस्त्वैव घ्मात्वा वस्त्यादिर्जले क्षिप्यते, स

प्रथमे हस्तशतेऽचिचो, द्वितीये हस्तशते मिथस्त्वृतीये सचितः ॥ ३६ ॥ 'दई' ग्लानत्वे कदापि दृतिमवेन चस्तिमवेन
 वा वायुना मुनेः श्रूलादौ प्रयोजनं स्यात्तत्र प्रागचिचो याव्यः ततो मिश्रादिः । आभोगानामोगात्मपरोत्थानि प्रागवत् ।
 सचिचित्मिश्रौ वायु परिहरेत् ॥ ३७ ॥ 'एत्य' भस्त्रादिवाते सचिते ज्ञाते भस्त्रादिस्तस्यैवाप्यर्थेऽनिच्छन्नोऽपवरके स कपाटे
 प्रविश्य ग्नैः शनैः वायुमुच्यते । तदभावे पट्टशालायां मधुरे वनखण्डे गत्वा संधाटीं दृहत्पटीं प्राशृत्य तदन्तर्मुञ्चत्यन्यजीव-
 रक्षायै इति, गतो वायुः ४, ॥ ३८ ॥ 'आय' 'पुषुत्तो चैव विही' वने वनस्पतिक्राये, आमोगे आगाढग्लानार्थं आत्म-
 समुत्थं ग्रहणं मूलादीनां स्यात्, अनामोगे लोड्डुकुक्कमादीनां स्यात्तत्र लोड्डुस्य 'पुषुत्तो चैव विही' पूर्वोक्तो वायुकायोक्त
 एव विधिः पौरुण्यादिविभागरूपः, परं तत्राचित्तस्य वायोरचित्तमिश्रसचित्तत्वे काल उक्तोऽत्र तु सचित्तस्य सतः सचित्त-
 मिश्राचित्तत्वे ज्ञेयः । तथा प्राक् स्निग्धे पौरुष्यो रूक्षे तु दिना उक्ताः, अत्र तु व्यत्ययः । अयं भावः-पिटलोद्भू-
 उत्तृष्टरूक्षे ज्येष्ठापाहयोः आद्यायां पौरुष्यां सचित्तो, द्वितीयस्यां मिथः, तृतीयस्यां अचित्तः । मध्यरूक्षे चैत्रवैशाखयोः
 पौरोहीत्रयादन्वचित्त इत्यादियावत् । उत्तृष्टस्निग्धे थावणभाद्रयोः पञ्चदिनेभ्योऽचित्तः । स च भक्तमध्ये पतितोऽपि
 त्याज्यः, स्थूरन्यायथायं । अस्यन्तश्शष्णलोड्डोऽन्तर्मुहूर्तेनापि शुद्ध्येत् । 'दुकाट्टिए चिरंपि हुञ्जे'ति चूर्णिवृत्त्युक्तितः स्थूल-
 बीजदलयुक्तः सुचिरमपि सचित्तः, तस्माद्देशकालाभिज्ञेन साधुनैवेह भाव्यं । तथा 'परो वि आभोगउ' इत्यादि, परो-
 ऽप्याभोगतो मूलादि दद्यात् । अनामोगतश्च फलकमिश्राणि पीळूनि तथा सचित्तलोड्डादि दद्यात्, आदित आर्द्रकमिश्रं पूरणं
 करमन्दमिश्रं काञ्जिकं निम्बपत्राणि तिलांशौपघार्थं एकत्रं कुट्टितानि ॥ ४० ॥ 'एत्य' अत्र कार्ये सिद्धे ज्ञेयस्य परिस्थापना-

विधिः परपात्रादिज्ञेयः, कोऽर्थः सचित्तं चेद्विवेक्तुं शक्यं तदोद्धृत्य परस्य गृहिणः पात्रे त्याज्यं, तस्मिंस्त्वनिच्छति स्वपात्रे मधुरकर्परदादौ वा क्षिप्त्वा शीताचित्तस्थाने त्याज्यं । यद्युद्धर्तुमशक्यं तदा सर्वं वस्तु यतनयोज्ज्वलं । 'संधारा' इत्यादि, संस्तारकादौ पनके आर्द्रकादौ च विचित्रा पारिस्थापनिका, तद्यथा-संस्तारके दण्डादौ पनके यावत्स न परिणमेत् तावत्तद्रूपकरणं न भोग्यं । अथ मार्गे चलित्वास्तदा शीतले प्रदेशे मोक्ष्यं, तथार्द्रकस्य पीलूनां च दातुस्ग्रहणे यत्र क्षेत्रे उत्पद्यन्ते तत्र त्यागः, आकरामावे तु निर्व्यघाते तिर्यगाद्यापातरहिते सार्द्रमधुरभृश्यां मधुदे कर्परे द्रुतलादौ वा क्षिप्त्वा मधुरवनान्तर्वा त्यागः इति, गतो वनस्पतिकायः ॥ ४१ ॥

[अयं पुनर्भावार्थो वर्तते—'तत्थ ताव आयसमुत्थं कंहं च आमोएण होज्ज १, साहू अहिणा खइओ, विसं वा खइयं, विस-प्फोडिया वा उट्टिया, तत्थ जो अचित्तो पुढविकाओ केणइ आणिओ सो मगिज्जइ, णत्थि आणिज्जइ, ताहं अप्पणावि आणिज्जइ, तत्थवि ण होज्ज अचित्तो ताहं मीसो, अंतो हलखणकुहुमाईसु आणिज्जइ, ण होज्ज ताहं अडवीओ पंथे वंमिए वा दवदड्डुए वा, ण होज्ज पच्छा सचित्तोवि घेप्पइ, आसुकारी वा कजं होज्जा जो लद्धो सो आणिज्जइ, एवं लोणंपि जाणंतो, अणामोइएण-तेण लोणं मग्गियं अचित्तंति काऊणं मीसं सचित्तं वा घेचूण आगओ, पच्छा णायं तत्थेव छडेयं, खंडे वा मग्गिए एयं खंडंति लोणं दिन्नं, तंपि तहिं चैव विगिंचियं, ण देज्ज ताहं तं अप्पणा विगिंचियं, एयं आयसमुत्थं दुविहंपि । परसमुत्थं आमो-

१ अयं भावार्थः श्रीहारिभद्रीयावश्यकनिर्युक्तिवृत्त्युद्धृतः, अनुपलब्धगाधार्यानुसारित्वात्, एवमग्रेऽपि यत्रैतच्चिह्नं [भावार्थो निबद्धः स श्रीहारिभद्रीयवृत्त्युद्धृत एव बोध्यः ।]

नेण तात्त मचित्तदेसमद्विया लोणं वा रुज्जनिमित्तेण दिण्णं, मग्गिएण अणामोणेण खंडं मग्गियं लोणं देज्ज तस्सेत्त दायवंबं,
 नेच्छेज्ज ताहे सुच्छिज्जइ-कओ तुब्भेहिं आणियं? जत्थ साहइ तत्थ विगिचिज्जइ, न माहेज्ज न जाणामोत्ति वा भणेज्जा ताहे
 उरलक्खेयवंबं वण्णगंवरस्रफासेहिं, तत्थ आगरे परिद्विज्जइ, नत्थि आगरो पंथे वा वड्ढंति निगालो वा जाओ ताहे सुक्कं
 मद्दुरगं रुप्परं मग्गिज्जइ, ण होज्ज कप्परं ताहे वडपत्ते पिप्पलपत्ते वा काळण परिद्विज्जइ । आउक्काए दुविहं गहणं
 आयाए णायं अणायं च, एं परेणत्ति णायं अणायं च, आयाए जाणंतस्स विमक्कुमो हणियवो तिसफोडिया वा सिचियवा
 तिसं मा खइयं सुच्छाए मा पडिओ गिलाणो वा, एरमाइसु (कज्जेसु) पुवमचित्तं पच्छा मीसं अहुणाधोयं तंदुलोदयाइ, आउरे
 कज्जे मचित्तं पि, कए कज्जे सेसं तत्थेत्त परिठविज्जइ, न देज्ज ताहे सुच्छिज्जइ-कओ आणीयं? जइ साहेइ तत्थ परिठेयवंबं आगरे,
 न माहेज्जा न मा जाणेज्जा पच्छा वण्णाईहिं उवलक्खेउं तत्थ परिद्विवेइ, अणामोगा कौकणेसु पाणियं अंचिलं च एगत्य वेत्तिआए
 अच्छइ, अत्तिइया मग्गिया भणइ-एत्तो गिण्हाहि, तेण अंचिलंति पाणियं गहियं, णाये तत्थ छुमेज्जा, अह न देइ ताहे आगरे,
 एं अणामोगा आयमसुत्थं, परमसुत्थं जाणंती अणुकंपाए देइ-ण एत्ते भगवंतो पाणियस्स रसं जाणंति हरदोदगं दिज्जा,
 पडिणीययाए मा देज्जा, एयाणि से ययाणि मज्जंतुत्ति, णाए तत्थेत्त साहरियवंबं, न देज्ज जओ आणियं तं ठाणं पुच्छिज्जइ, तत्थ
 नेउं परिद्विज्जइ, न जाणेज्जा वण्णाईहिं लक्खिरज्जइ ताहे णइपाणियं णइए त्रिगिचिज्जा, एवं तलागपाणियं तलाए, अगडवावि-
 सरमाइसु सट्ठाणेसु त्रिगिचिज्जइ, जइ सुक्कं तलागपाणियं वडपत्तं पिप्पलपत्तं वा अट्ठेऊण सणियं त्रिगिचिइ, जह उज्जरा न
 जायंति, पत्ताणं अमईए भायणस्स कण्णा जाव हेट्ठा सणियं उदयं अछियाविज्जइ ताहे त्रिगिचिज्जइ, अह कूओदयं ताहे जइ

कृतवडा उछा तत्थ सणियं निसिरइ, अणुल्लसिओ सुकतडा होजा उछगं च ठाणं नत्थि ताहे भाणं सिक्कएण जडिजइ मूले दोरो
 चज्जइ, उमक्कावेउ पाणियं ईसिमसंपचं मूलदोरो उक्खिप्पइ ताहे पलोइइ, नत्थि कुत्रो दूरे वा तेणसाययभयं होजा ताहे सीय-
 लए महुररुक्खस्स वा हेट्ठा सपडिगहं वोसिरइ, न होज पायं वा उल्लियं पुहविकायं मग्गिक्का तेण परिट्टवेइ, असइ सुक्कपि
 उण्होदयेण उछेत्ता पच्छा परिट्टविजइ, निवाघाए चिक्खेत्ते खड्डं खणिरुण पत्तपणालेण विगिचइ, सोहि च करेत्ति, एसा
 निही, जं पडिनियत्ताए आउक्काएण मीसेउं दिणं तं विगिचेइ, जं संजयस्स पुव्वगहिए पाणिए आउक्काओ अणाभोगेण
 जिण्णो जइ परिणओ भुंजइ, नवि परिणमइ जेण कालेण थंडिलं पावइ विगिचियं, जत्थ हरतथुया पडेजा तं कालं
 पडिच्छित्ता विगिचिजइ २ । तेउक्काओ तहेव आयसमुत्थो आहोएण संजयस्स अगणिकाएण कज्जं जायं-अहिडक्को वा
 डंभिजइ फोडिया वा वायगंठी वा अन्नवृद्धिर्वा, वमहीए दीहज्जाईओ पविट्ठो, पोट्टुलं वा तावेअवं, एवमईहि आणिए
 कजे कए तत्थेन पडिठ्ठमइ, ण देत्ति तो ते तेहि कट्टेहि जो अगणी तज्जाइओ तत्थेव विगिचिजइ, न होज सोवि न देज
 वा ताहे तज्जाएण छारेण उच्छाइजइ, पच्छा अणज्जाइएणवि, दीवएसु तेहं गालिजइ वत्ती च निष्पीलिजइ महग-
 संपुडए कीरइ पच्छा अहाउगं पालेइ, भत्तपचक्खायगाइसु महगसंपुडए काऊण अच्छत्ति, सारक्खिजइ, कए कजे तहेव
 त्रिवेगो, अणाभोगेण सेलमहगालोयच्छारादिसु, तहेव परो आमोएण छारेण दिज वसहीए अगणि जोइक्खं वा करेज
 तहेन त्रिवेगो, अणाभोगेणवि एए चेन पूयलियं वा मइंगालं देजा, तहेव त्रिवेगो ३ । वाउक्काए आयसमुत्थं आमोएण,
 कइं ? तत्थिगा दिइएण वा कज्जं, सो कयाइ मचित्तो अचित्तो वा मीसो वा भवइ, कालो दुविहो-निद्धो लुक्खो य, णिद्धो

तिविहो-उकोमाड, छुक्सीवि तिविहो-उकोमाड, उकोमाए सीए जाई धंतो भवइ ताहे जाव पढमपोरिसी ताव अचित्तो
त्रितियाए मीसो, तत्रियाए सचित्तो, मज्झिमाए सीए त्रितियाए आरद्धो चउत्थीए सचित्तो भवइ, मंदसीए तइयाए आरद्धो
पंचमाए पीरिसीए सचित्तो, उण्हकाले मंदउण्हे मज्झे उकोसे दिव्वमा नवरि दो तिणिण चत्तारि पंच य, एवं वरियस्म दइयस्म पुव-
द्धंतस्म एसेन कालविभागो, जो पुण ताहे चैव धमिच्चा पाणियं उत्तारिजइ, तस्स य पढमे इत्थसए अचित्तो चितिए मीसो तइए
सचित्तो, कालविभागो नरिय, जेण पाणियं पगतीए सीयलं, पुढं अचित्तो मग्गिजइ पच्छा मीसो पच्छा सचित्तोत्ति। अथाभोएण
एव अचित्तोत्ति मीसगमचित्ता गहिया, परोवि एवं चैव जाणंतो वा देजा अजाणंतो वा, गाए तस्सेव, अणिच्छंते उव्वरं सकवाडं
पविगित्ता गणियं घुचइ, पच्छा सालापवि, पच्छा वणणिगुजे मडुरे, पच्छा संघाडियाउवि जयणाए, एवं दइयस्सवि, सचित्तो
वा अचित्तो वा मीसो वा होउ सबस्सवि एमविही, मा अण्णं विरोहेहिच्चि ४। वणस्सइकाइयस्सवि आयसमुत्थं आभोएणं
गिलाणाइक्कजे मूलाइण गहण होजा, अथाभोएण गहियं भत्ते वा लोद्धो पडिओ पडिओ वा कुक्कुसा वा, सो चैव पोसिसि-
विभागो, दुवक्कुट्टिओ चिरंपि होजा, परो अछणेण मिसियगं चवलगमीसियाणि वा पील्लूणि कूरओडियाए वा अंतो छोइणं
करमइएहिं वा ममं कंजिओ अन्नपरो वीपकाओ पडिओ होजा, तिलाण वा एवं गहणं होजा, निवं तिलमाइसु होजा, जइ
आभोगगहियं आभोगेण वा दिन्नं विवेगो, अथाभोगगहिए अथाभोगदिने वा जइ तरइ विगिचित्तं पढमं परपाए, सपाए। संथारए
लट्ठीए वा पणओ इवेज्जा ताहे उण्हं सीयं व णारुण विगिचणा, एसोवि वणस्सइकाओ पच्छा अंतोक्काए एसि विगिचणविही
अछगं अछगसेत्ते सेसाणी आगरे, अमइ आगरस्स निवाघाए मडुराए भूमिए, अंतो वा कप्परे वा पत्ते वा, एस विहिच्चि।]

कूचतडा उछा तत्थ सणियं निसिरइ, अणुछसिओ सुकतडा होजा उछगं च ठाणं नत्थ ताहे भाणं सिक्कएण जडिजइ मूले दोरो
 चजइ, उमकावेउ पाणियं ईसिमसंपनं मूलदोरो उक्खिप्पइ ताहे पलोइइ, नत्थ कूचो दूरे वा तेणसावयभयं होजा ताहे सीय-
 लए महुररुक्खस्स वा हेडा सपडिग्गहं वोसिरइ, न होज पायं वा उछियं पुहविकायं मग्गिक्का तेण परिट्टवेइ, असइ सुकंपि
 उण्होदयेण उछेत्ता पच्छा परिट्टविजइ, निवायाए चिक्खले खड्डं खणिऊण पत्तपणालेण विग्गिचइ, सोहिं च करेति, एसा
 विही, जं पडिनियत्ताए आउक्काएण मीसेउं दिण्णं तं विग्गिचेइ, जं संजयस्स पुवगहिए पाणिए आउक्काओ अणामोणेण
 दिण्णो जइ परिणओ सुंजइ, नवि परिणमइ जेण कालेण थंडिलं पावइ विग्गिचियं, जत्थ हरतणुया पडेजा तं कालं
 पडिच्छत्ता विग्गिचिजइ २ । तेउक्काओ तहेव आयसमुत्थो आहोएण संजयस्स अग्गिक्काएण कजं जायं-अहिडको वा
 डंभिजइ फोडिया वा वायगंठी वा अन्त्रवृद्धिवा, वमहीए दीहजाईओ पविट्ठो, पोइल्लं वा तावेअवं, एवमहिंहि आणिए
 कजे कए तत्थेव पडिछुम्भइ, ण देति तो ते तेहिं कडेहिं जो अग्गी तजाइओ तत्थेव विग्गिचिजइ, न होज सोवि न देज
 वा ताहे तजाएण छारेण उच्छाइजइ, पच्छा अणजाइएणचि, दीवएसु तेहं गलिजइ वत्ती व निप्पीलिजइ मछग-
 संपुडए कीरइ पच्छा अहाउगं पालेइ, भत्तपच्चक्खायगाइसु मछगसंपुडए काऊण अच्छत्ति, सारक्खिजइ, कए कजे तहेव
 विवेगो, अणामोणेण खेलमछगालोयच्छारादिसु, तहेव परो आमोएण छारेण दिज्ज वसहीए अग्गिणि जोइक्खं वा करेज्ज
 तहेन विवेगो, अणामोएणवि एए चेव पूयलियं वा सइंगलं देजा, तहेव विवेगो ३ । वाउक्काए आयसमुत्थं आमोएण,
 कइं ? यत्थिणा दिइएण वा कजं, सो कयाइ सचित्तो अचित्तो वा मीसो वा भवइ, कालो दुविहो-निदो लुक्खो य, णिद्धो

त्रिविहो-उकोसाह, लुक्खोवि त्रिविहो-उकोमाह, उकोसए सीए जाहे धंतो भवइ ताहे जाव पढमपोरिस्सी ताव अचित्तो
 वित्तियाए मीसो, तत्तियाए सचित्तो, मज्झिमए सीए वित्तियाए आरद्धो चउत्थीए सचित्तो भवइ, मंदसीए तइयाए आरद्धो
 पंचमाए पीरिसीए सचित्तो, उण्हकाले मंदउण्हे मज्झे उकोसे दिवसा नवरि दो तिणिण चत्तारि पंच य, एवं वत्थिस्स दइयस्स पुष-
 दंतस्स एसेव कालविभागो, जो पुण ताहे चैव धमिच्चा पाणियं उचारिअइ, तस्स य पढमे हत्थसए अचित्तो वित्तिए मीसो तइए
 सचित्तो, कालविभागो नत्थि, जेण पाणियं पगतीए सीयलं, पुवं अचित्तो मगिअइ पच्छा मीसो पच्छा सचित्तोत्ति। अणाभोएण
 एम अचित्तोत्ति मीसगसच्चिच्चा गहिया, परोवि एवं चैव जाणंतो वा देजा अजाणंतो वा, णाए तस्सेव, अणिच्छंते उदरगं सकवांडं
 पविसित्ता सणियं सुंचइ, पच्छा सालाएवि, पच्छा वणणिगुंजे महुरे, पच्छा संघाडियाउवि जयणाए, एवं दइयस्सवि, सचित्तो
 वा अचित्तो वा मीसो वा होउ सबस्सवि एसविही, मा अण्णं विराहेहिच्चि ४। वणस्सइकाइयस्सवि आयसमुत्थं आमोएणं
 गिलाणाइकज्जे मूलाईण गहण होजा, अणाभोएण गहियं भचे वा लोडो पडिओ पिट्ठगं वा कुक्कुसा वा, सो चैव पोरिसि-
 विभागो, दुक्कुट्टिओ चिरंयि होजा, परो अल्लगेण मिसियगं चवलगमीसियाणि वा पील्लणि कूरओडियाए वा अंतो छोदूणं
 करमदएहि वा समं कंजिओ अन्नयो वीयकाओ पडिओ होजा, तिलाण वा एवं गहणं होजा, निवं तिलमाइसु होजा, जइ
 आभोगगहियं आभोगेण वा दिदं चिवेगो, अणाभोगगहिए अणाभोगदिन्ने वा जइ तसइ विगिच्चिदं पढसं परपाए, सपाए। संथारए
 लट्ठीए वा पणओ हवेज्जा ताहे उण्हं सीयं व णाऊण विगिच्चया, एसोवि वणस्सइकाओ पच्छा अंतोकाए एसिं विगिच्चणचिही
 अल्लगं अल्लगवेत्ते सेसाणी आगरं, असइ आगरस्स निवाघाए महुराए भूमिए, अंतो वा कप्परे वा पत्ते वा, एस विहिच्चि।]

कुर्यात्, यथा-यत्र सक्तवः संसृज्यन्ते तत्र क्रूरादि याच्यं, अलाभे तदिनसक्तुनाऽऽदत्तेऽभावे ह्यह्निकान्वा तेषामप्यभावे स्थाने
 एव संशोध्य ग्राह्याः । अन्वादिकारणात् पृथक्पात्रे लात्वा वहिः रत्नान्नाणोपरि घनमृदुपटलके क्षिप्या पृथक् पृथक् त्रिभिः
 साधुभिः शोध्याः, अभावे एकोऽपि नववारान् कुर्यात् । आद्यवारे जन्तवदर्शनेऽपि त्रिः शोष्या जीवदर्शनादनु तु पुनः
 पुनस्त्रिः शोष्या यावद्द्वारत्रयेऽपि जीवानदृष्टा तत्सक्तुमुष्टीः ३ लात्वा शोष्यन्ते । चेच्छुद्धास्तर्हि भोज्याः । अथैकोऽपि जन्तु-
 र्दृष्टस्तदा मूलात्पुनः सर्वेऽपि शोध्याः, जीवास्तु पात्रे स्तोकसक्तुभिः सह स्थाप्याः । पश्चादाकरादिषु त्याज्याः । ' पाणामी '-
 त्यादि संसक्तपानके पात्रादियतनैषा यथा-संसक्तपानमन्यपात्रे संशोध्य ग्रागृहीतशुद्धाम्भःपात्रे क्षेप्यं, रसजैः संसक्तं तु
 काञ्चिकादि सपात्रं त्याज्यम् ॥ ४६ ॥ ' पाया ' पात्राभावे आर्द्रा प्रातिहारिका काञ्चिकस्थाली याच्या, अभावे शुष्कां
 स्थालीमाम्लेनाऽऽर्द्धीकृत्य तस्यां संसक्तमाम्लं क्षेप्यमभावे याचित्वाऽन्यस्मिन् माण्डे । ' अंबिलवीयत्ति ' अम्लवीजानि
 दृढणादीनि घोवनाद्यम्भसा सहाऽऽम्लतार्थं क्षिप्यन्ते, बीजाभावे यथालब्धेऽपि पात्रे संसक्ताम्बु क्षिप्या, चेद्भाण्डं न देयं,
 तदा तिर्यगाद्यवाधे स्थाने मोच्यम्, अन्यथा ' पाण्डिहारिय 'त्ति प्रातिहारिकभाण्डे क्षिप्तोपाश्रयेऽपि प्रियते यावत्ते जीवाः
 परिणमन्ति तावत् ' तिकालं 'ति त्रिकालं दृष्ट्वा प्रतिलेख्याः । अम्बुशोषे त्वन्याम्बुक्षेपो यावज्जीवाः परिणमन्ति । ततो जलं
 त्यक्त्वा पात्रमप्यम् । सर्वथा भाण्डाभावे ' अढवी ' त्यादि, अटव्यां छायायां चिखिले खड्गां कृत्वाऽन्तर्लिपित्वा निश्चिद्र-
 मधुरपत्रैः शूनैस्तज्जलं क्षेप्यम् । संसक्ताम्बुपात्रं वारत्रयमम्बुना प्रक्षाल्य तदम्बु तत्रैव क्षेप्यम् । पश्चात्पात्रे पृथक्कल्पो देयः ।
 अल्पकाष्ठैर्गर्त्ता आच्छाद्या । ' लिपणय 'त्ति पङ्केन निश्चिद्रलिम्पनात् ततः कण्टकैर्द्वपनं (?) छादनम् ॥ ४७ ॥ ' पाय '

यस्मिन् प्राग् संमक्ताम्बु धिप्तमासीत्तस्मिन् पात्रे शीतादि-शीतजलादि न ग्राह्यं संसक्तिप्रसंगात् । आदिशुद्धादिनद्वयं मव-
श्रामणं कूरं वा ग्राह्यं संसक्तमसंसक्तं च । द्वे पात्रे एकः साधुर्न धरेद्यतोऽसंसक्तं संसक्तगन्धमात्रात् संसज्यते, संसक्तं चाऽ-
त्यक्त्वा न हिण्डेत न मशुत्रिकेण च प्रेक्षितं गलित्वा तद्भोगोऽनुज्ञातस्तथा धावनजले पूतरेषु सत्सु विस्तीर्णास्ये पात्रेऽम्बु क्षिप्त्वोर्ध्वं गलनं
यथा तदन्तरितं कौशिकेनोच्छ्रम्य श्रेयं स्तोकं सत्सजीवाम्भो दातुमग्रहणेऽप्येकाम् यतनया त्याज्यम् ॥ ४८ ॥ ' तक्का ' तक्का-
दीनामप्येवं, कोऽर्थः ? संसक्ततक्रस्याऽम्बुवद्विधिः, दधिनवनीतयोस्त्वयं-पूर्वं जलं गालयित्वा पिण्डीभूतदधनः ' एका उंडी
सोऽत्रा तक्काया ' इति तक्कादौ प्रक्षेप्या, ' पेहति ' चेत्याणाः स्युस्तदा प्रेक्ष्यन्ते ततस्त्वज्यते, न स्युस्तदा शुज्यते । ' नव-
णीय 'ति नवनीतेऽप्येका ' उंडी 'त्यादि कार्यम् । आदि तस्तक्रामावे गोरसधावने क्षेप्या, अभावे शीतीभूतोप्याप्सु,
अभावे तन्दुलाप्सु धिप्त्वा वीक्ष्य शुद्धे भोज्यमशुद्धयोर्विधिना त्यागः । आकरेऽभावे शीतलप्रदेशे पात्रे स्तोकांस्तु धिप्त्वा
त्याज्यं, उर्ध्वं कण्ठैराच्छाद्यमगालिते दधि पात्रपतिते संसक्तभ्रान्तौ दधिपात्रतीरमानीय पुनः पश्चात्कृत्वा दधिलिप्ततीरे
त्रीमा ईक्ष्याः । श्लुत्रिकारे कक्कन्वेऽप्येव विधिः । इति गता द्वीन्द्रियाः ॥ ४९ ॥ ' कीड '
कीटिकादिसंमक्तमक्तादिग्नयं विधिः, कीटिकासंमक्तं भक्तादि सुपिरे विकीर्य, यथा तास्तत्र विशन्ति, उत्क्षुरे सति
त्याज्यं वा । संस्तारकः पीठफलकादिस्तत्र मत्कुणोद्देहिकासु चाऽयं विधिः-पूर्वं पीठादि संसक्तं दृष्ट्वा न ग्राह्यमात्रं तु
संयज्यमानं पादपुच्छेननाऽन्वहं त्रिः प्रमाज्यं तथापि संसुग्ं मत्कुणास्तज्जातीये काष्ठे स्थाप्याः । उद्देहिकायुग्वस्त्रं विविकते

मुच्यते । अन्यामात्रे तास्त्रिले दौक्या वस्त्रं त्यक्त्वा तत्राऽऽयान्ति । लोके कृते पद्मदीनां दिनसप्तकं केदेषु विश्रामणमध्या-
दिकारणे शीतले निर्व्याघाते त्यागः । सूत्रचूर्णिवृत्तिष्वेवं दृश्यते, वृत्तिटिप्पने तु लोके कृते सप्त दिनानि यावत्केशाः शोष्य-
न्ते, मार्गगमनादिकारणे सकृदपि शोधिता निर्व्याघातशीतलप्रदेशे परिस्थाप्यन्ते इत्यस्ति, तत्रं तु ज्ञानिगम्यं । तथा गोच-
रादौ कीटकादियुक्तं पानकं शीघ्रं गाल्यते । अथ पथात्पतितास्त्वदाज्नादिलिप्तहस्तेनाऽप्युत्थियन्ते, नत्वेवं पाने सलेपेऽपि
प्रत्याख्यानमङ्गः । गतास्त्रीन्द्रियाः ॥ ५० ॥ 'चउ' अक्षिण अधरोगोत्खननाय चतुरिन्द्रियाणां ग्रहणं, तथा दृष्ट्यन्तर्धृताः
पादे रोगं धर्ययन्ति । दातृहस्त्वस्थेऽन्नादौ मक्षिकापातेऽग्रहणं, आचे तु पतितां ममुदृत्य 'नेह' ति स्नेहाक्तायाः क्षारेण
मस्मना गुण्डना, कोत्थलकारिका-भ्रमरी तद्गृहयुग्वस्त्रे, सर्वत्यागाः, अन्यवस्त्राभावे तावन्मात्रस्य छेदः । अन्यथाऽन्यत्र तद्गृ-
हस्य संक्रमणं कुर्यात् गताश्चतुरिन्द्रियाः ॥ ५१ ॥

[भावार्थस्त्वयं-वेदंदिपाणं आयसमुत्थं जलुगा गंडाहसु कज्जेसु गहिया तत्थेव विगिचिज्जइ, सत्तुया वा आलेवण-
निमित्तं ऊरणियासंसत्ता गहिया विसोहिता आयरे विगिचेति, असइ आगरस्स सत्तुएहि समं निवावाए, संसत्तदेसे वा कत्थइ
होज्ज अणाभोगगहणं तं देसं चेव न गंतवं, असिवाहंहिं गमेज्जा जत्थ सत्तुया तत्थ कूरं मग्गइ, न लहइ तद्देवसिए सत्तुए
मग्गइ, असइए चितिए जाय ततिए, असइ पडिलेहिय २ गिण्हइ, वेला वा अइक्कमइ अद्धाणं वा, संकिया वा मत्ते धेप्पंति,
वाहि उज्जाणे देउले पडिसयस्स वा वाहिं रयत्ताणं पत्थरिज्जणं उचरि एकं घणमसिणं पडलं तत्थ पल्लच्छिज्जंति, तिन्नि ऊरण-
यपडिलेहणाओ, नत्थिय जइ ताहे पुणो पडिलेहणाओ, तिण्णि मुट्ठिओ गहाय जइ सुद्धा परिशुज्जंति, एगंमि दिट्ठे पुणोचि

मूलाओ पडिलेहिअंति, जे तत्थ पाणा ते मछए सत्तुएहिं समं ठविज्जंति, आगराहसु विगिचइ, नत्थि वीयरहिएसु विगिचइ, एवं जत्थ पाणयंपि वीयपाए पडिलेहिता उग्गाहिए छुब्भइ, संसत्तं जायं रसएहिं ताहे सपडिगहं वोसिरउ, नत्थि पायं ताहे अंबिलिं पाडिहारियं मग्गउ, णो लहेज्ज सुक्कयं अंबिलिं उल्लेऊणं असइ अण्णंमिचि अंबिलिचीयाणि छोडूण विगिचइ, नत्थि वीयरहिएसु विगिचइ, पच्छा पडिस्सए पाडिहारिए वा अपाडिहारियं वा तिरालं पडिलेहेइ दिणे दिणे, जया परिणयं तहा विगिचइ, मायणं च पडिअप्पिज्जइ, नत्थि मायणं ताहे अडथीए अणागमणपहे छाहीए जो चिक्खल्लो तत्थ खड्डं खणि-ऊण निच्छिड्डं लिपित्ता पत्तणालेणं जयणाए छुभइ, एकसि पाणएणं ममाडेइ, तंपि तत्थेव छुब्भइ, एवं तिन्निवारं, पच्छा कप्पेइ सण्हकट्टेहि य मालं करंति चिक्खल्लेणं लिपइ कंटयछायाए य उच्छाएइ, तेण य भाणएणं सीयलपाणयं ण लयइ, अव-सावणेण कूरेण य भाविज्जइ एवं दो तिण्णि वा दिवसे, संसत्तं च पाणयं असंसत्तं च एगो न घरे, गंधेण विसंसिज्जइ, संसत्तं च गहाय न हिंडिज्जइ, विराहणा होज्ज, संसत्तं गहाय न समुदिसिज्जइ, जइ परिस्संता जे ण हिंडंति ते लिति, जे य पाणा दिद्दा ते मया होजा, एगेण पडिलेहियं बीएण ततिएणं, सुद्धं परिशुंजति, एवं चेव मइयस्सवि गालियदहियस्स नव-णीयस्स का विही ? महीए एगा उट्ठी छुब्भइ, तत्थ तत्थ दीसंति, असइ महीयस्स का विही ? गोरमथोवणे पच्छा उण्होदयं सियलाविज्जइ, पच्छा महुरे चाउलोदये, तेसु सुद्धं परिशुज्जइ, असुद्धं तहेव विवेगो दहियस्स, पच्छओ उयन्ता णियत्ते पडिलेहिज्जइ, तीराए सुत्तेसुवि एस विही, परोवि आभीयणाभोयाए ताणि दिज्जा । तेइंदियाण गहणं सत्तुयपाणाण पुब-भणिओ विही, तिलक्कीडयावि तहेव दहिए वा रक्षा तहेवू छगणकिमिओवि तहेव संघारगो वा गहिओ घुणाइणा णाए तहेव

तारिसए कट्टे संकामिज्जइ, उदेहियाहिं गहिए पोत्ते णत्थि तस्स विगिंचणया, ताहे तेसिवि लोढाइज्जइ, तत्थ अइंति लोए,
 छप्पइयाउ विसामिज्जंति सत्तदिवसे, कारणगमणं ताहे सीयलए निवायाए, एवमाइणं तहेव आगरे निवायाए विवेगो, कीडि-
 याहिं संसत्ते पाणए जइ जीवंति खिप्पं गलिज्जइ, अहे पडिया लेवाडेणेव हत्थेण उद्धरेयवा, अलेवडयं चेव पाणयं होइ, एवं
 मक्खियाचि, संघाडएण पुण एगो भत्तं गेण्हइ मा चेव छुब्भइ, वीयो पाणयं, हत्थो अलेवाडओ चेव, जइवि कीडियाउ मइं-
 याउ तहवि गलिज्जंति, इहरदा मेहं उवहणंति मच्छियाहिं वमी हवइ, जइ तंदुलोयगमाइसु पूयरओ ताहे पगासे भायणे
 छुहिता पोत्तेण दइरओ कीरइ, ताहे कोसएणं खोरएण वा उक्कड्डिज्जइ, थोवएण पाणएण समं विगिंचिज्जइ, आउक्कायं गमित्ता
 कट्टेण गहाय उदयस्स दोइज्जइ, ताहे अप्पणा चेव तत्थ पडइ, एवमाइ तेइंदियाणं, पूयलिया कीडियाहिं संसत्तिया होआ,
 सुक्कओ वा कुरो, ताहे शुसिरे विक्खिरिज्जइ, तहेव तत्थ ताओ पविसंति, सुद्धत्तयं च रक्खिज्जइ जाव विप्पसरियाओ । चउरिं-
 दियाणं आसमक्खिया अक्खम्मि अक्खरा उक्कड्डिज्जइत्ति चेप्पइ, परहत्थे भत्ते पाणए वा जइ मच्छिया तं अणेसणिज्जं, संजय-
 हत्थे उद्धरिज्जइ, नेहे पडिया छारेण गुंडिज्जइ, कोत्थलगारिया वा वच्छत्थे पाए वा धरं करेखा सव्वविवेगो, असइ छिंदित्ता,
 अब्भंमि य धरए संकामिज्जंति, संथारए मंहुणाणं पुब्भगहिए तहेव चेप्पमाणे पायपुंछणे वा, जइ तिन्नि वेलाउ पडिले-
 हिजंतो दिवसे २ संमज्जइ ताहे तारिसएहिं चेव कट्टेहिं संकामिज्जंति, दंडए एवं चेव, ममरस्सवि तहेव विवेगो, सअंडए
 सकट्ठो विवेगो, पूतरयस्स पुब्भमणिओ विवेगो, एवमाइ जहासंभवं विभासा कायवा] ' पच्चि '

पंचदिएहिं जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । मणुएहिं च सुविहिया, नायत्त्वा नोयमणुएहिं ॥ ५२ ॥

मनुजैश्च नोमनुजैस्तिर्यग्भिः ॥ ५२ ॥ ' मणु ' ' संज '

मणुएहि रलु जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । संजयमणुएहि तह, नायव्वाऽसंजएहि च ॥ ५३ ॥

संजयमणुएहि जा सा सा दुविहा होइ आणुपुब्बीए । सचिचेहि सुविहिया ! अचिचेहि च नायव्वा ॥ ५४ ॥
सचिचैर्जीवन्निरचिचैर्भृतैः ॥ ५३-५४ ॥ तत्र ' अण '

अणभोग कारणेण व, नपुंसमाईसु होइ सचित्ता । वोसिरणं तु नपुंसे, सेसे कालं पडिक्खिज्जा ॥ ५५ ॥

अनामोगेनाज्ञानेन, कारणेऽशिवदिना, ह्रीचजड्हादिषु दीक्षितेषु सचित्ता पारिष्ठापनिकी । तत्र ह्रीवे तुशब्दादनाभोगे दीक्षिते व्युत्सर्जनं, शेषे आमोग (गेन कारणे) दीक्षिते तथा जड्हादौ कारणसमाप्तिकालं प्रतीक्षेत । जड्हे तु वक्ष्यमाणं कालं प्रतीक्षेत ॥ ५६ ॥ कारणानि ' असि '

असिवे ओमोयरिए, रायडुट्टे भए व आगाढे । गेलन्ने उत्तिमडे, नाणे तवदंसणचरित्ते ॥ ५७ ॥

अशिवे व्यन्तरकृतेऽवमौदर्ये दुर्भिक्षे, रास्त्रि द्विष्टे, भये प्रत्यनीकेभ्यः, 'आगाढे' भृशं इति सर्वत्र योज्यं, ग्लानत्वे उत्तमार्थेऽनयने, ज्ञान इति पठने, दर्शने दर्शनप्रभावकसम्प्रत्यादिशास्त्रे पाठे, चारित्रार्थेषु कार्येषु कार्याय ह्रीवादि दीक्ष्यते ॥ ५७ ॥ ' राय '

रायदुंडुभएसुं, ताण्ह णिवस्स वाऽभिगमण्डा । वेज्जो व सयं तरस व, तथिस्सइ वा गिलाणस्स ॥ ५८ ॥

राजा दुष्टश्च तेषां भये त्राणार्थं राजमान्यादिह्रीवदीक्षा, नृपस्य चाऽभिगमनायाऽनुकूलनाय, वैद्यो वा स्वयं ह्रीवस्तस्य सम्बन्धी वा, तस्मिन् दीक्षिते ग्लानस्य तर्पिष्यति वा चिकित्सिष्यति ॥ ५८ ॥ ' गुरु '

गुरुणोच्च अपणो धा, पाणार्हं गिण्हृमाणि तत्पिहिर्हं । अचरणदेसा णिन्ते, तल्पे ओमासिचेहिं वा ॥ ५९ ॥

गुरोर्वाऽऽत्मनो वा परस्य वा ज्ञानादौ गृह्यमाणे तर्पिष्यत्युपकरिष्यति । अचरणो देशः, यत्र चारित्रं पालयितुमशक्यं, ततो देशात् 'णिन्ते' चि गच्छति निर्गच्छति । स्वजनबलान्भवतादिना स्तेनरक्षया वा तर्पयेत् । अवमाशिवयोर्वा ॥ ५९ ॥ 'एण्' एएहि कारणेहिं, आगादेहिं तु जो उ पञ्वावे । पंडार्हं सोलसयं, कए उ कले विगिचणया ॥ ६० ॥

पण्डादिपेडशकनिशीथोक्तं अयोग्यं आदिशब्दाजडादि, कृते तु कार्ये त्यजना कार्या ॥ ६० ॥ 'दुवि' दीक्षणीयं क्लीबं द्विधा इमज्ञं च, तत्र यो वेचि 'साधूनां क्लीबं दीक्षितुं न कल्पते' इति स ज्ञः ॥ ६१ ॥ 'अजा' पूर्वोक्तं न जानाति सोऽज्ञः । द्वयोर्दीक्षयै आगतयोर्वा दीक्षा न स्यादिति प्रज्ञापना क्रियते, यदि द्वावपि दीक्षानिषेधमिच्छतस्तदा न दीक्षा, नेच्छतोः पूर्वोक्ते कार्ये जाते चैप दीक्षाविधिः ॥ ६२ ॥ 'कडि'

कडिपट्टए य छिहली, कत्तरिया मंडु लोय पाटे य । धम्मकहसन्निराउळ, ववहारचिकिचणं कुज्जा ॥ ६३ ॥

कट्यां पट्टोऽस्य नश्यते १ शिल्वा स्थाप्याऽनिच्छतः कर्तव्या केशछेदः २ 'मंडु' चि गुण्डनं ३ लोचो वाऽऽ पाठो विपर्यस्तालापकादिः ५ धर्मकथाकथनं ६ तथा कार्यसिद्धौ त्यागकाले तस्मिन्न निर्याति संज्ञिनां श्राद्धानां कथनं ७ यथा ते मापयित्वा कर्षयन्ति । क्लीबं राज्ञः कुले गत्वा चेद्वक्ति तदा व्यवहारः कार्यो वक्ष्यमाणयुक्त्या विगिञ्चना त्यागः ॥ ६३ ॥
दारगाथा 'कडि'

कडिपट्टमंडछिहली, कीरति णवि धम्म अम्ह चेवासी । कत्तरि बुरेणऽणिच्छे, हाणी एकेक जा लोउ ॥ ६४ ॥

तस्मिन्ननिच्छत्यन्ये भणन्त्यस्माकमपीत्यादि द्वार १ ॥ ६४ ॥ 'सिंह' सिंहली नाम शिखोच्यते सा तस्य ध्रियते २
 कर्त्र्या कल्पनं, मण्डवीत्यादि स्पष्टं ३, कार्येण हेतुभूतेन लोचोऽपि ४ पाठो द्विधा ग्रहणशिक्षाऽऽसेवनाशिक्षा च । तत्र ग्रहणे
 ग्रहणशिक्षायां परमत्वानि ग्राह्यतेऽनिच्छति स्वमतोक्तानि परमतानि, तथाऽप्यनिच्छति विपरीताः स्वसमया आलापकाः
 पाठयाः । तथाऽऽसेवनायां चरणकरणानि न ग्राह्यते ॥ ६५ ॥ 'विया'

विथारगोयरे थेरसंजुत्तो रत्तिं दूरि तरुणाणं । गाहेइ ममंपि तत्तो, थेरअ जत्तेण गाहिति ॥ ६६ ॥

विचारे बहिर्भूमौ, गोचरे शिक्षायां स्थविरसंयुतः प्रेष्यते रात्रौ तु तरुणानां दूरे स्थाप्यते, चेत्स वक्ति 'ग्राह्यत शिक्षां
 ममाऽपि' ततः स्यविरा यत्नेन ग्राह्यन्ति ॥ ६६ ॥ 'वेर'

धेरत्ताकहा विसयण, णिदणा उट्टणिसियणे गुत्ता । चुकललितंमि यहुसो, सरोसमिब तज्जाए तरुणा ॥ ६७ ॥
 वैराग्यकथां विपयानां निन्दनां वदन्ति, उत्थाने निपीदने गुप्ताङ्गाः सन्तः क्लीबं क्रियायां 'चुक' अष्टं स्वलितं च तरुणाः
 सरोपमिव वर्जयन्ति विपरिणामाय ॥ ६७ ॥ 'क्त'

कतकंजा से धम्मं, कहिति मुंचाहि लिंगमेयंति । मा हण दुएवि लोए, अणुब्बत्ता तुज्झ सो दिक्खा ॥ ६८ ॥
 धर्मकथाः पाठयन्ति वा कृतकार्या तस्य स्वं धर्ममाह्वयन्ति यथा हे क्लीब ! परमपि (द्वयमपि) लोकं मा जहीत्यादि

॥ ६८ ॥ एवमुक्तेऽप्यनिच्छति 'सण्णि'

मण्णित्तरकस्मितो वा, भेसेइ कओ इहेस संविग्गो । ते सासती रायकुले, यदि सो बबहार मग्गिज्जा ॥ ६९ ॥

संज्ञिनां श्राद्धानां स्वरकर्मणां तलवरादीनां प्रज्ञापना कथनं, ते च गाढं भाषयन्ति, 'कुतो युष्मन्मध्येऽदः क्लीबं ? यात्वसौ नो चेद्वनिष्यामः,' इतरे साधनोऽपि ' मा त्रियस्य, गच्छ, इति प्रज्ञापयन्तीत्यादि ॥ ६९ ॥ द्वार ७ ' एए'

एएहि दिक्खिओहं, साहिल्ल लोरो ण याणते कोति । जह एतेहि दिक्खितो हं, वो ते विति ण दिक्खेमो ॥ ७० ॥

क्लीबं नरेन्द्राय ' एए 'त्यादि ' साहिल्ल ' वदेत्, ततोऽसावेभिर्दीक्षित इति राज्ञा ज्ञाते कटिपट्टादिना प्रतिषेधः । अथ लिङ्गे सति स्वयं गृहीतलिङ्ग इति प्रतिषेधः ॥ ७० ॥ ' अज्झा '

अज्झाविओ सि एतेहि, चेव पडिसेहो किचड्डीतं ? तो । छलियकहादी कइत्ति, कत्थ जती कत्थ छलित्ताइं ॥ ७१ ॥

एतैः पदैरेवाऽध्यायितोऽहमिति वक्ति, ततोऽन्यमतग्रन्थमस्माभिर्भाषित इति निषेधः, किं वाऽधीतं त्वया ? तत्राऽस्य छलितकथादेर्विरुद्धकथादेः श्राक् पठितत्वात् तत्कर्पणे उच्यते-क यतिः ? क्व च छलितादिः ? ॥ ७१ ॥ यतः ' पुषा '

पुषाव(सं)सुत्तं, वेरगकरं सत्तमविरुद्धं । पोरणमद्धमागहसाणियतं हवइ सुत्तं ॥ ७२ ॥

पूर्वापराभ्यां संयुक्तं सध्वन्यं सतन्त्रं सविस्तरं, पुराणं चिरन्तनमर्धमागधभाषया नितरां यतं बद्धं जैनसूत्रं स्यात् ॥ ७२ ॥ 'जेसु'

जे सुत्तगुणाभिद्धिता, तडिबवरीयाइं गाहिओ पुठिब । निच्छिण्णकारणाणं सा चेव विगिचणे जयणा ॥ ७३ ॥

ये छत्रगुणा उक्ताः, अत्र एव हेतोस्तद्विपरीतसूत्राणि पूर्वं ग्राहयेत् । ' निच्छिण्णे 'त्यादि समाप्तकारणानां यतीनां विग-
ज्जनेऽसावेवोक्ता वक्ष्यमाणा च यतना ॥ ७२ ॥ नायमेभिर्दीक्षित इति ज्ञातेऽन्यदेशे त्याज्यः । अन्ये त्वाहुर्नाऽन्यत्र गम्यं,
किन्तु उपपट्टेः श्रीगृहदधान्ता वाच्याः, राजन् ! यदि श्रीगृहे कोऽपि बुविक्रतस्तस्य किं युक्तं ? राजा वक्ति निष्काशयते,

तर्हस्याऽपि ज्ञानादिश्रीगृहविनाशित्वात् त्यागः । बहुस्वजनी वा क्लीबस्त्यक्तुं न शक्यते तत्रेयं यतना ॥ ७३ ॥ 'कावा'
 कावालि ए सरस्वे, तन्वण्णियवसहर्लिगल्वेणं । वेडुवगपन्वइए, कायन्व विहीए वोसिरणं ॥ ७४ ॥

कापालिको सरटकः, सरजस्को योगी, तत्त्वज्ञो बौद्धस्तत्र वृषभः कापालिकादिलिङ्गरूपेण निःसृत्य दूरे गत्वा बहुस्वजनं
 क्लीबं व्युत्सृजति । नृपादि कुलोद्भवो वेडुम्बको भण्यते, तस्मिन्नपि प्रव्रजित उक्तविधिना व्युत्सृजनं ॥ ७४ ॥ अत्र भाष्यं
 'निव', 'तुम'

निवहमवहुपक्खंमि, वावि तरुणवसह्यमिणं वेत्ति । भिन्नकहाओ भट्टाण घडइ इह, वध परत्तिथी ॥ ७५ ॥
 तुमए समगं धामंति, निगओ भिक्खमाइलक्खेणं । नासइ भिक्खुकमाइसु, छोद्वण तओवि विपलाइ ॥ ७६ ॥

नृपवछमे बहुपक्षे वा तरुणवृषभा इदं बुवते 'भिन्ना विरुद्धा व्रथाः कथा इह न घटन्ते व्रज परतीर्थे' । स चेद्वक्ति 'तुम'
 त्वया समं व्रजामि, ततो वृषभ आममित्युक्त्वा यथोक्तमिश्रुकादिवेपलक्ष्येण निर्गतो भिक्षुकादिषु तं क्षिप्त्वा नश्यत्यदृश्यः
 स्यात्ततः पलायते ॥ ७५ ॥ उक्ता क्लीबपारिष्ठापनिका । आदौ 'नपुंसमाईसु होइ सचिता' इत्यादिशब्देनाऽवरुद्धा गृहीता
 ये जहादयस्त इमे वक्ष्यमाणाः स्युः, शेषं स्पष्टं ॥ ७६ ॥ 'तिवि'

तिविहो य होइ जइो भासा सरिरे य करणजइो य । भासाजइो तिविहो, जलमम्मण एलमूओ य ॥ ७७ ॥

जइो जाब्बवान्, स त्रिधा मापाजइः शरीरजइः करणजइश्च । मापाजइो जलमूको मम्मणा मूकः एडमूकश्च ॥ ७७ ॥
 'जला' इव यथार्थं, यथा जलमन्जे बुडितो घटो 'बुड' इति इहशो यस्य ध्वनिः स जलमूकः । यथा एडको बोडुयते

तथा यो वक्ति स एडमूकः ॥ ७८ ॥ ' मम्म ' यस्य प्रजल्पतो वाक् उत्त्वच्यते स्वलति स मम्मणमूकः, एतस्य मेधागुणतो दीक्षा भवेन्नेतरयोः ॥ ७९ ॥ ' दंस '

दंसणणचरित्ति, तवे य समिईसु करणलोप य । उवइइंपि न गेण्हइ, जलमूओ एलमूओ य ॥ ८० ॥

करणयोगाः प्रतिलेखनाद्याः ॥ ८० ॥ ' णाण '

णणायट्टा दिक्खा, भासाज्जो अपच्चलो तस्स । सो य बहिरो य नियमा, गाहण उट्टाह अहिगरेणे ॥ ८१ ॥

इह ज्ञानार्थं दीक्षा दीयते, भाषाजडस्तस्य ज्ञानार्थस्याऽप्रत्यलः, यतः एडमूको नियमाद्बधिरो जलमूकस्य च ज्ञानादिग्राहणे उट्टाहाऽधिकरणे स्तः ॥ ८१ ॥ उक्तो भाषाजडः । ' तिवि ' ' अद्वा '

तिविदो सररज्जो, पंथे भिक्खे य होइ वंरणए । एण्हि कारणेहि, जडुस्स न कप्पई दिक्खा ॥ ८२ ॥

अट्टाणे यल्लिंभो, भिक्खायरियाए अपरिहत्थो य । दोसा सररज्जो, गच्छे पुण सो अणुणाओ ॥ ८३ ॥

शरीरजडद्विघस्त्रिपु स्थानेऽन्ययोग्य इत्यर्थः, यथा पथि मिक्षायां घन्दने च । तत्र शरीरजडेऽध्वनि पलिमन्थो वेलातिक्रम एव, द्वितीयं स मिक्षाचर्यापामपरिहस्तो जडुक्त्वेनाऽशीघ्रकारित्वाद्दक्षो मूर्खश्चशब्दात् तृतीयं वन्दनादावशक्तः । शरीरजडे यद्यच्येते दोषाः परं गच्छे ज्ञानादौ कारणेऽनुज्ञातः ॥ ८२ ॥ तथा ' उड्डु '

उड्डुस्तासो अपरकम्मो य, गेल्लमल्लापवगिगअहिउदये । जडुस्स य आगाडे, गेल्लण असमाहिमरणं च ॥ ८४ ॥

जडः स्तोकेऽपि कार्ये कृत उच्येच्छ्वासः स्यात्, तथा भक्तपानाधानयने मार्गगमनादौ वाऽपराक्रमोऽक्षमः । ग्लानत्वे

सत्युत्थानादौ, अग्नौ अहौ उदके च पलायितुमक्षमः । आगाढग्लानत्वेऽसमाधिमरणं च ॥ ८४ ॥ 'सेए'

सेएण ककलमाई, कुच्छेण (कुत्थणे) धुवणुत्पिळावणा पाणा । नत्थि गलओय चोरो, निदियमुंहाइ(व) वाए य ॥ ८५ ॥

कक्षादीनां स्वेदेन कोथनं, तदाऽम्भसा धावने प्राणा उत्प्लाव्यन्ते । एते नित्यं निविष्टाः खादन्ति नाऽन्यत् किञ्चिद्विदन्ति, यतो न स्याद्गलः कण्ठशोरः, खादितं ज्ञापयत्येवेत्यर्थः । जनो वक्ति 'ओदनार्थमेवे'ति मुण्डिता निन्दितमुण्डा इत्यपवादश्च । भाषाशरीरजडुवुक्तौ ॥ ८५ ॥ अतः करणजडुः 'इरि'

इरियासमिई भासेसणा य, आयाणसमिइगुत्तीसु । नवि ठाइ चरणकरणे, कम्मदुएणं करणजडो ॥ ८६ ॥

ईयांसमित्यादिष्वन्यस्मिन्नपि यो यथोक्तं चरणकरणे न तिष्ठति स करणजडुः ॥ ८६ ॥ 'एसो'

एसोवि न दिक्खिलज्जइ, उस्सगेणमह दिक्खिलओ होज्जा । कारणगएण केणइ, तत्थ विहि उवरि वोच्छामि ॥ ८७ ॥

एयोऽप्युत्सर्गेण न दीक्ष्यतेऽथ दीक्षितो भवेत् केनाऽपि कारणगतेन कारणोत्पत्त्या तत्राऽर्थे विधिसुपरीत्यग्रे वक्ष्ये ॥ ८७ ॥ 'जो य' कदाचिन्मम्मणमूकः प्रव्राज्यते स गुणदोषौ विचार्य ॥ ८८ ॥ 'मोत्तुं'

मोत्तुं गिलाणकज्जं, दुम्भेहं पडियइ जाव छम्मासा । एक्केके छम्मासा, जस्स व दहुं विगिचणया ॥ ८९ ॥

मेधावान् दीक्ष्यत इति प्रागुक्तं, दुर्मेधं तु ग्लानादिकार्याय दीक्षितुं, 'गिलाणकज्जं'ति ग्लानकार्यकारणकालं मुत्तवा पणमासान् यावत्पाठयेत् । एवं 'एक्केके'त्यादि, स्वकुले, ततो गणे, ततः संघे, प्रत्येकं पणमासाः पाठ्यः । 'जस्स'त्ति यं वा दृष्ट्वा प्राप्य जाडयं नश्येत्तस्याप्यर्थः, न स्याच्चेद्विद्वान्, ततो विवेचना त्यागः ॥ ८९ ॥ 'गच्छे' शरीरजडो गच्छे यथायुर्या-

पथतनया परिपाल्यते तथा तपःकर्म कार्यते ॥ ९० ॥ ' जो पु'

लो पुण करणे जन्तो, उफोसं तरस होति छम्मासा । कुळगणसंघनिवेशण, एवं तु विहिं तदि कुजा ॥ ९१ ॥
कारणजडः कारणे दीक्षितस्त्वस्योरुहं पणसात् यावत्सामाचारीशिक्षणं, ततः कुलादिषु निवेदनं कृत्वा एवं प्रायुक्तं
त्यागनिधिं कुर्यात् ॥ ९१ ॥ उक्ताः सचिचमनुजसंयता अथाऽचिचमनुजसंयताः ' आसु ,

आसुकारगिळणे, पथक्त्साए व आशुपुब्बीए । अचिचसंजयाणं, वोच्छामि विहीए वोसिरणं ॥ ९२ ॥
करणं कारोऽचिचीकरणं, आशु ग्रीमं करस्त्वदेतुत्थादिह यिस्रचिकादयस्तेर्योऽचिचीभूतो ग्लानो मन्दश्च सन् तथाऽशुपुब्ब्यां
देहपरिकर्मकरणानुक्रमेण मत्के प्रत्याख्याते योऽचिचीभूतः ॥ ९२ ॥ ' एव ,

एव य कालगंभी, मुणिणा सुत्तयगदियसारेणं । न तु कायव्व विसाओ, कायव्व विहीइ वोसिरणं ॥ ९३ ॥
एवं कालयते मृते माथौ ॥ ९३ ॥ अथ द्वारगाथे इमे द्वे ' पडि ' ' उट्टा ,
पडिल्लेणो विसो णंतरे य, काले दिया य रोओ य । कुसवेडिमा पाणर्ण-नियत्तणे य तर्णसीसंतवंगरणे ॥ ९४ ॥
वट्टाणैणामगंहेणे, पवोदिणे काउसैंगकरणे य । देमणे य असब्धीए, तत्तो अवलोर्धणे चैव ॥ ९५ ॥

महास्थण्डिलस्य प्रतिलेखना १ ' दिम 'त्ति दिग्भागवीक्षणं २ नन्तं चर्त्तं मृताच्छादनार्हं ३ तानि जपन्यतस्त्रीणि चश-
न्दाचयादिघनाष्टं ३ दियारात्रौ च साधौ काले मृत्यौ जाते सति लाञ्छनादि कार्यं ४ कुशप्रतिमा ५ पानीयमुपघातरक्षार्थं
सह ग्राहं ६ निवर्त्तनं कथंचिरस्थण्डिलालातिक्रमे आन्तर्वैव गम्यं न तेनैव पथा ७ तृणानि स्थण्डिले समानि श्लेष्याणि ८ ग्रीषं

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां कार्यं ९ मृतपार्श्व उपकरणं रजोहरणादि मोच्यं १० उत्थाने श्वस्य ग्रामादित्यागः ११ साधोर्नामि-
 ग्रहणे तस्य लोचादि कार्यं १२ परिष्ठाप्य संहारेणाऽप्रदक्षिणमगम्यं १३ ततः कायोत्सर्गः १४ रत्नाधिकादौ मृत उपवासः
 १५ अस्वाध्यायश्च न तु सर्वस्मिन् १६ ततो द्वितीयेऽह्नि परिष्ठापनाभूम्यवलोकनं १७ ॥ ९४-९५ ॥ अथ द्वाराणां
 व्याख्या ' जहि '

जहियं तु मासकल्पं, वासावासं च संवसे साहू । गीयथा पढमं चिय, तत्थ महाथंडिले पेहे ॥ ९६ ॥

संवसन्ति साधवस्त्वत्र ग्रामाद्बहिरासन्ने, मध्ये, दूरे च इति महास्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षन्ते, पत आधस्य हरितजनाकीर्णता-
 दिव्याघाते द्वितीये गम्यत इत्यादि ॥ ९६ ॥ अन्यकृता गाथा । द्वार १ । ' दिसा ' , ' पउ '

दिसा अवरदक्खिणा, दक्खिणा य अवरा य दक्खिणा पुब्बा । अवरुत्तरा य पुब्बा, उत्तरपुब्बुत्तरा चेव ॥ ९७ ॥
 पउरन्नपाणपढमा, वीयाए भत्तपाण ण ल्हंति । तइयाए उवहीमाई, नत्थि चउत्थीए सञ्जाओ ॥ ९८ ॥

दिशः क्रमावपरदक्षिणाद्याः-नैऋत १ दक्षिण २ पश्चिम ३ आग्नेय ४ चायव्य ५ पूर्वा ६ उत्तरा ७ ईशानाख्याः ८ ।
 तत्र प्रथमायां नैऋतायां प्रत्युपेक्षितायां प्रचुरमन्नं पानं वस्त्रादि च स्यात्, तस्यामसत्यां द्वितीयस्यां प्रेक्षणे भक्तादि न लभन्ते
 तृतीयस्यां प्रतिलेखितायाष्टपध्यादि न लभन्ते, शेषं स्पष्टं ॥ ९७-९८ ॥ ' पंच '

पंचमियाए असंलहि, छट्ठीए गणविभेयणं जाण । सत्तमिए गेलन्नं, मरणं पुण अट्टमी विंत्ति ॥ ९९ ॥

पष्ठ्यां गणस्य भेदं विभेदं जानीहि, शेषं स्पष्टं । तथाऽऽद्याया अभावे द्वितीयाऽपि प्रेक्षयते, तथाऽऽद्याद्याया एव गुणः,

एवमाद्यादीनामभावेऽग्रेतनाऽग्रेतनादिका प्रतिलेख्या, गुणस्त्वाद्याया एव । पूर्वस्यां २ सत्यां त्वेग्रेतनायाः प्रेक्षणे ग्रन्थोक्तो दोषः, द्वार २ ॥ ९९ ॥ 'पुवं'

पुवं दन्वालोपण, पुठिव गहणं च णंतकट्टस्स । गच्छंमि एस कप्पो, अनिमित्ते होवक्कमणं ॥ १०० ॥

साधवस्तिष्ठन्त एव पूर्वं वृणडगलछारादिद्रव्यालोकनं कुर्युः । शवाच्छादनाहीणाम् नन्तानां बहनाहकाष्ठस्य च ग्रहणं यतो विस्तारैर्ध्याभ्यां यत्प्रमाणुमुक्तं तस्मादधिकानि चोक्षाकर्तुरसुगन्धिवेतवासंसि, एकं तले क्षेप्तुमेकं परिधापनायैकमाच्छादनायेति जपन्पतः, बहु गच्छं तु ज्ञात्वा बहूनि स्थाप्यान्यन्यथाऽऽज्ञाभङ्गः । मलिनकुचेलानि न क्षेप्याणि जननिन्दा-दोषभावात् । तानि बह्वाणि दृपभाः सारयन्ति पाक्षिकादिषु प्रत्युपेक्षन्ते नाऽन्वहं मालिन्याप्तेः, गच्छ एव कल्पः अचारः । काष्ठमपि पूर्वमेव ग्राह्यं यतोऽनिमित्ते निष्कारणेऽप्यकस्मात्कस्याऽप्युपक्रमणं मृत्तिः स्यात्तदेव काष्ठग्रहणेऽप्यक्रमणेऽधिकरणं स्यात्, तच्च मृतं परिष्ठाप्य सागारिकाशयं ज्ञात्वा पथादानेयं वा परिष्ठाप्यं वा ॥ १०० ॥ 'सह' 'जं चे'

सहसा कालगयंमी, मुणिणा सुतत्थमहियसारेण । न विसामो कायव्वो, कायव्व विहीइ वोसिरणम् ॥ १०१ ॥

जं वेळं कालगओ, निष्कारण कारणे भवे निरोहो । छेयप्रबंधणजगणकाइयमत्ते य हत्थवडे ॥ १०२ ॥

अद्धि निशि वा यस्यां वेलायां कालगतो निष्कारणे तदैव निष्काश्यः, स्वजनचक्षुल्पसमहत्वमयादौ कारणे निरोधः स्थापनं भवेत् । स्थापने चाऽहुल्पन्तरे छेदनं, कर्त्तव्योः पादयोथाऽहुपुद्दयं संमील्यं बन्धनं, संस्तरकेण च सह बन्धनं, बालादीन् दूरे कृत्वा गीतार्थानां निर्भयत्वेन सत्कथाभिर्जागरणं, कायिकीशुग्मात्रकं च न परिष्ठाप्यं, यस्मात् कदाचिच्छबस्यो-

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां कार्यं ९ मृतपार्श्वे उपकरणं रजोहरणादि मोच्यं १० उत्थाने श्वस्य ग्रामादित्यागः ११ साधोर्नामि-
 ग्रहणे तस्य लोचादि कार्यं १२ परिष्ठाप्य संहारेणाऽप्रदक्षिणभागम्यं १३ ततः कार्योत्सर्गः १४ रत्नाधिकादौ मृत उपवासः
 १५ अस्वाध्यायश्च न तु सर्वस्मिन् १६ ततो द्वितीयेऽह्नि परिष्ठापनाभूम्यवलीकनं १७ ॥ ९४-९५ ॥ अथ द्वाराणां
 व्याख्या 'जहि'

जहियं तु मासकल्पं, वासावासं च संवसे साहू । गीयत्था पढमं चिय, तत्थ महाथंडिले पेहे ॥ ९६ ॥

संवसन्ति साधवस्वत्र ग्रामाद्दहिरासन्ते, मध्ये, दूरे च इति महास्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षन्ते, यत आद्यस्य हरित्तजनाकीर्णता-
 दिव्याघाते द्वितीये गम्यत इत्यादि ॥ ९६ ॥ अन्यकृता गाथा । द्वार १ । 'दिप्ता' 'पड'

दिप्ता अवरदक्खिणा, दक्खिणा य अवरा य दक्खिणा पुब्बा । अवरुत्तरा य पुब्बा, उत्तरपुब्बुत्तरा चेव ॥ ९७ ॥

पठरत्तपाणपढमा, धीयाप मत्तपाण ण ल्हंति । तइयाप उवहीमाई, नत्थि चउत्थीए सज्जाओ ॥ ९८ ॥

दिग्गः क्रमावपरदक्षिणाद्याः-नैऋत १ दक्षिण २ पश्चिम ३ आग्नेय ४ वायव्य ५ पूर्वा ६ उत्तरा ७ ईशानाख्याः ८ ।
 तत्र प्रथमायां नैऋतायां प्रत्युपेक्षितायां प्रचुरमन्नं पानं वस्त्रादि च स्यात्, तस्यामस्त्यां द्वितीयस्यां प्रेक्षणे भक्तादि न लभन्ते
 तृतीयस्यां त्रिलेखितायाष्टपण्यादि न लभन्ते, श्येपं स्पष्टं ॥ ९७-९८ ॥ 'पंच'

पंचमियाए असंखदि, छट्ठीए गणविभेयणं जाण । सत्तमिए गेळन्नं, मरणं पुण अट्टमी विंति ॥ ९९ ॥

पष्ठ्यां गणस्य भेदं विभेदं जानीहि, श्येपं स्पष्टं । तथाऽऽद्याथा अमावे द्वितीयाऽपि प्रेक्ष्यते, तथाऽऽद्याथा एव गुणः,

एवमाधादीनामभावेऽप्रेतनाऽप्रेतनादिका प्रतिलेख्या, गुणस्त्वाधाया एव । पूर्वस्यां २ सत्यां त्वेप्रेतनायाः प्रेक्षणे ग्रन्थोक्तो दोषः, द्वार २ ॥ ९९ ॥ 'पुवं'

पुवं दृव्यालोयण, पुन्त्रि गहणं च णंतकट्टस्स । गच्छंमि एम कप्पो, अनिमित्ते होतवक्कमणं ॥ १०० ॥

माघमस्तिष्ठन् एव पूर्वं वृणडगलठारादिद्रव्यालोकनं कुर्युः । श्रवाच्छादनादीणाम् नन्तानां वहनाहकाष्ठस्य च ग्रहणं यतो विस्तारद्वेष्याभ्यां यत्प्रमाणमुक्तं तस्मादधिकानि चोक्षाकर्तुरसुगन्धिश्चेतयामामि, एकं तले क्षेप्तुमेकं परिधापनायै रुमाच्छादनायेति जघन्यतः, षट्ठ गच्छं तु ज्ञात्वा वहति स्याथ्यान्यथाऽऽज्ञामङ्गः । मलिनकृचेलानि न क्षेप्याणि जननिन्दारूपमावात् । तानि वस्त्राणि दृषभाः मारयन्ति पाथिकादियु प्रत्युपेक्षन्ते नाऽन्वहं मालिन्याप्तेः, गच्छ एव रूपः आचारः । काष्ठमपि पूर्वमेव ग्राह्यं यतोऽनिमित्ते निष्कारणेऽप्यरुस्मारकस्याऽप्युपक्रमणं मृत्तिः स्यात्तदेव काष्ठग्रहणेऽपक्रमणेऽधिकरणं स्यात्, तत्र मृतं परिष्ठाप्य सागारिकाग्रयं ज्ञात्वा पश्चादनेयं न परिष्ठाप्यं वा ॥ १०० ॥ 'सह' 'जं वे'

महत्मा बालगयंभी, मुणिणा सुत्तत्थगहियसारेण । न विसामो कायव्वो, कायव्व विहीर वोसिरणम् ॥ १०१ ॥

जं वेळं बालगओ, निष्कारण कारणे भये निरोहो । छेयप्रबंधणजगणकाइयमत्ते य हत्थउडे ॥ १०२ ॥

अद्धि निश्चि वा यस्यां वेलायां कालगतो निष्कारणे तदैव निष्कारणः, स्वजनचाहुल्यममहत्वभयादौ कारणे निरोधः स्थापनं भवेत् । स्थापने चाऽहुल्यन्तरे छेदनं, करपोः पादयोश्चाऽद्भुष्टद्वयं संमील्य बन्धनं, संस्तारकेण च सह बन्धनं, बालादीन् दूरे कृत्वा गीतार्थानां निर्मयत्येन सत्कथाभिर्जागर्णं, कायिकीयुग्मात्रकं च न परिष्ठाप्यं, यस्मात् कदाचिच्छब्दस्यो-

र्याने 'हृत्पुटे' ति हस्तपुटेन कायिकीं लात्वा सिञ्चति । अच्छेदनादावाज्ञादयो दोषाः ॥ १०-२ ॥ यतः 'अन्ना'
अन्नाषिष्ठसरीरे, पंता वा देवया उ उष्टेजा । काश्यं ह्वनहृत्थण, मा उष्टे बुद्ध गुञ्जया ! ॥ १०३ ॥

अन्याधिष्ठे व्यन्तराधिष्ठे शरीरे छलः स्यात्, प्रान्ता प्रत्यनीका देवता वा शरीरं प्रविश्योत्तिष्ठेत्, तवश्छेदादि कार्यं !
एथमप्युत्थाने 'ह्वन्०' चामहस्तेन कायिकया सिक्तोच्यते 'मा उष्टे'त्यादि, हे गुह्यक व्यन्तर ? बुध्यस्व मा संथाराओ
उष्टेहि, यथेयं कूर्वातामपि ॥ १०३ ॥ 'चित्ता' 'दोन्नि'

चित्तमेज हस्तेन च, भीमं वा अट्टहास मुंचेजा । अभीएणं तत्थ उ, कायव्व विहीए वोसिरणं ॥ १०४ ॥

दोन्नि य दिवद्दोयेचे, इभमया पुत्तळा उ कायव्वा । समखेत्तंमि उ एक्को, अवह्दभीए ण कायव्वो ॥ १०५ ॥

चित्रामयेदित्यादि, तत्राऽभीतेनेत्यादि । इह यदा मृतस्तदा करांश्री सरलौ क्रियेतेऽंश्री मिल्येते, मुखे मुखपोतिर्बध्यात्,
द्वार ४। द्व्यर्धशेत्रे पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तमाने क्षेत्रे द्वे दर्भमये, समक्षेत्रे त्रिंशन्मुहूर्त्त एकः, अपार्द्ध पञ्चदशमुहूर्त्तेऽभिजिति च न
कार्यः ॥ १०४-५ ॥ 'तिण्णे'

विण्णेय उत्तराहं, पुणव्वस्सू रोहिणी विसाहा य । एए छ नक्खत्ता पणयालमुहुत्तसंजोगा ॥ १०६ ॥

पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तानि ९० षट्ठिकायन्त्रेण सह संयोगं कुर्युः ॥ १०६ ॥ 'अस्सि' 'तह' 'सय'

अरिमज्जित्थियमियमिर, पुस्सो मह फग्गु हत्थ चित्ता य । अणुराह मूल साढा, सवणधणिट्ठा य भइवया ॥ १०७ ॥

नह रेवश्चि एए पय्यरम ह्वंति तीसइमुहुत्ता । नक्खत्ता नायव्वा, परिट्ठक्कणविहीय कुसलेणं ॥ १०८ ॥

ममभिसया मरणीश्रो, अह अस्तेम साइ जेढा य । एर छ नकरसा, पनरसमुत्तसंजोगा ॥ १०९ ॥

आपाना पूर्वापादोत्तरापादा, 'मह' मया । एतु नक्षत्रेषु यथोक्तविष्यकरणे मामाचारीदोषः । 'अकरणे अत्रे दो कट्टे' इत्यादिचूर्णुक्तदोषाश्च द्वार ५ ॥ १०७-१०९ ॥ 'सुत'

मुत्तत्तत्तदुभयत्रिऊ, पुरओ धेतूण पाणय कुसे य । गच्छइ य जउद्वाहो, परिट्ठवेऊण आयमणम् ॥ ११० ॥

य्यार्थयोस्तदुभयस्य त्रिओ मात्रकेण सहासंसुष्टं पानीयं तथा चतुरंगुलाधिकहस्तमानान् समच्छेदेन अन्योन्यासम्बन्धान् कुन्नाश्च गृहीत्वा पुरतो (पृष्ठतो)ऽस्पृशद् (स्पृश्यन्) गच्छति, कुशाभावे केशराणि चूर्णानि वा गृह्णाति, येन प्राक् स्थण्डिलं दृष्टं स्यात् । परिष्ठाप्य यद्गुद्वाहः स्यात्तदाचमनं कार्यं, क्रोडर्थः ? चेत्सागारिकस्तदा यैर्व्यूढं ते करांहीन् धावित्वाऽऽचमन्ति । आचमनग्रहणेन यथा २ उद्वाहो न स्यात्तथा २ स्नानादि कार्यं, द्वार ६ ॥ ११० ॥ 'श्रंङि'

शंङिलवापाणं, अहवाधि अणिच्छिए अणाभोगा । भमिऊण उवागच्छे, तेजेव पहेण न नियत्ते ॥ १११ ॥

स्थण्डिलस्य जनाकीर्णत्वादिव्याघातेनाऽधवाऽनाभोगात् स्थण्डिलेऽतिक्रान्ते आन्त्वा स्थण्डिलमप्रदधिणय्य तस्मिन् स्थण्डिल उपागच्छेयुस्तेनैव पथा न निर्वर्तन्तेऽन्यथाऽसामाचार्युत्थानादिदोषाः, द्वार ७ ॥ १११ ॥ 'कुस'

कुसमुद्धी एगाए, अब्बोच्छिण्णाइ एत्थ धाराए । संथां संयरेजा, सव्वत्थ समो उ कायव्वो ॥ ११२ ॥

तत्र स्थण्डिले प्रमार्ज्यं एकया कुशमुष्ट्याऽच्छिन्नधारयेत्यादि ॥ ११२ ॥ 'विस'

विसमा जइ होज तणा, उवरि मज्जे व धेठ्ठओ वावि । मरणं गेलणं वा, तिण्हंपि उ निदिसे तत्थ ॥ ११३ ॥

त्याने 'हृत्पुटे' चि हृत्पुटेन कायिकां लात्वा सिञ्चति । अच्छेदनादावाज्ञादयो दोषाः ॥ १०-२ ॥ यतः 'अन्ना'
अन्नाविद्वत्सरीरे, पंता वा देवया उ उडेजा । काश्यं डव्यहृत्थण, मा उडे बुद्ध गुञ्जया ! ॥ १०३ ॥

अन्याविष्टे व्यन्तराधिष्ठे शरीरे छलः स्यात्, प्रान्ता प्रत्यनीका देवता वा शरीरं प्रविश्योत्तिष्ठेत्, तत्तच्छेदादि कार्यं !
एतमप्युत्थाने 'डव्य०' वामहस्तेन कायिकया सिक्त्वोच्यते 'मा उडे' त्यादि, हे गुह्यक व्यन्तर ? बुध्यस्व मा संथाराओ
उडेहि, यद्यं कुर्वतामपि ॥ १०३ ॥ 'चित्ता' 'दोन्नि'

चित्तमेज हसेजा य, भीमं वा अट्टहास मुंचेजा । अभीएणं तत्थ उ, कायव्व विहीए वोसिरणं ॥ १०४ ॥
दोन्नि य विवहरेत्ते, दव्वभमया पुत्ता उ कायव्वा । समखेत्तंमि उ एक्को, अवह्वडभीए ण कायव्वो ॥ १०५ ॥

त्रिगमयेदित्यादि, तत्राऽभीतेनेत्यादि । इह यदा मृतस्तदा करांही सरलौ क्रियेतेऽही मिल्येते, मुखे मुखपोतिर्बभ्यात्,
द्वार ४ । द्व्यर्थक्षेत्रे पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तमाने क्षेत्रे द्वे दर्भमये, समक्षेत्रे त्रिंशन्मुहूर्त्त एकः, अपार्द्धे पञ्चदशमुहूर्त्तसंभ्रजिति च न
कार्यः ॥ १०४-५ ॥ 'तिण्णे'

तिण्णेव उत्तराहं, पुणव्वसू रोहिणी विसाहा य । एए छ नक्खत्ता पणयाल्लमुत्तसंजोगा ॥ १०६ ॥

पञ्चचत्वारिंशन्मुहूर्त्तानि १० घटिकाश्चन्द्रेण सह संयोगं कुर्युः ॥ १०६ ॥ 'अस्सि' 'तह' 'सय'

अरिमण्णिकित्थियमियसिर, पुस्सो मह फग्गु हत्थ चित्ता य । अणुराह मूल साढा, सवणधणिट्ठा य महवया ॥ १०७ ॥
तद् रेवइनि एए पन्नरम हवंति तीसइसुद्धत्ता । नक्खत्ता नायव्वा, परिट्ठवणधिहीय कुसलेणं ॥ १०८ ॥

त्रयाणां वक्ष्यमाणानां ॥ ११३ ॥ ' उव ' -

उवरि आयरियाणं, मञ्जे वसहाण हेट्टि भिक्खुणं । तिण्हंपि रक्खणहा, सव्वत्थ समा उ कायव्वा ॥ ११४ ॥
समाः प्रस्वार्याः ॥ ११४ ॥ ' जत्थ '

जत्थ य नरिथ तणाइं, चुण्णेहि तत्थ केसरेहि वा । कायव्वोऽत्थ ककारो, हेट्ट तकारं च वंधेज्जा ॥ ११५ ॥

वृणाभावे तत्र चूर्णेर्नागकेसरैर्वाऽच्छिन्नधारयाऽभावे वा लेपादिभिरपि ककारः कर्तव्योऽधस्तकारं बध्नीयात्, द्वार ८
॥ ११५ ॥ ' जाए '

जाए विसाए गामो, तत्तो सीसं तु होइ कायव्वम् । उट्टतरक्खणत्था, एस विही से समासेणं ॥ ११६ ॥

यस्यां दिशि ग्रामस्तस्यां दिशि परिष्ठापयद्भिः शीर्षं कार्यं, वसतेरपि निष्कासयद्भिः पूर्वं पादौ पश्चाच्छीर्षं निष्कास्यं,
' उट्टि ' किमर्थमुचिष्ठतो रक्षणार्थं कोऽर्थश्चेदुचिष्ठत्तदा तस्यामेव दिशि याति, द्वार ९ ॥ ११६ ॥ ' चिण्ह '

चिण्हहा उवगरणं, दोसा उ भवे अचिधकरणंमि । मिच्छत्त सो व राथा, व कुणइ गामाण वहकरणं ॥ ११७ ॥

चिह्नार्थं यथास्थानमुपकरणं रजोहरणं मुखपोत्तिश्वोलरूपं तत्पार्श्वे स्थाप्यमचिह्नकरणे दोषा आज्ञाभङ्गादयः । स च देवो
जातः साधुलिङ्गमदृष्ट्वा मिथ्यात्वं गच्छेत् । यथोज्जयिनीश्राद्धो बौद्धलिङ्गमृतो देवो जातः, स्वेदेहे बौद्धलिङ्गं दृष्ट्वा मिथ्यात्वं
गतः, राजा वाऽनुपलक्षितं मृतं वीक्ष्य केनाऽप्यसौ हत इति ग्रामाणां वधकारणं कुर्यात् ॥ १७ ॥ ' वस '

वसहि निवेसण साही, गाममञ्जे य गामदारे य । अंतरउज्जाणंतर, निसीहिया उट्टिए वोच्छं ॥ ११८ ॥

वसतिः स्पष्टा १ निवेशनमनेकगृहमेकद्वारं फलहिकं २ 'साही' शाखापाटक रूपा ३ ग्राममध्यं ४ ग्रामद्वारं ५ ग्रामोद्यानयोरन्तरं
 ६ उद्यानं ७ उद्यानस्थण्डिलयोरन्तरं ८ नैपेधिकी स्थण्डिलं ९ एषु स्थानेषु श्व उत्थिते साधूनां विधिं वक्ष्ये ॥१८॥ ' वस '

वसहि निवेशन साही, गामद्वं चैव गाम मोक्तव्यो । मंडलकंडुदेसे, निसीहिया चैव रत्नं तु ॥ ११९ ॥

वसतौ निवेशने शाखायां वा श्व नीयमान उच्छिष्टति वसत्यादयस्त्याज्याः १ ग्राममध्य उच्छिष्टति ग्रामार्धं ४ चकाराद्
 ग्रामद्वारे च ग्रामो मोक्तव्यः ५, एवं ग्रामोद्यानान्तरे मण्डलं देशभागः ६ उद्याने काण्डं देशखण्डं मण्डलादधिकतरं ७
 उद्याननैपेधिकयोरन्तरे देशः ८ नैपेधिकयां स्थण्डिले मोक्तव्यं राज्यं ९ । तथा परिष्ठाप्य गीतार्थां गृहूर्त्तं पार्श्वे तिष्ठन्ति, कदाचि-
 बुच्छिष्टं, तत्र स्थण्डिल एवोत्थाय पतति वसतिस्त्याज्या । स्थण्डिलोद्यानान्तरे निवेशनमित्यादि ॥ ११९ ॥ भाष्यं ' वचं '

वचंते जो उ कसो कलेवर पवेसणंसि वोच्चत्यो । णवरं पुण पाणत्तं, गामद्वारंसि वोच्चवं ॥ २०७ ॥

व्रजति यः क्रमः कलेवरप्रवेशने स एव विपर्यस्तो हेयो नवरं ग्रामद्वारे नानात्वं न विपर्ययस्ततो ग्रामत्यागस्योभयत्र
 तुल्यत्वात् । निर्गूढश्च द्वितीयवारं द्वे राज्ये त्याज्ये, तृतीये वारे राज्यानि त्रीणि ततो बहुशोऽपि प्रविशति त्रीण्येव । ' वीर्यं
 वसहिमयंते तां चिय अनं च मुंचए रत्नं, तप्पभिद्ं तिन्नेव य रत्ताणि मुयंति पविसंते ' ॥ २०७ ॥ क्षेपकगाथार्थे
 उक्त एव । ' असि '

असिषाहकारणेहि, तत्थ वसंताण जस्स जो उ तवो ॥ अभिगहियाणभिगहिओ, सा तस्स उ जोगयखिड्डी ॥ १२० ॥

अशिवादिभिः कारणैर्वसत्यादिस्थानात्यागात् तत्रैव वसतां यस्य यत्तपोऽभिगृहीतमभिग्रहवद्धमनभिगृहीतं च तस्य

योगवृद्धिः कार्या, यथा नमस्कारकर्तुः पौरुषी पौरुषीकर्तुः पुरिमार्ध इत्यादि, सति सामर्थ्यं आचाम्लां यावदशक्तावेकाशन-
मपि, द्वार ११ ॥ १२० ॥ 'गिह्' ।

गिह् इणं एगस्स, दोण्हमहवाचि होज्ज सन्वेसि । खिपं तु लोयकरणं, परिणगणभेयवारसमं ॥ १२१ ॥

एकस्य द्वयोरथवा सर्वेषां नाम गृह्णाति तेषां क्षिप्रं लोचकरणं, 'चारसमंति' द्वादशं 'परिण' चि प्रत्याख्यानं देयम-
क्षमस्य दशमपष्ठचतुर्थादि । गणमेद इति ते गणात् कियत्कालं निष्कास्यन्ते, एवमकुर्वतोऽसामाचारी, द्वार ॥ १२१ ॥ 'जो ज'

जो जहियं सो तत्तो, नियत्तइ पयाहिणं न कायब्बं । उट्ठाणाई दोसा, विराहणा बालबुद्धाई ॥ १२२ ॥

यो यत्र नामे दक्षिणे वा स्यात् स तत एव निवर्त्तत, सर्वप्रदक्षिणं न कर्त्तव्यं, उत्थानादयो दोषा बालवृद्धादीनां
विराधना च, द्वार १३ ॥ १२२ ॥ 'उट्ठा'

उट्ठाणाई दोसा उ, हौति तत्थेव काउसगंगमि । आगम्भुवरसयं गुरुसगासे विहीए उस्सगो ॥ १२३ ॥

तत्रैव स्थण्डिले क्रियमाण उत्थानादयो दोषाः स्युः । ततो ग्राममागम्य, चैत्यं गत्वा, नत्वा ज्ञान्त्यै अजितशान्तिस्तवो
गुण्यः । 'तिन्नि वा थुईओ परिहायन्ति उकट्ठिअंति', ततो गुरुपार्श्वमेत्याऽविधिपारिष्ठापनिकी उत्सर्गः कार्यः सप्तविंशत्युच्छ्वासः,
एष बुद्धसम्प्रदायः । आचरणा पुनः—'उम्मत्थयरयहरणेणं किर गमणागमणं आलोइज्जइ ततो इरियावहिया पडिकमिज्जइ तजो
चेइयाइ वंदित्तेत्यादि सिवे विही असिवे न कीरइ' । 'उम्मत्थये'ति दसिका अग्रतः क्रियन्ते, वसतिस्थैर्विष्णुव्रखेलमात्राणि
त्याज्यानि स्थानं प्रमाज्ज्यं, द्वार १४ ॥ १२३ ॥ 'खम'

रमणे य असन्धाए, राइणिय महाणिणाय नियगा वा । सेसेसु नरिय रमणं, नेव असञ्जाइयं होइ ॥ १२४ ॥

क्षपणमुपयामोऽस्याध्यायश्च कार्यक्षेत्रनाधिकः स्वरिर्महानिनाद इति महाजनज्ञातो वा मृतो निजकाः स्वजना वा तस्य मन्ति, श्रेणेषु मायुषु मृतेषु क्षपणानध्यायौ न भवतः, द्वार १६ ॥ १२४ ॥ 'अव'

अवरज्जुयस्म तत्तो, सुत्तथ्विसारएहि थिरएहि । अवलोयण कायव्वा, सुहासुहगइनिमित्ता ॥ १२५ ॥

'अवरज्जुयस्म' अपरेद्यधि द्वितीयाहेऽवलोकनं कर्त्तव्यं शुभाशुभगतिज्ञानरूपनिमित्तार्थं, तच्च स्वरैर्महर्द्धिकस्याऽनशनिनो महावपमो वा, ॥ १२५ ॥ 'जं दि'

जं त्रिसि विकट्टियं खलु, सरीरयं अस्सुयं तु संविक्वे । तं त्रिसि सिबं वयंती, सुत्तथ्विसारया धीरा ॥ १२६ ॥

शरीरं यस्यां दिशि विनिष्काशितं खलु अक्षतं च तिष्ठेत्तस्यां दिशि शिवं सुभिधादि वदन्ति । यावद्दिनं चाऽक्षतं तिष्ठेत्ता-
वद्वर्षाणि सुमिदं ॥ १२६ ॥ 'एत्य'

एत्थ य थलकरणे, विमाणिओ जोइसिओ वाणमंतर समंमि । गट्टाप भवणवासी, एम गई से समासेण ॥ १२७ ॥

व्यवहाराद्गतेरवलोकनं, थल(श्व)त्यागस्थण्डिले स्थूलकरण उन्नतशुचि दृष्टायां वैमानिकः, ममशुचि ज्योतिर्व्यन्तरश्च ।
गड्ढायां गर्त्तायां ॥ १२७ ॥ 'एसा'

एसा ३ यिही सब्बा, कायव्वा सियंमि जो जहि यमइ । असिचे रमण विबद्धो, काउरसगं च वज्जेज्जा ॥ १२८ ॥

एष द्वारगाथाद्वयोक्तो विधिर्यः साधुर्यत्र क्षेत्रे वसति तेन शिवे प्रान्तदेवतोपमर्गवर्जिते काले कर्तव्यः । अशिवे त्वयज्ञा-

हेतौ उक्तविधिषु क्षपणं कायोत्सर्गं वर्जयेत्, लिङ्गं च पार्श्वे न मोच्यं, किन्तु मुहुत्तं वसतौ स्थाप्यते यथा स्वर्गतो वसति-
स्यं स्वाङ्गं वीक्ष्य सम्यग्दृक् स्यात् । येन संस्तारकेण नीतः स च खण्डित्वा त्याज्य एव, अपरं 'चित्रङ्गी' चि योगे वृद्धिः कार्या
यथा शिवं स्यात् ॥ १२८ ॥ अथ निगमयन्नाह ' एतो '

एतो दिसाविभागो, नायव्यो दुविहदव्वहरणं च । वोसिरणं अवलोयण, सुहासुहर्गईविसेसो य ॥ १२९ ॥

एषोऽनन्तरगाथाद्विकस्य अर्थो दिग्विभागो दिङ्मात्ररूपो ज्ञातव्यो द्विविधं द्रव्यग्रहणं चेति । पूर्वकालगृहीतं चन्द्रादि
पथात्कालगृहीतं कुशादि ज्ञातव्यं, तथा देहव्युत्सर्जनं द्वितीयेऽह्नि विलोकनं शुभाशुभगतिविशेषधेत्यादि संयतपारिष्ठापनि-
वयुक्ता । एषां द्वारोक्तविधीनां सर्वेषामकरण आज्ञामङ्गादि, द्वार १७ ॥ १२९ ॥ गताऽचित्तसंयतपारिष्ठापनिका । ' अस्सं '

अस्संजयमणुएहि, जा सा दुविहा य आणुणुवीए । सच्चित्तेहि सुविहिया ! अच्चित्तेहि च नायव्वा ॥ १३० ॥

सचित्तासंयतपारिष्ठापनिका अचित्तसंयतपारिष्ठापनिका च ॥ १३० ॥ तत्र सचित्तासंयतपारिष्ठापनिकामाह- ' कप्प '

कप्पट्टगरुह्यस्स उ, वोसिरणं संजयाण वसहीए । उदयपह बहुसमागम, विपज्जहाल्लोयणं कुज्जा ॥ १३१ ॥

कार्जपि स्त्री प्रतिकूलतया स्वायशोमिया वा दुष्कालादौ जीवनाय वा ' कप्पट्टगरुह्यस्स ' बालस्य संयतानां वसत्यां व्युत्स-
र्जनं कुर्यात्, तत्राऽयं विधिः-दिने दिने दृपभैः प्रातरपरारहे सायं वाऽर्धरात्रे वसतिः शोब्यास्त्यजन्ती दृष्ट्वा बोलः कार्यः-एषा
' बालं त्यक्त्वा याति ' । ततो लोकः समेतो यद्वेचि तत्करोतु चेन्न दृष्ट्वा तत ' उदगपहे 'त्यादि, उदकहारिणीनां पथि चतु-
दिश्यां यत्र जनानां समागमः स्यात्तत्र प्रविहाय त्यक्त्वा पश्चान्मुखाः श्रकाकादिरक्षणायाऽवलोकनं कुर्येयथा जनो वेत्ति

‘अमी कमपि प्रतीक्ष्यमाणोऽस्ति’ । केनाऽपि जले दृष्टे नलन्ति, गता सचिचासंयतपारिष्ठापनिका ॥ १३१ ॥ ‘पडि’

वह्निणीयसरीरदृष्टे, षणीमगार्दिसु होइ अचिचा । तोयेस्सकालकरणं, विष्णजहविगिचं कुञ्जा ॥ १३२ ॥

प्रत्यनीकेन मृतगुरीशेषणे कृते, र्नीपके नाऽऽगते मृते, आदिशब्दात्केनाऽपि हत्वा तत्र त्यक्तेऽसंयतपारिष्ठापनिकाऽ-
चिचा स्यात्, तत्रोपेभ्यां न कार्या तदेव नीलकरणं, चेत्कोऽपि नाऽऽयातस्तदा स्वयममागारिकादौ स्थाने निप्रनह्यात् । तद्व्या-
देविकेकं त्यागं च कुर्यात्, गताऽचिचासंयतपारिष्ठापनिका ॥ १३२ ॥ ‘णोम’

णोमनुपपदि जा सा, तिरियदि सा य होइ दुविहा ३ । सचिचेदि सुविहिया ! अचित्तेदि च नायव्या ॥ १३३ ॥

नोमनुजैस्तिर्यग्भिः पारिष्ठापनिका या सा द्विधा स्यात् सचिचतिर्यग्पारिष्ठापनिकाऽचिचतिर्यग्पारिष्ठापनिका च
॥ १३३ ॥ ‘चाउ’

थावलोयमगार्दिदि, जलपरमार्दिण होइ सचिचा । जलथलतहकालाण, अचित्ते विगिणण कुञ्जा ॥ १३४ ॥

तन्दुलोदकादिभिर्जलचरादीनां पारिष्ठापनिका स्यात्, कोऽर्थः ? तन्दुलाम्बुना सह मत्सो मण्डूकी वा समेतौ तौ चाल्या-
म्बुना सह सचिचे जले नयेत् । मण्डूकी स्वयं जले याति मत्स्यस्तु क्षिप्यते । ‘जले’ त्यादि जलस्थलत्वगेषु कालगतेभ्यश्चि-
चनोमनुजपारिष्ठापनिका स्यात्कोऽर्थः ? निहगादिना मृतमत्स्योदरकारादागानीते निवेकं त्यागं कुर्यात् ॥ १३४ ॥ गता
असप्राणपारिष्ठापनिकाऽथ नोत्रमपारिष्ठापनिका ‘नोत्त’ ‘आहा’

नोत्तसपाणेदि जा सा, दुविहा होइ आयुपुब्बीए । आहारमि सुविहिया !, नायव्या नोअआहारे ॥ १३५ ॥

आहारमि उ जा सा, सा दुविहा होइ आणुपुवीए । जाया चैव सुविहिया !, नायव्वा तह अजाया य ॥ १३६ ॥
 आहारे उपकरणादौ च, आहारविषया याऽसौ पारिष्ठापनिका सा द्विविधा, हे सुविहिताः ! ज्ञातव्या, दोषात्प्राज्याहारविषया
 पारिष्ठापनिका जाता १, शुद्धाधिकाहारविषया पारिष्ठापनिका अजाता २ ॥ १३५-१३६ ॥ ' आहा '

आहाकम्मे य तदा, लोहविसे आभिओगिए गहिए । एएण होइ जाया, बोच्छं से विहीए बोसिएणं ॥ १३७ ॥
 आधाकर्मणि च तथा लोभात् सिंहकेसरिवदात्ते, विपकृते आत्ते, मक्षिकादिविपरया ज्ञाते, आभियोगिकव्रथादिमन्त्र-
 संस्कृते आत्ते, चेतोज्ञयथात्वादिलिङ्गज्ञाते सति, एतेनाऽऽधाकर्मादिदोषेण जाता स्यात् । ' से 'तस्य विधिना व्युत्सर्जनं वक्ष्ये
 ॥ १३७ ॥ ' एग '

एगंतमणावाए, अश्चित्ते थंडिले गुरुवइहे । छारेण अकमिच्चा, सिट्टाणं सावणं कुज्जा ॥ १३८ ॥

एकान्ते विजनेऽनापाते श्वकाकादिजन्तुद्वृक्षातरहितेऽचित्ते गुरूपदिष्टे स्थण्डिले क्षारेण भस्मनाऽऽक्रम्य संमिश्र्य त्रिधा
 त्रीन् वारान् श्रावणं कुर्यादमुकदोषादिदं त्यज्यत इति निरूप्यते । अधिधिज्ञेन तु न त्याज्यं । विपकृताभियोगिकयोरयं
 विधिः सयतनं कार्यः । आधाकर्मिकलोभात्तयोरप्ययमेव विधिर्विशेषस्तु वक्ष्यते ॥ १३८ ॥ ' आय '

आयरिए य गिलाणे, पाहुणए दुह्हे सहसलाहे । एसा खलु अजाया, बोच्छं से विहीए बोसिएणं ॥ १३९ ॥

आचार्याघर्थे तथा दुर्लभे विधिष्टे द्रव्ये सति सहसा च तल्लामे जाते सतीत्यादिहेतोरधिकग्रहणं स्यादेपाऽ-
 जाता ॥ १३९ ॥ ' एग '

पंगवमगान् अग्निं, यद्विले गुरुवदष्टे । आन्धोऽपि निष्णि पुंने, लिट्ठानं सायनं कुञ्जा ॥ १४० ॥

अनापते लोकरुष्टवापानरहित आलोकं प्रकाशे शुद्धाहारस्य त्रीन् पुञ्जान् कुर्यात् । आधारुर्मादिमूलगुणदृष्टे त्वेकमुत्तरगु-
णदृष्टे तु द्वाविति विशेषः, परमेत् त्रिषा श्रापणं च कुर्यात्, गताऽऽहारपारिष्ठापनिका ॥ १४० ॥ ' नोआ '

नोआहारसी जा मा, मा दुविहा होइ आयुपुन्नीए । उगएणमि मुविहिया !, नायन्ना नोयउवगएले ॥ १४१ ॥

नोउपरुणं सेण्मादि ॥ १४१ ॥ ' उर '

उगएणमि उ जा मा, मा दुविहा होइ आयुपुञ्जीए । जाया चेत्त मुविहिया !, नायन्ना तह अजाया य ॥ १४२ ॥

यग्राधुपरुणयिया जाताऽजाता च प्रागन्त् ॥ १४३ ॥ अत्र परः प्राह-' जाया '

जाया य यत्यपाए, वंश पाए न चीवरं कृता । अजाययत्यपाए, वोमत्थे तुच्छपाए य ॥ १४३ ॥

यत्रे पाये जातापारिष्ठापनिकं कायां, 'रंके'ति मूलगुणदृष्टं यत्रमेकस्मिन् स्थाने रंके कृन्वोत्तरगुणदृष्टं तु स्थानद्वये रंके कृत्वा
त्याज्यं । पात्रे तु मूलगुणदृष्ट एकं चीररत्नहं कुर्यात् विशेषित्यर्थः, उत्तरगुणदृष्टे तु द्वे । अजाता तु उत्तरायायोरेवं 'वोचन्थ'
विपर्यस्तं भेषं, कोऽर्थः ? शुद्धं यत्रमृत्तु धार्य, पात्रं तुच्छं रिक्तं स्यात्, अन्यकृत्यं गाथा । अत्र गुरुवदष्टेऽपि युक्तं,
यत्रचीरयोरेस्परत्वेन गदोपस्याऽपि शुद्धापत्तेः, परमेवं कायं ॥ १४३ ॥ ' दुरि '

दुविहा जायमजाया, अभिओगवित्से य गुदऽमुळा य । एणं च वोळ्णि निष्ण य, मूउत्तरमुञ्जजाढा ॥ १४४ ॥

जाताऽजाता चेति पारिष्ठापनिका दिद्या, तत्राऽभियोगिका पिपकृता तथाऽऽधारुर्मादिनाऽयुद्धा च जाता, युद्धा रजजाता ।

आभियोगिकविपकृतयोर्वह्नपात्रयोः खण्डित्वा त्यागः । मूलगुणाशुद्धे वस्त्र एको ग्रन्थिः पात्रेषु कर्णक एकरेखा कार्यी ।
उत्तरगुणाशुद्धे वस्त्रे द्वौ ग्रन्थी पात्रे च द्वे रेखे, शुद्धे वस्त्रे त्रयो ग्रन्थयः पात्रे तिस्रो रेखाः । ततो बहिरेकान्तानापाते त्यागः । पात्रं
तु पात्रबन्धरजस्त्राणाम्यां, बन्धनाऽभावे तु दवरकेण बद्धोर्ध्वमुखं तथा स्थान्यं यथा वायुप्रवेशजीवोत्पत्तिर्न स्यात्, तद्वस्त्रादि
चैव गृही लाति तथापि व्युत्सृष्टाधिकरणाः साधवः शुद्धाः । अन्यसाधुभिस्तु कारणादाचं चेच्छुद्धं तदा यावज्जीवं भुज्यते ।
अशुद्धं त्वन्यास्यां त्याज्यं ॥ १४४ ॥ 'नोड'

नोडवगरणे जा सा, चउन्निवहा होइ आणुपुब्बीए । उषारे पासवणे, खेले सिषाणए चेष ॥ १४५ ॥

नोडपररुणमुचारादि, तद्विषया या पारिष्ठापनिका, खेले गलश्लेष्मा, सिंघाणो घ्राणजः श्लेष्मा ॥ १४५ ॥ 'उच्चा' 'पुढ'
उषारं कुर्वतो छांयं, तसपाणस्क्त्तणट्ठाए । कायदुयदिसाभिगण्हे य, दो चेषऽभिगिण्हे ॥ १४६ ॥

पुडावि तसपाणसमुट्टिएहि, एत्थं तु होइ चउभंगो । पढमपयं पसत्थं, सेसाणि उ अप्पसत्थाणि ॥ १४७ ॥

इह कृम्यादिसंभवे लोकोपभोगाहं भुक्तुऽन्यदुच्छायायामुच्चारः कार्यः, बृक्षाभावे तूचारं कुर्वन्नुच्चारस्य स्वदेहेन त्रस-
प्राणरक्षार्थं छायां कुर्यात्, यावत्ते जीवाः परिणमन्ति । 'दुये'ति स्थावरत्रसभेदकायद्विकेऽग्रे गाथायां चतुर्भङ्गी वक्ष्यते, दिग-
भिग्रहश्च कार्यस्वत्र द्वे दिशावभिग्रहीयाद्यथा 'उभे मृतपुरीषे तु दिवा कुर्याद् उदुङ्मुखः रात्रौ दक्षिणतश्चैव तस्य चाऽऽयुर्न
हीयते' । पृथ्व्यादिस्थावरत्रसप्राणसमुत्थितेभेदत्र चतुर्भङ्गी-प्रतिलिखति प्रमार्जति चैवं स्थावराश्च त्रसा रक्षिताः १ ।
प्रतिलिखति न प्रमार्जति स्थावरा रक्षिता न त्रमाः २ । न प्रतिलिखति प्रमार्जति त्रसा रक्षिता न च स्थावराः । न च

प्रतिलिखति न प्रमार्जति श्यावरात्रसाथ न रक्षिताः, अत्र प्रथममङ्गरूपं पदं स्यावत्रसयोरैकत्वात्प्रशस्तं शेषाण्यप्रशस्तानि । एवं
 ढगलकमपि सुप्रतिलिखितं सुप्रमार्जितं वा योग्यं, सूर्यग्रामयोः पृष्ठि न देयात् ॥ १४६-१४७ ॥ ' गुरु '

गुरुमूलेचि वसता, अनुकूला जे न होति व गुरुणं । एएसि तु पयाणं, दूरदूरेण ते होति ॥ १४८ ॥

गुरुमूले गुर्धन्तिकेऽपि ॥ १४८ ॥ इति परिष्ठापनिकी गता । अत्र निषिद्धाचरणादिना योऽतिचारस्तस्मात्प्रतिक्रमामि ।
 एतदेवाऽऽह- ' पडिसिद्धानं करणे, किष्माणकरणे पडिकमणं । अमदहणे य तथा, विवरीय परूवणाए य ' ॥ १ ॥ प्रति-
 पिद्धानां दुर्घ्यानादीनां करणे, कृत्यानां शुमघ्यानादिकार्याणामकणो, जिनोक्तानामश्रद्धाने, विपरीतरूपणायां च कृतायां
 प्रतिक्रमणं स्यात् । एभिः कारणैर्यत्र योऽतिचारस्तस्मात् प्रतिक्रमामीति सर्वत्र मन्वन्धो ज्ञेयः । तत्र पञ्चभिः समितिभिः प्रति-
 क्रमामि, कोऽर्थः ? यत्पञ्च समितयः सम्यग् न पालितास्तस्य मिथ्यादुष्कृतं १५ ।

पडिक्रमामि छहिं जीवनिकाएहिं-पुढविकाएणं आउकाएणं तेउकाएणं वाउकाएणं वणस्सइ-
 काएणं तसकाएणं । पडिक्रमामि छहिं लेसाहिं-किणहलेसाए नीललेसाए काउलेसाए तेउलेसाए
 पम्हलेसाए सुक्कलेसाए । पडिक्रमामि सत्तहिं भयठाणेहिं । अट्टहिं मयठाणेहिं । नवहिं वंभेचरगुचीहिं ।
 दसविहे समणधम्मे । एक्कारसहिं उवासगपडिसाहिं । वारसहिं भिक्खुपडिसाहिं । तेरसहिं किरि-
 याठाणेहिं ।

‘पडि० छहिं जीवनिकायेहिं’ जीवानां निकायाः समूहास्तैर्विराधितैर्योऽतिचारः १६ । ‘पडि० छहिं लेसाहिं’ लेश्यते श्लिष्यत आत्मा कर्मभिर्यथा सा लेश्या । ‘कृष्णादिद्रव्यसाचिव्यात्, परिणामो य आत्मनः । स्फटिकस्येव तत्राऽयं, लेश्याशब्दः प्रयुज्यते’ । १ । परिणामस्य बहुविधत्वेऽपि परिस्थूलत्वेन पदभेदाः कृष्णलेश्याद्याः स्युस्तत्र सामान्यतो लेश्या द्विधा-द्रव्य-लेश्या भावलेश्या च । तत्राद्या कृष्णादिद्रव्यमात्रमन्या तु कृष्णादिवर्णद्रव्यावष्टम्भजातः आत्मपरिणामस्तत्र कृष्णद्रव्यावष्टम्भादिविशुद्धः परिणामो जायमानः कृष्णलेश्यैवं नीलाद्या अपि, किन्तु नीललोहितवर्णद्वययोगिद्रव्यावष्टम्भात् कापोतलेश्या, लोहितवर्णद्रव्येभ्यस्तेजोलेश्या, पीतद्रव्यैः पद्मलेश्या, यतः सूत्रे ‘जल्लेसाइं द्वाइं आदियइ तल्लेसे परिणामे भवति’ । तथा मनःपर्यासिनामकर्मतो मनोयोग्यान्पुद्गलानादाय चिन्तयति, ते च मन्यमानाः पुद्गलाः सहकारिकारणान्मनोयोग उच्यन्ते, मनोयोगपरिणामश्च लेश्येति । तथाऽऽवश्यकवृत्तौ लेश्याद्रव्याणि सर्वकर्मप्रतिनिस्यन्दभूतानीत्युक्तं, अन्यत्र तु योगान्तर्गता-नीत्युक्तं परं योगान्तर्गतानीति घटते बहुकर्मक्षयेऽप्ययोग्यवस्थायां च लेश्याऽभावात् । अत्र दृष्टान्तो ‘जह’

जह जंबुतरुवरेणो, सुपक्कफलभरियनमियसालगो । दिट्ठो छहिं पुरिसेहिं, ते धिती जंबु भक्खेमो ॥ १ ॥

यथा-एको जम्बूपादपः, सुपक्कफलभृतान्यत एव नतानि शालाग्राणि शिखाग्राणि यस्य सः, पद्भिः पुरुषैर्दृष्टस्ते ब्रुवते जम्बूफलानि भक्ष्यामः ॥ १ ॥ ‘किह’

किह पुण ? ते वेत्तेको, आरुहमाणण जीवसंदेहो । तो छिद्विऊण मूले पाडेसुं ताहे भक्खेमो ॥ २ ॥

कथं पुनर्भक्ष्याणीति ? ते ब्रुवते, तत्रैक आह-वृक्षस्याऽऽरोहणे जीवसन्देहः स्यात्ततो वृक्षं मूलाच्छित्त्वा पातयित्वा च तदा

मस्यामः ॥ २ ॥ 'चित्ति'

चित्तिआह एवरेणं, किं छिण्णेणं तरुण अम्हंति ? । साहा महल छिदह, तइओ वेती पमाहाओ ॥ ३ ॥

द्वितीय आहाऽस्माकमेतावन्मात्रेण महातरुणा छिन्नेन किं ? महती शाला छिन्धा, तृतीयो वृते प्रशाखां छिन्त ॥ ३ ॥ 'गोच्छे'
गोच्छे पत्रतयओ उण, पंचमओ वेति गेण्हण फळादं । छट्टो वेती पढिया, एप्पियि स्याह वेत्तुं जे ॥ ४ ॥

चतुर्थः पुनर्गुच्छान् स्तम्बररूपाणि छिन्त, पञ्चमको वृते वृक्षात्पातयित्वाऽऽरुह च फलानि गृहीत, षष्ठः पतितान्येवैतानि
गृहीत्वा खादत ॥ ४ ॥ 'दिट्ठे'

दिट्ठंवरस्सोक्खणओ, जो वेति तरुचि छिन्न मूलाओ । सो वट्टइ किण्हए, सालमहहा ३ नीलाए ॥ ५ ॥

दृष्टान्तस्योपनयो युक्तिः, मूलाच्छिन्तैवद्यो वक्ति स कृष्णायां लेश्यायां वर्तते, महतीं शालां छिन्तेति वक्ता नीलायां
॥ ५ ॥ 'हव'

इयइ पसाहा फाऊ, गोच्छा तेऊ फला य पम्हाए । पढियाए सुफलेसा, अहवा अप्पणं उदाहरणम् ॥ ६ ॥

प्रशाखां च्छिन्तेति वक्ता कापोतलेश्यः स्यात्, गुच्छान् छिन्तेति वक्ता तेजोलेश्यः, फलानि लातेति वक्ता पद्मायां, पति-
तानि फलानि मक्षतेति वक्तुः शुक्ललेश्या । अथवाऽन्यदुदाहरणं स्याद्यथा ॥ ६ ॥ 'चौरा'

चौरा गामवहत्थं, विणिग्गया एगो पेति पाण्ह । जं पेच्छह सव्वं, दुपयं च चउप्पयं वाचि ॥ ७ ॥

ग्रामवधार्थं ग्रामलुण्टनार्थं पद् चौरा निर्गतास्त्रैको वृते यद्वद्विपदं चतुष्पदं वाऽपि पश्यत तद्वत् ॥ ७ ॥ 'चिइ'

विद्मो माणुस पुरिसे य, तद्मो सावहे चवत्ये य । पंचमओ सुब्बंते, छट्ठो पुण तत्थिमं भणइ ॥ ८ ॥

द्वितीयो मानुषान् हवेति वक्ति, तृतीयः पुरुषान्, चतुर्थः सायुधान्, पञ्चमो युध्यमानान् हत, षष्ठः पुनस्तत्रेदं भणति ॥ ८ ॥ 'एकं'

एकं ता इरह धणं, वीयं मारेह मा कुणह एवं । केवल हरह, धणंती, उवसंहारो इमो तेसि ॥ ९ ॥

एकं तावद्धनं हरत, द्वितीयं मारयत, एवं मा कुरुत धनहरणमेव केवलं कुरुतेति, तथा तेषां पणामुपसंहारो निगमनं यथा ॥ ९ ॥ 'सर्वे'

सन्वे मारेहती, बट्टइ सो किण्हलेसपरिणामो । एवं कमेण सेसा, जा चरमो सुक्कलेसाए ॥ १० ॥

यः सर्वं मारयतैवं भणति स कृष्णलेश्यायां वर्तते, एवं शेषाः क्रमेण नीलादिलेश्याः स्युर्यावचरमः शुक्कलेश्यायां ॥ १० ॥ 'आदि'

आदिल्लत्तिण्णि एत्थं, अपसत्था उवरिमा पसत्था व । अपसत्थासुं वट्टिय, न वट्टियं जं पसत्थासुं ॥ ११ ॥

अत्राऽऽद्याखिलेश्या अप्रगस्ता उपरिमाः प्रगस्ताः । यदप्रगस्तासु वर्तितं परिणामः कृतः प्रगस्तासु न वर्तितं ॥ ११ ॥ 'एस'

एसइयारो एयासु, होइ तस्स य पडिक्कमामित्ति । पडिक्कलं वट्टामी, जं भणियं पुणो न सेवेमि ॥ १२ ॥

एष पूर्वोक्तोऽतिचार एतासु लेश्यासु स्यात् तस्य प्रतिक्रमामीति यद्भणितं तत्राऽयं भावस्तस्याऽतिचारस्य प्रतिकूलं निन्दादिना वर्त्ते, न पुनस्त्वमतिचारं सेवे १७ ॥ १२ ॥

‘पडि० सचहिं मय०’ सप्तभयानां स्थानैर्भेदैः १८ । ‘अट्टहिं मय०’ मदस्थानैर्योऽतिचारस्तस्य ‘मिच्छामि दुक्कडं’ इति ध्वान्त्यपदेनेहाग्रेऽपि च सम्बन्धो मील्यः । ‘इहपर०’ गाथाद्धम्

इहपरलोयादाणमकन्हाआजीवमरणमसिलोए ’त्ति

‘इहे’ ति-इहलोकमयं तच्च मनुष्यादेः सजातीयलोकान्मनुष्यादितः १ । परलोकमयं मनुष्यादेः परस्मात् सिंहादितः २ । आदानमयं चौरादिभ्यो द्रव्यस्य ३ । अकस्मान्द्रयं बालकारणामावात्सहाजातं ४ । ‘आजीवे’ त्याजीविकाभयं कथमाजीविका भाविनीति ५ । मरणमयं स्पष्टं ६ । अश्लोकमयमयशोभयं ७ । ‘जाई’ त्यादि

जाईकुलबलरुवे तवईसरिए सुए लाहे ॥ १ ॥

जाति १, कुल २, बल ३, रूप ४, तपः ५, ऐश्वर्यं ६, श्रुत ७, लाभ ८ मदाः । मातृवंशो जातिः, पितृवंशः कुलं ॥ १ ॥ १९ । ‘नववंश’ ब्रह्म चर्यते पाल्यत इति ब्रह्मचर्यं तस्य रक्षाकृद्दुसिर्द्वित्तिर्ब्रह्मचर्यगुप्तिः । ‘वस’

वसंहिकहनिंसिञ्चिदियं, कुडुंतरैर्पुण्वकीलिर्पणीए । अइमायाहर्हरिविभूसेणा य नव वंभगुत्तीओ ॥ १ ॥

वसत्यादीनां नवानां वर्जनं नव ब्रह्मगुप्तयः स्युस्तत्र वसतिः स्त्रीपशुह्नीययुक्तं स्यानं १ । कथा स्त्रीणां स्त्रीभिः सह वा एकैकेन वार्ता कामकथा च २ । निपद्याऽऽसनं स्त्रीयुक्तं प्राग्निविष्टस्त्रीकं च ३ । इन्द्रियालोको नृणां स्त्रीणां वा ४ । कुड्यान्तरं दम्पतीस्वापयुक्तभिच्यन्तरं ५ । पूर्वक्रीडितस्मृतिः ६ । प्रणीतं सुस्त्रिग्धाहारः ७ । अतिमात्रोऽधिक आहारः ८ । विभूषणा देहशोभाकृतिः ९ ॥ १४ ॥ एताभिर्गुप्तिभिर्योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं २० । अत्र क्षेपकगाथाः—“ वसही इहत्थीहिं

संजुता दोषं पि दीवए मयणं । मयणेण दीचियाणं, नासइ घम्मस्स सन्नाहो ” १ ॥ द्वयोः साधुस्त्रियोरपि मदनं दीपयेत् ।
“ इत्थीकहा विरुद्धा, थणनयणनियंबवयणलडहत्तं । विव्भमकडक्खहसियं, सोढं मयणुइओ होइ ” ॥ २ ॥ स्त्रीकथा विरुद्धा
यतः स्तनौ नयनं नितम्बः कटी वदनमेतेषां लटभत्तं चारुत्वं, विभ्रमः सौभाग्यगर्वाद्ददनादीनामन्यथा निवेशस्तं, कटाक्षान्
हसितं च वर्ण्यमानं श्रुत्वा मदनोदयः । “ इत्थीमयलियत्तया-सणंमि तप्फंसफंसणे जयणा । दूसेइ मणं मयणो, कुट्टं जह
फंसदोसेण ” ॥ ३ ॥ स्त्रीमलिनीकृतशयानाक्षने स्त्रीशुक्त इत्यर्थस्तस्याः स्त्रियः स्पर्शस्य स्पर्शने यतना निषेधोद्यमः कार्यो
यथा कुपुः स्पर्शदोषेण परान् दूषयति तथा मदनः स्त्रीस्पर्शेन मनो दूषयेत् । “ इदियनिरिक्खणेणं, कडक्खविक्खेवथणनियं-
चाणं । दिट्ठिं दितो सुव्भइ, अइबलिओ वम्महो चलइ ” ॥ ४ ॥ इन्द्रियनिरीक्षणेन लिङ्गालोकनेन तथा कटाक्षविक्षेपस्तन-
नितम्बानां विषये दृष्टिं ददत् क्षुभ्यत्यतिबली मन्मथश्चलति । “ कुट्टंतरंमि मिडुणं, रमइ ररंरजियं विचिचेणं । उरघायक-
रणसदेण तेण दीविअए मयणो ” ॥ ५ ॥ मिथुनं रत्या रागेण रञ्जितं विचित्रेण प्रकारेण रमते, उरोघाते हृदयास्फालने
सति करुणशब्देन तेन मदनो दीप्यते । “ जं पुव्वकीलियं रमणिसरसयं हसियललियमहरसियं । संमरइ ताव मयणो, विद्धंसइ
घम्मझाणाओ ” ॥ ६ ॥ यद्रमण्या सह पूर्वकीडितं तथा हसितललिताभ्यां हास्यलीलाभ्यां सह रसितं सीत्कारादिना
शब्दितं साधुः संस्मरति तावन्मदनो घर्मध्यानाद्विध्वंसयति । “ धुज्जंतस्स पणीयं, अइनेहं सुक्कसंचयं कुणइ । सुकं दीवइ
मयणं, मयणेण जइत्तणं कुतो ” ॥ ७ ॥ अतिस्नेहं प्रणीतं वस्तु भुञ्जानस्य पुंसः शुक्रसंचयं करोति, ‘जइत्तणं’ यत्तित्वं कुतः ।
“ अइमत्तमोयणेणं, तत्तो वाहिज्जए अणंणेणं । ऊणोयरिया उववाससंद्धिया जयइ पंचसरं ” ॥ ८ ॥ अनिमात्रभोजनेन

वृत्तोऽनङ्गेन वाच्यते, ऊनीदरिका उपवाससंस्थिता उपवाससदृशाः पञ्चशरं जयन्ति । “ कामी कुण्ड विभूषं, विभूषिओ कामिणीउ पत्थेइ । कयलोपमलिणवत्थो, अह्वाय जयइ पंचमरं ” ॥ ९ ॥ यः कामी स्यात्स एव देहविभूषां करोति, ‘ नाऽकामी मण्डनप्रिय ’ इत्युक्तेर्विभूषितश्च सन् कामिनीः प्रार्थयते, वीक्षते । कृतलोचो मलिनवस्त्रश्चाऽह्वाय शीघ्रं पञ्चशरं जयति २० । ‘ दस० समण० ’ ‘ खंती ’

तंती य मदवज्रव, मुत्ती तव संजने य बोद्धव्वे । सच्चं सोयं आकिचणं च, वंभं च जइधम्मो ॥ १ ॥

शान्तिमार्दवाज्वमुक्तयः क्रोधादिकषायत्यागरूपाः, तपो द्वादशधाऽऽभ्यन्तरवाह्यभेदतः, संयमः पद्दजीवरक्षा वक्ष्यमाण-सप्तदशमेदो वा । सत्यं हितं तथ्यं च, शौचं परद्रव्यानाकाङ्क्षया चोक्षत्वमग्रमादो वा, आकिञ्चन्यं निर्ममता, ब्रह्म विषयत्याग इति दशधा यतेर्धर्मो बोद्धव्यः ॥ अन्ये त्वेवमिच्छन्ति “ खंती १, मुत्ती, २ अज्जव ३-मद्व ४ तह लाघवे ५ तवे चेव ६ । संजम ७ चियाग ८ ऽकिचण ९-योधव्वे वंभचेरे य ” ॥ १ ॥ लाघवं मृपाऽदत्तत्यागेन कर्मलघुता, त्यागो यतिभ्यो वस्त्रादिदानमाकिञ्चन्यमुक्तोपघावप्रतिबन्धः ॥ इह गुप्तिकायादीनां सामायिकानन्तरदण्डकोक्तानामप्यत्र कथनं संख्यानुरोधादुदुटं २१ । ‘ एका० उवासग० ’ उपासते यतीनित्युपासकाः श्रावकास्तेषां प्रतिमा प्रतिज्ञाविशेषास्ताभिः ‘ देम ’

दंसणवयसामाइय, पोसहपडिमा अवंभ सच्चित्ते । आरंभेसउद्धिठ, वज्जाए समणभूए य ॥ १ ॥

दर्शनं सम्यत्त्वं १ व्रतानि द्वादश २ सामायिकं द्विसन्ध्यं ३ पौषधः पर्वसु ४ प्रतिमा पर्वरात्री कायोत्सर्गः ५ । एषां पञ्चगुणानां घर्ता, तथाऽब्रह्म ६ सच्चित् ७ आरम्म ८ त्रेष्यप्रयोग ९ उद्दिष्टाहाराणां वर्जकः १० श्रमणभृतः साधुवेषश्च

११ । क्रमेण दर्शनप्रतिमा १ व्रतप्रतिमा २ धेकादशप्रतिमावानुपासकः स्यात्तत्र प्रेष्यप्रयोगोऽन्येनाऽऽरम्भस्य करणमुद्दिष्ट-
 स्वन्निमित्तकृत आहारः । भाष्यं—‘सम्मदंसणसंकाइसल्लपामुक्कसंजुओ जो उ । सेसगुणविण्णमुक्को, एसा खलु होति पडिमा उ’
 ॥ १ ॥ यः शङ्का जिनवचनसन्देहस्तदादिशल्यधिप्रमुक्तः सम्यग्दर्शनसंप्रुतः प्राकृतत्वाच्छब्दव्यत्ययः, श्राद्धस्त्रिकालपूजापर
 इत्यनुक्तमपि सम्यक्त्वशुद्ध्यै ज्ञेयं । तु पुनः शेषगुणैर्व्रतसामायिकादिभिर्विप्रमुक्तः स्यादेवा खलु प्रथमा प्रतिमा १ । ‘विहया
 पुण वयघारी, सामाहयकडो य तइयया होइ । होइ चउत्थी चउइसि, अट्टमिमाईसु दिवहेसु’ ॥ २ ॥ व्रतघारीति द्वितीया,
 यच्चूर्णौ “तस्स णं एगं वा अपोगां वा अणुवयाइ कयाइं भवंति” २ । कृतसामायिकः श्राद्ध इति तृतीया ३, चतुर्थी चतुर्दश्य-
 एम्यादिदिवसेषु । २ । ‘पोसह चउविहपी, पडिपुणं सम्म जो उ अणुपाले । पंचमि पोसहकाले, पडिमं कुणएगराईयं’ ॥ ३ ॥
 पौषधं चतुर्विधमपि पूर्णं सम्यग्योऽनुपालयति, यच्चूर्णौ “चाउइसिड्डमुद्दिट्ठपुण्णमासिणीसु, पडिपुणं पोसहं सम्मं, अणुपालिता
 भवति” ४ । पञ्चम्यां पौषधकाल एकरात्रिकीं प्रतिमां कायोत्सर्गं कुर्यात् । प्रतिमास्थोऽहर्तो निजदोषांश्चप्रतीकारं च ध्यायेत्
 । ३ । ‘असिणाणचियडभोई, पगासभोइत्ति जं मणिय होइ । दिवसओ न रत्ति, खुंजे मडलिकडो कच्छ ण विरोहे’ ॥४॥ स
 चाऽस्नातो विकटभोजीति प्रकाशभोजी स्यादिति यद्भणितं, ततो दिवसे सर्वाहारान् शुक्रे न तु रात्रौ । कृतमुकुल इति
 कौस्थः कच्छस्य न विशेषेण रोधो बन्धो मृत्कलकच्छ इत्यर्थः । ब्रह्मव्रतेऽनियमः, अतिबन्धो नेत्यर्थः । ४। ‘दिय बंभयारि राई,
 परिमाणकडे अपोसहीएहुं । पोसहिए रत्तिमि य, नियमेणं बंभयारी य’ ॥५॥ सा दिवा ब्रह्मचारी रात्रौ नियमान्मैथुनपरिमा-
 णकृत्, पौषधिको रात्रावपीत्यादि देशपौषधनिवृत्त्यर्थं भणितं । ५ । ‘इय जाव पंच मासा, विहरइ हु पंचमा भवे पडिमा ।

छट्टीए बंभयारी, ता विहरे जाव छम्मासा' ॥ ६ ॥ इति पञ्च मामान् यावत्, हु पूरणे, विहरति, यावच्छब्देन जयन्यत एनाहं
द्वयदं त्र्यहसुरकर्मतः पञ्च मासा ज्ञेयाः, एवमग्रेऽपि । पण्डर्यां ब्रह्मचारी कामकथां त्यजन् नवविषमल्लयुग्मि पालयन् विहरेत्
। ६ । ' मत्तम सत्त उ मासे, णवि आहारे सचिचमाहारम् । जं जं हेडिछाणं, तं तं परिमाण सवंपि ' ॥ ७ ॥ सप्तम्यां
सप्त मासाः सचिचत्ताहारं नाऽऽहारयेत् । इह यद्यद्यस्थानानां प्रतिमास्थानां पुण्यकृत्यं तत्तदुपरितनानां प्रतिमात्रवां
सर्वमपि ज्ञेयं । ७ । ' आरंभ मयंकरणं, अट्टमिया अट्टमास वज्जेह । नवमा णव मासे, पुण पेसारंभे विवज्जेह' ॥ ८ ॥ आर-
म्भस्य स्वयं करणमष्टमासान् वर्जयतीत्यष्टमी ८ । ' नभमे'त्यादि स्पष्टाः । प्रेण्यन्ते व्यापार्यन्त इति प्रेण्या अन्ये लोका-
स्तीरारम्भः प्रेण्यारम्भस्त्वं वर्जयति परैरारम्भं न कारयतीत्यर्थः ९ । ८ । इह पौषपिक आरम्भादिवर्जकश्च त्रिसन्ध्यं
चैत्यान्वन्दते । ' दसमा पुण दस मासे, उदिट्टकयंपि मत्त नवि खुंजे । सो दोई छुखुंडो, छिहल्लि वा धारए जाहिं' ॥ ९ ॥
तमेचोदिस्य यत्कृतं तदुद्विष्टकृतं मर्कतैव युक्ते, स क्षुरयुण्डः शिखां वा धारयेत्, (१) हि नियये । ९ । ' जं निहियमस्वजायं, पुच्छंति
निषाण नवरि सो आह । जह जाणे तो साहे, अह नवि तो वेति नवि जाणे ' ॥ १० ॥ यदर्थजातं द्रव्यं भूम्यादौ निहितं,
तत्पृच्छतां जनानां नवरं स वक्ति, द्वे मापे कल्पेते, यदि जानाति ततो जानामीति 'साह' इति वक्ति । अथ न जानाति ततो न
जानामीति व्रूते । १० । ' सुरखुंडो लोओ वा, रयहरण पडिग्गदं च गेण्हित्ता । समणभूओ विहरे, णवरिं सण्णायगा
उवरिं ॥ ११ ॥ ममिकारअबोच्छिन्ने, वच्चह सण्णायपल्लि दहुं जे । तत्थवि साहुव्व जहा, गिण्हइ फासुं तु आहारम्, ॥ १२ ॥
पूर्वं सुरयुण्डो लोचो वा, ततो रजोहरणं पत्तद्रहणं पात्रं च गृहीत्वा समितिगुप्तिथ्रमणभृतः ' सबाओ पाणाइवायाओ वेरमणं

जाव सबाओ राइमोयणाओ वेरमणं' एवं सम्यग्यतिघर्मवान् विहरेन्नवरं स्वज्ञातीनामुपरि ममकारे ममत्वेऽव्युच्छिन्ने स्वज्ञा-
 त्तियपल्लीं, द्रुष्टुं याति तत्राऽपि साधुवत्स्यात्, यथा साधुः प्राक् सिद्धमाहारं लातीत्येवमेपोऽपीत्यर्थः । भिक्षायां 'समणोवासगस्त
 पडिमापडिवन्नस्त भिक्खं दलहे'ति वक्ति । ११-१२ । ' एता एकारसमा, इकारसमासिया एयासु । पण्णवणवितहअसद-
 हाणमावाउ अइयारो' ॥ १३ ॥ एयैकादशमासिकी एकादशी प्रतिमा । एतासु वितथं प्रज्ञापनं कथनमश्रद्धानं वा कुरुत इत्य-
 तिचारो भवेत्तस्य मिथ्या दुष्कृतं । चूर्णो पञ्चम्या आरम्याऽन्त्यां यावत् ' जहणणेणं एगाहं वा दुगाहं वा तियाहं वा उक्कोसेणं
 पंचमासे' इत्यादि, अन्त्यायां यावत् ' एकारसमासे विहरेखा' । आद्यप्रतिमायास्वेको द्वौ मासौ चेति ज्ञेयं । तृतीयाद्यासु
 जघन्यत एकं द्वौ दिनावित्याद्यपि, यत उपासकदशवृत्तौ तु- 'वरदंसणवयजुत्तो, सामाइयं कुणइ जो संझासु । उक्कोसेण
 तिमासा, सा सामाइयपडिमा' ॥ १ ॥ इत्यादि, ' एवं उक्कोसेणं, इकारसमास जाव विहरे य । एगाहा इयरेणं, सबं सबत्थ
 पाएणं' ॥ १ ॥ इतरेण जघन्यपदेन एकाहादिमानं सर्वं सर्वप्रतिमासु प्रायेणैवं ज्ञेयं, चूर्णो ' कहं वि अन्नोचि पाढो दीसइ
 दंसणसावगो ? कयययकम्मे २ कयसामाइए ३ पोसहोववासनिए ४ राइभचविए ५ सच्चिचाहारविए ६ दियांबम-
 यारी राउपरिमाणकडे ७ दिया वि राओ वि वंमयारी असिणाणए भवइ, वोसिड्ढकेसकखमंसुरोमनहे' । अस्नानः केशक-
 शाभ्मथुरोमनखसंस्कारवर्जकः ८ । ' सारंभपरिणाए' - आरभप्रत्याख्यानसहितः ९ । ' पेसारंभपरिणाए' प्रेष्यारभ्वर्जकः १० ।
 ' उदिट्ठमत्तविजए समणब्भूए यावि भवइ इत्यादि लुत्तकेसए वा अचेले वा एगसाडिए वा संतरुत्तरे चा' अत्र ' संतरु-
 त्तरेति अंतरं रयहरणं पडिग्गहो वा उत्तरं पाओरणकप्पो कल्पचूर्णिः ०' ११ । २२ । ' वारसहि भिक्खु०' - शुद्धभिक्षाभोजी

भिक्षुस्त्वस्य प्रतिमाः प्रतिष्ठास्त्वामिः ' मासा '

मासाई सवंता, पढमा वितिसत्त (सत्त) राइदिणा । अहराई एगराई, भिक्खुपडिमाण बारसंगं ॥ १ ॥

मासिकयाद्याः सप्तमासिक्यन्ताः एवं सप्त प्राकृतत्वादिकण्प्रत्ययलुपू, ततः प्रथमा द्वितीया तृतीया सप्तरात्रिदिवा एवं दश, ततोऽहोरात्रिकी एकरात्रिकी चेति भिक्षुप्रतिमानां द्वादशकं, माण्यं- 'पडिवज्जइ संपुणो, संघयणधिइजुओ महासत्तो । पडिमाउ जिणमयंमी, संभं गुरुणा अणुणाओ' ॥१॥ वज्ररूपभनाराचक्रपभनाराचनाराचानामन्यतमसंहननी, धृत्या चित्तस्वाध्येन युतो महासत्त्वः सात्त्विक एताः प्रतिमा जिनमते सम्यग् गुरुणाऽनुज्ञातः प्रतिपद्यते ॥१॥ 'गच्छेच्चिय निम्माओ, जा पुब्बा दस भवे असं- पुण्णा । नवमस्स तह्ययत्थुं, होइ जहन्धो सुयाभिगमो' ॥२॥ स च गच्छ एव वसन् निर्मातः प्रतिमाकल्पपरिकर्मणि परिनिष्ठितः, आचार्यस्तु प्रतिमां प्रतिपद्यमानोऽन्यं गणधरं स्थापयित्वा गच्छाइवहिः परिकर्म कुर्यात्, स्थाप्यगणधराभावे गच्छान्तरेऽपि । तस्योत्कृष्टः श्रुताभिगमो यावद्दशपूर्वाण्यसंपूर्णानि, जघन्येन नचमस्य प्रत्याख्यानपूर्वस्य तृतीयमाचारारख्यं वस्तु यावत् । संपूर्णदशपूर्वादियो ह्यसोधचनत्वात्, धर्मदेशनया तीर्थे वृद्धिकारित्वात् प्रतिमां न प्रतिपद्यते । इहाऽऽधानां सप्तप्रतिमानां परिकर्मणेति तुलना स्यात्, सा च जघन्यतः प्रतिमातुल्यकालमनैव ज्ञेया, उत्कृष्टतो यावता कालेनाऽऽत्मा भाव्यते । आद्ययोः प्रतिमयोः परिकर्मणा प्रतिपत्तिश्चैकस्मिन् वर्षे, यथा प्रथमं गच्छमध्ये एकं मासं परिकर्मणा, ततो गच्छान्त्रिक्रम्यैकमासप्रतिमा १, पुनर्गच्छमेत्य द्वौ मासौ परिकर्मणा ततो गच्छान्त्रिक्रम्य द्विमासप्रतिमा पुनर्गच्छमेति । एवं तृतीयस्याः परिकर्मणाप्रतिपत्तिः द्वितीये वर्षे । तुर्यायास्तु तृतीये वर्षे, शेषाणां परिकर्मणा प्रतिपत्तिथाऽन्यस्मिन् वर्षे, यथा तुर्ये वर्षे पञ्चम्याः परिकर्मणा, पञ्चमे

तु तस्याः प्रतिपत्तिरेवं यावन्नवमवर्षे सप्तम्याः प्रतिपत्तिः, यतो वर्षासु प्रतिमापरिकर्मणा प्रतिपत्तिश्च न स्यात्, सप्तम्या
 अनु गच्छमागत्य मासेन वर्षाहं क्षेत्रं प्रतिलिखति, वर्षाहिसुपधि च स्वयोग्यमुत्पादयति । प्रतिमाधरश्च गच्छप्रतिबद्ध एव स्यात् ।
 आचार्योपाध्यायादयः पूर्वगृहीतमुपधि निक्षिप्याऽन्ययोग्यमुपधिसुत्पाद्य प्रतिमां कुर्युः । ' त्वेण १ सत्तेण २ एगनेण ३ सुत्तेण
 ४ बलेण ५ । य तुलणा पंचहा बुचा, जिणकण्पं पडिवज्जओ' प्रतिमा प्रतिपद्यमानस्य पूर्वमेया पञ्चधा तुलना उक्तास्त्वपसा १ सुत्त्वेन
 २ द्यत्तेण ३ एकत्वेन ४ बलेन ५ च । तत्र तपस्तुलना चतुर्थादौ पण्मासान्ते तपस्यनेकशोऽभ्यस्ते सति महातपसाऽपि मना-
 ग्लानेरभावे १ । "पढमा उवस्सयंमि १, वीया चाहिं २ तइया चउकंमि ३ । सुन्नहरंमि चउत्थी ४, तह पंचमिया मसाणंमि य ५" ।
 १ । प्रथमा सत्त्वतुलनोपाश्रये, द्वितीयोपाश्रयाद्बहिःश्छादितप्रदेशे, तृतीया चतुष्के रथ्याचतुष्करूपे, शेषं स्पष्टं । एषु स्थानेषु
 क्रमात् कायोत्सर्गे रात्रौ कृते परस्परशार्दौ रोमाञ्चमात्रस्याऽपि भयस्याऽनुत्पादे २ । सूत्रतुलना स्वनामवत् सिद्धान्तेऽस्खलिते कृते,
 सूत्रगणनमानेनैवोच्छ्वासस्तोकलवसुहूर्त्वादि कालज्ञाने, पूर्वाणां च प्रत्यक्षरं पूर्वपथिमानानुपूर्व्यां गुणने ३ । एकत्वतुलना संघाट-
 कसाधुना सह विचाराद्यभाषणे, पूर्वपरिचितस्त्रीदर्शने मुखवर्णभेददृष्टिरागाद्यकरणे, देहादौ निर्भमत्वेऽप्रमत्ते च ४ । बलतुलना तु
 शरीराशुष्ठमात्राद्याधारेण चिरस्थाने, मनसि तु महोपसर्गादिभिरप्यक्षोभतायां जातायां प्रतिमार्हः ५ । एवं तुलनाः कृत्वा प्रतिमाः
 करोति । प्रतिमात्रतो जयन्य उपधिर्यमध्वजो मुखपोतिः सप्तधा पात्रनियोगेथेति नवधा, स एवैकसूत्रकल्पेन दशधा, सूत्रकल्प-
 द्रययुत एकादशधा, ऊर्णाकल्पयुतश्च द्वादशधोरुच्छ्रुट उपधिमत्रिकचोली तु न स्तः । जघन्यतो जन्मपर्यायस्तस्यैकोनत्रिंशद्दर्षाणि
 यथा गर्माष्टमस्य दीक्षा, एकवर्षेण योगोद्धनं, ततः क्रमेण विशतितमे वर्षे दृष्टिवादोद्देश एवं सर्वाण्येकोनत्रिंशद्दर्षाणि, जघन्यतो

व्रतपर्यायस्तु विशतिवर्षाणि, तावत्पर्यायस्यैव दृष्टिवादीदेशात्, प्रतिमाप्रपन्नो मनस्यालोचनापदप्राप्तोऽनुद्घातिमं तपः कुरुते ॥३॥ परिकर्मणाविधिमाह—“वोसदृचतदेहो, उवसगसहो जहेव विणकप्पी । एसण अभिगहीया, मत्तं च अलेवयं तस्स” ॥३॥
 व्युत्सुष्टः संस्काराकरणेन त्यक्तो निर्ममत्वेन देहो येन मः । यथैव जिनकल्पी तथैवोपसर्गसहः साधुः स्यात् । एषणा भक्तादि-
 ग्रहणरूपाऽभिगृहीताऽभिग्रहवती स्यात्, यथा सप्तसु भक्तपानपणासु अन्त्याश्चतस्रः(पञ्च) एषणाः कल्पास्तत्राऽपि प्रतिदिनमेकैव
 पानस्याऽलेपाद्या स्यात्, वस्त्रस्य तु कार्पासिकाद्युद्दिष्टमेव वस्त्रं लास्यामि १ प्रेक्षितमेव २ परिभुक्तमेवोचरीयादितया ३ उज्जि-
 तधर्मकमेव लास्यामि ४ इति, चतसृष्वेषणास्वन्त्ये द्वे, कल्पे परं प्रायः स्योचितमानपुतमेव वस्त्रं कल्प्यं तदभावे तु यथाकृतमप्यु-
 चितवस्त्रासि यावत्, उचितप्राप्तौ तु प्राक्तनं त्याज्यं, मत्तं चाऽलेपकृतं वस्त्रं चणिकादि स्यात् ॥३॥ “गच्छा विणिक्खमिता पडि-
 वज्जे मामियं महापडिमम् । दत्तेगमोयणस्सा पाणस्सवि एग जा मासम्” ॥४॥ आद्ये द्वितीये वा चारित्रि स्थितः सर्वसंयक्षामणापूर्वं
 गच्छाद्विनिष्क्रम्य निर्गत्य स्वक्रियानिरुपसर्गतायं कायोत्सर्गं कृत्वा मासिकीं प्रतिपद्यते, तस्यां भोजनस्यैका दतिरविच्छिन्न-
 दानरूपा, पानस्याऽपि तत्रैकैव भवेत् । इह चैवं विधिः—प्रतिमाप्रतिपन्नस्य मिश्रायाश्चत्वारोऽभिग्रहा द्रव्यतो यथोक्तपणास्व-
 न्यतरैषणया एकस्य शुद्धानस्य याचकस्य वाऽर्थे आनीतस्य तेन च निषिद्धस्य दत्तशेषस्य वा निर्लेपस्य ग्रहणं, तत्राऽप्यस्य साधो-
 रियत्यो दत्तयः कल्प्या इति यत्र कोऽपि न वेत्ति तत्र भिक्षा ग्राह्येयंरूपाऽज्ञातोऽञ्छता १ । क्षेत्रत उद्यानिकायज्ञपाटकसेना-
 दिस्थानेषुम्बरमात्रं पिण्डस्योत्क्षेपनिक्षेपं च यत्र स्थितः पश्येत्तत्र स्थितो द्वारास्त्रायामदृष्टस्यैकं पादमुदुम्बरस्य मध्य एकं
 बहिः कृत्वा ददत्या दान्या हस्तेन २ । कालतस्त्वृतीयपौरुष्यामन्तरायादिदोपत्यागाय द्विपदचतुष्पदानां श्रमणादियाचकानां

तु तस्याः प्रतिपत्तिरेवं यावन्नवमवर्षे सप्तम्याः प्रतिपत्तिः, यतो वर्षासु प्रतिमापरिकर्मणा प्रतिपत्तिश्च न स्यात्, सप्तम्या
 अनु गच्छमागत्य मासेन वर्षाहं क्षेत्रं प्रतिलिखति, वर्षाहंमुपधि च स्वयोग्यमुत्पादयति । प्रतिमाधरश्च गच्छप्रतिचद्व एव स्यात् ।
 आचार्योपाध्यायादयः पूर्वशुद्धीतमुपधि निक्षिप्याऽन्ययोग्यमुपधिमुत्पाद्य प्रतिमां कुर्युः । ' तवेण १ सत्तेण २ एगन्नेण ३ सुत्तेण
 ४ बलेण ५ । य तुलणा पंचहावुत्ता, जिणकप्पं पडिवज्जो' प्रतिमा प्रतिपद्यमानस्य पूर्वमेपा पञ्चधा तुलना उक्तास्त्वपसा १ सत्त्वेन
 २ सुत्तेण ३ एकत्वेन ४ बलेन ५ च । तत्र तपस्तुलना चतुर्धादौ षण्मासान्ते तपस्यनेकशोऽभ्यस्ते सति महातपसाऽपि मना-
 ग्लानेरभावे १ । "पढमा उवस्सर्यमि १, वीया चाहिं २ तइया चउक्कमि ३ । सुन्नहरंमि चउत्थी ४, तह पंचमिया मसाणंमि य ५"
 । १ । प्रथमा सत्त्वतुलनोपाश्रये, द्वितीयोपाश्रयाद्बृहिश्रद्धादितप्रदेशे, तृतीया चतुष्के रथ्याचतुष्करूपे, शेषं स्पष्टं । एषु स्थानेषु
 क्रमात् कायोत्सर्गे रात्रौ कृते परस्पर्शादौ रोमाञ्चमात्रस्थाऽपि मयस्याऽनुत्पादे २ । सूत्रतुलना स्वनामवत् सिद्धान्तेऽस्खलिते कृते,
 सूत्रगणनमानेनैवोच्छ्वासस्तोकलवगृहूर्त्तदिकालज्ञाने, पूर्वाणां च प्रत्यक्षरं पूर्वपश्चिमानानुपूर्व्यां गुणने ३ । एकत्वतुलना संघाट-
 कसाधुना सह विचाराद्यभाषणे, पूर्वपरिचितस्त्रीदर्शने मुखवर्णमेददृष्टिरागाद्यकरणे, देहादौ निर्भमत्वेऽप्रमत्ते च ४ । बलतुलना तु
 शरीराहुष्ठमात्राधाधारेण चिरस्थाने, मनसि तु महोपसर्गादिभिरप्यक्षोभतायां जातायां प्रतिमार्हः ५ । एवं तुलनाः कृत्वा प्रतिमाः
 करोति । प्रतिमावतो जघन्य उपधियर्मध्वजो मुखपोतिः सप्तधा पात्रनियोगश्चेति नवधा, स एवैकद्वत्रकल्पेन दशधा, सूत्रकल्प-
 द्वययुत एकादशधा, ऊर्णाकल्पयुतश्च द्वादशधोत्कृष्ट उपधिमत्रिकचोली तु न स्तः । जघन्यतो जन्मपर्यायस्तस्यैकोनत्रिंशद्वर्षाणि
 यथा गर्माष्टमस्य दीक्षा, एकवर्षेण योगोद्बहनं, ततः क्रमेण विशतितमे वर्षे दृष्टिवादेदेश एवं सर्वाण्येकोनत्रिंशद्वर्षाणि, जघन्यतो

नाऽपक्रेत्, मर्मत्र पुनः सोपकरणधलेत्, विष्णुने तु पूर्वप्रतिलेखितस्थण्डिले कृत्वा यथास्थानं तिष्ठेत् । यत्राऽर्कोऽस्तस्त्वत्रैव
जले स्थले वा रात्रौ स्थित्वा अर्कं दीप्तौ चलेत् । अङ्गे मन्त्रितरजसि लभ्ये मन्त्रत्वेऽपरिणतेऽन्नपानार्थं नाऽऽदत्ते, उष्णाच्छीतं
शीतादुष्णं नैति, दुष्टेभ्यः पथो न चलत्यदुष्टैस्तु युगमानं दलति । हस्ताद्भिद्रन्तास्यास्यादि लेपं निना न घात्रति, देहं न कण्डू-
यते, दीर्घां न दत्ते, एवं मासं पूरयति । “पच्छा गच्छमईष्ट, एन दुमामि विमामि जा मत्त । ननर दत्तीकुट्टी, जा सत्त उ मत्त-
मासीष्ट” ॥ ५ ॥ पश्चान्मासादनु गच्छमुपैति विभूत्या, तथाहि मर्मप्रतिमानामन्ते स गच्छस्थानामन्नग्राममेत्य गुर्वादीनां स्वं
ज्ञापयति, ते च नृपादीनामुक्त्वा सर्वेभ्यो प्रवेशयन्ति, राजाधमाने माधुमाच्यादिसंधोऽप्युल्लोचकरणतुर्यादिनादानामक्षेपा-
द्युत्सर्गैः प्रवेशयति । एवं द्विमासिकी त्रिमासिकी यावत्सप्तमासिकी, ननर प्रतिमायां दत्तिदृष्टिर्वाच्या, द्वितीयस्यां
द्वे दत्ती मक्तस्य पानस्य चैवं यावत्सप्तम्यां सप्त दत्तयः ॥ ५ ॥ “ततो य अट्टमीया, हनद् हू पढमसत्तराह्दी । तीय चउत्थचउ-
त्थेणऽपणएणं अह विसेसो ॥६॥ उचाणगपासल्लीणिसल्ली चाधि ठाणे ठाइत्ता । सह उनसगगे घोरे, दिबाई तत्थ अविऋपो” ॥७॥
ततोऽष्टमी प्रथमा सत्तरान्दिवा भरति, इह प्रक्रमे तस्यां चतुर्थचतुर्थेनैरान्तरोपनासेनाऽपानेन पारणे चाऽऽचाम्लयुक्तेन च-
रेत् । दत्तिनियमस्तु न, चतुर्भिश्चतुर्थंस्त्रिभिराचाम्लैश्चाऽष्टमी स्यादेवं ननमीदशम्यामपि । अथाऽयं त्रिशेषः—म ग्रामाद्बहिरुत्तान
ऊर्ध्वमुखः शयितः, ‘पासल्ली’ति पार्श्वशयितो ‘णिसल्ली’ति निपद्यागान् ममपुततयोपप्रिष्टो नाऽपीति त्रिरुत्पार्थः । स्थाने उक्त-
क्रापयेष्टारूपे स्थित्वाऽविरुम्पो दिव्यादीन् घोरोपसर्गान् सहते ॥ ६-७ ॥ ननमीमाह—“दोषानि एरिमचिय, बहिया गामा-
इयाण णवरं तु । उक्कडुलगंडसाई, डंडाइतिउष ठाइत्ता” ॥ ८ ॥ द्वितीयाऽपि सत्तरान्दिवा इदृश्येन तपःपारणाभ्यां, नवरं

चाऽऽहारग्रहणकालवर्जं ३ । भावतोऽन्तरायाप्रीत्यादिदोषवारणाय द्वयादीनां भुजानानामर्थे आनीतस्य गुर्विणीबालवत्तास्त-
 न्यपायिकादिभिर्दीयमानस्य च वर्जनं ४ । जिनकल्पिकाः प्रतिमास्थाश्च किल गर्भमात्रे सति दात्रीं त्यजन्ति, गच्छवासि-
 नश्चाऽष्टमनवममासयोस्तथा जिनकल्पिकाः प्रतिमास्थाश्च बालकं भोजनसमर्थमपि निक्षिप्य ददतीं दात्रीं त्यजन्ति, गच्छ-
 वासिनस्तु क्षीरपानार्हमेव भुक्त्वा दात्रीं, मार्जारादिभिर्बालस्य विनाशहेतुत्वात् । प्रतिमावतो गोचरभूमयः पद् पेटाद्यास्तत्र पेटा
 मञ्जूषा तद्वत्संलग्नसर्वदिक्स्थगृहाटने १, अर्धपेटा तदर्धेन भ्रमेण २, गोमूत्रिका तदाकारेण चामदक्षिणतो भ्रमणे ३, पतङ्ग-
 विधिस्तिङ्गवद्गृहाणि भुक्त्वा भ्रमेण ४, शम्बूकावर्त्ता शङ्खावर्त्तवद्गृहेष्व्यावर्त्तकारेण भ्रान्तत्वा मध्ये प्रदेशे मञ्जूषाद्वा
 चहिर्निर्गमे च ५, गत्या प्रत्यागता अग्रतो गत्वा चलमानस्यऽटने ६, एताभामन्यतराभिग्रहः स्यादेता एव गोचरभूमयः ।
 शम्बूकावर्त्तमेदद्वयगणनेन क्रजुकया च सहाऽष्टसंख्याः सामान्यतः साधूनां स्युः । तथा स यत्र प्रतिमाप्रतिपन्नतयाऽज्ञातस्व-
 त्रैवैकरात्रं द्विरात्रं वा वमति यत्र तु ज्ञातस्वत्रैकरात्रमेव । तस्य चतस्रो भाषाः कल्पाः—याचनी संस्वारकोपाश्रयत्रिपया १ प्रच्छ-
 नी उपाश्रयत्रिपया सूत्रार्थमन्देहत्रिपया च २ अनुज्ञापनी उपाश्रयपूर्वस्थितसाधुत्रिपया ३ व्याकरणी प्रश्नोत्तरत्रिपया दीक्षोप-
 देशे च ४ । त्रीणि स्थानानि द्व्या त्रितिलिखितुं ततोऽनुज्ञापयितुं ततः स्थातुं च कल्पानि, आगमनगृहं देश्यकुटीविकटगृहं १,
 भित्तिरहिताऽऽच्छादनरहिता वा ग्राममण्डपिका २ निर्दोषद्रुमूलं च ३, एवं संस्तारा अपि वाच्याः—पृथ्वीशिला उद (इष्ट)-
 करूपा १ काष्ठशिला तल्पद्वः २ यथासंस्कृतं प्रागास्तीर्णं प्रासुकं निश्चलं पट्टादि ३ । तत्रस्थाने स्त्री सस्त्रीको वा नरोऽभ्येति
 न कल्प्यं तदपेक्षया साधोनिर्गन्तुं प्रवेष्टुं वाऽन्यादावप्येवमेव स आकृष्टः परं नाऽऽलम्बते । अद्रिदृष्यादीनां कण्टकाद्यं

प्रासां वितथप्ररूपणादितो योऽतिचारः कृतः ॥११-२॥ 'तेरसहिं किरिया०'-क्रिया कर्मबन्धहेतुस्तस्याः स्थानैः 'अट्टा'
अट्टाणद्धो हिसो-ऽकम्हो दिट्ठी य मोसंसदिण्णे" यः अब्भत्थमाणं मेत्ते," मायालोहे" रियाव्हिया ॥ ११ ॥

'अट्टे'ति अर्थदण्डः १, एवमनर्थदण्डः २, हिसादण्डः ३, अकस्मादण्डः ४, दृष्टिविपर्यासः ५, मृपाप्रत्ययदण्डः
६, अदत्तवृत्तिः ७, आख्यात्मिकी क्रिया ८, भानवृत्तिः ९, मित्रद्वेषवृत्तिः १०, मायावृत्तिः ११, लोभवृत्तिः १२, ऐर्याप-
थिकी क्रिया १३ ॥ अत्र दोषप्रकाशाः-“तसथावरभूएहिं, जो दंडं निसरइं हु कजंमि । आयपरस्म व अट्टा, अट्टादंडं तयं
विंति ” ॥ १ ॥ त्रसस्वावरभूतेपु दण्डवते निःस्यः क्रियते आत्माऽनेनेति दण्ड आरम्भस्तं, 'कजंमी'त्येव व्याख्यायति,
कायं मति निसृजति करोति आत्मनः परस्य चाऽर्थीय १ । “जो पुण सरडाइयं थावरकायं च वणलयाइयं । मारेत्तुं च्छिदिज्जण
व छेइ एतो अणट्टाए ॥२॥ सटः काकिण्डकस्तदाद्यं त्रमकायं वनलताद्यं स्थावरकायं मारित्त्वा छित्त्वा च छर्दयति दवान्
चा दत्ते, एपोऽनर्थदण्डः २ । “अहिमाइवेरियस्स व हिंसीसु हिंमई व हिंसहिई । जो दंडं आरोहइ हिंसादंडो भवे एसो ” ॥३॥
अद्यादेर्वणिो वैप मां अदिनव् हिनस्ति हिंसिप्यति चेति बुद्ध्या यो दण्डमारम्भमारोहति चटति ३ । “अन्नट्टाए निसिरइ,
कंडाइ अन्नमाहणे जो उ । जो व नियंतो सस्सं, छिदिज्जा मालिमाई य ” ॥ ४ ॥ यः कण्डं बाणमन्यार्यायाऽन्यस्मै कृते
निसृजत्यन्यं त्वाहन्ति, वाऽथवा यः शाल्यादिकं शस्यं नयन् गृह्णन् वृणादि छिन्द्यात् ४ । “एस अकम्हादंडो, दिट्ठिविज्जा-
मजो इमो होइ । जो भित्तममिचंती, काउं घाण्ज अहवापि ॥ ५ ॥ गामाईघाएसु व अतेण तेणंति चावि घाएज्जा । दिट्ठीवि-
वआते सो, किरियाठाणं तु पंचमयं ” ॥ ६ ॥ अयं दृष्टिविपर्यासो वक्ष्यमाणः स्यात्, यो मित्रं विपर्यस्तबुद्ध्याऽमित्रं वैरि-

ग्रामादीनां बहिरुत्कटुको लगंड तद्रच्छायी, शिरःपाष्णिभिरेव पृष्ठप्रदेशेनैव वा स्पृष्टभूभागः, दण्डवदायतो दण्डायतः, स एव
 दण्डायतको वा स्थित्वोपसर्गान् सहते ॥ ८ ॥ दशमीमाह—“तच्चाएवि एवं, णवरं ठाणं तु तस्स गोदोही । वीरासणमहवाची,
 ठाइञ्ज व अबन्नुञ्जो वा ” ॥ ९ ॥ तृतीयाऽपीदृश्येव तपोग्रामाद्बहिर्वस्त्यादिसाधर्म्यान्नवरं स्थानं तस्य गोदोहिकाऽथवा
 वीरासतं, यथा वामांहिदक्षिणोरुर्ध्वं वामोरूपरि दक्षिणोऽथवाऽऽद्रफलवत् कुब्जाकारस्तिष्ठेत् ॥ ९ ॥ ‘ एमेव अहोराई, छंडं
 भत्तं अपाणयं णवरम् । गामणयराण बहिया, वग्धारियपाणिए ठाणं ” ॥ १० ॥ एवमेवैकादश्यहोरात्रिकी, सा त्रिभिर्दिनैः
 स्यात्, तत्राऽऽद्यदिन आचाम्लं कृत्वाऽहोरात्रं ग्रामनगरादीनां बहिविस्तारितपाणिः प्रलम्बितभुजः स्थानं करोति, द्वितीय-
 तृतीयदिनयोस्तु पष्टमरुमुपवासद्वयं ॥ १० ॥ “एमेव एगराई, अट्टमभत्तेण ठाणवाहिरओ । ईसीपब्भारगए, अणिमिसनयणे-
 गदिट्ठीए ॥ ११ ॥ साहट्टु दोवि पाए, वग्धारियपाणि ठयई ठाणं । वाधारि लंबियभुओ, सेस दसासुं जहा भणियम् ” ॥ १२ ॥
 एवमेव द्वादश्यहोरात्रिक्यादावाचाम्लं कृत्वा रात्रौ ग्रामादेर्बहिरीपत्प्राग्भासत इपन्नप्रकायोऽनिमिपनयन एकदृष्टिरचिच-
 पुद्गलदचट्टिर्द्वावपि पदौ संहत्य चतुरद्वलान्तरौ कृत्वा विस्तारितपाणिः स्थानं कायोत्सर्गरूपं तिष्ठति, सूत्र एवं ‘वाधारिय-
 पाणिय’त्ति व्याख्याति, ‘वाधारी’त्यादेरर्थो लम्बितभुजः, पश्चादष्टमपानकं कुर्यादित्येषा चतुर्भिर्दिनैः स्यात् । शेषप्रतिमानां
 विधिं यथा ‘दसासुं’ दशाश्रुतस्कन्धमध्ये भणितं तथा जानीयात् । एकरात्रिक्यास्त्रिधा शुद्ध्याऽपालन उन्माददीर्घरोगधर्मभ्रंशाः,
 पालने त्ववधिमनःपर्यायकेवलज्ञानानि स्युः । सपरिकर्मणा सर्वाः प्रतिमा दशवर्षैः पूर्यन्ते, एवं सर्वासां प्रमाणं मासा ५६
 दिना २८, प्रतिमाघरा एकस्मिन्नुपाश्रय उत्कृष्टतः ( ) । प्रतिमाविचारो दशाव्यवहारप्रवचनसारोद्धारदिग्रन्थेभ्योऽलेखि ।

एतासां वितथप्ररूपणादितो योजविचारः कृतः ॥११-२॥ 'तेरसहि किरिया०'-क्रिया कर्मबन्धहेतुस्तस्याः स्थानैः 'अट्टा' अट्टाणद्धो हिता-डकन्हो दिट्टी य मोसडदिणो य । अब्भत्थमाण मेत्ते, " माथैलोदे " रियावहिया ॥ ११ ॥

'अट्टे'सि अर्थदण्डः १, एवमनर्थदण्डः २, हिंसदण्डः ३, अकस्मादण्डः ४, दृष्टिविपर्यासः ५, मृपाप्रत्ययदण्डः ६, अदत्तवृत्तिः ७, आश्यात्मिकी क्रिया ८, मानवृत्तिः ९, मित्रद्वेषवृत्तिः १०, भायावृत्तिः ११, लोभवृत्तिः १२, ऐर्यापथिकी क्रिया १३ ॥ अत्र क्षेपकगाथाः-"तसथावरभूएहि, जो दंडं निसरं हु कजंमि । आयपरस्स व अट्टा, अट्टादंडं तपे विति " ॥ १ ॥ त्रसस्थावरभूतेषु दण्ड्यते निःस्वः क्रियते आत्माज्जेनेति दण्ड आरम्भस्तं, 'कजंमी'त्येव व्याख्याति, कार्ये सति निसृजति करोति आत्मनः परस्य चाऽर्थाय १ । "जो पुण सरडाइयं थावरकार्यं च वणलयाइयं । मारेत्तुं छिडदिऊण व छट्टे एसो अणट्टाए ॥२॥ सरटः काकिण्डकस्तदाद्यं त्रसकार्यं वनलताद्यं स्थावरकार्यं मारित्त्वा छित्त्वा च छर्दयति देवान् वा दत्ते, एपोऽनर्थदण्डः २ । "अहिमाइवेरियस्स व हिंसीसु हिंसई व हिंसहिई । जो दंडं आरोहइ हिंमादंडो भवे एसो " ॥३॥ अद्यादेवैरिणो वैप मां अहिन्त् हिन्सि हिंसिण्यति चेति बुद्ध्या यो दण्डमारम्भमारोहति चटति ३ । "अन्नट्टाए निसिरइ, कंडाइ अन्नमाहणे जो उ । जो व नियंतो सस्सं, छिदिजा मालिमाई य " ॥ ४ ॥ यः कण्डं वाणमन्यार्थायाऽन्यस्मै कृते निसृजत्यन्यं त्वाहन्ति, वाऽथवा यः शाल्यादिकं शस्यं नयन् गृह्णन् तृणादि छिन्धात् ४ । "एस अकन्हदंडो, दिट्टिविवजासओ इमो होइ । जो भित्तममित्ती, काउं घाण्ज अहवावि ॥ ५ ॥ गामाईघाएसु व अतेण तेणंति वाचि घाएजा । दिट्टीविवजासे सो, किरियाठाणं तु पंचमयं " ॥ ६ ॥ अयं दृष्टिविपर्यासो वक्ष्यमाणः स्यात्, यो मित्रं विपर्यस्तबुद्धयाऽमित्रं वैरि-

णमिति कृत्वा घातयेत् । अथवाऽपि ग्रामादीनां घातेषु भङ्गेषु न्यायिनमप्यन्यायिनं कृत्वाऽस्तेनं स्तेनं वा कृत्वा घातयेत् ५ ।
 'आयुष्ठा नायगार्हण चात्रि अट्टाय जो सुसं वयइ । सो मोमपचर्हओ, दंडो छट्टो हवइ एसो" ॥७॥ आत्मार्थं ज्ञातकानां स्वज-
 नानां वाऽर्थाय ६ । " एमेव आयनायगअट्टा जो निण्हइ अदिन्नं तु । एमो अदिन्नवती अज्झत्थिओ इमो होइ " ॥ ८ ॥
 एमेवाऽऽत्मज्ञातकयोरर्थाय २ आध्यात्मिको दण्डोऽयं वक्ष्यमाणः स्याद् ७ । "न य कोवि किंचि भणए, तहवि य हियएण
 दुम्मणो किपि । तस्मज्झत्थी संमइ, चउरो ठाणा इमे हुंति " ॥९॥ कोऽपि किंचिन्न भणति तथापि हृदयेन स्वचित्तविकल्पा-
 देव किमपि दुर्मनाः स्यात्, तस्याऽऽध्यात्मिकी क्रिया शिष्यते, तस्या इमानि चत्वारि स्थानानि वक्ष्यमाणानि स्युः " कोहो
 माणो माया, लोहो अज्झत्थिकिरिय एवेसा । जो पुण जाइमयाई, अट्टविहेणं तु माणेणं " ॥ १० ॥ एषा क्रोधादिकाऽऽध्या-
 त्मक्रियैव ८ । "मत्तो हीलेड परं खिसइ परिभवइ माणवत्तेसा । मायपिइनायगाइणं, जो पुण अण्णे वि अवराहे ॥११॥ तिवं दंडं
 करेइ डहणंकणबंधताडणाइयं । तं मित्तदोसविची, किरियाठाणं हवइ दसमं ॥ १२ ॥ इकारममं माया, अन्नं हिययम्मि अन्न
 वायाए । अन्नं आयरई इय, सकम्मणा गूढसामत्थो" ॥१३॥ यो जातिमदादिनाऽऽविधेन परं हीलते इत्यादि, एषा मित्रद्वेष-
 यूपिक्रिया, हीला मनसा तर्जना, खिसा वचसा तर्जना, पराभवः क्रियया तर्जना, मानवृत्तिक्रियैषा ९ । मातृपित्रादीनां दहनाङ्क-
 नवन्वताडनादि, आदिशब्दाद्गोलनादि करोति १० । एकादशं स्थानं माया स्यात्, स्वकर्मणाऽन्यदाचरति च, गूढसामर्थ्यो
 गूढपरिणामः, एषा मायावृत्तिरुक्ता ११ । ' मायाविची एसा इत्तो पुण लोभविचीया । इणमो सावज्जारंमपरिगहेसु सत्तो
 महंतेसु ' ॥ १४ ॥ 'इत्तो' इतः 'इणमो' इयं 'महंतेसु' महत्सु मावद्यमयारम्मपरिग्रहेषु सकस्तत्परः । " तह इत्थीकामेसु, गिद्धो

अप्याणयं च रक्तरंजो । अत्रेति मत्पाणं, बहबंधणमारणं कुण्ड ॥ १५ ॥ एमा उ लोमविची, इरियागदहियं इञ्जो पत्रक्लामि । इह खलु अणगारस्म उ, ममिईगुचीसुगुत्सम् ॥ १६ ॥ मययं तु अप्यमत्तस्म मगतञ्जो जाव चम्पुपग्दंषि । निवपइ वा मुहमायि इ, इरियागदहिया किरिय एमा' ॥ १७ ॥ तथा स्त्रीषु कामेषु गृद्धः मन्नात्मानं च रत्नन्त्रेपां त्रथादि करोति १२ । 'इञ्जो' इत इयो चलनं तद्विज्ञिष्टः पन्था इर्यापयस्तत्र मवा इर्यापयिक्ती, व्युत्पत्तिमात्रमिदं भावार्थस्त्वयं-ममितिगुप्तिभ्यां सुपुप्त-स्य गुप्तंभूतस्याऽनगारस्य मततमप्रमत्तस्य मगततः पूज्यस्योपग्रान्तमोहादियुगस्थानानुवर्तिनो वा यच्चञ्जुःपङ्कमाऽपि निपतति सन्दते तान्त्र, इुरेगार्ये केमलयोगप्रत्यया गृह्णन्ना एकमामायिक्रयन्वत्वेनाऽल्पा मानवन्धरूपैषा क्रिया स्यात् तस्यां च कर्माऽऽद्यममये वदं द्वितीये वेदितं तृतीये निर्जीयते २४ ।

चउदसहिं भूयगामेहिं, पन्नरसहिं परमाहंमिएहिं, सोलसहिं गाहासोलसएहिं । सत्तरसत्रिहे संजमे, अट्टारसत्रिहे अर्धभे, एगूणत्रीसाए णायज्झयणेहिं, वीसाए अत्समाहिठाणेहिं ॥

'चउद० भूय०' भूतानां जीवानां ग्रामाः ममूहाः 'एणि०' ।

एणिदियमुद्दुमियया, सण्णियर एणिदिया य सच्चित्तिचउ । पञ्जत्तापञ्जता भेषणं चोरमगामा ॥ १ ॥

एकेन्द्रियाः गृह्णन्नाः १, इतरे पादराः २, पञ्चेन्द्रियाः संज्ञिनो देवनारकगर्मजाः ३, असंज्ञिनः संमूर्च्छजाः ४, तथा दि ५, त्रि ६, चत्तरिन्द्रिय ७ महिता एते मत्त भेदाः पर्याप्तापर्याप्तभेदेन चतुर्दशजीवग्रामाः । अन्ने पुण इत्य चउदम्

गुणठाणाणि पन्नवंति, 'मिच्छ' 'तत्तो'

मिच्छद्विही' सासायेणे य, तद् सर्ममिच्छद्विही य । अविरतसर्ममद्विही, चिरयोविरए पर्मस्ते य ॥ १ ॥
तत्तो य अर्प्यमतो, निर्धद्विअनियेद्विवापरे सुद्धमे । उर्वसंतखीणेमोहे, क्षेजोगी अजोगी य ॥ २ ॥

व्याख्या-मिथ्यादृष्टिगुणस्थानं १, सास्वादनदृष्टिगुणस्थानं २, तथा सम्यग्मिथ्यादृष्टिगुणस्थानं ३, अविरतसम्यग्दृष्टि-
गुणस्थानं ४, विरताविरतगुणस्थानं ५, प्रमत्तगुणस्थानं ६, ततोऽप्रपतगुणस्थानं ७, 'नियद्वि'चि निद्वृत्तिबादेरगुणस्थानं ८,
अनिद्वृत्तिबादेरगुणस्थानं ९, 'सुद्धमे'चि ब्रह्मसंपरायगुणस्थानं १०, उपशान्तमोहगुणस्थानं ११, क्षीणमोहगुणस्थानं १२,
मयोगिगुणस्थानं १३, अयोगिगुणस्थानं १४ । तत्र मिथ्या विपरीता दृष्टिर्जिनोक्तवस्तुप्रतिपत्तिर्यस्य स मिथ्यादृष्टिस्तस्य गुण-
स्थानं, गुणान्तो ज्ञानादीनां स्थानं, शुद्धितारतम्येन गुणानां स्वरूपमेद इत्यर्थः । तथा मिथ्यात्वेऽपि वर्तमानस्य जीवस्य ज्ञान-
मात्ररूपगुणवस्वाहुणस्थानत्वं, यत आर्षं 'सर्वजीवाणं पि य णं अकखरस्स अणंतभागो निच्चुग्घाड्ढिओ, जइ पुण सो आवरिज्जा
वो जीवो अजीवत्तणं पाविस्सा, सुद्धवि मेहसमुदए होइ पहा चेदस्सराणं' इति । इहाऽनादिमिथ्यादृष्टिः कोपि गिरिसरिदुपल-
पोलनाकल्पेनाऽनामोमनिवर्तनेनाऽध्यवसायविशेषरूपेण यथाप्रवृत्तकरणेनाऽऽयुर्वर्जसप्तकर्माणि पल्यासंख्येयभागहीनैकसागर-
कोटाकोटिस्थितिकानि कुर्यात्, तत्र च निविडकाष्ठग्रन्थिवहुर्मैधः प्रबलरागद्वेषपरिणामोऽभिन्नपूर्वैः कर्मग्रन्थिः स्यात् । उक्तं च
"गंठिचि सुद्धमेओ, कस्सवडयणरूद्रगूठिण । जीवस्स कम्मजणिओ, घणरागदोसपरिणामो" ॥१॥ इमं च ग्रन्थिं यावद-
मज्जा अपि यथाप्रवृत्तकरणेन कर्म क्षपयित्वाऽनन्तशुः समायान्ति न तु ग्रन्थि भिन्दन्ति, किन्तु भूयोऽपि व्यादृतः संक्लेशव-

आदुत्कृष्टस्थितीनि कर्माणि कुर्वन्ति । ग्रन्थिमेदं च विना न सम्यक्त्वादिलाभः, ग्रन्थि च भित्त्वा जीवः पुनः कर्मणामुत्कृष्टस्थितीनि
 वदन्तीत्यत एकवारमेव ग्रन्थिमेदः स्यादिति । इतश्च कश्चिन्महात्माऽऽसन्नमोक्षसुखः प्रचुरदुर्वारवीर्यप्रसरतीत्रपरशुनेव विशुद्ध-
 परिणामरूपेणाऽन्तर्मुहूर्त्तकालमानेनाऽपूर्वकरणेन ग्रन्थिमेदं विधाय विशिष्टतरविशुद्धिरूपमन्तर्मुहूर्त्तकालमानमनिष्टृत्तिकरणमनु-
 भवंस्त्र शेषमिथ्यात्वमोहनीयस्थितेरुदयधुणादूर्ध्वमन्तर्मुहूर्त्तं मुक्त्वा परतो वेद्यमिथ्यात्वदलिकाभावरूपमन्तर्मुहूर्त्तमानमन्तर-
 करणं करोति । उक्तं च-“करणं अहापवत्, नियट्टिमनियट्टि चैव भ्रष्टाणं । इयरेसि पढमं चिय, भण्णइ करणं तु परिणामो ”
 ॥ १ ॥ करणं यथाप्रवृत्तं १, 'नियट्टि'त्ति निवृत्तिकरणमपूर्वकरणापरनामकं २ अनिष्टृत्तिकरणं ३ चैत्र । एतन्नयं भव्यानां
 स्यादितरेपामभव्यानां प्रथममेव करणं भवति । तु पुनः करणं परिणामो भण्यते । “जा गंठी ता पढमं, गंठि समइच्छओ भवे
 भीअ । अनियट्टीकरणं पुण, सम्मत्तपुरकडे जीवे” ॥२॥ यावद्ग्रन्थिस्तावत्प्रथमं, ग्रन्थि समतिक्रामतो ग्रन्थि भिदानस्य द्वितीयं
 भवेत्, अनिष्टृत्तिकरणं पुनः सम्यक्त्तपुरस्कृते जीवे स्यात्, सम्यक्त्तं पुरस्कृतमासनीकृतं येन स तस्मिन् सम्यक्त्तवाभिमुख इत्यर्थः ।
 किं चाऽस्मिन्नन्तरकरणे कृते मिथ्यात्वमोहनीयकर्मणो द्वे स्थिती स्यातामेकाऽन्तरकरणात् प्राक्तन्यन्तर्मुहूर्त्तमात्रा, द्वितीया-
 त्वन्तरकरणानन्तरभाविन्यन्तःसागरकोटाकोटिमानेति, स्थापना चेयं । तत्राऽनादिकालात्प्रथमस्थितिभागं यावन्मिथ्यात्वदलि
 कवेदनादसौ मिथ्यादृष्टिरेव । किं चाऽर्हत्प्रणीतमेकमप्यक्षरमरोचमानो मिथ्यादृष्टिः स्याद्यतः “पयमक्खरं पि इक्कं जो न रोयइ
 मुत्तनिदिट्ठं । सेसं रोयंतो पि हु, मिच्छदिट्ठी सुणेयवो” ॥ १ ॥ तथा सम्यग्दृष्टिरप्यनन्तानुबन्धुदयान्मिथ्यात्वी स्यात्,
 मिथ्यान्वित्तो जघन्यत उत्कृष्टतोऽप्यनन्ता एव स्युरित्युक्तं मिथ्यादृष्टिगुणस्थानं १ । ततोऽन्तरकरणं प्रविष्ट आद्यसमयादार-

म्य मिथ्यात्वपुत्रलवेदनाऽभावात्तर्हृत्कालमानमौपशमिकमम्यत्तं लभते, उक्तं च—“ऊपरदेसं दद्विष्ठयं च, निज्झाइ वणदवो
 पप्प । इय मिच्छस्म अणुदए, उवसमसम्मं लहइ जीवो ” ॥ १ ॥ यथा वनदव ऊपरदेशं दग्धं च क्षेत्रं प्राप्य निष्यायति,
 शेषं स्पष्टं । तत उपशमिकसम्यत्तस्य जघन्यतोऽन्त्ये समये, उत्कृष्टतः पडानलिकासु त्रेपास्त्रनन्तानुचन्धिकपायोद-
 यात् सम्यत्तं वमन्नथया कोऽप्युपशमथ्रेणिप्रतिपत्तितोऽनन्तानुचन्धुदयात्सम्यत्तं नमन् सास्वादनमम्यगृष्टिः स्यात्,
 जघन्यतः समयानुत्कृष्टतः पडावलिकाम्य ऊर्ध्वमग्न्यं मिथ्यात्पोदयादमौ मिथ्यादृष्टिरेव भवति, तथा मह आ ईपत्तरसास्वा-
 दनेन वर्तत इति सास्वादनः, स चाऽमौ सम्यगृष्टिश्च सास्वादनमम्यगृष्टिस्तस्य गुणस्थानं । उक्तं च—“ उनसमसंमा पडमाणओ
 तु मिच्छत्तसंक्रमणकाले । सामायणो च्छानलि, भूमिमपतोव पवढंतो ” ॥ ११ ॥ मिथ्यात्वसंक्रमणकाल उपशमसम्यत्त्वनात्
 प्रपवन् जघन्यत एरुसामाधिक उत्कर्षतः पडानलिकः सास्वादनः स्यात्, यथा मालात्पतन् भूमिमप्राप्तोऽन्तरालवर्ती तथा
 सम्यक्त्वात् पतन्मिथ्यात्वमद्याप्यप्राप्तोऽन्तरालवर्ती । एते चैकमये कदाचिदुत्कृष्टतोऽसंख्येयाः प्राप्यन्त इति २ । तयोक्त-
 विधिना लब्धेनौपधरूपेनौपशमिकमम्यक्त्वेन मदनक्रोत्रनदशुद्धं मिथ्यात्त्रमोहनीयं कर्म जीवत्विधा करोति—शुद्धमर्घनिशु-
 द्धमशुद्धं चेति स्थापना । त्रयाणां चैषां पुञ्जानां मध्ये यदार्धशुद्धः पुञ्ज उदेति तदा तदुदयवशाज्जिनमतपरमतोभयास्थावान्
 जन्तुरन्तर्हृत्तं मम्यग्मिथ्यादृष्टिः स्यात् । सम्यक्तं मिथ्या च मम्यग्मिथ्ये, ईदृशे दृष्टी यस्य स मम्यग्मिथ्यादृष्टिस्तस्य गुण-
 स्थानं, उक्तं च—“ जह गुडदहीणि विममाणि भातरहियाणि हुंति मिस्माणि । भुंजंतस्म तहोभय-तदिद्धी मीसदिद्धी य ”
 ॥ १ ॥ अत्र च जिनघर्मोपरि रागो द्वेषश्च न स्यादित्यस्य मिथ्रदृष्ट्याख्यं तृतीयं नाम, यतः—“ रागं नवि जिणधम्ममे, नवि

दोसं जाइ जसस उदणं । मो मीसस विनागो, अतसुहृचं हवइ काल" ॥ १ ॥ तत ऊर्ध्वमवश्यं शुद्धपुञ्जोदयात् क्षायोपश-
 मिकसम्यक्त्वं, मिथ्यात्पुञ्जोदयान्मिथ्यात्वं च याति, यतः—“मिच्छाओ संकंती, अविच्छा होइ मम्ममीसेसु । मीमाओ वा दोसुं,
 सम्मा मिच्छं न उण मीसं" ॥ १ ॥ मम्यक्त्वान्मिथ्यात्वं याति न पुनभिश्रं, एतद्गुणस्थानस्थाधोत्कृष्टतोऽसंख्येयाः स्युरिति ३ । उक्तं
 कार्मग्रन्थिक्रमत्वं, सैवान्तिरुमतं तिरदं—कोऽप्यनादिमिथ्यादृष्टिजीनो यथाप्रवृत्तिकरणेन ग्रन्थिं प्राप्य गुर्नादिमामग्रीमद्भावेऽपूर्व-
 करणेन ग्रन्थिमेदक्षण एव पुञ्जत्रयं कृत्वाऽनिवृत्तिकरणेन शुद्धपुञ्जपुद्गलान् वेदयन्नुदीर्णस्य मिथ्यात्वस्य क्षयादनुदीर्णस्य च शुद्ध-
 पुञ्जीकृतत्वेन विपाकात्पुद्गलानुभवापेक्षया उपग्रमात्प्रदेशानुभवापेक्षया तूदयात्प्रथमत एव क्षायोपशमिक्रमम्यग्दृष्टिः स्यात् । तस्य पुञ्ज-
 त्रयरूपं यात्रन्मिथ्यादृक्गुणस्थानं, उक्तं च—“अप्युबेण त्तिपुंजं, मिच्छत्तं कुणइ कोद्वोवमया । अनियद्वीकरणेणं, सो सम्महंसणं
 लहइ" ॥ १ ॥ मम्यग्दर्शनमिति ध्यायोपशमिक्रमम्यक्त्वं, असौ च पुञ्जत्रये सत्यप्यनिवृत्तिकरणशशुद्धपुञ्जमेव याति नाऽन्त्यो
 द्यौ । इह सम्यक्त्वानारकत्वं क्षपयित्वा ये मिथ्यात्पुद्गला निशोधितास्तेषां पुञ्जो जिनत्रयनल्लेखनागारकत्वाद्दुपचारतः सम्य-
 क्तमुच्यते । पुनर्मेदान्तरमाह—कोऽपि जीनो यथाप्रवृत्तादिकरणैरौपशमिक्रमम्यक्त्वं प्राप्याऽकृतत्रिपुञ्ज एव नाऽनादनदृष्टित्व-
 मनुभूय मिथ्यात्वोदयान्मिथ्यात्वं याति । उक्तं च कल्पभाष्ये—“आलंनणमलहंती, महसा ठाणं न सुंचइ इलिया ।
 एवं अकयतिपुंजो, मिच्छं चिय उवसमायइ" ॥ १ ॥ यथा गात्रे समुत्क्षिप्ते सतीलिकाऽत्रेतनस्थानरूपमालम्बनमलभ-
 माना सहसा स्थानं न मुञ्चति, एवमुपशमसम्यग्दृष्टिरकृतत्रिपुञ्ज औपशमिक्राभ्युतो मिश्रशुद्धपुञ्जरूपं स्थानान्तरमलभमानो
 मिथ्यात्वमेवैति । स च कालान्तरे पुनरपूर्वकरणेन पुञ्जत्रयं कृत्वाऽनिवृत्तिकरणेन क्षायोपशमिक्रमम्यक्त्वं लभते, अपूर्वकरणं तु

बहुशोऽपि भवतीत्यत्र त्रिपुञ्जीकरणमाश्रित्य पश्चाच्च ग्रन्थिमेदमाश्रित्येति द्वेषं । अत्राऽपि मिश्रपुञ्जमादाय मिश्रं गुणस्थानमिति
 ३ । ततोऽविरतथासौ सम्यग्दृष्टिश्चाऽविरतसम्यग्दृष्टिः, स च प्रथमौपशमिकसम्यग्दृष्टिः, क्षायौपशमिकसम्यग्दृष्टिः क्षायिकसम्य-
 न्दृष्टिर्वा सम्यग्दृष्टित्वेन विरतेः फलं जानाति, परमप्रत्याख्यानकपायोदयविघ्नात् तां नाऽङ्गीकरोति न च पालयति, तस्य
 गुणस्थानमविरतसम्यग्दृष्टिगुणस्थानम् । अत्र सावधयोगप्रत्याख्यानं न जानाति, नाऽङ्गीकरोति. न पालयतीति त्रिभिः पदैरशौ
 मद्भाः स्युः, स्थापना । तत्राऽऽद्ये चतुर्षु भङ्गेषु अज्ञानित्वान्मिथ्यादृष्टिः, शेषेषु त्रिषु ज्ञानवत्त्वात् सम्यग्दृष्टिः । चरमे तु
 निरतिमत्त्वाद्वाद्दो यतिर्वा स्यात् । एतद्गुणस्थानस्थाः सर्वदेवाऽसंख्येयाः स्युः ४ । ततो विरतश्चाऽसावविरतश्च विरताविरतः,
 सम्यक्त्वलाभादनु पूर्वोक्तमत्तकर्मस्थितिमध्यात् पल्पपृथक्कत्वे क्षीणे सर्वसावद्यप्रत्याख्यानमावृण्वन्तीति प्रत्याख्यानानावरणाः
 रूपायाः, तेषामुदये मति देयतः प्राणिहिमादिविरति स्वीकुर्यात्, सर्वविरतिं च न गृह्णीयात्, तस्य गुणस्थानं विरताविरत-
 गुणस्थानं, उक्तं च-“ त्रिविधं हि इह सम्मत्ते, योवा न विरह उ जस्म कम्ममसा । सो अविरओत्ति भण्णइ, देसा पुण
 देमनिरओत्ति ” ॥ १ ॥ एते सर्वदेवाऽसंख्याताः स्युः ५ । ततो भूयः सप्तकर्मस्थितेर्मध्यात् संख्यातेषु सागरेषु
 क्षीणेषु चारित्रं लब्ध्वा संज्वलनोदये सति विपयादिप्रमादवतः प्रमत्तगुणस्थानं पण्डं ६, अप्रमादवतो यतेरप्रमत्तगुणस्थानं
 गतमं ७, यदुक्तं-“ विगहाकसायनिहा-महाइओ हवइ पमत्तत्ति । पंचसमिओ त्तिगुत्तो, अपमत्तजइं गुणेयवो ” ॥ १ ॥
 एतद्गुणस्थानद्वयं जयन्वतः ममयेनोत्कर्षतोऽन्वर्तुर्हृत्तेन परावृत्तितो देशेनपूर्वकोटि यावत् स्यात् । एते चोत्कृष्टतः
 कोटिमहश्चष्टयस्त्वमानाः स्युः ७ । ततः पुनः कर्मस्थितेः संख्यातसागरेषु क्षीणेषूपुण्यमत्रेणि क्षपकत्रेणि वा कोऽप्यारभते,

तत्रोपशामक आदावनन्तानुबन्धिनो युगपदुपशमयति दर्शनत्रिकं युगपदुपशमयति, क्षपकस्त्वबद्धापुरनन्तानुबन्धिनो युगपत् क्षपयित्वा तच्छेषं च किञ्चिन्मिथ्यात्वे क्षिप्त्वा तेन सह मिथ्यात्वं क्षपयति । एवं मिथ्यात्वशेषं मिश्रे, मिश्रशेषं च सम्यक्त्वे क्षिप्त्वा सम्यक्त्वं क्षपयति, सम्यक्त्वशेषं च कपायाष्टके क्षिप्त्वा वक्ष्यमाणरीत्या क्षपणक्रमाच्छ्रेणिसमाप्तौ केवली स्यात् । बद्धापुरकस्त्वनन्तानुबन्ध्यादिपट्टकं प्राग्बक्षयित्वा सम्यक्त्वं ममस्तं क्षपयति, तदा च भोजनान्त्यकत्वलागवत् स्यात् । बद्धापुरकस्त्वनन्तानुबन्ध्यादिपट्टकं प्राग्बक्षयित्वा सम्यक्त्वं वेदकमम्यक्त्वं स्यात् । यद्यपि क्षायोपशमिके तद्वेदनमस्ति, परं सम्यक्त्वान्त्यदलिकक्षपणसमये सम्यक्त्वं तद्वलिकवेदनरूपं वेदकमम्यक्त्वं स्यात् । यद्यपि क्षायोपशमिके तद्वेदनमस्ति, परं तत्र सम्यक्त्वपुञ्जः सत्तायामस्ति, अत्र तु नास्तीति विशेषः, सम्यक्त्वक्षयान्त्यमयाभावाच्च तस्मादत्र विशुद्धिरप्यधिका घटत इति । ततः सप्तकक्षये कृते मति तिष्ठत्येव । तादृशपरिणामाभावाद् अत्र प्रविष्टानां प्राणिनां परिणामा मिथो स्योपशमिकसम्यक्त्ववतः क्षायिकसम्यक्त्ववतो वाऽष्टमं निवृत्तिवाद्गुणस्थानं । अत्र प्रविष्टानां प्राणिनां परिणामा मिथो निवर्तन्ते शुद्धितारतम्येन भिन्ना भवन्ति, कपायाश्चाऽग्नेतनगुणस्थानापेक्षया वादराः । अतो निवर्तनशीलो निवर्ती, वादरकपाय-
 त्वाद्वादरः, निवर्ती चाऽसौ वादरश्च निवर्तिवादरो जन्तुस्तस्य गुणस्थानं । अस्य चाऽपूर्वकरणं इत्यपरं नाम । अकृतपूर्वाणां स्थितिघात १, रसघात २, गुणश्रेणि ३, गुणसंक्रम ४, स्थितिवन्धानां ५, पञ्चानामर्थानां करणमस्येति मत्वर्थीयेऽपि अपूर्वक-
 रणो जन्तुस्तस्य गुणस्थानं । तत्र प्रौढस्थितीनां कर्मणामपवर्चनाकरणेनाऽल्पस्थितीकरणं स्थितिघातः, एवं रसघातोऽपि । एतौ च द्वावपि पूर्वगुणस्थानेषु विशुद्धेरल्पत्वादल्पावेव कृतवान्, अत्र तु विशुद्धेः प्रकृष्टत्वात्प्रकृष्टौ कुर्यात्, अत एवाऽपूर्वी । तथा विशु-
 द्धिवशादपवर्चनाकरणेनोपरितनस्थितेरवतारितस्य दलिकस्याऽन्तर्मुहूर्त्तदिग्रतः क्षिप्रतरक्षपणाय प्रतिक्षणमसंख्येयगुणवृद्ध्या

विरचनं गुणश्रेणिः । एतां च पूर्वगुणस्थानेष्वविशुद्धत्वाद्द्रुहकालवेधामल्पदलिकापवर्तनादविस्वृतां च विरचितवान् । इह तु विशुद्धत्वादपूर्वामल्पकालवेधां बहुदलिकोपवर्तनाद्विस्तीर्णां च करोति । तथा वध्यमानशुभप्रकृतिष्ववध्यमानाशुभप्रकृतिदलिकस्य प्रतिक्षणमसंख्येयगुणवृद्ध्या विशुद्धिवशात् संक्रमणं गुणसंक्रमस्तमपीहापूर्वं करोति, स्थितिं च कर्मणामशुद्धत्वात् प्राग्दीर्घा चद्वानिह तु तामपूर्वां विशुद्धत्वादेव इत्स्वां बध्नातीति ८ । तत उपशमश्रेणौ चेन्नरः प्रारब्धा तदाऽनुदीर्णमपि नपुंसकवेदं, ततः स्त्रीवेदं, ततो हास्यरतरतिभयशोकजुगुप्सरूपं पट्टकं, ततो नृवेदं, चेत्स्त्री तदा ह्यीधं, नृवेदपट्टकान्ते स्त्रीवेदं, चेत्स्त्रीत्रयः तदा स्त्रीनृवेदपट्टकान्ते ह्यीधवेदं । ततोऽप्रत्याख्यानक्रोधप्रत्याख्यानक्रोधौ युगपदुपशमयः ततः संज्वलनक्रोधमेवं मानमाधालोभानप्युपशमयति । तत्र संज्वलनलोभमुपशमयंस्तं त्रिभागीकृत्य द्वौ भागौ युगपदुपशमय्य तृतीयांशं च संख्येयांशान् कृत्वा पृथक्कालेनोपशमयति । क्षपकश्रेणौ त्वबद्धायुरेव श्रेणि समापयतीति स क्षीणसम्यक्त्वांशेषमप्रत्याख्यानप्रत्याख्यानकषयायाएकान्तःक्षिप्त्वा युगपत्कषायानां प्राक् क्षपणमारभते, तन्मध्यभागं च क्षपयन् नररुगतिनरकाजुपूर्वीतिर्यगतिर्यगानुपूर्वीएकेन्द्रियजातिद्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियजातिः ८ आतपोद्योतस्थावरसूक्ष्ममाधारणापर्याप्तनामानि १४ निद्रानिद्राप्रचलाप्रचलास्त्यानर्द्वय एताः १७ प्रकृतीः क्षपयित्वा ततोऽष्टानां शेषं क्षपयति । सर्वमिदमन्तमुद्धर्त्तकालेनेति । ततो नपुंसकवेदं, ततः स्त्रीवेदं, ततो हास्यादिपट्टकं, ततः पुंवेदं त्रिधा कृत्वा द्वौ भागौ युगपत् क्षपयित्वा तृतीयभागं संज्वलनक्रोधे क्षिपति, नरि प्रारम्भकेऽयं क्रमः, तदादौ प्रारम्भके तूपशमश्रेणिवत्तद्वेदक्षपणं पट्टकान्ते वाच्यं । ततः संज्वलनक्रोधं त्रिधा कृत्वा द्वौ भागौ क्षपयित्वा

तृतीयं संज्वलनमाने क्षिप्त्वेत्यादि । संज्वलनलोमक्षपणं तूपशमश्रेणिवत् । तत्रोपशमश्रेणौ क्लीबवेदादारभ्य, क्षपकश्रेणौ
 तु कषायाष्टकादारभ्य संज्वलनलोमसंख्येयखण्डान्त्यखण्डं यावदनिवृत्तिवादरः । एकसमय इदं प्रविष्टानां जन्तूनां
 मिथः परिणामा निवर्तनात् सूक्ष्मसंपरायापेक्षया कषायवादरखण्डवत्त्वाच्चाऽनिवृत्तिवादरस्तस्य गुणस्थानं । सर्वेष्वप्युप-
 शमनक्षपणकालः पृथक् पृथक् अन्तर्मुहूर्त्तं, श्रेणिसमाप्तिरप्यन्तर्मुहूर्त्तेनैव स्यात् । समयोनघटीद्वयमानोत्कृष्टान्तर्मुहूर्त्ते
 लघूनामसंख्यातांतर्मुहूर्त्तानां भावात् ९ । ततश्चरमं लोमखण्डमसंख्येयखण्डानि कृत्वा पृथक् पृथक् समयेनोपशमयन्
 क्षपयन् वा सूक्ष्मसंपरायः, संपर्येति पर्यटति भ्रमनेनेति संपरायः कषायोऽस्येति तस्य गुणस्थानं १० । ततः सर्व-
 कषायोपशमे सत्युपशान्तमोहस्तस्य गुणस्थानं ११ । एवमत्राऽनन्ताबुबन्ध्यादेः सप्तविधस्य दर्शनमोहस्य पुंवेदादेरेक-
 विंशतिविधस्य चारित्रमोहस्य च कर्मणः क्रमेणोद्वर्त्तनोदयाद्योग्यत्वकरणेनोपशमो जातः, क्षपकस्य तु कषायक्षये क्षीण-
 मोहगुणस्थानं । सर्वस्य मोहनीयस्योपशमे क्षये वा चतुर्दशाम्यन्तरग्रन्थरहितत्वान्निर्ग्रन्थ उच्यते १२ । इहोपशमश्रेणिरूप-
 शान्तमोहं यावत्स्यात्, ततोऽन्तर्मुहूर्त्तं यथाख्यातचारित्री भूत्वा लोमोदयादवश्यं प्रतिपतत्येव, कोऽपि मिथ्यात्वमपि
 गच्छति, क्षपकस्तु नैव पतति, परं प्राय एकभव एकजीवमाश्रित्यैकैव श्रेणिः स्यात् । कर्मग्रन्थाशयेन त्वेकभवे श्रेणिद्वयमपि,
 सिद्धान्तमतेन त्वेकभव आद्याश्रेणिवारिद्वयं स्यात् । संसारमध्ये त्वेकजीवस्य वारचतुष्कं भवति । उत्कृष्टत उपशामका एक-
 वारं चतुःपञ्चाशच्छम्यन्त उपशान्तमोहास्तु संख्याताः क्षपकास्त्वष्टोत्तर(शत)मानाः । भस्मच्छन्नाग्निमसमः कर्मणामुपशमो
 विख्याताग्निमसस्तु क्षय इति । यदा क्षीणमोहो यथाख्यातचारित्री क्षपकनिर्ग्रन्थः सन्नन्तर्मुहूर्त्तं विश्रम्याऽन्त्यसमययोराद्ये

पञ्चाऽऽद्यानि, विकलेन्द्रियेषु चाऽऽद्ये द्वे, अपर्याप्तवस्थयां घण्टालोहान्यायेन सास्वादनस्याऽपि भावात् । यतः सास्वादाना
विकलेपूतपद्यन्ते, तथैकेन्द्रियेष्वेकमाद्यं शेषगृहयोश्चत्वारि । तथाऽऽयुर्बन्धामावे मम्यगृह्यादिष्वष्टसु मृता वैमानिकाः स्युः ।
बद्धासुरप्युपशमथेणित्थ उपशान्तमोहो वा मृतोऽनुत्तरसुरेषूपपद्यते, आद्यतुर्यपञ्चमपद्येपु मृतवद्युर्गतिष्वपि, द्वितीये तु तिर्यङ्म-
नुष्येष्वेव । तथैकं जीवमाश्रित्य मिथ्यात्वस्योत्कृष्टान्तरं पट्टपट्टिसागरान्, सास्वादनस्य पल्यासंख्यमागं, शेषाणां देशोनमधे-
पुद्गलपरावर्त्तं । जघन्यान्तरं सर्वयामन्तर्मुहूर्त्तं, सास्वादनस्य तु पल्यासंख्यभागः । अनेकजीवानाश्रित्य प्रतिपत्त्यपेक्षयाऽचिरता-
दीनां त्रयाणां क्रमात्सप्तचतुर्दशपञ्चदशदिनान्, पूर्वप्रपन्नानां त्वन्तरं नाऽस्ति । उपशमश्रेणेष्वर्षपृथक्त्वं, क्षपकश्रेणेरयोगिनथो-
त्कृष्टान्तरं षण्मासान्, सास्वादनमिथयोः पल्यासंख्येयभागमिति गुणस्थानविचारः । अत्र योऽश्रद्धानादिनाऽतित्चारः २५ ।
“ पन्नरसहिं परमा० ” दरसाद्य तेऽघामिकाय परमाधार्मिका मवनपतिविशेषाः । ‘ अंवे ’ ‘ असि ’

ध्वे अंवरिस्ती चैव, सीमे अ सर्वेले इय । रुदोर्वेकंइकाले य, महाकालेति आवरे ॥ १ ॥
असिपेत्ते धर्मकुमे, बाले वैयेरेणी इय । रैरसरे महोचोसे, एए पन्नरसाहिया ॥ २ ॥

अंवाः १ अम्वर्षयः २ इयामाः ३ सबलाः ४ रौद्राः ५ उपरौद्राः ६ कालाः ७ तथाऽपरं महाकालाः ८ असयः ९
पत्रधनुषः १० कुम्भाः ११ बालुकाः १२ चैतरण्यः १३ खरस्वराः १४ महाधोषाः १५ एते पञ्चदश आख्याताः । अत्र चूर्णि-
गाथाः—“ घाडिति पहाडिति य, हर्णति विडंति तह निमुंभंति । मुंचंति अंवरतले, अंवा खलु तत्तथ नेरइये ” ॥१॥ अम्याख्याः
स्वमवनाद् नरकावासं गत्वा घाटयन्ति-सारमेयानिव शूलादिभिस्तुदन्तः स्थानात्स्थानान्तरं नयन्ति, यथाटयन्तीतस्ततो भ्रम-

यन्ति, तथाऽम्बरतले उत्क्षिप्य पुनर्निपतन्तं मुद्गरादिना घ्नन्ति, शूलादिना विध्यन्ति, 'निसुम्भन्ती'ति ग्रीवायां गृहीत्वा भुव्य-
 धोमुखं पातयन्त्यथोत्पाद्याऽम्बरतले सुञ्चन्ति, अम्बन्ति शब्दं कुर्वन्ति परपीडाकरण इत्यम्याः । १ । " ओहयहए य तहियं,
 निसम्भे कप्पणीहि कप्पंति । विदलगचडुलगछिण्णे, अंवरिसा तत्थ नेरइये " ॥ २ ॥ तत्र तेषु देवेषु मध्येऽम्बर्षिनामानस्तत्र
 तस्मिन्नरके नारकान्मुद्गरादिनोपसामीप्येन हतानपि पुनः खड्गादिना हतानुपहततान् निःसंज्ञान् मूर्च्छितान् कल्पन्या कल्प-
 यन्ति छिन्दन्ति द्विदलानीय 'चडुलग'त्ति खण्डशः छिन्नान् कुर्युः । काऽप्यम्बरीपे भ्राष्ट्रे पवनादम्बरीपा इति । २ । " साडण-
 पाडणतोडण-विन्धणरज्जूतलप्पहारेहि । मामा नेरइयाणं, पयत्तयंती अपुन्नाणं " ॥ ३ ॥ श्यामाख्या अपुण्यानां नारकाणां
 श्राटनमङ्गछेदं, पातनं निकुटादधो वज्रभूमौ, तोटनं शूलादिनाऽर्दनं, व्यधनं शूल्यादिना नामादिवेधं तथा रज्ज्वादिना चन्द्यं,
 तलप्रहारैर्हस्ततलाघातैः पीडां प्रवर्तयन्ति । ३ । " अंतजरकिफ्फिसाणि य, हिययं कालिञ्जुप्फसे वब्भे । सवला नेरइयाणं,
 पयत्तयंती अपुणाणं " ॥ ४ ॥ अत्राऽऽन्तर्गतानि जराकिफिमानि मांसविशेषानाकृपन्ति, हृदयं पाटयन्ति, कालिञ्जं हृद-
 यान्तर्गतं मांसखण्डं तथा पुष्पममुद्रांगघाथितमांसं वर्धनानाकृपन्ति । एवं शंखलाख्याः कर्धरवर्णा देवा नैरयिकाणां दुखं
 प्रवर्तयन्ति । ४ । " असिमत्तिकुंतोमर-सूलतिधलेसु सुइयगे(इयाइ)सु । पोयंति रुद्धरुम्मा, नरये पाला तहि रुदा " ॥ ५ ॥
 अमिश्रण्यादिषु प्रहरणेषु तथा घ्निकादिषु प्रोतयन्ति । ५ । " भंजंति अंगमंगाणि उरु वाहू शिरांसि करचरणे । कप्पंति
 कप्पणीहि, उवरुदा पावकम्मरए " ॥ ६ ॥ उपरौद्राख्याः पापकर्मरताः सन्त उरु वाहू शिरांसि करचरणानङ्गोपाङ्गानि भञ्जन्ति

१ भ्राष्ट्रपाकयोग्यान् फरोतीत्यसौ अम्बरीप इति समवायांगवृत्तौ प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ च ।

मोटयन्ति कल्पनीभिः कल्पयन्ति । ६ । “ मीरासु सुंठएसुं, कंइसु य पयणगेसु य पयंति । कुंमीसु य लोहीसु य, पयंति
 काला उ नेरइये ” ॥ ७ ॥ कालाख्या नारकान् ‘ मीरासु ’ दीर्घचुलीषु, सुंठकेषु दीर्घवंत्रादिकाष्ठाग्रेषु, कण्ठ्यादिषु च पचन्ति,
 ‘ कण्ठू ’ पचनकुम्भी, लोहीनामानो लोहपात्रमेदाः । ७ । “ कप्यंति कप्यणी मंसगाणि छिदंति मीहपुच्छाणि । स्वायंति य
 नेरइया, महकाला पावकम्मरए ” ॥ ८ ॥ कल्पन्या मांमानि कल्पयन्ति । ‘ कागीणीमंगाणी ’ ति पाठे श्लक्ष्णमांसखण्डानि
 यथा स्युस्तथा कल्पयन्ति, सिंहपुच्छानि घृष्ट्रदेवत्रास्तान् छिन्दन्ति, प्राग्भवे मांसागिनो नारकान् स्वाङ्गमांसानि खादयन्ति
 । ८ । “ हस्त्ये पाए ऊरू, बाहुजिरा नहय अंगमगाइं । छिदंति पगामं तु, असिनेरइया उ नेरइये ” ॥ ९ ॥ असिनामानो नैरयिका
 नरकपाला नैरयिकानेवं तुदन्ति यथा हस्तादीन् गिरा नमाः प्रकामं छिन्दन्ति, तुशब्दो दुःखविशेषज्ञार्थः । ९ । “ कत्रोड्ड-
 नासकरचर-णदमणतहथणयुतोरुचाहूणं । छेदणभेदणसाडण-असिपचघणूहि पाडिति ” ॥ १० ॥ अमिश्रस्रप्रघानाः पत्रघनुनां-
 मानोऽसिपत्रघनं विच्छुर्व्यं छापार्थिनस्तत्राऽऽगताऽनारकान् कर्णोष्ठादीनां तथा स्तनयुतोरुचाहूनां छेदनादि कृत्वाऽभिपाटयन्ति
 विदारयन्ति, दशना दन्ताः । काऽपि असिपत्रा घनुषा इति नामोक्तं तत्राऽसिपत्रघनविकुर्वका अमिपत्राः, घनुषा त्राणान्मुष्या
 हन्तारो घनुषाः । १० । “ कुंमीसु य पयणेषु य, लोहीसु य कंदुलोहकुंमीसु । कुंभीयनरयवाला, हणंति पाविति नरएसु ” ॥ ११ ॥
 कुम्भिकनामानो नरकेष्वाद्येषु त्रिषु नारकान् घन्ति पाचयन्ति च, क ? कुम्भीषु लोहिकासु, पचनकेषु तापकेषु, लोहीषु
 लोहकविच्छंकेषु, तथा कन्दुलोहकुम्भीषु चतुःकाष्ठस्त्वम्भमानासु लोहकुम्भेषु लोहकोष्ठीभित्यर्थः । ११ । “ तडतडतडस्म
 भर्जति भसणे कलंपवालुया पट्टे । बालुथा नेरइया, लोलंती अंवरतंलंमि ” ॥ १२ ॥ बालुकाख्या भर्जने मात्रने

चनकानिध 'तडतडतडस्से'ति स्फुटतो भृञ्जन्ति पचन्ति, क ? कदम्बाकारतप्तवालुकायाः पृष्ठे ऊर्ध्वं तथाऽम्बरतले लोलयन्ति । १२ । " वसपूपयरुहिरकेस-द्विवाहिणी कलकलंजतुसोया । वेयरणिनरयवाला, जेरइए ऊ पवाहिति " ॥ १३ ॥ वैतरण्याख्या वशापूरुधिरकेशस्थनां वाहिनी नदी कलकलञ्जतुश्रोताः कलकलछाशासदृशतटा याऽस्ति तस्यो शिखा तु पुनः प्रवाहयन्ति । १३ । " कम्पंति कक्खएहि, कम्पंति परोप्परं परसुगेहि । सिवलियमारुहंती, खरस्सरा तत्थ नेरइये " ॥ १४ ॥ खरस्सराः क्रकचैः करप्पत्रैः कल्पयन्ति परस्परं पशुभिः कुठारैः कल्पयन्ति, वज्र-कण्टकयुक्तं शाल्मलीतरुमारोहयन्ति । १४ । " मीए य पलायंती, समंतओ तत्थ ते निरुंमंति । पसुणो जहा पसुवहे, महघोसा तत्थ नेरइये " ॥ १५ ॥ तत्र नरके तान् नारकान् भीतान् पलायमानान् तत्र तेषु परमाधार्मिकेषु महा-घोषाः समन्ततो निरुन्धन्ति यथा पशुवधे पशवो रुध्यन्ते । १५ । " परमाधार्मिका नामानुरूपान्वर्था ज्ञेयाः, श्यामकालमहा-कालवर्णानुरूपाऽभिधा । तथा लोष्टपीपणवज्रतुण्डरथवाहनवज्रमयाराव्ययनतप्तत्रपुपानाग्निवर्णपुत्रिकाश्लेषणादिदुःखकर्तारः सर्वेऽपि परमाधार्मिका घटन्ते । अत्र येषु परमाधार्मिकत्वं स्यात् तेषु स्थानेषु वर्तितमित्याद्यतिचारस्य मिथ्यादुष्कृतं २६ । ' सोलसहि० ' पोडशभिर्गाथाख्यं पोडशमध्ययनं येषां तैर्गाथापोडशकैस्त्वत्रकृताद्यश्रुतस्कन्धाध्ययनैः ' सम '

समयो वेयालीयं, उवसग्गपरिण्णभीपरिण्णा य । निरयविमत्तीवीरत्थओ य, कुसीलाण परिहासा ॥ १ ॥

समयः १ चैतालीयं २ उपसर्गपरिज्ञा ३ स्त्रीपरिज्ञा ४ निरयविभक्तिः ५ वीरस्त्ववः ६ कुशीलपरिभाषा ७ । ' वीरि '

वीरियधम्मसमाही, मग्गसमोसरणं अहत्तहं गंधो । जमईयं तव गाहा-सोलसमं होइ अब्भयणं ॥ २ ॥

वीर्यं ८ धर्मः ९ समाधिः १० मार्गः ११ नमस्वरणं १२ महातपः १३ ग्रन्थः १४ यदतीतं १५ गाथा १६ । अत्र क्रमेण स्वान्यमयप्ररूपणा १ वैतालीयछन्दसा श्रीकृष्णमोक्तनवनवतिसुतोपदेशः २ उपमर्गव्याख्या ३ स्त्रीदीपः ४ नरकरूपणा ५ श्रीधीरस्तुतिः ६ कुञ्जीलमाधुचिचारः, बालपण्डितवीर्यद्वयं ८ यतिधर्माख्यानं ९ अग्रमत्तयतिममाधिः १० यतिमार्गः ११ 'अमीहमयं किरियाणमि' त्यादिवादिचतुष्कमतं १२ शिल्पगुणदोषकथनं १३ गुरुकुलवासः १४ कर्मादानाधारख्यानं १५ चारित्रप्रतिष्ठाख्यानं १६, क्रमादर्थाः षोडशस्वपि ज्ञेयाः । एष्वथ्रद्धानादिना योऽतिचारः २७ । 'सत्तर०' सप्तदशविधेऽसंयमे सति योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं, तत्र 'पुढ'

पुढविदगअगणिभारुयवणस्सइ-वितिवउपणिदिअजीवो । पेहुप्पेहपमज्जणपरिठ्वणमणोवईकाए ॥ १ ॥

पृथ्व्युदकाप्रिमारुतचनस्पतिद्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियाणां जीवानां मनोवाक्कायैः संस्मसमारम्भारम्भवर्जनमिति नवधा जीवसंयमस्तत्र मनोवाक्कायैरारम्भसंस्मः, तत्र वाचा संकल्पो वाचाऽऽरम्भभाषणं, कायेन संकल्पस्तथा चेटाकरणेन । तथा मनोवाक्कायैः परितापकरणं समारम्भ उच्यते । तत्र मनसा परितापचिन्तनं परितापकरणं । तथा मनोवाक्कायैर्हिंसा आरम्भ उच्यते । तथाऽजीवे संयमः, एवं दशधा संयमः । तथा प्रेक्षा ११ उपेक्षा १२ प्रमार्जना १३ परिष्ठापन १४ मनो १५ वचः १६ कायेषु १७ संयमः, सप्तदशधा स्यात् । अथ क्षेपकथाः—'पुढवाइयाण जाव य पंचिदिय संजमो मवे' । पृथ्व्यादीनां पृथ्व्युदकान्यादीनां, पञ्चेन्द्रियान् यावत्, संयमो भवेत्, कथं? 'तेसि संघडणाई, न करे तिविहेण करणजोएणं' । १ । त्रिविधेन कारणानां योगेन व्यापारेण तेषां संघट्टनादि न कुर्यात्, एष नवधा संयमः । 'अजीहि जेहिं गहिएहि असंयमो

मणिओ य ' यैरजीवैर्वस्तुभिरेजालवद्भादिभिर्द्रव्येण वा गृहीतैरसंयमो भणितः । ' तद् गृह्यदुस्सपणए तणपणए चम्मपणए य ' । २ । तथा पुस्तकपञ्चके दूष्यपञ्चके तृणपञ्चके चर्मपञ्चके च गृहीतेऽसंयमः स्यात् तद्वर्जने च संयमस्तत्र ' गंडी १ कच्छवि २ सुट्टी ३, संपुडफुल्ले ४ तद्वा छिवाडी य ५ ' । गण्डीपुस्तकः १, कच्छपीपुस्तकः २, मुष्टिपुस्तकः ३ सम्पुटकफुल्लकः ४ छेदपा-
 टीपुस्तकः ५ । ' एयं पुत्थयपणंगं, पन्नचं वीयरगेहि ' । ३ । ' वाहल्लपुहत्तेहि, गंडीपुत्थो य तुल्लओ दीहो ' गण्डीपुस्तको वाहल्लयं पिण्डः पृथुत्वं विस्वारस्ताम्यां तुल्लयो दीर्वथ स्यात् १ । ' कच्छवि अंते तणुओ, मज्जे पिहुलो मुणेयवो ' । ४ । कच्छपी-
 पुस्तक उमयोः पार्श्वयोरन्ते तनुकः वरुमो मध्ये पृथुलोऽल्पवाहुल्यथ । ' चतुरंगुलदीहो वा, वट्टागिइ मुट्टिपुत्थओ अहवा । चउरंगुलदीहचिय, चउरंसो होइ विन्नेओ ' ॥५॥ मुष्टिपुस्तकश्चतुरंगुलमानो दीर्घो वा वृत्ताकृतिवृत्ताकारोऽथवा चतुरंगुलदीर्घ एव चतुरस्रश्चतुष्कोणो विज्ञेयो भवति ३ । ' संपुडगो दुगमाई फलगा ' द्व्यादयो द्वौ त्रय इत्यादयः फलका यत्र स्युः स सम्पुटपुस्तकः ४ । ' चुच्छं छिवाडि इत्ताहे । तणुपचूसियरुवो होइ छिवाही बुहा विति ' ॥६॥ इदानीं छेदपाटीपुस्तकं वक्ष्यते, तनुपत्रैः कथैः पत्रैः स्तोकैः पत्रैर्वा उच्छ्रितरूपच्छेदपाटी भवति । बुधाः सर्वज्ञा भवन्ति । अथवा ' दीहो वा हस्तो वा, जो पिहुलो होइ अप्पचाहुल्लो । तं मृणियसमयसारा छिवाडिपोत्थं भणंतीह ' । ७ । दीर्घो वा यः पृथुलो विस्तृतो-
 ऽल्पवाहुल्यो भवति तं ज्ञातसमयसारा ज्ञातसिद्धान्ततत्त्वा हु निश्चितं छिवाडिपुस्तकं भणन्ति ५ ! अधुनादृश्यमानपुस्तका एष्वेव पुस्तकेऽन्तर्मवन्ति । उत्सर्गेण यतीनां पुस्तका अकल्प्या यतः--' जइ तेसि जीवाणं, तत्थ गयाणं तु सोणिंयं हुज्जा ' । यदि तेषां कुण्ड्यादीनां जीवानां तत्र पुस्तके गतानां स्थितानां देहे शोणितं स्यात् । ' पीलिज्जंते घणिंयं, गलिज्ज तं अक्खरे

फुमिडं' । ८ । ' घणियम 'त्यथं पीट्यमानेषु तच्छोणितमथराणि ' फुमिडं ' मार्जित्वा गलेत । अपचादतो ग्रहणेऽपि संयमो
 यतः- ' दुष्पडिलेहियदूतं, अद्राणाई यित्त मेण्हंति ' । दुःप्रतिलेखितदुष्यमघ्नादिषु विधिकाः कारणे गृह्णन्ति । ' घेष्पइ
 पुत्थययणगं, कालियनिञ्चुचिकोमट्टा ' । ९ । पुस्तकपञ्चकं कालिकव्यनियुक्तिकोशार्थं गृह्यते । अतः पुस्तकादीनि चत्वा-
 र्यपि प्रज्ञादिहीनतामपेक्ष्य प्रतिलेखनादिपूर्वं यतनया धारयतोऽजीवसंयमः । ' दुविहं च दूमपणगं, ममामओ तंपि होइ
 नायधं । अप्पडिलेहियपणगं, दुष्पडिलेहं च विन्नेयं ' । १० । मर्था प्रतिलिखितुमथक्यान्यप्रतिलेख्यानि, न मम्यक्क प्रति-
 लेखयितुं शक्यानि दुःप्रतिलेख्यं दुःप्रतिलेख्यं च चम्पपञ्चक विन्नेयं । ' अप्पडिले-
 हिय दूमे तूली उवहाणगं च नायधं । गंडुवहाणालिगिणि मच्चए चेत्तमए ' ॥ ११ ॥ अप्रतिलेख्यदुष्याणि यथा ' तूली '-
 रूताभ्रल्लादिभृता तूलिका १, ' उवहाणगं ' हंसरोमादिमृतमुच्छीर्षकं २, ' गंडुवहाण ' गच्छप्रदेशे यदीयते तद्रण्डोपधानं ३ ।
 ' आलिगिणि ' या ज्ञानुर्परादिषु दीयते ४, ' मच्चए चेत्तमए ' वस्त्रमयमामनं चाउरिनाके मच्चरकः ५ । ' पल्हवि १,
 कोयत्त २, पात्तर ३, नत्तए ४, तह य दाडिगाली य ५ । दुष्पडिलेहियदूते, एयं वीयं भवे पणगं ' । ११ । एतानि
 पञ्च दुःप्रतिलेख्यदूष्याणि । ' एयं वीयं भवे पणगं ' एतद् द्वितियं पञ्चकं भवेदेयां पञ्चानां व्याख्या- ' पल्हवि हत्तुत्थरणं'
 पल्हवि हस्स्यास्तरणं खरडको (?) ये चाऽन्य आस्तरकादयोऽल्पवच्चुरोमयुक्तास्ते सर्वेऽप्यत्राऽन्तर्भवन्ति १, ' कोयवओ
 रूत्तपूरिओ पडओ ' । ' कोयओ ' रूत्तपूरितः पटः न माणकीतिनामरुः, नेपालरुम्बलादयोऽत्राऽन्तर्भवन्ति २, ' दाडिगालि-
 घोयपोची ' द्वितन्तुपोतिर्दोरीरुजाविर्दाडिगालि कथ्यते ५, ' सेम पत्तिद्धा भवे मेया ' । १२ । दोषो भेदो प्रसिद्धो, तत्र प्राचारा

दोर्दाप्रमुखाः कील्लकादि च परियत्थिर्वा ३, नवतकं जीणमुच्यते ४ । 'तणपणंगं पुण भणियं, जिणेहिं जियरागदोसमोहेहिं । माली १, बीही २, कोहन ३, रालगरणे तणाइं च' । १३ । तणानि रालका कड्डुः ४, 'रणे तणाइं च' अरण्यतणानि इयामकादीनि ५ । चर्मपञ्चकं द्विभेदं स्यात्, द्वयमप्याह-'अयएडल्लगाविमहिमी मिगाणमज्जिणं च पंचमं भणियं । तलिगा रालग न्दं, कोसग कत्तीय वीयंतु' । १४ । 'अय' अजः १, 'एडल्ल' एडकः २, 'गावि' गौः ३, 'महिसी' महिषी ४, एषां चर्म, तथा 'मिगाणमज्जिणं च पंचमं भणियं' मृगाणां चर्माऽजिनमिति नामकं पञ्चमं भणितं, तथा 'तलिगा' तलीयकानि १, 'खल्लग' उपानह २, 'न्दं' वध्ना ३, 'कोसग' कोशकं खीमलकं ४, 'कत्तीय' कत्तिचर्म मार्गे द्वाग्निरक्षाद्यर्थं ५, 'वीयंतु' द्वितीयं पञ्चक-मूलमूर्गीषां परिहारंऽपनादे तु ग्रहणे संयमः । 'तह वियडहिरणाईं ताइं न गिण्हइ असंजमो माहू । ठाणाइ जत्थ चेए पेहप-मज्जिणु तत्थ करे' । १५ । विरुटं मुक्कादि हिरण्यादि च, 'ताइं न गेण्हइ असंजमो माहू' मा भवत्वसंयमः, उक्तोऽजीवसंयमः । 'ठाणाइ जत्थ चेए' स्थानं कायोत्सर्गादावृर्धस्थानं यत्र स्थाने चेतयेद्वेदयेचिन्तयेद्वा 'पेहपमज्जिणु तत्थ करे' तत्र चक्षुषा प्रेक्ष्य रजोहरणादिना प्रमाज्यं कुर्यात् । 'एमा पेह उवेहा दुमिहा पुण मा होइ नायधा । चावारावावारे वानारे जह उ गामस्स । १६ । एमो उवेक्खगो ह् अन्वामारं जहा विणस्तंतं । किं एयं उवेक्खसि दुविहाए एत्थ अहिगारो' । १७ । एप प्रेक्षासंयमः । अथो-पेधानंगमो 'उवेहा दुमिहा पुण मा वि होइ नायधा' मोपेधाऽर्थतो द्विविधा ज्ञातव्या भवति । 'चावारावावारे' व्यापारे-ऽव्यापारे चार्थे स्यात् । व्यापारेऽर्थे उपेक्षा यथा ग्रामस्यैप उपेक्षक इति लोको वक्ति कोऽर्थो ग्रामस्य व्यापारकर्त्तव्यार्थः । 'अव्यापारेऽर्थे उपेक्षा यथानदिनइयत् किमुपेक्षसेऽत्र व्यापारं न कुरूप इत्यर्थः । अत्रोपेक्षासंयमे द्विविधयाऽप्युपेक्षयाऽधिकारः ।

किं एयं तु उवेकस्वसि ' अव्यापारेऽर्थं उपेक्षा यथैतद्विनश्यत् किमुपेक्ष्यसेऽत्र व्यापारं न कुरुष्व इत्यर्थः । ' दुविहाए एत्य
 अहिगारो ' अत्रोपेक्षासंयमे द्विविधयाऽप्युपेक्षयाऽधिकारः । ' वावारोवेकत्व तर्हि संमोहय सीयमाण चोएइ । चोएइ इयरंपि
 य यावणीयम्मि क्कंजंमि ' । १८ । तत्र व्यापारोपेक्षा यथा ' संमोहय सीयमाण चोएइ ' साम्भोगिकं समानसामाचारीकं
 साधुं संयमे सीदन्तं नोदयति प्रेरयति न त्वसांभोगिकं भिन्नसामाचारीकं । ' चोएइ इयरंपि य पाचयणीयम्मि क्कंजंमि '
 इतरमसाम्भोगिकमपि प्रावचनीये कार्ये संघकार्ये नोदयति । ' अवावार उवेक्खा, नवि चोएइ गिहत्यं सीयंतं । कम्मसेसु
 पडुविहेसु य संजम एमो उवेक्खाओ ' । १९ । अव्यापारोपेक्षा त्वेवं ' न वि चोएइ गिहत्यं सीयंतं कम्मसेसु पडुविहेसु
 य ' गृहस्थं पडुविधेव्वपि सावद्यकर्मसु सीदन्तं न नोदयति । ' संजमए सो उवेक्खाओ ५ एए द्विघोपेक्षासंयमः ।
 ' पायाई मागरिए, अपमज्जत्तावि संजमो होइ ' । सागारिकेऽपरिणतधर्मे जने पश्यति यादादि क्रमादि स्थण्डिलादस्थण्डि-
 लसंक्रमणे सचित्ताचित्तमित्थरजोऽपनयनार्थं रजोहरणेनाऽप्रमाज्याऽपि संयमो भवति । ' ते चेव पमजंते, असागारिए संजमो
 होइ ' । २० । तौ चैव पादात्रैव प्रमार्जतोऽसागारिके सागारिकरहितस्थाने संयमः स्यादेए प्रमार्जनासंयमः । ' पाणेहि संसत्तं, भत्तं
 पाणमहवावि अत्रिसुद्धं । उवगणमचमार्हं, जं वा अइरित्त हुआहि ' । २१ । प्राणैस्ससैर्जिविः संसत्तं भत्तं पानमधिकाराचलितं वा
 भत्तं पानमथवाऽविगुद्धं भत्तं पानमथयोपकरणं यत्त्रपात्ररूपं भक्तादि च यद्यधिकं भवेत् । ' तं परिच्छेवे विहीए अवहार-
 संजमो भवे एए ' तदुपकरणं भक्तादि सिद्धान्तोक्तविधिना परिष्ठापयेत्, अपहारः परिष्ठापनं तत्संयम एए भवेत् परिष्ठापनं-

१ अपहृत्यसंयम इति हारि० वृत्तो ।

संयम इत्यर्थः । 'अकुमलमणव्यरोहे, कुसलाण उदीरणं जं च' । २२ । अकुशलयोः सपापयोर्मनोवचसो रोधे कुशलयोः पुण्ययोरुदीरणं प्रवर्तनं । 'मणवयसंजम एसो, काए पुण जं अवस्स कजंमि । गमणागमणं हवइ, ते उवउत्तो कुणइ सम्मं' । २३ । मनोवचनोः संयम एप मनःसंयमवाहसंयमाधित्यर्थः । काये पुनस्तं संयमं चदन्ति यथाऽवश्यकार्ये गमनागमनं भवति, तद्वदयं मग्गपुपपुक्तः करोति । 'तवजं कुम्मस्सव सुसमाहियपाणिपायकायस्सा' हवइ काइयसंजमो, चिहुत्तस्सेव ताहुस्स । २४ । तवजं गमनागमनचनं कूर्मस्येव सुण्ठु ममाहिताः, यमाधिभाजो गुत्ता इत्यर्थः, पाणिपादकाया यस्य तस्य सुसमाहितपाणिपादकायस्य निष्ठुत एव माथोः कायिकसंयमो भवति । एवं मत्तदगथा संयमो व्याख्यातो विपरीतस्तु सप्तदशविधोऽसंयमस्तस्माऽऽचरणेनाऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं २८ । 'अट्टारसविहे अंबमे' - अष्टादशविधेऽब्रह्मणि कृतो योऽतिचारस्तत्र 'अउ' !

अत्रालियं च दिवं मणवइकाएण करणजोएणं । अणुमोयणकारवणे, करणेणऽट्टारसावंबं ॥ १ ॥

औदारिकरुमत्रल मैपुनं नुतिरथोः १ तथा दिव्यं देवसम्बन्धिमैथुनं २, प्रत्येकं मनोवाक्कायरूपकरणानां योगेन व्यापारे-
र्भैकत्तोऽनुमोदनया कारणेन करणेनेति त्रिभिर्भैकैस्त्रयाणां गुणेन नवमेदा यथा मनसा न करोति १ न कारयति २ कुर्वन्तं
नानुऽमन्यते ३, एवं वाचा न करोतीत्यादि ३, एवं कायेन न करोतीत्यादि ३, एवं नव भङ्गा औदारिकेऽब्रह्मणि नव च दिव्ये-
ऽब्रह्मणि, इत्यष्टादशधाऽब्रह्म २९ । 'एगूणवी०' ज्ञाताधर्मकथाध्ययनैर्नैत्रैरुदारहणैर्धर्मकथा विधते यत्र तज्ज्ञातकथाङ्गं
विश्रामित्रममानवदाकारस्तस्याद्यथुत्तस्कन्धाध्ययनैर्नामतुल्याभिधेयैः । 'उक्खि' 'दाव'

त्रिपरिणाय संपाडे, अडे कुम्भे य सेलए । तुंधे य रोहिणी मक्षी, मांग्दी चंदिमा इय ॥ १ ॥

शयश्चे इदमगाप, मंडुके तेयली इय । नंदिकले अवरकका, ओयत्रे मुंसु पुंडरिया ॥ २ ॥
 उल्लिख्यतां १ संघाटं २ अण्डं ३ कूर्मं च ४ शैलकं ५ च तुम्यं ६ रोहिणीनामकं ७ मल्लीनामकं ८ माकन्दीनामकं ९
 चन्द्रमोनामकं १० ' दामद्वय ' इति समुद्रतटशुस्तन्नामकं ११ उदकजातं १२ मण्डूकं १३ तैतलीयं १४ नन्दीफलं १५
 अपरकड्डानामकं १६ आकीर्णं १७ मुंसुमाग्यं १८ पुण्डरीकं १९, एतान्येकोनविंशत्यध्ययनानि, तत्र क्रमान्मेयकुमारप्राग्म-
 वहस्निस्वपदोत्थेपादिकथन १ घनाग्रश्रेष्ठिनिचचौरिक्रवन्धनरूपं संघाट २ मयूर्यण्डक ३ कूर्मदृष्टान्त ४ शैलकड्डारिकथा ५
 तुम्भदृष्टान्त ६ रोहिणीदृष्टान्त ७ मच्छिरित ८ माकन्दीमणिगिजनरक्षितजिनपालितदृष्टान्त ९ चन्द्रदृष्टान्त १० अब्धितटशु-
 मरदृष्टान्त ११ उदकदृष्टान्त १२ दर्दुराशुमन्मथ १३ तैतलिसुतरुथा १४ नन्दीफलाग्वयनिपट्टनदृष्टान्त १५ कृष्णारकड्डागति
 १६ अथवन्धार्थपञ्चाग्नियदृष्टान्त १७ मुंसुमाकन्यागथादि १८ पुण्डरीकरुण्डरीकदृष्टान्ता १९ ध्यनेष्वर्था ज्ञेयास्ते च
 श्रीचीरोक्ता अन्तरङ्गे प्रायः सर्वे योजिताः सन्ति ३० । ' वीसाए अममादिठानेहि ' ' दन ' ' संज्ञ ' ' मन '

इदमवधारणमत्रिय, दुषमत्रियइरित्तिसिञ्जआमणिए । राइणियपरिभासिय, थेरञ्चभूओवघाई च ॥ १ ॥

संपलणठोह्लो पिठिनंसिएडभिकग्गडभिकग्गमोहारी । अहिकण्णकरोईरण, अकालमज्ञायकारी या ॥ २ ॥

समरक्खणपाणिपाए, मरकतो कलहहंसकारी य । सूएप्पमालमोली, वीमइने एमणासमिए ॥ ३ ॥

द्रुगदुषवारी शीघ्रं निरपेक्षो गच्छन् पतनादिना समन्यजीवांश्चाऽनमाधौ योजयति परमत्रे चाऽयोगति गतोऽममाधि-
 लमत, एव ' दमदमभापी, दमदममोहं, दमदमपडिलेहे ' इत्यादि, एतमत्रेऽपि ज्ञेयं १, अप्रमृज्य स्थानादि कुर्वन् वृथिकादिना

दश्यते दुर्गति च यायात् २, एवं दुःप्रमृश्यादि कुर्वतः ३, अतिरिक्तशय्यासनः शय्यासनाभिग्रहरहितः ४, रात्रिकानां पर्याय-
 बृद्धानां परिभाषी दुष्टभाषकः ५, स्थविरोपघाती स्थविरान् गुरुन् ज्ञानाद्यतिरेकेणोपहन्ति दूनयतीत्यर्थः ६, भूतो-
 पयात्येकेन्द्रियविराघकः ७, संज्वलनः पदे पदे रुष्यन् ८, क्रोधनोऽत्यन्तं क्रुध्यात् ९, पृष्ठिमांसाशी पृष्ठमांसमधकः पृष्ठौ
 परदोषयुक्ता १०, अभीक्ष्णमभीक्ष्णमवधारी अवधारिणीभाषावानिदमित्थमेवेति वदन् ११, अधिकरणकरो दुर्वचनभाषको
 यथा 'त्वं चौर' इत्यादि वक्ति, अधिकरणहेतुयत्रादिप्रवर्त्तको वा १२, उदीरणो निवृत्तस्य कलहस्य प्रवर्त्तकः १३, अकालस्वा-
 ल्यायकारी १४, मरुत्स्वरूपाणिपादः सचित्तरजोयुक्तपादौ स्थण्डिलादस्थण्डिलसंक्रामन्न प्रमाष्टि, सचित्तरजोयुक्तपाणिभिर्द्विधां
 लाति १५, शुन्दकरो निशीथे गाढशुन्दकरः १६, कलहकरः कलहहेतुवाक्यवक्ता १७, द्वन्द्वकारी गच्छस्य विभेदहेतुवा-
 क्ययुक्ता १८ । सूर्यप्रमाणभोजी सर्वदिनं भुङ्क्ते स्वाध्यायादि च न कुरुते १९, विशतितम एषणाऽसमितः २० । एतेऽसमा-
 धिस्थानन्तः साधव एव उक्ताः, एषां कर्णीयानीहपरमभासमाधिहेतुत्वेनाऽममाधिस्थानानि ज्ञेयानि २०, यथा द्रुतद्रुत-
 चारी १ अप्रमार्जितस्थानादि २ दुःप्रमार्जितस्थानादि ३ इत्यादि । ३१ ।

एग्वीसाए सवलेहिं, वावीसाए परीसहेहिं, तेवीसाए सूयगडज्झयणेहिं, चउवीसाए देवेहिं, पंच-
 वीसाए भावणाहिं छन्वीसाए दसाकप्पववहाराणं उहेसणकालेहिं, सत्तवीसविहे अणगारगुणेहिं,
 अट्ठावीसइविहे आयारप्पकप्पे, एगूणतीसाए पावसुयपसंगेहिं, तीसाए मोहणियठाणेहिं, एगतीसाए

सिद्धाद्युणेहिं, वत्तीसाए जोगसंगेहिं (सूत्रं)

‘ एगवीसाए सबलेहिं ’ चारित्रस्य शबलतायाः कर्तुरताया हेतुत्वात् क्रियाविशेषा अपि शबला उच्यन्ते, एकविंशत्या शबलैर्योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतं, तद्यथा

सं जह ३ हत्यकर्मं, कुर्वन्ते मेहुणं च सेवन्ते । राई च भुंजमाणे, आहाकर्मं च भुंजन्ते ॥ १ ॥ ततो य रायपिंडं, कीयं पामिच अभिहंडं छेजं । भुंजन्ते सबले ऊ पचकिरयडभिकरभुंजइ य ॥ २ ॥ छम्मासब्भंतरओ गणागणं संकमं करेते य । मासब्भंतर तिण्णि य, दगलेषा ऊ करेमाणे ॥ ३ ॥ मासर्भंतरओ वा माइ-ठाणाइं निन्नि करेमाणे । पाणाइवायडट्टिं, कुर्वन्ते, सुसं वयन्ते य ॥ ४ ॥ गिण्हुंते य अदिण्णं आउट्टिं तह अणंतरहियाए । पुढवीय ठाणसेजं निसीहिंयं वावि चेतेइ ॥ ५ ॥ एवं ससणिद्धाए ससरक्खाचित्तमं-तसिलेळुं । कोलावासपइहा, कोल धुणा तेसि आवासो ॥ ६ ॥ संडसपाणवीओ, जाव उ संताणए भवे तहिंयं । ठाणाइ चैयमाणो, सबले आउट्टिआए उ ॥ ७ ॥ आउट्टि मूलकंने, पुफे य फले य वीयहरिए य । भुंजन्ते सबलेए, तहेव संबच्छर(संतो) ॥ ८ ॥ दस दगलेवे कुर्वं तह माइहाण दस य वरिसन्तो । आउट्टिय सीउदगं, वगरियहत्थमत्ते य ॥ ९ ॥ दब्बीए भायणेण व, दीयंतं भत्तपाण घेतूणं । भुंजइ सबलो एसो, इगवीसो होइ नायव्वो ॥ १० ॥

तद्यथा-हस्तकर्म हस्तेन शिश्रचालनकर्म स्वयं कुर्वन् परेण वा कारयन् शबलः १, मैथुनमतिक्रम १ व्यतिक्रम २ अतिचारैः ३ सालम्बनो वा सेचमानः शबलः २, रात्रौ भुञ्जानः ३, आधाकर्म भुञ्जानः ४, ततो राजपिण्डं ५ क्रीतं ६ प्रामित्यमुद्धारेणाचं ७ अभ्याहृतं स्वपरग्रामाधानीतं ८ आच्छेद्यमुद्दालय दत्तं भुञ्जानः

शबलः ९, प्रत्याख्याय नियमं गृहीत्वा भिक्षां सुञ्जीत यः साधुः स शबलः १०, पृष्मासान्तर्गणात् स्पर्धकात् गणं स्पर्ध-
 कान्तरं संक्रमं कुर्वन् ११, मासान्तस्त्रीन् दकलेपान् कुर्वाणस्तत्र जङ्घाया अर्धे जले गाह्यमाने संघट्ट उच्यते, नाभिमात्रे
 जले लेपो, नामेरुपरि जले गाह्यमाने लेपोपरिः कथ्यते, तथा मासान्तस्त्रीण्यपराधप्रच्छादनरूपाणि मायास्थानानि कुर्वन्
 १२, प्राणातिपातस्य छक्ष्मप्राणातिपातस्य आकुट्टि उपेत्य करणं कुर्वन् १३, मृपावदंश्च १४, अदत्तं गृह्णात्कुट्टयोपेत्य १५,
 अनन्तरहितायां सचिन्तायां पृच्छ्यां स्थानं कायोत्सर्गं शय्यां स्वापं नैपेधिकां स्थितिं वा चेतयत्यनुभवति १६, एवं सस्नि-
 ग्धायां जलस्निग्धायां मरजस्कायां 'चित्तमंते' ति सचिन्तायां शिलायां सचित्तलेष्टौ स्थानं शय्यादि कुर्वन् १७ कोलावास-
 प्रतिष्ठायां शबलः, एतदेव व्याख्याति-कोला घुणाख्यजीवास्तेषामेव वामः स्थानं काष्ठादि तत्र प्रतिष्ठां स्थानं कुर्वन् । साण्डे
 सप्राणे त्रसजीवसहिते सर्बीज एवं यावत्सन्तानकं भवेत्, कोऽर्थः 'वीर्यक्रमणेऽग्रतो यावत् संताणासंक्रमणे' पदमुक्तं तावदन्तरा
 यत्पदमस्ति 'हरियक्रमणे' इत्यादि, तैर्हरितावश्यायादिभिः मन्तानकान्तैः सहितः प्रदेशस्तत्र स्थानं शय्यां नैपेधिकां वा
 चेतयेत् साधुः परमाकुट्टयोपेत्यकरणेन, न तु प्रमादकल्पाभ्यां शबलः स्यात् १८ आकुट्ट्या सचिन्तान् मूलकन्दपुष्पफलीज-
 हरितान् बुज्जानः शबलः १९ तथैव संवत्सरस्याऽन्तोदकलेपान् दश कुर्वन् तथा वर्षान्तर्मायास्थानानि दश कुर्वन् २० आकुट्ट्या
 शीतोदकेन सचित्तोदकेन 'वग्धारिय' चि गलता हस्तमात्रेण हस्तेनेत्यर्थः, दर्व्या भाजनेन च दीयमानं भक्तं पानं गृहीत्वा
 सुहृद्, एष शबलः कर्तुरन्वारि एकाविंशो भवति २१ । पाठान्तरं वा, 'वरि' 'निसि' 'सचि'

वरिसंतो दस मासस, विन्नि दगलेवमाइठणाइं । आउट्टिया करेतो, वहालियादिण्णमेहण्णे ॥ १ ॥

निसिक्तकम्भनिवर्षिड, कीयमाई अभिक्तसवरिण । कंवाई सुजंते उदउहहत्थाइ गहणं च ॥ २ ॥
 सच्चित्तसिलाकोले, परविणिवाई ससिण्ड ससरक्तो । छम्मासतो गणसकमं च, करकंमिइ सयले ॥ ३ ॥

वर्षान्तर्देश मासस्य मध्ये त्रीनुदकलेपान् तथा वर्षान्तर्देश मासान्तस्त्रीणि च मायास्थानानि कुर्वन्, एवं ४ श्रमलाः, वध ५
 अलीक ६ अदत्त ७ मैयुनान् ८, निशाभक्त ९ आधाकर्म १० नृपपिण्ड ११ क्रीतादीन् कीतप्रामित्याभ्याहृताच्छेद्यदोषानन्ति
 अदन् १२-१३ 'संवरिण' संनृत्य प्रत्याख्यायाऽदन् १४, सचित्तकृन्दादिकं कृन्दपुष्पफुलवीजादि बुद्धानस्तत्संघट्टितवस्तु बुद्ध्या-
 नोऽपि १५, सचित्तोदकद्रहस्तादिना ग्रहणं कुर्वन् १६, सचित्तशिलायां १७, कोलयुक्तकाष्ठे १८, अचिरायामचिरकालं खातायां
 सचिचायामित्यर्थः अनन्यां पृथ्व्यां स्थानं कायोत्सर्गं निसीदनमुपवेशं तन्वर्तनं स्नापं कुर्वन् १९ । पणमामान्तगणसंक्रमं
 कुर्वन् २०, करकर्म कुर्वन्ति करकर्मणि कुर्वन्तः माघः शबलचारित्राः स्युः । शबलवहेतुत्वेन तद्वेतवो दकलेपाद्या उपचा-
 रादाच्छबला उच्यन्ते ३२ । 'वावीसाए परिमहेहि' द्वाविंशत्या परीपहैरसौद्वैर्योऽतिचारस्वत्र 'सुहा' 'अला'

खुहा पिवासासीउण्ह, दसाचेलाइस्थिओ । चरियानिसीहिया सेज्जा अकोस वह जायणा ॥ १ ॥

खुहा पिवासासीउण्ह, दसाचेलाइस्थिओ । पण्णा अण्णणसमत्त इइ वावीस परीसहा ॥ २ ॥

अलामरोगतणकासामलसक्कारपरीसहा । पण्णा अण्णणसमत्त इइ वावीस परीसहा ॥ २ ॥
 सम्पग्दर्शनादिमार्गाव्यावनार्थं ज्ञानावरणीयादिकर्मनिर्जरार्थं च परि समन्तादापतन्तः क्षुत्पियामादयो द्रव्यक्षेत्रकालमा-
 वापेक्षाः सन्नन्त इति परीपहास्ते च क्षुधा १, पिपामा २, क्षीतं ३, उष्णं ४, दंशाः ५, अचेलता ६, अरतिः ७, स्त्रियः ८,
 चर्या ९, नैपेधिकी १०, शय्या ११, आक्रोशः १२, वधः १३, याञ्जा १४, अलाभः १५, रोगः १६, वृणस्पर्शः १७,

मलः, १८, सत्कारः १९, प्रज्ञा २०, अज्ञानं २१, सम्यक्त्वं २२, परीपहाः । तत्रोदरात्रदाहिनीं क्षुद्धेदनामुदितामागम-
 विधिना शमयतोऽग्नेपीयं च परिहरतः क्षुत्परीपहजयः स्यात् १ । एवं पिपासा वृष्णा तत्परीपहोऽपि २, शीतेऽत्यर्थमपि पतति
 जीर्णचक्षुपरित्राणवर्जितो नाऽःकल्प्यवस्त्राण्यादत्ते परियुक्ते वाऽग्निसेवां न ध्यायतीति शीतपरीपहजयः ३, उष्णतप्तो न जलाव-
 गाहनछायास्नानव्यजनवातादि वाञ्छति, न चाऽऽतपत्राद्युष्णत्राणायाऽऽदत्त उष्णं सम्यक् सहेतेत्युष्णपरीपहजयः ४, दंशा
 इति दंशमशकपूकामत्कुणादिभिर्दश्यमानोऽपि न तत्स्थानं मुञ्चेत्तदपनयनार्थं न यतेत, न च व्यजनादिना निवारयेदिति
 दंशपरीपहजयः ५, अमहाधनमूल्यखण्डितजीर्णवासांसि धारयेन्न च दैन्यं कुर्यादित्यचेलकपरीपहजयः ६, विहरतस्तिष्ठतो
 वाऽऽस्ताडुत्पन्नार्थां सम्यग्धर्मारामरणेनाऽऽरतिपरीपहजयः ७, स्त्रीणामङ्गोपाङ्गहसितादि न ध्यायेन्न च तासु चक्षुर्निवेशयेत्
 कामधियेति स्त्रीपरीपहजयः ८ वर्जितालस्यो ग्रामादिकुलादिष्वनियतवमतिनिर्ममत्वः प्रतिमासं विहरेदिति चर्यापरी-
 पहजयः ९, नैपेथिकी स्वाध्यायभूस्त्वत्र श्मशानवृक्षमूलादिपूषधिष्टस्य पश्चान्द्राविन इष्टानिष्टोपसर्गान् सम्यक् सहतो निपद्याप-
 रीपहजयः १०, शय्या वसतिस्त्वत्र लयादिरहितवसतिं भव्यामशुभां वा तथा शय्यां संस्तारकं मृदुं खरं वोचावचां भूमिं वा
 पांथूकरं शिशिरं बहुधर्मकं वा प्राप्य न रज्येत नोद्विजेच्चेति शय्यापरीपहजयः ११, आक्रोशं दुर्वाक्यं श्रुत्वा सत्येतरालोच-
 नया शान्तिराक्रोशपरीपहजयः १२, पाण्यर्थादिप्रहारे देहावयवस्य विध्वंसिताऽचिन्तया कृतकर्मफलचिन्तया च सहने चषप-
 रीपहजयः १३, प्रागल्भ्यमाजा साधुना कार्ये जाते स्वधर्मकायपालनाय परेभ्यो याचने याच्नापरीपहजयः १४, याचिता-
 लामेऽपि प्रसन्नचेतसेवाऽविकृतवक्त्रेण वा भवनमलाभपरीपहजयः १५ रोगे सत्यपि गच्छनिर्गताश्चिकित्सां न कारयेयुर्ग-

च्छवासिनस्तु सम्यक् सहते सिद्धान्तोक्तविधिना वा प्रतिक्रियां कुर्युरिति रोगपरीपहजयः १६, अनुपानहा चलने कण्टकादेः
 सम्यक् सहनं तृणस्पर्शस्वथा कारणे शुषिरवृणस्य दमदिः परिभोगोऽनुज्ञातो गीतार्थानां गच्छवासिनां गच्छनिर्गतानां च, तत्र
 गच्छनिर्गतजिनकल्पिकादयः कारणे निर्वस्त्रे दर्भसंस्तारे शेरते, गच्छवासिनस्तु कारणेन ते दर्भान् भूमायास्तीर्य संस्तारको-
 त्रपट्टकौ च दर्भानामुपरि कृत्वा शेरते, मुषितोपकरणं वा, तत्रापि तृणस्पर्शसम्यक्सहनं तृणस्पर्शपरीपहजयः १७ स्वेदाच्छनं
 रजो मल उच्यते । स देहोत्थितो ग्रीष्मघर्माहुर्गन्धो जायते, तद्दालनाय न कदापि स्नानमिच्छेदिति मलपरीपहजयः १८,
 सत्कारोऽन्नपानवस्त्रपात्रादीनां दानं, पुरस्कारः सञ्चूतगुणोत्कीर्णवन्दनाभ्युत्थानासनदानादि, ताभ्यां कृताकृताभ्यां रागद्वे-
 पाकरणेन सत्कारपुरस्कारपरीपहजयः १९ प्रज्ञा-बुद्धयतिशयस्तत्प्राप्तौ न गर्व इति प्रज्ञापरीपहजयः २०, कर्मविपाकजादज्ञा-
 नादबुद्धेऽज्ञानपरीपहजयः २१, शुद्धक्रियायां पाल्यमानायामपि देवादीन्नेशेऽतः किं क्रिययेत्याद्यचिन्तनेन सम्यक्त्वपरीपह-
 जयः २२ । इहलोकार्थं परवशतो वा सहतो द्रव्यपरीपहा निर्जरार्थं तु सहतो भावपरीपहास्तत्र प्रज्ञाज्ञानपरीपहो ज्ञानावरणा-
 दलामोऽन्तरायाद्, नागन्यारतिस्त्रीशय्याक्रोशसत्काराश्चारित्रमोहात्, सम्यक्त्वपरीपहो मिथ्यात्वमोहनीयाच्छेषा वेदनीयात्
 स्युः २३ । 'तेवीसाए सुयगडज्झयणेहि' त्रयोविंशत्या सूत्रकृताध्ययनैश्रद्धितैर्योऽतिचारस्तानि चाऽमृनि 'पुंड०'

पुंडरीयकिरियद्वाणं, आहारपरिष्णपञ्चकृत्वाणकिरिया य । अणगारअदनालंद, सोलसाइं च तेवीसं ॥ १ ॥

पुण्डरीकं १, क्रियास्थानं २, आहारपरिज्ञा ३, प्रत्याख्यानक्रिया च ४, अनगारः ५, आर्द्रकुमारख्यं ६, नालन्दाख्यं

१ नागन्यारतिस्त्रीनिपद्याक्रोशयाचनासत्काराश्चारित्रमोहादिति तत्त्वार्थोत्तराध्ययनादौ ।

७ सप्त, क्रमात्पद्मग्रहणदृष्टान्तः १ त्रयोदशक्रियास्थानं २ आहारव्याख्या ३ महाव्रतादिप्रत्याख्यानोक्तिः ४ अनाचारनिषेधः
 ५ आर्द्रकुमारसम्बन्धः ६ नालन्दाग्रामस्थेन्द्रभूतिपार्श्वगोपेढालपुत्रभ्रातृकविष्यादिपृच्छा ७ अर्थी ज्ञेयाः । तथा षोडश समय-
 वैतालीयादीन्याद्यानि पूर्वोक्तानीति त्रयोविंशत्यध्ययनानि ३४ । 'चउवीसाए देवेहिं' इति पाठे 'भवण'

भवणवणजोइवेमाणिया य, दसअट्ठपंचणविहा । इइ चउवीसं देवा, केइ पुण वेति अरिंहता ॥ १ ॥

भवनव्यन्तरज्योतिर्वैमानिकाः क्रमाद्दशाष्टपञ्चकविधाः, वैमानिका वैमानिकत्वेनाऽभिन्नत्वादेकविधा उक्तास्तेनिन्दितैर्यो-
 ऽतिचारः । 'केइ पुण वेति अरिंहता' केचित्पुनः 'चउवीसाए अरिंहतेहिं' इति पाठं द्रुवते तत्राऽईद्विरनादृतैरन्यथाप्ररूपितै-
 रतिचारः ३५ । 'पंचवीसाए भावणाहिं' पञ्चानां व्रतानां पञ्च पञ्च भावनाः स्युरिति पञ्चविंशतिस्तत्राऽऽद्यव्रतभावना यथा 'इरि'

इरियासमिए सया जए, उवेह भुंजेज व पाणभोयणं । आयाणनिकखेवदुगुंछ, संजए, समाहिए संजमए मणोवई ॥ १ ॥ अह-
 मसचे अणुवीइ भासए, जे कोहलोहभयमेव वजए । स दीहरायं समुपेहिया, सिया मुणी हु मोसं परिवज्जए सया ॥ २ ॥ सयमेव
 उ उगाहजायणे, घडे मइमं निसम्म सइ भिक्खू उगाहं । अणुणविय भुंजिज, पाणभोयणं, जाइत्ता साहम्मियाण उगाहं ॥ ३ ॥
 आहारगुत्ते अविभूसियप्पा, इरिथ निज्झाइ न संथवेज्जा । बुद्धो मुणी खुइकहं न कुज्जा, धम्मणुपेही संघए वंभचेरं ॥ ४ ॥ जे
 सरुवरंसंगंधमागए, फासे य संपप मणुणपावए, गिहीपदोसं न करेज पंडिए स होइ दंते यिए अकिचणे ॥ ५ ॥

ईर्यासमितः सदा यतेत १, उपेक्ष्य निरीक्ष्य पानभोजने शुद्धीत, वा एवकारार्थे २, अविधिनाऽऽदाननिक्षेपो जुगुप्सत
 इत्यादाननिक्षेपजुगुप्सकविधिनाऽऽदाननिक्षेपकारीत्यर्थस्तृतीया ३, समाहितः सन्मनः संयमयति ४, एवं समाहितो वाचं

संयमयन् पञ्चमी ५, भाव्यन्ते रक्ष्यन्ते व्रतान्यमूर्भिरिति भावनाः । अथ द्वितीयव्रतभावनाः—अहास्यसत्यो हास्यत्यागात् सत्यवादी प्रथमा १, अनुचिन्त्य विमृश्य भाषको द्वितीया २, भाषाकाले क्रोधं ३ लोभं ४ भयं च ५ वर्जयतीति पञ्च भावनाः; स दीर्घरात्रं—मोक्षं द्रष्टा(दृष्ट्वा)स्यान्मुनिर्हुरेवार्थ एवं मृषां परिवर्जयेत् । अथ तृतीयव्रतभावनाः—स्वयमात्मनैव प्रभुं प्रभुसंदिष्टं वाऽत्रग्रह्याञ्ज्यायां प्रवर्ततेऽनुविचिन्त्य प्रथमा १ । 'घटे मङ्गं निमग्म'चि' तत्रैव तृणाद्यनुज्ञापनायां चेष्टेत, मतिमानाकर्ण्योपाश्रयदातृवाचां द्वितीया २ । 'सह भिक्खु उगगहं' सदा भिक्षुऽरयग्रहं स्पष्टममनुज्ञाप्य भजेतृतीया ३ । गुरुमन्यं वाऽनुज्ञाप्य पानभोजने भुञ्जीत वा चतुर्थी ४ । साधर्मिकावग्रहं याचित्वा स्थानादि कुर्यात् ५, एता भावना अकुर्वतोऽदत्तादानव्रतभङ्गः । अथ तुर्यव्रतभावना—आहारगुप्तो नाऽतिमात्रं स्निग्धं वा भुञ्जीत आद्या १, अविभृषितात्मा द्वितीया २, स्त्रियं न निध्यायेन्निरिक्ष्येत तृतीया, ह्यादिसंस्कां वसतिं न संस्तवीत न सेवेत चतुर्थी ४, बुद्धो निष्णो मुनिः क्षुद्रकथां स्त्रिया सह कथां स्त्रीणां च कथां न कुर्यात् पञ्चमी ५, धर्मानुप्रेक्ष्येवं ब्रह्मचर्यं संधत्ते एवमकृतभावनो ब्रह्मव्रतविराधकः स्यात् । अथ पञ्चमव्रतभावनाः—शुन्दरूप-रसगन्धान् स्पर्शान् मनोज्ञान् संग्राह्य गृद्धिं पापाननिष्टान् प्राप्य प्रद्वेषं न कुर्यात् पण्डित इति पञ्चाऽपि भावनाः स दान्तो विरतोऽकिञ्चनः स्यादमूर्भावना अकुर्वतः पञ्चमव्रतभङ्गः ३६ । ' छन्वीसाए दसाकप्पववहाराणां उद्देसणकालेहि ' पद्धविशत्या दशाकल्पव्यवहाराणामुद्देशनकालैः श्रुतोद्देशस्तत्तैर्विस्तृतैर्योऽतिचारस्तत्र ' दस '

दस उद्देसणकाला, दसाण कप्पस होति छवे व । दस चेव ववहारस्स व होति सव्वेवि छव्वीसं ॥ १ ॥

दश दशानामुद्देशनकालाः, कल्पस्य पद्, व्यवहारस्य दशोद्देशनकालाः, सर्वेऽपि पद्धिशतिः शास्त्रमेदाः । अत्र वाचनायां

दशानामुद्देशानां च प्रकटत्वाच्चतुस्तस्मिन्वाध्ययनोद्देशा न विवक्षिताः ३७ । 'सत्तावीसाए अणगारगुणैः' 'वय' 'काया'

वयउक्कमिदियाणं च, निग्गहो भावकरणसंघं च । समयविरगयावि य, मणमाईणं निरोहो य ॥ १ ॥

कायाण छक्क जोगाण जुत्तया वेयणाऽद्वियासणया । तह मारणंतियऽद्वियासणा य, एएऽणगारगुणा ॥ २ ॥

व्रतपट्टकं रात्रिभोजनविरतिसहितं ६, पञ्चानामिन्द्रियाणां निग्रहः ५, एवमेकादश गुणाः ११, भावसत्यं भावशुद्धिः १२, करणमत्यं बाह्यं प्रत्युपेक्षणादिकं १३, क्षमा १४, विरागता १५, मनआदीनां मनोवाक्कायानामकुशलानां निरोधः १८ । एवमष्टादशगुणाः कायानां पट्टकं तत्पालनार्थं पृथगुक्तं, एवं चतुर्विंशतिः २४ । यद्यपि कायपट्टकमाद्यव्रतान्तर्भूतं तथापि सर्वव्रतेषु यतनायाः प्राधान्यख्यापनार्थं पृथगुक्तं, तथा संयमयोगयुक्तता समितिपालनेन रत्नत्रयाराधनेन च २५, शीतादिवेदनाऽधिसहना २६, तथा मारणान्तिकाधिमहना कल्याणमित्राधिया मारणान्तिकोपसर्गमहनं २७ । ३८ । 'अट्टावीसइविहे आयारप्पकप्पे'—

सत्थपरिण्णा लोगो, विजओ य सीओसणिज्ज संमत्तं । आवंति धुवविमोहो, उवहाणसुय महापरिण्णा य ॥ १ ॥

पिंडेसणसिज्जिरिया, भासज्जाया य वत्थपाएसा । उग्गहपडिमासत्तेकत्तयं भावणविमुत्तीओ ॥ २ ॥

उग्गयमणुग्गयं, आरुवणा विविहमो गिसीहं तु । इय अट्टावीसविहो, आयारपकप्पणामोऽयं ॥ ३ ॥

आचारप्ररूपः ममप्रमाचाराङ्गं, तत्र शस्त्रपरिज्ञा १, लोकविजयः २, शीतोष्णीयं ३, सम्यक्त्वं ४, आवन्ती ५, श्रुतं ६, निमोहः ७, उपधानश्रुतं ८, महापरिज्ञा ९, पिण्डैपणा १०, श्रुत्या ११, ईर्या १२, भाषाजातं १३, वस्त्रैपणा १४, पात्रैपणा १५, अग्रहप्रतिमा १६, आचाराङ्गाद्यचूला । लोकमारससैरुक्कमसमहाध्ययनान्येषा द्वितीया चूला, एवं त्रयो-

विश्वस्ययनानि २३, भावना तृतीया चूला २४, विद्युक्तिस्तुर्या चूला २५, एतान्याचाराङ्गाध्ययनानि । तथा उद्धृतातिकं
 २६ अनुद्धृतातिकं २७, आरोपणा २८ चेति त्रिविधं निग्रीथमध्ययनं स्यात् तदप्याचारप्रकल्पपञ्चमचूला । तत्र शस्त्रपरिज्ञादीनां
 क्रमेण वाच्यानि षड्जीवयतना १, कपायलोकविजयः २, परीपहादिजयः ३, जिनाज्ञास्थापना ४, लोकसारस्थानं ५,
 कर्मयुवनं ६, आहारदेहविमोक्षः ७, श्रीवीररूपः ८, परीपहोपसर्गादिव्याख्या ९, पिण्डेपणा १०, श्रम्याशुद्धिः ११, ईर्याशुद्धिः
 १२, मापाशुद्धिः १३, वस्त्रैपणा १४, पात्रैपणा १५, सप्तावग्रहप्रतिमा १६ वाच्यानि, एवं षोडश तथा सप्तैक-
 कानि सप्त, यथा-स्थान १, नैपेधिकी २, उच्चारप्रश्रवण ३, शब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ ऽऽख्यानि ।
 तत्र स्थानविधि १७, नैपेधिकीविधि १८, उच्चारप्रश्रवणविधि १९, शब्दशुभाशुभत्वाचिन्तन २०, रूपशुभाशुभत्वा-
 चिन्तन २१, परवैयाद्युत्पपरकृतविलेपनाधनास्वादन २२, अन्योऽन्यवैयाद्युत्पविलेपनादिकृत्यत्यागार्थानि २३ । तथा
 श्रीवीरजन्मादिमहाव्रतभावना २४ रागद्वेषविद्युक्त्यर्थानि २५ उद्धृतातिकमुद्धृतातो मासिकादितपस्तु प्राप्तेषु भिन्नमासादि-
 दानात्तपसो हानिः समययुक्त्याज्जेनोद्धृतातिमं २६ अनुद्धृतातिमं यथोक्ततप एव २७ आरोपणा दर्यादिनोक्ततपोशुद्धिः २८,
 एतत्रिविधं प्रायश्चित्तं, तद्भाषकत्वादिग्रीथाध्ययनमपि त्रिष्वथमष्टाविंशतिधाऽऽच्चारप्रकल्प आचाराङ्गं नाम, अत्राचारप्रकल्पेऽ-
 श्रद्धानवितथारूपानादिनाऽतिचारः । ' एतूणतीसाए पावमुपपसंगेहिं ' एकोनत्रिंशता पापहेतुश्रुतप्रसङ्गः, पापहेतूनां प्रसङ्ग-
 मर्यादातिक्रमेण प्रवर्तनानि यथा ' अट्ट ' ' सुत्तं '

अट्टनिमित्तगाइं दिवुप्यायंवडिक्खजोमं च । अंगसरल्लक्खणवज्जणं च, तिविहं पुणोकेकं ॥ १ ॥

दद्यानाद्युद्देशानां च प्रकटत्वाच्छ्रुतस्कन्धाभ्यपनोद्देशा न विवक्षिताः ३७ । ' सत्तावीसाए अणगारगुणैः ' ' वय ' ' काया '

वयछकर्मिदियाणं च, निग्गहो भावकरणसम्भं च । खमयाविरागयावि य, मणमार्हणं निरोहो य ॥ १ ॥

कायाण छक जोगण जुत्तया वेयणाऽऽहियासणया । तह मारणंतियऽहियासणा य, एएऽणगारगुणा ॥ २ ॥

त्रतपट्कं रात्रिभोजनविरतिसहितं ६, पञ्चानामिन्द्रियाणां निग्रहः ५, एवमेकादश गुणाः ११, भावसत्यं भावशुद्धिः १२, करणसत्यं चासं प्रत्युपेक्षणादिकं १३, क्षमा १४, विरागता १५, मनआदीनां मनोवाक्कायानामकुशलानां निरोधः १८ । एवमष्टादशगुणाः कायानां पट्कं तत्पालनात् पञ्चणाः, एवं चतुर्विंशतिः २४ । यद्यपि कायपट्कमाद्यत्रतान्तर्भूतं तथापि सर्वत्रतेषु यतनायाः प्राधान्यलयापनार्थं पृथगुक्तं, तथा संयमयोगयुक्तता समितिपालनेन रत्नत्रयाराधनेन च २५, शीतादिवेदनाऽधिसहना २६, तथा मारणान्तिकाधिसहना कल्याणमित्रधिया मारणान्तिकोपसर्गसहनं २७ । ३८ । ' अट्टावीसहविहे आयारप्पकप्पे'—

सत्थपरिण्णा लो गो, विजओ य सीओसणिज्ज संमत्तं । आवंति धुवविमोहो, उवहाणसुय महापरिण्णा य ॥ १ ॥

पिंडेसणसिग्गिरिया, भासज्जाया य वत्थपाएसा । उग्गहपडिमासत्तेक्कत्तयं भावणविमुत्तीओ ॥ २ ॥

उग्गयामणुग्गययं, आरूवणा विविहमो गिसीहं तु । इय अट्टावीसविहो, आयारपकप्पणामोऽयं ॥ ३ ॥

आचारश्रकल्पः समप्रमाचाराङ्गं, तत्र अस्त्रपरिष्ठा १, लोकविजयः २, शीतोष्णीयं ३, सम्यक्त्वं ४, आवन्ती ५, धृतं ६, विमोहः ७, उपधानश्रुतं ८, महापरिष्ठा ९, पिण्डेपणा १०, शुक्या ११, ईर्या १२, भाषाजातं १३, ब्रह्मैपणा १४, पात्रेपणा १५, अद्यग्रहप्रतिमा १६, आचाराङ्गाधचूला । लोकसारसप्तैककससमहाध्ययनान्येषा द्वितीया चूला, एवं त्रयो-

विशुध्ययनानि २३, भावना षठीया चूला २४, विष्णुक्तिस्तुर्या चूला २५, एतान्याचाराङ्गाध्ययनानि । तथा उद्घातिकं
 २६ अनुद्घातिकं २७, आरोपणा २८ चेति त्रिविधं निशीथमव्ययनं स्यात् तदप्याचारप्रकल्पपञ्चमचूला । तत्र ग्रहपरिज्ञादीनां
 क्रमेण वाच्यानि षड्जीवयतना १, कपायलोकविजयः २, परीपहादिजयः ३, जिनाज्ञास्थापना ४, लोकसारस्थानं ५,
 कर्मधुवनं ६, आहारदेहविमोक्षः ७, श्रीवीरतपः ८, परीपहोपसर्गादिव्याख्या ९, पिण्डेपणा १०, ग्रय्याशुद्धिः ११, ईर्ष्याशुद्धिः
 १२, मापाशुद्धिः १३, बद्धेपणा १४, पत्रैपणा १५, सप्तावग्रहप्रतिमा १६ वाच्यानि, एवं षोडश तथा सप्तैक-
 कानि सप्त, यथा-स्थान १, नैपेधिकी २, उच्चारप्रश्रवण ३, शुब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ ऽऽख्यानि ।
 तत्र स्थानविधि १७, नैपेधिकीविधि १८, उच्चारप्रश्रवणविधि १९, शुब्दशुभाशुभमत्वाचिन्तन २०, रूपशुभाशुभमत्वा-
 चिन्तन २१, परवैयाघृत्यपरकृतविलेपनाद्यनास्वादन २२, अन्योऽन्यवैयाघृत्यविलेपनादिकृत्यत्यागार्थानि २३ । तथा
 श्रीवीरजन्मादिमहात्रतमावना २४ रागद्वेषविष्णुकथयार्थानि २५ उद्घातिकमुद्घातो मासिकादितपस्तु प्राप्तेषु भिन्नमासादि-
 दानात्तपसो हानिः समययुक्त्याज्जेनोद्घातिमं २६ अनुद्घातिमं यथोक्ततप एव २७ आरोपणा दर्पादिनोक्ततपोवृद्धिः २८,
 एतन्निविधं प्रायश्चित्तं, तद्भाषकत्वान्निशीथाध्ययनमपि त्रिथैवमष्टानिगुतिघाऽऽचारप्रकल्प आचारार्हं नाम, अत्राचारप्रकल्पेऽ-
 श्रद्धानधितथाख्यानादिनाऽतिचारः । ' एमूणतीसाए पावगुपसंगेहिं ' एकोनत्रिंशत्ता पापहेतुश्रुतप्रसङ्गः; पापहेतूनां प्रसङ्गा-
 मर्यादातिक्रमेण प्रवर्तनानि यथा ' अट्ट ' ' सुत्तं '

अट्टनिमित्तगां हिन्दुप्रथायंवलिकल्पभोमं च । अंगसरलकरणवर्णनं च, तिविहं पुणोकेकं ॥ १ ॥

सुत्तं विच्ची तह यत्तियं च, पावसुय अउणतीसविहं । गंधव्वनट्टवत्तुं, आउं धणुवेयसंजुसं ॥ २ ॥

अष्ट निमित्तांगानि निमित्तशास्त्राणि, दिव्यं व्यन्तरकृताद्ब्रह्मासादि स्वप्नाश्च १, उत्पातमकालगर्जादि २, अन्तरिक्षं गन्धर्व-
पुरदिग्दाहादि ज्योतिश्चक्रविषयं च ३, भौमं भूकम्पशकुनादि ४, आङ्गं शिरःस्फुरणादि ५, स्वरः पद्मजन्मभादि ६ लक्षणं
सामुद्रिकं ७ व्यञ्जनं मपतिलकादि ८, एकैकं दिव्यादिशास्त्रं पुनस्त्रिविधं-सूत्रं १ वृत्ति २ वार्तिकं ३ च । तत्र सप्तानां
सूत्रं सहस्रमेकं, वृत्तिलक्षणं, वार्तिकं कोटिः, आङ्गं तु सूत्रं लक्षं, वृत्तिः कोटिर्वात्तिकमपरिमितमेवमष्टभेदास्त्रिगुणिताश्चतुर्विंशतिः
शास्त्राणि २४, तथा गान्धर्व २५ नाट्यं २६ वास्तुविद्या २७ आयुर्वेदो वैद्यकं २८ धनुर्वेदः शस्त्रविद्या २९ । एतैः शास्त्रैः
साधुना ज्ञातेरपि सिद्धान्तविधिं विना प्रयोज्यमानैर्दोषः, तथा चूर्णौ निमित्तचतुर्विंशतिशास्त्रैर्मयोऽनु गणितं १ ज्योतिष्कं २
व्याकरणं ३ शब्दशास्त्रं ४ धर्मेददेश्ये ५ति ४० । ' तीसाए मोहणीयठाणेहिं ' मोहनीयहेतुस्थानानि मोहनीयस्थानानि
यदाचीर्णेर्महामोहनीयं बध्यते तानि, यथा ' वारि ' इत्यादि-

वारिमञ्जेवगाहिता, तसे पाणे विहिसई । छाएउ मुहं हत्थेणं, अंतोनायं गलेरवं ॥ १ ॥ सीसावेढेण वेढित्ता, संकिलेसेण मारए ।
सीसंमि जे य आहंतुं, दुहमारेण हिंसइ ॥ २ ॥ बहुजणस नेयारं, दीयं ताणं च पाणिणं । साहारणे गिलणंमि, पहू किञ्चं न कुवइ
॥ ३ ॥ साहू अकम्म धम्माउ, जे मंसेइ उवट्टिए । जेयाउयसस मगासस, अवगारंमि बट्टइ ॥ ४ ॥ जिणाणं जंतणाणीणं, अवणणं जो
उ मासइ । आयरियउवज्जाए, खिसई मंदबुद्धीए ॥ ५ ॥ तेसिमेव य णाणीणं । संमं नो पडित्तपइ, पुणो पुणो अदिगरणं, छप्पाए तित्थ-
भेयए ॥ ६ ॥ जाणं आहंमिए जोए, पवंजइ पुणो पुणो । कामे वमित्ता पत्थेइ, इहउत्तभविए इय ॥ ७ ॥ भिक्खूणं बहुसुएइहंति जो

भासइइधहुसुए । तथा य अतवस्ती च, जो तवस्तिइहं वए ॥ ८ ॥ जायतेएण वहुजणं, अंतोपूमेण हिंसइ । अकिच्चमप्पणा काउं, कयमेएण भासइ ॥ ९ ॥ नियदुवद्वियणिहीए, पडिच्चे साइजोगजुत्ते य । धेई सव्वं मुत्तं, वयस्सि अक्खीणहंणए सया ॥ १० ॥ अद्धानंमि पवेसित्ता, जो घणं हरइ पाणिणं । वीसंमित्ता उवाएणं, धारे तस्सेव छुच्चई ॥ १० ॥ अभिक्खमकुमारोहिं, कुमारेऽहंति भासइ । एवं अबंमयासीवि, वंमयारिच्चिइहं वए ॥ ११ ॥ जेणेपिरस्सरियं णीए, विचे तस्सेव छुच्चई । तप्पभावुट्टिए वावि, अंतरायं करेइ से ॥ १२ ॥ सेणावइं पसत्थारं, भत्तारं वावि हिंसई । रट्टस्स वावि निगमस्स, नायगं सेट्टिमेव वा ॥ १४ ॥ अपरस्समाणो पस्सामि, अहं देवेच्चि वा वए । अवण्णेणं च देवाणं, महामोहं पकुब्बइ ॥ १५ ॥

चारिमच्ये तीव्रेण मनसाऽवगाह्याऽवलोक्य त्रसान् प्राणान् त्रसजीवान् विहिनस्ति त्रयादीन् वा विहिनस्ति स तस्य महा-
मोहयुत्पादयन् संक्लिष्टपरिणामेन भवशतद्रुःखापनेयं महामोहं कर्म वध्नाति, एवं सर्वत्र क्रिया योज्या १, तथा हस्तेन मुखं
पिधायाऽन्तर्नादं हृदये सदुःखनादं गले कृतरथमारटन्तं पश्चादिकं हिनस्ति २, शीर्षविद्येतेनेति-आर्द्रचर्मणा शिरो वेष्टयित्वा
संछेदेन तीव्राशुभपरिणामेन मारयति ३, यः शीर्षं मुद्गरादिनाऽहृत्य दुमरिण हन्ति ४, बहुजनस्य नेतारं प्रभुं हन्ति
तथा संसारे दुःखसागरे आधारादानेन प्राणिनां द्वीपसमानमन्नादिदानेन त्राणकारिणं गुह्रिणं हन्ति ५, साधारणे सर्व-
सामान्ये ग्लाने, प्रभुः समर्थः, स्वयं कर्तुं परेण वा कारयितुं, परं घोरपरिणाम औपधादि न कारयति न च याचते 'सर्वसा-
मन्नो य गिलाणो भवइ', तथाजिनोपदेशादुक्तं च-'किं मंते ! जे गिलाणं पडियरइ से धन्ने उदाहु जे तुमं दंसणेणं पडिचलइ ?
गोयमा ! जे गिलाणं पडियरइ, से केणट्टेणं मंते ! एवं बुच्चइ १, गोयमा ! जे गिलाणं पडियरइ से मं दंसणेणं पडिचलइ,

जे मं दंसणेणं पडिवज्जइ से गिलाणं पडियइइति, आणाकरणसारं खु अरिहंताणं दंसणं, से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-जे
 गिलाणं पडियइ से मं दंसणेणं पडिवज्जइ, जे मं पडिवज्जइ से गिलाणं पडियइ' ६ । साधुं ज्ञानादावुपस्थितं सज्जमाक्रम्य यो
 भ्रंशयति ७, नैयायिकस्य मुक्ति नयनशीलस्य श्रीजिनोक्तमार्गस्य ज्ञानादिदूषणप्रकारेण स्वमन्यं च विपरिणमयन्नपकारे
 विनाशे वर्तते ८, जिनानामवर्णं निन्दां भापते ९, मन्दबुद्धिराचार्योपाध्यायान् जात्यादिभिः खिससति हीलति, तथैतेऽबहु-
 श्रुता एषां पार्श्वे न मया किञ्चिद्भणितमिति वक्ति १०, तेपामाचार्यादीनां ज्ञानधराणामाहारोपकरणादिना
 सम्यग् न प्रवृत्तर्पत्युपकरोति ११, पुनः पुनरधिकरणं ज्योतिष्काद्युत्पादयते नृपयात्रादि कथयति, तीर्थभेदको ज्ञानादिविराघकः
 १२, जानन्नघार्मिकान् योगान् पुनः प्रयुक्ते १३, कामानिच्छामदनरूपान् वमित्वा त्यक्त्वा प्रव्रज्य पुनः प्रार्थयति,
 इहभविकान् मानुषानन्यभविकान् दिव्यान् १४, योऽबहुश्रुतोऽभीक्ष्णं पुनः पुनर्बहुश्रुतोऽहमिति भापतेऽन्येन वा पृष्टः स त्वं
 बहुश्रुतः १ तत एवमिति वक्ति तूष्णीं वा तिष्ठेत्, साधव एव बहुश्रुता इति वक्ति १५, एवमतपस्व्यपि तपस्व्यहमिति वक्ति १६,
 जाततेजसाऽग्निना बहुजनं गृहादौ शिखाऽन्तर्धूमेन हन्ति १७, अकृत्यं प्राणातिपातत्वाद्यात्मना कृत्वैतेन कृतमिति भापते १८,
 निकृतिरन्यथाकृतिरुपधिर्दोषछादनं, प्रणिधिर्मायावतां संग्रहः, 'पलिउंचे' परं वञ्चयति १९, सातियोगोऽशुभमनोव्यापारस्तेन
 युक्तः २०, सत्यं मापमाणं नरं प्रति सभायां व्रूते मृषां वदसि २१, अधीणद्वन्द्वः स्थिरकलहः सदा २२, अब्वनि प्राणिनः प्रवेश्य
 धनं हरति २३, उपायेन प्रीतिरूपेण विश्रम्भ्य विश्वास्य तस्यैव विश्वस्तस्य दारासु पत्न्यां लुभ्यति २४, अकुमारः परिणीतो-
 ऽप्यभीक्ष्णं नित्यं कुमारोऽहमिति वदेत् २५, एवमन्नब्रह्मचार्ययि २६, येनैश्वर्यं नीतो वित्ते तस्यैव लुभ्यति २७, तस्य श्रेष्ठथादेः

प्रभाषाश्रुतियतो वर्धितोऽपि 'से' तस्य महत्त्वादानन्तरायं त्रिं करोति २८, सेनापति तथा प्रशास्त्रार कलागुहं राजानं स्वामिनं हन्ति भवति हन्ति, राष्ट्रस्य वा निगमस्य वा नायकं श्रेष्ठिनं वा हन्ति २९, अपश्यन्नपि पश्यामीति नक्ति देवोऽहमित्ति वा वक्ति, देवानामवर्णनाद्यैर्नैते कामगर्दमा धर्मालसा इत्यादिमापणेषु महामोहनीयं कर्म मन्त्रववेदनीयं करोति ३०, ४१ । 'एगतीसाए सिद्धाद्गुणेहि' एरुत्रियता सिद्धस्याऽऽद्यानादेरारभ्य गुणैः सिद्धादिगुणैः, महमायित्तो हि गुणा उच्यन्ते क्रममायिनः पर्याया उच्यन्ते । तत्र 'पडि'

पडित्सेद्रेण सटाण-यण्यंगपरलकासयेण य । यण्यण्डुपण्डविद्या, इगतीसमक्रायसंगरुहा ॥ १ ॥

संस्थाने उर्णगन्धरमस्पर्शदेतु च क्रमारपञ्चपञ्चद्विपञ्चाष्टनिभेदेषु प्रतिषेधनप्रमाणः, तेन सिद्धगुणा अष्टात्रिंशत्सिद्धासिद्धोऽक्रायोऽद्देहः २९ असद्गो निःकर्मा ३० अरुहोऽजन्मा ३१ । संस्थानं वृत्त १ इयस २ चतुरस्र ४ दीर्घ ४ परिमण्डल ५ मेदं, तत्र सिद्धो न वृत्तः १ न त्र्यस्रः २ इत्यादि यानस्मिद्धो न क्लीनः । अथवा 'अह'

अहवा कस्मे नय हरिस्मणमि, पत्तारि भाउप पच । आइम अते सेसे, दोदो खीणभिलावेण इगतीस ॥ १ ॥

कर्मणि कर्मत्रिये शीणाभिलापेन सिद्धस्यैरुत्रियगुणा यथा नर दर्शनारणीयमेदाः, सिद्धस्तु शीणनन्दर्शनः स्यादं नर सिद्धगुणाः, एरमग्रेऽपि शीणाभिलापेन शीण्यन्द्दयोजनेन, तत्र चत्वार आयुर्भेदाः, पञ्चाऽऽद्ये ज्ञानारण्येऽन्त्य इत्यन्तरायै कर्मणि पञ्च, शेषे वेदनीयमोहनीयनामगोत्ररूपे कर्मणि द्वौ द्वौ भेदौ, यथा सातामातभेदं द्विधा चेत्, इर्जनमोहचारियमोहरूपं द्विधा मोहनीयं, शुभाशुभमेदाइ द्विधा नामोचनीचमेदं गोत्रं द्विधेयं सर्वं एरुत्रियग्रेद्देदाः शीणा यस्येत्येकरुत्रियगुणाः

सिद्धस्य । ४२ । ' वचीसाए जोगसंगेहिं ' योगो रत्नत्रयं तस्य संग्रहहेतुत्वात् संग्रहा योगसंग्रहा आलोचनादयो द्वात्रिंशत्तै-
 योऽतिवारः कृतस्त्वस्य मिथ्यादुष्कृतमत्र निर्युक्तिरुदाह- ' आलो-अण्णा-धिई-एच्च-संगा '
 आलोचयणा निरवलात्रे, आवईसु दढधम्मया । अणिसिसओवहाणे य, सिक्खा णिप्पडिकम्मया ॥ १२६९ ॥
 अण्णायया अलोहे य, तितिक्खा अज्जवे सुई । सम्मादिट्ठी समाही य, आयारे विणओवए ॥ १२७० ॥
 धिई मई य संवेगे, पणिही सुविहि संवरे । अत्तदोसोवसंहारो, सब्बकामविरत्तिया ॥ १२७१ ॥
 पच्चक्खाणा विउस्सगे, अप्पमाए लवालत्रे । ज्ञाणसंवरजोगे य, उदए मारणंतिए ॥ १२७२ ॥
 संग्गाणं च परिण्णा, पायच्छित्तकरणे इय । आराहणा य मरणंते, वत्तीसं जोगसंगहा ॥ १२७३ ॥

रत्नत्रयसंग्रहाय शिष्येण गुरोरेण पापानां शुद्धाऽऽलोचना कार्या १, गुरुरालोचनाश्रवणादनु स्वरत्नत्रयाराधनाय निर-
 पलापः स्यात्परस्मै न वदेत्, एष हेतुः सर्वत्राऽपि ज्ञेयः, प्राकृते प्रथमान्त एकारान्तः स्यात् २, द्रव्याद्यापत्सु साधुना दृढधर्मता
 कार्या, ३, अनिश्रितमिहपरमन्वानपेक्षुपधानतपः कुर्यात् ४, शिक्षा द्विधा-ग्रहणशिक्षा श्रुतपाठः, आसेवनशिक्षा सामाचारी-
 शिष्यणं, ५, निःप्रतिकर्मता रोगादिषु प्रतिकाराकरणं ६ ॥ १२६९ ॥ तपस्यज्ञातता कार्या यथाऽन्यो न वेत्ति तथा तपः कुर्यादलो-
 मता स्पष्टा ७-८, तितिक्षा परीषहोपमर्गणां सहनं ९, आर्जवं क्रजुता १०, शुचिनिर्दोषसंयमवचनं ११, सम्यग्दृष्टित्वं १२,
 समाधिर्मनःस्वास्थ्यं न कार्यः १३, ' आयारे ' इत्यादि उपगग्रन्द उभयत्र योज्यः, आचारोपगोऽवक्रो भवतीत्यर्थः, १४,

चिन्मयोपगोऽग्नः स्यात् १५ ॥ १२७० ॥ धृतिः मन्तोपस्तत्प्रधाना मविष्टतिमतिः १६, संवेगः १७, प्रणधिर्माया न कार्या १८, सुविधिः १९, संवरः २०, आत्मनो दोषोपसंहारः २१, सर्वकामधिरस्तता २२ ॥ १२७१ ॥ मूलोचरगुणत्रिपयं प्रत्यारूपानं कार्यमिति द्वारद्वयं प्रत्याख्यानं २३-२४, त्रिभिध उत्सर्गो द्रव्यभावमेदभिन्नो व्युत्सर्गः २५, अप्रमादः, २६, 'लज्जालवे' ति कालोपद्युगं धुणे क्षणे सामाचार्यद्युष्या २७, ध्यानमेव संवरयोगः कार्यः, २८, मारणान्तिकोपसर्गस्योदयेऽक्षोभता २९, ॥ १२७२ ॥ सङ्गानां प्रत्याख्यानपरिष्ठा ३०, प्रायश्चित्करणं ३१, मरणान्ते मरणकाले वाऽऽराधना ३२ ॥ १२७३ ॥ सर्वे-
 न्यपि दृष्टान्तानाह- 'उत्ते'

उज्जेलि अट्टणे खल्लु, सीहगिरिसोपारए य पुहइवई । मच्छियमल्ले दूरल्ल-कूत्रिए फल्लिहमल्लेय ॥ १२७४ ॥

सर्वगाथानां क्रियादियोजना सुधिया स्वधिया कार्या, मावार्थस्तु कथतो ज्ञेयो विषमार्थस्तु वक्ष्यते-उज्जयिन्यां जित-
 गुरुराद्, तस्याऽट्टणो मह्लः सर्वराज्येऽप्यजेयः । इतः सोपारके सिंहगिरिपृथ्वीपतिस्तस्य (म च मल्लानां यो जयति तस्मै)
 बहु सं दशेऽट्टणस्तत्रैत्य वपे वपे जयध्वजं लाति, म राजा मेऽपभ्राजनेति प्रतिमल्लार्थी मात्मिकं वसापानात्मवलं ज्ञात्वा
 महं संस्थाप्याऽप्युष्णाद्, तेनाऽट्टणो जितोऽट्टणोऽपि मात्मिकमहं जेतुं भृगुकच्छपार्थे दुरल्लक्ष्मिकाग्रामे कर्पकमेकेन करेण
 हलं कृपन्तमेकेन च ' फल्लिह 'ति क्षण्टान् द्रोढयन्तं दृष्ट्वा कूरघटमानैकवेलाहारमल्पं तस्य नीहारं च दृष्ट्वा तद्भार्याया
 निर्वाहाईस्वदानात्तमादाय निरेचनादि दत्त्वा म पोष्य(पितः) शिक्षित्वा मात्सिकेन सहाऽयोधयत् अहर्द्वयं, समावेच जातावट्टणः
 फल्लिहमहं जगौ- 'वद यत्र दृष्यति' तेनोक्तं, तवो ब्रक्षित्वा मजितः । राज्ञा मात्सिकस्य मार्दनिकाः प्रेषिताः, स गर्वादिपस्थानं

नोचे । वृत्तियेऽद्धयदृणोक्त्या सजः फलिहमल्लः पार्श्वीयातस्य मात्सिकस्य फलिहवच्छिरोऽलाद्, राज्ञा पताकादिनाऽर्चितः,
 एवं गुरुरद्वयः शिष्यो मल्लः प्रहारा मन्तवः, यस्तान् गुरोर्वक्ति तस्याऽऽराधनापताका त्रैलोक्यरङ्गान्तः ॥ १२७४ ॥
 उक्ताऽऽलोचना, अथ निरपलापः ' दन्त '

दंतपुरदन्तचर्के, सच्चवदी दोहले य वणयरए । धणमित्त धणसिरी य पउमसिरी चेव दढमिसो ॥ १२७५ ॥

दन्तपुरे दन्तचक्रोराट्, सत्यवती भार्या, तस्या दोहदो दन्तप्रासादक्रीडायै, राज्ञा दन्तार्थं घोषणा दत्ता, दन्तानां यथाहं
 मूल्यं दास्ये सवामदाने दण्डः । तत्र धनमित्रश्रेष्ठिनो धनश्रीपद्मश्रियो भार्ये, लक्ष्मीष्टाऽन्यदा कलौ वृद्ध्या लक्ष्युक्ता कस्तव-
 गाः ? किं सत्यवतीवदन्तप्रासादस्ते भार्या ? तयोक्तं चेन्न स्यात्तदाऽहं नेति द्वारं बध्ध्याऽस्थात्, श्रेष्ठी तज्ज्ञात्वा मित्रेण दृढ-
 मित्रारूपेण राजछन्नवनचरेभ्यः पुलिन्देभ्योऽलककादि दत्त्वा दन्तान् तृणैः पिधायानाययत् । गवाकृष्टेषु तृणेषु दन्तदर्शना-
 चलारक्षैर्मित्रे नृपोक्त्या वधाय नीयमाने श्रेष्ठी राजाहूयोः पतित्वा यथार्थमूचे राज्ञाऽर्चित्वा मित्रं मुक्तं परेषां तु तन्मन्तु-
 नाऽज्ञापि । एवं गुरुणाऽपि निरपलापेन भाव्यं ॥ १२७५ ॥ अथाऽऽपत्सु दृढधर्मतेति द्रव्यापदि दृष्टान्तः ' उज्जे '

उज्जेणीए धणवसु अणगारे धम्मघोस चंपाए । अडवीए सत्थविठ्ठम, वोसिरणं सिज्झणा चेव ॥ १२७६ ॥

उज्जयिन्यां धनवसुः सार्ववाहधम्पां याति तत्सार्ये धर्मचोपोऽनगारश्च । चौरैः पतितैः सार्थस्य विभ्रमः पृथक् पृथग्गमनं जातं,
 कैथिलममृपिरट्ठीं प्राप्तस्तैः कन्दादिभिर्निमन्त्रितोऽनिच्छन् शिलायां भक्तस्य व्युत्सर्जनं कृत्वा केवली भूत्वा सिद्धः । १२७६ ।

क्षेत्रापत्क्षेत्रागामे, कालापदुर्मिखादौ, मानापदि ' महु '

महुराए जउया राया, जउणावकेण दंडमणगारे । वहणं च कालकरणं, सक्कागमणं च पव्वजा ॥ १२७७ ॥

मथुरायां यवनो राह, यमुनया बक्री कृतत्वाद् यमुनाऋकमुधानं । तत्र दण्डोऽनगारो राज्ञा द्योऽग्निना हतः । अन्य आहुः
स्तेनाऽऽहत अन्यैरश्मराग्निः कृतः । इह कोपोदयं प्रत्यस्य मानापन्थतः सिद्धो देवा आगुः पालकनिमानेनेन्द्रश्च । राजा-
ऋकेण भाषिथेत्रत्रजसि तदा सुध्वामीति दीक्षितो यावत् पापं स्मरामि तानन्नाऽश्नामीति स्यनिरपार्थेऽभ्यग्रहीत् । एका-
हमपि नाऽश्नादेनं तस्य द्रव्यापत् ॥ १२७७ ॥ अथाऽनिश्रितोपधानं, तत्र द्रव्यमुपधानमुच्छीर्यकं स्यापक्षणे तस्योपधायमान-
त्तान्नापोपधानं तपः ' पाड० '

पाडलिपुत्त महागिरि, अजसुहृत्थी य सेट्ठि वसुभूती । वइदिस उज्जेणीए, जियपडिमा एलकच्छं च १२७८

सूलभद्रस्य द्वौ शिष्यौ महागिरिसुहस्तिनौ, महागिरिः, सुहस्तिन उपाध्यायः, सुहस्तिनो गणं दत्त्वा व्युच्छिन्नो जिन-
कल्प इत्यप्रतिपद्धतायै गच्छप्रतिपद्धो जिनकल्पपरिकर्म कुरुते । द्वात्रपि पाटलिपुत्रं गतौ, तत्र सुहस्तिनो धर्मं श्रुत्वा वसुभूतिः
श्रेष्ठी श्राद्धो ज्ञातः सुहस्तिनं वक्ति- 'मम कुटुम्बप्रतिभोधाय गृहे गत्वोपदिशते 'ति, तैर्गत्वा धर्मो बबतुमारब्धस्तान्महागिरि-
रागान् ते उत्थिताः । श्रेष्ठ्युचे किं वोऽपि गुरुरस्ति ? ततः सुहस्तिनो महागिरिर्गुणान् सामाचारौ चोक्त्वा श्रेष्ठिकुटुम्बस्याऽणु-
प्रतानि दत्त्वाऽगुः । श्रेष्ठी स्त्रीयानाल्यगेदीदृक् साधुरायाति तदा भक्तान्युज्झितकरुपाणि कार्याण्येवं लाभः स्यादिति । द्विती-

येऽद्धि महागिरिभिर्नाथैः आयातस्त्वपूर्वैः दृष्ट्वा द्रव्यादिभिरुपयुक्तोऽञ्जासीद्यथा ज्ञातोऽहमित्यलात्वा निवृत्तः सुहस्तिनं जगौ-
 'अहो ! अनेपणा कृता' तेनोक्तं कथं ? गुरुः कल्पे तवाऽभ्युत्थानादिति, द्वावपि वैदेश्यां पुरि गतौ । तत्र श्रीवीरस्य चन्दन-
 मयीं सुरकृतां जीवत्यतिमां नत्वा महागिरिरेडकाशपुरं गतस्तस्योत्पत्तिरेवं-तत्रागं दक्षार्णपुरमासीच्चत्र श्राविका मिथ्यादृष्टे-
 र्देया, वैकालिकमावश्यकं कुर्वती प्रत्याख्याति, तद्भर्ता किं को निधि युक्ते ? एवं हसत्यन्यदोचेऽहं प्रत्याख्यास्यामि साऽवग-
 मनश्चि, स हसन् प्रत्याचख्यौ, जिनभक्तसुरी दध्यौ अहो ! अयं श्राविकां हसतीति, तत्रवासितस्वसुरूपेण लभनकं लात्वाऽगात्
 सोऽश्नाद्भार्याविरितोऽवर्षिं तवाऽऽलपलैर्ममेति । ततः सुर्याग्रहतो अक्षिण युवि पतिते श्राविका तु मेऽयश इति कायोत्सर्गेऽस्यात् ।
 निधीये देव्यागता तरुणहृत्तैडकाक्षी सजीवप्रदेशे तस्य लगिते प्रातर्लोकस्तं दृष्ट्वाचेऽहो ! एडकाक्षोऽयं, स च श्राद्धो जातस्ततो
 लोकोत्थया तदेडकाशपुरं जातं । अन्ये त्वाहुः स एव तत्रेशोऽभूत् । तत्र गजाग्रपदोऽद्भिः, तस्योत्पत्तिः-दशार्णभद्रो राद्, पञ्चशतानि
 प्रियाः, श्रीवीरगम इत्यादि यावद् गजगजाष्टदन्ता इत्यादि, पद्मेऽष्ट पत्राणीत्यादि । दशार्णद्विस्तूर्ध्वं देवानुभावादिन्द्रगजाग्र-
 पदौ लयौ प्रादुर्भूतौ च, तदा राजेन्द्रद्विं वीक्ष्य प्राग्गजातीतदो गजाग्रपदाख्याऽभूत्तत्र महागिरिर्मक्तं प्रत्याख्याय देवोऽभूत् ।
 सुहस्तिन उज्जयिन्यामजितविम्बन्त्ये गता भद्राश्रेष्ठिनीयानशालायां स्थिताः, नलिनीगुल्माध्ययनं गुणयतो भद्राहन्ववन्तीसु-
 कुमालेन जातिं स्वत्वा समभौमसौधादुचीर्य चन्दिता इत्यादि, यावत्तत्पुत्रेण चैस्यं फारितं महाकालाख्यं तदधुना जने प्रसिद्धं
 द्विजैरात्तं । महागिरेरनिश्रितं तपः ॥ १२७८ ॥ अथ शिक्षा 'स्त्रिह'

खित्तिवणउसभकुसगं, रायगिहं चंपापाडलीपुत्तं । नंदे सगडाले थूल-भद्रसिरिष् वररुची य ॥१२७९॥

क्षितिप्रतिष्ठितं पुरं, जितशशुराद, पुरवस्तुपु क्षीणेऽन्यस्थानं वीक्ष्यमाणं चनकक्षेत्रं घनफलं दृष्ट्वा तत्र चनकपुरं चक्रे । तत्र
 वस्तुक्षये क्वाऽप्येकं दृपमन्यव्यैरजेयं वीक्ष्य तत्र ऋपमपुरं कृतं, एवं कुशस्तम्भं महान्तं वीक्ष्य कुशाग्रपुरं कृतं । तत्र प्रसेनजिद्राजा,
 तत्राऽग्निदाहा घना भवन्ति, राजादेशोऽभूदन्तुथानगृहेशः पुरात्रिर्वास्यः । स्रपकृत्प्रमादाद्राहृगृहेऽग्नौ लग्ने प्रतिज्ञावशाद्राहृ
 बहिर्निर्गत्य क्रोशमात्रेऽस्थात् । तत्र राजगृहं जातमित्यादि । कुमारपरीक्षायां श्रेणिकेनाऽधितो भग्माऽऽनीता शेषे रत्नेभादि । पाय-
 सस्थालमोदकमधुपरीक्षया राज्ञः शेषकुमारेश्यः पुरादिदाने श्रेणिकोनिर्गत्य वेन्नातटं गत्वै(तः, ए) रुस्य काश्य-
 पगोत्रवणिजो लाभोऽभूद्वणिजा च निशिस्वप्ने रत्नाकरो दृष्टोऽभूदिति । स नन्दां कन्यामुद्वाहित इत्यादि श्रेणिककृतं । श्रेणिके मृते
 तदुःखार्चस्य कोणिकस्याऽमात्यैः ' पितृणां पिण्डो देय इत्यादि' लिखित्वा पत्राणि जीर्णानि कृत्वा दशितानि तत्प्रभृति पिण्डादि
 प्रभृत् । ततोऽपि पितृशयनादि दृष्ट्वाऽधृतिं प्राप्नुवन् चर्म्पां स्थापितवान् । ततो कोणिककृतं घाच्यं यावत्कोणिको वैशाल्यां खरैर्हलं
 वाहयामीति प्रतिज्ञातवान् । युद्धायातचेटकेन कोणिकयुद्धे प्रत्यहं सेनेशघाते दशभ्रातृषु हतेषु सौधर्मचमरेन्द्राराधनात् कोणिकेन
 रथमुशल(महाशिलाकण्टक)रणे प्रारब्धे आधे अह्नि(आहवे) पणवतिर्द्वितीये चतुरशीर्तिलक्षा नरा मृतास्तेष्वेकः कृतसर्वा
 राधनः सौधर्मसुरस्तन्मित्रं तत्सार्थकृतविधिर्विदेहे नरोऽभूत् । दशसहस्रा मात्स्याः पुत्राः शेषा नारकतिर्यक्षु जाताः । कोणिको
 वैशाल्या दुर्गे पातिते मात्रा चेदकस्त्वन्मातामहः श्राद्धश्चेत्यादिवागिभरुपालब्धश्चेटकं जगौ-किं कुर्वे ? सोऽवक्-पावत्पुष्करिण्या
 न निरैमि वायचिष्ठ, तेन च प्रपन्ने लोहमयीं जिनप्रतिमां गले बद्ध्वाऽनशनपूर्वं वाप्यां पतितो धरणेन्द्रेण स्वभवनं नीतो मृतोऽ
 एमस्वर्गं सुरोऽभूत् । पुरीजनो महेश्वरेण नीलवति नीतः सुखी जातोऽत्र महेश्वरोत्पत्तिः-चेदकजा सुज्येष्ठा दीक्षितोपाश्रयान्तराता-

पयति, इतः पेदालः परित्राड् विद्यासिद्धो विद्यां दातुं नरं दिदुधुथेद् ब्रह्मचारिण्याः सुतः स्यात्तदा तस्मै विद्यां दद इति तस्या
 पुमि काव्यामोहेन विद्यया शीलविपर्ययसः कृतस्त्वत् ऋतुकालत्वाद्गर्भे जाते ज्ञानिभिरुक्तं नैतस्याः कोऽपि दोष इति छन्नं स्थापिता
 युतो जातः श्राद्धगृहे वर्धते । ततः समवसृतिं गतः साध्वीभिः सह कालसन्दीपनो विद्यामृतप्रयुमपृच्छत्-कुतो मे भीः ? प्रमु-
 राहाऽस्मात्मत्यकेरिति । स पित्रा हत्वा विद्याः अशिक्षितो महारोहिणीं साधयत्ययं सप्तमो भवः । पञ्चसु विद्यया हतः, षष्ठे पण्मा-
 गनेऽप्युपा विद्या न स्वीकृता, इह साधयितुमारब्धा । अनाथमृतकचितां कृत्वाऽऽसन्ने आर्द्रचर्म विस्वार्यं तदूर्ध्वं काण्डुज्वलनावधि
 नामाशुष्ठेन चलति, अत्राऽन्तरे कालमन्दीपनः काष्ठान्यक्षिपत् । ततः सप्तमन्ने सुर्गुचेऽस्य मा विघ्नं कृथास्ततः सिद्धाङ्गे प्रवेशं
 याचन्ती भाले दत्तेऽतिगता, विले जाते तृतीयं नेत्रमकृत । तेन पिता हतो मन्माता राजसु घर्षितेति ततो रुद्रारूपा । तद्भया-
 रकालसन्दीपनो नश्यन् पुरग्रयं कृत्वाऽर्हदंद्दह्योस्तस्थौ, रुद्रेण पुरेषु सुर्यः आहुर्वयं विद्याः सोऽर्हत्पाश्वेऽस्ति ततस्तेन तत्र
 गत्वा धामितः । अन्य आहुर्लक्षणे महापाताले हतस्ततः स विद्याचक्रयभूत् । त्रिसन्ध्यं सर्वविहरदर्हतो नत्वा नाभ्यं कृत्वा ततो
 रमते । तस्येन्द्रो महेश्वरारूपां ददौ, स द्वियो द्विजकन्यानां शतं शतमन्यस्त्रीश्च रमयति, तस्य नन्दीश्वरो नन्दी च मित्रे पुष्पकं
 निमानं, सोऽन्यदोजयिन्यां प्रथोतस्य शिवां मुक्त्वाऽन्यरात्रीषु रमते, राट्, दृष्यौ मारणे क उपायः ? उमा वेद्यया सुरूपा तस्मिन्नागते
 धूपं दत्तेऽन्यदा सा मुहूर्त्तं प्रयुद्धं च पुष्पं करे लात्वाऽस्यत् स प्रयुद्धं ललौ तयोक्तं मुकुलार्हस्त्वं नाऽस्य, यतोऽस्मासु न रमते ।
 तवस्वस्यां रतस्त्वं कदाऽनियः स्याः ? इत्युमापृष्टोऽगत् मैयुनक्षणे । राज्ञा तज्ज्ञात्वा स तदोमासहितो धातितस्ततो नन्दीश्वरः
 ते गिलां कृत्वा तत्रैतः, राजा सार्द्रपटो नत्वा धामितवान्, सोऽन्यगीदृश्रुपेण महेश्वरस्याऽर्चने पुरे पुरेऽस्य स्थापने च मुञ्चे, ततो

लोकैस्तथा प्रासादाः कारिता इति रुद्रोत्पत्तिः । कोणिकः खरैर्हलं वाहित्वा चम्पामेत इत्यादि । कोणिके कृतमालहते षष्ठीं इमां
 गते राड्मिस्तत्सुत उदायी प्रतिष्ठितः, सोऽत्र मत्पिताऽऽसीदित्यधृत्याऽन्यत्पुरं विष्ठापयिषुर्जनान् प्रैपीते च पाटल्यूर्ध्वस्यचा-
 पास्ये स्वयं कीटान् विशतोऽद्राक्षुः । पाटल्युत्पत्तिस्तृतरमधुरावणिग्दक्षिणमधुरायां वाणिज्येऽगात्त्रैकेन श्रेष्ठिना सह मैत्र्यन्त्रिकां
 तत्पुत्रीं (मगिनीमिति द्वारि० धृत्ती) सोऽमार्गयत्, पितृभ्यां चैकार्मकं यावदत्र स्थेयमित्युक्त्वा दत्ता, परं स पितृगाढलेखागत्या
 श्वशुरानुमत्या समार्योऽचलत्, यथि सुतजन्म, पितरौ नाम दास्यत इति नामाकृतौ तन्त्रेणाऽन्निकापुत्र इत्युक्तः । स्यान् समेतेषु
 पितृभ्यामपि सेवाऽह्वा कृता, स तारुण्ये दीक्षितः स्वविरत्वे विहरन् गङ्गातटे पुष्पभद्रपुरेऽजात् । तत्र पुष्पकेतुराद्, पुष्पवती राज्ञी,
 वस्याः पुत्रपुत्रीयुग्मजन्म, पुष्पचूलः पुष्पचूला चेत्यारुष्या, मिथः स्नेहः, राड् वियोगभिया युग्मिधर्ममेव कुर्वे इति ध्यात्वा
 पौरानाल्यद्रत्नस्य कः स्वामी ? तैरुक्तं राड्, राज्ञोक्तं तर्हि रत्नस्य यथेच्छं नियोजने दोषो नेति प्रत्याय्य राड्था वारितोऽपि
 तौ मिथो व्यावाहयद्राज्ञी निर्वेदात् प्रव्रज्य देवोऽभूत्, प्रबोधार्थं पुत्र्याः स्वप्ने नरका दक्षिताः, राजा तज्ज्ञात्वा पाखण्डिनो
 नरकानग्राधीत्, तैश्चाऽन्याद्देशैर्षूक्तैश्चन्निकापुत्राः यथाः सत्यान्चूरेवं देवलोकानपि स्वप्नदक्षितान्छुः, तेषु कथं गम्यते ?
 इति साधुधर्म उक्ते दीक्षार्थं नृपमग्राधीत् । सोऽवह- 'प्रव्रज्य चेदत्रैव गृहे भिक्षां लासी 'ति, सा च स्वीकृत्य प्रात्राजीत् ।
 गुरुर्जङ्घादुर्बलः शिष्यान् विसृज्याऽस्थात्, सा शुद्धान्वाद्भिक्षामानयति, श्लेषकाले येन श्लेष्मा हीयते, एवं शेषेष्वपि । गुरुराह-
 (कथं) यच्चिन्तितं तदेवाऽऽनीतं ? शोचे वेद्मि, कुतः ? केवलात्ततः क्षामिता । अन्ये तु वर्षत्यानीतं, गुरुणा कथं वर्षत्यानयसि ? यत्र
 यत्राऽधन्यचिचोऽप्यायस्त्रेत्यादि । अधृतौ वक्ति 'युयमपि सेत्स्यथ गङ्गाशुत्तरन्तः' । तदैवोत्तरन्तुं यत्र यत्र नावि लग्नस्तत्र तत्र

नौर्मग्रा नाविकैर्जले क्षिप्तो ज्ञानं, देवैर्महः कृतः, प्रयागतीर्थप्रवृत्तिः । तच्छिरःकरोटिर्मत्स्यादिभिः खाद्यमाना तीरे लम्बा,
 तस्यां पाटलिप्रीजं पेटे, सव्यहनुकां भिन्दन्नङ्कुरो विशालो द्रुमो जातः, पाटलिमूलजीवो द्वितीयभवे मुक्तिगामी । तत्राऽमात्या-
 श्रापं दृष्ट्वा दध्युन्न नृपस्य स्वयं रत्नान्यायास्यन्तीति तत्र पुरं स्थापितं नाभावर्हचैत्यं कारितं । तत्रोदायी राज्यं भुङ्क्ते, नृपान्
 सर्वान् मदा सेवां कारयति, ते दध्युः कथं त्रियतेऽसौ? । अन्यदा राज्ञा कस्याऽपि मन्तोः राज्यं हृतं, स नष्टस्तत्सुतोऽन्यत्र गतः
 कंचिन्मूपमुदायिनृपद्वेषिणं वीक्ष्योचेऽहं त्वत्साहाय्यादुदायिनं हन्मि, तेनाऽऽहते स पाटलिपुरं गत्वा, बालान्तःपर्षदौ सेवमानः
 साध्यागमाच्छिद्रं ज्ञात्वा गुरुपार्श्वे प्रत्रज्येस्यादिपावदुदायी अपुत्रो मृतोऽधिवासितोऽश्वो नापितदासाय राज्यं ददौ ।
 तेन च तस्यां निशि स्वप्ने स्वान्वैः पुरं वेष्टितं दृष्टं, स्वप्नज्ञेन तस्य सुता दत्ताऽभूत् । स नन्दो राजा जातस्तत्पुराद्बहिः
 कपिलविप्रोऽत्रात्सीत्तद्दिशिहोत्रशालायां साधव एयुस्तैर्धर्म उक्ते आद्भोऽभूत्, केऽपि साधवस्तद्गृहे वर्षास्वस्थुः । तत्पुत्रो
 ज्ञातमात्रो रेवतीसुर्याचः, साधूनां पात्रं कल्पयतामधोऽस्थापि नथा सुरी । तस्याऽन्यान्यप्यपत्यानि जीवन्त्यभूवन् । तस्य
 कल्पकाह्वा दत्ता, स चतुर्दशविधाज्ञः क्रमाद्राज्ञा मन्त्री कृतः, सर्वं राज्यं तदायचं कृतमेवं नन्दानां कल्पवंशामात्या जाताः ।
 नवमे नन्दे कल्पवंश्यः शक्रटालो मन्त्री, तस्य स्थूलभद्रश्रीयकौ सुतौ, वररुचिपण्डितकपटाच्छकटाले मृते स्थूलभद्रः श्रीस-
 भृद्विविजयान्तिके प्रत्रज्य, तेषु स्वर्गतेषु श्रीमद्रवाहुपार्श्वे चतुर्दशपूर्वाण्यधीयानो यक्षाद्यासु सप्तस्वस्थुः श्रीयके च प्रत्रजि
 तेषु श्रीयकस्य पर्युषणोपवामादनु विपत्तौ भगिनीवन्दनागमे सिंहरूपं चक्रे । प्रातर्गुरौ वाचनामददति स्वप्नमादं स्मृत्वा
 पुनर्न कुर्व इत्युक्त्वाऽऽप्रहादशमपूर्वान्त्यवस्तुद्वयं पूर्वचतुष्टयं च माऽन्यस्मै दद्या इति गदित्वाऽभाणि । स्थूलभद्रादप्रतस्तानि

व्युच्छिन्नानि । एवं शिष्यायां स्थूलमद्रस्य योगसंग्रहः ॥ १२७९ ॥ निःप्रतिकर्मत्वे वैधमे दृष्टान्तः ' पद् '

पद्मठाणे नागवसू, नागसिरी नागदत्त पञ्ज्या । एगविहा सट्टाणे, देवय साहू य विछगिरे ॥ १२८० ॥

प्रतिष्ठानपुरे नागवसुश्रेष्ठी, नागश्रीभार्या, आद्रो नागदत्तसुतो दीक्षितो जिनकल्पिनां पूजां दृष्ट्वैकत्वविहारार्थंशुत्थाने उपक्रमे जाते मतिं गुरुनिषिद्धोऽपि जिनकल्पं प्रपदैकाकी यक्षगृहप्रतिमास्यः शासनदेवता मा व्यनङ्क्षीदिति स्त्रीरूपेणोपहारमादाय यक्षमर्चित्वोचे लाहि मो । उद्धृतं, स च तद्भुक्त्वा निधि प्रतिमास्योऽस्वापत्त्वादतिसारवान् जातः । सुर्यां सुरोस्तदुक्तं, गुरुभिः मातृ प्रेषितायानीतः, सुर्युक्तं विद्वगिरीपथं दत्त्वाऽरुक्कृतः शिधितश्च नैवं साधुना प्रतिकर्म कार्यमिति ॥ १२८० ॥ उपस्पञ्जानवाया ' क्रोसं '

कोसंधिय जियसेणे, धम्मवसू धम्मघोस धम्मजसे । विगयभया विणयवई, इट्ठि विभूसा य परिकम्मे १२८१

कौशाम्यामजितसेनो राट्ट, धारिणी राष्ठी, धर्मवसुर्गुरुः, शिष्यो धर्मघोषधर्मयज्ञतो । विगतमया महत्तरा विनयवती शिष्यिणी, तथा मक्तं त्यक्तं संघेन महर्दिसत्कारविभूषया निर्यायिता मृता । ततः शिष्यो संलेखनायै उपस्तुलनां परिकर्मे कुर्वतः ॥ १२८१ ॥ इतः ' उज्जे '

उज्जेणिवंतिवद्धण-पालगसुयरट्टवद्धणे चैव । धारिय(णि) अवंति-सेणे मणिप्पभा वच्छगातीरे ॥ १२८२ ॥

उज्जयिन्यां प्रघोवसुतो गोपालपालको, आघो दीक्षितः, पालको राजाऽभूत्तस्याऽवन्तिवर्धनराट्टवर्धनौ सुतो, यालकस्तौ

क्रमाद्राजपुवराजौ कृत्वा प्राव्राजीत् । युवराजमार्यां धारिणी, सुतोऽवन्तिसेनोऽभूदन्यदोघाने राजा धारिणीं वीक्ष्य दूर्ती
 प्रेपीत्सा तं नैच्छत्, स्वभावाद्देवैर्भ्रातुरपि न लज्जसे ? राज्ञा बन्धौ हते सा भ्रूषणान्यादाय वणिकसार्थेनाऽगात् । अजितसेननृप-
 यानशालास्यसाञ्चीपार्श्वे गर्भमनाख्याय प्रव्रजिता, गर्भे ज्ञाते यथास्थं जगौ, साध्यन्तरल्पसागारिके स्थापिता निशि प्रस्रुता ।
 सापूनामृदाहरदायै नाममुद्राद्यलङ्कृतं सुतं नृपाङ्गणोऽमुञ्चत्, राजोर्ध्वतलस्थो मणिमं वीक्ष्य तं लात्वाऽपुत्राप्रराश्यै अदात्,
 मणिप्रमेति नाम कृतं, रात्रिं श्रुते मणिप्रभो राद् जातः । अवन्तिवर्धनोऽपि पश्चात्तापादवन्तिसेनाय राज्यं दत्त्वा प्राव्राजीदवन्ति-
 सेनो मणिप्रमं करं याचमानः कौशाम्बीं प्रत्यचलत्तावता धर्मघोषः श्रिष्यः परिकर्मान्ते विनयवतीसमामृद्धिमिच्छन् पुरान्त-
 रश्रमोज्ज्वताऽन्यस्तु निःस्पृहः कौशाम्ब्युज्जयिन्योरन्तरे वत्सगानदीतीरे गिरिसुहेऽन्नं जहौ । अवन्तिसेनेन कौशाम्ब्यां रुद्धायां
 धर्मघोषपार्श्वे जनश्चिन्तया न याति, स ऋद्धीच्छयैव मृतो रोहकमावाद् द्वारेण न निरकाशि, दुर्गोर्ध्वादिदयस्त्यक्तः, मात्रा साध्या
 स्वरूपमुक्त्वातौ उद्धा(वा)रितौ । वन्धुत्वे(द्वौ) मिलिते(तौ), तत्र कियत्कालं स्थित्वोज्जयिन्यां चलितौ, माताऽपि समहत्तराऽचालि,
 मार्गे क्षपकं ज्ञात्वा नृपौ स्थित्वा दिने दिने महं चक्रतुः । स मृतः, एवं धर्मयशोवन्निरीहं तपः कार्यं ॥१२७२॥ अलोमतायां
 'साए' 'जस' 'सुहु'

साएए पुंडरीए, कंडरीए चैव देविजसमहा । सावर्धियअजियसेणे, कित्तिमई खुडुगकुमारो ॥१२८३॥
 जसमदे सिरिकंता, जयसंधी चैव कण्णपालेय । नट्टविही परिओसे, दाणं पुच्छा य पठ्वजा ॥१२८४॥

सुदु वाइयं सुदु गाइयं सुदु नच्चियं साम सुंदरि । अणुपालिय दीहराइय ओ सुमिणंते मा पमायए ॥१२८५॥

साकेते पुण्डरीको राट्, कण्डरीको युवराट्, तस्य देवी यशोभद्रा, तां पुण्डरीको दृष्ट्वा प्रार्थयन् युवराजं जघान, सा नंदा श्रावत्स्यामजितसेनाचार्यकीर्तिमतीमहचरान्ते प्रात्राजीत्सगर्भाडपि, पुत्रो जातः शय्यातरभ्राविकाभिः पाल्यमानः शुल्लककुमारो नामाऽभूत्, दीक्षितश्च तारुण्ये चारित्रं त्यक्तुकामो मावृमहत्तराचार्योपाध्यायैः क्रमाद् द्वादशद्वादशवर्षाणि स्थापितोऽष्टवत्वारिंशद्वर्षाणि स्थित्वा मावृदचनामधुद्रारत्नकन्वलयुत् पुण्डरीकान्ते गतो रात्रौ नाद्ये(नर्तित्वा) ग्रमते किञ्चिन्निद्रापरं नर्तकी ज्ञात्वा नटो जनतोपकालेऽद्य रङ्गभङ्गो नाऽहं इति गीतिं जगौ- ' सुदु गाइयं ' ' सामे ' ति श्यामेऽप्रसूते(श्यामायां) सुन्दरि ! अणुपालितसर्वरात्रिः सती ' ओ सुमिणंते ' ओ इति सम्बोधने, स्वप्नान्ते निद्रान्तवेलायां मा प्रमादीः । गीतिं श्रुत्वा शुल्लकः कन्वलरत्नं ददौ, युवराजः कुण्डलं, श्रीकान्ता सार्थेशपत्नी हारं, जयसिंहमन्त्री कटकं, कर्णपालो मेंठोऽङ्कुकुशं च, लक्षमूल्यान्येतानि, प्राता राज्ञः पृच्छा, क्रमादुत्तरं-शुल्लककुमारस्य राज्येच्छेत्यादि । युवराजादीनां शुल्लककुमारसार्थे दीक्षा, सर्वेषामप्यलोभता ॥ १२८३-८५ ॥ अथ तितिक्षा ' इदं ' ' अग्निम् '

इंदपुर इंददत्ते, बावीस सुया सुरिंददत्ते य । महुराए जियसत्तू, सयंवरो निव्वुईए उ ॥१२८६॥
अग्गियए पव्वयए, बहुली तह सागरे य बोद्धव्वे । एगदिवसेण जाया, तत्थेव सुरिंददत्ते य ॥१२८७॥

इन्द्रपुर इन्द्रदत्तो राजा, तस्येष्टेयवीनां द्वाविंशतिपुत्राः, एकाऽमात्यसुता प्रिया सा द्विधा, तां स्नातां दृष्ट्वा प्रश्नेन प्रियां

ज्ञात्वा तथा सदैकरात्रं रेमे गर्भाधानं, पितुरमात्यस्य पुत्र्या कथितं, तेन दिनवेलाराजोच्छापादि लिखितं । तस्याः सुरेन्द्रदत्तः
 सुतोऽभूत् । तद्दिनजाताश्चत्वारो दामा अग्निकः पर्वतो बहुलकः सागरश्च । पण्डितेन सुरेन्द्रो द्वाविंशतिराजसुतेषु विलगत्स्वपि
 द्वासप्ततिकलाः शिक्षितः । २२ कुमारस्सन्यायिनो मातृवाक्यादवाडिता मूर्खा एवाऽस्थुः । इतश्च मथुरायां जितशत्रुराइ,
 निवृत्तिः सुता राज्यप्रदा स्त्रयंवरा सेन्द्रपुरे आगता, ततो राधावेधकाले राज्ञोक्ताः २२ सुताः श्रीमालीशुल्ब्या बाणान् चिक्षिपुः,
 परमेकोऽपि विज्ञो न, तेन यत्र तत्रेषु पपात । राक्षि विपण्णेऽमात्यो जगौ-इदृगभिज्ञानेन जातस्त्वसुतः सुरेन्द्रदत्ताख्योऽयं
 राधां भेत्स्यतीति । म तु चतुष्टुं दासेषु २२ सुतेष्वालिं(बोलं) कुर्वत्सु, नरद्वयेऽसिन्ध्यां भयं कुर्वति, गुरुणाऽपि तर्ज्यमानोऽधो-
 दृष्टिरुर्ध्वमृष्टिरष्टचक्रछिद्राणि ज्ञात्वेषुणा वामराधा विद्रा, महामहोऽभूदेषा द्रव्यतितिक्षा । यथा कुमारस्तथा साधुर्दसाश्चत्वारः
 कपायाः, कुमारा द्वाविंशतिः परीषद्वा, नरो रागेद्वेषौ, वेध्या राधाक्षितारका विशिष्टाऽऽराधना ज्ञेयाऽऽराधनापताका निवृत्तिः
 सिद्धिः ॥ १२८६-८७ ॥ अथाऽऽजंबं 'चंपा'

चंपाए कोसियज्जो, अंगरिसी रुद्रए य आणत्ते । पंथग जोइजसाविय, अबभवखाणे य संवोही ॥१२८८॥

चम्पायां कौशिकार्योराध्यायः, शिष्यावद्भरुद्रो, अङ्गस्थर्षुत्वादङ्गर्षित्याख्या । तयोः पण्डितस्य दार्वर्थमाज्ञप्तिरादेशो-
 ज्ञोऽटव्याः काष्ठानि लात्वाऽऽयातः, रुद्रोऽद्धि रन्त्वा सायं बहिर्गतोऽङ्गमायान्तं दृष्ट्वा पण्डितभयाञ्ज्योतिर्यथां वत्सपालीं पुत्रस्य
 पन्थकस्याऽन्नं दन्त्वा काष्ठान्यादायाऽऽयान्तीं हत्वा, गर्चे क्षिप्याऽन्याऽध्वना पुस्त एतः पण्डिताग्रे त्वद्भव्यशिष्येण दासी
 हतेत्यभ्याख्यानं जगौ । तत्रोऽङ्गः पण्डितेन निर्घाटितो चने गतः शुभाध्यवसायेन जातिं स्मृत्वा केवली जातः, देवैरुक्तं-

स्त्रेणालं दत्तं, रुद्रो लोरुनिन्यमानः स्वकर्म गर्हन् प्रत्येरुदुद्धोऽभूत् । ब्राह्मणो ब्राह्मणी च दीक्षिते सर्वे सिद्धाः, एवमृजुता कार्या ॥ १२८८ ॥ शुचिः मत्स्यं, मत्स्यं च संयमनरं, शुचिरेव शौचं, तत्र दद्यान्तः—' सोरि '

सोरिअ सुखंरेषि य, सिद्धी य धणंजप सुभद्दा य । वीरे अ धम्मघोसे, धम्मजसेऽसोऽगुच्छा य ॥ १२८९ ॥
सूर्यपुरे सुरंशरो यश्चस्त्र श्रेष्ठी घनद्वयः, सुभद्रा भार्या, ताम्यां सुरम्बरयक्षाय पुत्रार्थं महिषशतं मानितं, पुत्रोऽभूदशा-
न्तरं श्रेष्ठिना श्रीगीमन्तिरुऽशुश्रुतान्यादृष्टानि यज्ञेण महिषान् याचितो निजाङ्गं श्रुतधा विमज्य कतिपयखण्डान् ददौ, यक्षः
प्रबुद्धः एष देवप्रित्तत्मादिशुचिः । अथ सर्वशुचिः सौर्यपुरे श्रीवीर आगाच्छिष्यो घर्मघोषधर्मयज्ञसौ, अशोकवृक्षाधो
गुणयत्कृष्णया न चलति, ततः प्रभुपार्थे वृच्छा कृताऽर्हन्नाह ॥ १२८९ ॥ ' मोरि '

सोरियसमुद्भविजप, जन्नजसे चैव जन्नदत्ते य । सोमिता सोमजसा, उच्छविही नारदुप्पत्ती ॥ १२९० ॥
सूर्यपुरे यमुद्रविजयराजः काले यज्ञयज्ञास्तपस्वी, यज्ञमित्रा प्रिया, पुत्रो यज्ञदत्तस्त्रिपया सोमयज्ञास्तयोर्नारदारूपमुत-
स्योत्पत्तिर्जाता, पितरौ बालमशोरुच्छायार्या मुक्तोच्छविधिं कुरुतः ॥ १२९० ॥ ' अशु '

अणुकम्पा वेयदुहो, मणिकंचण वासुदेव पुच्छा य । सीमंधरजुगवाहु, जुगंधरे चैव महवाहू ॥ १२९१ ॥
नृगंकेर्दैनारिदं युधाधो दृष्ट्वा स्वनिकायच्युतं शातराज्जुर्कम्पया वृधच्छायाऽस्तम्भि, बलमानैरैतादृशे नीत्वा मिथाः
शिथिलः । त मणिपादुकाकाशमकुण्डिकाभिर्नभसि चरत्यन्यदा द्वारिकां गतो वासुदेवस्य वृच्छा ' किं शौचमिति ? ' उत्तरं

दातुमक्षमः प्राग्विदेहे श्रीसीमन्धरान्ते गतो युगबाहुहरिं किं शौचमिति पृच्छन्तं प्रशुं च सत्यं शौचमित्युत्तरयन्तं श्रुत्वा तथाऽपरविदेहे श्रीयुगमन्धरं महाबाहुहरिपृष्टं सत्यं शौचमिति वदन्ते श्रुत्वाऽऽगम्य कृष्णं प्रति सत्यं शौचं जगौ । कृष्णेन किं मत्यमिति पृष्टस्तदज्ञानानो यत्रैतत् पृष्टं तत्र सत्यमपि प्रष्टव्यमिति हसितो जगौ सत्यं प्रशुर्न पृष्ट इति ततो ध्यायन् जातजातिस्मृतिः प्रत्येकबुद्धोऽभूत्, प्रथमं सत्याख्यमध्ययनं जगादिति शौचाधोगाः संगृहीताः ॥ १२९१ ॥ सम्यक्त्वे ' साए '

साएयस्मि महाबल-विमलपहे चैव चित्तकम्मेय । निष्फत्ति छट्टमासे, सुमीकम्मस्स करणं च ॥१२९२

साकेते महाबलो राइ, विमलप्रभाकरौ चित्रकारौ । राज्ञा दूतः पृष्टोऽन्यत्रुपेभ्यो मे किमूनं ? दूतेन चित्रसमेत्युक्ते तयोश्चित्र-कृतोः समा विमज्याऽर्पि, एकेन चित्रं परेण भित्तेः परिकर्म कृतं । पष्टे मासे चित्रस्य निष्पत्तिर्भूमिकर्मणः करणं च जातं । द्वयोरन्तरे यवनिकाऽभूत्, सा राज्ञाऽपनीताऽन्यभित्तौ प्रतिविम्बे दृष्टे सुष्टेन तथैवाऽस्थान्येवं सम्यक्त्वं निर्मलं कार्यं ॥ १२९२ ॥ समाधौ ' णय '

णयरं सुदंसणपुरं, सुसुणाए सुजस सुबए चैव । पवज्ज सिक्खमादी, एगविहारे य फासणया ॥१२९३॥

सुदर्शनपुरं नगरं, तत्र सुसुनागश्रेष्ठी, सुयशाः प्रिया, सुतः सुव्रतो गुणी सभाग्यः । स यौवने प्रव्रज्य शिक्षादि-द्विविधां शिक्षामादितः सिद्धान्तरहस्यं ज्ञात्वैकत्वविहारप्रतिमां स्थितः । शुक्रेण तत्प्रशंसा कृता, देवाभ्यां क्रमादहो ! ब्रह्मचारीति

स्तुत्याऽप्यन्योऽयं कुलोच्छेदक इति निन्दया परीक्षितः सममना एवाऽभूदेवं पित्रोर्विपयसेवाकृत्यं तथा पित्रोः कर्तव्यनारूपं चाऽदृशति, तथा ऋतून् विकृर्ष्य स्त्रीषु कृत्वा तद्विलापान् ' फास्रणय ' चि तासामालिङ्गनादिना स्पर्शना दक्षिताः, परं सुब्र-
 तस्य मनः समाधिचदेवाऽभूत्ततः केवली जातः ॥ १२९३ ॥ अथाऽऽचारः सत्याचारः ' पाड ' ॥

पाडलिपुत्त हुयासण, जलणसिहा चैव जलणडहणे य । सोहम्मपलियपणए, आमलकप्पाइ णट्टविही ॥

पाटलिपुत्रे हुताग्रनो चित्रो ज्वलनशिला प्रिया, श्राद्धे पुत्रौ ज्वलनो दहनश्च चत्वारि दीक्षितानि । तत्र ज्वलन ऋजुर्देहनो मायी, अन्यस्मिन्नुक्तेऽन्यदेव कुरुते, द्वावपि मृतौ सौषर्मे शक्रान्तरर्षदि पञ्चपल्यायुषौ सुरो जातौ । आमलकण्यायां अयमालवने श्रीवीरसमवसृते द्वौ नायविधिं कर्तुमायातौ । एको यादृशं चिन्तयति तादृशं कुरुतेऽन्यस्तु ऋजुनाट्यं करिष्य इति चिन्तयति परं वक्रमेव जायते, ततो गौतमश्रुटोर्दन् श्रगभवमृचे, तत आचारोपगतेन भाव्यं ॥ १२९४ ॥ अथ विनयः—' उज्जे ' ॥
 उज्जेणी अंवरिसी, मालुग तह निवएय पवज्जा । संकमणं च परगणे, अविणय विणए य पडिवत्ती ॥

उज्जयिन्यामम्बर्षिद्विजो मालुका प्रिया, निवरुः सुतः, श्राद्धाः, प्रियामृतौ पितृपुत्रयोः प्रव्रज्या, पुत्रोऽविनीतः, कायिकीश्रुचि कण्टकान् क्षिपति, स्वाध्याये शौचि कालं हन्ति । सर्वनामाचारीविपयसिं चक्रे । ततः सायुभिर्गुरुणाश्रुक्तं, सोऽविनये सति निष्का-
 सितः । पिता श्रुटो (श्रुते) निर्गतः, परगणेऽन्याचार्यान्ते संक्रमणं कृतं, ततोऽपि दोषान्निक्षिप्तावेवमवन्त्यां पञ्चशतोपाश्रयेषु सर्व-
 विभिर्निक्षिप्तस्ततः पितरि संज्ञायां गते रुदति पुत्रोऽयं किं रोदिति ? इति, स आह तव निम्बकाहा नाम्नैव कृता न तु गुणैरथ

त्वदाचारैरहमपि स्थितिं न लभे न चोत्प्रव्रजितुं युक्तं, ततः क्षुल्लकस्याऽप्यधृतिर्जाता वक्ति क्षान्तः (१) एकशः क्वाऽपि स्थानं लभे (लभस्व), यिताऽऽह नाऽऽप्यते। यदि न, तदा दीक्षकाणामेव पार्श्वे गम्यत इति। तत्र गतौ माधवः क्षुब्धा गुरवो जगुर्माऽऽर्यो एवं भवन्तु। प्राघुर्णिकावद्य खो वा यास्यत इति स्थितौ। क्षुल्लकाः(त्रिः) ३ उच्चारकायिकीभूमिं प्रतिलिखति, सर्वां सामाचारिं कुरुते, तुष्टाः साधवः, विनये सति प्रतिपत्तिः कृता। स निम्न आश्रयुल्लो जातस्तत्तमयोगेन ५०० वसतिसाधव आराधिता यातुं न ददति। एवं पश्चात् स विनयोपगो विनयवानभूत् ॥ १२९५ ॥ अथ धृतौ मतिः ' नग '

नगरी य पंडुमहुरा, पंडववंसे मई य सुमई य। वारीवसभारुहणे, उप्पाइय सुट्टियविभासा ॥ १२९६ ॥

पाण्डुमथुरायां पाण्डवैर्दीक्षमाणैः पुत्रो राज्येऽस्थापि। ते श्रीनेमिं प्रति यान्तो इस्तिकल्पपुरे भिक्षां आम्यन्तः श्रीनेमिनिर्वाणिं श्रुत्वा, भक्तं पानं त्यक्त्वा, शत्रुञ्जयेऽनशनेनं सिद्धास्तदंशे पाण्डुसेनो राट्, सुते मतिः सुमतिश्च, रैवतेऽईन्तं नन्तुं ताम्यां चारिषुभारुयपोतारोहणे कृते उत्पातिकव्रते जाते जनः स्कन्दरुद्रादिं नमति, ताम्यां गाढतरमात्मा संयमे योजितः, भिन्नः पोतः, मृते सिद्धे, देहौ तीर्णौ, सुस्थितलवणेशा महः कृतो देवोद्योतश्च, ततः प्रभासं तीर्थं जातं। द्वयोरपि धृतिमत्या योगसंप्रदः ॥ १२९६ ॥ सम्यगुद्देगः संवेगस्तत्र ' चंपा ' ' चंद्र '

चंपाप मित्तपभे, धणमित्ते धणसिरी सुजाते य। पियंगू धम्मघोसे य, अरंक्खुरी चैव चंदघोसे य। १२९७।
चंदजसा रायगिहे, वारत्तपुरे अभयसेण वारत्ते। सुसुमार धुंधुमार, अंगारवई य पज्जोए ॥ १२९८ ॥

चम्पायां मित्रप्रभो राट्, धारिणी प्रिया, धनमित्रः सार्थद, धनश्रीः प्रिया, तयोरुपायशतैः पुत्रो जातः, लोको वक्ति योऽत्र
 समृद्धकुले जातस्तस्य सुजातं, द्वादशाहे निरुते सुजाताह्वाऽभूत् । स किल देवकुमारानुरूपस्तस्य ललितं मणितमन्येऽनुशिक्षन्ते ।
 पितरौ सुतश्च श्राद्धास्तत्र धर्मघोषोऽमात्यः, प्रियञ्जुभीर्या, मा गृणोति सुजात ईदृश इति । अन्यदा दासीर्वक्ति यदा सुजात इतो
 याति तदा मे वाच्यं यथेक्षे, अन्यदा स मित्रयुक्तेनाऽध्वनैति, दासीभिः प्रियङ्गवा उक्तं, सा निर्गताऽन्या अपि सपत्न्यः संपश्यन्ति
 वदन्ति च धन्या सा यस्या अयं पतिः । अन्यदा ता मिथो वदन्त्यहो ! सुजातस्य लीला, ततः प्रियञ्जुः सुजातस्य वैयं कृत्वाऽऽ-
 भरणवस्त्रादितुल्यतया स्मते स्म । यथैवं यात्येवं हस्तक्षोभस्तस्येत्यादि । मन्यागतोऽन्तःपुरं निःशब्दमिति द्वाश्छिद्रेणेष्वेते, दृष्टाः
 प्रत्यक्षेष्टाः कुर्वन्त्यस्ततो विनष्टं शुद्धान्तमिति ध्यात्वा छन्नं सुजातं हन्तुमीक्षते, तत्पिता तु राज्यमान्यस्तेन मा ततो मे मृत्तिरिति
 भयं च चिन्तयति । अन्यदा लब्धोपायो मित्रप्रभस्यारिस्त्वाम्ना सुजातयोग्यान् ' यथा तव(त्वयि) विश्वासो राज्ञः, ततस्त्वया
 राजा घातयो राज्यार्थं तवास्तु इति ' कूटलेखान् कृत्वा कूटलेखधरान् राज्ञोऽभेलयत् । राट् कुद्धो दूता अवध्या इति ते मन्त्रिणा
 छत्रीकृताः । राजा तु लोकज्ञाने कृते पुरे क्षोभो भावी इति उपायेन सुजातहननाय स्वदेशान्तरे अरधुरीपुर्यां चन्द्रध्वजराज्ञे
 लेखं प्रेषीद्यथा सुजातं प्रेषयामि त्वया घात्य इति । ततः सुजातस्तत्र द्वितीयो भूत्वा राजकार्याणि प्रेषस्वेत्युक्त्वाऽरधुरीं प्रेषि ।
 दृष्टचन्द्रध्वजेन, विश्वस्वोऽस्तु, ततो हनिष्यामीति कृत्वा विने दिने द्वावेकत्र स्मते । स सुजातस्य रूपं दृष्ट्वा दण्ड्यो नूनं राट्या सह
 विनष्ट इति मार्यते राज्ञा । ततः कथमीदृग्रूपं हन्मीति सुजाताय लेखमदर्शयत् । सुजातेनोक्तं यद्वेत्सि तत्कुरु; स आह
 न त्वां हन्मि छन्नस्तिष्ठेति भूमिगृहे क्षिप्तः, स्वसा चन्द्रयशा दत्ता, सा कुष्ठिनी तद्योगेन सुजातोऽपीपत्कृष्णी जातस्तेन सा

श्राद्धी कृता दृष्यौ मद्दोषैण्योऽपि विनष्ट इति संवेगादनशनात्तेन निर्यामिता देवोऽभूदवधिना ज्ञात्वैत्य नत्वाऽऽह किं
 कुर्वे ? सोऽपि संवेगाज्जगौ यदि पितरौ मिलतस्ततो वीक्षे, ततः सुरश्रम्याया ऊर्ध्वं शिलां विचक्रे, राजा पौराश्च धूपहस्ताः
 पादपतिता विज्ञापयन्ति । देवोऽवग् हा ! दासाः ! श्रावकोऽमात्येन मुधाऽधर्षि, अद्य चक्षुरये, ततो मुञ्चे यथानयत, राजाद्या
 आहुः कः ? स देवोऽवगुधानेऽस्तीति । स सुरेण तत्राऽऽनीतः, सुरूपः कृतः, राज्ञा सपौरिण गत्वा क्षामितः, स प्रव्रजितः पितरौ
 च, त्रीणि सिद्धानि । राज्ञा धर्मधोपो निर्विषयीकृतो राजगृहे स्थविरान्ते दीक्षितो बह्वश्रुतो जातो विहरन् वारत्रपुरेऽगात्त्रा-
 ऽभयसेनो राट्, वारत्तो मन्त्री, साधुभिंधार्थी वारत्तगृहं गतस्तत्र खण्डघृतयुक्तपायसस्थालं निष्कासितं, ततो बिन्दुः पतितः ।
 स च परिशादित्वान्नेच्छद्, वारत्तो गवाक्षेणेषते । कुतः साधुर्नैच्छदिति तस्य ध्यातुर्यावत्तत्र मक्षिका लीनास्ता लातुं पल्लयस्ता
 लातुमोतुंस्तमनु गृहप्रान्तश्चा तमनु वास्तव्यः श्वाऽऽयातः, स त्वन्यशुना भण्डते, तावत्स्वस्वामिनौ भण्डते, मारामारौ,
 बहिर्निर्गतयोर्द्वयोः श्वेशोर्बलं मिलितं, महासंग्रामोऽभूत्ततो वारत्तको दध्यावेतेन हेतुना नाऽऽचं साधुनेति शुभाशयाजाति
 स्मृत्वा बुद्धः, सुर्या भाण्डकं दत्तं वारत्तकर्षिर्विहरन् सुसुमारपुरं गतः । तत्र धुन्धुमारो राट्, तस्याऽङ्गारवती सुता
 रूपिणी श्राविका, तथा परिव्राजिकैका वादे जिता, सा द्वेषाद्दृष्यौ कन्यां सपत्नीदुःखे पातयामीति चित्रे तस्या रूपं लिखि-
 त्वाऽवन्त्यां प्रघोतस्य दर्शितं । प्रघोतेन तस्याः कृते दूतः प्रैपि, स धुन्धुमारेणाऽसत्कृत एतः, प्रघोतः कुद्धो निर्गत्य सुसुमारं
 हरोष । धुन्धुस्त्वपलोऽन्वस्तस्थौ । वारत्तकर्षिर्यथगृहे चत्वरान्ते स्थितोऽस्ति । धुन्धुर्भीतो नैमित्तिकं पृच्छति, स निमित्ताय यान्
 बालानि भीतानि वारत्तकान्ते गतानि रुदन्ति तेन मा भैष्टेत्युक्तानीति श्रुत्वा नृपमाह तव जयोऽस्ति । ततः स मध्याह्ने

प्रद्योतमैन्वे पतितो बध्वा प्रद्योतः पुरे नीतो महाराडित्यवध्वो महर्ष्याऽङ्गारवतीमुदवाहयद्, द्वाराणि मुक्तानि, प्रद्योतस्तत्र स्थितः । अन्य आहुस्तेन सुर्ये उपवासः कृतः, सुर्या डिम्भानि कृतानि निमित्तं प्राहितं । प्रद्योतः पुरं भ्राम्यन्नीक्षतेऽल्पबलं पुन्धुमङ्गारवतीं पप्रच्छ कथमहं वदः, तथा साधुगीरुक्ता, ततः साधुमूचे वन्दे नैमित्तिकक्षपक ! इति । न भगवानुपयुक्तो यावद् बालरूपाणि स्मृतानि । चन्द्रयज्ञःसुजातधर्मोपवारक्तकैः संवेगाद्योगाः संगृहीताः ॥१२९७-९८॥ केऽपि सम्बन्धमङ्गा-रवतीदीक्षां यावद्ददन्ति । प्रणिधिर्माया सा भावतो द्रव्यतश्च, तत्र ' मरु '

भरुयच्छे जिणदेवो, भयंतमिच्छे(त्ते) कुणाल भिक्खू य । पइठाण सालवाहण, गुगुलभगवं च णहवाहणे ।

शृगुकच्छे त्रिनदेवो गुरुस्तत्र भदन्तमित्रः कुणालश्च बन्धू बौद्धौ वादिनौ पटहं वादयतः, स्वरिशैत्यवन्दनकं गतः श्रुत्वा अवादयत्, राजकुले वादे जितौ चिन्यतोऽस्य मिद्धान्तं विनोत्तरदानं नेति दम्भादीक्षितौ, पठतोः श्रुतं परिणतं भावतः प्रपद्य साधू जातौ । एषा भावे प्रणिधिः । शृगुपुरे नहवाहनं नृपं समृद्धं प्रतिष्ठानाच्छालिवाहनः सचल एत्याऽरुणत् । नहवाहनो यो वैरिहस्तशीर्षाधानयेचस्य लक्षं कोटि दत्ते । एवं तत्रै र्शिपुरा हतास्ततः क्षीणनरो र्शिपुर्ववले । एवं द्वितीयवर्षेऽच्येतो नटः, एवं काले यात्यमात्येनोक्तं मां दोषान्निर्विषयी कुरु, कुटुम्बं वधान । तेन तथैव कृते स प्रतिष्ठानान्निर्गत्य, गुगुलभारं लात्वा शृगुं गतथैत्येऽस्थात् । अन्यराजैश्चितं हालेन मन्त्री निःक्षिप्त इति । शृगुपुरे कैः कैः पृष्टः कोऽसीत्यजानतां वक्ति गुगुलभग-वन्नामाऽहं, जानतां तु वक्ति राजैवं कृतः, नहवाहनेन ज्ञात्या स्वयमेत्य स्वमन्त्रित्वेऽस्थापि । मन्त्री नृपं विश्वास्योचे पुण्यै राज्यं लभ्यते ततोऽन्यभवस्य शुम्भलं कार्यमिति । चैत्यरूपवाप्यादीन् विधाप्य स स्त्रीनः कृतः, हाल एतो मन्त्रिणाऽचालि ।

हालस्तं जगौ त्वं परावृतः, स आह नैमं, परं राजपत्नीभूषणान्यस्य सन्ति ततो गमयामि, गतो हालो भूषणव्यये पुनरप्येतो
 देयाभावाद्ब्रह्मराहनो नष्टः, पुरं हाञ्जेनाऽऽत्तमेषा द्रव्यप्रणिधिर्द्वाभ्यां मुक्ताभ्यां योगसंग्रहः स्यात् ॥ १२९९ ॥ सुष्ठु त्रिधिः
 सुत्रिधिर्यथा दयया ' वार ' ' सो वा '

वारवईवेयरणी, धन्नंतरि भविय अमविष् विजे । कहणा य पुच्छिधंमि य, गइनिदेसे य संबोही ॥१३००॥
 सो वानरजूहवई, कंतारे सुविहियाणुकंपाए । भासुरवरचौंदिधरो, देवो वेमाणिओ जाओ ॥ १३०१ ॥

द्वारवत्यां वैतरणीघनन्तरी त्रैद्यौ, भव्योऽभव्यश्चेति हरिष्टेऽर्हतः कथना, तयोर्गतिनिर्देशो गतिश्चाऽर्हतोक्ता, वैतरण्या
 भगन्तरे मन्मोधिर्भमित्युक्तं । तथा धनन्तरिः श्रीनेमिमाधूनां रोगे सत्यशुद्धागदान्यूचे, स निर्दयः सप्तमशुभं गतः, वैतरणीस्तु
 माधूनां शुद्धौषधान्यूचे मदयः स मृतो गङ्गाविन्ध्ययोर्मध्ये यधेशः रुपिर्जातः, साधुं कण्ठरुवेदनया गच्छमनुज्ञाप्य दुःस्थायान्-
 (न)स्यं ददर्श, जातिस्मृत्या प्राग्भवमाधून् स्मृत्या तत्कण्ठरुव्रणं चाऽपि ग्रहयोद्धरणशुल्यरौहिण्यौषधीभ्यां ग्रस्फेद्य, शुचि वर्णान्
 लिखित्वा, स्वभयं ज्ञापयित्वा माधूकधर्मात्रिदिनानशनादष्टमस्वर्गतोऽत्रधिनाऽऽगतः माधवे स्वर्द्धि प्रदर्श्य साधुं गच्छे
 मेलयन्, सा सुचिहितानुकम्पया सुचिहितमाधुमत्पया, उक्तः सुत्रिधिः ॥ १३००-१ ॥ संतरे विपश्चष्टान्तः ' वारा '

वारणसी य कोट्टे, पासे गोवालभदसेणे य । नंदसिरी पडमसिरी, रायगिहे सेणिष् वीरो ॥१३०२॥
 वाराणस्यां मद्रसेनो जीर्णश्रेष्ठी, नन्दा मार्वा, श्रीः पुत्री, मा उराऽप्याप्त्या वृद्धाकुमारी जाता । तत्र कोष्ठकचैत्ये श्रीपार्श्वे-

ममरसुनौ दीक्षिता गोपालीमाध्याः शिथिली दत्ता, मा प्रागुग्रं चिह्नस्य ततोऽसन्ना करांशौ घावति द्रौपदीप्राग्भवत् ।
 वारिता मित्रमतिस्थिता तदनालोच्य मृता पमद्दे श्रीदेववेश्याऽभूत्, राजगृहे श्रीवीराग्रे नाटयं कृत्वा गता । कैपेति प्रभुः
 श्रेणिंन पृष्टो वृत्तान्तमूचे । तथा संसरो न कृतः, संसरस्तु कार्यः । अन्ये त्वाहुर्हस्तिनीरूपेण वायति (रावान् करोति)
 तदा श्रेणिंन पृष्टं ॥ १३०२ ॥ आत्मदोषोपसंहारः कार्यो यथा नैवं मया कार्यमिति ' वार '

चारखड् अरहमित्ते, अणुद्धरी चेव तहय जिणदेवो । रोगस्सय उप्पत्ती, पडिसेहो अत्तसंहारो ॥१३०३॥
 द्वापरव्यामर्हन्मित्रः श्रेष्ठी, अनुद्धरी प्रिया, श्राद्धो सुतो जिनदेवस्तस्य रोगस्योत्पत्तिः । वैधाधिकित्सितुमशक्ता आहुर्मांस-
 ग्नाद, तेन प्रतिषेधः कृतः, पित्रादिभिर्गाढमुक्तं परं तेनाऽऽत्मदोषोपसंहारः कृतः, त्रिये जीवामि वा तदापि सर्वसावधत्यागो
 मे, इति प्रयज्या कृता । शुभागयात् केवलज्ञानं ॥ १३०३ ॥ सर्वकामविरक्तत्वे ' उजे '

उज्जेणिदेवलासुय, अणुरत्तलोयणा य पउमरहो । संगयओ मणुमइया, असियगिरी अद्धसंकासा ॥१३०४॥

उज्जयिन्यां देवलासुयो राजाऽनुरक्तलोचना त्रिया, अल्पदा राइया नृपवालेषु पलितं दृष्टेकं नाथ ! द्रुत एतः, राजा सम-
 म्भ्रम उरिथतस्ततो देव्याह धर्मदूत इति शनैरगृह्ययां संवेष्ट्य पलितमुत्त्वाय स्वर्णम्याले क्षौमयुग्मे मुक्त्वा पुरं भ्रामितं, राजा
 संयेगात् पप्रथं युतं राज्ये मुच्यऽनुक्तगर्भदेवीसंगतः कदाममनुमतिः कादासीभिः मह तापमोऽभूत् । अस्तिवगिरी तापमाश्रमे
 जग्युर्दागदास्यौ कालेनोत्पन्नजिते, देव्या गर्भे वृद्धे राशोऽथुतिर्जाताऽप्यशोऽभूदिति छत्रं तां मारयति । देवी मुचन्ती मृता, सुता

जाताऽन्यतापसीस्तन्या वृद्धाऽर्धसंकाशेति तस्या नाम दत्तं, सा यूनी जाता, तातमटव्या एतं विश्रामयेत् । स च तां वीक्ष्य कामातुरः स्याद(अभूद)न्यदा तां धावन्दुलजकाष्टास्फालितः पतितो ध्यायत्यहं विद्ध इतीह लोके फलितममुत्र तु किं मावि ? इति सम्बुद्धो जातिं स्मृत्वा 'भवियं वं वल्लु भो सव्वकामविरएणं' इत्यध्ययनमाख्यत्, सुता सार्ध्वाभ्यो दत्ता, द्वावपि सिद्धौ जाती ॥ १३०४ ॥ प्रत्याख्यानं मूलगुणेषूपचरगुणेषु चेति द्विधा, क्रमाद्दृष्टान्तौ ' कोडी ' ' चाणा '

कोडीवरिसचिलाए, जिणदेवे रयणपुच्छ कहणा य । साए ससुंजे, वीरकहणा य संवोही ॥१३०५॥
वाणारसी य णयरी अणगारे धम्मघोस धमजसे । मासस्स य पारणए गोउलगंगा व अणुकंपा ॥१३०६॥

कोटीवर्षदेशे चिलातो म्लेच्छराट्, तत्र जिनदेवोऽगाद्राज्ञो रत्नानि क्व ? इति पृच्छा, जिनदेवस्य कथना, ततः साकेते शत्रुञ्जयोराट्, तत्र श्रीवीर एतः, धर्मकथनायां चिलातस्य सम्बोधिजाता । कथयं-साकेते शत्रुञ्जयो राट्, जिनदेवः श्राद्धः, स दिग्पात्रायां कोटीवर्षं गतस्तत्र म्लेच्छाः, किरातो(चिलातो) राट्, श्राद्धस्तस्मै रत्नमणिवस्त्राणि ददौ, तानि तत्र न स्युः, राजाऽप्रा-
क्षीदहो ! रत्नानि कैतानि ? स आहाऽस्माकं राज्ये स्युरिति च दृष्यौ चेत्सम्बुध्येत, राजाऽऽहाऽहमेत्य रत्नानीक्षे (परं) त्वद्राज्ञस्तु विभेमि, श्राद्धोऽवगू मा भैस्ततः श्राद्धः शत्रुञ्जयमचीकथत् तेनोक्तमेत्विति चिलातः साकेतमानीतः, श्रीवीरः समवसृतः, शत्रुञ्जयं सतन्त्रं महर्क्ष्या सपौरं यान्तं वीक्ष्य चिलातः श्राद्धं जगौ क्व जनो याति ? स आह रत्नवणिजोऽन्ते, ततश्चिलातः सवणिग् दृष्टुं निर्गतः, प्रभोऽच्छत्राद्यैधुन प्रशुमूचे-कथं रत्नानि ? स्वाम्याह द्रव्यरत्नानि भावरत्नानि वा ? तेनोक्तं कीदंशि द्रव्यभावरत्नानि ?

ततोऽर्हता द्वेषाऽपि वर्णितानि । सोऽवग् मंहः भावरत्नानि देहि । स्वाम्याह रजोहरणादीनि, ततः प्रत्रज्य तान्यादात् । एते मूलगुणाः, उचरगुणप्रत्याख्यानं वाणारस्यां नगर्यामिनगारौ धर्मघोषधर्मयथसौ चतुर्मास्यां स्थितौ । मासे मासे पार-यतस्तुयै मासस्य पारणे मा नित्यवासोऽस्त्विति द्वयार्थपरुष्यौ कृत्वा तृतीयायां पात्राद्युद्गाह्य चलिता, शरत्तापतसौ वृषितौ गङ्गासुतरत्नौ मनमाऽप्यम्यु नेच्छतामृचारे गङ्गासुरी गोकुलानि विकुर्व्य साधू आकार्य दध्यादि दत्ते तावुपयुज्य तस्या रूप-गन्धौ हृष्टाज्जात्वा चलितौ तयाऽनुकम्पया वार्दलं कृतं तौ शीतवाताद्वायितौ ग्रामं प्राप्तौ ॥ १३०५-६ ॥ उक्तमुत्तरगुणप्रत्या-ख्यानं, द्रव्यमावच्युत्सर्गो यथा-‘ कर ’ ‘ वस ’

करकंडु कलिगेषु, पंचालेषु य दुम्मुहो । नमीराया विदेहेषु, गंधारेषु य णगती ॥ २०८ ॥
वसभे य इंदकेऊ, वलए अंवे य पुष्पिण वोही । करकंडुदुम्मुहस्ता, नमिस्त गंधारन्नो य ॥ २०९ ॥

करकंडुः १, द्विमुखः २, नमी ३, निगतयं(नगती) ४, प्रत्येकबुद्धाः ४ । भाष्यं, क्रमाद्बोधहेतवो वृषभ इन्द्रकेतुरिन्द्रस्तम्भो बलयं कङ्कणमात्रः पुष्पितो बोधिः प्रतिबोधः ॥ २०८-९ ॥ कलिङ्गेषु काञ्चनपुरे दधिवाहनपञ्चावतीसुतः करकण्डुसिद्धौ गोकुल-प्रियस्तेनैको गौः सुलक्षणो दुग्धैः पोषितो युद्धकुशलो दृष्टः, कालेन वार्दक्ये स एव पट्टकैर्धृत्यमाणो हृष्टस्त्वतो विषण्णो धर्षयन् जातिस्तस्या प्रत्येकबुद्धोऽभूत्तदाह ‘ सेयं ’

सेयं सुजायं सुविभक्तसिंगं, जो पासिया वसभं गोट्टमज्जे ।

रिद्धि अरु(रि)द्धिं समुपेहिया णं, कलिंगरायावि समिक्ख धम्मं ॥ २१० ॥

श्वेतं सुजातमहीनाङ्गोपाङ्गं गर्भदोपत्यक्तं, सुट्ट शोभने विभक्तेऽभिलिते गृङ्गे यस्य तं, यो वृषभं ' पासिया ' दृष्ट्वा,
गोष्ठं गोकुलं तन्मज्जे, तस्य वृषभस्य ऋद्धिमनू(ऋ)द्धिं च समुत्प्रेक्ष्य ध्यात्वा कलिङ्गदेशराजोऽपि घर्भं यत्तिघर्भं समैक्षिष्ट
सम्यगीधामाय प्रपेदे ॥ २१० ॥ ऋद्ध्वऋद्धिचिन्तनं यथा ' गोष्ठं '

गोट्टुंगणस्स मज्जे, ढेक्कियसद्देण जस्स भज्जाति । दित्तावि दरियवसहा, सुत्तिक्खसिंगा सररीण ॥ २११ ॥

' ढेक्किय ' चि त्राट्कृतशब्देन प्राग्दीप्तादीसवृषभमा मत्तगावो मज्जन्ते ॥ २११ ॥ ' पोरा '

पोराणयगयदप्पो, गलंतनयणो चलंतवसभोट्टो । सो चेव इमो वसहो, पडुयपरिघट्टणं सहइ ॥ २१२ ॥

अधुना स एव दृष्टवृषभः पुराणो जीर्णो गतदर्पश्चलद्गशनौष्ठश्चलन्तो दधना दन्ता ओष्ठौ च यस्य सः ॥ २१२ ॥ इतः पञ्चालेषु
काम्पीत्ये दिमुख इन्द्रकैतुं लोकैरर्च्यमानं बहुध्वजमहसालकृतं दृष्ट्वा, पुनः पतितं त्रिलिप्तं विष्णुत्रविलिप्तं दृष्ट्वा सम्बुद्धः । ' जो इंद '

जो इंदकेउं समलंकियं तु, दुट्टं पडंतं पविलुत्पमाणं ।

रिद्धि अरिद्धिं समुपेहियाणं, पंचालराया व समिक्ख धम्मं ॥ २१३ ॥

मिथिलायां नमी दाहज्वरे जाते देवीषु चन्दनं घर्षन्तीषु बलयखलखलशब्दे ऊचे मे रुर्णघातः स्यादिति, तामिरे-
 क्रोत्तार एकैरुस्मिन् करयोः स्थिते राजा उक्ति बलयानि न शब्दयन्ति, देवीभिरूचेऽपनीतानि, ततः स दुःखाक्रान्तः
 पल्लोकं मतिर्दृष्यो-अहो ! बहुषु दोषो नैरुस्मिन्, ततः सम्बुद्धः ॥ २१३ ॥ 'बहु'

बहुयाणं सदयं सोच्चा, एगस्स य असदयं । बलयाणं नमीराया, निक्खंतो मिहिलाहिवो ॥ २१४ ॥
 गन्धारदेशे पुरुष(पुरिसि)पुरे पुरे नगती राट्, राजपाट्यां यान् चूतं वरं दृष्ट्वा मञ्जरीं ललौ शैषयवित्काष्ठं कृतः, राजा
 निष्टुषोऽष्टुञ्ज् फ म चूतः ? मन्त्र्यूचेऽयं, मः कथमेनं ज्ञातः ? मन्त्र्याह यथा भवद्विर्मञ्जरी तथा मर्वरपि आत्तं । म दध्यौ एवं
 राज्यथीरप्यस्थिरैवेति प्रबुद्धः ॥ २१४ ॥ 'जो चू'

जो चूरुत्स्रं तु मणाहिरामं, समंजरिपल्लवपुष्फचित्तं ।

रिद्धि अरिद्धि समुपेहिया णं, गंधाररायात्रि समिक्ख धम्मं ॥ २१५ ॥

यश्चूनृथं, मंजयः पल्लवाः पुण्याणि च मंजरीपल्लवपुष्पाणि तैः मह चित्रं पूर्णं दृष्ट्वैत्रमृद्धि, ततोऽनु(ऋ)द्धि ममुत्तरेऽप्य ध्यात्वा
 गन्धारराजोऽपि घर्मं समैत्रिष्ट, प्रत्यैरुनुदानां दीक्षायां कानिक्की राका, राकायमनेऽपि चनाफलाप्रत्यान्मञ्जरीपदि ॥ २१५ ॥

एते चत्तारोऽपि जानि स्मृत्वा प्राग्भवेयायाथीतै रूदशात्तम्मतीरः प्रत्रज्य विहरन्तः धिनिप्रतिष्ठिते चतुदरि देवकुले यक्ष-
 वीत्ये क्रमात्पूर्वादिदारेषु विविशुर्त्यन्तरो भक्त्या तमाचतुर्मुखोऽभुत्तत्र करकण्डोबलियान् कण्डूरस्ति तेन कण्डूयनं लात्वा शूनैः

ग्रनैः कर्ण कण्ठयित्वा कापि गोपितं, तद्द्विमुखो वीक्ष्योचे ' जया रजं च रङ्गं च पुरं अंतैरं तहा । सवमेयं परिचिञ्ज
 संचयं किं करेसिमं ? ' ॥ १ ॥ किं करिष्यसीमं संचयं ? यात्रत् ' करऋण्डुर्न वक्ति तात्रब्रमी आह—' जया ते पेइए रजे कया
 किञ्चक्रा बहू । तेसिं किञ्चं परिचिञ्ज अत्रकिञ्चकरो भवं ' ॥ २ ॥ यदा त्रया पैतृके(राज्ये) बहवः कृत्यकराः कृतास्तेषां
 शयं त्यक्त्वाऽन्यकृत्यकरो भवानस्ति, यदस्य शिधां दत्से । २ । ततो नगती ' जया सधं परिचिञ्ज मोक्त्वाय घडसी भवं ।
 पर गरिहसी कीम ? अत्तनीसिमकारण ' ॥ ३ ॥ सर्वं परित्यज्य भवान् मोक्षाय घटते चेष्टते परं केन हेतुना गर्हसि ?
 आत्मनो निःश्रेयसकारक ! । ३ । ततः करऋण्डुर्द्विमुखमाह—' मोक्त्वागमं पत्रणाणं साहूणं बंधयारिणं । अहियत्थं
 निगार्लने न दोमं चतुमरिहसि ' ॥ ४ ॥ अहिताथं निगारयन् दोपं ऋतुं नार्हसि । ४ । ' रूमउ या परो मा वा, तिसं ना
 परिअत्तउ । मासियव्वा हिया भासा सपक्खगुणकारिणी ॥ ५ ॥ परो रूप्यतु ना, मा वा रूप्यतु, विपं वा परिवर्त्ततां विपं वा
 भनतु, हिता माथा मापितव्या स्वपक्षे आत्मनो गुणकारिका । ५ । ' जहा '

जहा जलंताइ (त) कट्टाई, उवेहाइ न चिरं जले । घट्टिया घट्टिया झत्ति, तम्हा सहह घट्टणं ॥ १३०७ ॥

यथा ज्वलन्ति काष्ठान्युपेक्षयाऽनुधमेन न ज्वलन्ति, घटितानि घटितान्यग्रतोऽग्रतः कृतानि झटिति ज्वलन्ति, तस्माद्-
 पट्टनं परप्रेरणं महत मो लोकाः ! ॥ १३०७ ॥ ' सुचि '

सुचिरं पि वंक्कुडाई, होहिंति अणुपमज्जमाणाई । करमहिदाहयाई, गयंक्कुसागारवंटाई ॥ १३०८ ॥

गजाङ्घ्राकारसमानि घृन्तानि मूलानि येषामिदंश्चि करमन्ददारुणि सुचिरं वक्राण्यप्यनु पथात्स्नेहादिना ऋजुक्रियमाणानि ऋजूणि भविष्यन्ति ॥ १३०८ ॥ एषां चतुर्णां द्रव्योत्सर्गो राज्यादेस्स्यार्गः, भावोत्सर्गः क्रीधादेः । अप्रमादे ' राय '

रायगिहमगहसुंदरि, मगहसिरी पउमसत्थपक्खेवो । परिहरियअप्पमत्ता, नटं गीयं नवि य चुक्का ॥ १३०९

राजग्रहे जरासन्धराजा, पात्रे मगधसुन्दरीमगधश्रियो, मगधश्रीर्दृष्यो यद्यथा न स्यात्तदा मम एकस्या राजा वशे स्यादिति । अन्यस्याश्छिद्रं व्यागन्त्यन्यदा नाटयाहे स्वर्णपद्मेषु कर्णिकाराभिधानेषु विषमिश्रस्वर्णश्चरीरूपाणां गुह्याणां प्रक्षेपः कृतस्त- तस्तद्दृष्ट्वा दृष्यो—अलयः कर्णिकारेषु न लीयन्ते, चूतकुसुमेषु लीयन्ते, नूनं सदोषाणि पुष्पाणि, चेत्स्पष्टं वक्ष्यते ततो ग्राम्यत्वं मायि, ततो मङ्गलं गायन्त्याह—' पत्ते '

पत्ते वसंतमासे, आमोअ पमोअए पवत्तंमि । मूत्तूण कपिणआए, भमरा सेवंति चूअकुसुमाइं ॥ १३१०

वसन्तमासे प्राप्ते सति प्रमोददे आमोदे सुगन्धपरिमले प्रवर्तिते सति, तच्छ्रुत्वा पात्रं दृश्यो—अपूर्वेयं गीतिज्ञातिं सदो- पकर्णिकाराणीति सा त्यक्त्याऽप्रमत्ता नृत्यं गीतं च कुर्वन्ती ' न (वि च) चुक्का ' न छलित्वं साधोरपि पञ्चप्रमादेभ्यः स्वं रक्षतो योगसंग्रहः ॥ १३०९ ॥ लवालवे—अर्धलवे प्रमत्ततायां ' भरु '

भरुयच्छंमि य विजए, नडपिडए वासवासनागधरे । ठवणा आयरियस्सं(उ), सामायारीपउंजणया ॥

शृगौ कोऽपि गुरुस्तेन विजयः शिष्योऽवन्त्यां कार्येऽपि, स च ग्लानकार्यव्याधेयेणाऽन्तरा वर्षाभी रुद्धोऽण्डगव्यं जातं ।

नटपिटकग्रामे नागगृहे वर्षासु स्थितो दृष्यौ गुरुकुलवासो नाऽभूदिहापि कुर्व इति स्थापनाचार्यं कृत्वा कालं लात्वाऽऽवश्यकं
 कार्योत्सर्गं कृत्वा, चन्दिन्त्वाऽऽलोचयन्मध्येऽपि चन्दिन्त्वा प्रत्याख्यन् पश्चात्कालं निवेद्य स्वयं तथेत्यूचे, एवं चक्रवालसामा-
 चार्यपि ज्ञेया । एवं किल क्षणे क्षण उपयुक्तः ' किं मे कयं किं च मे किंचसेसं ' इत्यादि चिन्तावांस्तस्थौ ॥ १३१० ॥ उक्तो
 लवालवः, (अथ) ध्यानं ' नग '

नगरं च सिंघवद्धण, मुंडि(अ)म्वयअज्जपूसभई य । आयाणपूसमित्ते, सुहुमे ज्ञाणे विवादो य ॥ १३१२ ॥
 शम्भ(शिम्या)वर्धनं पुरं, तत्र मुंडेयगो (मुण्डिकाप्रको) राडार्यपुण्यभूतिस्त्रिभिर्बोधितः श्राद्धोऽभूत्तच्छिष्यः पुष्पमित्रो-
 ऽन्यत्राऽवसन्नोऽस्ति । अन्यदा गुरुर्दृष्यौ स्त्रुमे ध्याने विश्रामि तच्च महाप्राणमदृशं तत्प्रवेश एवं योगरोधः स्याद्यथा किमपि
 न वेद्यते, गुरुणा शिष्या अगीतार्था इति पुष्पमित्रानयनं कृतं, तस्योक्तोपशरके निर्व्याघाते ध्यायति, पुष्पः साधून् गुरुपार्श्वे
 गन्तुं न दत्ते, वक्तव्यत्रस्था वन्दध्वं । अन्यदा शिष्यैरालोच्योक्तं किं भवेत्तावद्वीक्षामहे ? इत्येकोऽप्रे भूत्वेक्षते यावत्स्वरिनं
 चलति न स्पन्दते च, ततः सोऽन्यान्तूचे । तेऽपि वीक्ष्य रुष्टाः पुष्पं जगुः-आर्य ! त्वं गुरुन् मृतानपि नाऽऽख्यासि । सोऽवग्-
 न, ध्याने एव, सा व्याघातः, ततोऽन्यर्षयोऽवदन्नेव लिङ्गी वेतालं सिमाधयिपुः मल्लक्षणान् खरीशान्मृतान् न वक्तव्य रात्रौ
 परीक्षध्वमेवं तेन सह विवादो लग्नस्तोन वारिता नृपमुत्याप्यानिन्सुः, स्वरिर्मृतः परं लिङ्गी निष्कासितुं न दत्ते इत्याहुः,
 राजाऽपि गुरुं वीक्ष्य प्रत्येति मृत इत्यन्यं पुष्पोक्तं न मन्यते । शिविका मञ्जिता ततोऽग्नौ अन्यस्मिन्वाऽनर्थे मेऽह्युष्ठे छिन्द्या
 इति स्वरिमिः प्रागुक्तः पुष्पभ्रष्टेदं चक्रे । गुरुः प्रभुद्वोऽवक् किमार्य ! व्याघातः कृतः ? पुष्प आह-पश्यन्तु शिष्यकृतं, गुरुणा

ते वाडिताः । साधुनेदृग्ब्याने कार्ये ॥ १३११ ॥ अथ मारणान्तिके कर्मोदये ' रोही '

रोहीडिगं च नयरं, ललिआ गुट्टीय रोहिणी गणिआ । धम्मरुइ कडुअडुद्धियदाणाययणे अ कंमुदए ॥ १३१३

रोहितकपुरं ललिता गोश्र्यभूत्, तत्र रोहिणी जीर्णवेश्या, साऽन्यजीवनोपायाप्राप्तौ तस्या गोश्र्या भक्तं रन्ध । अन्यदा यद्दु दौषिकं राद्धं, चक्षितं कडु ज्ञात्वाऽन्यच्छाकं कृत्वा तद्धर्मरुचेर्मास्य पारणे दत्तं, साधुगुरुनालोचयत्, तैः पात्रमात्तं क्षार-गन्धाज्जातं एतद्धोक्ता त्रियत इति । माधोरुक्तं त्यज, म च लात्वाऽटवीं गतो दग्धोपरे पात्रं छोटनाय लिप्तं करं काष्ठेऽस्त्रा-धीत् । तद्गन्धेन कीट्य एताः स्वादन्त्यो मृता दृष्ट्वा मा जीवयातोऽस्त्विच्चयेरान्ते स्थण्डिल अलोच्य प्रतिक्रान्तो मुखपोति-प्रतिलेख्याऽऽश्नात्, कर्मण उदये वेदनां तीव्रामधिमह्य अत्यर्थं निष्प्रकम्पः सिद्धः, एवं सोढव्यं ॥ १३१२ ॥ उक्तो मारणान्ति-कोदयः, सङ्गानां प्रत्याख्यानपरिज्ञायां ' नग '

नगरीय चंपनामा, जिणदेवो सत्थवाह अहिछत्ता । अडवी य तेण अगणी, सात्रयसंगाण वोसिरणा ॥ १३१४

चम्पानगर्यां जिणदेवः मार्थमाद् श्राद्धो यावदुद्घुष्याऽहिछत्रां यानन्तराऽटवीं प्राप्तः, सार्थः स्तनैरात्तः, श्राद्धो नश्यन्नटवीं प्रथिष्ठो पापद्रेऽग्निः, पश्चाद् व्याघ्रः, पार्श्वयोगर्त्ता, ततोऽशुरणं ज्ञात्वा सङ्गानां संमारभात्रानां व्युत्सर्जनं कृत्वा स्वयं भावलिङ्गं स्वीकृत्य कृतसामायिकः प्रतिमास्थः श्वापदमक्षितः सिद्धः ॥ १३१३ ॥ ' पाय '

पायच्छित्तपरूवण, आहरणं तत्थ होइ धणयुत्ता । आराहणाए मरुदेवा, ओसप्पिणीए पढमसिद्धो १३१५

प्रायश्चित्तं कुर्वतो विधिना तत्प्ररूपणं च कुर्वतो योगसंग्रहस्तत्रोदाहरणं—क्वाऽपि धनगुप्ताचार्याः प्रायश्चित्तमिद्विदितेन ज्ञातुं तपो दातुं च क्षमा जाताः, यत्र तत्पार्श्वे शोधि चक्रे स सुखेनाऽतिचारशोष्या कर्म निजीर्णवान् । आराधना मरणान्ते—विनी-
 तायां भरतो राजा, श्रीऋषमसमवसृतिप्राकारादिवर्णनं यथा बृहत्कल्पे, मरुदेवा भरतर्द्धि दृष्टाऽह त्वत्पिता श्रियं त्यत्तैकाकी
 भ्रमति । भरतोऽवक् कुतो मे सा ऋद्विर्या पितुः ? आयाते यथेक्ष्यते, ससैन्यश्चक्री निर्गतः । स मरुदेवा चैकगजारूढौ, मरुदेवा
 छत्रातिष्ठन्नादि सुरोधागतिं च प्रेक्ष्य भरतवस्त्रभूषा म्लायन्तीर्द्धिष्टा (विस्मिता) चक्रिणोक्तं दृष्टा पुत्रश्रीः ? क्व ममेदृक् ? ततः
 स्वयं ध्यायन्त्यपूर्वकरणात्केवलेन सिद्धा, जातिस्मृतिर्नाऽभूदनादिवनस्पतिभ्य उद्धृतत्वात्, एवमाराधनया रत्नत्रययोग-
 संग्रहः ॥ १३१४ ॥ एषु द्वात्रिंशत्स्थानेषु निषिद्धकरणादिना योऽतिचारस्तस्य मिथ्यादुष्कृतमिति सम्बन्धो योगसंग्रहः ।

तेत्तीसाए आसायणेहिं (सूत्रम्)

‘ तेत्तीसाए आमायणेहिं ’—आशातना ज्ञानादीनां खण्डना ‘ पुर ’ ‘ तद् ’ ‘ नो मि ’

पुरञ्चो पक्खासन्ने, गंता चिट्ठणिसीयणायमणे । आलोयणपडिसुणणा, पुब्बालवणे य आलोए ॥ १ ॥

तद् उवदंसनिमंतण, खट्ठाईयाण तद् अपडिसुणणे । रद्धंति य तत्थए, किं तुम तज्जाइ णो सुमणे ॥ २ ॥

णो सरसि कद्दं छेत्ता, परिस भित्ता अणुट्टियाइ कद्दं । संयारपायवट्टण, चिट्ठे उच्चासणाईसु ॥ ३ ॥

श्रिष्यो गुरोः पुरतोऽप्रवो गन्ताऽऽशातनावान् ? पक्षाभ्यां पार्श्वभ्यां गन्ता २, ‘ आसन्ने ’ ति पृष्ठतोऽप्यासन्ने गन्ता ३,
 एवं गुरोः पुरो गुरोः पक्षाभ्यां गुरोः पृष्ठत आसन्ने स्थाने कायोत्सर्गकरणे आशातनात्रयं ६, तथा प्राग्गुरोः पुरो निपीदने

गुरोः पद्माभ्यां यमलत्वे आसन्ने वा निरीदने, एवं तिस्रः, सर्वा नव ९, तथा गुरोः पूर्वं गुरुपरिमोग्यजलाचमनकरणेन
 १०, गमनागमनयोगुरोः पूर्वमालोचने ११, रात्रौ विकाले निशीथे वा रत्नाधिकस्य वचोऽप्रतिश्रवण उत्तरादाने १२, कस्याऽ-
 व्यालाप्यस्य श्राद्धादेर्गुरोः पूर्वमालापकरणे १३, अग्रनादिकं पूर्वं शिष्यस्याऽऽलोच्य पथाद्रत्नाधिकस्याऽऽलोचने १४ । १ । एवं
 शिष्यस्याऽऽज्ञानादि दर्शयित्वा ततो रत्नाधिकस्योपदर्शने १५, एवं निमन्त्रणे १६, 'खट्व'त्ति रत्नाधिकमनापृच्छय स्वेच्छयाऽ-
 न्यस्मै स्निग्धमधुरादिदानेऽथवा येन रत्नाधिकेन सहाऽऽहारं लाति स तमनापृच्छयाऽन्यस्मै भव्यदाने १७, 'आईयाण 'त्ति
 रत्नाधिकेन सार्यं श्रुजानः खिग्घादि खादति १८, सदा रत्नाधिकस्य व्याहरतीऽप्रतिश्रवणे १९, 'खट्व'त्ति य'त्ति रत्नाधिकं प्रति
 खरकर्कशनिष्टुरमणने २०, गुरुवादिदस्य तत्रगतस्वैवोच्छापदाने २१, तथा गुरुवादितः किमिति वदति २२, गुरोस्त्वमिति
 वक्ति यतो गुरौ वदति मस्तकेन वन्द इति वाच्यं २३, तज्जातेन प्रतिहन्ता स्यात्, यथा गुरुणोक्तोऽमुकं कुरु वक्ति गूर्यं
 कुरुत् २४, रत्नाधिकस्य कथां कथयतो नो सुमनाः स्यात् २५ । २ । गुरोः कथाकथने नो स्मरसीति वक्ति २६, एवं कथाया
 आच्छेत्ता स्वयं कथयिता स्यात् २७, पर्यदं मेचा-गुरोः कथयतः पृथक् सभां कृत्वा वक्ति २८, अनुत्थितायां पर्यदि स्वदा-
 स्यज्ञाप्यै तामेव कथां कथयति २९ । [अत्र क्षेपकगाथा—' एवं एयं हेरु, कदं कदंतस्स नो सुमणो होइ । तज्जाएण हीलइ य,
 पुणो पुणो निद्धुरं भणइ ' ॥ १ ॥ अस्मिन्नर्थ एवमेतद्वेतुनिमित्तं वचते, परं गुरुः कथयन्नस्तीति विमृश्य गुरोः कथां कथयतः
 सुमना न स्यात् २, तथा तज्जातेन हीलते गुरुं किं स्वयं न कुरुतेति २५ पुनः पुनर्निद्धुरं गुरोर्भणति चैषा विंशतितमाऽऽद्या-
 तना] तथा 'संधारपायघट्टणे 'त्यादि गुरोः शय्यासंस्तारादि पादाभ्यां घट्टयति ३०, गुरुशय्यादौ स्थाता ३१, उचासने

स्थानादि करोति ३२, समासने च स्थानादि कुर्यात् ३३ । ३ । अथवा सूत्रोक्तान्तनासम्बन्धमाह—‘ अहवा अरि ’

अहवा—अरिहंताणं आसायणादि, सञ्ज्ञाए किञ्चिणाहीयं । जा कंठसमुद्दिष्टा, तेत्तीसासायणा एया ॥ १ ॥

अरिहंताणं आसायणाए, सिद्धाणं आसायणाए, आयरियाणं आसायणाए, उवज्झायाणं आसायणाए, साहूणमासायणाए, साहुणीणं आसायणाए, सावगाणं आसायणाए, सावियाणं आसायणाए, देवाणं आसायणाए, देवीणं आसायणाए, इहलोगस्सासायणाए, परलोगस्स आसायणाए, केवलिपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए, सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स आसायणाए, सवपाणभूयजीवसत्ताणं आसायणाए, कालस्स आसायणाए, सुयस्स आसायणाए, सुयदेवयाए आसायणाए, वायणारियस्स आसायणाए, जं वाइच्चं, वच्चामेलियं, हीणक्खरियं, अच्चक्खरियं, पयहीणं (विणयहीणं घोसहीणं जोगहीणं) सुट्ठुदिन्नं, दुट्ठु पडिच्छियं, अकाले कओ सञ्ज्ञाओ, काले न कओ सञ्ज्ञाओ, असज्झाइए सञ्ज्ञाइयं, सञ्ज्ञाइए न सञ्ज्ञाइयं, तस्स मिच्छामि दुक्कडं (सूत्रम्)

‘ अरिहंताणं आसायणाए यावत् सञ्ज्ञाइए न सञ्ज्ञाइयं ’ एवं ३३ आशातनाः । तत्र स्वाध्यायिके वसतेः शुद्धौ किञ्चिन्नासधीतमिति यावत्कण्ठसमुद्दिष्टाः कण्ठ एव व्यक्ता उक्ताः तत्राऽर्हतामाशातना यथा नाऽऽसन् जिनाः, ज्ञानिनो वा

कथयद्दृढाः ? केनले सति किं धूपुष्पुष्पलादिभोग आहारश्च ? निर्दया वीरत्रतोक्तेः, उत्तरस्-अभूवन् जिना अनन्यथाच्याऽ-
 विसंवादिमार्गदेसनाऽन्यथाऽनुपपत्तेर्मोगफलकर्मण एवाऽर्हन् भोगान् भुङ्क्ते, तीर्थकृत्नामकर्मोदयाद्विवेककर्ममात्रभावादाहारं
 च भुङ्क्ते, कर्मरोगनाशाय क्रियौषधं कृपयोच इत्यादि ज्ञैष्यं । सिद्धानां तु-न सन्ति सिद्धाः, निश्चिदानां वा तेषां कथं
 सुखं ? शुभाऽशुभज्ञाने रागेद्वेषौ स्तः, एकममये ज्ञानदर्शने किं नेत्यादि ? उत्तरं-सन्ति सिद्धा आचालगोपालसिद्धकर्मक्षया-
 न्यथाऽनुपपत्तेः, शेषे उत्तरे अकर्मत्यात्तञ्जीवस्वाभाव्याच्च । आचार्याणां तु-परम्यो वैयाऽन्याद्युपदिशन्ति, स्वयं तु सुख-
 शीलाः, यद्वा 'दहरो अकुलीणोत्ति य, दुम्मेहो दमगमंदबुद्धिति । अविष्यपलामलद्वी, सीसो परिभवइ आयरियं' ॥ १ ॥
 उत्तरं-'दहरोवि नाणबुद्धो अकुलीणोत्ति य गुणालओ किह णु ? । दुम्मेहाईणवि एवं, भणंतऽसंतइ दुम्मेहो' ॥ २ ॥
 'दहरो' लघुरपि ज्ञानवृद्धः, यद्यकुलीनस्तदा कथं गुणालयः ? दुर्मेधादीनि गुरोर्दुर्मेघत्वादीन्यसन्ति दूयणानि भणन्ति ।
 'जाणंति नविय एवं, निद्धम्मा मोक्खकारणं नाणं । निच्चं पगासंयता, वेयावचाइं कुवंति' ॥ ३ ॥ ज्ञानं प्रकाशयन्तः
 परंयाशुच्यादि कारयन्तो नृपवत्स्सयमेव कुर्वन्तः सन्ति, तथा 'छट्टमदसमदुवालसेहि अबहुस्सुयस्स जा सोही । इत्तो
 य बहुत्तरीया, सोही जमियस्स नाणिस्स' ॥ ४ ॥ एवमुपाध्यायानामपि । साधूनां तु-अन्यप्रणया कर्मचन्धस्तथा
 मिथो न सहन्ते तत एव विहार कुर्धुरन्यथेकत्र तिष्ठेयुरत्वरितगतयः श्वान इव पृथग्भुञ्जते विरूपवेपाः । उत्तरं स्तोत्रकथाय-
 त्यादप्रमत्तत्वाद् साधवः सर्वत्र रोपहीनाः, एवं साध्वीनामपि, साध्वीनां कलहो बहूपकरणता यद्वा साधूनां साख्य
 उपद्रवः, उत्तरं-विधिना साधूनां निर्वाहयतां साख्यो नो उपद्रवस्तथा श्राद्धानां श्राद्धिकानां च सारम्भाणां कुतः सुगतिः ?

उत्तरं-तेऽप्याऽऽराधका देशविरत्यादिनाऽर्हन्निर्मर्गद्वयस्योक्तेः । देवानां त्वविक्रुष्य किञ्चित्कर्तुमशक्ताः कामगर्दभा वाऽनिमेया वाऽनुत्तरसुरा वा निश्चेयाः, सामर्थ्ये वा सति किं ज्ञासन्नोचति नित्यं न कुर्युः ? उत्तरं-देवगतिस्वभावाभ्यात्तथा यद्यपि कालस्वाभाव्यादन्नोन्नति न कुर्युः, तदाऽन्यत्राऽधुनाऽपि कुर्युः । इहपरलोकाशातना लोकद्वयविरुद्धाचरणेन, धर्मस्य यथा-प्राकृतवद्ध-शास्त्रोक्तो धर्मः, को वेदः ? केनोक्तः ? किं क्रियया दानहीनया ? उत्तरं-' बालस्त्रीमूढ(मन्द)मूर्खाणां, नृणां चास्त्रिकाङ्क्षिणाम् । अनुग्रहार्थं तत्त्वज्ञैः, सिद्धान्तः प्राकृतः कृतः ' ॥ १ ॥ संस्कृतद्विमिथ्याहर्गबोधार्थं च, केचन्युक्तश्चाविसंवादिचचनान्यथाऽ-नुपपत्तेश्च दानेष्वमयदानान्नाऽन्यदधिकं, तच्चाऽर्हद्वर्मघतो ' दानमौराश्रिकेणाऽपि चाण्डालेनाऽपि दीयते । येन वा तेन वा शीलं, न शक्यमभिरक्षितुं ॥ २ ॥ दानेन भोगानप्नोति, यत्र यत्रोपपद्यते । शीलेन भोगान् स्वर्गं च, निर्वाणं चाऽधि-गच्छति ' ॥ ३ ॥ ततोऽर्हद्वर्मः शीलादिमयः । लोकस्य तसद्वीपमयसकटत्वब्रह्मेश्वरादिकर्तृत्वमितजीवत्वादिभाषायामाशातना ' देवा-सत्-जम '

देवादीयं लोयं विवरीयं भणइ सत्तदीबुदही । तह कइ पयावईणं, पयईपुरिसाण जोगो वा ॥२१६॥
उत्तरं-सत्तसु परिमियसत्ता, मोक्खो सुण्णत्तणं पयावइ य ।

केण कउत्तऽणवत्था, पयडीए कइं पवित्तित्ति ?

॥ २१७ ॥

जमचेयणत्ति पुरिसत्थनिमित्तं किल पवत्तती साय । तीसे च्चिय अपवित्ती, परोत्ति सबं चिय विरुद्धं ॥२१८॥

प्राणाग्रमा व्यक्तश्चासत्वाभूताः स्यावरा भवन्ति भूता भविष्यन्तीति च व्युत्पत्तेर्जीवाः सायुःकर्मणः सर्वे भवस्याः,
 मत्तः सिद्धा भवस्याश्च । तत्राऽऽयातनाऽथद्धानचित्तप्ररूपणपीडादिना, कालस्य कालामाधादिकालैकान्तस्थापनादिप्ररू-
 पणया । ' सुयस ' - अकाले पाठादिना, ' सुयदेवयाए जीए सुयमहिष्ठियंतीए आसायणा ' णत्थि मा अकिञ्चित्करी वा
 (उत्तरं-न धनधिष्ठितो मौनीन्दः खल्यगमः, अतोऽमावस्ति, न चाकिञ्चित्करी) तामालम्ब्य प्रशस्तमनसः कर्मद्वय-
 दर्शनत् । वायणायरिओ नाम जो उवज्झायसंदिद्धो उदेसाइ करेइ तस्स, निदुक्खसुहो चहु वन्दनानि वा दापयेव, उत्तरं-
 वाचनाचार्योऽप्यात्यन्तिरुमुत्कृष्टप्रचिरावर्त्तनेन निर्जराकारिचहुवन्दनाध्येयश्रुतोद्देश्यादिकारकत्वात् । अथ विशेषात्
 पत्रमानस्य ग्रन्थस्य १४ आग्रातना आह- ' जं चाइदं ' इत्यादि । यद् व्यापिद्धं विपरीतमणिमालावद्विपरीतं भणितं, सूत्र-
 तोऽर्थो वा व्यत्याग्रेडितं मौढ्याद्धिक्खिकं, हीनाथरमत्यधरं, पदेन पदैर्वा हीनं पठितं, विनयहीनं घोषहीनं जोगहीनमिति
 रूचौ पाठन्तत्र पोषः प्रयत्नपरः, योगस्तपः, सुष्ववतिशयेन पाठकधारणाऽतिरेकेण मया दत्तं सुष्वभियोगाद्गुरुणा वा दत्तं,
 मया त्मनिनेन प्रतीच्छित्तं, अत्र पट्टोर्मां प्रति यत्नोऽधुन्मया घ न प्रत्ययितस्तेन गुरुणां दानमपि शिष्यस्य मृधाकरण-
 घोषायेत्याऽऽग्रातना । अकाले कृतः स्वाभ्यायो काले न कृतः, अस्वाभ्यायिकेऽनव्याये स्वाभ्यायितं, स्वाभ्यायिके न स्वा-
 भ्यायितं स्वाभ्यायो न कृतः, एवमाग्रातनाः ३३ । अत्राऽधिकारादस्वाभ्यायिकनिर्णुक्तिमाह- ' अम '

असज्झाइयनिज्जुत्ती, बुच्छामी धीरपुरिसयणत्तं । जं नाऊण सुविहिया, पवयणत्सारं उवलहंति ॥१३१५॥

गुप्तलक्ष्यपनं स्वाभ्यायः, स एव स्वाभ्यायिकं, न स्वाभ्यायिकमस्वाभ्यायिकमुपचाराचेद्वेतुक्तावाप्यस्वाभ्यायिकं

॥ १३१५ ॥ 'अम'

असज्ज्ञायं तु दुविहं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च । जं तत्थ परसमुत्थं तु नायवं ॥१३१६॥
आत्मममुत्थं स्वत्रणोत्थं स्वतादि, परममुत्थं संयमघातकादि, तत्र बहुवक्तव्यत्वात्पूर्वं परसमुत्थमाह—' जं तत्थ '
तद्यथा ॥ १३१६ ॥ 'संज'

संजमघातवधाए, सादिव्वे वुग्गहे य सारीरे । घोसणयमिच्छरणो, कोई छलिओ पमाएणं ॥१३१७॥
संयमघातकं महिक्कादि १, औन्पातिकं पांशुपातादि २, मह दिव्वैः मदिव्वं गन्धर्वपुरादि ३, व्युद्गाहकारणं
युद्धादि ४, शारीरं नृतिर्यद्भांमादि ५ । अमूनि पञ्च द्वाराणि, एव्वेष्वस्वाध्यायेषु स्वाध्यायं कुर्वतो दृष्टान्तः—' घोस० '
म्लेच्छागमे राज्ञो घोषणं, तत्र कोऽपि लोकः प्रमादेन स्थितच्छलितः ॥ १३१७ ॥ कथा त्वियं—' मिच्छ '

मिच्छभयघोसण, निवे हियसेसा ते उ दंडिया रणणा । एवं दुहओ दंडो, सुरपच्छित्ते इह परे य ॥१३१८॥
धितिप्रतिष्ठितपुरे म्लेच्छमयं जातं, जितग्रनृणो घोषणामकारयत् 'लोकैरत्र दुर्ग एतव्यं', य एयुस्ते न विनष्टाः, अन्येषां
रत्नधनाया म्लेच्छैर्मुष्टास्ते च हृतशेषा राज्ञा दण्डिताः, एवमत्राऽप्युभयतो दण्डोऽस्नाध्याये स्वाध्यायं कुर्वतः । 'इह'—इह-
लोके, 'सुर'चि सुरी छलेत् प्रायथितं च, परमवे तु ज्ञानादि विफलं ॥ १३१८ ॥ तथा ' राया '

राया इह तिरययो, जाणवया साहू घोसणं सुत्तं । मेच्छो य असज्ज्ञाओ, रयणधणाइं च नाणाई ॥

‘ योवा ’

॥ १३१९ ॥ ‘ योवा ’

जानपदा लोकाः साधवः, योपणामं दध्नमस्थाध्याये स्वाध्यायप्रतिषेधकं ॥ १३१९ ॥ ‘ योवा ’
थोवावसेसपोरिसिमञ्जयणं, वावि जो कुणइ सो उ । णाणाइसाररहियस्स, तस्स छलणा उ संसारो ॥

स्तोका च शेषा पौरुषीति कालवेला वर्तते, एवं श्रुत्वाऽध्ययनमपिशब्दाद् व्याख्यां च यः करोति स जिनेन भवदण्डेन

दण्ड्यते, तस्य संसारे छलना च स्याज्ज्ञानादिवैफल्यात् ॥ १३२० ॥ आद्यद्वारमाह—‘ महि ’
महिया य भिन्नवासे, सच्चित्तए य संजमे तिविहं । दधे खित्ते काले, जहियं वा जच्चिरं सधं ॥ १३२१ ॥

महिका धूमरी १, भिन्नवर्षो बुहुदवर्षादि २, सच्चित्तजोऽरण्यवातोद्भूतं पृथ्वीरजः ३, एतत् ‘ संजम ’ चि संयमधाति
त्रिया, तथा त्रिमेदेऽपि चतुर्धा परिहारो ‘ दधे ’ द्रव्ये तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रे यत्र, काले च यावच्चिरं पतति, तत्र ‘ सधं ’ ति
मात्रतः सधं मापादि त्याज्यं ॥ १३२१ ॥ पञ्चविधास्वाध्यायत्यागे दृष्टान्ताः—‘ दुग्गा ’

दुग्गाइतोसियनिवो, पंचणहं देइ इच्छियपयारं । गहिए य देइ मुहं, जणस्स आहारवत्थाई ॥ १३२२ ॥

पञ्चानां नृणां कोऽपि नृपो वैरिदुर्गानात्तुष्टः पुरे ‘ इच्छिय ’ चि—स्वेच्छाप्रचारं दत्ते, तैर्जनस्याऽऽहारवत्त्वादौ गृहीते मूल्यं
दत्ते ॥ १३२२ ॥ ‘ इके ’

इकेण तोसियतरो, गिहमगिहे तस्स सब्वहिं वियरे । रत्थाईसु चउणहं, एवं पढमं तु सधत्थ ॥ १३२३ ॥

नेप्येकेन तोपिततरस्तस्य सर्वत्र गृहागृहादौ प्रचारं दत्ते, चतुर्णां रथ्यादिष्वेव, तद्बालकान् दण्डयेदेवं पञ्चधास्वाध्याये

॥ १३१५ ॥ 'अस'

असज्ज्ञायं तु दुविहं, आयसमुत्थं च परसमुत्थं च । जं तत्थ परसमुत्थं, तं पंचविहं तु नायब्बं ॥१३१६॥
आत्मसमुत्थं स्वप्नोत्थं स्वप्नादि, परममुत्थं संयमघातकादि, तत्र बहुवक्तव्यत्वात्पूर्वं परसमुत्थमाह—' जं तत्थ '
तद्यथा ॥ १३१६ ॥ 'संज'

संजमघातवघाए, सादिव्वे बुग्गहे य सारीरे । घोसणयमिच्छरणो, कोई छलिओ पमाएणं ॥१३१७॥
संयमघातकं महिकादि १, औन्पातिकं पांशुपातादि २, सह दिव्वैः मदिव्वं गन्धर्वपुरादि ३, व्युद्गाहकारणं
युद्धादि ४, शरीरं नृतिर्यद्मांसादि ५ । अमूनि पञ्च द्वाराणि, एण्वेष्वस्वाध्यायेषु स्वाध्यायं कुर्वतो दृष्टान्तः—' घोस० '
म्लेच्छागमे राज्ञो घोषणं, तत्र कोऽपि लोकः प्रमादेन स्थितश्छलितः ॥ १३१७ ॥ कथा त्वियं—' मिच्छ '

मिच्छभयघोसण, निवे हियसेसा ते उ दंडिया रणणा । एवं दुहओ दंडो, सुरपच्छित्ते इह परे य ॥१३१८॥
धितिप्रतिष्ठितपुरे म्लेच्छभयं जातं, जितशत्रुर्नृपो घोषणामकारयत् 'लोकैरत्र दुर्गे एतव्यं', य एयुस्ते न विनष्टाः, अन्येषां
रत्नधनाद्या म्लेच्छैर्गुप्तास्ते च हतशेषा राज्ञा दण्डिताः, एवमत्राऽप्युभयतो दण्डोऽस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्वतः । 'इह'—इह-
लोके, 'सुर'चि सुरी छलेव् प्रायश्चित्तं च, परमवे तु ज्ञानादि विफलं ॥ १३१८ ॥ तथा 'राया'

राया इह तित्थयरो, जाणवया साहू घोसणं सुत्तं । मेच्छो य असज्ज्ञाओ, रयणधणाइं च नाणाई ॥

जानपदा लोकाः माघनः, घोषणाममं घ्नमस्नाभ्याये स्वाभ्यायप्रतिषेधकं ॥ १३१९ ॥ 'योगा'

थोवात्रसेसपोरिसिमञ्जयणं, वावि जो कुणइ सो उ । णाणाइसाररहियस्स, तस्स छलणा उ संसारो ॥
स्त्रोका च ग्रेया पोरुगीति कालमेला वर्तते, एवं श्रुत्वाऽध्ययनमपिशब्दाद् व्याख्यां च यः करोति स ज्ञिनेन भवदण्डेन
दृश्यते, तस्य संगारे छलना च स्याज्जानादिनैकल्यात् ॥ १३२० ॥ आद्यद्वारमाह- 'महि'

महिया य भिन्नवासे, सच्चित्तए य संजमे तिविहं । दधे खित्ते काले, जहियं वा जच्चिरं सबं ॥१३२१॥
महिका घूमरी १, भिन्नयो घुहुदमपादि २, सच्चित्तजोऽरण्यमतीन्द्रं पृथ्वीरजः ३, एतत् 'संजम' चि संयमयाति
त्रिया, तथा त्रिभेदेऽपि चतुर्धा परिहारो 'दधे' द्रव्ये तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रे यत्र, काले च यात्रच्चिरं पतति, तत्र 'सबं' ति
भागतः मयं मापादि त्याज्यं ॥ १३२१ ॥ पञ्चमिषास्नाभ्यायत्यागे दृष्टान्ताः- 'दुग्गा'

दुग्गाइतोसियनियो, पंचणहं देइ इच्छियपयारं । गहिए य देइ सुल्लं, जणस्स आहारवत्थाई ॥१३२२॥
पञ्चानां नृणां क्रोडपि नृत्यो वैरिदुर्गादानासुष्टः पुरे 'इच्छिय' चि-स्वेच्छाप्रचारं दत्ते, तैर्जनस्याऽऽहारवत्त्वादौ गृहीते मूल्यं

दत्ते ॥ १३२२ ॥ 'इंके'

इंकेण तोसियतरो, गिहमगिहे तस्स सब्वहिं त्रियरे । ररथाईसु चउण्हं, एवं पढमं तु सब्वत्थ ॥१३२३॥
तैवप्येकेन तोपिततरस्सम्य मयत्र गृह्यागृहादौ प्रचारं दत्ते, चतुर्णां रथ्यादिष्वेव, तद्बालकान् दण्डयेदेवं पञ्चधास्नाभ्याये

प्रथममस्वाध्यायिकं सर्वत्र स्थानासनादिषु प्रसरति, तस्मिंश्च प्रतिलेखनास्त्राध्यायादिकाः क्रिया न कार्याः । अन्येषां तु चतु-
 रस्वाध्यायादीनां चतुर्नृवदध्यायरथ्यायामेवाऽपरिमवेन प्रचारः स्वाध्यायो न कार्य इत्यर्थः, ' आत्रस्सगादि उकालियं पढि-
 ज्जइ ' ॥ १३२३ ॥ अथ ' महिया ' इत्यादिगाथया भाष्यं—' महि '

महिया उ गब्भमासे, सच्चित्तरो अ ईसिआयंवो ।

वासे तिन्नि पयारा, बुब्बुअ तव्वज्ज फुसिए य ॥ २१९ ॥

महिका कार्तिकादिगर्भोत्पत्तिमासेषु पतन्त्येव बृहस्पत्वात्सर्वमष्कायं भावितं कुर्यात् । १ । व्यवहारसचित्तः पृथ्वी-
 काय आरण्यो वातोद्भूतरजो मण्यते, तस्येदं लक्षणं—' इसि० ' ईपदाताम्रं दिगन्तरेषु दृश्यते तन्नित्यपातेन दिनत्रयात्
 परतः सर्वं पृथ्वीकार्यं भावितं कुर्यात्, तत्रोत्पातशङ्कासंभवश्च २, भिन्नवर्षे त्रयः प्रकाराः, यस्मिन् वर्षेति बृहदाः स्युः
 स बृहदवर्षः १, यत्र बृहदा न स्युः स तद्दर्जः २, ' फुसिए ' बृहस्पतुपाराः ३, एते क्रमात् त्रिपञ्चमसदिनपरतः सर्वमष्काय-
 भावितं कुर्युः ॥ २१९ ॥ चतुर्था परिहारं व्याख्याति ' दवे '—

दव्वे तं चिय दव्वं, खित्ते जहियं तु जच्चिरं कालं ।

ठाणाइभास भावे, मुत्तुं उस्सासउम्मेसे ॥ २२० ॥

तत्र द्रव्ये-तदेव महिकादि द्रव्यं, क्षेत्रे यत्र, काले यात्रच्चिरं पवति, भावे उब्ध्वासोन्मेषौ शुक्त्वा क्रियां न कुर्युः, स्थानादि

कायोत्सर्गस्थानमगमादि न कुर्युर्न भापन्ते, तत्राऽपि भिन्नवर्षरजसोर्यथोक्तदिनमानात्परं यावच्चिरं स्थानादि त्याज्यं, आदितः
स्वाध्यायप्रतिलेखनादि ॥ २२० ॥ तदा च 'वास'

वासत्ताणावरिया, निष्कारण ठंति कजि जयणाए । हृत्थथंयुलिसन्ना, पुत्तावरिया व भासंति ॥ १३२४ ॥

निःकारणे वर्षत्राणेन वर्षाकम्बल्यावृता निश्चलाः सर्वस्म्यन्तरे विष्ठन्ति, कार्ये यतनया हस्ताक्षयहुलिसंज्ञां कुर्युः ।
'पुत्तावरिया' मुखपोच्यावृता वा यत्नाद् एते भापन्ते, ग्लानादिकार्ये वा कल्पप्रावृत्ता यान्ति ॥ १३२४ ॥ संयमघातिगत-

मौत्पातिकमाह-'पंख'
पंसू अ मंसरुहिरे, केससिलाबुट्टि तह रउग्घाए । मंसरुहिरे अहोरत्त, अवसेसे जच्चिरं सुत्तं ॥ १३२५ ॥

पांशुमांसादिदृष्टयः, शिलावृष्टिः करकादिपातः, तथा रजउद्घातो रजःपातः । तत्र मांसरुधिरवृष्ट्योरहोरान्नमस्वाध्यायोऽ-
वशेषाः पांश्चादयो यावच्चिरं पतन्ति तावत्कालं नन्द्यादिस्त्रयापाठः ॥ १३२५ ॥ 'पंख'

पंसू अच्चित्तरओ, रयस्सिसलाओ दिसा रउग्घाओ । तत्थ सव्वाए निवायए य सुत्तं परिहरंति ॥ १३२६ ॥

धूमाकार आपण्डुरचित्तजः पांशुरुच्यते, तथा महासैन्योत्थ इव विश्रसातो रजस्वला दिशः कुर्वन् रेणुपातो रजउद्घातः,
एतयोः सवाते निवति वा पततोः छत्रं छत्रपौरुषीं ॥ १३२६ ॥ 'सामा'

साभाविय तिननि दिणा, सुगिम्हए निक्खिवंति जइ जोगं । तो तंमि पडंतंमी, करंति संवच्छरउज्जायं । १३२७ ३

पांशुरजउवृधातौ स्वाभाविकास्वाभाविकौ च, स्वाभाविकयोर्यदि 'सुगिम्हए' मीष्मे चैत्रशुदिदशम्यामपराद्धे योगं निक्षिपन्ति दशम्याः परं पूर्णिमाया अन्तरे त्रीन् दिनानचित्तजउवृधाटनक्रायोत्सर्गं कुर्युस्ततस्तस्मिन् स्वाभाविके पतत्यपि संवत्सरं यावत्स्वाध्यायं कुर्वन्ति । अस्याभाविकौ निर्घातभूकम्पचन्द्रग्रहणादियुक्तौ स्यातां, तयोः पततोः कायोत्सर्गत्रये कृतेऽप्यस्राध्यायः, द्वार २ ॥ १३२७ ॥ मदिव्यमाह—

गंधधदिसाविज्जुक्कगजिण्जुअजक्खआलित्ते । इक्किक्क पोरिसी गजियं तु दो पोरिसी हणइ ॥१३२८॥

गन्धर्वपुरदिग्दाहविद्युदुल्कागर्जितेषु, जूवगे च वक्ष्यमाणे, यक्षदीप्तैकैकां पौरुषीमस्वाध्यायः, गर्जिते द्वे पौरुष्यौ स्वाध्यायं हन्ति । तत्र यक्षदीप्तगन्धर्वपुरे व्योम्नि देवकृत एवाऽन्यानि भाज्यानि, परं जेण फुडं न नज्जंति तेण तेसि परिहारो' ॥१३२८॥ 'दिसि'

दिसिदाह छिन्नमूलो, उक्क सरेहा पगासजुत्ता वा । संझाछेयावरणो उ, जूवओ सुक्कि दिण तिन्नि १३२९

अन्यतरदिशि पुरं ज्वलदिवोद्योतः, किन्तुर्धं तेजोऽधस्तमः, ईदृक् छिन्नमूलो दिग्दाहः, उल्का सरेहा, प्रकाशयुक्ताऽरेखाऽपि स्फुलिङ्गामा चन्द्रप्रभावर्णा, मन्ध्याछेदो जूवगः सन्ध्याचन्द्रग्रभयोर्पुगपद्भानात्कोऽर्थः शुक्लपक्षे सन्ध्यामा चन्द्रमासुत्ता मुटन्ती न ज्ञायते, सन्ध्याछेदे वाऽज्ञाते कालवेलाया अज्ञानात्रिदिनं सन्ध्यायां कालो न ग्राह्यः, खत्रपौरुषी च न क्रियते ॥ १३२९ ॥ 'केसि'

केसिचि हुंतिऽमोहा उ, जूवओ ता य हुंति आइत्ता । जेसिं तु अणाइत्ता, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥

केपाचिदमोघा अर्ककान्तिविकारजा उदयेऽस्ते च ताम्राः कृष्णाः श्यामा वा शकटोर्ध्वितुल्या दण्डास्त एव ज्वगा नाऽन्यत् ।
ते च स्वाध्याय आचीर्णाः, 'जेसि' पौरुषीत्रयमनध्यायः ॥ १३३० ॥ 'बंदि'

चंदिमसूरुवरागे, निग्घाए गुंजिए अहोरत्तं । संज्ञा चउ पाडिएया, जं जहि सुगिम्हए नियमा ॥ १३३१ ॥
चन्द्रद्वययोरुपराने ग्रहणे, तथा व्यन्तरकृते गर्जितसमध्वनौ निधति, अस्यैव विकारे गुञ्जावद्वृज्जमाने महाध्वनौ गुञ्जिते,
सामान्येनाऽहोरात्रमनध्यायः । निर्घातगुञ्जितयोस्तु तां वेलामारभ्याऽष्टयामिहोरात्रं ज्ञेयं, नत्वन्यस्वाध्यायिकवदहोरात्रछेदेन
छेदस्तथा सन्ध्यासु तथा महामहचतुःप्रतिपत्सु, एवमन्यदपि 'जं जहि' यद्यत्र वेत्ति तत्राऽस्वाध्यायं कुर्यात् । ग्रीष्मे तु चैत्रे
नियमात् सर्वत्राऽस्वाध्यायोऽज्ञानागाढयोगा निक्षिप्यन्त एव, आगाढास्तु न, न वाऽध्येयं ॥ १३३१ ॥ महामहानेवाऽऽह—'आसा'
आसाढी इंदमहो, कत्तिय सुगिम्हए य वोद्धवे । एए महामहा खलु, एएसिं चैत्र पाडिवया ॥ १३३२ ॥

आपाढीपूर्णिमा, तथाऽऽध्विनीपूर्णिमायामिन्द्रमहः, कार्तिकीपूर्णिमा, 'सुगिम्हए, चैत्रीपूर्णिमा, एतेऽन्तदिना आचा,
आद्यदिनस्तु यत्र यदिनान्महः प्रवर्तते ॥ १३३२ ॥ ननु स्वाध्याययोगयोः कृतौ गुणा एव स्युः, किं निषेधः ?

उच्यते—'कामं'
कामं सुओवओगो, तवोवहराणं अणुत्तरं भणियं । पडिसेहियंमि काले, तहावि खलु कम्मबंधाय ॥ १३३३

काममनुमतमिदं यच्छ्रुतोपयोगस्तपोविधानं चाऽनुत्तरं प्रधानमेव ॥ १३३३ ॥ 'छल'

छलया व सेसएणं, पाडिवएसुं छणाणुसजंति। महवाउलत्तणेणं असारिआणं च संमाणो ॥१३३४॥

इह पूर्णिमायां महेशु केलिप्रियसुराश्छलन्ति तदाऽऽसन्नत्वाच्छलना विशेषेण प्रतिपत्सु । 'छणा' महाननुसजंति, किं च महव्याकृतत्वेन पूर्णिमायामसारितानामसन्मानितानां प्रतिपत्सु भोजनादिकृते महः प्रवर्तत इति प्रतिपर्याज्या ॥ १३३४ ॥ एतद्वाधादयं वृत्तिचूर्णौ न । अनध्याये स्वाध्यायकर्तुर्दोषानाह-'अन्न'

अन्नयरपमायजुयं, छलिज्ज अप्पिड्ढिओ न उण जुत्तं। अद्धोदहिट्ठिइ पुण, छलिज्ज जयणोवउत्तंपि ॥१३३५॥

इह सरागयतिः प्रमादी स्यात्तं चाऽन्यतरप्रमादयुतं स्वाध्यायोदितमल्पद्विरूनार्थाऽब्ध्यायुदेवश्छलेत्, यतनायुक्तं अप्रमत्तं पुनर्न छलेत्, अर्धोदधिस्थितिः पुनः कोऽपि प्राग्भवैरात् (छलेदपि) ॥ १३३५ ॥ 'चंदिमस्वरूवराग'ति अस्य व्याख्या 'उक्तो'

उक्तोसेण दुवालस, चंदु जहन्नेण पोरिसी अट्ट। सूरु जहन्न वारस, पोरिसी उक्तोस दो अट्ट ॥१३३६॥

तत्र चन्द्र उदयन्नेव ग्रस्तोऽथवोत्पातभावात् सर्वरात्रौ ग्रहणं जातं, ततो रात्रेश्चतुर्यामा अन्यच्चाऽहोरात्रमुत्कृष्टमेवं द्वादश-
पोरुपीः हन्ति, जपन्यमष्ट, यथाऽस्ते ग्रस्तस्ततोऽहोरात्रिश्च । सूरः षोडश पौरुपीः, यथोदयन्नेव ग्रस्तो यद्धोत्पातिकं च सर्वदिनं
ग्रहणं जातं, ततो यावत्स एवाऽर्धो नोदेत्ति तावत्स्वाध्याय इति । एकं ग्रहणाऽहोरात्रमेकं द्वितीयार्कस्य चैवमुत्कृष्टं 'दो अट्टे'ति
षोडश पौरुपीः, जघन्यं द्वादश, यथाऽस्ते ग्रस्तस्ततो रात्रेश्चतुर्यामा अन्यार्कहोरात्रं (च) ॥ १३३६ ॥ 'सग'

सगहनिव्बुड एवं, सूरार्इ नेण हुंति अहोरत्ता । आइन्नं दिणमुक्के, सुच्चिय दिवसो अ राई य ॥ १३३८ ॥
 शिष्यः-सग्रहेऽस्तः, एतमहोरात्रं कथं हतं? उच्यते 'सूरार्इ०' येन सरोदयकालादहोरात्रस्याऽऽदिः स्यात् तेन दूषितम-
 न्यदपि चाऽहोरात्रं त्याज्यं । आह-आचीणं पुनरिदं-चन्द्रो निशि ग्रस्तो मुक्तस्ततो निशाशेषं त्याज्यं, यत एष्यत्सरोदयेऽहोरा-
 त्रान्तः, अर्केऽह्नि गृहीते मुक्ते च तदिनाशेषं रात्रिश्च, ग्रस्तास्ते चन्द्रेऽन्यदहोरात्रं त्याज्यमेवं सर्वेऽपि सग्रहास्ते, द्वार ३, मदिब्यं
 गतं ॥ १३३८ ॥ 'बुग्ग'

बुग्गह दंडियमादी, संखोहे दंडिए य कालगए । अणरायए य सभए, जच्चिर निदोच्चिऽहोरत्तं ॥ १३३९ ॥

ब्युदुग्राहं युद्धे, दण्डिकादीनामादिशब्दात् ॥ १३३९ ॥ 'सेणा'
 सेणाहिचर्इभोइयमयहरपुंसिस्थिमहजुध्धे य । लोटाइभंडणे वा गुज्झग उड्डाहमचियत्तं ॥ १३४० ॥

सेनापतिभोगिक्रमहतरपुंस्त्रीमहजुध्धे, लोटादिभंडने, आदितो रजःपर्वणु, विग्रहाः प्रायो गुह्यकचहुलास्तत्र प्रमत्तं स्युरी
 छलेत्, उट्टाहो वा, अस्माकं युद्धभमी त्वदुःखाः पठन्ति, ततोऽप्रीतिश्च । अथ मुख्यगाथाशेषपदत्रयव्याख्या- 'संखोहे' इत्यादि,
 अन्यचर्मेदंशस्य संक्षोभे, दण्डिके रात्रि मृतेऽराजके च, सभये वा, तथा रात्रि सत्यपि सभये, यावत्कालं सभयं तानदस्वाध्यायः,
 रात्रि मृते तु 'निदोचे' निर्दन्दे श्रुतेऽपि तदन्वहोरात्रं त्याज्यं ॥ १३४० ॥ 'तदि'

तद्विचसभोइआई, अंतो सत्तणह जाव सज्झाओ । अणहस्स च हत्थसयं, दिट्ठि विविचंमि सुद्धं तु ॥

भोगिकादिमृते तद्विवयमिति अहोरात्रमस्त्राध्यायः, आदिशब्दात् ॥ १३४० ॥ ' मय '

मयहरपगए बहुपत्रिखए य सत्तधर अंतरमए वा । निदुक्खत्ति य गरिहा, न पढंति सणीयगं वावि ॥

महचरो ग्रामाधधिकारी, प्रगतो बहुमतः, बहुपाधिकः पाटकाधियो बहुस्वजनः शय्यातरो वा, तस्मिन् सप्तगृहान्तरे मृतेऽहोरात्रोऽस्त्राध्यायः, स्वाध्याये दमहो ! निर्दुःखा एते, जनगर्हा, ततो न पठन्ति शनैर्वा पठन्त्यनुश्रेक्षन्ते वा, अनया गाथया ' अंगो मत्तह ' पदं व्याख्यातं, ' अणहे ' त्यादि-अनाथस्य हस्तशतान्तरे श्वे दृष्टेऽनध्यायः, विधक्ते तु शुद्धं स्यात् ॥ १३४२ ॥ अथ न नस्य (परिष्ठापकः) क्लोऽप्यस्ति नतः ' मागा '

सागारियाइ कहणं, अणिच्छ रत्ति वसहा विगिंचंति । विकिन्ने व समंता, जं दिट्ठं सढेयरे सुद्धा ॥ १३४३ ॥

श्राद्धादं: कथनं, तस्मिन्ननिच्छति अन्यस्थानं वीक्ष्यममावे रात्रौ घृषभास्त्यजन्ति, तथा तस्मिन् काकादिभिः समन्ता-दिक्षीर्षे यदृष्टं तस्याज्यमष्टेऽपि तत्रस्थे गृठेते अशठाः शुद्धाः, द्वार ४ ॥ १३४३ ॥ व्युद्ग्रहो गतः ' सारी '

सारीरंपि य दुविहं, माणुस तेरिच्छियं समासेणं । तेरिच्छं तत्थ तिहा, जलथलखहजं चउद्धा उ ॥ १३४४ ॥

शारीरमस्त्राध्यायिकं (द्विभिधं मानुष्यं तैरथं च, मानुष्यं तावच्छिष्टु, तैरथं) समासेन त्रिधा-जलजं मत्स्यादीनां, म्यलजं गमादीनां, त्वनरमं मयूरादीनामेकैकस्य चतुर्धा द्रव्यादिभिः परिहारः ॥ १३४४ ॥ तथाहि ' पंचि ' पंचिदियाण दब्बे, खेत्ते सट्ठिहत्थ पुग्गलाइन्नं । तिकुरत्थ महंतेगा, नगरे वाहिं तु गामस्स ॥ १३४५ ॥

(द्रव्यं) पत्रेन्द्रियनिरथां रक्तं मांसं मरयनचर्मांसस्य च, क्षेत्रे पृथिहस्तान्तरम्नास्यायः, परतो न, यद्वा पुद्गलेन मांसेनाऽ-
 स्त्रीर्णं आदिनिस्त्रीर्णमांसस्थानं तस्मिन् तिसृभिः कुरथ्याभिरन्तरिते महता राजमागेर्णकेनाऽप्यन्तरिते शुद्धिः । तत्र राजमागेः-
 'त्रेणं तथा बलममग्नौ गच्छति देवयाण र्हो वा विमिधा आमनाहणा गच्छन्ति, सेमा कुरत्या', एवं नगरे, ग्रामे तु सीमाया
 बहिरप त्यक्ते तु शुद्धिः ॥ १३४५ ॥ ' काले '

काले त्रिपोरसिऽट्ट च, भावे सुत्तं नंदिमाईयं । सोणिय मंसं चम्मं, अट्टी विय हुंति चत्तारि ॥ १३४६ ॥

सुंमरहालादनु विघ्नः पौक्रीयीरिन्द्रकृतस्याऽण्डस्य, ततो घौतेऽघौते वा शुद्धिः, अट्ट चाऽऽघातस्थाने, आघातो यत्र पञ्चे-
 न्द्रियो हतमांस्यनिऽट्ट यामान् अस्थाष्यायः । भावे मूत्रं नन्घतुयोगद्वास्तन्दुलवेयालीपचंदाविज्झयादि न पत्यतेऽथवा
 पन्तरोऽनस्यायमेदा मांसोणितनमांस्याग्न्याः ॥ १३४६ ॥ तत्र मांसेऽयं विधिः ' अन्तो '

अंतो बहिं च धोअं, सट्टि हत्थाउ पोरिसी तित्ति । महकाए अहोरत्तं, रद्धे बुहे अ सुद्धं तु ॥ १३४७ ॥
 बहिधोयरद्धपक्के, अंतो धोए उ अवयवा हुंति । महकाय विरालाई, अविभिन्ने केइ इच्छंति ॥ १३४८ ॥

मांसं पृथिहस्तानामन्तमंस्ये बहिश्च घौते, अत्र व्याख्याये अप्रेतन ' बहिधोय ' गायार्थं, अन्तर्बहिश्च घौते, तथा जलेन राद्धं
 निर्जलं च पकं, तत्र चतुर्मत्री-अन्तर्धानमन्तः पकं, बहिर्धानमन्तः पकं, त्रिज्वेगस्वाध्यायः । ' सट्टि हत्था-
 उ'णि द्वितीयपदं, पृथिहस्तानास्तिमः पौक्रीयीर्याम् । बहिर्धानं बहिःपकं, ततोऽन्तरानीत एव तुर्यो मद्गः शुद्धः । तत्राऽन्तर्धो-

तोऽन्तःपके चाऽत्रयथाः पतिताः स्युः । अथ 'महकाए अहोरत्तं' व्याख्या-महाकायः पञ्चेन्द्रियो यत्र हतस्त्वदाघातन-
मुच्यते, तच्च षष्टिहस्तान्तरहोरान्नं त्याज्यमत्राऽर्कोदयेनाऽहोरात्रच्छेदो ज्ञेयोऽत्र व्याख्या--'महकाय विरालाई' अग्रतनगाथा-
पश्चात्, मूर्षिकादिमहाकाये विरालादिहतेऽभिन्न एव गलिते षष्टिहस्तेभ्यो बहिर्नीति वा केऽपि स्वाध्यायमिच्छन्ति, मुख्यपक्षे
तत्रनघ्याय एव ॥ १३४७-४८ ॥ अत्र भाष्यं 'मूसा'

मूसाइ महाकायं, मज्जाराईहयाघयण केई । अत्रिभिन्ने गिणहेउं, पढंति एगे जइऽपलोओ ॥ २२१ ॥
मूर्षकादि मार्जारादिहतं यत्र तदाऽऽघातनादभिन्नं गृहीत्वा यदि षष्टिहस्तोर्ध्वं पलायते तत्रैके केऽपि पठन्ति । अथ
'रहे बुद्धे अ सुद्धं तु' इति तुर्यपदस्य व्याख्या-यन्मांसं राद्धं पकं वा तच्छुद्धं, यत्र च धौतं तत्र चेदम्बुत्राहो ब्यूहस्तदापि
वदैय शुद्धिः ॥ २२१ ॥ अण्डकानध्यायं व्याख्याति 'अंतो'

अंतो वहिं च भिन्नं, अंडगविंदू तहा त्रिआया य । रायपह वूढ सुद्धे, परचयणे साणमादीणं ॥ १३४९ ॥
अन्तोऽण्डकं षष्टिहस्तानामन्तर्भिन्नं तदाऽशुद्धं, बहिर्भिन्नं शुद्धं, तथाऽण्डकचिन्दुः स्रक्षमः कोऽपि स्यात् ॥ १३४८ ॥ 'अंड'
अंडगमुञ्जिकल्पे, नय भूमि खणंति इहरहा त्तिन्नि । असज्झाइयपमाणं, मच्छियपाओ जाहि [न] बुद्धे २२२

कल्पे वस्त्रे उज्जिते लग्ने मति षष्टिहस्तेभ्यो बहिः कल्पे धाविते शुद्धिर्भूमौ पतिते भूमि (न) खनन्ति, न शुद्धिः, किन्तु
धावित्वा त्यजन्ति 'इयह'त्ति तत्थत्थे सद्धिहत्था त्तिन्नि य पोरिसीउ परिहरिअंति । 'असज्झा०' अस्माध्यायचिन्दुग्रमाणं यत्र

मधिक्रापादो बुडेत् ॥ २२२ ॥ अथ 'त्रिआया य' ति प्रस्रता राजपथव्यूढशुद्ध इत्यवयवयोर्व्याख्या 'अज'
अजराउ त्तिन्निपोरिसि, जराउआणं जरे पडे त्तिन्नि। रायपह विंदु पडिए, कप्पइ वूढे पुणऽन्नत्थ ॥ २२३ ॥

जरा यामां न स्यात् तासां वट्टगुह्यादीनां प्रस्रतेरारभ्य तिस्रः पौरुषीरस्नाध्यायः । तदाप्रस्रतायामप्यहोरात्रच्छेद्रे
शुद्धिर्जायतां गन्दीनां तु जरायां पतितायां त्रीन् यामान्, 'सय०' राजपथे तदन्तरितो वा पशुरक्तविन्दुरामन्नोऽपि पतितः
शुद्धस्तथाऽन्यत्रस्थानेऽम्बुवाहो ब्यूढः, पुनःशब्दादग्निना दग्धः शुद्धः ॥ २२३ ॥ 'परवयणे साणमादीणं' अस्य व्याख्या-
परः श्रेररुस्तद्वचनं चेच्छ्वादीनि मांसमाहार्यं वसत्यामन्नं तिष्ठन्ति तदाऽस्वाध्यायः, गुरुः 'जइ'

जइ फुसइ तहिं तुंडं, अहन्ना लिच्छारिएण संचिक्खे। इहरहा न होइ चोयग!, वंतं वा परिणयं जम्हा ॥

यदि तरक्तलिप्तं तुण्डं काष्ठादौ स्पृशेद्यथा 'लिच्छा' लिप्तेनाऽऽस्येनाऽऽसन्नः स तिष्ठेत्तदाऽस्वाध्यायः । 'इह' - दे नो-
दरु। इतरथा न भमति, यस्माद्दान्तमरान्तं वाऽऽहस्तां गतं परिणतं । अस्थिनि-पौरुषीत्रयेणाऽप्यस्वाध्यायो न घटते तथाप्या-
र्द्रमस्थि पट्टिहस्वैस्त्याज्यं शुष्के तु नानध्यायः । चेदंशुवाहो ब्यूढः तदा तदैव शुद्धं, दग्धं च शुद्धं । गतस्तिर्य-
गानध्यायः ॥ २२४ ॥ 'माणु'

माणुस्त्वयं चउद्धा, अट्ठिं सुचूण सयमहोरत्तं । परिआवन्नविवन्ने, सेसे तियसत्त अट्टेव ॥ १३५० ॥

माणुप्यरुमस्नाष्यायिकं चतुर्धा-अस्थि मुक्त्वा स्वतादिशेषाणां त्यागः, क्षेत्रे हस्तशतान्तः, कालेऽहोरात्रं, व्रणादिषु रक्ते

पर्यायापत्रे पृथिवर्षायं प्राप्ते तथा त्रिंशो खदिरादिचर्षणं प्राप्ते नाऽस्वाध्यायः । अथ शेषे-स्त्रीकृतुजे त्रिदिनाः, पुत्रे जाते सप्त, पुत्र्या त्र्यष्टदिना अस्माध्यायो यतः ॥ १३५० ॥ 'रतु'

रनुकडा उ इत्थी, अट्टु दिणा तेण सत्त सुक्कहिण्ण । त्तिच्चि दिणाण परेणं, अणोउगं तं महोरत्तं ॥ १३५१ ॥
 गर्भकाले स्कोरकडा स्त्री स्त्रियं ब्रूते, ततोऽष्टौ दिनाः । शुक्राधिका तु सुतं, तेन सप्त । 'त्तिच्चि' त्रयाणामृतुदिनानां परतो यद्रो-
 गमशारस्यापत्र 'अणोउगं' जनार्त्तं महारयतमुकं तत्र कायोत्सर्गं कृत्वाऽध्वेयं ॥ १३५१ ॥ अबाऽस्थिविधिः 'दंते'

दंते दिट्ठि विगिंचण, सेसट्ठी चारसेव वासाइं । झामिय बूढे सीआण, पाणरुद्धे य मायहरे ॥ १३५२ ॥
 दन्तः पतितो यत्नद्वीक्ष्यः, द्ये गतहस्तोर्ध्वं त्रिवेचनं त्यागोऽदृष्ट उद्घाटोत्सर्गं कृत्वाऽध्वेयं, शेषास्थिषु हस्तगतान्तः-
 स्वेषु द्वादशपरिण्यस्माध्यायः । 'झामियेत्यादि सीआण' स्मशाने ध्यामिते चिनायां दग्धेऽम्बुग्राहे वा ब्यूढे नाऽस्वाध्यायः,
 'पाज०' दृग्वास्तेषां यक्षस्य रुद्रस्य मानृणां चामुण्डादीनां च गृहेऽधःस्थितास्थिव्यस्वाध्यायः ॥ १३५२ ॥ अत्र पश्चाद्धे
 मास्यं 'सीया'

सीयाणे जं दिट्ठं(दुडुं), तं तं मुत्तूणऽनाहनिहयाणि । आडंबरे य रुद्धे, माइसु हिट्ठिट्ठिया चारे ॥ २२५ ॥

स्मशाने यद्गन्धमम्बुग्राहे च ब्यूढं तन्मुक्त्वा शेषाण्यनाथमृतकनिखावास्थीनि तथाऽऽडम्बरो मातङ्गयक्षस्तस्य रुद्रमात्रा-
 दीनां गृहाथश्च मघोहवानामभ्यीनि स्युस्तत्र 'चारे' चि द्वादश वर्षाणि शतहस्तान्तरनध्यायः ॥ २२५ ॥ 'आवा'

आवासियं च बूढं, सेसे दिट्ठमि मग्गण विवेगो । सारीरगाम वाडग साहीइ, न नीणियं जाव ॥ १३५३ ॥

पूर्वार्धस्यैयं विमाषा ॥ १३५३ ॥ 'अमि'

असिन्नोमाघायणेसुं, वारस अविसोहिंयमि न करंति । झामिय बूढे कीरइ, आवासिय सोहिए चैव ॥
अग्निनामयोस्तथाऽऽघातने महारणे यत्र बहवो मृता अदग्धाश्चास्थुस्तत्र स्थानेऽग्निशोधिते द्वादश वर्षाणि हस्तशतान्तर्न
स्वाध्यायं कुर्युस्तत्राऽग्निना ध्यामितेऽम्बुनाहे व्यूढेऽथ वा तत्रस्थाने पुरे आचामिते क्रियते । अथ 'आवासियं च बूढम'स्य
व्याख्या-तत्र स्थाने पुरमाचामितं जलस्रोतो वा व्यूढं ततः 'सेस'ति गृहिभिः स्वस्वगृहस्थाने शोधिते शेषं यत्र शोधितं,
तत्र माघयः स्थिताः 'मग्गण'ति अस्थ्यादिमार्गणां कृत्वा, दृष्टे च विवेकं त्यागं कृत्वाऽऽशठभावा अदृष्टे च त्रीन् दिनान्
कायोत्सर्गं कृत्वाऽधीयन्ते । 'सारीरगाम' मृतशरीरं लघुग्रामाद्यावन्न निष्कासितं, बृहद्रामादौ तु पाटकशाखाभ्यस्तावद-

स्वाध्यायः ॥ १३५४ ॥ अत्र भाष्यं 'उह'

उहरगगाममए वा, न करंति जात्र ण नीणियं होइ । पुरगामे व महंते, वाडगसाही परिहरंती ॥ २२६ ॥
लघुग्रामे मृते मति, वाग्गुन्नाच्छनैमां कुर्युः । पुरे ग्रामे वा बृहवि ॥ २२६ ॥ परः प्राह-चसत्यामन्ने शत्रुष्पादाविति

पतिनेऽस्वाध्यायः, गुरुः 'निजं'

निजंतं मुचूणं, परवयणे पुफमाइपडिसेहो । जम्हा चउप्पगारं, सारीरमओ न वजंति ॥ १३५५ ॥

यत्नैरुपयतः शतहस्तान्तः शवं नीयमानं मुक्त्वा परमचने उक्तानां पुष्पादीनां प्रतिषेधोऽनध्यायो न स्यादिति यस्मान्छोणिनादिचतुःप्रकारमेव गारीरमनध्यायः स्यादतो न वर्जयन्ति ॥ १३५५ ॥ ' एसो '

एसो उ असज्ज्ञाओ, तवज्जिउऽज्ञाउ तत्थिमा मेरा । कालपडिलेहणाए गंडगमरुएहिं दिट्ठतो ॥१३५६॥
एष संयमयातादिरुक्तस्वरूपोऽस्वाध्यायस्तद्वर्जोऽध्यायस्तत्रेयं मर्यादा सामाचारी-यान्त कालग्रहणवेला न स्यात्तत्र-
कालप्रतिलेखनार्था कृतार्था गण्डकहृष्टान्तो मात्री, आचे तु शुद्धे काले प्रवेदिते मरुकहृष्टान्तः ॥ १३५६ ॥ ' पंच '

पंचविहअसज्ज्ञायस्स, जाणणट्ठाय पेहए कालं । चरिमा चउभागवसेसिसाइ भूमिं तओ पेहे ॥१३५७॥
प्रागुक्तपञ्चमिधाऽस्वाध्यायज्ञानार्थं कालं प्रेक्षेत, कालमलात्त्राऽध्याये चतुर्लघुः, अत्राऽयं विधिथरमायां पौरुष्यां चतु-
सांगानक्षोपायां निस्रो भूमीः (मयः) प्रेक्ष्यते(न्ते), उच्चारभूम्यः, प्रस्रवणभूम्यः, कालभूम्यश्चेति ॥ १३५७ ॥ यथा ' अहि '

अहियासियाइं अंतो, आसन्ने चैव मज्झि दूरे य । तिन्नेव अणहियासी, अंतो छ छच्च वाहिरओ ॥१३५८॥
रमनेगन्धर्मस्य उच्चारस्याऽधिमध्यम्यण्डिलान्यायन्त्रे मध्ये दूरे, एवं त्रीणि प्रतिलिखेद्वचमनधिमह्यस्थण्डिलान्यपि त्रीण्येवं
मप्ये पट्ट नथा चहिरपि पट्ट, परं पूर्वमनधिमह्यानि पश्चादधिमह्यानि, तत्राऽधिमह्यानि तेषु गन्तुं शक्यते, यत्र तु वेगेनोचा-
सार्थेषुमग्नस्य त्यागस्तान्यनधिमह्यानि ॥ १३५८ ॥ ' एमेव '

एमेव य पासवणे, चारस चउत्रीसतिं तु पेहेत्ता । कालस्स य तिन्नि भवे, अह सूरु अत्थमुवयाई ॥१३५९॥

एतेषु प्रसवणे दादुग, सर्गणि चतुर्गिरुपयुक्तः प्रतिलिखेत् । जपन्यं हस्तान्तरे, तत्र त्रीणि कालप्रहणस्य
 व्यष्टिलानि । अथ स्यण्डिलेखानन्तर गुरोऽस्तमुपयाति ॥ १३५९ ॥ तत आशयकं कुर्युन्तश्च द्विधा-सव्यायातं निर्व्या-
 ल्यातं च ' अह '

अह पुण निवाधाओ, आवासं तो करांति सवेऽत्रि । सद्वाइकहणवाधायायाइ, पच्छा गुरु ठंति ॥१३६०॥

यत्रि निर्व्यायातं, ततः मर्गे गुरुयुक्ता आशयकं कुर्यन्ति, अथ श्राद्धधर्मकथनादिव्यायाते गुरुनिपद्यामृच्च पथाइयसि-

कानिगारकायोल्मगे तिष्ठतः ॥ १३६० ॥ ' सेमा '

सेसा उ जहासत्ति, आपुच्छित्ताण ठंति सद्वाणे । सुत्तरथकरणहेडं, आयरिए ठियंसि देवसियं ॥१३६१॥

नेपास्तु यथाग्रभतीति स्वां कायोल्मगेरुणग्रन्नि ज्ञात्वा, गुरुमापृच्छथ, गुरुपाश्चै यथारत्नाधिकं स्वस्थानं एत्य श्रीयत्मा-

फारमण्डल्यां तिष्ठन्ति, तत्र मण्डलीस्थापना ० । तत्र मामायिकं मणित्वा छ्वार्थस्मरणहेतुं पूर्वमेवोल्मगे तिष्ठन्ति, तत्र

गुरुर्मध्येन गत्वा स्वस्थाने तिष्ठति, तत्र ये गामनस्तेऽनन्तरं मन्वेन गत्वा स्वस्थाने तिष्ठन्ति, ये दक्षिणतस्तेऽनन्तरापसव्येन
 गत्वा तिष्ठन्ति, गुरो सामायिकं ठत्वा कायोल्मगस्थे प्राक्कायोल्मग(स्याः) देवसिक्कात्तित्वां ह्यायन्ति, अन्ये मणन्ति-गुरो
 मामायिकं कुर्यन्ति प्राक्स्थिताः पुनः मामायिकं कुर्युः ॥ १३६१ ॥ ' जो हु '

जो हुज उ असमत्थो, वालो बुद्धो गिलाण परित्तो । सो विकहाइ विरहिओ, अच्छिजा निजरापेही ॥

बालवृद्धादिरममर्थः, परिश्रान्तः प्राघुणा(र्णका)दिः, सो वि सञ्ज्ञायचित्तणपरो अच्छह, जाहे गुरु ठंति ताहे तेवि बालादिया ठायंति ॥ १३६२ ॥ 'आवा'

आवासगं लु काउं, जिणोवइडं गुरुवएसेणं । तिणिण थुई पडिलेहा, कालस्स इमा विही तत्थ ॥१३६३॥
जिणेहि गणहराणं उवइडं तओ परंपरेणं जाय अम्ह गुरुवएसेण आगपं तं काउं, अन्नाओ(अन्ने) तिनि थुईओ करिंति, तवः कालस्य प्रत्युपेधा, तत्राऽयं विधिः ॥ १३६३ ॥ 'दुवि'

दुविहो उ होइ कालो वाघाइम एतरो य नायवो । वाघातो घंघसालाए, घट्टणं सड्डकहणं वा ॥१३६४॥
कालो व्याघातवानितरथ, यत्स्थानं स्तम्भादिगहनं श्रौं कार्पटिकादिगुवा सा घंघशाला, तत्र संघट्टनपतनादिव्याघावदोपः, श्राद्धानां धर्मकथनं वा, तेन च कालातिक्रमः ॥ १३६४ ॥ 'वाघा'

वाघाए तइओ सिं, दिज्जइ तस्सेव ते निवेएंति । इयरा पुच्छंति हुवे, जोगं कालस्स घेच्छामो ॥१३६५॥
व्याघातेऽनयोः कालग्राहिसतिचाररुयोःस्वतीय उपाध्यायादिर्दीयते, तस्यैवाऽग्रे तत्तमवं कुरुतो यावन्निवेदयतोऽत्र गण्डकट्टान्तो न स्यात्, अन्ये तूपयुक्तास्तिष्ठन्ति, शुद्धे काले दण्डधरं बहिः प्रतिचरन्तं युक्त्वा सर्वे उपाध्यायपार्श्वे मध्ये स्माध्यायं प्रस्थापयन्तीत्यादिविधिः पुरो वक्ष्यते । 'इयरा पुच्छंति' पश्चार्धमितरथा निच्यर्षिघाते द्वी गुरुं पृच्छतः कालस्य योगं व्यापारं गृहीष्यावः ॥ १३६५ ॥ 'आपु'

आपुच्छण किङ्कम्मे, आत्रासिय पडियारिय वाघाते । इंदिय दिसाय तारा, वासमसज्झाइयं चेवा ॥ १३६६ ॥

द्वयोः कालं गृहीष्यात् इति गुरोरापृच्छनं, गुरुबुद्धावौ कृतिकर्म कृत्वा, दण्डकं लात्वाऽऽवश्यकीमामाद्य चदन्तौ प्रमा-
र्जयन्तौ यातोऽन्तरा चत्वारिणा प्रम्बलिते, मामाचार्या वा स्पलिते गुरोर्वाऽऽदेशदाने स्वल्पे, स्वयं पतने व्याघातः कालस्य
स्याद्, अयं कालभूम्याः प्रतिलेखनाविधिः । इन्द्रियैरुपयुक्तौ प्रतिलिखतः । 'दिम' चि यत्र चतस्रो दिशो दृश्यन्ते, ऋतुवद्धे
विक्षस्तारा यत्रेस्यन्ते, चेन्नोपयुक्तौ, अनिष्टा वा इन्द्रियविपत्राः, दिग्मोहस्तारा वाऽदृश्याः, वर्षो दृष्टिर्वा स्यादस्त्राभ्यायो वा
स्वाप्तौ व्याघातः ॥ १३६६ ॥ ' जइ '

जइ पुण गच्छंताणं छीयं जोइं ततो नियत्तंति । निवाघाए दोपिणउ, अच्छंति दिसा निरिक्खंता ॥ १३६७ ॥

ध्रुवं ज्योतिर्मा स्पृष्टं, निर्व्याधिते तु कालभूमिगतौ, संदेशरूपादिषु (दिविधिना) प्रमृज्य, निषण्णावूर्ध्वस्थितौ वा द्वौ द्वे
दिशो निरीक्षयाणो विद्यतः ॥ १३६७ ॥ किं च ' सज्झा '

सज्झायमर्चितंता, कणगं ददट्टण पडिनियत्तंति । पत्ते य दंडधारी, मा वोळं गंडए उवमा ॥ १३६८ ॥

स्वाध्यायमचिन्तयन्तौ ग्रीन्मे श्रीन्, शीते पञ्च, वर्षासु सप्त कनकान् पततो दृष्ट्वा प्रतिविवर्तन्ते, निर्व्याधातेन कालग्रहणकाले
प्राप्ते दण्डधार्यन्तः प्रविश्य वकित-चट्टुपडिपुन्ना कालवेला मा वोळं करेह । अत्र गण्डको घोषकस्तेनोपमा ॥ १३६८ ॥ 'आघो'

आघोसिए बह्हिं, सुयंमि सेसेसु निवडए दंडो । अह तं बह्हिं न सुयं, दंडिज्झइ गंडओ ताहे ॥ १३६९ ॥

यथा लोके घौपकेन घृष्टे बहुभिः श्रुतेऽल्पैस्त्वश्रुत्याऽकुर्वत्सु दण्डोऽथ तद्घोषणं बहुभिर्न श्रुतं तदा गण्डको दह्यते, एव-
मत्राऽपि ॥ १३६९ ॥ दण्डघरे निर्गते कालग्राह्युत्तिष्ठत्, स च 'पिय'

पियधम्मो दढधम्मो, संविग्गो चैव वज्जभीरूय । खेयणो य अभीरू, कालं पडिलेहए साहू ॥१३७०॥

प्रियः (प्रियधर्मः) खेदज्ञः शक्तिमान्, प्रतिलिखति प्रतिजागृति ॥ १३७० ॥ ' कालो '

कालो संज्ञाय तहा दोवि समप्यंति जह समं चैव । तहतं तुलेंति कालं, चरिसं च दिसं असञ्झापए ॥१३७१॥

तथा कालं गृह्णन्तौ वां कालवेलां तोलयतोऽथवा चरमदिशि पश्चिमायां ' अमज्झापए ' सन्ध्याऽतिक्रमे कायोत्सर्गं कुर्युः
॥ १३७१ ॥ ' आड '

आडत्तपुव्वभागियं, अणपुच्छा खलियपडियवाधाओ । भासंत मूढसंकिय, इंदियविसए तु अमणुणणे ॥

यथा गमने पूर्वं भणितं तथाऽऽद्युक्तः प्रविशेत्; चेदनापृच्छय कालं लति, स्वलितः, पतितस्तदा व्याघातस्तथा घ्रा-
दन्यद्भाष्यमाणो वन्दनात्रयकेषु क्रियासु वा मूढः, कृतं न वेति शङ्कितो वाऽन्यस्थानेऽन्यत्करोति, इन्द्रियविपया अमनो-
ज्ञास्तदा कालवधः ॥ १३७२ ॥ ' निसी '

निसीहिया नमुक्कारे काडस्सगो य पंचमंगलए । किइकम्मं न करिन्ता बीओ कालं तु पडियरइ ॥१३७३॥

विशन् विसो ' निसीही नमो स्वाममणणं', ईर्यापथिक्यां कायोत्सर्गे पञ्चोच्छ्वासान् करोत्युत्सारे च ' नमो अरिहं-

ताणं'ति पंचमंगलं पठति, वन्दनं दत्त्वा वक्ति- 'संदिग्ध पाउसियं कालं गिण्हामो, गुरुर्गिण्हह' इत्येवं यावत्कालग्राही संदिग्ध ग्रामदेति तावद्दण्डमृत्कालं प्रतिचरेत् ॥ १३७३ ॥ ' योवा '

योवावसेसियाए, संज्ञाए ठाति उत्तराहुत्तो । चउवीसगटुमपुफ्फिय-पुव्वगमेकेक्कि अ दिसाए ॥ १३७४ ॥

कालग्राह्युत्तरायुवः कालार्थमष्टोच्छ्रामकायोत्सर्गे तिष्ठेदन्त्ये पञ्चोच्छ्वासे, उत्तमस्ति च ' चउवीसत्थयं दुमपुफ्फिया मामणपुव्वयं एए तिन्नि' अनुप्रेक्ष्य ' पुव्वगमो ' पूर्वगमः पूर्वसदृक्पाठ एकैकदिशि, कोऽर्थः ? प्राचीयाम्याप्रतीचीन्वत्येतत्रयं चिन्त्यं, गृह्णतोऽमी व्याघाताः ॥ १३७४ ॥ ' विद्दू '

विद्दू छीए परिणय, सगणे वा संकिए भवे तिण्हं । भासंत मूढ संकिय, इंदिय विसए य अमणुणणे ॥ १३७५ ॥

चेदम्युविन्दुरङ्गे लगेद्रक्तचिन्दुर्वा, क्षतं जातमध्ययनं वा ध्यायतोऽन्यो भावः परिणतोऽनुपयुक्ता स्यात्, स्वगणे त्रयाणां साधूनां गर्जितविधुदावनध्याये शङ्किते कालव्याघातः ॥ १३७५ ॥ ' मामन्ते' त्यादिव्याख्या- ' मूढो '

मूढो व दिसिज्झयणे, भासंतो यावि गिण्हति न सुज्जे । अन्नं च दिसज्झयणे, संकंतोऽनिट्टविसए वा ॥

द्विश्यध्ययने मूढः, मापमाणो बुडबुडंतो अज्झयणं कट्टइ, एवं गृह्णन्न शुध्वेत्, विपर्यासादन्यां दिशमध्यमनं वा, संक्रान्तावस्यां दिशि स्थितो न वेति शङ्कितः, अनिष्टविषयो यथा श्रोत्रस्य रुद्रितं, व्यन्तरेण वाऽऽह्वांसं कृतं, दृशोः किंचिद्विकृतिरूपं, नसि मृतादिगन्धः, (एतस्त्रैव) स्पर्शोऽग्निज्वालादिर्येद्वेषु रागमनिष्टेषु द्वेषं वा यातीति ॥ १३७६ ॥ ' जोग '

जो गच्छंतमि विही, आगच्छंतमि होइ सो चैव । जं एत्थं णाणत्तं, तमहं वोच्छं समासेणं ॥१३७७॥

यो व्रजतां विधिः ॥ १३७७ ॥ श्रीभद्रबाहुकृतगाथेयं, पूर्वार्धं श्रीसिद्धसेनो व्याख्याति ' निसी '

निसीहिआ आसज्जं अकरणे खलिय पडिय वाघाए । अपमज्जिय भीए वा छीए छिन्ने व कालवहो ॥१॥

नैपेधिकया आवश्यकया अकरणे । 'छिन्न'त्ति केनाऽपि छिन्दने कृते ॥ १ ॥ ' गोणा '

गोणाइ कालभूमीइ, हुज्ज संसप्पगा व उट्टिज्जा । कविहसिय विज्जुयंमी, गज्जिय उक्काइ कालवहो ॥२॥

आदौ गुरुं पृष्ट्वा कालभूमिं गतस्तत्र भुवि गवादिनिपणाः स्यात्, सम्पर्काः (संसर्पकाः) क्रीटिकोदेहिकाद्या उत्तिष्ठन्ति, तद्दृष्ट्वा निवर्तेत, चेत्कालं प्रतिलिखतः, गृह्णतः, कालस्य निवेदनायाऽऽगच्छतः कपिहसितं व्यन्तरकृतं व्योम्नि कपि-तुल्यहास्यम्, आर्द्रादिस्वात्यन्तर्वर्षानक्षत्रवर्जं विद्युति गर्जिते तथोल्कायां ॥ २ ॥ ' इरि '

इरियावहिया हत्थंतरेऽवि मंगल निवेयणा दारे । सव्वेहि वि पट्टुविए, पच्छा करणं अकरणं वा ॥१३७८॥

गुरो हस्वान्तरेऽपि गत ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य, पञ्चोच्छ्वासकायोत्सर्गः, उत्सारिते पञ्चमङ्गलं । ततो वन्दनं दत्त्वा निवेदनं-मुद्धो पाठसीओ कालो, ततो दण्डधरो 'दार'त्ति द्वारे वहिः प्रतिजागर्त्यन्ये प्रस्थापयन्त्यन्यस्मिश्च प्रतिचरणाय गते दण्डभृदेत्यप्रस्थापयेद्वं सर्वैः प्रस्थापिते पश्चान्निःशङ्किते स्वाध्यापकरणं, शङ्किते त्यकरणं ॥१३७८॥ अत्र मरुको बहुस्तद्दृष्टान्तः ' सन्नि ' सन्निहियाण वडारो, पट्टुविध पमादि णो दए कालं । वाहि ठिए पडियए, विसई ताएऽवि दंडधरो १३७९

‘वढारो’ वायम(माटारः)भागः, न संनिहितानां ममीपगतानां चहूनां दीयते नाऽन्येषां, तथा प्रस्थापिते कालो दीयते, प्रमादिनस्तु कालं न दद्यात् । अथ ‘मगल निवेयणा दारे’ इति । ‘दार’चि अस्य व्याख्या-‘ वाहि ठिए’ पश्चात्, प्रति-चारको बहिःस्थितस्तदा दण्डधरः प्रविशति ॥ १३७९ ॥ ‘ मबोहि वि पट्टपिए’चि पश्चार्धव्याख्या-‘ पट्ट’ पट्टत्रिय वंदिए, वा ताहे पुच्छंति किं सुयं ? भंते ! । तेवि य कहेंति सधं, जं जेण सुयं व दिट्ठं वा ॥१३८०॥

दण्डमृत्वा प्रस्थापिते मर्मभिन्दिते मा दण्डमृदन्यो वा पृच्छति ‘ अञ्जो ! केण किं सुयं दिट्ठं वा ? ते वि (सचं कहेंति) ’ । येनर्मरुक्तं न किञ्चिद्दृष्टं थुतं मा, ततः स्वाध्यायं कुर्वन्ति, अथैकेनाऽपि विद्युदादि स्फुटं दृष्टं गर्जितादि थुतं वा ततो न कुर्युः ॥ १३८० ॥ ‘ इक्क’

इक्कस्त दोणह व संकिंयंमि, कीरइ न कीरती तिण्हं । सगणंमि संकिए, परगणं तु गंतुं न पुच्छंति ॥१३८१॥

(सुगमा) ॥ १३८१ ॥ ‘ जं एत्थं णाणत्तं तमहं वोच्छं समासेण’ति उक्तत्तान्नात्तं दर्शयति ‘ काल’

कालचउक्के णाणत्तगं तु, पाओसियंमि सवेवि । समयं पट्टवयंती, सेसेसु समं च विससं वा ॥१३८२॥

नानात्वमिदं, प्रादोपिके दण्डधर मृत्तना मर्मं समं युगपत् प्रस्थापयन्ति, शेषेषु त्रिषु समं विपमं वा प्रस्थापयन्ति ॥१३८२॥ ‘इदि’ इदियमाउत्ताणं, हणंति कणगा उ त्तिन्नि उ उक्कोसं । वासासु य त्तिन्नि, दिसा उउवध्धे तारगा त्तिन्नि १३८३

इन्द्रियेभ्यःपुक्तानामुपयोगमृतां कालप्रतिजार्थः (मर्मं कालाः प्रतिजागरितव्याः) प्रतिग्राह्याश्च स्यात्, त्रयः कनका ग्रीष्मे

कालं ध्वन्ति । 'उकोसं'ति स च कालघात उत्कृष्टमध्यमजघन्यमेदात्रिधा, तत्र स्तोकैर्भावात्रिभिरुत्कृष्टतः, एवं पञ्चभिर्मध्यमो बहुभिर्भावात्सप्तभिर्जघन्यः ॥ १३८३ ॥ एतत्स्पष्टनायाऽप्रेतना गाथा 'कणगा'

कणगा ह्यंति कालं, ति पंच सत्तेव गिम्हिह सिसिरवासे । उक्ता उ सरेहागा, रेहारहितो भवे कणगो ॥ १३८४
 कनका ग्रीष्मे त्रयः, शिशिरे पञ्च, वर्षासु सप्त ध्वन्ति । उल्का त्वेकैव, तत्र सरेखाकाः प्रकाशकारिण्यथोल्काः, श्लक्ष्ण-
 रेखोऽप्रकाशो रेखारहितो वा कनको भवेत् ॥ १३८४ ॥ 'वासासु य तिन्नि दिसा' अस्य व्याख्या ' वासा '

वासासु य तिन्नि, दिसा हवंति पाभाइयंमि कालंमि । सेसेसु तीसु चउरो, उडुंमि चउरो चउदिसिंपि १३८५
 वर्षासु यत्र स्थिता दिशः प्रेक्षन्ते तत्र प्राभातिककाले ग्राह्यः, प्राभातिककाले तिस्रो दिशो विषयस्वेन द्वेया इत्यर्थः,
 शेषेषु त्रिष्वपि कालेषु वर्षासु यत्रस्थितश्चतुरो दिग्योगान् प्रेक्षते तथा ऋतुबद्धे चतुरोऽपि कालान् चतुर्दिशु प्रेक्षमाणानु
 गृह्णाति, ॥ १३८५ ॥ अथ ' उडबद्धे तारगा तिन्नि ' अस्य व्याख्या ' तिसु'
 तिसु तिन्नि तारगाओ, उडुंमि पाभातिए अदिट्टेऽवि । वासासु तारगाओ, चउरो छन्ने निविट्टेऽवि १३८६

त्रिष्वधेषु कालेषु जघन्येनाऽपि त्रीन् तारान् प्रेक्षते, ततो गृह्णाति, अत्रभावे तारेऽदृष्टे प्राभातिके काले ग्रहणं
 स्यात्, । वर्षासु चत्वारः काला अतारकास्तारकाऽदर्शनेऽपि स्युः ॥ १३८६ ॥ तथा ' छन्ने निविट्टेऽवि ' अस्य व्याख्या-
 अप्रेतनाथायां ' ठाणा '

ठाणासइ विंदूसुअ, गिणहं चिट्ठो वि पच्छिमं कालं । पडियरइ वंहि एक्को अंतट्टिओ गिणहे ॥१३८७॥
 वसतेर्वहिः कालस्थानामावे विन्दुपु आपत्स्वन्त ऊर्ध्वस्थस्य स्थानकामावे निविष्टोऽपि पश्चिमं प्राभातिकं कालं गृह्णाति,
 एकस्तु वहिःस्थः प्रतिचरति, वर्षति तु नियमादन्तःस्थो लाति प्रतिचरेच्चैपोऽन्त्यकाले गच्छानुग्रहायाऽपवादविधिः, शेषाः
 स्थानामावे न ग्राह्याः, आय(इ)नो(क्तो) वा ज्ञेयं ॥ १३८६ ॥ ' पाओ '

पाओसि अहुरत्ते, उत्तरदिसि पुब पेहए कालं । वैरत्तियंमि भयणा, पुबदिसा पच्छिमे काले ॥१३८८॥
 श्रादोषिकेऽर्धरात्रे नियमादृत्तराभिमुखः पूर्वं ' कालं ' कालोत्सर्गं प्रेक्षते, वैरात्रिके भजनोत्तरामुखः पूर्वामुखो वा, पूर्वा-
 मुखः पश्चिमे ॥ १३८८ ॥ ' काल '

कालचउक्कं उक्कोसएण, जहन्न तियं तु वोद्धवं । वीयपएणं तु दुगं, मायामयत्रिर्षमुक्काणं ॥ १३८९ ॥
 उत्सर्गेणोत्कृष्टं चतुरो जघन्यं त्रीन् लाति, द्वितीयपदेऽपवादे द्वावेकं लाति, माया एवाऽऽमथो रोगस्त्वद्विप्रमुक्तेन कारणे

एकस्याऽप्यग्रहणे न दोषः ॥ १३८९ ॥ ' फिडि '

फिडियंमि अहुरत्ते, कालं धित्तुं सुवंति जागरिया । ताहे गुरू गुणंती, चउरथी सवे गुरू सुअइ ॥१३९०॥
 आद्यं कालं लात्वा सर्वे सूत्रपौरुषीं कृत्वा स्वपन्त्यर्थचिन्तका उत्कालपाठिनो वा जाग्रति, ततस्तस्मिन् स्फिटितेऽ
 वीतेऽर्धरात्रे कालं लात्वा ते जागरिकाः स्वपन्ति, गुरव उत्थाय गणयन्ति, चतुर्थे यामे (सर्वे) वैरात्रिकं लात्वा स्वाध्यायन्ति,

शुभः स्रपन्ति । प्राप्ते प्रामातिककाले यः कालं प्रेक्षते न वैरात्रिकं प्रतिक्रम्याऽन्त्यं लाति, शेषाः कालवेलायां कालं प्रतिक्रामन्ति, तत्र आश्रयकं कुर्वरेवं चतुर्णां विधिः ॥ १३९० ॥ ' गहि '

गहियंमि अह्वरत्ते, वैरत्तिय अगहिए भवइ तित्ति । वैरत्तिय अह्वरत्ते, अइउवओगा भवे दुपिण ॥१३९१॥
वैरात्रिकेऽगृहीते शेषेषु त्रिषु गृहीतेषु त्रयं स्यादेवमन्येषामेकस्मिनगृहीते त्रयं ज्ञेयमेवं द्वावपि ज्ञेयो, तथाऽर्धरात्रिकवैरात्रिकयोरनाचयोराद्येनैव कालेनाऽस्त्युपयोगात् प्रतिचरणादन्त्यादानादपि द्वौ भवतः ॥ १३९१ ॥ ' पडि '

पडिजगियंमि पढमे, वीयविवज्जा हवंति तित्तेव । पाओसिय वैरत्तिय, अइउवओगा उ दुपिण भवे ॥१३९२॥
प्रथमे जागरिते द्वितीयकालयज्याभ्यां द्वाभ्यामात्ताभ्यां त्रयो भवन्ति, प्रादोपिकवैरात्रिकयोरग्रहणादर्धरात्रिकेणैवाऽस्त्युपयोगादन्त्यादानाच्च द्वौ । एवं शेषभङ्गा अपि ज्ञेया, यदा त्वेकस्तदाऽन्यतरो लाति, तथाऽऽद्ये गृहीतेऽशुद्धे चाऽर्धरात्रिकं लात्वा स्वाध्यापन्त्येनमग्रेऽपि, प्रामातिकोऽहोऽर्थं ग्राह्यः, आद्ये प्रतिचरिते सर्वां रात्रिं पठन्त्यर्धरात्रेण वैरात्रिकं, वैरात्रिकेणाऽप्रतिचरिते(केषापि प्रतिचरिते)नाऽन्तेऽशुद्धेऽह्यपि त्यजेत् ॥ १३९२ ॥ अथ ग्रामातिकविधिः ' पाभा '

पाभाइयकालंमि उ, संचिक्खे तित्ति छीयरुत्ताणि । परवयणे खरमाई, पावासुय एवमाईणि ॥१३९३॥
भाष्यं ' नव '

नवकालवेलसेसे उवगगहियअट्टया पडिक्कमइ । न पडिक्कमइ वेगो नववारहए धुवमसज्जाओ ॥२२७॥

दिने स्वाध्यागस्योपग्रहार्यं श्मातिक्रस्य नमनाराऽनुज्ञा । ततो यामन्नमकालादानवेला शेषा स्यात्तान्काले कालग्राही त्रैरात्रिकस्य प्रतिक्रामेदन्नेऽप्युपयुक्तास्तिष्ठन्ति, कालस्य वेलायां कालं प्रतिक्रामन्ति । ' न पडि० ' एको नियमान्न प्रतिक्रामे-
 चेदनुदं तदा म एव त्रैरात्रिकः प्रतिचरितः स्यात्, म च प्रतिक्रमणाद्बु गुरोः कालं निवेद्याऽबुदितेऽर्के प्रतिक्रामेत्, प्रामा-
 तिके नमनारहते धुममस्माध्यायोऽस्तीति ज्ञेयं ॥ २२७ ॥ अथ ' संचिक्खे तिन्नि डीयरुत्ताणि ' पदव्याख्या ' इकिं '
 इकिं तिन्निवारे, डीयाइहयंमि गिण्हए कालं । चोएइ खरोचारस, अणिट्टुविसए अ कालवहो ॥ २२८ ॥

एरुश्रुतादिहते काले, ' संचिक्ख 'चिग्रहणाद्विरमते, ततो द्वितीयवृतीयारं लाति, ततः परोऽन्यम्यण्डिले नारत्रयं, ततो-
 ऽप्यन्योऽन्यस्यण्डिले वारत्रयमेवं नम नाराः स्युद्वयानामभावे द्वौ नम नारान् पूरयतो द्वयोरभाव एकोऽप्येवं स्थण्डिलेऽप्य(मत्स्व)-
 पमादो ज्ञेयः । ' परत्रयणे मरमाई ' पदव्याख्या—' चोएइ ' पथार्थ, चोदकः—चेदुदिते कालमघस्ततः खरे रुदिते रटिने
 द्वादशवर्षाणि हन्तु ? अन्येऽप्यनिष्टेन्द्रियविषेऽप्येवं ॥ २२८ ॥ गुरुः ' चोअ '

चोअग माणुसऽणिट्टे, कालवहो सेसगाण उ पहारो । पात्रासुआइ पुर्विं, पन्नवणमणिच्छ उग्घाडे २२९

मनुष्यानिष्टसरे कालमघः, शेषाणां तिरश्चां त्रनिष्टे प्रहारशब्दे श्रुते यथः । ' पात्रासुय 'ति मूलगाथानयमस्य
 व्याख्या ' पात्रासुआइ ' पथार्थ, चेदन्त्यकाले प्रोषितभार्या दिने दिने रटेत् ततस्तेद्वेलायाः प्राकालो ग्राहोऽथ मा तेद्वेलायां
 रटेपतस्तस्याः प्रज्ञापनं रुथनमभिच्छायामुद्धाटोत्सर्गः कार्यः ॥ २२९ ॥ ' एवमाईणि 'ति अनयमस्य व्याख्या ' नीम '

वीसरसद्ग्रहअंते अब्वत्तगडिभंगंमि मा गिण्हे । गोसे दरपट्टविण्ण, छीए, छीए तियं पेहे ॥ २३० ॥

अत्रयायासेन रुद्यमानं विश्वरं भण्यते तत्कालं हन्ति, यत्पुनर्मधुरशब्दं घोलमानं च तन्न हन्ति, यावद्धिमो न लपति ताम्बुयक्तस्तिम्बन्नल्पमिस्वरैणाऽपि कालं मा गृणीत । अथ प्रामातिरुप्रस्थापनाविधिः—‘ गोसे ’ पश्चार्धं, ‘ गोसे अर्कोदने व्रमतेदिशां चाऽऽलोकं कृत्वा स्नाध्यायः प्रस्थाप्यस्तस्मिन्नीपत्प्रस्थापिते क्षुतादिहते पुनरन्येन दिगालोकः कार्यस्ततः स्नाध्यायं प्रेक्षने प्रस्थापयेदेवं कृतीयवाश्रुतेऽपि, तेन ‘ तियं’ति वाश्रयं दिगालोकः ॥ २३० ॥ ‘ आह ’

आइन्न पिसिय माहिया, पेहिता तिन्नि तिन्नि ठाणाइं । नववारहए काले, हउत्ति पढमाइ न पढंति ॥ १३९४ ॥

आक्षीणं कामाधानीवं पिशितादि स्यान्महिका वा स्यादित्यादिहेतोर्वाश्रयं दिगालोकात् प्रस्थाप्योऽशुद्धे हस्तशताद् वहिः स्थाने कृत्वा प्राग्द्वाराश्रयं प्रस्थापनादिगालोको, ततोऽप्यन्यस्थाने वाश्रयमेवं त्रीणि स्थानानि यान्ति । नववारस्वाध्यायने प्रथमपौरुष्यां न पठन्ति ॥ १३९४ ॥ ‘ पट्ट ’

पट्टवियंमि सिलोगे, छीए पडिलेह तिन्नि अन्नत्थ । सोणिय सुत्तपुरीसे, धाणालोअं परिहरिजा ॥ १३९५ ॥

प्रन्यापिने प्रस्थापने त्रयाणामध्ययनानामूर्ध्वं श्लोके चिन्त्यमाने क्षुते पुनः प्रेक्षणमेवं वाश्रयं, ततोऽन्यत्र सम्यं, शोणि- गांदो(दि मा)गगन्धमा(न्या)लोकं च परिहरेत् ॥ १३९५ ॥ ‘ आलो ’

आलोअंमि चिलमिणी, गंधे अन्नत्थ गंतु पकरंति । वाघाइयकालंमी, दंडग मरुआ नवरि नत्थि ॥ १३९६ ॥

दृग्नोऽपि ग्क्षांदरात्नोके दशनेऽस्माध्यायः, कडगचिलिमिलि वा दत्त्वा कुर्युर्मुत्रादिगन्धेऽप्यदिमन्नशुभगन्धे वाऽन्वयत्र गररा
दराध्यायान्ति, अन्यदपि मेघनख्यनाघालोकं त्वेदेवं निर्व्याघातकाले प्रागुक्तो विधिः, मव्याघातकाले त्वेमेव, नवरं
गण्डकमकरुष्टान्तौ न स्याः ॥ १३९६ ॥ ' एण '

पुणुत्सामन्नयेरेऽसज्ज्ञाणु जो करेइ सज्ज्ञायं । सो आणाअणवरथं, मिच्छत्त विराहणं पावे ॥१३९७॥
पुंतेगा, न आणामद्वगनरास्थां मिथ्यातरं विराथनां च प्राप्नोति ॥ १३९७ ॥ परममृत्यमस्माध्यायिकद्वारं गनमात्म-
गन्ध्याभ्याध्यायिरुमाह ' आय '

आयसमुखमसज्ज्ञाइयं तु, एगत्रिध होइ दुविहं वा । एगत्रिहं समणाणं, दुविहं पुण होइ समणीणं ॥
' एण० ' धमयानां वणे स्यात्, धमणीनां द्विधा वणे क्तनो च ॥ १३९८ ॥ ' घोयं '

धोयंमि उ निष्पगले, वंधा त्रिद्वेच हुंति उक्कोसं । परिगलमाणे जयणा, दुविहंमि य होइ कायधा ॥१३९९॥
प्रादौ वणे इमाप्रजात्तरं धातिने निःप्रगले शुद्धिसुतोऽपि गल्लुत्तुहृष्टं त्रयो वन्धा देयास्तथापि परिगलति यतना
पश्यमाणा, ता उतिपेज्जथि वणे क्तनो च कार्या ॥ १३९९ ॥ ' गम '

समणो उ वणिज्ज, भगंदरिव वंधं करित्तु त्रापइ । तद्वि गलंते छारं, दाउं दो तित्ति वंधा उ ॥१४००॥
धमणो वणे मगन्दरे वा इशाननाद्वहिर्धने निःप्रगले पट्टसन्धं कत्वा वाचयेत्, तथापि गलति छारं दत्त्वा पुनः पट्टो

बध्यः, एवं द्वौ त्रयश्च बन्धाः स्युः ॥ १४०० ॥ ' एमे '

एमेव य समणीणं, वणंमि इयंमि सत्त बंधा उ । तहविय अठायमाणे, धोएउं अहव अन्नत्थ ॥१४०१॥

श्रमणीनां वण एवमेव । इतरस्मिञ्चतौ हस्तशताद्रहिर्घापित्वा वाचयन्ति, (नवरं) अथ (अत्र सप्त) बन्ध(न्धाः) उत्कृष्टं । 'तह' तथापि रक्ते साधुमाब्धयोस्त्रिमस्रबन्धैरतिष्ठमाने हस्तशताद्रहिर्घापित्वा वाचयन्त्यथाऽन्यत्र गत्वा पठन्ति, गतमात्म-समुत्थं ॥ १४०१ ॥ ' एए '

एएसामन्नयरेऽसज्झाए अप्पणो उ सज्झायं । जो कुणइ अजयणाए, सो पावइ आणमाईणि ॥१४०२॥

आत्मनोऽस्वाध्याये स्वाध्यायं करोत्याज्ञामद्वादीनि ॥ १४०२ ॥ तथा ' सुअ '

सुअनाणंमि अभत्ती, लोअविरुद्धं पमत्तच्छलणा य । विज्जासाहणवइगुत्तथम्मया एव मा कुणसु ॥१४०३॥

लोकविरुद्धमिहलोके धर्मविरुद्धं च स्यात्, प्रमत्तस्य साधोः ध्यां च्छलना स्याद्यथा विद्या साधनवैगुण्यान्न सिध्येत्तथाऽत्रापि न कर्मक्षयस्तथाऽधर्मता । श्रुतस्यैप धर्मो यदनध्याये न पाठस्तत एवं मा कुरु ॥१४०३॥ चोदकः-ननु देहस्थैर्दन्ताद्यैः किं नाऽनध्यायः ? उच्यते ' कामं '

कामं देहावयवा, दंताई अवज्जुआ तहवि वज्जा । अणवज्जुआ न वज्जा, लोए तह उत्तरे चेव ॥१४०४॥

दन्तादयो देहावयवास्तन्मयश्च देहस्तथापि देहात् ' अवज्जुआ ' अवयुक्ताः पृथग्भूता वर्ज्याः, अनवयुक्तास्तु न वर्ज्या

लोकं लोकोत्तरे च ॥ १४०४ ॥ ' अग्नि '

अग्निभ्रतरमललित्तोवि, कुणइ देवाण अच्चणं लोए । वाहिरमललित्तो पुण, न कुणइ अवणेइ य तओ णं ॥

मललित्तोऽपि देहमध्यस्यविष्टादियुक्त, ' णं ' वाक्यालङ्कारे, ततः कारणाद्ब्राह्मणमलमपनयति ॥ १४०५ ॥ ' आउ '

आउट्टियाऽवराहं, संनिहिया न खमए जहा पडिमा । इह परलोए दंडो, पमत्तछलणा इह सिआ उ ॥

संनिहिता सुराधिष्ठिता 'आउट्टिय'त्ति जानतः समलत्वेन स्पर्शनार्चादिकमपराधं न क्षमते, क्लेशं कुर्यात्तथेहाऽनघ्यायेऽधी-
यानस्य परलोकै ज्ञानादिविराघनायां कर्मबन्धो दण्डः, इहलोकै तु प्रमत्तस्य सुरीछलनादि ' सिआ उ ' स्यात् ॥ १४०६ ॥
कथमस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्यादित्याह- ' रागे '

रागेण व दोसेण वऽसज्झाए जो करेइ सज्झायं । आसायणा व का से ? को वा भणिओ अणायारो ? ॥

अथवा रागेण द्वेषेण योऽस्वाध्याये स्वाध्यायं करोति, का 'से' तस्य सूत्रस्याऽऽशातना ? को वाऽयमनाचारो भणितः ?
इति च मोहितो वदेत् ॥ १४०७ ॥ ' गणि '

गणिसद्वमाइमहिओ, रागे दोसंमि न सहए सद्दं । सवमसज्झायमयं, एमाई हुंति मोहाओ ॥१४०८॥

तत्र रागेऽन्येन गणिशब्दादिना महितोऽर्चितस्तदभिलाष्यऽस्वाध्याये स्वाध्यायं कुर्यात्, द्वेषे त्वन्यस्य गण्यादिशब्दं न
राष्टते, ततोऽस्य विपक्षः स्यामित्यधीते, मोहे तु सर्वाङ्गमस्वाध्यायमयं, ततः कोऽस्वाध्यायः? एवमादि वदन्ननघ्यायं न श्रद्दघते ।

एषां दोषाः ॥ १४०८ ॥ ' उम्मा ' उम्मायं च लभेजा, रोगायं कं व पाउणे दीहं । तित्थयरभासियाओ, भस्सइ सो संजमाओ वा ॥ १४०९ ॥

उम्मादं वैकल्पं, दीर्घकालिकं रोगमाशुधातिनं त्वत्तद्धं प्राप्नोति, तीर्थकरभाषिताद्धर्माद् अश्रयति ॥ १४०९ ॥ ' इह ' इहलोए फलमेयं, परलोए फलं न दिति विजाओ । आसायणा सुयस्स उ, कुवइ दीहं च संसारं ॥ १४१० ॥

इहलोकके फलशुक्तं, परलोकके ज्ञानावरणोदयाद्विद्याः श्रुतानि फलं न दद्युर्न सिध्यन्तीति । श्रुतस्याऽऽज्ञातना दीर्घसंसारं कुर्यात्, ज्ञानाज्ञातनया दर्शनमपि विराद्धं, ततश्चारित्रमपि, ततो दीर्घः संसारः स्यात्तस्माद्स्वाध्याये स्वाध्यायो न कार्यः ॥ १४१० ॥ ' अस ' असज्झाइयनिज्जुत्ती, कहिया भे धीरपुरिसपन्नत्ता । संजमतवड्डगाणं, निगंथाणं महरिसीणं ॥ १४११ ॥

मे भवतां कथिता संयमतपज्जाब्धानां ॥ १४११ ॥ ' अस ' असज्झाइयनिज्जुत्तिं, जुंजंता चरणकरणमाउत्ता । साहू खवेति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥ १४१२ ॥

असज्झाइयनिज्जुत्ती समत्ता ॥

एवं ३३ संख्यायाः पुरतः श्रुतं यावज्ज्ञेयं यथा समवायादङ्गे तथा संख्यातिसंख्यातैरनन्तैर्वा स्थानैः संयमे योऽतिचार-
स्तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति अस्वाध्यायिकनिर्युक्तिः समाप्ता ॥ १४१२ ॥ ' नमो चउ० '

नमो चतुर्वीसाय तिलथगराणं उलभादिमहावीरपञ्चसाणाणं, इणमेव निगंथं पात्रयणं सच्चं
 अणुत्तरं केवलियं पडिपुणं नेआउयं संसुद्धं सहलगत्तणं सिद्धिमगं मुत्तिमगं निज्जाणमगं निवा-
 णमगं अविहमविसंधिं सबदुक्खप्पहीणमगं, इत्थं ठिया जीवा सिज्झंति बुज्झंति मुच्चंति परि-
 निवायंति सबदुक्खाणमंतं करंति (सूत्रम्)

नमश्चतुर्विंशतितीर्थकरेभ्य ऋषमादिमहावीरपर्यवसानेभ्यः, इदमेव द्वादशाङ्गं निर्ग्रन्थानामिदं नैर्ग्रन्थं, प्रकषेणाऽऽद्वयमया
 दयोज्यन्ते जीवादयोऽस्मिन्निति प्राचचनं, मतां हितं सत्यमनुत्तरं सर्वोत्तमं कैवलिकमद्वितीयं, केवल्युक्तं वा, गुणैः प्रतिपूर्णा,
 नयनशीलं नैयायिकं भोक्षप्रापकं, संशुद्धं, शल्यकर्त्तनं, मिद्धिहिताग्निस्तन्मार्गः, युक्तिः कर्मध्यस्तन्मार्गः, प्राकृते लिङ्गव्यत्ययः,
 निर्गतं यानं गतिरस्मादिति नियर्माणं शिवं, निर्वाणं निर्द्युतिः स्वास्थ्यमवितथमविसन्धि कुतिसतसन्धिरहितं, सर्वदुःखप्रहीणाः
 सिद्धास्तन्मार्गोऽत्र शासने स्थिता जीवाः सिद्ध्यन्त्यणिमाधाप्ताः(स्या), बुध्यन्ते केवलित्त्वेन, मुच्यन्ते कर्मभिः, परिनिर्वर्तिन्ति
 कर्माग्निशान्त्या शीताः स्युः, सर्वदुःखात्सामन्तं कुर्वन्ति ।

तं धम्मं सद्वहामि पत्तियामि रोएमि फासेमि अणुपालेमि, तं धम्मं सद्वहंतो पत्तिअंतो रोयंतो
 फासंतो अणुपालंतो तस्स धम्मस्स अब्भुट्ठिओमि आराहणाए विरओमि विराहणाए असंजमं

परिआणामि संजमं उवसंपज्जामि अवमं परिआणामि वंभं उवसंपज्जामि अकप्यं परिआणामि कप्यं
 उवसंपज्जामि अपणाणं परिआणामि नाणं उवसंपज्जामि अकिरियं परियायाणामि किरियं उवसंपज्जामि
 मिच्छत्तं परियाणामि सम्मत्तं उवसंपज्जामि अबोहिं परिआणामि बोहिं उवसंपज्जामि अमगं
 परियाणामि मगं उवसंपज्जामि जं संभरामि जं च न संभरामि जं पडिक्कमामि जं घ न पडिक्कमामि
 तस्स सबस्स देवसियस्स अइयारस्स पडिक्कमामि समणोऽहं संजयविरयपडिहयच्चक्खायपावकम्मो
 अनियाणो दिट्ठिसंपणो मायामोसविज्जिओ अह्वाइजेसु दीवसमुद्देशु पन्नरससु कम्मभूमीसु
 जावंत केइ साहू रयहरणगुच्छपडिग्गधारा पंचमहधयधारा । अट्टारससहस्ससीलंगधारा अक्खया-
 यारच्चरित्ता ते सब्बे सिरसा मणसा मत्थएण वंदामि (सूत्रम्)

तं धर्मं श्रद्धे, प्रतीये परमार्थतया, रोचये मनसि, स्पृशामि करणेनाऽनुपालयामि पौनःपुन्यकरणेन, तं धर्मं श्रद्धन् प्रत्य-
 पन् रोचयन्नित्यादि । तस्य धर्मस्य ' अब्भुट्ठिओमि ' आराधनायामभ्युद्यतोऽस्मि, विरतोऽस्मि विराधुनायाः, असंयमं परि-
 जानामि, झपरिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिज्ञया त्यजाम्येवमग्रेऽपि, संयमद्युपसंपद्ये स्वीकुर्वेऽत्रह्य बस्त्यनियमं परिजानामि ।

त्यजामि, अकल्प्यमविधि, अक्रियां नास्तिक्यं, क्रियामास्तिक्यमवोधिं तच्चाश्रद्धानं, बोधिं विचारममार्गं क्रोधाद्यं, मार्गं
 क्षमाद्यं यत्स्मरामि, यच्च न स्मरामि, यत्प्रतिक्रमामि स्मृत्या, यन्न प्रतिक्रमामि विस्मृत्या, एवं यो दैवसिकाद्यतिचारस्तस्य प्रति-
 क्रमामि तस्मान्निर्वर्तेऽहं श्रमणस्त्वत्राऽपि न चरकादिः किन्तु सममनाः, सं सामस्त्येन यतो नियमित इदानीं, विरतोऽतीतिव्य-
 तोरविचारयोर्निन्दासंवराम्यामतः प्रतिहतमतीतं प्रत्याख्यातमेव्यं च पापं कर्म धेनेदृक् संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यानपापकर्मा,
 अनिदानो नवनिदानहीनः, दृष्टिः सम्यग्वादस्तया सम्पन्नः सकलगुणमूलरूपसम्यग्दर्शनयुक्तः । द्रव्यवन्दनपरिहारायाऽऽह-
 मायायुगुप्तपावाग्रजकः, इदृक् सन्नर्धवृत्तीयेषु द्वीपेषु, द्वयोः समुद्रयोः संहरणेन, यद्बार्धवृत्तीयेषु द्वीपसमुद्रेष्विति सिद्धान्तशैल्या
 जम्बूद्वीपघातकीखण्डपुष्करार्धेषु पञ्चदशसु कर्मभूमिषु यावन्तः केऽपि साधवो रजोहरणगोच्छकपतद्ग्रहधारिणः सोपधय
 इत्यर्थः । रजोहरणादिविकलप्रत्येकबुद्धादिग्रहायाऽऽह-तथा निरुपधीनपि पञ्चमहाव्रतधरानष्टादशसहस्रसंख्यानि शीलाङ्गा-
 न्युत्तरगुणांस्तान् धरन्तीति धारकास्तानशोभ्याचारचारित्रान् सर्वान् गच्छगतनिर्गतादिमेदान् शिरसा मनसेति कायिक-
 मानसाभ्यां योगाभ्यां ' मत्पण्येण वंदामी 'ति वाचिकयोगेन वन्दे । अष्टादशसहस्रशीलाङ्गकरणगाथेयं ' जोए करणे सन्ना,
 इंदिय भूमाइ समणधम्मो अ । अट्टारसहस्रीलंगसंयमो होइ नायवो ' । १ । अयमर्थः--योगाः कृतकारितानुमतयः ३, करणानि
 मनोवाकायाः, संज्ञा आहाराद्याथतस्रः, इन्द्रियाणि पञ्च, भूम्याद्या इति पृथ्वीकापाद्या दश, श्रमणधर्मो दशवा क्षान्त्याद्यैतैः
 पृथक्पृथक्संयोगेऽटादश सहस्राः । शीलं व्रतानि तेषामज्ञान्यवयवाः शीलाङ्गानि तैः संयमः । स्थापना शीलाङ्गरथः ।

शीलांगरथस्थापना ।

जे नो क- रिति ६०००	नो कारयेति ६०००	नो भणुमो- रिति ६०००	पति ६०००						
मणसा २०००	पचसा २०००	कापण २०००							
निजिय आहारसन्न ५००	भयसन्न ५००	मेहुणसन्न ५००	परिगृह- सन्न ५००						
सोर्धदि १००	बर्लिकदि १००	घाणिवि १००	रसणिवि १००	फासिवि १००					
पुढविका- यारंभं १०	आउका- यारंभं १०	तेउका- यारंभं १०	वाउका- यारंभं १०	यणस्त- कायारंभं १०	वेधविया- रंभं १०	तेधविया- रंभं १०	चउसिदि- यारंभं १०	पन्निदिया- रंभं १०	अजीवा- रंभं १०
खंतिशुया ते मुणी वंदि १	मदयशुया १	अज्जपशुया १	मुत्तिशुया १	तवशुया १	संजमशुया १	सबशुया १	सोयशुया १	अकिचन- शुया १	वंभशुया १

‘ ज्ञे नोः करिति मनसा ’ इत्यादिः १८००० गाथाभिः प्रत्येकं साधूनामष्टादशहस्रगुणा ज्ञेयास्त्वथा पाश्चात्यनिशि प्रतिक्रमणे ‘ गेयरचरियाए ’ इति स्वप्नाविचारशुद्धौ, सायं वाञ्छुपयुक्तेन कृत्रे तदा पुनर्मननं कस्याऽप्यविचारस्मृत्यै !

खामेमि सव्व जीवे, सव्वे जीवां खमंतु मे । मेत्ती मे संव्वभूएसु, वेरं मज्झं न केणइ ॥ १ ॥

एवमहं आलोइय, निन्दिय गराहिय दुगुच्छियं सम्मं, तिविहेण पडिक्कतो, वंदामि जिणे चउवीसं।२।(सू०)

धमयामि मर्वजीवान्, सर्वजीवा महं क्षमत, मा तेव्वप्यञ्चान्तिप्रत्ययः कर्मधन्वोऽस्त्वित्काल्पयेनाह-मैत्रीभावो मम सर्वभूतेषु सर्वात्मसु, वैरं सम. न केनाऽपि । समाप्तौ स्वरूपदर्शनपूर्वं मङ्गलमाह ‘ एव ’ एवमालोच्य गुरोस्ये, तथा निन्दित्वा स्वं स्वसाधिकं, तथा गदित्वाऽन्यसाधिकं, जुगुप्सित्वा निजपूर्वकर्माणि, त्रिविधेन विकरणशुद्धया प्रतिक्रान्तश्चतुर्विंशतिजिनान् वन्दे, एवं देवसिक्कप्रतिक्रमणमुक्तं, रात्रौ त्वस्मिन्नेव रात्रिकशब्द उच्यते ।

॥ समाप्तं प्रतिक्रमणाध्ययनं ॥

अथ कायोत्सर्गाध्ययनं, यतः ‘ पडिक्कमणासुद्धानं सोही तह काउसग्गेणं ’ प्रतिक्रमणाशुद्धानामतिचाराणां शोधिः कायोत्सर्गेण स्यात्तथा प्रतिक्रमणे कर्मा(र्मनि)दाननिषेध उक्तः ‘ मिच्छत्तपडिक्कमणं ’ इत्याद्युक्तेः, कायोत्सर्गे तु पूर्वकर्मणां क्षय एव स्यादिति, तथा प्रतिक्रान्तेऽशुद्धं पापंय्रणं ‘ पायच्छिक्ककरणेणं ’ ति प्रायश्चित्तागदेन शोध्यमिति प्रायश्चित्तमेदानाह-‘ आलो ’ आलोचयण पडिक्कमणे, मीस विवेगे तथा विउस्सग्गे । तव छेय मूल अणवट्टया य पारंचिए चव ॥१४१३॥

आलोचना हस्तशताद्वहिरगमादौ गुरोः प्रकायना १, प्रतिक्रमणं सहसाऽसमितौ मिथ्यादुष्कृतं २, मिश्रं शब्दादिषु
 रामादिष्ठौ गुरोर्विकटर्न मिथ्यादुष्कृतेन च शोधिरिति ३, विवेकोऽशुद्धाहारादेस्त्यागः ४, व्युत्सर्गः कुस्वप्नादौ कायोत्सर्गः
 ५, कर्म तापयतीति तपः पृच्छ्यादिसंघट्टे निर्विकृत्यादि ६, छेदस्तपसा दुर्दमस्य साधोः पर्यायछेदः ७, मूलं प्राणातिपातादौ
 पुनर्नृतारोपः ८, अनवस्थाप्यता घातादिदानदोषाद् दुराशयाच्च - व्रतेष्वनारोपः कृततपसश्चाऽऽरोपः ९, साध्वीराश्यादिशुक्त्यां
 पारं प्रायश्चित्तस्याऽऽश्वतीति पाराश्विकं १०, नैतदुर्ध्वं प्रायश्चित्तमस्तीति । अस्मिन् लिङ्गं गोपयित्वा क्रियावान् द्वादश वर्षाणि
 तीर्थप्रमाचकः पुनः प्रव्रज्य शुध्यति ॥ १४१३ ॥ इह कायोत्सर्गो व्रणचिकित्सेत्युच्यते, तेन दशधा बाह्याऽभ्यन्तरव्रणान्
 तचिकित्सां च दर्शयति, व्रणोऽङ्गक्षवं, स द्विधा 'दुवि'

दुविहो कायंमि वणो, तदुव्भवांगंतुओ अ णायव्वो । आगंतुयस्स कारइ, सल्लुद्धरणं न इयरस्स ॥ १४१४

तदुद्भवः स्वयं कायोत्थः १, आगन्तुकस्वर्णाद्युत्थः २ । आगन्तुकस्य व्रणस्य शल्योद्धरणं क्रियते, इतरस्य तदुद्भवस्य
 न क्रियते ॥ १४१४ ॥ व्रणस्य चिकित्सामाह 'तणु'

तणुओ अतिस्वत्तुंडो, असोणिओ केवलं तए लग्गो । अवउज्झत्ति सल्लो, सल्लो न मल्लिज्जइ वणो उ ॥ १४१५

तनुः कृशोऽतीक्ष्णतुण्डोऽशोणितः केवलं त्वलग्नः शल्य उद्धृत्य अपोह्यते त्यज्यते, कण्टकादिष्वत्रत्वात् पुंस्त्वं, न चाऽ-
 ल्पत्वाद् व्रणो मृद्यते ॥ १४१५ ॥ 'लग्गु'

लङ्गुच्छियंमि वीए, मलिज्जइ परं अदूरगे सहे । उद्धरणमलणपूरण, दूरयरगए तइयंगंमि ॥ १४१६ ॥

द्वितीयेऽन्यस्मिन् शल्ये लग्नोत्थिते गाढतरलग्ने वहिःस्थिते च, परं पुनरदूरगे वृणो मृद्यते, वृतीयेऽन्यस्मिन्स्तु शल्ये दूरगतेऽन्तःप्रविष्टे शल्यस्योद्धरणं निष्कासनं, व्रणस्य मर्दनं, कर्णमलादिपूरणं च स्यात् ॥ १४१६ ॥ ' मा वे '

मा वेअणा उ तो, उद्धरित्तु गालंति सोणिय चउत्थे । रुज्जइ लहुंति चिट्ठा, वारिज्जइ पंचमे वणिणो ॥ १४१७

चतुर्थे शल्ये वेदना माऽस्त्विति शल्यमुद्धृत्य शोणितं गालयन्ति, पञ्चमे लघु शीघ्रं रुध्यत्विति व्रणिनो व्रणवत्श्रेष्ठा गमनादिका चार्थते ॥ १४१७ ॥ ' रोहे '

रोहेइ वणं छट्टे, हियमियभोई अमुंजमाणो वा । तित्तिअमित्तं छिज्जइ, सत्तमए पूइमंसाई ॥ १४१८ ॥

पष्ठे शल्ये लग्ने हितमितमोजी नरो भुज्जानो वा व्रणं रोधयति ६, सप्तमे व्रणे ताधन्मात्रं पूयमांसादि कथितं मांसादि छिद्यते ॥ १४१८ ॥ शेषव्रणत्रयसंग्रहमाह- ' तह '

तहविय अठायमाणो, गोगसखइआइ रुफए वात्रि । कीरइ तयंगच्छेओ, सअट्टिओ सेसरखवट्टा ॥ १४१९

गोणसो अहिस्तेन खादिते, तथापि मांमादेऽच्छेदेऽपि व्रणेऽत्तिष्ठति प्रसर्पतीत्यर्थः । ' रुफए वा ' रोगे तदङ्गछेदः सास्थिकः क्रियते, स्तोकं घनं घनतरं च शेषाङ्गरक्षार्थं ॥ १४१९ ॥ अथ भावे व्रणः ' मूळ '

मूळुत्तरगुणरूवस्स, ताइणो परमचरणपुरिसस्स । अवर्राहसल्लपभवो, भाववणो होइ नायव्वो ॥ १ ॥ (प्र०)

महाव्रतानि मूलगुणाः, पिण्डशुद्ध्याद्या उच्यन्तेऽप्युणास्तद्रूपस्य, भवान्नायिनः, परमं चरणं तद्रूपरुपस्याऽपराधशक्यप्रभवो
मानवो ज्ञेयः । अपराधा अतिचाराः, गाथाऽन्यकृता । १ । भावव्रणचिकित्साभेदानाह— ' भिक्खा ।

भिक्खायरियाइ सुज्झइ, अइयारो कोइ विवडणाए उ । वीओ असमिओमिस्सि, कीस सहसा अगुत्तो वा ?
भिक्षाचर्याया बहिर्भूम्यादेरतिचार आलोचनया शुद्ध्यतीति प्रथमो भावव्रणः, एवमग्रेऽपि ज्ञेयः । द्वितीयोऽप्रत्युपेक्षितखे-
लत्यागादौ हा ! असमितोऽस्मि, कस्मात्सहसाऽगुतो वेति मिथ्यादुष्कृतेन प्रतिक्रमन् शुद्ध्यति ॥ १४२० ॥ ' सदा "

सदाइएसु रागं, दोसं च मणा गओ तइयगंसि । नाउं अणेसणिजं, भत्ताइविगिंचण चउत्थे ॥ १४२१ ॥
शुब्दादिषु विषयेषु रागं द्वयं वाऽऽश्रित्य मनोगतोऽतिचारस्तृतीये भिक्षे प्रायश्चित्ते शोध्यः, अनेपणीयं भक्तादि ज्ञात्वा
तस्य विवेचना त्यागत्रुर्थव्रणे, एवमग्रेऽपि ॥ १४२१ ॥ ' उत्स "

उत्सग्गेण वि सुज्झइ, अइयारो कोइ कोइ उ तवेणं । तेणवि असुज्झमाणं, छेयविसेसा विसोहिंति १४२२

कोऽप्यतिचारः कुस्वप्नादि तूत्सर्गेण कायोत्सर्गेण शोध्यते । कोऽपि पृथ्वीकायसंघट्टादि निर्विकृत्यादिपणमासान्तपसा
शोध्यः । तेन तपमाऽप्यशुद्ध्यमानमतिचारव्रणं छेदादिप्रायश्चित्तविशेषेण विशोध्यन्ति ॥ १४२२ ॥ एवं सद्भावव्रणचि-
कित्साऽप्युक्ता । मूलादीनि ग्रन्थान्तरेभ्यो ज्ञेयानि, अथ कायोत्सर्गशब्दव्याख्या ' निक्खे '

निक्खेवेगट्टविहाणमग्गणाकालभेयपरिमाणे । असद्वसडे विहिदोसा, कस्सत्ति फलं च दाराइं ॥ १४२३ ॥

कायोत्सर्गस्य निशेषः १, एकार्थशब्दाः २, विधानं, भेदस्त्वस्य मार्गणा क्षेपः ३, कालप्रमाणं ४, भेदपरिमाणं ५, अग्रठः ६,
ग्रठः ७; त्रिधिः ८, दोषाः ९, कस्येति १०, फलं च ११ वाच्यानि, द्वारणि ॥ १४२३ ॥ भाष्यं- ' काए '

काए उस्सर्गमि य, निक्खेत्ते हुंति दुन्नि उ विगप्पा । एएसिं दुण्हंपी, पत्तेय परूवणं बुच्छं ॥ २३१ ॥

कायोत्सर्गशब्दस्य काये उत्सर्गेषु निशेषपरिणये द्वौ विकल्पौ भवतोऽनयोर्द्वयोः पदयोः प्रत्येकं प्ररूपणां वक्ष्ये ॥ २३१ ॥ ' काय'
कायस्स उ निक्खेत्तो, चारस्सओ छक्कओ अ उस्सर्गे । एएसिं तु पयाणं, पत्तेय परूवणं बुच्छं ॥ १४२४ ॥

कायस्य निशेषो द्वादशको द्वादशधा, पट्कथोत्सर्गे षोडशत्यर्थे, एतयोः पदयोस्तुरेचाऽर्थे ॥ १४२४ ॥ ' नामं '
नामं ठेवणसरीरे, गँइनिकायर्थिकार्यं दविणं य । सारुय संगहं पज्जं च, भौरि तह भावकौए य ॥ १४२५ ॥

नाम १, स्थापना २, शरीरं ३, गतिः ४, निकायः ५, अस्तिकायः ६, द्रव्यं ७, मातृका ८, संग्रहः ९, पर्यायः १०,
भारः ११, भारः १२, कायः स्यात्, नामकाय-इत्यादि ॥ १४२५ ॥ क्रमेण व्याख्या ' काओ '

काओ कस्सइ नामं, कीरइ देहोवि बुच्चइ काओ । कायमण्णिओवि बुच्चइ, बद्धमत्ति निकायमाहंसु ॥ १४२६ ॥

काय इति कस्याऽपि चेतनाचेतनस्य वस्तुनो नाम क्रियते स नामकायस्तथा देहोऽपि काय उच्यतेऽन्वयार्थत्वं, काच-
मणिरपि प्राकृते-काय उच्यते, बद्धे लेखाद्यपि प्राकृते निकाचितं निकायमाचख्युः ॥ १४२६ ॥ गतो नामकायोऽथ स्थापना-
काया ' अकस्ये '

अक्खे वराडाए वा, कट्टे पुत्थे य चित्तकम्मे य । सब्भावमसब्भवं, ठवणाकायं वियाणाहि ॥१४२७॥

अक्षे चन्दनके, वराटके वा, कपर्दे काष्ठे, पुस्ते लेप्ये, चित्रकर्मणि च, सतो निजाकारेण विद्यमानस्य भावः सद्भावस्तथ्य इति, असद्भावोऽतथ्य इति पूर्वाद्विपरितस्तमाश्रित्य स्थापनाकायः ॥ १४२७ ॥ सद्भावादिस्थापनामाह ' लिप्प '

लिप्पगहत्थी हत्थित्ति, एस सब्भाविया भवे ठवणा । होइ असब्भावे पुण, हत्थित्ति निरागिई अक्खो १४२८

लेप्यकहस्ती हस्तीति स्थाप्यते एषा सद्भाविका स्वाकारसहिता सद्भावस्थापना । असद्भावे पुनर्हस्तीति निराकृतिर्हस्त्याकारशून्योऽथ्योऽयं हस्तीति स्थापितः, एवं स्थापनाकायोऽपि द्वेयः ॥ १४२८ ॥ अथ शरीरकायः ' ओरा '

ओरालियवेउविय-आहारगतेयकम्मए चव । एसो पंचविहो खल्लु, सरिरकाओ सुणेयवो ॥१४२९॥

उदारैः स्थूलैः पुद्गलैर्भवमौदारिकं १, विशिष्टक्रियायां प्रयत्नविशेषे भवं वैक्रियं २, श्रुतकेवलिनो कार्य आह्रियते पुद्गलैर्निष्पाद्यत इत्याहारकं ३, तेजोशुभिर्जातं तेजसं ४, कर्मणा भवं कर्मणं ५ । शीर्यन्त इति शरीराणि, शरीराण्येव पुद्गलराशित्वाच्छीर्यन्त इति कायः ॥ १४२९ ॥ अथ गतिकायः ' चउ '

चउसुवि गईसु देहो, नेरइयाईण जो स गइकाओ । एसो सरिरकाओ, विसेसणा होइ गइकाओ ॥१५(प्र०)

चतसृष्वपि गतिषु नैरयिकादीनां यो देहः स गतिकायः । नन्वेप शरीरकाय एव १ न, उच्यते शरीरकायः सामान्येन शरीराण्येव विवक्षितान्यत्र गत्यपेक्षया विशेषणाद्देहो गतिकायः स्यात्, गाथाऽन्यकृता ॥ १ ॥ अथवाऽऽन्तरगतौ कायो

गठिकायः ' जेणु '

जेणुवगहिओ वच्चइ, भवंतरं जच्चिरेण कालेण । एत्तो खलु गइकाओ, सतेयगं कम्मगसरीरं ॥१४३०॥
याम्यां तेजसकामणजरीराम्यामुपगृहीतो युवो भवान्तरं व्रजति, यच्चिरेण यावन्मात्रेण कालेन तावद्गतिकायो मण्यते
मैत्रेजसं कामणजरीरं ॥ १४३० ॥ अथ निकायकायः ' निय'

निययमहिओ व काओ, जीवनिकाओ निकायकाओ य । अत्थित्तिवहुपएत्सा, तेणं पंचत्थिकाया उ १४३१
नियतो नित्यो नितरामधिको वा धर्मास्तिकायाघपेक्षया कायो राशिनिकायकायः सजातीयः पृथ्वीजीवराशिः पृथ्वीकाय
उच्यते, न एवाऽन्यजातीयपृथ्वीकाययोगाच्चिन्त्यमानो जीवनिक्काय इत्युच्यते जीवनिक्कायरूपो निकायकायः । ' अत्थित्ति'
अस्तीत्यभून्न भवति भविष्यन्ति च बहवः प्रदेशा येषु तेऽस्तिकाया धर्मास्तिकायाधर्मास्तिकायाकाशास्तिकायजीवास्ति-
कायपुद्गलास्तिकायाः पञ्चः, त एव कायश्चयोऽस्तिकायकायः ॥ १४३१ ॥ द्रव्यकायमाह- ' जं तु'

जं तु पुरस्खलडभावं, दवियं पच्छाकडं व भावाओ । तं होइ दवदवियं, जह भविओ दवदेवाई ॥२३२॥
यद्वस्तु पुरस्खलभावमात्रतत्पर्यायं परं तत्पर्यायं प्राप्स्यति, यथा घटयोग्यं मृद्रव्यं, यच्च भावात्पर्यायात्पञ्चात्कृतं मृक्तपूर्व-
पर्यायं, अग्रे पाततत्पर्यायं, तदा तदन्यपर्यायं, यथा घटादिखण्डानि, तद्वद्वयमपि द्रव्यतो द्रव्यं स्यात्, यथा भव्यो देवत्वादियोग्यो
जन्तुर्द्रव्यदेवो द्रव्यनारकादिर्वोच्यते । स च द्रदेवायुरभिमुखनामगोत्रो वान्त्येऽन्तर्मुहूर्त्ते इत्यर्थः । एकस्माद्वर्तमानमवादनन्तर-

भवे. यो देवादिर्भावी सः ' पुरस्खडभावं ' इत्यर्थद्विव्यदेवादिरुच्यते. यश्च. प्राक्प्राप्तदेवत्वादिर्नरः सोऽपि पश्चात्कृतभावमाश्रित्य द्रव्यदेवादिरुच्यते । ईहन्द्रव्यं परिणामचयाद्द्रव्यकायो जीवास्तिकायः पुद्गलास्तिकायश्च. न शेषा अस्तिकायाः, यतः पुद्गला अपि विविधं गुमाशुभपरिणामं प्राप्ताः. प्राप्स्यन्ति च ॥ २३२ ॥ ननु. किं न. शेषा अस्तिकाया द्रव्यकायः ? अत्र भाष्यं ' जइ ' जइ अस्तिकायभावो, अपपसो. हुञ्ज अस्तिकायाणं । पच्छाकबुध तो. ते; हविज्ज द्बत्थिकाया व. ॥ २३३ ॥

यदिः जीवाणुवच्छेषास्तिकायानामप्येषः पुरस्कृतभावः वा स्पष्टो भवेत्ततस्तेऽपि द्रव्यास्तिकायाः स्युः ॥ २३३ ॥ ' तीय '.

तीयमणागयभावं, जमत्थिकायाणानत्थि. अत्थित्तं । तेन र. केवलएसुं, नत्थी. द्बत्थिकायत्तं ॥ १४३२ ॥

अतीतमनागतभावं च यद्यस्मादस्तिकायानामस्तित्वं नास्ति. किन्तुः सदैव तथास्थमेव, तेन- हेतुना, रः पादपूर्वै, तेषां केवलं- शुद्धं- द्रव्यास्तिकायत्वं नाऽस्ति किन्तुः कालाद्यपेक्षयाऽस्ति ॥ १४३२ ॥ ननुः द्रव्यं नः स्याद्वर्तमानभावस्यः नृत्वादेः सदैव योगात् ? गुरुः ' कामं '

कामं भवियसुराइसु, भावो सो. चैव जत्थ वट्ठत्ति । एससो न ताव. जायइ; तेन र ते द्बदेवुत्तिः ॥ १४३३ ॥

काममित्यनुमतं, यद्भव्यसुरादिष्वागामिभवमाविदेवादिपुःद्रव्येषुः भावः सः एवः मन्यते, यत्र नृत्वादो. वर्त्तते; परं तावः देष्यो मन्वियद्भावो न जायते तेन योग्यत्वाद् द्रव्यदेवादिरुच्यते ॥ १४३३ ॥ शिष्यः ' दुह '

दुहओऽणंतररहिया, जइ एवं तो भवा अणंतगुणा । एगस्स एगकाले, भवा न जुजांति उ अणेगा ॥१४३४॥

उभयत एण्ये कालेऽतीते चाऽनन्तरौ वर्तमानभवेन रहितौ भवावपि यदि तस्य द्रव्यदेवादेर्विवक्ष्येते, ततो भवा अनन्तरानन्तरा अनन्तगुणाः स्युस्त्वस्तेषामप्यपेक्षया द्रव्यत्वं वदन्तु, परमेकस्याऽऽत्मन एकस्मिन् कालेऽनेके भवा न युज्यन्ते ॥ १४३४ ॥ गुरुः ' दुह '

दुहओऽणंतरभवियं, जह चिट्ठइ आउअं तु जं वद्धं । हुज्जियरेसुवि जइ, तं दवभवां हुज्ज तो तेऽवि ॥१४३५॥

यथोभयतो अतीतानागताकालद्वयादनन्तरभक्तिकमतीतानागतभवसम्बन्ध्यायुर्वद्धं यच्छ्रुति तत्राऽनन्तरभवसत्कमतीतभववद्भमायुर्वेद्यमानमेवाऽस्ति, आगामिभवसम्बन्धि तु तृतीयभागशेषायुपि वद्धं कोश एव तिष्ठति, इतरेष्वपीतरेषामपि भवानां यद्येवमायुर्भवेत्तस्तेऽपि द्रव्यभवा विवक्षिताः स्युः ॥ १४३५ ॥ अत्र दृष्टान्तः ' संज्ञा '

संज्ञासु दोसु सूरौ, अदिस्समाणोऽवि पप्प समईयं । जह ओभासइ खित्तं, तहेव एयंपि नायधं ॥१४३६॥

द्वयोः सन्ध्ययोः द्यौःऽदृश्यमानोऽपि प्राण्यं भरातादि समतीतं च पूर्वविदेहादि क्षेत्रं यथाऽत्रभासयत्येवमिदमपि ज्ञातव्यं, वर्तमानभवस्थः पूर्वभवस्याऽऽगामिभवंसं वाऽऽयुःकर्म स द्रव्यतया स्पृशेत् ॥ १४३६ ॥ गतो द्रव्यकायः, अथ मावृकायः, माण्यं ' माउ '

माउयपर्यंति नेमं, नवरं अन्नोविजो पयसमूहो । सो पर्यंकाओ भन्नइ, जे एगपए वहु अत्था ॥२३४॥

मातृकापदानि 'उष्पक्षेइ वा' इत्यादीनि, तत्समूहो मातृकाकायस्तत्र मातृकापदमिति स 'नेमं' चिह्नं, नवरमन्योऽपि यः पदसमूहः स पदकायो मातृकापदकायो भण्यते, कथमित्याह—ये एकपदे बहवोऽर्थाः । उक्तो मातृकाकायः ॥ २३४ ॥ 'संग'

संगहकाओऽणेगवि, जरथ एगवयणेण धिप्पति । जह सालिगामसेणा, जाओ वसही(ति)निविट्टत्ति ॥
संग्रहकायः स यत्राऽनेकेऽपि भावा एकवचनेन संगृह्यन्ते, यथा शालिः १ ग्रामः २ सेना ३, क्रमाज्जातः १ वसति २ निविष्टा चेति ३, तत्र शालिजति इत्युक्तेऽनेकशालिकणाः संगृहीताः, एवं ग्रामो वसतीत्युक्ते बहु गृहादीनां, सेना निविष्टा स्थिता इत्युक्ते अश्वादीनां संग्रहोऽयं शाल्यादिः संग्रहकायः ॥ १४३७ ॥ 'पञ्ज'

पञ्जवकाओ पुण, हुंति पञ्जवा जरथ पिंडिया बहवे । परमाणुंमिविक्कंमिन्नि, जह वन्नाई अणंतगुणा ॥ १४३८ ॥

पर्यायकायः स यत्रैकस्मिन् द्रव्ये बहवः पर्याया पिण्डिताः स्युर्यथा परमाणौ कस्मिन्नपि वर्णादयोऽनन्तगुणाः स्युस्तत्रैकस्मिन्नणविको रम एको वर्ण एको गन्धो द्वौ शीतखराद्यौ स्पर्शौ स्युः, परमन्यापेक्षया तित्ततित्तरतित्ततमाद्यनन्तगुणरमत्वं प्रपद्यते, यतो योऽन्यरसोऽणुस्तदपेक्षया स तित्तरसः, यथाऽन्यः स्तोकतित्तरसोऽणुस्तदपेक्षया स बहुतित्तरसः, यथाऽन्योऽल्पतरतित्तरसस्तदपेक्षया स बहुतरतित्ततः, यथाऽन्य एकगुणतित्ततस्तदपेक्षया स बहुतमत्तित्त इत्यादि । एवं वर्णादिभिरप्यन्यापेक्षमनन्तपर्यायत्वं ज्ञेयं ॥ १४३८ ॥ उक्तः पर्यायकायः, भारकायमाह—'एको'

एकौ काओ दुहा जाओ, एगो चिट्ठइ एगो सारिओ । जीवंतोअ सएण सारिओ तं लत्र माणत्र ! केण हेउणा ?

एकः क्षीरकायः कायोत्यां घटद्वयभरणेन द्विधा जातः, एकघटे भग्न एको मारित एको घटश्चाऽक्षतत्वाच्चिष्टत्येवमेकेन पतितेनाऽन्योऽपि घटो द्वितीयपाश्र्वेभ्यो भारात् पतितस्ततो जीवन् मृतेन मारितः, भग्नघटेन सञ्जस्याऽपि भङ्गात्, तल्लप हे मानव ! केन हेतुना ? अत्र हेतुर्विपमाञ्जगमनरूप एव ॥ १४३९ ॥ उक्तो भारकायः, अथ भावकायः ' दुग् '

दुग तिग चउरो पंच व, भावा बहुआ व जरथ वट्टति । सो होइ भावकाओ जीवमजीवे विभासा उ ॥ १४४० ॥

द्वौ त्रयश्चत्वारः पञ्च मात्रा औदयिकाद्यास्तथा बहवोऽन्येऽपि भावाः सौजन्याद्या यत्र जीवेऽजीवे वा स्निग्धमधुराद्या वा संगता वर्तन्ते स भावकायः, विभाषा विचारः खल्वागमात् कार्यस्तत्र जीवे पञ्चाऽपि भावाः स्युरजीवे तु पारिणामिक एव भावः ॥ १४४० ॥ गतो भावकायः । गतमाद्यं मूलद्वारगाथायाः कायनिक्षेपद्वारं । अथैकार्थिकानि ' काये '

काये सरीर देहे, बुंदी य चय उवचए य संघाए । उस्सय समुस्सए वा, कलेवरे भत्थ तण(णू) पाणू ॥ १४४१ ॥

कायः, शरीरं, देहो वोन्दिः चयः, उपचयः, संघातः, उच्छ्रयः, समुच्छ्रयः, कलेवरं, भस्त्रा, तनुः, प्राणुः प्रकृष्टा उदारा अणवो यत्र सः ॥ १४४१ ॥ द्वारगाथाया एकार्थद्वारं कायमाश्रित्योक्तं, अथोत्सर्गशब्दस्य निक्षेपैकार्थिकाह—' नामं '

नामं उयणादविए, खित्ते काले तहेव भावे य । एसो उस्सगस्स उ, निक्खेवो छविहो होइ ॥ १४४२ ॥

द्वारगाथा ॥ १४४२ ॥ नामोत्सर्ग उत्सर्ग इति नाम, स्थापनोत्सर्गः कस्याऽप्युत्सर्ग इति स्थापना, द्रव्योत्सर्गादि

व्याख्याति 'दन्तु'

दन्तुज्झणा उ जं जेण, जत्थअवकिरइ दवभूओ वा । जं जत्थ वावि खित्ते, जं जच्चिरं जंमि वा काले ॥१४४३३
उत्सर्गः उत्सर्जना त्याग इत्येकार्थाः, द्रव्योज्झना तुरेवार्थे सा यद्रव्यं येन पात्रादिना यत्र क्षेत्रेऽवकिरति त्यजत्येवं
द्रव्यस्य द्रव्येण द्रव्ये उज्झना द्रव्योज्झना, यद्वा द्रव्यभूतोऽनुपयुक्तः सन् त्यजेत्, गतो द्रव्योत्सर्गः १ । यत्क्षेत्रं
दधिणदेशाद्युत्सृजति यत्र वा क्षेत्रे उत्सर्गो वर्णयते स क्षेत्रोत्सर्गः । २ । कालद्युत्सृजति, यावत्कालं यावच्चिरं च त्यागः
स्याद्, यस्मिन् वा काले उत्सर्गो वर्णयते स कालोत्सर्गः ३ ॥ १४४३ ॥ 'भावे'

भावे पसत्थमियरं, जेण व भावेण अवकिरइ जं तु । अस्संजमं पसत्थे, अपसत्थे संजमं चयइ ॥१४४४॥

भाभोत्सर्गः प्रशस्त इतरोऽप्रशस्तश्च, अप्रशस्ते भावोत्सर्गे संयमं त्यजति, प्रशस्ते उत्सर्गेऽसंयमं त्यजति । तत्र प्रशस्तम-
प्रशस्तं च वस्तुनाश्रित्य स्याद्यथा येन भावेन कठोरत्वादिना यद्वस्त्ववकिरति त्यजति तत्र भावेनोत्सर्ग इति वृत्तीयासमासः
॥ १४४४ ॥ भावेनोत्सर्गस्तु 'खर'

खरफरुसाइचेयणमचेयणं दुरभिगंधविरसाई । द्वियमवि चयइ, दोसेण जेण भावुज्झणा सा उ ॥१४४५॥

मचेतनं खरं रुठिनं पुरुषं दुर्माणोपेवं, अचेतनं दुरभिगन्धं विरसादिद्रव्यं येन खरादिदोषभावेनोज्झयते सा
भावोज्झना ४ ॥ १४४५ ॥ गत उत्सर्गनिधेयोऽथोत्सर्गकार्थाः 'उत्स'

उस्सग विउस्सरणुज्झणा य, अवगिरण छुडुण विवेगो । वज्जण चयणुम्मुअणा, परिसाडण साडणा चेत्वा ॥

उत्तर्गो व्युत्तर्गनो ज्झना वि(अव)किरणं छर्दनं विवेको वर्जनं त्यजनमुन्मोचना परिश्रानता श्रानैरुार्थाः ॥ १४४६ ॥
उक्ता उत्तर्गार्थाः । एवं कायस्योत्तर्गः कायोत्तर्ग इति स्थितमिह द्रव्यकायमाचोत्तर्गाम्ब्यां प्रकृतं 'उस्स'

उस्सगे निक्खेवो, चउक्कओ छक्कओ अ कायवो । निक्खेवं काऊणं, परूवणा तस्स कायव्वा ॥ १ ॥

उत्तर्गे संयुक्तकायोत्तर्गशब्दे चतुर्दशतुर्धा निक्षेपः कार्यो नामस्थापनाद्रव्यमार्गैः कायोत्तर्ग इत्यर्थः । नामस्था-
पनाकायोत्तर्गं स्पष्टो, द्रव्यकायोत्तर्गोऽनुयुक्तस्य मिथ्यादृशश्च, मावकायोत्तर्ग उपयुक्तस्य । तत्र क्षेत्रकालौ द्रव्य एवाऽन्त-
र्भवतः, पोदा वा निक्षेपः क्षेत्रकालयोः पार्यस्येन, निक्षेपं कृत्वा तस्य कायोत्तर्गस्य संयुक्तशब्दस्य भेदप्ररूपणा कर्तव्या ।
क्षेत्रकालकायोत्तर्गा यत्र क्षेत्रे काले वा कायोत्तर्गो वर्ण्यते तर्द्धेवं कालश्च ॥ १ ॥ गाथा वृत्तौ न, एवं मूलद्वारगाथायां
'निषतेवेगट्ट' इति द्वारद्वयं गतमय विधानं प्रकारस्तन्मार्गणामाह 'सो उ'

सो उस्सगो दुविहो, चिट्ठाए अभिभवे य नायवो । भिक्खायरियाइ पढसो, उवस्सगभिजुजणे विइओ ॥

य कायोत्तर्गो द्विविधेशकायोत्तर्गोऽभिभवकायोत्तर्गश्च । भिक्षाचर्याद्यागतानां प्रथमं चेष्टाविषयः कायोत्तर्गः, द्विव्याद्यु-
पसर्गानि प्रति योजने मेलने, मया सोद्वग्या इति संमुखत्वे, द्वितीयोऽभिभवकायोत्तर्गः स्यादुपमर्गमहनायैवाऽयं कार्य इत्यर्थः-
॥ १४४७ ॥ शिष्यः 'इय'

इयरहति ता न जुञ्जइ, अभिओगो किं पुणाइ उस्सग्गे ? । नणु गव्वेण परपुरं, अभिरुज्झइ एवमेयंति (पि) ॥
 इतरथाऽपि यो बलात्कारः, किं पुनः कायोत्सर्गं ? ननु निश्चये, ' गव्वेण परपुरं ' (गर्वेण परपुरं) निरुह्यते, एवमत्राऽपि
 गर्व एव दृश्यमाणोऽस्ति गर्वरहितेन च कर्मक्षयाय कायोत्सर्गः कार्यः ॥ १४४८ ॥ गुरुः ' मोह '

मोहपयडीभयं अभिभवित्तु जो कुणइ काउस्सग्गं तु । भयकारणे य तिविहे, णाभिभवो नेव पडिसेहो ॥

मोहप्रकृतयो हास्यादयः पद, ता एव भयमभिभूय नाऽन्यत्किमपि चाहं, यः कायोत्सर्गं करोति, त्रिविधे भयकारणे
 दिव्ये मानुष्ये तैरिथ्ये (तिरथीने) वा मति तस्य नाऽभिभवो नाऽभियोगः, इत्थंभूताभियोगस्य च न प्रतिषेधः ॥ १४४९ ॥ ' आगा '
 आगारेऊण परं रणिव, जइ सो करिज्ज उस्सग्गं । जुंजिज्ज अभिभवो तो, तदभावे अभिभवो कस्स ? ॥ १४५०

आकार्यं परं रे ! क यासीति रण इव यदि कायोत्सर्गं कुर्यात्ततोऽभिभवो युज्यते, तदभावे परवस्त्वभावे
 कस्याऽभिभवः ? ॥ १४५० ॥ ' अट्ट '

अट्टविहंपि य कम्मं, अरिभूयं तेण तज्जयट्टाए । अब्भुट्टिया उ तवसंजमंमि कुव्वंति निग्गंथा ॥ १४५१ ॥

अष्टविधं कर्माऽरिभूतं, चशब्दादेवेतनं च, तेन तल्लयार्थमभ्युत्थितास्तुरेयार्थेऽगर्वा अपि तपःसंयमं कुर्युः ॥ १४५१ ॥ ' तस्म '
 तस्स कसाया चत्तारि, नायगा कम्मसत्तुसिन्नस्स । काउस्सग्गमभग्गं, करंति तो तज्जयट्टाए ॥ १४५२ ॥
 तस्य कर्मशुसैन्यस्य चत्वारः कपाया नायकास्ततस्तल्लयार्थायाऽभिभवकायोत्सर्गं कुर्वन्ति, अभग्नमाकारैः ॥ १४५२ ॥

गता ' विहाणमग्गणा ' इति, द्वार ३ । अथ ' कालमेयपरिमाणे ' चि कालप्रमाणं ' संव '

संवच्छरमुक्खोसं, अंतमुट्टत्तं च(त) अभिभनुस्सग्गे । चिट्ठाउस्सग्गस्स उ, कालपमाणं उवरि बुच्छं ॥ १४५३ ॥

उरुत्थं संरत्तममिमारत्तायोत्तमग्गः स्याद्यथा वाट्टवलेः, जयन्यमन्त्तं वृहत्तं, वेद्याकायोत्तमर्गकालप्रमाणमुपरि-अग्गे वस्से

॥ १४५३ ॥ गतं कालप्रमाणं द्वार ४ । अथ भेत्तपरिमाणं ' उप्पि ' ' निर '

उप्पिउस्सिओ अ तह, उस्सिओ अ उस्सियनिसन्नओ चेव ।
निसनुस्सिओ निसन्नो, निस्सन्नगनिसन्नओ चेव ॥ १४५४ ॥

नियणुस्सिओ निवन्नो, निवन्ननिवन्नगो अ नायवो । एप्पसिं तु पयाणं, पत्तेय परूवणं बुच्छं ॥ १४५५ ॥

उच्छित्तोच्छ्रित्तः १, उच्छ्रित्तः २, उच्छ्रित्तनिपण्णत्थेय ३, निपण्णोच्छ्रित्तः ४, निपण्णः ५, निपण्णनिपण्णः ६, निरिण्णो-
च्छ्रित्तः ७, निरिण्णः ८, निरिण्णनिरिण्णः ९ । उच्छ्रित्त ऊर्ध्वस्थः, निपण्णः उपविष्टः, निरिण्णः सुप्तो निद्राहीन
उपगीतिः ॥ १४५४-५५ ॥ ' उप्पि '

उस्सिअनिसन्नग निवन्नगो य इक्किक्कंमि उ पयंमि । दवेण य भविण य, चउक्कभयणा उ कायव्वा ॥ १४५६ ॥
उच्छ्रित्ते निपण्णे निरिण्णे चैक्कस्सिमग्गं द्रव्यमात्ताग्गां चतुर्भङ्गी स्यात्, भज्जना विक्कयाथ कार्याः । द्रव्यत उच्छ्रित्त
ऊर्ध्वस्थो मायत उच्छ्रित्तो धर्मदुक्कध्याती । भद्दस्थापना-त्तत्र द्रव्यत उच्छ्रित्तो न मायत ऊर्ध्वस्थ आत्तादिचतुष्टयनिरहितो

यत्तच्चिन्तनपरः, द्रव्यतो नोच्छ्रितो भावत उच्छ्रितो निविष्टः सुप्तो वा धर्मादिध्यानी, न द्रव्यतो न भावत उच्छ्रितो निविष्टो निर्विण्णो वाऽऽर्त्तादिध्यानी । एवं निषण्णनिर्विण्णयोरपि द्रव्यभावाभ्यां चतुर्भङ्ग्यौ ज्ञेये यथा द्रव्यतो निषण्णो भावान्निविष्टः प्रमादी १, द्रव्यतो निषण्णो न भावान्निविष्टः सुध्यानी २, न द्रव्यतो निषण्णो भावादूर्ध्वः सुप्तो वा प्रमादी-३, न द्रव्यतो न भावादूर्ध्वः सुप्तो वा सुध्यानी ४, एवं निर्विण्णेऽपि ॥ १४५६ ॥ कायोत्सर्गगुणान् प्रसंगेनाऽऽह ' देह '

देहमइज्जसुद्धी, सुहदुक्खतित्तिक्खया अणुप्पेहा । ज्ञायइ य सुहं ज्ञाणं, एयग्गो काउसगंगंमि ॥१४५७॥

देहजात्यशुद्धिः श्लेष्मादिहानी, मतिजाढ्यशुद्धिस्तथास्थस्योपयोगविशेषात्सुखदुःखयोस्तिथिश्चा सहनं, अनुप्रेक्षाऽनित्यत्वादिचिन्ता च, तथाविधस्य स्यात् । एकाग्रः एकचित्तः कायोत्सर्गे शुभं ध्यानं ध्यायति ॥१४५७॥ ध्यानस्यैव स्वरूपमाह 'अंतो'

अंतोसुहुत्तकालं, चित्तस्सेगगया हवइ ज्ञाणं । तं पुण अटं रुदं, धम्मं सुधं च नायधं ॥ १४५८ ॥

चित्तस्यैकाग्रता शुभेशुभे चार्थेष्वन्तर्मुहूर्त्तकालमूर्नां द्विघटीं यावन्मानसं ध्यानं, तच्चतुर्धाऽऽर्त्तादिभेदात् ॥१४५८॥ 'तत्थ'

तत्थ य दो आइल्ला, ज्ञाणा संसारवट्टणा भणिया । दुत्थि य विमुक्खहेऊ, तेसिऽहिगारो न इयरोसिं ॥१४५९॥

द्वे आद्ये ध्याने संसारवर्धनेऽर्हद्भिर्मणिनेऽन्ये द्वे विमोक्षस्य कर्मक्षयस्य हेतू, तयोर्धिकाशोऽत्र कायोत्सर्गे नेतरयोः

॥ १४५९ ॥ ' संव ' ' चय '

संवरियासवदारा, अवावाहे अकटए देसे । काऊण थिरं ठाणं, ठिओ निसन्नो निवन्नो वा ॥१४६०॥

चेयणमचेयणं वा, वर्युं अवलंबितुं घणं मणसा । ज्ञायइ सुअमत्थं वा, दवियं तप्यज्जए वावि ॥१४६१॥

संरितान्याश्रमद्वाराणि श्राण्हिसादीनि चेन सः । अब्यामाधे गान्धर्वादिमानव्याघाघाहीनेऽकण्ठके कण्ठकरहिते प्रदेशे स्थानं देहचेष्टां स्थिरां कृत्वा स्थित ऊर्ध्वस्यो निपण्णो वा चेतनं वस्तु विहरमाणार्हदादि, अचेतनं प्रतिमाघा लब्ध घनं दृढ मनसा चित्तेन मूलमर्थं द्रव्यं द्रव्यपर्यायान्ना व्यायति ॥ १४६०-६१ ॥ ' तस्य '

तस्य उ भणिज्ज कोई, ज्ञाणं जो माणसो परीणामो । तं न हवइ जिणदिट्ठं, ज्ञाणं त्तिविहेवि जोगंमि ॥१४६२॥

ध्यानयुक्तिमाह—तत्र कोऽपि मणेदु-ध्यानं मानसपरिणामः, तन्न भवति, त्रिभिः ऽपि योगे जिनदिष्टं त्रिनोक्तं ध्यानं स्यात् ॥ १४६२ ॥ दृष्टान्तः ' वाया '

वायार्इधाऊणं जो जाहे होइ उक्कडो धाऊ । कुविओत्ति सो पबुच्चइ, नय इयरे तस्य दो नत्थि ॥ १४६३ ॥

धातादिधातूनां वातपित्तश्लेष्मणां मध्ये यो घातुरुक्तः कुपितोऽस्ति सोऽस्याऽस्तीत्युच्यते, न चेतरो दोषो न स्तः, परं प्राधान्यं तस्यैव ॥ १४६३ ॥ ' एमे '

एमेव य जोगाणं, तिण्हवि जो जाहि उक्कडो जोगो । तस्स तहिं निद्देसो, इयरे तत्थिक्क दो व नवा ॥१४६४॥

एवमेव त्रयाणा योगानां मध्ये यो योगो यत्रोत्कटस्तस्य तत्र निर्देशः, इतर एकः स्याद्बुद्धौ वा तत्र स्तो न वा स्याद्यथा केवलिनो वाच्युरकटायां कायोऽप्यस्ति न तु निरक्षयतेऽस्मदादौ तु मनःकायो, न तु विवक्ष्येते । तत्रेति शैलेभ्यां काय

एवाऽस्ति द्वौ तु न स्तः ॥ १४६४ ॥ एतदेव स्पष्टयति ' काए '

काएविय अज्झप्पं, वायाइ मणस्स चेत्र जह होइ । कायवयमणोजुत्तं, तिविहं अज्झप्पमाहंसु ॥ १४६५ ॥

यथा मनसि स्यात्तथा कायेऽप्यात्मन्यधिकृत्य द्रुतमध्यात्मं ध्यानमित्यर्थः स्वैर्यात्, वाचि ध्यानं मौनात्ततः कायवाङ्मनोयुक्तं काययोगे वाग्योगे मनोयोगे त्रिविधमध्यात्मं ध्यानं बुधा आहुः ॥ १४६५ ॥ परोक्षरीत्या ध्यानानि स्थापयति ' जइ ' जइ एगगं चित्तं, धारयओ वा निरुंभओ वावि । झाणं होइ नणु तहा, इअरेसुवि दोसु एमेव ॥ १४६६ ॥

यथेकाग्रं चित्तमेकस्तुनि धारयतः स्थिरत्वेन निरुध्यती वा ध्यानं स्यात्, ननु नूनं तथेतरयोर्द्वयोरप्येवमेव एकाग्रधारणाभ्यां ध्यानें स्यात्तत्र च यदा यो योग उररुत्सदा तद्ध्यानव्यपदेशः ॥ १४६६ ॥ दृष्टान्तः ' देसि '

देसियदंसियमग्गो, वच्चंतो नरवई लहइ सइं । रायन्ति एस वच्चइ, सेसा अणुगामिगो तस्स ॥ १४६७ ॥

देशज्ञो मार्गदेष्टा, तदश्रितमार्गे नरपतिर्व्रजन् समैन्योऽपि राजैप यातीति शब्दं लभते मन्त्र्याद्याः शेषास्तदनुगामिनः मन्तोऽपि न विरक्षिताः ॥ १४६७ ॥ तथा ' पट '

पढमिल्लुअस्स उदए, कोहस्सिअरे वि त्तिन्नि तत्थत्थि । नय ते ण संति तहियं न य पाहन्नं तहेयंमि ॥

प्रथमस्याऽनन्तानुबन्धिनः कृपायस्य क्रोधस्योदय इतरे त्रयोऽग्रत्याख्यानादयः कृपाया उदयतस्तत्र सन्ति, न च ते तदा न मन्ति युगपत्, किन्तु मन्त्येव, न च प्राधान्यं तेषां, किन्त्याधोदय एव कथ्यते, तथेहाऽपि कायिकादिध्यानं

॥ १४६८ ॥ ' मा मे '

मा मे पृजत काउत्ति, अचलओ काइअं ह्वइ झाणं । एमेव य माणसियं, निरुद्धमणसो ह्वइ झाणं ॥

मा मम काय एउतु चल्तिरिणि स्यातुगचलतः कायिकं स्यानं स्यात्, एमेव ॥ १४६९ ॥ शिष्यः ' जह '

जह कायमणनिरोद्धे झाणं, वायाइ जुज्जइ न पंधं । तम्हा वई उ झाणं, न होइ कोवा विसेसुत्थ ॥ १४७० ॥

यथा सायमनमोर्निगेथे स्यानं एं राणि न युज्जने, कायमनमोरि राचुः मदाअप्रवृत्तेः समानतोऽपि मौनमानान्, तम्हाइनि स्यानं न, सो वाअ विजोपः ? ॥ १४७० ॥ गुरुः ' मा मे '

मा मे चलउत्ति तणू, जह तं झाणं निरेइणो होइ । अजयभासचिवज्जस्स, वाडअं झाणमेवं तु ॥ १४७१ ॥

मा मम गनुअग्निनि नइस्यानं निरेत्तिनोऽरुग्गण्य स्यात् । अयतायाः मायथाया भायागा निरर्जकस्य चाचिकं स्या-
नमेतु ॥ १४७१ ॥ यथा ' एं '

एवंनिहा गिरा मे, चत्तया परिमा न चत्तया । इय वेयालियवक्कस्स, भासओ वाइयं झाणं ॥ १४७२ ॥

एवंनिहा गीर्षं गक्कया ईरजा न रक्कया इति विचारिताराम्यस्य मायमाणस्य चाचिकं स्यानं ॥ १४७२ ॥ त्रिधा
स्यानं ब्रह्मस्यैव स्यान्नयं दर्शयति ' मण '

मणसा वाचारंतो, कायं चायं च तत्परिणामो । भंगिअसुअं गुणंतो, वट्टइ त्तिविहेवि झाणंमि ॥ १४७३ ॥

मनसा कार्यं वाचं च व्यापारयन् तत्परिणामः विवक्षितशुभाशयः भंगिकश्रुतं गुणयन् मुखेनाङ्कं भगन् करेणाक्षांश्चाल-
यन्, मनस्तत्र प्रनर्त्तयन्, त्रिविधेषुपि वाचिककायिकरूपानसरूपे ध्याने वर्त्तते ॥ १४७३ ॥ गतं प्राप्तङ्गिकं, उच्छ्रितोच्छ्रिता-
दिव्याख्या-‘ धम्मं ’

धम्मं सुक्कं च दुवे, ज्ञायइ ज्ञाणाइ जो ठिओ संतो । एसो काउस्सगो, उस्सिउस्सिओ होइ नायवो ॥१४७४॥
स्थित ऊर्ध्वस्यः सन्, स द्रव्यत ऊर्ध्वस्थत्वात्, भावतः शुभध्यायित्वाच्च उत्सृतोत्सृतः- ॥ १४७४ ॥ गत् आद्यो-
भेदोऽथ द्वितीयः ‘ धम्मं ’

धम्मं सुक्कं च दुवे, नवि ज्ञायइ नवि य अहरुदाइं । एसो काउस्सगो, दब्बुस्सिओ होइ नायवो ॥१४७५॥
ध्यायति किन्तु लेश्यापरिणामांस्तिष्ठति । एष द्रव्योच्छ्रितः ॥ १४७५ ॥ साऽवस्था चैवं ‘ पय ’
पयलायंत सुसुत्तो, नेव सुहं झाइ ज्ञाणमसुहं वा । अवावारियच्चित्तो, जागरमाणोवि एमेव ॥१४७६॥

प्रचलायमान ईषन्निद्रापरः, सुष्ठु गाढं सुप्तः, शुभमशुभं वा ध्यानं न ध्यायति । अव्यापारित्तित्तो जाग्रदप्येवं शून्य-
चित्तः सन् स्यात् ॥ १४७६ ॥ ‘ अचि ’

अचिरोववन्नगाणं, सुच्छियअधत्तमत्तसुत्ताणं । ओहाडियमवत्तं च, होइ पाएण चित्तंति ॥१४७७॥
अचिरोपपन्नानां स्तोक्ककालजातानां बालानां, मूर्च्छितानां घातादिना, अव्यक्तानां विषादिना, मत्तानां सुरया, तथा

युक्तानि चित्तं । 'ओहाडियं' ति स्थगितं अव्यक्तं अस्पष्टमात्रं प्रायः स्यात् ॥ १४७७ ॥ नन्वीदृशोऽपि चित्तस्य ध्यान-
त्राम्भु, नैवं, यतः 'गाढा

गाढालंबणलग्नं चित्तं बुत्तं निरेयणं ज्ञाणं । सेसं न होइ ज्ञाणं, मउअमवत्तं भमंतं चा ॥१४७८॥
गाढालम्बनलग्नं निरेयनं निःकम्पं चित्तं ध्यानमुक्तं । मृदु भावनायां अपड, अव्यक्तं प्रागुक्तं, अमत् अननस्थितं वा

चित्तं ध्यानं न स्यात् ॥ १४७८ ॥ ननु मृदादि चित्तं ध्यानं न स्यादस्तुतोऽव्यक्तत्वात्, ततः कथं पश्चादपि वक्तव्यता
(व्यक्तता) ? उच्यते 'उम्हा'

उम्हासेसो वि सिही, होउं लद्धिधणो पुणो जलइ । इय अत्रसं चित्तं, होउं वत्तं पुणो होइ ॥१४७९॥
उत्पन्नोऽप्युष्णतानोऽपि शिरी अग्निः पुनर्लब्धेन्धनो जलतीत्यव्यक्तमपि चित्तं भूत्वा पुनर्व्यक्तं स्यात् ॥ १४७९ ॥

उत्पन्नोऽप्युष्णतानोऽपि शिरी अग्निः पुनर्लब्धेन्धनो जलतीत्यव्यक्तमपि चित्तं भूत्वा पुनर्व्यक्तं स्यात् ॥ १४७९ ॥
प्रमदं (प्रायत्तिकं) उस्तास्य ध्यानागङ्गामाह 'पुवं'

पुवं च जं तदुत्तं, चित्तस्सेगगया हवइ ज्ञाणं । आवन्नसणेगगं चित्तं चिय तं न तं ज्ञाणं ॥१४८०॥
ननु किथा ध्याने स्थापिते पुं च यदुक्तं, चित्तस्यैकाग्रता ध्यानं स्यात्, अनेकाग्रतामापन्ने बहुव्यापारं तच्चित्तमेवो-

च्यते, न तु ध्यानं इति, ततोऽत्र तिरोधः, न वाकायध्यानयोर्लुक्तेः ॥ १४८० ॥ गुरुः ५ मण'

आ० मणसहिषण उ काएण कुणइ वायाइ भासई जं च । एयं च भावकरुणं, मणरहियं दव्वकरणं च ॥

मनःसहितेन यत्तु कायेन करोति, मनःमहितया वाचा यद्भाषते एतदेव भावकरणं, तच्च ध्यानं । मनोरहितं तु द्रव्यकरणं न ध्यानं । अयं भावः यत्रैतार्थे मनः प्रवर्तते तत्रैव वचस्तत्रैव कायश्च, तेन त्रिविधध्यानस्यैकाग्रता निर्णीता, पञ्चालनायां ध्यानस्य त्रैविध्यं स्थापितं । अत्र तु त्रैविधस्याप्येकत्वस्थापनेति न पौनरुक्त्यं ॥ १४८१ ॥ शिष्यः ' जइ '

चो० जइ ते चित्तं ज्ञाणं, एवं ज्ञाणमवि चित्तमावन्नं । तेन रचित्तं ज्ञाणं, अह नेवं ज्ञाणमन्नं ते ॥१४८२॥

यदि तत्र चित्तं मनः ध्यानं चित्तैकाग्रता ध्यानमित्युक्तेः, एवं ध्यानमपि चित्तं इत्यापन्नं, ततः कायिकवाचिकध्यानाभावः, तेन तत्र चित्तमेव ध्यानं नान्यत्, रः पादपूर्त्यै । अथ नैवं तदा ध्यानं चित्तादन्यत् वर्तते ॥ १४८२ ॥ गुरुः ' निय '

आ० नियमा चित्तं ज्ञाणं, ज्ञाणं चित्तं न यावि भइयवं । जह खइरो होइ दुमो, दुमो य खइरो अखयरो वा ॥

नियमादेकाग्रं चित्तं ध्यानमेव, ध्यानं चित्तं स्यान्न वा, एवं वक्तव्यं विभागः कार्यः । यथा खदिरो दुम एव, दुमस्तु खदिरोऽन्योऽखदिरो धवादिर्वा स्यात् ॥ १४८३ ॥ गतः प्रसङ्गः, अत्र प्रकृतौ द्वितीय उच्छ्रिताख्यभेदः, तत्र ध्यानचतुष्टयहीनो लेश्यावान् ज्ञेयः । अथ तृतीयः कार्योत्सर्गभेदः ' अहं '

अहं रुदं च दुवे, ज्ञायइ ज्ञाणाइं जो ठिओ संतो । एसो काउस्सगो, दब्बुसिओ भावउ निसन्नो ॥१४८४॥
॥ १४८४ ॥ अथ चतुर्थः ' धम्मं '

धम्मं सुक्कं च दुवे, ज्ञायइ ज्ञाणाइं जो निसन्नो अ । एसो काउस्सगो, निसनुसिओ होइ नायवो ॥१४८५॥

यो प्रथमः कारणे निष्णाः मन् ॥ १४८५ ॥ अथ पञ्चमः ' घम्म् '

धम्मं मुक्कं च दुणे, नवि झायइ नवि य अट्ठह्दाइं । एत्तो काउस्सग्गो, निसण्णओ होइ नायव्वो ॥१४८६॥

अधिकारान्निष्णाः मन् प्यातीति ज्ञेयं ॥ १४८६ ॥ अथ षष्ठः ' अट्ठे '

अट्ठे रुइं च दुणे, झायइ ज्ञाणाइं जो निसन्नो य । एत्तो काउस्सग्गो, निसन्नगनिसन्नओ नाम ॥१४८७॥

॥ १४८७ ॥ अथ सप्तमः ' घम्मं '

धम्मं मुक्कं च दुणे झायइ, ज्ञाणाइं जो निवन्नो उ । एत्तो काउस्सग्गो, निवनुत्तिसिओ होइ णायव्वो ॥१४८८॥

अथमः कारणान्निष्णाः मुत्तः ॥ १४८८ ॥ अथाष्टमः ' घम्मं '

धम्मं मुक्कं च दुणे, नवि झायइ नवि य अट्ठह्दाइं । एत्तो काउस्सग्गो, निवण्णओ होइ नायव्वो ॥१४८९॥

अधिकारगन्तमामुत्तः मन् ॥ १४८९ ॥ अथ नवमः ' अट्ठे '

अट्ठे रुइं च दुणे झायइ ज्ञाणाइं जो निवन्नो उ । एत्तो काउस्सग्गो, निवन्नगनिवन्नओ नाम ॥१४९०॥

प्रमादान्निष्णाः मन् ॥ १४९० ॥ ' अत्त '

अत्तरंतो उ निसन्नो, करिज तह्पि य सहू निवन्नो उ । संवाहुवस्सए वा, कारणियसहूवि य निसन्नो ॥

अशक्तुचन्निषण्णः कायोत्सर्गं कुर्यात् तथाप्यसहो निर्विण्णः कुर्यात्, सम्बाधोपाश्रये वा निषण्णः कुर्यात् । तथा गुरुवैया-
द्वृत्त्यादिना व्यापृतः कारणिकः स सहः समर्थोऽपि निषण्णः कुर्यात् ॥ १४९१ ॥ एवं कायोत्सर्गं उक्तोऽथात्राऽध्ययनशब्दार्थो
वाच्यः, स च प्रागुक्तः, गतो नामनिषण्णोऽध्ययननिक्षेपः । द्वात्रालापकनिष्यन्ने सूत्रमुच्यते ' करेमि भंते '

करेमि भंते ! सामादयं सबं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं
वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि । तस्स भंते ! पडिक्कमामि
निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

' इच्छामि ठाउं काउत्सगंगं '

इच्छामि ठाउं काउत्सगंगं जो मे देवसिओ अइयारो कओ काइओ वाइओ माणसिओ
उत्सुत्तो उम्मगो अकप्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ दुव्विचिंतिओ अणायारो अणिच्छिअवो असमण-
पाउग्गो नाणे दंसणे चरित्ते सुए सामाइए तिण्हं गुत्तीणं चउण्हं कसायाणं पंचण्हं महवयाणं
छण्हं जीविनिकायाणं सत्तण्हं पिंडिसणाणं अट्टण्हं पवयणमाऊणं नवण्हं वंभचेरगुत्तीणं दसविहे
समणधम्मे समणाणं जोगाणं जं खंडिअं जं विराहिअं तस्स भिच्छामि दुक्कडं ॥ (सूत्रम्)

कायोत्सर्गं आसनविशेषे स्थातुमिच्छामि, 'जो मे देव०' इत्यादि, अर्थः प्राग्बत्, स्थाने स्थाने 'इच्छामि' इति स्वाशयज्ञापनं मनःशुद्धिस्पष्टतायै, सा चातीचारशुद्ध्या, सा च समतया इति सामायिकसूत्रोक्तिः, तस्य दुःकृतं, मे मिथ्या-लीकं शुभध्यानादस्तु । 'तस्सुत्तरी'

तस्सुत्तरीकरणेणं पायच्छित्तकरणेणं विसोहीकरणेणं पावाणं कम्माणं निग्घायणट्टाए ठामि काउस्सगं । अन्नत्थ उस्ससिएणं नीससिएणं ख्वासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं वायनिसगेणं भमल्लिए पित्तमुच्छाए सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउस्सगो जाव अरिहंताणं भग्गवंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि ताव कायं ठाणेणं सोणेणं अप्पाणं वोसिरामि ॥ (सूत्रम्)

तस्यानन्तरोक्तश्रमणयोगसङ्घातस्य खण्डनादिनाऽधःकृतस्योत्तरीकरणेन संस्कारकरणादूर्ध्वीकरणेन हेतुभूतेन 'ठामि काउस्सगं' इति क्रियायोगः । उत्तरीकरणं च प्रायश्चित्तकरणेन स्यात् । तच्च प्रायश्चित्तं विशोधिरपराधमलिनस्यात्मनः क्षालनं, तस्याः करणेन स्यात्, सा विशोधिरपि विशुध्यकरणेन मायादिशुल्यरहितेन स्यात्ततः पापानां कर्मणां निर्घातनार्थाय 'ठामि' कुर्वे कायोत्सर्गं, ठामिशब्दस्यनिकार्थत्वात् कुर्वे इत्यर्थो ज्ञेयः । किं सर्वथा कायस्योत्सर्गः ? नैवं, अन्यत्रोच्छ्वसितेन उच्छ्वासं मुक्त्वाऽन्यव्यापारमाश्रित्य कायोत्सर्गः । एवं निःश्वसितं निःश्वासः तस्मादन्यत्र कायोत्सर्गः, कासितं, क्षुतं, जृम्भायितं, उद्गारितं,

वातनिसर्गोऽधोवातः, अग्निः फेरः, पित्तमूर्च्छा, तृतीया पञ्चमर्थे, तत एतेभ्योऽन्यत्र व्यापारे कायोत्सर्गः । तथा सूक्ष्मरङ्गसञ्चरै-
 र्दृश्याद्दृश्यैरङ्गस्यन्दरोमाञ्चाद्यैः, सूक्ष्मैः खेलस्य श्लेष्मणः सञ्चरैः, सूक्ष्मैर्दृष्टिसञ्चरैर्निमेषादिभिः, एवमादिभिराकारैः प्रकारैः
 विद्यमानैरपि । आदिशब्दादग्निच्छिन्दनकस्तेनमर्षादिभिः आपद्भिः स्यानं शुक्त्वाऽन्यत्र कायोत्सर्गकरणेऽभग्नः सर्वमङ्गनावि-
 नष्टः, अविराधितो देसतो देशोऽप्यभग्नो मे कायोत्सर्गो भूयात् । कथमित्याह यावद्दहतां भगवतां नमस्कारेण न वाचिकेन
 पारयामि तावत्कार्यं देहं स्थानेन ऊर्ध्वस्थानेन मौनेन वागुरोधेन आत्मानं स्वकायं व्युत्सुजामि, विशेषे-
 षेणोत्प्राणव्येन त्याज्यरूपतया सुजामि हरामि, नमस्कारपाठं यावच्छम्बितशुजो निरुद्धाक् सच्छयाने तिष्ठामीत्यर्थः । परः
 ग्राह-कायोत्सर्गो न कार्यो निःप्रयोजनत्वात्, गुरुराह-नैवं, यतः ' काउ ' ' परि '

काउस्सर्गमि ठिओ, निरेयकाओ निरुद्धवइपसरो । जाणइ सुहमेगमणो, सुणि देवसियाइ अइयारं ॥ (प्र०)
 परिजाणिकण य जओ, संमं गुरुजणपगासणेणं तु । सोहेइ अप्पगं सो जम्हा य, जिणेहिंसो भणिओ ॥ (प्र०)

गाथाद्वयमन्यकृतं । कायोत्सर्गे स्थितो निरेजकायो निश्चलकायो निरुद्धवाक्प्रसरो मुनिर्देवसिकाद्यतिचारं एकाग्रमनाः
 सन् सुखं जानाति । परिज्ञाय च मम्यगुरुजनप्रकाशनेन, तुशब्दात्तदादिष्टतपःकरणेन स आत्मानं शोधयति निर्मलं
 करोति । ततोऽतिचारपरिज्ञानाय कायोत्सर्गः कार्यः, यस्माज्जिनैः कायोत्सर्गो भणितः ॥ १-२ ॥ ततः ' काउ '

काउस्सर्गं सुक्खपहदेसियं, जाणिकण तो धीरा । दिवसाइयारजाणणट्टयाइ, ठायंति उस्सर्गं ॥ १४९२ ॥

तम्मात् (यतः) कायोत्मर्गं मोक्षपयाऽर्हता देशितं उक्तं ज्ञात्वा धीरा दिवमातिचारपरिज्ञानार्थाय कायोत्मर्गं विष्टन्ति ॥ १४९२ ॥ अतिचारान् दर्शयति ' मय '

सयणासणपणपाने, चेइयजइसेज्जकायउच्चारे । समितीभावणगुत्ती, वितहायरणांमि अइयारो ॥१४९३॥
अयनीयं संस्तररुः, आमनं पीठादि । अयनामनान्नपानानां वितथाऽऽचरणेऽप्रतिलेखयाप्रमृज्याविधिना चादाने, तथा
र्धत्यपिपये त्रितथाऽऽचरणेऽविधिमन्दनेऽमन्दने, वा यतिविषये विनयाद्यकरणे, अद्ययायां वमतौ वितथाचरणेऽप्रमार्जनादौ
रुयादियुक्त्या(क्ता)दौ स्थाने वा, कायिकी मूत्रं उच्यारो विद् तयोर्वितथाचरणेऽस्यणिङ्लेऽविधिब्युरसर्जने, तथा समितिपु
त्रितथाऽऽचरणेऽंरुण्येऽविधिरुणे ना, एयं भावनामु (द्वादशसु) उक्तासु पञ्चविंशतिपु वा, गुप्तिपु त्रितथाऽऽचरणेऽकरणा-
दिनाऽतिचारः स्यात् ॥ १४९३ ॥ अथ कायोत्मर्गे चिन्त्यमाह ' गोस '

गोसमुहुणंतगाई आलोए, देसिए य अइयारे । सधे समाणइत्ता, हियए दोसे ठविज्जाहि ॥१४९४॥

गोसं प्रमातं, मुखानन्तकं मुखयस्त्रिरा, आदिशब्दाब्धेपोपकरणादि । ततः प्रभातादारभ्य मुखवल्किरादीनामविधिप्रत्यु-
पेथ णादीन् दैवभिरानतिचारानग्लो रुयेत् । ततः नरातिचारान् नमाप्य बुद्ध्यऽऽलोकेनेन समाप्तं नीत्वा दोपान् हृदये स्था-
पयेत् ॥ १४९४ ॥ ' काउं '

काउं हिअए दोसे, जहकम्मं जा न ताव पारेइ । ताव सुहुमाणुपाणू, धम्मं सुक्कं च ज्ञाइज्जा ॥१४९५॥

वातनिसर्गोऽधोवातः, अग्निः फेरः, पित्तमूर्च्छा, वृतीया पञ्चम्यर्थे, तत एतेभ्योऽन्यत्र व्यापारे कायोत्सर्गः । तथा सूक्ष्मरङ्गमञ्चरि-
 द्रयाहृदयैरङ्गस्पन्दरोमाश्चाद्यैः, सूक्ष्मैः खेलस्य श्लेष्मणः मञ्चरैः, सूक्ष्मैर्दृष्टिमञ्चरैर्निमेषादिभिः, एवमादिभिराकारैः प्रकारैः
 विद्यमानैरपि । आदिशब्दादग्निच्छिन्दनकस्तेनमर्षादिभिः आपद्भिः स्यानं शुक्त्वाऽन्यत्र कायोत्सर्गकरणेऽमग्नः सर्वमङ्गेनावि-
 नष्टः, अत्रिराधितो देशतो देशोऽप्यमग्नो मे कायोत्सर्गो भूयात् । कथमित्याह यावद्दहतां भगतां नमस्कारेण न वाचिकेन
 पारयामि तावत्कायं देहं स्थानेन ऊर्ध्वस्थानेन मौनेन वागरोधेन ध्यानेन मनोरोधेन आत्मानं स्वकायं व्युत्सृजामि, विशेषे-
 षेणोत्प्रावत्येन त्याज्यरूपतया सुजामि हरामि, नमस्कारपाठं यावच्छब्धितभुजो निरुद्धाक् महष्याने विद्यामीत्यर्थः । परः
 प्राह-कायोत्सर्गो न कार्यो निःप्रयोजनत्वात्, गुरुराह-नैवं, यतः ' काड ' ' परि '

काडस्सर्गमि ठिओ, निरेयकाओ निरुद्धवइपसरो । जाणइ सुहमेगमणो, सुणि देवसियाइ अइयारं ॥ (प्र०)
 परिजाणिकुण य जओ, संमं गुरुजणपयासणेणं तु । सोहेइ अप्पगं सो जम्हा य, जिणेहिंसो भणिओ ॥ (प्र०)

गाथाद्वयमन्यकृतं । कायोत्सर्गं स्थितो निरेजकायो निश्चलकायो निरुद्धवाक्प्रसरो मुनिर्देवमिकाद्यतिचारं एकाग्रमनाः
 सन् सुखं जानाति । परिज्ञाय च मम्यगुरुजनप्रकाशनेन, तुशब्दात्तदादिदृष्टपःकरणेन स आत्मानं दोषयति निर्मलं
 करोति । ततोऽतिचारपरिज्ञानाय कायोत्सर्गः कार्यः, यस्माज्जिनैः कायोत्सर्गो भणितः ॥ १-२ ॥ ततः ' काड '
 काडस्सर्गं सुबलपहदेसियं, जाणिकुण तो धीरा । दिवसाइयारजाणणट्टयाइ, ठायंति उस्सगं ॥ १४९२ ॥

तस्मात् (यतः) कायोत्सर्गं मोक्षपथाऽर्हता देशिवं उक्तं ज्ञात्वा धीरा दिवमातिचारपरिज्ञानार्थाय कायोत्सर्गं विष्ठन्ति
॥ १४९३ ॥ अतिचारान् दर्शयति ' सय '

सयणासणपणपणे, चेइयजइसेज्जकायउच्चारे । समितीभावणगुत्ती, वितहायरणंमि अइयारो ॥१४९३॥
अयनीयं संस्तरकः, आमने पीठादि । अयनामनान्नपानानां वितथाऽऽचरणेऽप्रतिलेख्याप्रमृज्याविधिना चादाने, तथा
चैत्यविषये वितथाऽऽचरणेऽविधिवन्दनेऽचन्दने, वा यतिविषये विनयाद्यकरणे, अय्यायां वसतौ वितथाचरणेऽप्रमार्जनादौ
रुयादियुक्त्या(क्ता)दौ स्थाने वा, कायिकी मूत्रं उच्यते चिद् तयोर्वितथाचरणेऽस्थण्डिलेऽविधिव्युत्सर्जने, तथा समितिपु
वितथाऽऽचरणेऽकरणेऽविधिकरणे वा, एवं भावनासु (द्वादशसु) उक्तासु पञ्चविंशतिषु वा, गुप्तिषु वितथाऽऽचरणेऽकरणा-
दिनाऽतिचारः स्यात् ॥ १४९३ ॥ अथ कायोत्सर्गे चिन्त्यमाह ' गोस '

गोससुहृणंतगई आलोए, देसिए य अइयारे । सवे समाणइत्ता, हियए दोसे ठविज्जाहि ॥१४९४॥

गोसं ग्रभातं, मुखामन्तकं मुखवस्त्रिका, आदिशब्दाच्छेपोपकरणादि । ततः ग्रभातादारभ्य मुखवस्त्रिकादीनामविधिप्रत्यु-
पेक्षणादीन् दैवमिकानतिचारानवलोकयेत् । ततः मर्वातिचारान् ममाप्य बुद्ध्यऽऽलोकनेन समाप्तं नीत्वा दोषान् हृदये स्था-
पयेत् ॥ १४९४ ॥ ' काउं '

काउं हिअए दोसे, जहकम्मं जान ताव पारेइ । ताव सुहुमाणुपाणू, धम्मं सुकं च झाइज्जा ॥१४९५॥

दोषान् यथाक्रमं प्रतिपेवनानुलोम्येन आलोचनानुलोम्येन (च) हृदये कृत्वा स्थापयित्वा यावन्न गुरुः पारयति तावन्न पार-
यति । तत्र प्रतिपेवनानुलोम्यं ये यथासेविताः, आलोचनानुलोम्यं तु पूर्वं लघव आलोच्यन्ते, [एवं ' आलोयणमालुंचणं '
गायामावो दर्शितः] ततो गुरुवः । तावत्क्षमानपानः स्रस्मोच्छ्वासनिःश्वासो धर्मध्यानं शुक्लध्यानं च ध्यायेत् ॥ १४९५ ॥
एवं ' देसि '

देसिय राइय पविखय, चाउम्मासे तहेव वरिसे य । इक्किक्के तिन्नि गमा, नायव्वा पंचसेएसु ॥ १४९६ ॥

दैवसिकं प्रतिक्रमणं, रात्रिकं, पाक्षिकं, चातुर्मासिकं, तथा वार्षिकं प्रतिक्रमणं । एतेषु पञ्चसु एकैकस्मिन् त्रयो गमाः
मामायिरुद्रोच्चाररूपाः सदृशपाठाः, यथा सामायिकं कृत्वा कायोत्सर्गकृतिः, सामायिकं कृत्वा प्रतिक्रमणं, मामायिकं कृत्वा
पुनः कायोत्सर्गकृतिः । इह यस्माद्विवादि तीर्थं दिवमप्रधानं च तस्माद् दैवसिकं प्रतिक्रमणमादाविति ॥ १४९६ ॥
शिव्यः ' आइ '

आइमकाउस्सगं, पडिक्कमणे ताव सामइयं । तो किं करेह वीयं, तइअं च पुणोऽवि उस्सगगे ? ॥ १४९७ ॥

आद्यकायोत्सर्गे सामायिकं कृत्वा प्रतिक्रामन्तः पुनर्द्वितीयं सामायिकं तावत् किं कुरुत ?, ततोऽन्त्यकायोत्सर्गे पुनः
ममाप्तौ किं तृतीयं सामायिकोच्चारं कुरुत ? ॥ १४९७ ॥ गुरुः ' सम '

समभावंमि ठियप्पा, उस्सगं करिय तो पडिक्कमइ । एमेव य समभावे, ठियस्स तइयं तु उस्सगगे ॥ १४९८ ॥

समभावे मध्यस्थभावे स्थितात्मा दिनातिचारज्ञानाय कायोत्सर्गं कृत्वा गुरोरतिचाराच्चिवेद्य तद्वत्प्रापयथितः समतयेव
वतः प्रतिक्रामति । एवमेव समभावे स्थितस्य द्वितीयं, पुनस्तृतीयं सामायिकं कायोत्सर्गेषु स्यात् ॥१४९८॥ अथवा 'सज्ज्ञा'
सज्ज्ञायज्ञापणतवओसहेसु उवएसथुहपयाणेषु । संतगुणकित्तणेषु अ, न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥१४९९॥
स्वाध्यायध्याने तपसि औषधे उपदेशे स्तुतौ प्रदाने च, सर्तां गुणकीर्तनासु च पुनःकरणे पुनरुक्तदोषा न स्युः
॥१४९९॥ एवं 'इच्छामि ठाडं काउस्तर्गं' सूत्रं निर्युक्तौ स्पष्टं । अथ 'मिच्छामि दुक्कडं' सूत्रं स्पृशति 'मिति', 'कत्ति'
मिति मिउमद्वत्ते, छत्ति अदोसाणछायणे होइ । मित्ति य मेराइ ठिओ, दुत्ति दुगुंछामि अप्पाणं ॥१५००॥
कत्ति कडं मे पावं, डत्तिय डेवेमि तं उवसमेणं । एसो मिच्छादुक्कडपयक्खरत्थो समासेणं ॥१५०१॥

गाधे प्राणुक्कार्थे ॥ १५००-१५०१ ॥ अथ 'तस्सुचरीकरणेणं' सूत्राणां सूत्रस्पृशिकनिर्युक्तिः 'खंडि'

खंडियविराहियाणं, मूलगुलाणं सउत्तरगुणाणं । उत्तरकरणं कीरइ, जह सगडरंहंगेहाणं ॥१५०२॥

खण्डितानां देशतो विराधितानां वा सर्वतः मूलगुणानां प्राणातिपातादीनां किम्भूतानां सोत्तरगुणानां, उत्तरगुणाः
पिण्डविशुद्धयाद्यास्तैः सहितानां, उचरकरणं संस्कारः क्रियते, यथा शकटानां भगनानां पुनःसन्धानेनाक्षादिना चोत्तरकरणं,
रथाङ्गानां चक्राणां अरकघटनवीरखण्डादिना, गेहानां समारचनेन संस्कारः स्यात् ॥ १५०२ ॥ 'पावं'
पावं छिंदइ जम्हा, पायच्छित्तं तु भन्नइ तेणं । पाएण वावि चित्तं, विसोहए तेण पच्छित्तं ॥१५०३॥

अथ 'पायच्छित्तकरणेण' यस्मात् पापं छिनत्ति तस्मात् पापच्छित्, प्राकृते पायच्छित्तमुच्यते, प्रायसो वा चित्तं जीवं शोधयतीति प्रायश्चित्तमुच्यते ॥ १५०३ ॥ 'द्वे'

द्वे भावे य दुहा, सोही सहं च इक्षमिहं तु । सवं पावं कर्मं, भामिज्जइ जेण संसारे ॥ १५०४ ॥

'विसोही' त्यादिव्याख्या-विशोधिः शोधिश्रेयार्थी, ततः शोधिनिक्षेपमाह-द्रव्ये भावे च शोधिः स्यात्, द्रव्यशुद्धिर्जलादिना वस्त्रादेः, भावशुद्धिः प्रायश्चित्तेनात्मनः । शल्यं द्रव्यतः शरफलादि, भावतो मायाशल्यादि । एवं एकैकं शोधिशल्यरूपं पदं द्वेधा स्यात् । अथ 'पात्राणं कर्माणां' इत्यादिनिर्युक्तिः, सर्वं कर्म पापमुच्यते येन संसारे भ्राम्यते ॥ १५०४ ॥ 'अत्रत्य ऊमसिएणं' इत्यादिविद्युत्तिः 'उस्सा'

उस्सासं न निरुंभइ, आभिग्गहिओ वि किमुअ चिट्ठा उ ? । सज्जमरणं निरोहे, सुद्धुमुस्सासं तु जयणाए ॥

आभिग्रहिकोऽभिग्रहेणाभिभवकायोत्सर्गकर्ताप्युच्छ्वासं न निरुणद्धि किमुत चेष्टाकायोत्सर्गकारी, स तु नितरां न निरुणद्धि, यतः श्वाभिनरोधे मद्यो मरणं स्यात्, ततो यतनया ब्रह्मोच्छ्वासं कुर्यात् न तूत्कटं, मा भूत् सत्त्वघात इति ॥ १५०५ ॥ 'कास'

कासखुअजंभिए मा हु, सत्थमणिलोऽनिलस्स तिब्बुण्हे । असमाही य निरोहे, मा मसगाई अतो हत्थो ॥

कासधुतजृम्भितेषु अनिलस्तीव्रोष्णो बाह्यस्य सचित्तस्यानिलस्य शुद्धं माऽस्तु, कासादीनां निरोधे त्वसमाधिः स्यात्, उद्घाटितास्ये मद्यकाद्यास्त्वना मा विगन्तु, मा मद्यकाद्याः सश्लेष्मपथनाहताः कासादौ विनश्यन्त्विति । ततः कासधुतादौ

मुखे हस्तो देयः ॥ १५०६ ॥ 'वाय'

वायनिसगुडुोए, जयणासदस्स नेत्रय निरोहो । उडुोए वा हरथो, भमलीमुच्छासु अ निवेसो ॥ १५०७ ॥

वातनिसगुडुोए, जयणासदस्स नेत्रय निरोहो । उडुोए वा हरथो, भमलीमुच्छासु अ निवेसो ॥ १५०७ ॥
वातनिसगुडुोए, जयणासदस्स नेत्रय निरोहो । उडुोए वा हरथो, भमलीमुच्छासु अ निवेसो ॥ १५०७ ॥
अमिमूर्च्छयोरात्मसंयमविराधनारथायै निवेशनं कार्यं । निविद्य च कायोत्सर्गः कार्यः । एवं कायोत्सर्गो न भज्यते । अथ
'मुद्गमेहि अंगे'त्यादि ॥ १५०७ ॥ 'वीरि'

वीरियसंजोगयाए, संचारा सुहुमवायरा देहे । वाहिं रोमंचाई, अंतो खेलाणिलाईया ॥ १५०८ ॥

वीर्यसंयोगतया वीर्यवचया मञ्चाराः सुहमा वादसाथ देहे स्युः । तत्र बहिः रोमाञ्चधाः, अन्तः खेलाञ्चाराणिलसञ्चार-
स्पन्दाधाः स्युः ॥ १५०८ ॥ 'आलो'

आलोअचलं चक्खू, मणुव्व तं दुक्करं थिरं काडं । रुवेहिं तयं खिप्पइ, सभावओ वा सयं चलइ ॥ १५०९ ॥

आलोकी दर्शनं तस्मिन् चलं चलनं चक्षुः सदा स्यात्, मन इव स्थिरं कर्तुं दुःकरं, रूपैस्तचक्षुराक्षिप्यते स्वभावतो
वा स्वयं चलति ॥ १५०९ ॥ 'न कु'

न कुणइ निमेसजुत्तं, तत्थुव्वओगे ण झाण झाइज्जा । एगनिसिं तु पवन्नो, झायइ साहु अणिमिसच्छोवि ॥

निमेषस्य यत्नं अकृतिरूपं कायोत्सर्गं न कुर्यात् । तत्र निमेषत्वे उपयोगेन मा उक्तं (ध्यानं) न ध्यायेत् । एकनिशां

एकरात्रिकीं तु प्रतिमां प्रपन्नः सहः समर्थोऽनिमेपाक्षो व्यायति ॥ १५१० ॥ ' एवमाइह हि ' ति आदिशब्दादाह ' अग ' अगणीओ छिदिज्ज, व वोहियखोभाइ दीहडको वा । आगारेहिं अभगो उस्सगो एवमाइहिं ॥१५११॥

अग्निजतिः, ज्योतिर्वा लगेत्, विद्युद्वा, तदा प्रावरणाय कल्पं लतो न कायोत्सर्गभङ्गः । अत्र नमस्कारमनुकत्वैव कल्पादानं कार्यं, यतः यो यावन्मानः कायोत्सर्ग उक्तः स स्वमानकालादनु नमस्कारे पठिते पार्यते तदा शुद्धः, पूर्णं काले नमस्कारं मिना पारणेऽपि कायोत्सर्गभङ्गः, तेन नमस्कारः समाप्तवेव वाच्यो नान्यथा । तथा छिन्देद्वा ओत्वादिः छिन्दनं वा कुर्यात् । यः पञ्चेन्द्रियो याति तेनार्गलं स्यात्, तदाऽग्रतः सरणे न कायोत्सर्गभङ्गः । बोधिकाः स्तेनाः, आदिशब्दानुपाद्या- स्तेभ्यः क्षोमस्वस्मिन् तथा ' दीहडको वा ' सर्पदृष्टे वात्मनि परस्मिन् वा साथौ अपूर्णकायोत्सर्गमपि नमस्कारं उक्त्वाऽनु- क्त्वा वा पारयतो न दोषः । एवमादिभिराकारैरभग्नः कायोत्सर्गः स्यात् । आकायोत्सर्गं यावत् क्रियन्ते कायोत्सर्गाऽभङ्गाय युक्तिविशेषा इत्याकारा उक्त्वामाद्याः ॥ १५११ ॥ अथ कायोत्सर्गविधिमाह ' ते पु '

ते पुण ससूरिए चिय, पासवणुच्चारकालभूमीओ । पेहिता अत्थमिए ठंतुसगं सए ठाणे ॥१५१२॥

ते पुनः साधयः मद्यर्ष एव काले प्रश्रवणीचारकालभूमीः प्रत्युपेक्ष्य, द्वादश प्रश्रवणभूमीः, वसतिपरिभोगान्तः पद्, पद्- बहिः, एन्मुधारभूमयोऽपि द्वादश, प्रमाणं चागां तिर्यक् जघन्येन हस्तमात्रमधश्चत्वार्यङ्गुलान्यचेतनमुत्कृष्टतस्तु स्थण्डिलं द्वाद- श्योजनमानं, न च तेनाधिकारः, तिस्रस्तु कालभूमयः कालमण्डलाख्याः, यावचैतमन्यं च श्रमणयोगं कुर्युः कालवेलायां

तान् प्रायोऽर्कोस्तमेति, तावदस्त्वमितेऽर्के स्वके स्वके स्थाने एत्य सामायिकं कृत्वा विष्ठन्ति प्रतिक्रमणकायोत्सर्गे ॥१५१२॥
 यो यदा व्यापाररहितः न तदा तदा सामायिकं कृत्वोत्सर्गे विष्ठति । अयं विधिः केनापि हेतुना गुरोर्व्याधाते सत्युक्तः 'जाइ'
 जइ पुण निवाधाए, आवासं तो करिति सबेवि । सद्धाइकहणवाघाययाइ पच्छा गुरू ठंति ॥१५१३॥

यदि पुनर्निर्व्यापानस्तदा सर्वे गुरुणा महाऽऽवश्यकं प्रतिक्रमणं कुर्वन्ति । 'सद्धाइ०' श्राद्धादिकथनाव्याधाते पश्चाद्
 गुरवस्तिष्ठन्ति कायोत्सर्गे ॥ १५१३ ॥ 'सेमा'

सेसा उ जहासति, आपुच्छित्ताण ठंति सद्गणे । सुत्तथसरणहेउं, आयरिए ठियंमि देवसियं ॥१५१४॥

श्रेयास्तु माधयो गुरुमापृच्छय यथाशक्ति स्वस्थाने मामायिकं कृत्वा द्व्यर्थसरणहेतुं कायोत्सर्गे तिष्ठन्ति 'आयरिए
 पुरओ ठिए तस्य मामाइपसुत्तमणुपेहन्ति, गुरुणा सह पच्छा देवसियं दिवसातिवारं चिन्तयति ॥ १५१४ ॥ 'जो हु'

जो हुज्ज उ असमरथो, दालो बुद्धो गिलाण परित्तो । सो विकहाइविरहिओ, झाइजा जा गुरू ठंति ॥१५१५॥

यः माधुः कायोत्सर्गे-स्थातुमसमर्थः स्यात् न कीदृगित्याह-वालदृद्वलानपरितान्ताः श्रान्तो गुरुवैयाधृत्यादिना स
 विक्रयादिरहितः मन् द्व्यर्थं व्ययेत् यावद्गुरवः कायोत्सर्गे विष्ठन्ति ॥ १५१५ ॥ अथ गाथाभिप्रत्यो विधिमाह 'जा दे'
 जा देवसियं दुगुणं, चिंतइ गुरू अहिंडओऽचिंटुं । बहुवावारा इअरे, एगगुणं ताव चिंतंति ॥१५१६॥

गुरुरिडकश्रेयां व्यापाररूपमकुर्वन् दैनसिकं द्विगुणं द्वौ वारौ चिन्तयति । इतरे साधरो बहुव्यापारास्तावदेकगुणं एकवार तावचिन्तयति ॥ १५१६ ॥ ' पञ्च '

पञ्चइयाण च चिट्टं, नाऊण गुरू वहुं बहुविहीअं । कालेण तदुच्चिएणं, पारेई थोवचिट्टोऽवि (॥५०१॥)

अत्रलितानां वा चेष्टां व्यापार गुरुर्वह्नी बहुविधिकां ज्ञात्वा स्तोत्रचेष्टोऽपि तदुचितेन कालेन कायोत्मगं पारयति । १ । 'नमो' नमोकारचउवीसगकिङ्कम्ममालोअणं पडिकमणं । किङ्कम्ममदुरालोइअ, दुप्पडिकंते य उस्सग्गो ॥ १५१७ ॥

कायोत्मगपारणे 'नमो अरिहंताणं'ति नमस्कार उक्त्या चतुर्विंशतिस्त्वं पठित्वा ततो गुरुं वंदित्वा समा संडासयं पडिलेहित्वा उवसिन्ति, ततो मुहणंतगं पडिलेहित्य मसीसोऽरियं कायं पमज्जति, पमज्जित्वा परेणं विणएणं तिगरणसुद्धं कृत्तिकम्मं वन्दनकं ददति । उक्तं च 'आलोयणरागरणामंफुच्छणपूयणाए मज्जाए । अत्राहे य गुरूण, णिणओ मूलं च वंदणमं' । १ । वंदित्वा उत्थाय उभयकरगहियओहरणा अद्दरणयकाया स्मृतपूर्वदोषान् रत्ताधिकं संयत्तमापया यथा गुरवः शृण्वन्ति तथा पवट्टमाणसं-वेगा मायामयविष्पमुक्का अप्पणो विसुद्धिनिमित्तमालोएन्ति । यथात्मना ज्ञातं तथा गुरुरपि ज्ञाप्यः । एवमालोच्य गुरुदत्त-प्रायश्चित्ताः नामायिकपूर्वं मममाने स्थित्वा मम्यगुपयुक्ताः पदं पदेन प्रतिक्रमणं कर्षन्ति । ततः धामणानिमित्तं प्रतिक्रमण-निवेदनार्थं कृत्तिकम्मं कृत्वाऽऽचार्यादीन् श्रामयन्ति । उक्तं च 'आयरियउवज्जाए, सीसे साहंमिए कुलगणे य । जे मे केऽवि कमाया, मवे विनिहेण त्वामेमि ॥ १ ॥ मवस्स तमणसंघस्स, मगज्जो अज्जलि करिय सीसे । सबं त्वमानइत्ता, खमामि मवस्स

श्रयंसि ॥ २ ॥ मयस्य जीरागिन्म, मात्रो घम्मनिदियनियचिगो । गवं त्रमापइणा, त्रमामि मयस्य अदयंसि ॥ ३ ॥
 प्राचार्योपाध्यायान्, शिष्यान्, माधर्मिकान्, कृत्वं एतानापरिगन्तानं, गच्छं बह्वाचार्यमन्तानं गच्छश्रित्य ये मया कथापाः कृताः,
 मर्याद्विशिष्येन मनत्रादिना धामगामि । 'मयस्य०' श्रीपंडितलि हस्तयोजनं कृत्वा मर्यास्य श्रमणमहस्य भगवतः सर्वोभा-
 ज्ञानो धामपितराऽऽश्मपि नव्य मर्यास्य शिष्यां ददतो धेयादृश्यं कारयतः धमे मयस्य महे । 'मयस्य०' मर्यास्य जीवराशेः सर्व
 मनुं पर्वे निद्विननित्रनिनः मन् धमपितराऽऽश्मपि मर्यास्य तस्य धमे तत्कृतदीपं महे, क्रोधं नान्ति प्रापये इत्यादि । 'दुरालो-
 क्यपुत्रिद्विने य हाउम्मगे'नि निस्सुर्यादिना मय्यगालोचितं न स्यादतः पुनः कृतसामापिकाश्चास्त्रिविशुद्धार्थं कायोत्तर्ग
 इतः । तथा पुनिद्वयुष्पादिपट्टा काप्यादूर्गे गाथा दृश्यते ' इति य इन्ति चरित्ते दंसणनाणे य एक्कमेको य । सुयगित्तदेव-
 पाए पुरत्रने पंगमंगनया '।१। चारियत्रोषये द्वी उघोतकरो स्तः, दर्शनज्ञानयोरेकैक उघोतकरः स्यात् । श्रुतज्ञेयदेवतयोः
 सुनेल्लो पञ्चमत्तलं नमस्कारो मण्यः, परं उज्जाद्वार्थः सिद्धान्ते मया न ज्ञातोऽस्ति, स्तुतिशब्दो देव्या दुर्घट इति
 ॥ १५१७ ॥ ' एम '

एत चरित्तुस्सगो, दंसणसुद्धीइ तइयओ होइ । सुयनाणस्स चउरयो, सिद्धाण थुई अकिइकम्मं ॥ १५१८ ॥

एत चरित्तुस्सगो, दंसणसुद्धीइ तइयओ होइ । सुयनाणस्स चउरयो, सिद्धाण थुई अकिइकम्मं ॥ १५१८ ॥

१ दीनिहाहागनेरममगदयं दृश्यते ।

कृतिकर्म ददति । तत्र द्वितीयोत्सर्गे पञ्चाशदुच्छ्वासकायोत्सर्गं कृत्वा नमस्कारेण पारयित्वा पठित्वा दर्शनविशुद्धौ कायोत्सर्गं चिकीर्षवः (पुनरिदं सूत्रम्) पठन्ति ॥ १५१८ ॥

सव्वलोए अरिहंतचेइयाणं करेमि काउस्सगं वंदणवत्तियाए पूअणवत्तियाए सक्कारवत्तियाए
सम्माणवत्तियाए बोहिलाभवत्तियाए निरुवसगवत्तियाए सद्धाए मेहाए धिइए धारणाए अणुप्पे-
हाए वड्डमाणीए ठामिं काउस्सगं (सूत्रम्) ॥

लोक्यते ज्ञानिभिरिति लोकः, सर्वस्मिन् लोके चित्तैकाग्र्यकृत्यं, अर्हतां प्रातिहार्यादिपूजायुजां जिनानां चैत्यान्यहर्षेत्यानि ।
तेषां सन्त्रन्धनं कायोत्सर्गं कायस्योत्सर्गं कृताकारस्य स्थानमौनव्यानैरन्यक्रियोज्जनं करोमीत्यात्मनोपक्र(त्माऽभ्युपग)मज्ञप्तये ।
किमर्थमित्याह—चन्दनप्रत्ययं त्रिधा शुद्ध्या नत्यर्थं तत्फलं कायोत्सर्गादस्त्वित्यर्थः, एवं पूजनप्रत्ययं गन्धमालाद्यर्चाफलार्थं ।
सत्कारो बलभूषादिभिरर्चनं तत्प्रत्ययं । साधूनां द्रव्यस्त्वानधिकाराद्भावपूलेवोक्ता । सन्मानः स्तुत्यादिभिर्गुणोन्नतिकृतिः
मनःप्रीतिविशेषो वा तत्प्रत्ययं तन्निमित्तं, बोधिलाभः प्रेत्य धर्मावाप्तिरुच्यते तन्निमित्तं, निरुपसर्गो मोक्षस्तप्रत्ययं, श्रद्धया,
मेघया मर्यादापटुतया, धृत्या मनस्तुष्ट्या न तु रागाद्याकुलतया, धारणयाऽर्हद्गुणादिस्मृत्याऽनुप्रेक्षया गुणानां पुनःपुनरवि-
च्युत्या, वर्द्धमानयेति श्रद्धादिषु मर्वासु योज्यं यथा वर्द्धमानया श्रद्धयेत्यादि, एवं कायोत्सर्गे तिष्ठामि । प्राक् ' करेमि काउ-
स्सगमि'त्युक्तं, ' तत्र वर्द्धमानसामीप्ये वर्द्धमानवद्वा' इति करिष्यामीत्यर्थः । अत्र तु ' तिष्ठामि कायोत्सर्गं कुर्वे इत्यर्थः । शेषं

प्रागन् । तत्र पञ्चविंशत्युच्छ्वासैरुच्योक्तं पर्यात्वा नमस्कारेण पारयित्वा श्रुतज्ञानदृष्टौ अतीचारशुद्धौ च श्रुतज्ञानस्य स्तुतिं तत्ररूपरुनमस्कारपूर्वं परया भक्त्या पठन्ति—

पुष्करवरदीपदेहे, धायइसंडे य जंबुदीपे य । भरहेरवयविदेहे, धम्माइगरे नमंसासि ॥१॥ तम-
 तिमिरपडलविद्धंसणस्स सुराणनरिंदमहिअस्स । सीमाधरस्स वंदे, पप्फोडियमोहजालस्स ॥ २ ॥
 जाईजराभरणसोगपणासणस्स, कड्ढाणपुम्बलविसालसुहावहस्स । को देवदानववरिंदगणच्चिअस्स,
 धम्मस्स सारसुवलम्भ करे पमायं ? ॥ ३ ॥ सिद्धे भो ! पयओ णसो जिणसए नंदी सया संजमे,
 देवंनागसुवण्णाकिण्णरगणसव्भूअभावाच्चिण्ण । लोगो जत्थ पइट्ठिओ जगमिणं तेल्लुक्कमचासुरं, धम्मो
 यदुउ सासओ विजयओ धम्मुत्तरं वदुउ ॥ ४ ॥ सुअस्स भगवओ करेमि काउस्सगं वंदणं
 अन्नत्थं । (सूत्रम्)

पुष्कराण्यञ्जानि तैरिरो द्वीपः पुष्करवर्दीपस्तस्यादं मानुषोत्तराचलावर्गभागे । धातकीयुतानि खण्डानि वनानि यत्र
 तस्मिन् धातकीखण्डद्वीपे, जम्बूद्वीपे, पुष्करादीनि शाश्वतानि रत्नमयान्येव ज्ञेयानि । एषु स्थानेषु पञ्चसु
 भयैरत्नमहाचिदेहेषु श्रुतधर्मस्यादिकरान् जिनाद्यमस्यामि ॥ १ ॥ एवं श्रुतधर्मतीर्थरुस्तुतिमुखत्वाऽथ श्रुतधम्मं स्तौति ।

'तमो' गाहा-तमः पापं तदेव तिमिरं तमस्तिमिरं तस्य पटलं तस्य चिच्छंसकं, अज्ञानहीनस्यैवात्र प्रवृत्तेः, आगमस्य सुरे-
 र्महिम्नः क्रियमाणत्वात् सुरगणनरेन्द्रमहितं, सीमां मर्यादां धरतीति सीमाघरः संयमस्तं वन्देऽत्र द्वितीयायां पृष्ठी, आग-
 मवतां सदा मर्यादावत्त्वात् । प्रस्फोटितं मोहजालं येन, आगमे सति विवेकिनो मोहजालविलयात् ॥ २ ॥ 'जाह्' ।
 जन्जरामरणशोकप्रणाशकस्य, कल्याणं अरोगं पुष्कलं पूर्णं विद्यालं सुखं आवहति प्रापयतीति कल्याणपुष्कलविद्या-
 लसुखावहस्तस्य, देवदानवनेन्द्रगणाञ्चितस्य धर्मस्य सारं तत्त्वं उपलभ्य कः प्रमादं कुर्यात् ? कर्तुमशुक्त इत्यर्थः ।
 ततः सुरगणनरेन्द्रमहितमित्युक्तेऽपि देवदानवनेन्द्रगणाञ्चितस्येति पदं निगमनत्वात् स्तुतित्वाददुष्टं ॥ ३ ॥ 'सिद्धे' ।
 भो इत्याह्वाने हे सिद्धाः ! यद्वा हे ज्ञानिनः ! सिद्धे प्रसिद्धे अहं प्रयतः प्रकर्षेण यत्नवानऽस्मि, जिनमताय मम नमोऽ-
 स्तु, संयमे नदिष्टीद्विरस्तु, किम्भूते संयमे ? देवनागसुपर्णकुमारकिन्नरगणैः मद्भूतभावात् सत्यभावादर्चिते, संयमवतां
 सुरपूज्यत्वात् । यत्र जिनमते लोको ज्ञानं प्रतिष्ठितः, जगत इदं स्थावरत्रमरूपं, तथा त्रैलोक्यं मर्त्यासुरं द्वन्द्वे सति प्राकृत-
 त्वात् सुरशब्दलोपः । यत्र प्रतिष्ठितः प्ररूपितः स श्रुतरूपो धर्मो वर्द्धतां, शाश्वतोऽर्थतया नित्यो विजयतां कुवादात्, वर्द्धयतु
 धर्मोत्तरं चास्त्रिधर्मं ॥ ४ ॥ धर्मस्य वृद्धारूपानं मोक्षार्थिनाऽन्वहं ज्ञानवृद्धिः कार्येत्यर्थः । श्रुतस्य भगवतो माहात्म्यवतः
 करोमि कार्यात्सर्गं, वन्दनादि अर्हद्वत् श्रुतस्याऽपि ज्ञेयं । पञ्चविंशत्सुच्छासैः पारयित्वा शुद्धातीचारा मंगलाय चरणदर्शनश्रुत-
 दर्शकानां सिद्धानां स्तुतिमाहुः—

सिद्धानां बुद्धानां, पारगयाणं परंपरगयाणं । लोअग्गसुवगयाणं, नमो सया सबसिद्धाणं ॥१॥

जो देवाणत्रि देवो, जं देवा पंजली नमंसंति । तं देवदेवमहिअं, सिरसा वंदे महावीरं ॥२॥ इक्को-
 ऽवि नमुक्कारो, जिणवरवसहस्स वद्धमाणस्स । संसारसागराओ, तोरेइ नरं व नारिं वा ॥३॥ उज्जि-
 तसेलसिहरे, दिक्खानाणं निसीहिआ जस्स । तं धम्मचक्कवट्ठिं, अरिट्टुनेमिं नमंसासि ॥४॥ चत्तारि
 अट्टुदस दोय, वंदिआ जिणत्रा चउव्वीसं । परमट्टुनिट्ठिअट्टा, सिद्धा सिद्धिं मम दिसंतु ॥५॥ (सूत्रम्)

सिद्धेभ्यः प्रसिद्धेभ्यः, विद्यामिद्धादयोऽपि सिद्धा उच्यन्तेऽत आह बुद्धेभ्यो ज्ञातविश्वेभ्यः, बौद्धानां ज्ञानित्वेऽपि तीर्थव्यु-
 च्छित्स्यां संमारेऽयताराभ्युपगमादाह-संसारस्य कार्याणां च पारं गतेभ्यः, दर्शनज्ञानचारित्ररत्नत्रयपरम्परया यथाकर्मभक्षय-
 क्रमेण वा मिद्धिं गतेभ्यः परोक्तस्य जगत्पविनाम्नोऽनादिसिद्धस्यैवाभावात्, तथा सर्वत्र सिद्धानामभावज्ञप्त्यै लोकव्यापित्वा-
 भावज्ञप्त्यै चाह-लोकाग्रमुपगतेभ्यः, नमः गत्वा सर्वसिद्धेभ्यः, सितं वदं कर्मार्थ्यासित(ध्यात)मेभिरिति सिद्धाः । नन्वाद्यसमयवत्
 सिद्धानां पथादपि गतिः कथं न स्यात् ? उच्यते, चक्रप्रमिन्यायेनैकमय एव स्यादिति । सर्वशब्दोऽनेकसिद्धमेदृशप्त्यै ॥ १ ॥
 अयामत्रोपकारित्वात् श्रीवीरस्तुतिमाह-'जो' यो देवानां देवः स्तुरयः, यं देवाः प्राञ्जलयो योजिताञ्जलयो रचितकस्पुटाः
 नमस्यन्ति, तं देवैः सुरासुरैर्महितं, शिरसा इत्यादत्तस्यै महावीरं वन्दे । एवं श्रीवीरस्य देवस्य स्तुत्यनम्यार्च्यत्वं उक्तं
 ॥ २ ॥ एवं स्तुतिं कृत्वा स्तुतेः फलमाह-'इक्को' तीव्रमर्चयैकोऽपि नमस्कारः संसारसागरान्नरं नारीं वा तारयति, अयं
 भावः-सम्यग्दृष्टो नमस्कारस्तथाध्यानशुद्धिर्हेतुः स्यात् यथा केवलं लभते अन्यथा चारित्राद्वैफल्यप्तेः ॥ ३ ॥ एतास्तिस्त्रः

स्तुतयो नियमेनोच्यन्ते । केचिदन्या अपि पठन्ति । न च तत्र नियमः । ततः संडामकौ प्रमृज्योपविशन्ति मुखयोति प्रति-
लिख्य देहं प्रमाज्यं बन्दनं ददति । किमर्थमित्याह—‘सुक’

सुकयं आणसिं पिव, लोगे कांऊण सुकयकिइकम्मं । वडुंतिया थुईओ, गुरुथुइगहणे कए तिन्नि ॥१५१९॥

यथा राज्ञो नरा आदेशे जाते नत्वादिष्टं कुर्युः, कृत्वा नत्वा च विव्रसि कुर्युः, एवमत्र लोके सुष्ठु कृतामाह्नसिमिव गुर्वा-
देशाद्बन्दनपूर्वं चारित्र्यादिविशेषि कृत्वा पुनः सुष्ठु कृतकर्मणः सन्तो गुरोर्निवेदयन्ति—भगवं कयं तं पेमणं आयविसोहि-
कारणं ति, बन्दनं दत्त्वोत्कटिका रचिताञ्जलयस्तिष्ठन्ति, वृत्तौ चूर्णौ तु सीसे अंजलि काऊण भणंति, गुरोः स्तुतिग्रहणे
आद्यन्तुतिकथने जाते सति विनयार्थं पश्चाद्बद्धमानवर्णादिभिस्तिस्त्रः स्तुतीर्भणन्ति । ततः प्रादोपिककालं लान्ति । एवं देव-
सिकं गतं ॥ १५१९ ॥ रात्रिके तु आदौ सामायिकं कर्पित्वा चास्त्रिशुद्धये पञ्चविंशत्युच्छ्वासकायोत्सर्गं कृत्वा नमस्कारेण
पारयित्वा दर्शनशुद्धये चतुर्विंशतिस्त्वं पठित्वा पञ्चविंशत्युच्छ्वासकायोत्सर्गं च कृत्वा नमस्कारेण पारयित्वा श्रुतज्ञानशुद्धये
श्रुतज्ञानस्त्वं कर्पित्वा तच्छुद्धये कायोत्सर्गं कुर्युः । तत्र प्रादोपिकं स्तुतिकथनाद्यं अधिकृतकायोत्सर्गपर्यन्तं अतिचारं ध्याय-
न्ति । ननु रात्रौ आद्य एव कायोत्सर्गेऽतिचारं किं न व्यायन्ति ? उच्यते ‘निदा’

निदामत्तो न सरइ, अइयारं मा य घट्टणंऽणोऽन्नं । किइअकरणदोसावा, गोसाई तिन्नि उस्सग्गा ॥१५२०॥

वन्दने तमसि श्रन्योन्यं माधूनां घट्टनं माऽस्तु, मन्दश्रद्धानां कृतिकर्म्मार्कुरणदोषाच्च, गोसे प्रातरादौ त्रय उत्सर्गाः कार्याः ॥ १५२० ॥ ' एतय '

एतथ पढमो चरित्ते, दंसणसुद्धीए वीयओ होइ । सुयनाणस्स य तत्तिओ, नत्रं चित्तंति तत्थ इमं ॥ १५२१ ॥

मामायिकपूर्वं प्रथमः कायोत्मर्गधारित्रि, द्वितीयो दर्शनशुद्धौ, तृतीयः श्रुतज्ञाने स्यान्नवरं किन्तु तत्रेभं रात्र्यतीचारं चिन्तयति ॥ १५२१ ॥ नमस्कारेण पारयित्वा सिद्धानां स्तुतिं कृत्वा प्राग्विधिना वन्दित्वाऽऽलोचयन्तीत्यादि सन्ध्यात्रयं यात्रचतुतीयपन्दनादनुयायाचार्यादीन् क्षमयित्वा सामायिकादिपूर्वं चरमे उत्सर्गे चिन्तयन्ति ' कंमि निओगे निउत्ता वयं गुरुहं ? तो तारिसं वं पवजामो जारिसेण तस्म ह्वाणी न भवइ ' । नियोगो धैयादृश्यपठनाद्यादेऽद्य; ततस्तत्तपः कार्यं येन गुमांदेगृह्णानिनं स्यात् । ततः किं तपोऽद्य करिष्वे इति चिन्तयति । अत्र गाथे ' तइ ' ' अह '

तइप् निसाद्वयारं, चित्तइ चरमंसि किं तत्र काहं ? । छम्मासा एगदिणाइहाणि, जा पोरिसि नमो वा १५२२
अहमवि मे खामेमी तुब्भेहिं समं अहं च वंदामि । आयरियसंतियं नित्यारगा उ गुरुणो अ वयणाइं १५२३

वृत्तीचे निग्रातीचारं चिन्तयति । चरिमे कायोत्मर्गे चिन्तयति किं तपः करिष्वे ? तत्र पण्मासाद्यं एकदिनान्तं तपश्चिन्तयति यथा-पण्मासतपः कुरे, न शक्नोमि, ततः एकाहोनें, तथाप्यगृक्तः, ततः ५-४-३-२-१ मासा एकाहो-नाधिन्त्याः । ततोऽर्द्धमासो याद्यत्तुर्थं चिन्त्यं । तत आचाम्लं एकस्थानं यावन्नमस्कारमहितं वा । एवं यत्तपोऽगृठः कर्तुं

क्षमस्तत् हृदये धरति । पच्छा वंदिता गुरुसक्खियं पवञ्जति । सव्वे नमोक्कारइत्ता समगं उट्ठेति वोसिरावेति निसीयंति य, एवं पोरिसिमाइसु विभामा । ततस्तिस्सः स्तुतीः प्राग्गत् । परमल्पस्वरं वदन्ति यथा गृहकोकिलादिसत्त्वा न जाग्रति । ततो देवे वंदंति । ततो बहुवेलं संदिमाविति । ततो मुहणंतगं पडिलेहित्ता रयहरणं पडिलेहिंति । पुणो उवहिं संदिसाविति पडिलेहिंति य । तओ वमहिं पडिलेहिय कालं निवेएन्ति । अन्ये आहुः स्तुतेरसु कालप्रवेदना, एवं च पडिकमणकालं तुलेंति, जहा पडिकंतगं थुइअवसाणे चैव पडिलेहणवेला भवइ ॥ १५२२-२३ ॥ गतं रात्रिकं इदाणि पक्खियं, जाहे देवसियं पडिकंता भवन्ति निवट्टगपडिकमणेणं ताहे गुरु निविसंति, तओ साह वंदित्ता भणन्ति-‘ इच्छामि खमासमणो पक्खियं खामणगं ’ति । एत्थ पढमं खामणसुत्तं ‘ इच्छामि ’

इच्छामि खमासमणो ! उवट्ठिओमि अब्भितरपक्खियं खामेउं, पन्नरसण्हं दिवसाणं पन्नरसण्हं राईणं जं किंचि अपत्तियं परपत्तियं भत्ते पाणे विणए वेयावच्चे आलावे संलावे उच्चासणे समासणे अंतरभासाए उवरिभासाए जं किंचि मज्झ विणयपरिहीणं सुहुमं वा बायरं वा तुब्भे जाणह अहं न याणामि तस्स मिच्छामि दुक्कडं (सूत्रम्)

हे क्षमाश्रमण ! श्राम्यतीति श्रमणः क्षमादिदशविधधर्मप्रधानः श्रमणः क्षमाश्रमणस्तस्याह्वानं, ओकारान्तत्वं प्राकृतत्वात्, अहं इच्छामि क्षमयितुं, न केवलं इच्छामि किन्तु अभ्युत्थितोऽस्मि आरब्धोऽस्मि । पक्षाम्यन्तरभवमतीचारं

पादिकं क्षमयितुं । 'पञ्चमण्डं' पञ्चदशानां दिवसानां पञ्चदशानां रात्रीणां अम्यन्तरे इति शेषः । इह तिथयः
 पञ्चदशैव स्युः । तिथ्यर्द्धं पूर्वं दिनः पाश्चात्यं तु रात्रिः । एवं चतुर्मासके चतुर्णां मासानां अष्टानां पक्षाणां विश-
 त्युत्तरश्रुतदिनरात्रीणां अभ्यन्तरे इति, सावत्सरे तु द्वादशानां मासानां चतुर्विंशतिपक्षाणां पथधिकत्रिंशतरात्रिदिनानां मध्ये
 इति शेषः । अत्र रात्रिशब्दस्यादानं रात्री प्रतिक्रमणकृतेः अन्यथा दिनस्यैव प्राधान्यं । तत्र त्रिंशत्तिथिभिर्मास इत्यादि ।
 वार्षिकेऽधिकमासो मामनामादियुक्त्या मध्य एवान्तर्भूतस्तेन ३६० तिथयः । अधिकमामक्षेपे तु ३९० तिथयः स्युः । परं
 मासस्याभिन्नत्वात्तिथयोऽव्यधिकमासस्याभिन्ना एव विवक्षिताः, तेन व्यवहाराद् द्वादश मासा उच्यन्ते । व्यवहारोऽपि
 मान्यः यतो व्यवहारादेव वन्दनादिव्यवहारोऽस्ति, अन्यथा शिष्योऽपि मुक्तौ गुरुरपि दुर्गतौ गच्छन् श्रूयते । 'जं किञ्चि,
 यत्किञ्चित्सामान्यतोऽशेषं वा 'अपत्तियं'ति प्राकृतत्वादप्रीतिकं अप्रीतिमात्रकं 'परपत्तियं' प्रकृतमप्रीतिकं परप्रत्ययं वा परहे-
 तुकं उपलक्षणादात्मप्रत्ययं वा भवद्विषये मम जातं, भवतां वा मया जनितं इति शेषः, तस्य मिथ्या मे दुष्कृतं इति सम्यन्धः ।
 तथा भक्ते भोजने पाने विनयेऽभ्युत्थानादिरूपे, वैयाचर्ये औपघपथदानादिनोपष्टम्भकरणरूपे, आलापे संकृज्जल्पे, संलापे
 मिथःकथायां, उच्चासने समासने च, अन्तरभाषायां पूज्यस्य वदतोऽन्तरे वचने, एवं गुरुवाक्यानन्तरमेव तस्यैवार्थस्य भाषणं
 उपरिभाषायां, यत्किञ्चित्समस्तं सामान्यतो वा, मम विनये परिहीणं शिक्षारहितत्वं जातं दक्षमं वा वादरं वा यूयं जानीथ यत्कि-
 ञ्चिदहं पुनर्न जानामि मूढत्वात्तस्य दोषस्य मिथ्यादुःकृतं, इमं दोषं त्यजामीत्यर्थः । अत्र गुरुवाक् 'अहमवि त्वामेमि तुम्भे'
 अहमपि युष्मान् क्षमयामि एवं क्षामणानि कृत्वा जघन्येन त्रीन् उत्कृष्टं सर्वान् क्षमयेत् । ततो गुरुरुत्थायोर्ध्वस्थ एव क्षमयति ।

साधवोऽपि सर्वे यथाक्रमं नतशीर्षां वदन्ति 'दैवसिकं प्रतिक्रान्तं पाथिकं क्षमयामः पन्नरसण्हं दिवसाणं इत्यादि' एवं शेषा अपि यथारत्नाधिकं क्षमयन्ति तवो वन्दित्वा भणन्ति दैवसिकं प्रतिक्रान्तं पाथिकं प्रतिक्रमयत । ततो गुरुस्त्वत्सन्दिष्टो चा पाथिक-प्रतिक्रमणं कर्पति । सेसा जहासत्ति काउस्सगसंठिया धम्मज्झाणोवगया सुणन्ति । इहाद्यान्त्यार्हत्साधुभिः पाथिकादिषु विशेषेण प्रतिक्रन्त्वयं, यथा-पृथ्वीपुरे जितारिसुप्रियाभूर्नन्दनः सुतोऽभूद्राहा माऽस्य रोगो भावीत्यनागतचिकित्सायै वैधानूचे । तेज्वे-कोऽवग् मदौषधं सन्तं रोगं हन्ति नीरोगं तु हन्ति । द्वितीयोऽवग् मदगदं रोगं हन्ति नीरोगे तु साम्यकृत् । तृतीयो मदौषधं रोगं निर्मूलं हन्ति नीरुजस्तु बलवर्णरूपादि बर्द्धयेत्वस्तेन सुतथिकित्तिस्तः । एवमिदमावश्यकं सत्पापं हन्ति, अपापस्य तु गुणकृत्, एवमावश्यकयुक्तिः । अथ पाथिकचूर्णिः-इह किर साहुणो कयसयलवेयालियकरणिजा सुरत्थमणवेलाए सामा-इयाइसुत्तं कटित्ता दिवसाइयारचित्तणत्थं काउस्सगं करन्ति, तत्थ य गोसमुहणंतगाइयं अहिगयचेट्टाकाउस्सगगपज्जवसाणं दिव-साइयं चिन्तन्ति । नमोकारेण पारित्ता चउवीसत्थयं पढन्ति । तओ संडासगे पडिलेहिचा उक्कडुयनिविट्ठा ससीसोवरियं कायं पमज्जन्ति । तओ परेण विणएण तिगरणविसुद्धं किइक्कम्मं करेन्ति एवं वंदित्ता उत्थाय उभयकरगहियरओहरणा अद्दाव-णयकाया पुवपरिचित्तिए दोसे जहारायणियाए संजयभासाए जहा गुरु सुणंति तथा पवट्टुमाणसंवेगा मायामयविप्यमुक्का (अप्पणो विसुद्धिनिमित्तं) आलोएन्ति, जइ नत्थि अइयारो ताहे सीसेण संदिसहत्ति भणिए गुरुहि पडिकमहत्ति भणि-यव्वं । अह अइयारो तो पाथच्छित्तं पुरिमड्ढाई दिति । गुरुदिन्नपडिवन्नपायच्छित्ता विहिणा निसीइत्ता समभावट्टिया सम्म-सुवउत्ता अणवत्थपसंगभीया पए पए संवेगभावज्जमाणा दंसमसगाइ देहे अगणेमाणा पयंपएण सामाइयमाइयं पडिकमणसुत्तं

कङ्कति जा तस्स धम्मस्सत्ति पदं, तओ उद्धट्ठिया अब्भुट्ठिओमि (आराहणाए इच्चाइयं जाव वन्दामि) जिणे चउवीसंति भणित्ता गुरु निविसन्ति । तओ साहू वंदित्ता भणन्ति ' इच्छामि खमासमणो उवट्ठिओमि अब्भिभतरपक्खियं खामेडं ' गुरु भणइ ' अहमवि खामेमि तुब्भेत्ति ' ताहे माहू मणंति ' पन्नरसण्हं दिव० ' एवं जहण्णेण तिन्नि वा पंच चा, चउमासिए संबच्छरिएसुं सत्त, उक्कोसेणं तिसु ठाणेषु मवेत्ति खामिज्जन्ति । एयं तु संबुद्धाखामणं रायणियस्स भणियं । संबुद्धो वृद्धस्तस्य स्वयमेव लघुः क्षमयतीत्यर्थः । तओ कयकिइक्कमा उद्धट्ठिया पत्तेयखामणं करेत्ति । तत्थ गुरु अन्नो वा जेद्धो पदमं उट्टेऊण कणिट्ठं भणइ ' अमुगनामधेया अब्भिभतरपक्खियं खामेमो पन्नरसण्हं दिव० ' । इमोवि भूनिहिय-जाणुसिरो कयंजली भणइ ' भगवं अहमवि खामेमि तुब्भे पन्नरसण्हं० ' । किं गुरु उट्ठित्ता खामेइ ? उच्यते मध्वजइजाणावणत्थं जहा एस महप्पा सुत्तुमहंकारं जहा दवओ अब्भुट्ठिओ खामेइ, एवं भावओवि समुट्ठिओ खामेइ । किं च जे गुरुममीवाओ उत्तमतमा जच्चाइएहिं मा ते चित्तिजा एम नीयतरो अम्हे उत्तमतमत्ति काउं नयसिरो खामेइत्ति, एवं सेसावि । ताहे सवे कयकिइक्कमा भणन्ति देवसियं आलोएउं पडिक्कता पक्खियं पडिक्कमामो ? गुरु भणइ-सम्मं पडिक्कमहत्ति ।

अथ पाक्षिकध्वजं ' तित्थंकरे '

तित्थंकरे अ तित्थे, अत्तित्थसिद्धे अ तित्थसिद्धे य । सिद्धे जिणे रिसी, महरिसी य नाणं च वंदामि ॥ १ ॥ जे अ इमं गुणरयणसायरमविराहिऊण तिण्णसंसारा । ते मंगलं करित्ता, अहमवि

आराहणाभिमुहो ॥ २ ॥

तीर्थकरान्, तीर्थे इति गणधरसंघौ, तथाऽतीर्थसिद्धांश्च मरुदेव्यादीन्, तीर्थस्थापनायाः प्राक् सिद्धान्, तीर्थे सिद्धान्
तीर्थे उत्पन्ने सति सिद्धान्, अन्यांश्चाऽप्यनेकभेदान् सिद्धांश्च, जिनान् सदेहकैवलिनः, ऋषीन् जिनकल्पिकस्थविरकल्पिकादीन्
सामान्यान्, महर्षीन् लब्धिप्राप्तान्, ज्ञानमिति पञ्चज्ञानानि, चशब्दाद्दर्शनचारित्रे च वन्दे, चशब्दः समुच्चये ॥१॥ तथा 'जे अ' ये
च एवार्थे, इमं रह्यमाणं, गुणाः साधुगुणास्त एर रत्नानि सर्वोत्तमगुणा इत्यर्थस्तेषां प्राचुर्यत् सागरमिदं सागरं अविरोध्य
तीर्णसंसारा जाताः तान् मङ्गलं कृत्वा शुभमनोगीःकायगोचरमानीयाहमपि भवोत्तारायाराधनाभिमुखोऽस्मि ॥२॥ तथा 'मम'
मम मंगलमरिहता, सिद्धा साहू सुयं च धम्मो अ । खंती गुत्ती मुत्ती, अज्जवया मद्दवं चव ॥ ३ ॥

अर्हदाद्याः, धर्मधारित्रधर्मः अर्हिमादीनि च मङ्गलं कुर्युः । गुप्तिः संलीनता, मुक्तिर्निर्लोभताऽऽर्जवता निर्मापिता । अर्ह-
दादीनां पूर्वगाथोक्तावपि प्राक् श्रणामायात्र तु मङ्गलाधिकारे भणनान्न दोषः ॥ ३ ॥ अथाराधनायै महाव्रतानि वक्तुमना
आह ' लोमं '

लोगंमि संजया जं, करिति परमरिसिदेसिअमुआरं । अहमवि उवाट्टिओ तं महवयउच्चारणं काउं ॥४॥

लोके तिर्यग्लोके संयत्ता ऋपयो थां परमर्षिभिर्गणधरादिभिर्दिष्टां उक्तां उदारं भव्यां महाव्रतोच्चारणां सामान्यत उभय-
सन्ध्यं विश्लेषतः पश्चान्वादिषु कुर्वन्ति, अहमपि ता कर्तुं उपस्थिताः आहतः ॥ ४ ॥ ' से किं '

से किं तं महवयउच्चारणा ? महवयउच्चारणा पंचविहा पणत्ता राइभोअणवेरमणछट्टा,
 तंजहा-सवीओ पाणाइवायाओ वेरमणं १ सवाओ मुसावायाओ वेरमणं २ सवाओ अदिन्ना-
 दाणाओ वेरमणं ३ सवाओ मेहुणाओ वेरमणं ४ सवाओ परिग्हाओ वेरमणं ५ सवाओ राइ-
 भोअणाओ वेरमणं ६ ।

तत्थ खलु पढमे भंते ! महवप पाणाइवायाओ वेरमणं, सबं भंते ! पाणाइवायं पच्चक्खामि,
 से सुहुमं वा वायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणे अइवाएज्जा नेवनेहिं पाणे अइवायाविज्जा
 पाणे अइवायंते वि अन्नं न समणुजाणामि जावजीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न
 करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि, तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि
 अप्पाणं वोसिरामि । से पाणाइवाए चउबिहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ,
 द्वओणं पाणाइवाए छसु जीवन्निकाएसु, खित्तओणं पाणाइवाए सबलोए, कालओणं पाणाइवाए
 दिआ वा राओ वा, भावओणं पाणाइवाए रागेण वा दोसेण वा, जं मए इमस्स धम्मस्स केवलि-

पणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठियस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहिरणसोवन्नियस्स
 उवसमपभवस्स नववंभचेरुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्थियस्स कुक्खीसंवलस्स निरगिसरणस्स
 संपक्खालियस्स चत्तदोसस्स गुणगाहियस्स निवियारस्स निवित्थिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स
 असंनिहिसंचयस्स अविसंवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निव्वाणगमणपज्जवसाणफलस्स पुब्बि
 अन्नाणयाए असवणयाए अवोहीए अणभिगमेणं अभिगमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए
 बालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं
 पडिपुण्णभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अन्नेसु वा भवग्गहणेसु पाणाइवाओ
 कओ वा काराविओ वा कीरंतो वा परेहिं समणुद्वाओ तं निंदामि गरिहामि, त्तिविहं त्तिविहं
 मणेणं वायाए काएणं अईअं निंदामि पडुपन्नं संवरेसि अणागयं पच्चक्खामि सवं पाणाइवायं
 जावजीवाए, अणिस्सिओहं नेव सयं पाणे अइवाएज्जा नेवन्नेहिं पाणे अइवायावेज्जा पाणे अइवा-
 यंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा, तंजहा-अरिहंतसक्खियं सिद्धसक्खियं साहुसक्खियं देवक्खियं

अप्पसखिखअं, एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा, एस खलु पाणाइवायस्स धेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगामिए], सवेसिं पाणाणं सवेसिं भूयाणं सवेसिं जीवाणं सवेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणयाए अजूरणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए महत्थे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिए पसरत्थे, तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उव्वसंपज्जित्ता णं विहरामि । पढसे भंते ! महवए उवट्ठिओमि सव्वाओ पाणाइवायाओ वेरमणं ॥ १ ॥

‘से’ अथ किं तन्महाव्रतोच्चारणाख्यं वस्तु ? इतिविनीतमध्यस्थसबुद्धिशिष्यप्रश्ने गुरुरादराय शिष्यवचनं उच्चार्याह- महाव्रतोच्चारणा पञ्चविधा प्रज्ञप्ता आचान्त्यार्हद्भ्यां, रात्रिभोजनविरमणं पष्ठं यस्यां सा रात्रिभोजनविरमणपथी । तद्यथा तन्महाव्रतोच्चारणं यथा-सर्वस्मात् प्राणात्तिपाताद्विरमणं, सर्वस्मान्मृषापादाद्विरमणं, सर्वस्माद्दत्तादानाद्विरमणं, सर्वस्मान्मैथुनाद्विरमणं, सर्वस्मात्परिग्रहाद्विरमणं, सर्वस्माद्रात्रिभोजनाद्विरमणं । तत्र खलु हे भदंत ! हे गुरो ! प्रथमे महाव्रते प्राणात्तिपाताद्विरमणं निवर्त्तनं जिनैरुक्तं, ततो मया ग्राह्यमिति ध्यात्वा हे भदंत ! सर्वे प्राणात्तिपातं प्राणा इन्द्रियोद्धासाद्यास्तोषामत्तिपातं

जीवाद्वियोजनं तं प्रत्याख्यामि त्यजामि । 'से' यथा सूक्ष्मं लघु वादरं स्थूलं वा, निश्चये त्रसं वा स्थावरं वा, जीवं आश्रित्य
सूक्ष्मसूत्रसः कुण्डव्यादिः स्थावरो वनस्पत्यादिः; वादरसूत्रसो गवादिः स्थावरः पृथिव्यादीन् स्वयं नैवातिपा-
तये न हन्मि नैवान्यैः प्राणानतिपातये घातये । प्राणानतिपातयतो घातयतो हिंसायां अनुज्ञापयतोऽ-
न्याद्य समनुजानेऽनुज्ञां न ददे । यावज्जीवया आयुष्कावधिना परतोऽचिन्तनात्, त्रिविधं त्रिप्रकारं प्राणातिपातं करोति कारय-
तीत्यादिरूपं त्रिविधेन मनसा वाचेत्यादिकरणेन निरमामि, यथा 'मरणेण०' मनसा हिंसां न कुर्वे वाचा न कुर्वे कायेन न कुर्वे ।
तथा मनसा न कारयामि वाचा न कारयामि कायेन न कारयामि । मनसाऽन्यं हिंसां कुर्वन्तं अपिशब्दादन्यं कारयन्तं
अनुजानन्तमपि न समनुजानामि । एवं वाचा, एवं कायेन । तत्र प्राक् 'नेत्र सयं पाणे अडवाएजा इत्याद्युक्तेऽपि यत् मरणेण०
न करोमीत्यादिरु(द्यु)क्तिस्तच्चिचशुद्धी करणपूर्वकयोगनिषेधाख्यानं व्यक्त्या । हे भदंत ! तस्मातीतकालकृतप्राणातिपातस्य प्रति-
क्रमामि नित्रत्ते निन्दामि स्वमाधि, गर्हामि गुरोः पुरः, आत्मानं हिंसाकारिणं व्युत्सुजामि त्यजामि । अत्र यथा न करोमि०
इत्यादि हिंसाधिषयं उक्तं तथाऽग्रे शेषत्रतेषु स्वप्नदोषनिषेधो वाच्यः, यथा मृषावादे न करेमि न कारवेमि इत्यादौ मृषा-
वादं मनसा न करोमि वाचा न करोमि कायेन न करोमीत्यादि स्वयं ज्ञेयम् । 'से पाणादवाए० वोसिरामि' स प्राणातिपात-
श्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः सर्वज्ञैरुक्तः, तद्यथा-तच्चतुर्विधत्वं यथा स्यात्तथाह-द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतः भावतः स्यात् । तत्र द्रव्यतः
प्राणातिपातः जीवद्रव्यानाश्रित्य ज्ञेयः पदसु जीवनिकायेषु स्यादिति । क्षेत्रतः सर्वलोकैरूपे चतुर्दशरज्जुमाने हिंसा स्यात्,
यतो जन्तुः सर्वत्राधतस्त्वं जन्तून् हन्ति सर्वलोकै च जीवाः सन्ति । कालतो दिवा रात्रौ वा । भावतो रागेण शरीरविषया-

दीनाभिच्छया, द्वेषेण अग्नीत्यां, मायालोभौ रागः क्रोधमानौ द्वेषः, प्राणातिपातः स्यादेवं चतुर्द्धा । तथा द्रव्यतो हिंसा
भावतश्च हिंसकानां, द्रव्यतो हिंसा न भावात् अप्रमत्तपेर्गत्तौ, भावतो हिंसा न द्रव्यात् रौद्रध्यायिनोऽयतस्य,
न द्रव्यतः न भावतः अप्रमत्तस्थितस्य ४ एवं चतुर्भङ्गी ज्ञेया । तत्र द्रव्यतो बाह्यतः भानतस्त्वभ्यन्तर इत्यर्थः । तथा
‘ ज पि य मए० ’ (जं मए०) यदपि मयाऽस्य केवलिभिः प्रज्ञप्तस्य १ अहिंसालक्षणस्य अहिंमारूपस्य २ सत्येनाधिष्ठी-
तस्य ३, विनयमूलस्य ४, क्षान्तिप्रधानस्य ५, हिरण्यं अधटितं सुवर्णं रूप्य च, सुवर्णं घटितं, ताम्बां रहितस्याहिरण्यसौवर्णि-
कस्य, सुवर्णमेव सौवर्णिकं स्वार्थं इक्रण् ६, उपशमात् इन्द्रियमनोग्रहात् प्रभवस्य उत्पद्यमानस्य ७, नवविधब्रह्मचर्येण
गुप्तस्य गुप्तेन्द्रियस्य ८, अपचमानस्य पचनरहितस्य ९, भिक्षावृत्तेः भिक्षया वृत्तिधर्महेतुदेहपालनं तत्रायुक्तस्य १०, कुक्षौ
उदरे एव शंवलं यत्र संचयरहितत्वेन तस्य कुक्षिशंवलस्य ११, निरग्निशरणस्य निर्गतोऽग्निः शरणं गृहं च यस्मात् स
निरग्निशरणः तस्य १२, स्रभावनिर्मलत्वेन मम्प्रक्षालितस्य चोक्षस्य १३, त्यक्तमिध्यात्वादिदोषस्य १४, गुणग्राहिणः
१५, निर्विकारस्य विषयोन्मादरहितस्य १६, निवृत्तिरेव लक्षणं रूपं यस्य जिनधर्मस्य दयाविरतिरूपत्वात् १७, पञ्चमहात्रत-
युक्तस्य १८, असंनिधिसंचयस्य संनिधिनिश्चयाहास्यथापनं तस्य संचयेन रहितस्य १९, अनिसनादिनः त्रिसंवादरहितस्य २०,
संसारपारगामिनः २१, निर्माणगमनपर्यवसानफलस्य निर्वाणगमनमेव पर्यवसाने सर्वोत्कृष्टसुकृतस्यान्ते फलं यस्य तस्य २२,
एवं द्वाविंशतिविशेषणविशिष्टधर्मस्येति विशेष्यपदं इमस्त धम्मसस सम्बन्धे ज्ञेयं । ततो धम्मस्य ‘ पुष्ठी अद्वाण० ’ पूर्वम-
ज्ञानतया १ अश्रवणतया २ अबोध्याऽसम्पशुच्या ३ गुरोर्व्याख्यातोऽपि अनभिगमेन तत्त्वानधिगमेन ४ एवं चतुर्भिः

प्रकारैः, तथाऽभिगमेन वा धर्मस्याधिगमेनाऽपि वा सत्ता प्रमादेन यतनाऽनुपक्रमेण १, रागद्वेषप्रतिबद्धतया २, बालतया
 शिशुतया ३, मोहतया शरीरद्रव्यादिमोहेन ४, मन्दतया मूर्खतया ५, क्रीडतया केलिप्रियतया ६, ऋद्धिरमसुखरूपैस्त्रिभिर्गौरवै-
 गुरुतया सर्गवतया, तत्र गौरवं ऋद्ध्यादीनां प्रार्थनं प्राप्तौ च गर्वः ७, चतुर्भिः कर्णयैरुपगतेन युक्तेन ८, पञ्चेन्द्रियोप-
 वशात्तेन पञ्चेन्द्रियाणां उपसामीप्ये वशेन आयत्ततया आर्त्तेन पीडितेन ९, प्रतिपूर्णभारितया भारः कर्मचलं तदस्यास्तीति
 भारी तस्य भावेन १०, सातसुखं संसारसुखं अनुपालयताऽनुभवता ११, एवमेकादशकारणैः इहपञ्चेऽन्येषु वा भवग्रहणेषु
 प्राणातिपातः कृतो वा कारितो वा परैः क्रियमाणो वा सम्यग्गनुज्ञातः । तं त्रिविधं प्राणातिपातं त्रिविधेन करणेन मनआदिना
 निन्दामि गर्हामि । अत्र 'अन्नाणयाए' मुख्यश्चत्वारो हिंसासृषाचादादीनां हेतवः, प्रमादादीन्येकादश च कारणानि । एवमग्रेऽपि ।
 तथा अतीतं प्राणातिपातं निन्दामि, प्रत्युत्पन्नं संवृणोमि अकरणेन, अनागतं प्रत्याख्यामि निषेधेन, सर्वे त्रिकालप्राणातिपातं
 निषिष्य, यावज्जीवयाऽनिश्चितः इहलोकाद्याशंसासुक्तोऽहं । काऽप्यत्र 'नेव संयं पाणे अइवाइञ्जे'त्यादि पाठोऽपि । कतिमाक्षिकं व्रतं
 प्रपन्न इत्याह, तद्यथा-अर्हत्साक्षिकं, सिद्धसाक्षिकं, साधुसाक्षिकं, देवा भवनपत्याद्याश्चेत्याद्यधिष्ठापिनोऽन्ये वा प्रयुक्ताऽघयो
 यत्र तदेवसाक्षिकं यतो 'विरहपडिवत्तिकाले चिह्नदणोवयारेण अवस्म महासन्निहिया देवया मन्निहाणंमि भवन्ति, अउ देव-
 सखिलयं' इति चूर्णः । तथा आत्मसाक्षिकं आत्मनः शुद्धपरिणामात्प्रत्यक्षं । तथा एवं भवति मिथुः मिथुणी वा । संयतः
 सप्तदशमेदसंयमवान्, विरलो विरतिमान्, प्रतिहतं अल्पचलं कृतं, प्रत्याख्यातं हेत्वभावेन वृद्ध्यभावात्त्रिपिद्धं पापकर्म येन
 स संयतविरतप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मा, दिवा रात्रौ वा, एको वा पर्यद्गतः साधुः सभागतो वा, सुप्तो वा निशो द्वौ यामौ

जाग्रद्वा, एवं भवेत् प्राणातिपातविरतिमान् । 'एस०' एतत् खलु प्राणातिपातविरमणं हितं, हितकारि पथ्यवत् । सुखं सुखकारि शीताम्बुपानवत्, क्षमं युक्तं, निःश्रेयसिकं युक्तिदं, अनुगामिकं अनुगमनशीलं भवान्तरे सुखदानात्, पारगामिकं संसारपा-
 र्दायिकं, सर्वेषां प्राणानां, प्राणा द्वित्रिचतुरिन्द्रियाः, भृताः वृक्षाः, जीवाः पञ्चेन्द्रियाः, सत्त्वाः शेषात्मानस्तेषामदुःखतया,
 दुःखस्याकरणेन, अशोचनया शोकानुत्पादनेन । अङ्गणया भारवाहनादिना देहजीर्णताऽनुत्पादेन, अतापनया स्वेदालाऽ-
 श्रुतपातकारणवर्जनेन, अपीडनयाऽपरितापनया, पीडा पदाक्रमणादिना देहपीडा, परितापस्तापादिसहनं मनःसन्तापनं वा ।
 अनुपद्रावणया उपद्रवाकरणेन, उपद्रवो हिंसा उन्नासनं वा । ततोऽयमर्थः—सर्वप्राणादीनां अदुःखनादिना इदं महाव्रतं स्यात् ।
 व्रतमिदं 'महत्थे' महार्थं महाफलं, महागुणं महागुणैः क्षमादिभिर्युक्तं, महापुरुषैरर्हदादिभिरनुवीर्णं पालितं, परम-
 विभिदिष्टं उक्तं, प्रशस्तं भव्यं, तद् दुःखक्षयाय, कर्मक्षयाय, मोक्षतायै मोक्षलाभाय सम्यक्त्वशुद्धिकरणेन,
 भवान्तरे च सम्यक्त्वलामकृत्या तद्भव एव वा बोधिलाभाय, संसारोत्तरणाय भवत्विति कृत्वा, उपसम्पद्य स्वीकृत्य विहरामि,
 मासकल्पादिनान्यथाव्रतप्रपत्तैर्वैयर्थ्यात् । अथ निगमयति 'पढमे भंते' हे मंदंत ! प्रथमे महाव्रते उप सामीप्येन तत्परिणामापस्या
 स्थितोऽस्मि, इतः सर्वस्मात्प्राणातिपाताद्विरमणं ममाऽभूत् । अत्राऽपि भदंतपदेन, एवं आदिमध्यान्तेषूपन्यस्तेन सुर्वपृच्छया
 किञ्चिन्न कार्यं, कृतं च तस्मै ज्ञाप्यं । एवं आराधकः स्यादित्याह—उक्तमाद्यं व्रतं ॥ १ ॥ अथ द्वितीयमाह 'अहावरे दोचे०'

अहावरे दोचे भंते ! महवए सुसावायाओ वेरमणं, सबं भंते ! सुसावायं पच्चक्खामि, से

कोहा वा १ लोहा वा २ भया वा ३ हासा वा ४ नेत्रं सर्यं मुसं वण्जा नैवन्नेहिं मुसं वार्था-
 वेजां मुसं वयंतेवि अन्नं न संमणुजाणामि, जावजीवाए तिविहं तिविहेणं, मणेणं वयाए का-
 एणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न संमणुजाणामि, तस्सं भंते ! पंडिकंमामिं निंदामिं
 गरिहामि अप्पाणं वोसिरामिं । से मुसावाए चउविहे पन्नत्ते, तज्जेहा-द्वओ १ खत्तओ २ का-
 लओ ३ भावओ ४, दवओ णं मुसावाए सबद्वेसु, खित्तओ णं मुसावाए लोए वा अलोए
 वा, कालओ णं मुसावाए दिआ वा राओ वा, भावओ णं मुसावाए राणेण वा दोसेण वा, जं
 मए इमस्स धम्मस्स केवल्लिपणत्तस्से अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठियंस्स विणयमूलंस्स खंतिं-
 प्पहाणस्स अहिरणसोवन्नियस्स उवसमपेभवस्स नववंभचेरुत्तस्स अपयमाणंस्स भिक्खांवि-
 त्तियस्स कुक्खीसंवलस्स निरीगसरणस्स संपक्खालियस्स चत्तदोसंस्स गुणगाहियस्स निव्विया-
 रस्स निव्वित्थिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहिंसंचयस्स अविंसंवाइअस्स संसारपारगामि-
 यस्स निव्वाणगमणपज्जवसाणफलस्स पुविं अन्नोणयांए असंवणयांए अवोहीए अणंभिग्गेणं

अभिगमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए वालयाए मंदयाए मोहयाए किडुयाए तिगारव-
 गुरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्टेणं पडिपुन्नभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतणं इहं
 वा भवे अन्नेसु वा भवग्गहणेसु मुसावाओ भासिओ वा भासाविओ वा भासिजंतो वा परेहिं
 समणुन्नाओ तं निंदामि गरिहामि, तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए कायेणं अईअं निंदामि
 पडुपन्नं संवरेमि अणागरं पच्चक्खामि सबं मुसावायं जावज्जीवाए, अणस्सिओहं नेव सयं
 मुसं वएज्जा नेवन्नेहिं मुसं वायावेज्जा मुसं वयंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा । तंजहा-अरिहंत-
 सक्खिअं सिद्धसक्खिअं साहुसक्खिअं देवसक्खिअं अप्पसक्खिअं, एवं भवइ भिक्खू वा भिक्खु-
 णी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपात्रकम्मे दिआ राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा
 जागरमाणे वा, एस खल्ल मुसावायस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगा-
 मिए] सब्बेसिं पाणानं सब्बेसिं भूयाणं सब्बेसिं जीवानं सब्बेसिं सत्ताणं अटुक्खणयाए असोअणयाए
 अजूरणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए, अणुदवणयाए महत्थे महागुणे महा-

णुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिष् पसत्थे तं दुक्खव्खयाए कम्मव्खयाए मोक्खयाए
 वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपजित्ता णं विहरामि । दोच्चे भंते ! सहव्वए उवट्ठिओमि
 सक्खाओ मुसावायाओ वेरमणं ॥ २ ॥

अथाऽपरस्मिन् द्वितीये हे भदंत ! महाव्रते सर्वस्मान्मृपावादात् असत्यवादाद्विरमणं करोमि । सर्वं भदंत ! मृपावादं प्रत्या-
 ख्यामि यथा क्रोधाद्वा लोभाद्वा हास्याद्वा, नैव स्वयं मृपां वदामि, प्राकृतत्वाद्विभक्तव्यत्ययः, नैवान्यैर्मृपां वादये, मृपां वद-
 तोऽप्यन्यान्न समनुजानामि । तथा यावज्जीवं मृपावादं त्रिविधं वदनवादानानुमतिरूपं, त्रिविधेन करणेन न करोमीत्यादि ।
 तस्यतीतकालमृपावादस्य प्रतिक्रमामि, मिथ्यादुःकृतेन आत्मानं मृपाभाषिणं व्युत्सृजामि । मृपावादश्चतुर्विधः प्रज्ञप्तः तद्यथा
 तन्मृपानादप्ररूपणं यथा स्वात्तथा वक्ष्ये द्रव्यत इत्यादि । द्रव्यतो मृपावादः सर्वद्रव्येष्विति पद्द्रव्याणामलीकस्वरूपादि-
 भाषणेन । क्षेत्रतः सर्वलोकैः लोके च विषये वितथस्वरूपोक्त्या । कालभाषौ स्पष्टौ । रागेण मृपा यथा स्वः सदोषोऽप्यदोषः ।
 द्वेषेण परोऽदोषोऽपि दोषीत्युच्यते । तथाऽन्यथा चतुर्द्धी मृपा यथा सनिह्ववः १ असत्थापनं २ अन्यार्थाख्यानं ३ गर्ही ४ ।
 तत्र मतां निह्ववः यथा-नास्त्यात्मा १ । असतां स्थापनं अणुमात्र आत्मा २ । अन्यार्थाख्यानं गौरश्वः ३ । गर्ही इहलोकैर्गर्हिते
 काणे काणस्त्वमिति, परलोकगर्हिते क्षेत्रं कृपेत्याद्या । तथा सत्ये चतुर्भङ्गी द्रव्यतो मृपा न भावात् १, भावतो मृपा न द्रव्यात्
 २, द्रव्यभावाभ्यां मृपा ३, न द्रव्यान्न भावान्मृपा ४, तत्राद्यो भङ्गो दययाऽसत्यं वदतः १, द्वितीयो भङ्गो मिथ्यां वक्ष्यामीति

ह्यात्वा सत्यं वदतः २, वृतीयो ज्ञात्वाऽसत्यं वदतः ३, तुर्यो मनःशुद्ध्यासत्यं वदतः ४ । 'जं मए' इत्यादि प्राग्वत् । घर्मस्य अज्ञानतयाऽश्रवणतया मृषावादः स्वयं भाषितोऽन्यैर्भाषितो परैर्भाष्यमाणो वा समनुज्ञात इत्यादिसर्वे मृषावादाभिलाषेन पूर्ववद् व्याख्येयं । तत्र मृषावादादपि परस्य दुःखशोकजीर्णतादयो भावाः स्युस्तत आह—'अदुःखणयाए' इत्यादि । एवमदत्तादानादिष्वपि स्वधिया ज्ञेयं, यतोऽदत्तादानात् अदत्तादानं वा कुर्वती दुःखादि जायते । अथ 'दोचे भंते महव०' उपस्थितोऽस्मि आर्हतोऽस्मि मृषावादाद्विरमणं कृतं । २ । 'अहावरे तच्चे'

अहावरे तच्चे भंते ! महवए अदिन्नादाणाओ वेरमणं । सव्वं भंते ! अदिन्नादाणं पच्चक्खामि । से गामे वा नगरे वा अरणे वा अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हजा नेवन्नेहिं अदिन्नं गिण्हविजा अदिन्नं गिण्हंते वि अन्ने न समणुजाणामि जावजीवाए त्तिविहं त्तिविहेणं मणेणं चायाए काएणं न करेमि न कार्वेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते ! पडिक्कामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोस्सिरामि । से अदिन्नादाणे चउब्विहे पन्नत्ते, तंजहा—द्वओ खित्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं गहणधारणिजेसु दबेसु, खित्तओ णं अदिन्नादाणे गामे वा नगरे वा अरणे वा, कालओ णं

अदिन्नादाणे दिआ वा राओ वा, भावओ णं अदिन्नादाणे रागेण वा दोसेण वा, जं मए
 इमस्स धम्मस्स केवल्लिपन्नत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहा-
 णस्स अहिरणसोवणिणयस्स उवसमपभवस्स नववंभचेरयुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्ख्वावित्ति-
 स्स कुक्खीसंवलस्स निरग्गिसरणस्स संपक्खालिअस्स गुणगाहिअस्स निव्विआरस्स
 निव्वित्तिलक्खणस्स पंचमहद्वयजुत्तस्स असंनिहिसंचयस्स अत्रिसंवाइयस्स संसारपारगामियस्स
 निव्वानगमणपज्जवसाणफलस्स पुर्विं अन्नाणयाए असवणयाए अबोहीए अणभिग्गमेणं अभि-
 गमेण वा पमाएणं रागदोसपडिवद्धयाए वालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए
 चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं पडिपुषणभारियाए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहे वा भवे
 अन्नेसु वा भक्कगहणेसु अदिन्नादाणं गहिअं वा गाहाविअं वा धिप्पंतं वा परेहिं समणुन्नायं तं नि-
 दामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं अईअं निंदामि पडुपन्नं संवरेमि अणा-
 गयं पच्चक्खामि सबं अदिन्नादाणं जावज्जीवाए अणस्सिओहं नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा नेवन्नेहि

अदिन्नं गिणहात्रिजा अदिण्णं गिणहंते त्रि अन्ने न समणुजाणिज्जा तंजहा-अरिहंतसखिखअं
 सिद्धसखिखअं साहुसखिखअं देवसखिखअं अप्पसखिखअं एवं भवइ भिक्खु वा भिक्खुणी वा संजय-
 विरयपडिहयपच्चक्खायपावक्कमे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे
 वा एस खलु अदिन्नादाणस्स वेरमणे हिय सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पारगामिए] सबेसिं
 पाणाणं सबेसिं भूयाणं सबेसिं जीवाणं सबेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणया अजूरणयाए
 अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए महत्थे महागुणे महाणुभावे महा-
 पुरिसाणुचिण्णे परमरिसिदेसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मोक्खयाए वोहि-
 लाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपज्जिता णं विहरामि । तच्चे भंते ! महबए उवट्ठिओमि
 सब्बाओ अदिन्नादाणाओ वेरमणं ॥ ३ ॥

अथाऽपरस्मिन् वृतीये महात्रते सर्वस्माददत्तादानाद्विरमणं अस्तु यथा ग्रामे वा नगरे वाऽरण्ये वा, अल्पं वा मूल्ये-
 नाल्पं वृणादि, बहु वा बहुमूल्यं रत्नादि । अथ लघुप्रमाणं वज्रादि, स्थूलं अमारं रूतादि । यद्दाल्पं स्तोत्रं बहु घनं अणु
 दक्षमं स्थूलं प्रौढं, किं तत् ? चित्रमत् सचितं, वाशब्दा अप्यर्थाः । नैव स्वयं अदत्तं गृहीयान्नैवान्यैरदत्तं

ग्राह्यै, अदत्तं गृह्यतोऽप्यन्यान्ने समनुजानामि । यावज्जीवतया त्रिविधं अदत्तादानं कृतकारितानुमतिरूपं त्रिविधेन कारणेन त्यंजामि यथा 'मरणे' इत्यादि । तस्य भदंत ! अतीतादत्तादानस्य प्रतिक्रमामि० । अदत्तादानं चतुर्धा प्रज्ञप्तं-द्रव्यतो ग्रहण-धारणीयेष्विति ग्रहणार्हेषु धरणार्हेषु च द्रव्येषु वस्त्रादिषु, क्षेत्रतो ग्रामेषु वा, कालभावौ स्पष्टौ । अत्र चतुर्भङ्गी द्रव्यतो भावतोऽर्द्धत्तादानं स्पष्टं १, द्रव्यतोऽदत्तादानं न भावात् अरक्ताद्विष्टार्थे अनुज्ञाप्य तृणादेर्ग्रहणे २, भावतोऽदत्तादानं न द्रव्यतः । दुष्टात्मनः साधोः ३, न द्रव्यतो न भावतः स्पष्टं ४ । ' जं मए ' इत्यादि । अदत्तादानं गृहीतं वाऽन्यैर्ग्राहीतं वा गृह्यमाणं परैः समनुज्ञातं तन्निन्दामि० सर्वं प्राग्वत् । एवं भदंत ! तृतीये महाव्रते अदत्तादानाद्धिरमणं कृतं । ३ ।

अहोवरे चउत्थे भंते ! महवषए मेहुणाओ वेरमणं । सधं भंते ! मेहुणं पच्चक्खामि । से दिव्वं वा माणुसं वा तिरिक्खजोणिअं वा । नेव सयं मेहुणं सेविज्जा नेवन्नेहिं मेहुणं सेवाविज्जा मेहुणं सेवते वि अन्ने न समणुजाणामि जावजीवाए त्तिविहं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते ! पडिक्कामामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से मेहुणे चउविहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं मेहुणे ख्वेसु वा ख्वसहगएसु वा । खित्तओ णं मेहुणे उड्डलोए वा अहोलोए वा तिरियलोए वा ।

कालओ णं मेहुणें दिआ वा राओ वा । भावँओ णं मेहुणे रागेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स
 धम्मस्स केवल्लिपणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहि-
 रन्नसोवन्निअस्स उवत्समपभवस्स नववंभचेरगुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्तिअस्स कुक्खीसंव-
 लस्सं निरगिंसरणस्स संपक्खालिअस्स चत्तदोसस्स गुणग्गाहिअस्स निविआरस्स निवित्तिलक्ख-
 णस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहिसंचयस्स अविंसवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निव्वाणगमणप-
 ज्वंसाणफलस्स पुर्वि अन्नाणयाए असवणयाए अवोहीए अणभिगमेणं अभिगमेण वा पमाएणं राग-
 दोसपडिवद्धयाए वांलयाए मोहयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्खसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं
 पडिपुण्णंभारिआए साथासोक्खमणुपालयतेणं इहं वा भवे अन्नैसु वा भवग्गहणेसु मेहुणं सेविअं वा
 सेवाविअं वा सेविज्जंतं वा परोहिं समणुन्नायं तं निदामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वांयाए
 काएणं, अईयं निदामि पडुपन्नं संवरेमि अणांगंयं पच्चक्खामि, सबं मेहुणं जावजीवाए अणिसिसओहं
 नेव संयं मेहुणं सेविज्जा नेवन्नेहिं मेहुणं सेवाविज्जा मेहुणं सेवंते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा तं-

जहा-अरिहंतसखिअं सिद्धसखिअं साहुसखिअं देवसखिअं अप्सखिअं एवं भवइ
 भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपात्रकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा
 परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा एस खल्लु मेहुणस्स वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए
 आणुगामिए [पारगामिए] सवेसिं पाणाणं सवेसिं भूयाणं सवेसिं जीवाणं सवेसिं सत्ताणं अहुक्ख-
 णयाए असोयणयाए अजरूणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुइवणयाए
 महरथे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ते परमरिसिदेसिए पसरथे तं दुक्खक्खयाए कम्म-
 क्खयाए मोक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तरणाएत्तिकहु उवसंपज्जिताणं विहरामि। चउत्थे भंते !
 महबए उवट्ठिओमि सवाओ मेहुणाओ वेरमणं ॥ ४ ॥

अथ चतुर्थे महाव्रते मैथुनाद्विरमणं कुर्वे, तद्यथा दिव्यं देवसम्बन्धि मैथुनं, मानुषं मनुष्यसम्बन्धि, तिर्यग्योनिकं पशुस-
 बन्धि, वाप्यर्थे, नैव स्वयं मैथुनं सेवे, नैवान्धैमैथुनं सेवयेऽन्यान् मैथुनं सेवयमानान् समनुजानामि। त्रिविधं मैथुनं कृतका-
 रितानुमतिरूपं त्रिविधेन करणेन मनआदिना न करोमि० । ' से मेहुणे ' मैथुनं चतुर्द्धा-द्रव्यतः रूपेषु निर्जीविलेप्यादिरू-
 पेषु वा, रूपसहगतेषु वा सजीवदेहेषु द्रव्येषु । क्षेत्रत ऊर्ध्वलोके स्वर्गकरप्रसरयोजनशता(स्वर्गमण्डला)दूर्ध्वीकाशदेशेषु ।

अधोलोके दूर्यकरप्रमराधस्तनाकाशदंशेषु । तिर्यग्लोके सूर्यमण्डलाधस्वनरुप्रमरक्षेत्रेऽष्टादशशतयोजनरूपे । भावतो द्वेषेण परत्रिगोपनार्थं क्रीघमानाम्यां च मैथुनं । ' जं मए० ' इत्यादि । तत्र द्रव्यतो मैथुनं न तु भावाद्रक्तद्विष्टस्त्रियो चलात्कारे, शेषमद्भाः स्वयं ज्ञेयाः । मैथुनं स्वयं सेवितं वा परैः सेवितं कारित्वमित्यर्थः परैः सेव्यमानं वा समनुज्ञातं । वायब्दोऽत्र समुच्चये । तद्विन्दामीत्यादि । तथा त्रिविधं कृत्वकारितादिमेदं मैथुनं त्रिविधेन मनआदिनाऽतीतं निन्दामीत्यादि । ४ ।

अहावरे पंचमे भंते ! महद्वए परिग्हाओ वेरमणं । सधं भंते ! परिग्हं पच्चक्खामि । से अप्पं वा चट्ठं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा, नेव सयं परिग्हं परिगिणिहजा, नेव-
 न्नेहिं परिग्हं परिगिणहाविजा, परिग्हं परिगिणहंते वि अन्ने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए
 त्तिविहं त्तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुजाणामि,
 तस्स भंते ! पडिक्कामि निंदासि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से परिग्हे चउविहे पन्नत्ते, तं-
 जहा-द्वओ खेत्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं परिग्हे सच्चित्तमीसेसु दव्वेसु, खित्तओ
 णं परिग्हे सधलोए, कालओ णं परिग्हे दिआ वा राओ वा, भावओ णं परिग्हे अप्पधे वा

महंघे वा रोगेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स धम्मस्स केवल्लिपन्नत्तस्स अहिंतालक्खणंस्स
सच्चहिट्ठिअस्स विणयंमूलस्स खंतिप्पहाणंस्स अहिरपंणसोवनिन्यंस्स उवसमपभवस्स नत्वंब-
चेरुत्तस्स अपयंमाणंस्स भिक्खावित्थियस्स कुक्खीसवलस्स निरगित्तरणस्स संपक्खालिअस्स
चत्तदोसस्स गुणगगाहिअस्स निविआरस्स निवित्थिलक्खणस्स पंचमहव्वयजुत्तस्स असंनिहित्तंचयस्स
अविसंवाइअस्स संसारपारगामिअस्स निव्वाणगमणपज्जवसाणफलस्स पुट्ठि अन्नाणयाए असव-
णयाए अवोहीए अणभिगमेण अभिगमेण वा पमाणं रागदोसपडिबद्धयाए वालयाए मोह-
याए मंदयाए किडुयाए तिगारवरुयाए चउक्कसाओवगएणं पंचिदिओवसट्ठेणं पडिपुण्णभारियाए
सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अन्नेसुं वा भवग्गहणेसु परिग्गहो गहिओ वा गाहाविओ
वा धिप्पंतो वा परेहिं समणुन्नाओ तं निंदामि गरिहामि तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं ।
अईअं निंदामि पडुपन्नं संवरेमि अणागयं पक्खामि सधं परिग्गहं । जावजीवाए अणिस्सिओ-
हं नेव संयं परिग्गहं परिगिण्हिज्जा नेवन्नेहिं परिग्गहं परिगिणहाविज्जा परिग्गहं परिगिण्हंतेवि

अन्ने न संमणुजाणिजो तंजिहा-अरिहंतसंखिअं सिद्धसंखिअं साहुसंखिअं देवंसंखिअं
 अप्ससंखिअं एवं भवइं भिंस्सू वा भिंखुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपात्रकम्मे दिआ
 वा रोओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा । एस खलु परिगहस्स वेरमणे
 दिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुगामिए [पंगगामिए] सवेसिं पाणाणं सवेसिं भूयाणं सवेसिं जीवाणं
 सवेसिं सत्ताणं अदुक्खणयाए असोयणयाए अजूरणयाए अतिप्पणयाए अपीडणयाए अपरिआ-
 वणयाए अणुइवणयाए सहत्थे महागुणे महाणुभावे महापुरिसाणुचिन्ने परमरिसिदेसिए पसत्थे
 तं दुक्खस्सयाए कम्मस्खयाए मोक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपज्जिता णं
 विहरामि । पंचमे भंते ! महवए उवट्टिओमि सधाओ परिंगहाओ वेरमणं ॥ ५ ॥

अथ परिग्रहे- ' से गामे वा ' यथा ग्रामे वा नगरे वाऽल्पं वा इत्यादि तृतीयव्रतम् । द्रव्यतः पस्त्रिहः सचिचाचित्त-
 मिश्रेषु । सचित्तं सजीवं अचित्तं निर्जीवं, मिश्रं सबलनरादिरूपं इत्यादिद्रव्येषु, यत्र सर्वद्रव्येभ्यस्तिपाठस्तत्राकाशादिषु
 सर्वेषु द्रव्येषु । यच्चूणिः ' गामघरंगणाइपएसेसु ममीकाराओ आगासद्वपरिगहो ' गमणाकुंचणयमारणाइसु धम्मदवपरि-
 गहो, ठाणनिंसीपणाइंपएसममीकाराओ अयम्मदवपरिगहो, मायापिइमाइएसु जीवेसु ममत्तकरणाओ जीवदवपरिगहो,

हिरन्नसुवन्नाइएसु ममत्तकरणाओ पुगुगलद्वपरिगहो, सीउण्हवरिसकालेसु रिउच्छके वा सुच्छियस्स कालपरिगहो, क्षेत्रतः परिग्रहो यत्र ' लोए वा अलोए वा ' पाठस्तत्र तदाकाशममत्वात् । ' सबलोए वा ' पाठेऽप्येवं । [ग्रामेषु वा इत्यादि पाठः स्पष्टः] । कालतो दिनरात्र्यभिलापात् । भावतोऽल्पार्थेऽल्पमूल्ये मद्यार्थे वा वस्तुनि मूर्च्छया, सर्वत्र रागो मायालोभाभ्यां द्वेषः कोषमानाभ्यां । तत्र द्रयेणापरसत्कं आदाय परिगृह्णाति । तथा द्रव्यतः परिग्रहो न भावात् यतीनां घर्मोपकरणं, भावतः परिग्रहो न द्रव्यात् अप्राप्तौ वाञ्छावतां, शेषभङ्गौ स्पष्टौ । परिग्रहो गृहीतो वा, परैश्रित्यतो वा, गृह्यमाणो वा समनुज्ञातः । पञ्चमे महाव्रतेऽभ्युत्थितोऽस्मि स्थितोऽस्मि सर्वस्मात्परिग्रहाद्विरमणं । ५ ।

अहावरे छट्टे भंते ! राईभोअणाओ वेरमणं । सबं भंते ! राईभोअणं पच्चक्खामि । से असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा नेव सयं राइं भुंजिज्जा नेवन्नेहिं राइं भुंजाविज्जा राइं भुंजंते वि अन्ने न समणुजाणामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारेवमि करंतं पि अन्नं न समणुजाणामि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि । से राईभोअणे चउबिहे पन्नत्ते, तंजहा-द्वओ खित्तओ कालओ भावओ । द्वओ णं राईभोअणे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा । खित्तओ णं राईभोअणे समय-

खित्ते । कालओ णं राईभोअणे दिआ वा राओ वा । भावओ णं राईभोअणे तित्ते वा कडुए वा
 कसाये वा अंविळे वा महुरे वा लवणे वा रागेण वा दोसेण वा । जं मए इमस्स धम्मस्स केव-
 ल्लिपणत्तस्स अहिंसालक्खणस्स सच्चाहिट्ठिअस्स विणयमूलस्स खंतिप्पहाणस्स अहिरणणसोव-
 णिअस्स उवसमपभवस्स नववंभचेरगुत्तस्स अपयमाणस्स भिक्खावित्थिस्स कुक्खीसंवलस्स निर-
 ग्गिसरणस्स संपक्खालिअस्स चत्तदोसस्स गुणगाहिअस्स निविआरस्स निवित्थिलक्खणस्स पंच-
 महवयजुत्तस्स असेनिहिसंचयस्स अविस्वाइअस्स संसारपारगामिअस्स निवाणगमणपज्जवसाण-
 फलस्स पुर्वि अन्नाणयाए असवणयाए अवोहीए अणभिगमेणं अणभिगमेण वा पमाएणं राग-
 दोसपडिबद्धयाए बालयाए मोहयाए मंदयाए किडुयाए तिगारवगुरुयाए चउक्कसाओवगएणं
 पंचिदिओवसट्ठेणं पडिपुण्णभारिआए सायासोक्खमणुपालयंतेणं इहं वा भवे अन्नेसु वा भवग्ग-
 हणेसु राईभोअणं भुत्तं वा भुंजाविअं वा भुजंतं वा परोहिं समणुन्नायं तं निंदामि गरिहामि
 त्तिविहं त्तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं । अईअं निंदामि पडुपणं संवरेमि अणाययं पच्चक्खामि

सर्वं राईभोजनं । जावज्जीवाए अणिसिओह नेव संयं राईभोजनं भुजिजा नेवन्नेहि राईभो-
 अणं भुजाविजा राईभोजनं भुजते वि अन्ने न समणुजाणिजा तजहा-अरिहंतसखिअं सिद्धस-
 खिअं साहुसखिअं देवसखिअं अप्सखिअं एवं भवइ भिखू वा भिखुणी वा संजयविर-
 पडिहयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा ।
 एसं खल्लु राईभोजनं वेरमणे हिए सुहे खमे निस्सेसिए आणुंगांमिए [पांगामिए] सबेसिं पाणाणं ।
 सबेसिं भूयाणं सबेसिं जीवाणं सबेसिं सत्ताणं अहुक्खणयाए असोयणयाए अजूरणयाए अतिप्पण-
 याए अपीडणयाए अपरिआवणयाए अणुहवणयाए महत्थे महारुणे महारुणभावे महारुणिसाणुचिन्ने-
 परमरिसिदसिए पसत्थे तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाए-
 चिकट्टु उवसंपज्जिताणं विहरामि । छट्ठे भते ! उवट्ठिओमि सवाओ राईभोजनं ओ वंरमणं ॥६॥
 इच्चेइआइं पंचमहद्वयाइं राईभोजनं वेरमणं छट्ठाइं अत्तेहियंट्ठयाए उवसंपज्जिताणं विहरामि ॥

अथाऽपरस्मिन् षष्ठे व्रते रात्रिभोजनाद्विरमणं कुर्वे, रात्रिभोजनं यथा अशनं वा, क्रमात् ओदनं १, आंरनाल २, लड्डुकं (खर्जूर)

३, हरीतक्यादि ४, नैव स्वयं रात्रौ भुञ्जे, नैवान्यै रात्रौ भोजये, भुञ्जानानन्धान्वा न समनुजाने ! समयक्षेत्रे इति मनुष्य-
 क्षेत्रेर्द्धवृतीयद्वीपद्विसमुद्रमाने समयादिप्ररूपणायास्तत्रैव भावनात्, परतोऽहोरात्र्यभावात् । कालतो दिवा रात्रिभोजनं अन्व-
 कारं, संकटमुखे भोजने, संनिधेः परिभोगे वा सति । भावतस्तिक्तादेर्द्रव्यस्यास्वादे, तत्र कपायिले कपायं, अम्बिले अम्लं, लवणे
 धाररसं, अनाहारस्यापि रात्रौ मुखे क्षेपः शय्यायां स्थापनं च रात्रिभोजनमेव, रागेण इच्छया द्वेषेण गुर्वादिषु कलहादिना ।
 तत्र द्रव्यतो निश्चाभोज्यं न भावात् कारणे रक्ताद्विष्टस्यानुदयेऽस्तमिते वा भुञ्जानस्य, न द्रव्यतो भावात् रात्रौ भोजने-
 च्छयाऽप्राप्तौ, शेषमज्ञौ-स्पष्टौ । रात्रिभोजनं भुक्तं वा परैर्भोजितं वा भुज्यमानं वा परैः समनुज्ञातं तन्निन्दामि स्वमाक्षि,
 गर्हामि गुरुसाधि । त्रिविधं कृतकारितानुमतिभेदं रात्रिभोजनं त्रिविधेन मनशादिना करणेनातीतं निन्दामि, प्रत्युत्पन्नं वर्तमान-
 कालमन्वन्धि संवृणोमि त्यजामि, अनागतं भविष्यकालसम्बन्धिरात्रिभोज्यं प्रत्याख्यामि निषिष्ये सर्वं रात्रिभोज्यमिति ।
 तथा रात्रौ गृहीतं रात्रौ भुक्तं, रात्रौ गृहीतं दिवा भुक्तं, दिवा गृहीतं रात्रौ भुक्तं, एते त्रयोऽशुद्धाः, दिवा गृहीतं दिवा भुक्तं शुद्धः
 । ४ । ' छट्टे मंते वए० ' पटं व्रतमाधान्स्पर्हतोरेव ऋजुजडवक्रजडार्थं, विदेहार्हतां मध्यमार्हतां ऋजुप्रज्ञानुदिश्योचरणेषु
 स्थापितं, इत्येतानि पञ्चमहाव्रतानि रात्रिभोजनविरमणं पटं येषां तानि आत्महितार्थाय मोक्षाय उपसम्पद्य स्वीकृत्य विहरामि
 मासकल्पादिविधिना तिष्ठामि च्लामि च ।

अथ महामतदोषानाह—' अप्ससत्या य जे जोगा '

अप्ससत्या य जे जोगा, परिणामा य दारुणा । पाणाइवायस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥१॥

तिबरागा य जे भासा, तिबदोसा तहेव य । मुसावायस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥२॥ उग्गहं
सि अजाइत्ता, अविदिन्ने य उग्गहे । अदिन्नादाणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ३ ॥ सदा रूवा
रसा गंधा-फासाणं पवियारणे । मेहुणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ४ ॥ इच्छा मुच्छा य गेही
य, कंखा लोभे य दारुणे । परिग्गहस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ५ ॥ अइमत्ते य आहारे,
सूरखित्तंमि संकिए । राईभोअणस्स वेरमणे, एस बुत्ते अइक्कमे ॥ ६ ॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहित्ता
ठिओ समणधम्ममे । पढमं वयमणुरक्खे, विरयामो पाणाइवायाओ ॥७॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहित्ता
ठिओ समणधम्ममे । वीअं वयमणुरक्खे, विरयामो मुसावायाओ ॥८॥ दंसणनाणचरित्ते, अविराहित्ता
ठिओ समणधम्ममे । तइअं वयमणुरक्खे, विरयामो अदिन्नादाणाओ ॥९॥ दंसणनाणचरित्ते, अविरा-
हित्ता ठिओ समणधम्ममे । चउत्थं वयमणुरक्खे, विरयामो मेहुणाओ ॥ १० ॥ दंसणनाणचरित्ते,
अविराहित्ता ठिओ समणधम्ममे । पंचमं वयमणुरक्खे, विरयामो परिग्गहाओ ॥ ११ ॥ दंसणनाणच-
रित्ते, अविराहित्ता ठिओ समणधम्ममे । छट्ठं वयमणुरक्खे, विरयामो राईसोअणाओ ॥ १२ ॥ आलय-

विहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । पढसं वयमणुरक्खे, विरयामो पाणाइवायाओ ॥१३॥
 आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । वीअं वयमणुरक्खे, विरयामो मुसावायाओ
 ॥१४॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । तइअं वयमणुरक्खे, विरयामो अदि-
 न्नादाणाओ ॥ १५ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । चउत्थं वयमणुरक्खे,
 विरयामो मेहुणाओ ॥१६॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । पंचसं वयमणुरक्खे,
 विरयामो परिग्हाओ ॥१७॥ आलयविहारसमिओ जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे । छट्ठं वयमणु-
 रक्खे, विरयामो राईमोअणाओ ॥ १८ ॥ आलयविहारसमिओ, जुत्तो गुत्तो ठिओ समणधम्मे !
 तिविहेण अप्पमत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ १९ ॥ सावज्जजोगमेगं, सिच्छत्तं एगमेव अन्नानां ।
 परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥२०॥ अणवज्जजोगमेगं, सम्मत्तं एगमेव नाणं तु । उव-
 संपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २१ ॥ दो चेव रागदोसे, दुण्णि य ज्ञाणाइं अट्ठरुद्दाइं ।
 परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २२ ॥ दुविहं चरित्तधम्मं, दुद्धि य ज्ञाणाइं धम्मसुक्काइं ।

उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २३ ॥ किण्हा नीला काऊ, तिन्नि य लेसाओ अप्प-
 सत्थाओ । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २४ ॥ तेऊ पम्हा सुक्का, तिन्नि य लेसाओ
 सुप्पसत्थाओ । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २५ ॥ मणसा मणसच्चविकु, वायासच्चेण
 करसच्चेण । तिन्निहेण वि सच्चविकु, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २६ ॥ चत्तारि य दुहसिजा, चउरो
 सन्ना तहा कसाया य । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २७ ॥ चत्तारि य सुहसिजा,
 चउविहं संवरं समाहिं च । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २८ ॥ पंचेव य कामगुणे,
 पंचेव य अणहवे महादोसे । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ २९ ॥ पंचिदियसंवरणं, तहेव
 पंचविहमेव सज्जायं । उवसंपन्नो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३० ॥ छब्बीवनिकायवहं, छप्पि य
 भासाउ अप्पसत्थाउ । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३१ ॥ छब्बिहमब्भित्तरयं, चउत्तं
 पि य छब्बिहं तवोकम्मं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३२ ॥ सत्त य भयठाणाइं, सत्त-
 त्तिहं चेव नाणविब्भंगं । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३३ ॥ पिंडिसण पाणेसण, उग्गह

सत्तिक्रिया महज्ज्ञयणा । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३४ ॥ अट्ट य मयठाणाइं, अट्ट
य कम्माइं तेसिं वंधं च । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३५ ॥ अट्ट य पवयणमाया,
दिट्ठा अट्टविहनिट्ठिअट्टेहिं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३६ ॥ नव पावनिआणाइं,
संसारत्था य नवविहा जीवा । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३७ ॥ नववंभचेरयुत्तो,
दुनवविहं वंभचेरपरिसुद्धं । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३८ ॥ उवघायं च दसविहं,
असंवरं तह य संकिलेसं च । परिवज्जंतो गुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ३९ ॥ सच्चसमाहिट्ठाणा,
दस चैव दसाओ समणधम्मं च । उवसंपन्नो जुत्तो रक्खामि महव्वए पंच ॥ ४० ॥ आसायणं च सव्वं,
तिगुणं इक्कारसं विवज्जंतो । उवसंपन्नो जुत्तो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ४१ ॥ एवं तिदंडविरओ,
तिगरणसुद्धो तिसह्छनीसह्छो । तिविहेण पडिक्कंतो, रक्खामि महव्वए पंच ॥ ४२ ॥

ये योगा अयतनाचलनमापणादिव्यापारा अप्रशस्ता विरूपाः । च एवार्थे । परिणामाश्च ये दारुणा रौद्राः प्राणातिपातस्य
विरमणे । एषोऽतिक्रमोऽतीचार उक्तोऽर्हद्भिः ? । या माया तीव्ररागाऽतिरामेणोच्यते अथोत्कटविषया, तीव्रद्वेषा अग्रीतिपूर्वका
भाषा च मृषावादविरमणे २ । ' उगग० ' अयाचित्वाऽवग्रहे स्थानं अदत्ते वा स्वामिनाऽवग्रहे स्थानं अदत्तादानस्य

विरमणे ३ । ' सदा० ' शब्दरूपसमन्वयस्थाणां प्रविचारणा शुभतया तत्परतया च चिन्तनं मयुनस्य विरमणे ४ ।
 ' इच्छा० ' अमतां भावानां इच्छा, सतां वस्तूनां संग्रहे नष्टादिदुःखे वा मूर्च्छा, गृद्धिरवृत्तिः, काङ्क्षा रम्यं रम्यं दृष्ट्वा
 वाञ्छा, लोभोऽदानं, दारुणं ५ । ' अइमत्ते० ' अतिमात्रो द्वात्रिंशत्कवलमान उदरपङ्क्त्यागोतो वा बहुराहारः, रात्रौ
 गन्धोद्गारादि कुत्वा तद्गुह्यरगलने च महादोषात् । धरक्षेत्रे ध्वयोदयात्तरूपे शङ्किते किं ध्वयं उदितो न वेत्यादौ आहारैरुत्त
 एतानचिक्रमान् त्यजामि ६ । एवं व्रतानि निर्दोषाणि स्वीकृत्य तेषां पालनमाह—' दंसण० ' दर्शनं सम्यक्त्वं, ज्ञानं नवतत्त्व-
 ज्ञानं, चारित्र्यं सर्वधिरतित्तान्यविराध्य श्रमणधर्मं क्षान्त्यादौ स्थितः, प्रथमं व्रतमनुरक्षामि त्रित्वोऽस्मि प्राणातिपातात् ।
 तत्र दर्शनविराधना पञ्चधा-दर्शनप्रभावकशास्त्राणां संमत्यादीनां प्रत्यनीकता, किमेभिः कलहशाल्हेरिति कुमावः, सम्य-
 क्तवस्य वा अनास्था १, दर्शनप्रभावकशास्त्राणां पठनेऽन्तरायकरणं सम्यक्त्वग्रहणे वाऽन्यस्यान्तरायकृतिः २, सम्यक्त्वस्य
 दर्शनप्रभावकशास्त्राणां च पात्रे अदाने अपात्रे दाने च, सति उपधातरुणं, शङ्काकाङ्क्षाद्यतीचारपञ्चकेन वा दर्शनीपघातः
 ३ । दर्शनप्रभावकशास्त्रपुस्तकादीनां प्रद्वेषः केवलसम्यग्दृशः प्रेक्षपो वा, तथा ' तपस्विप्रसंसाधर्मस्थीरकृत्तिसाधर्मिक-
 वात्सल्यशासनोन्नतिप्रद्वेषश्च ४ । दर्शनशास्त्रगुरोः सम्यक्त्वगुरोर्वा निह्ववः ५ । एवं ज्ञानविषयेऽपि श्रुतस्य दोषारुयाने
 श्रुतज्ञानी सम्यग् न वेत्ति, श्रुतवानपि नरकं याति । एवं ज्ञानवतां च कुमावे, अकालनध्याययोगाकरणादिना च पाठे
 प्रत्यनीकता १, ज्ञानं पठवामन्तरायकृतिः २, पात्रे श्रुतादानादुपघातः पुस्तकाद्याशातनया वा ३, तथा किं यतीनां ज्योति-
 श्चक्रयोन्यादिविचारित्याद्युक्त्या प्रद्वेषः ४, गुरुनिह्ववः ५ । चारित्र्यविराधना सावधेन । एवं रत्नत्रयं अविराध्य श्रमणधर्मं

ध्यान्त्यादौ स्थितः प्रथमं व्रतं अनुरक्षामि पालयामि विरतोऽस्मि प्राणाविपातात् ७ । एवं सर्वगाथाः ६ । पुनर्विशेषात्पालनमाह-
 'आलय०' आलये वसतौ विहारे च समितः समितिमान् अस्नानलोचपरीषहसहनादन्तधावनगुरुकुलवासादिसाधुगुणैर्युक्त इन्द्रि-
 यैर्गुप्तः श्रमणधर्मं स्थितः प्रथमं व्रतमनुरक्षामि १३, गाथाः ६ । 'आलय०' त्रिविधेन करणेन मनआदिना वशीकृतेनाप्रमत्तः सन्
 पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि १९ । अथ महाव्रतविरोधिनो महाव्रतापकारकांश्च वक्ति-सावर्धं योगं सपापं व्यापारं एकं, मिथ्यात्वं एकं,
 अज्ञानं एकं, एवथार्थं, परिवर्जयेत् गुप्तः पञ्चमहा० २० । 'अनवद्ययोगं' निःपापव्यापारं एकं, सम्यक्त्वं एकं, मज्झानं प्रधानज्ञानं
 एकं उपमम्पन्न आश्रितः गुणैर्युक्तः २१ । द्वौ रागद्वेषौ द्वे ध्याने आर्चरीद्रे परिवर्जयन् । तथा ऋतं दुःखं तत्र भवं आर्चं । दुःखार्च-
 स्य दुःखदान्यै सुखद्ध्यादिप्राप्त्यै च गाढाध्ययमायो रोधयति नरके जन्तुमिति रौद्रं, हिनामृषास्तेयपरिग्रहादिगाढाशयाः २२ ।
 द्विविधं चारित्रधर्मं देशसर्वविरतिरूपं, द्वे ध्याने धर्म्यशुक्ले च । तत्र धर्माय हितं धर्म्यं जिनोदितक्रियातत्त्वादिगाढाभिप्रायः,
 शुचं क्लमयतीति शुक्लं रूपातीतादि नीरागं ध्यानं, प्ररूपकतया कर्तव्यतया चोपमम्पन्न आहतः २३ । 'किण्हा' कृष्णनीलकापोत्तारुष्या
 अप्रशस्तास्तिह्यो लेश्या परिवर्ज्य तेजःपद्मशुक्लास्तिह्यो लेश्याः सुषु प्रशस्ता उपसम्पन्न आश्रितः, लेश्याः प्रतिक्रमणाध्ययने
 व्याख्याताः । तत्र कृष्णैर्विगन्धैस्तीक्ष्णैर्महाकटुभिर्दिसादिप्रवृत्तिकरैः कर्मफुद्गलैर्निष्पन्न आत्मपरिणामः कृष्णलेश्या १ ।
 नीलैर्विगन्धैस्तिक्तैस्तीक्ष्णैरविरत्यारम्भादिप्रवृत्तिकरैः कर्ममाणुभिर्नीललेश्या २ । किञ्चिन्नीलः किञ्चिद्रक्तो वर्णः कापोतः,
 कापोतवर्णस्तीक्ष्णैरम्लैर्विगन्धैर्मायादिक्रैरणुभिः कापोतलेश्या ३ । रक्तैः सुगन्धैर्मधुरैः सुकुमारैर्विनयादिभिर्गुणकैरणुभिः
 तेजोलेश्या ४ । पीतैः सुगन्धैर्गन्धमधुरैः स्तोकरागद्वेपादिहेतुभिः पद्मलेश्या ५ । श्वेतसुगन्धमरमधुरसुकुमारैर्धम्ममार्दि-

ध्यानकरैः कर्मर्मायुभिर्निष्पन्न आत्मपरिणामः शुक्कलेक्ष्या ६ । २४-२५ । 'मण' मनसा शुभभावरूपेण चेतसा रक्षामि महा-
 व्रतानीति सम्बन्धः । किम्भूतोऽहं मनःमत्यं, मनःसंयमोऽङ्कुशलमनोरोधकुशलमनःप्रवृत्तिरूपस्त्वं वेद्वीति मनःसत्यविव । एवं
 वाक्सत्यज्ञो वाक्सत्येन अयोग्यवाक्यत्वाग्नी योग्यवक्ता । करणसत्यज्ञः करणसत्येन कार्ये यतनाचेष्टाकृदन्यथा स्थिरः, एवं
 त्रिविधेनाऽपि करणेन सत्यविद्वान् । अत्र सत्यसप्तह्वी-मनःसत्यमित्यादि ३, मनोवाक्मत्यं ४, मनःकायसत्यं ५,
 वाक्कायसत्यं ६, मनोवाक्कायसत्यं ७ । एवं पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि २६ । 'चत्ता०' चतस्रो दुःखशय्या यथा शङ्का १, परलामप्रार्थनं
 २, काममोगप्रार्थना ३, मर्दनोद्धर्तनत्वानादिप्रार्थनं ४ । शङ्काऽर्हन्मताश्रद्धा १ । एता एव विपरीताः सुखशय्याः । चतस्रः संज्ञा
 आहाराद्याः प्रतिक्रमणे व्याख्याताः । चतुरः कपायांश्चापरिवर्जयन् । चतस्रः सुखशय्या जिनमतश्रद्धा १, स्वलामेच्छा २,
 कामाद्यप्रार्थन ३, शिरोलोचरोगादिवेदनासम्यक्सहनधरूपाः । चतुर्विधं संवरं मनो १ चारकायोऽपकरणसंवररूपं ४,
 तत्रोपकरणसंवरः प्रतिक्रमणाध्ययनोक्तोऽजीवसंयमो ज्ञेयः । चतुर्विधं समाधिं विनय १ श्रुत २ तप ३ आचारसमाधिरूपं उपसम्प-
 न्नः । ज्ञान १ दर्शन २ चारित्र ३ तपः ४ समाधिरूपं च २७-२८ । 'पंचे०' पञ्च कामगुणान् इच्छाहेतून् शब्दरूपादीन्, पञ्च
 आसवान् प्राणातिपातादीन् महादोषान् । पञ्चेन्द्रियाणि श्रोत्र १ दृग् २ नासा ३ जिह्वा ४ शरीराऽख्यानि तेषां संवरणं ।
 पञ्चविधं स्वाध्यायं सुष्ठु आ मर्यादया ध्यानरूपं, वाचना १, प्रच्छन्ना २, परिवर्तना ३ऽनुप्रेक्षा ४ धर्मकथारूपं ५ । तत्र वाचना
 सूत्रपरिपाटिदानग्रहणे, प्रच्छन्ना सूत्रार्थयोः पृच्छा २, परिवर्तना गुणनाम्यसने ३, अनुप्रेक्षा चिन्तनं ४, धर्मकथा स्पष्टा ५
 २९-३० । 'छञ्जी०' पट् जीवनिर्कायवधं, पट् चाऽप्रशस्ता मापाः-अलीकं १, हीलितं २, खिसितं ३, परुषं ४, गर्वबहुलं ५,

व्युत्पद्येदीरणं च ६ । हीलितमवज्ञा, खिसितं मर्मोत्प्या, परुषं कठोरं, व्युत्पद्यानां मर्मवचनानां उदीरणं कथनं ३१ ।
 'छवि०' अभ्यन्तरं लौकिकैरज्ञातत्वादन्यतीर्थिकैश्च परमार्थतोऽनासेव्यमानत्वात् मोक्षप्राप्त्यन्तरंगत्वाच्च, तदेवाभ्यन्तरकं
 तपःकर्म । तत्र 'पायच्छिचं विणओ वेयावचं तदेव सज्जाओ । ज्ञाणं उस्सगोवि य अब्भितरओ तवो होइ' । १ । इह
 चित्तं जीव उच्यते, ततः प्रायो बाहुल्येन चित्तं जीवं विशेषयत्यतिचारजनितकर्ममलरहितं करोतीति प्रायश्चित्तं
 आलोचनादिदशविधं इति कायोत्सर्गनिर्युक्तौ व्याख्यातं १ । विनीयते क्षिप्यतेऽष्टप्रकारं कर्मानेनेति विनयः, स च
 ज्ञानदर्शनचारित्रमनोवचनकायलोकोपचारविनयमेदात्सप्तधा । तत्र ज्ञानमाभिनिबोधिकादि पञ्चधा, तदेव विनयो ज्ञानस्य वा
 विनयः भक्त्यादिकरणं ज्ञानविनयः, उक्तं च- 'मत्ती १ तह बहुमाणे २ तदिह्ठत्थाण सम्म मावणया ३ । विहिगहण ४ ब्भासो-
 विय एसो विणओ जिणाभिहिओ' । १ । भक्तिर्वाक्षा सेवा, बहुमानं आन्तस्प्रीतिः । दर्शनं सम्यक्त्वं तदेव विनयो दर्श-
 नस्य वा विनयो दर्शनगुणाधिकानां शुश्रूषणाऽनाशातनारूपो विनयो दर्शनविनयः, यतः 'सुस्वसणा अणासायणा य विणओ
 उ दंसणे दुविहो । दंसणगुणाहिएसुं, कज्जह सुस्वसणाविणओ । १ । सक्कार १ ब्भुड्ढाणे २ सम्माणा ३ सणपरिगहो ४ तहय ।
 आसणमणुप्पयाणं ५ किइकम्मं ६ अंजलिगहो य । २ । इतस्सणुगच्छणया ८ ठियस्स तह पज्जुवासणा भणिया ९ । गच्छंता-
 णुव्वयणं १० एसो सुस्वसणाविणओ' । ३ । इह सत्कारः स्ववचनवन्दनादिः, अभ्युत्थानं विनयार्हस्य दर्शनादेवासनत्यजनं ।
 सन्मानो वल्लपात्रादिपूजनं । आसनाभिग्रहस्तिष्ठत आदरेणासनानयनपूर्वकमपविशतत्रैवं मणनं । आसनानुप्रदानं तु आसनस्य
 स्थानात् स्थानान्तरसञ्चारणं । कृत्तिकर्म द्वादशावर्तवन्दनं, शेषं स्पष्टं । उचितकरणक्रियारूपोऽयं दर्शने शुश्रूषाविनयः ।

अनाशातनाविनयस्तु अनुचितक्रियाविनिवृत्तिरूपोऽयं, अनाशातना यवितवहुमानवर्णजननभेदान्निधा । स च पञ्चदशानां
 स्यादिति पञ्चवत्वारिंशद्विधः, यतः 'तित्थयर १ धम्म २ आयरिय ३ वायगे ४ थेर ५ कुल ६ गणे ७ संघे ८ । संभोगिय ९
 किरियाए १० मइनाणाईण य तहेव १५' । १ । सांभोगिका एकसमाचारिकाः, क्रिया अस्तिकता । अत्र भावना-तीर्थकारणा-
 माशातनायां न वर्तितव्यमित्यादि, 'कायवा पुण भत्ती बहुमाणो तह य वन्नवाओ य । अरिहंतमाइयाणं केवलनाणावसाणाणं ?
 । १ । उक्तो दर्शनविनयः । अथ चारित्रविनयः चारित्रमेव चारित्रस्य वा विनयः श्रद्धानादिरूपः, यतः 'सामाहयाइचरणस्स सह-
 हणया १ तहेव काएणं २ । संफासणं परूवणमहपुरओ सव्वसत्ताणं ३' ति । मनोवचनकायविनयास्तु मनःप्रभृतीनां विनया-
 ईणु कुशलप्रवृत्त्यादिरूपाः, यतः- 'मणवयकयविणओ आयरियाईण सव्वकालंपि । अकुसलमणाइरोहो कुसलाण उदीरणं तह य'
 । १ । लोकानामुपचारो व्यवहारस्तेन स एव वा विनयो लोकोपचारविनयः सप्तधा- 'अन्भासत्थाण १ छंदाणुवत्तणं २ कयपडि-
 किची तहय ३ कारियनिमित्तकरणं ४ दुनखचगवेसणा तहय ५ तह देसकालजाणण ६ सव्वथेसु तह अणुमई भणिया ७' ।
 तत्राम्यासस्थानं गुरुसमीपे स्थानं १ छन्दोनुवाचित्वं गुर्वभिप्रायवचित्वं २ तथा कृतप्रतिकृति कृते भक्तादिनोपचारे प्रसन्ना गुरवः
 प्रतिकृतिं प्रत्युपकारं सूत्रादिदानतो विधास्यन्ति न तु निर्जरेवेति ३, तथा कारितनिमित्तकरणं कोऽर्थः येन श्रुतं प्रापितस्तस्य
 विनये वर्तितव्यं तदनुष्ठानं कार्यं ४, तथा र्चस्य पीडितस्य गवेपणमौषधादेरार्त्तगवेपणा ५, तथा देशकालज्ञता ६, तथा
 सर्वथेव्यप्रतिलोमतानुकूल्यं ७ । यद्वा मनोविनयः प्रशस्तः सप्तधा-अपापः १, असावधः २, अक्रियः ३, निरुपह्वेद्यः ४,
 अनाश्रवः ५, अच्छविः ६, अभूताभिग्रहूनः ७, सपापाद्यस्तु सप्तधाऽप्रशस्तमनोविनयो विपरीतः । वाग्बिनयोप्येवं सप्त-

विषः । द्विधा कायविनयः, प्रशस्त उपयुक्तेन गमन १ स्थान २ निपीदन ३ त्ववर्चन ४ उल्लङ्घन ५ प्रलङ्घन ६ सर्वेन्द्रिय-
 योगजतया सप्तधा, स एवालुपयुक्तेन सप्तधाऽप्रशस्तः । इह पापं सामान्येन सावद्यं क्रोधाद्यं । क्रिया कायिकाद्याः कर्म-
 बन्धिन्यः, उपलेशः शोकाद्यः, आश्रवः प्राणानिपाताद्याश्रवकरणं । च्छविः कृविः स्वान्ययोर्विषये प्रमादायामः । भृतानां
 प्राणिनां शुक्लजनकं भृताभिदाङ्कनं, तथा उल्लङ्घनं उड्डयनं, प्रलङ्घनं गर्त्तदिह्वयनं, उक्तो विनयः । व्यावृत्तभावो
 धर्मार्थं अन्नादिदानप्रवर्तनकं वैयाघ्रस्यं दशधा— आयसिय १ उवज्झाप २ धेर ३ तवस्सी ४ गिलाण ५ सेहाणं ६ । साह-
 म्मिय ७ कुल ८ गण ९ संघ १०, संगयं तमिह कायधं' । १ । आचार्यः पञ्चधा दीक्षाचार्यो दिगाचार्यः सूत्रसमुद्देशा-
 नुज्ञाचार्यो वाचनाचार्यः, तत्र दिगाचार्यो ग्रहणासेवनाशिक्षागुरुः । उपाध्यायः पाठकः, स्थविरो जातिश्रुतपर्यायैर्गच्छसा-
 युस्यैर्यकृद्वा । तपस्वी अष्टमाधिकृतपाः, ग्लानो रोगी, शिक्षको नवदीक्षः साधर्मिको लिङ्गात् न प्रवचनतः, कुलं एकाचार्य-
 सन्ततिः, गणः सापेक्षद्वित्रिकुलसंगमः । संघः शासनं साधनः । सुष्ठु आ मर्यादयाऽध्यायः स्याध्यायः पञ्चधा—वाचनाऽध्यापनं,
 प्रच्छना सूत्रस्यार्थस्य चा, परिवर्तना गुणनमभ्यसनं च वाचा, अनुप्रेक्षा तु मनसा, धर्मकथाऽहिंसाद्विधर्मोपदेशः ५ । ध्यानं
 धर्मध्यानं शुक्लध्यानं च । तत्र विरतिक्रियासंप्रभावं धर्म्यं । इन्द्रियमनीव्यापारचिन्तारोधः शुक्लं, एषां भेदाः प्राग्
 ध्यानशतके उक्ताः । उत्सर्गो द्विधा द्रव्यतो भावतथ, तत्र द्रव्यतो गणशरीरोपच्याहारविषयश्चतुर्धा, भावतस्तु कपायसंसारकर्म-
 व्युत्सर्गभेदात्रिधा । तत्र कपायाणां चतुर्णां संसारस्य चतुर्गतिरूपस्याऽष्टकर्मणां च व्युत्सर्गभेदाः स्पष्टाः, यतः—'काले गणदेहानां,
 अइरित्ताऽसुद्धभत्तपाणाणं कोहाईयाण समयं (?) कायवो होइ चाल 'त्ति उक्तमाम्यन्तरं । अथ 'बज्जं पि च 'त्ति, बाह्यं आसे-

व्यमानं क्रियमाणं लोकैरपि तपस्वया शायमानं बहिर्देशोपकत्वाद्वा बाह्यं अपिचेति समुच्चये । पङ्क्तिधमनश्चनादि तपःकर्म, तपति दुनोति देहकर्मणीति तपः, तस्य कर्म कर्णं तपःकर्म । तत्राऽनशनमाहारत्यागः, तद् द्विधा इत्वरं यावज्जीवं च । इत्वरं चतुर्थादिपण्मासान्तमधिकृततीर्थमाश्रित्येति तथा श्रेणिप्रतरादितर्पांसि च, यावज्जीवं तु त्रिधा पादपोपगमैर्गितमरण-भक्तपरिज्ञानभेदात्, तत्र पादपो वृक्षस्तस्य छिन्नपतितस्येव चेश्वरोधेनोपगमनं स्थितिः पादपोपगमनं । तथैंगिते नियमिते देशे मरणं इंगितमरणं इंगिनीमरणं वा । भक्तस्याऽऽहारस्य चतुर्विधस्य वा परिज्ञा त्यागः सचेष्टस्य भक्तपरिज्ञा । तत्र पादपोपगमनं सिंहाद्युपसर्गे कुर्वन्ती व्याघातवत्, स्वभावादेव तु निर्व्याधातं, तत्संलिखितः काले कुर्यात् । तद्विधिरुत्तराध्ययनादेर्ज्ञेयः 'चत्वारि विचिताहं' इत्यादि गाथाभिः । तत्र देवगुरुभ्रत्वा विधिना त्रिकं त्रिकेण सर्वाहारं प्रत्याख्याय गिर्यादि गत्वाऽप्रतिकर्मना दण्डायितादिस्थानं स्थित्वाऽऽजीवं निश्चेष्टिच्छेत्, परमाद्यसंहननीदं कुर्यात् । इंगितदेशे स्थितः त्यक्तसर्वाहारोऽन्येनोद्धर्चनाद्यकुर्वन् (कारय) न स्वयं तु कुर्वन्निगिनीमरणं कुर्यात् । भक्तपरिज्ञा सप्रतिकर्मसमर्थस्यापि । अनशनानां सविचाराविचारसपरिकर्मापरिकर्मनिर्हारिमानिर्हारिमादिभेदाः सिद्धान्तात् ज्ञेयाः । उक्तमनशनं । अथावमोदरता द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च । तत्र द्रव्यतः उपकरणभक्तपानचिपया । तत्रोपकरणे जिनकल्पिकादीनान्येषां वा तदभ्यासपराणां ज्ञेया नत्वन्येषां, उपच्यभावे समप्रसंपमाभावात्, अतिरिक्ताग्रहणं वा ऊनोदरता । भक्तपानोनीदरता यथाऽऽहारमानव्यागिनः, यथा ३२ कवला अतिक्रतास्ये क्षेपा नरस्याहारः तस्योनीदरता पञ्चधा-एकग्रासाद्या अष्टग्रासान्ताऽऽल्याहाराख्या १, नवमात् द्वादशं यावत् अपाद्धाख्या २, त्रयोदशात् षोडशं यावद्विमागाख्या ३, सप्तदशाच्चतुर्विंशतिं यावत्प्राप्ताख्या ४, पञ्चविंशतेरेकत्रिंशतं ग्रासं यावत् किञ्चिद्-

नाख्या ५ । तत्रैककवला जघन्याऽऽल्याहाराऽऽष्टकवलोत्कृष्टा, शेषा ग्रासा मध्या । एवं जघन्याऽऽपाद्धा अपि ज्ञेयाः । एवं
नार्या अपि २८ ग्रामैः पूर्णाऽऽहारा ज्ञेया । भावो नोदरता क्रोधादित्यागः प्रत्यहं । तथा एकसिंथादिद्रव्यो नोदरता, तथा
क्षेत्रो नोदरता ग्रामादिषु शून्यागृहपाटकादिसंक्षेपः । पेटाद्या भिक्षावृत्तयो वा । कालो नोदरता वृतीयपौरुषीशेषभागे गोचरे ।
भावो नोदरता स्त्रीनृवेषक्रियाचेष्टावर्णवयोभूपाद्यभिग्रहः, इत्यादिभिश्चतुर्भिरूनोदर्यचरस्य पर्याय ऊनोदरता, गतो नोदरता ।
अथ वृत्तिभिर्धाचर्या तत्संक्षेपो अष्टगोचरभूदेहलीमध्यभूमानससपिण्डैषणाद्रव्याद्यन्यतरथोराभिग्रहरूपः । रसानां क्षीरादिच-
तुराद्याणां रसानां त्यागो विकृतिगतत्यागश्च रसत्यागः । तथा कायक्लेशः देहक्लेशं, स च शिरोलोचवीरासनादिना निश्चलत्वे-
नासनाभिग्रहादिरनेकधा । तथा प्रतिसंलीनता गुप्तता सा चेन्द्रियकषाययोगविषया विविक्तशयनासनता चेति चतुर्धा, इन्द्रिय-
संलीनता श्रोत्रादीन्द्रियनिग्रहैः पञ्चधा शुब्दादिषु रागद्वेषनिग्रहाद्वा पञ्चधा । कषायसंलीनता चतुर्धा । योगा मनोवाकाया-
स्तेषां संलीनता मनोगुहाद्यास्त्रिधा । विविक्तशयनासनता त्वारामादिषु योग्यस्थानेषु एषणीयफलकादिभिः शून्यासंस्तारकमा-
दृत्य स्थानं । 'सत्' सप्त भयस्थानानि इहलोकभयादीनि । तत्रेहलोकभयं मनुष्यस्य मनुष्यादितो भयं १, एवं परलोकभयं मनु-
ष्यस्य परलोकात् सिंहादितो भयं २, आदानभयं चौरादिभ्यो द्रव्यादानभयं ३, अकस्माद्भयं निर्हेतुकमुत्पन्नं ४, आजीवभयं
कथमाजीविका भविष्यतीति ५, मरणभयं स्पष्टं ६, अश्लोकभयं अयशोभयं ७ । सप्तविधं ज्ञानविभंगं यथा एकदिलोकाभिगमः
१, पञ्चदिलोकाभिगमः २, क्रियावरणो जीवः ३, मुदग ४, अमुदगे ५, रूपी जीवः ६, सर्व जीव ७ इति । तत्र एक-
दिवयेव लोकोऽस्तीति ज्ञानदेकदिलोकाभिगमः विभङ्गता तु शेषदिवस्त्रयवगमेन तत्प्रतिषेधात् १, एवं पञ्चदिवस्त्रयपि

२, क्रियावरणो जीव इति क्रियामात्रेणैवावृतो जीवो न तु कर्मभिः ३, 'मुदग्ग' इति देहवाह्यान्तरपुद्गलकृताज्ञो जीवोऽस्ति, भवनादिसुराणा वाह्यान्तरपुद्गलादानतो रूपकरणदर्शनात् ४, 'अमुदग्ग' चि न वाह्यान्तरपुद्गलाज्ञो जीवोऽस्ति सुराणामेवमपि सरूपाणां दर्शनात् ५, सुरान् दृष्ट्वा रूप्येव जीव इत्यास्था ६, वायुचालितान् पुद्गलान् दृष्ट्वा समं जीव इति ७, एवं विभङ्गं परिवर्जयन् । पिण्डैपणा सप्त असंसृष्टा १, संसृष्टा २, उद्धृता ३, स्फुल्लेपा ४, ऽगृहीता ५, प्रगृहीता ६, उज्ज्वितधर्मा च ७ । एताः प्रतिक्रमणाध्ययने व्याख्याताः, एनं पानैपणा अपि सप्त व्याख्याताः । अग्रहप्रतिमा अग्रहस्थितिस्तस्याः प्रतिमा नियमविशेषा यथा उद्दिष्टे यथेहनेवोपाश्रयः कार्यः इति गनमा ध्याते वसनं १, अन्यसाध्यर्थं याचित्वा ततस्तदग्रहे वसनं २, अन्यार्थं याचिते तैरगृहीते वसनं, एषा त्वह्नालंदिक्कानां प्रतिमा यतस्ते भणन्तो गुर्यर्थं याचन्ते, उत्कृष्टं पञ्चदिनानि तिष्ठन्ति ३ । अवग्रहाऽयाचनाऽन्यावग्रहे तु वसनं, एषा गच्छ एवोद्यतविहारिणां परिकर्म कुर्वतां स्यात् ४ । आत्मार्थमेवावग्रहयाचनं नान्यार्थं, एषा जिनरूप एव स्यात् ५ । कटादिसंस्तारयुक्तायामेव वसनं, अन्यथा निविष्टेनेत्कटिकादिना वाऽऽस्थानं ६ । यथास्त्वृत्तशिलोद्दलकादियुक्त एव नियमाद् वसनं ७, एताः सप्त प्रतिमाः । सप्त सप्तैरुख्यानि आचाराङ्गाध्ययनानि यथास्थानं १, निपीधिका २, उचारयश्रयण ३, शब्द ४, रूप ५, परक्रिया ६, अन्योन्यक्रिया ७ नामानि क्रमात्कायोत्सर्गादिस्थान १, निर्दोषनैपेधिकी २, विष्णुत्रत्यागस्थान ३, नानाशब्दनानारूपादित्याग ४-५, परकृतपादचम्पनादिक्रिया ६, मिथः क्रमचम्पनादिवैयावृत्त्यक्रियात्राचीनि । महाध्ययनानि सप्त यथा द्वात्रिंशद्द्वितीयश्रुतस्कन्धे पुण्डरीक १ क्रियास्थान २ आहारपरिज्ञा ३ प्रत्याख्यान ४ अनगर ५ अर्द्धकुमार ६ नालिदा ७ नामानि । एषां

पिण्डपणादीनां श्रद्धानं करणं प्ररूपणां वीपमम्पन्नः साधुगुणैर्युक्तः रक्षामि । ' अष्ट० ' अष्ट मद्स्थानानि-जाति १ लाभ २
 कुल ३ ऐश्वर्य ४ बल ५ रूप ६ तपः ७ श्रुत ८ रूपाणि । अष्ट कर्मणि ज्ञानावरण १ दर्शनावरण २ वेदनीय ३ मोह-
 नीय ४ आयु ५ नाम ६ गोत्र ७ अन्तराय ८ रूपाणि, तेषां कर्मणां बन्धं च परिवर्जयन् । अष्ट प्रवचनमातरः-पञ्चम-
 मितिगुप्तित्रयरूपा दृष्टाः, निष्ठिताष्टविधकर्मरूपार्थैः क्षपितार्थकर्ममाणुभिर्जिनैरित्यर्थः । ता मातुः उपसम्पन्न आश्रितः,
 प्रवचनं अर्हच्छासनं चारित्ररूपं तस्य जननात् पालनाच्च मातर इव सन्ति । नत्र पापनिदानानि-यथा भवान्तरे
 राजा भवेयं १, अलं मे बहुव्यापारेण राज्येन परमुग्रः सद्रव्यो गृही स्यां २, एवं नृकण्ठं दृष्ट्वा स्त्री स्यां ३, स्त्रीपावत्रयदिः
 पुमान् स्यां ४, नृविषयाणामशुचित्वात् ये देवाः परदेवदेवीसिवास्वदेवदेवीत्वरूपविकुर्वणसेवनासक्तास्ते बहुरतास्तद्विषयं
 निदानं ५, ये देवाः स्वमेव देवत्वेन देवीत्वेन च विकुर्व्यं सेवन्ते न तु परं ते स्वर्ताः ६, एते पइ निदानकृतो भवान्तरे
 दुर्लभव्योधिकाः । अस्ता अमथुनाः सुराः, एवं त्रयो देवभेदाः ७, साधुप्रतिलम्भकश्राद्धः स्यां ८, व्रतकाह्नया दस्त्रिः श्राद्धः
 स्यां ९, पाश्चात्यत्रीणि निदानानि क्रमात् बोधिदेशमवविरतिदानि न तु सिद्धिदानि । संसारस्था जीवा नवविधाः-यथा
 पृथ्व्यप्तेजोवायुवनस्पतिद्वित्रिचतुःपञ्चेन्द्रियभेदानवधा जीवास्तान् हिंस्यत्वेन परिवर्जयन् । नवब्रह्मचर्यगुप्तिभिः-रुयादि-
 युक्तवसति १, स्त्रीक्या केवलरुपुपदेशः २, स्त्रीनिपद्या ३, नृस्त्रीइन्द्रियेक्षण ४, नृस्त्रीसंयोगकुड्व्यान्तर ५ पूर्वकीडितस्मृति ६
 गलत्स्नेहविन्दुमवतग्रणीता ७, ऽतिमात्राहार ८, विभूपावर्जनाख्याभि ९ गुप्तः । तथा द्विकृत्वो नवविधं अष्टादशधेत्यर्थः ।
 दिव्यौदारिकभेदं कामत्यागरूपं ब्रह्मचर्यं परिशुद्धं शुद्धं उपसम्पन्न आश्रितः । चूर्णौ ' नपविहदंसणचरणं नत्र य नियाणाई

नमविहा जीवा' इति पाठः । तत्र निद्रा १, निद्रानिद्रा २, प्रचला ३, प्रचलाप्रचला ४, स्थानार्द्धि ५ नामकं निद्रापञ्चकं ।
 चक्षुरचक्षुस्त्वधिकेवलदर्शनावरणानि ९ चेति नवविधं दर्शनावरणं । 'उव०' दशविधं चारित्रस्योपघातं यथा उद्गमदोषाः १६ । १
 उत्पादनादोषाः १६ । २, एषणादोषाः १० । ३, त्रयं संयमोपघाताः, परिकर्मणा वस्त्रपात्रादिरचनं यतस्तेन स्वाध्यायदेह-
 संयमनामुपघातः ४ । परिहरणोपघातोऽकल्प्यालक्षणस्य चोपकरणस्य भोगः, तथा संयमादेरुपघातः ५ । ज्ञान ६
 दर्शन ७ चारित्र्याऽऽतीचरैर्ज्ञानादीनां उपघातः, अप्रीतिकेन विनयाद्युपघातः ९ । संरक्षणेनेति देहोपकरणादिमूर्च्छया
 पञ्चमत्रतोपघातः, दशविधोऽसंवरो यथा पञ्चेन्द्रिय ५ मनो ६ वाक्कायासंवरः ८ उपकरणासंवरः अप्रतिलेख्यानियतादिवस्त्रा-
 दिग्रहणं यद्वा विप्रकीर्णवस्त्राणां ओघोपघेसंवरः ९ सूचीकुशाग्रादीनां देहोपघातिनां अन्येषां चोपग्राहिकाणां १० मसंवरोऽ-
 गोपनं । तथा उपधि १ उपाथय २ कपाय ३ भक्त ४ पान ५ मनो ६ वा ७ क्वाय ७ ज्ञान ८ दर्शन ९ चरण १० संक्लेशात्
 दश, एषु स्थानेषुभूतादिना चित्तसमाधिरूपान् परिवर्जयन् । दश चित्तसमाधिस्थानानि-ख्यादियुग्वसति १ स्त्रीकथा
 २ प्रणीतरम ३ अतिमात्रपानान्न ४ पूर्वक्रीडितस्मृति ५ स्त्रीनिपद्या ६ स्त्रीन्द्रियेक्षणत्यागारूपानि सप्त चित्तसमाधिस्था-
 नानि ७, नो शब्दरूपगन्धप्रियः स्यादित्यष्टमं ८, न श्लोकानुपाती स्यात् ख्यातिप्रिय इत्यर्थः ९, दशमं समाधिस्थानं
 सातोऽमौरूपत्यागरूपं १०, तत्र साता सौरुयं सातवेधं सुखं । दश दशा यथा-कर्मविपाकथुताङ्गाद्यथुतस्कन्धदशाध्यय-
 नरूपा १ उपामकदशा २ अन्तकृदशा ३ अनुचरोपपातिकदशाः ४ मत्समाष्टमनवमाङ्गानि दशाध्ययनात्मानि । आचारदशा
 दशाथुतस्कन्धो दशाध्ययनात्मकः ५ व्याकरणदशाः ६ प्रश्नव्याकरणदशाः ७ बन्धदशा ८ द्विगुद्विदशा

८ द्वीपदशाः ९ संश्लेषिकदशा १० दशाध्ययननामभिः कतिकथाभिश्च स्थानाङ्कोक्ताः सन्त्यधुनात्वप्रसिद्धाः । तथा दश-
विघश्रमणघर्मं प्रतिक्रमणोक्तं उपसम्पन्नः गुणैर्युक्तः । ' आत्मा ' आशातनां सर्वा त्रिगुणैकादशविधां त्रयस्त्रिंशत्संख्ययां
निवर्जयन्, आशातनाः ३३ प्रतिक्रमणे व्याख्याताः, तथा सर्वा आशातना द्रव्यादिषु चतुर्षु समवतरन्ति यथा द्रव्या-
शातना रत्नाधिकेन सहाशुर् मनोर्ज्ञं आत्मना युक्ते, एवमुपधिसंस्वारकादिष्वपि ज्ञेयं १ । क्षेत्राशातना ज्येष्ठस्थासन्नगम-
नादिभ्यः २ । कालाशातना रात्रौ विकाले वा गुरोर्वदतस्तूष्णीकस्तिष्ठति ३ । भावाशातना गुरुं त्वमिति वक्ति ४ । एवं
उपगमेत उपसम्पन्नोऽनाशातनागुणैर्युक्तः पञ्चमहाव्रतानि रक्षामि । एवं एकद्वयादिस्थानैर्महाव्रतरक्षां उक्त्वाऽथानुक्तगुणो-
क्त्या तां ममर्थयति । ' एवं ' गाहा-एवं त्रिभ्यो दुष्टमनोवाकायरूपेभ्यो दण्डेभ्यो विरतस्त्रिकरणैर्मनोवाक्यैः शुद्ध-
त्रिषु माया १, निदान २, मिथ्यात्वश्लेषेषु ३ अकरणेन निःश्लेषः, त्रिविधेन कृतकारितानुमतिभिः सावद्यत्यागरूपेण
योगेन प्रतिक्रान्तः पापात् निवृत्तः पंचमहाव्रतानि रक्षामि । ' इच्छेयं महव्यपउच्चारणं थिरत्तं सद्दुद्धरणं इत्यादि '

इच्छेयं महव्यपउच्चारणं थिरत्तं सद्दुद्धरणं धिइचलयं ववसाओ साहणट्टो पावनिवारणं
निकायणा भावत्रिसोही पडागाहरणं निज्जुहणाराहणा गुणाणं संवरजोगो पसरथज्झाणोवउत्तया
जुत्तया य नाणे परमट्टो उत्तमट्टो एस खलु तित्थंकरेहिं रइरागदोसमहणेहिं देसिओ पवय-
णस्स सारो छज्जीवनिकायसंजमं उवएसियं तेलोक्कसक्कयं ठाणं अब्भुवगया । नमो त्थु ते सिद्ध

बुद्ध मुच नीरय निस्संग माणमूरुण गुणरयणसाथरमणंतमप्यमेअ । नमो त्थु ते महइमहावीरवद्ध-
 माणसामिस्स । नमो त्थु ते अरहओ नमो त्थु ते भगवओत्तिकहु । एसा खलु महवयउच्चारणा
 कया, इच्छामो सुत्तकित्तणं काउं । नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइअं छविहमावस्सयं
 भगवंतं, तंजहा-सामाइअं १, चउवीसत्थओ २, वंदणयं ३, पडिक्कमणं ४, काउस्सगो ५,
 पच्चक्खाणं ६, सवेहिं पि एअम्मि छविहे आवस्सए भगवंते ससुत्ते सअत्थे संगंथे सनिज्जुत्तिए ससंगह-
 णीए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पणत्ता वा पळविआ वा, ते भावे सद्दहामो पत्तियामो
 रोएसो फासेसो (पालेसो) अणुपालेसो, ते भावे सद्दहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोअंतेहिं फासंतेहिं (पालंतेहिं)
 अणुपालंतेहिं, अंतोपक्खस्स जं वाइअं पडिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं अणुपालिअं तं
 दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकहु उवसंपज्जिता णं
 विहरामि । अंतोपक्खस्स जं न वाइअं न पडिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपा-
 लिअं संते वले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्कमे तस्स आलोएसो पडिक्कमामो निंदामो गरि-

हामो विउष्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अबुष्टेमो अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिच्चजामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

इत्येवं महाव्रतोच्चारणं स्थिरताहेतुत्वेन पुण्यस्थित्वं, पापशुल्योद्धरकत्वेन शल्योद्धरणं । धृतेः संतोपस्य बलं अवष्टम्भः, व्यवसायः, 'माहणद्धो पाननिराणं निक्कायणा भावविसोही पडागाहरणं इत्यादि' माधनरूपोऽर्थः पदार्थः, मुच्चै निकाचना व्रतानीकारद्वनिर्दन्धः, मात्रिगोधिः, मल्लयुद्धादिषु बल्लमाभरणं वा घजग्रे वध्यते, तत्र यो युद्धादिगुणे प्रकृष्टः स पुरतो भूत्वा लतीति पत्तारुहरणमेवमत्रापि शुद्धचारित्र्यस्य पताकाया हरणं । निर्युहणा कम्मरीणां निःकासनं, आराधनाऽखण्ड-निष्पादकता गुणानां । संनस्य ननकम्मरोधस्य योगो व्यापारः, प्रशस्तध्यानोपयुक्ता धर्मशुक्लध्यानोपयोगो महाव्रतोच्चारं कुर्वतः शृण्वतो वा, युक्ता च ज्ञानेन मह, परमार्थोऽकृत्रिमार्थोऽयं, सोप्युत्तमार्थ एष महाव्रतरूपः । तीर्थकरै रतिः कामो रागो ममता द्वेषः क्रोधस्तन्मथनैर्दक्षित उक्तः, प्रथचनस्य सारः सिद्धान्तत्त्वं महाव्रतानि । तेऽहन्तः पइजीवनिकायसंयमं उपदिश्य त्रैलोक्यगतकृतं त्रैलोक्यपूजितं स्थानं सिद्धि अभ्युपगता प्राप्ताः । महाव्रतकीर्त्तनान्ते मङ्गलाय श्रीवीरस्तुतिमाह- 'नमो त्पु'त्ति हे मिद्ध निष्टितार्थ ! हे बुद्ध ज्ञान ! हे मुक्त अकम्मन् ! हे नीरजः कम्मरहित ! ['हे श्रमण समचित्त ! हे समाधि सम्यक्त्तसमयोगैः शल्यकर्त्तन शल्यछेदक ! तत्र केवलिनोऽपि क्षायिकमम्यक्त्तं समयोगश्चारित्रमामायिकं च

१ एतच्छ्लो [ ] गतः पाठोऽधिको भाति ।

स्यात्, हे निर्भय ! हे निराग ! हे निर्दोष ! हे निर्मम !] हे निःसंग कर्मसङ्करहित ! [हे निःशुल्य !] हे मानमूरण
 गर्वछेदक ! गुणरत्नसागर ! हे अनन्त ! ज्ञानानन्त्यात् मोडलाक्षणिका, हे अग्रमेय छद्मस्यागम्य ! ' नमो त्यु ते ' - पाठः,
 महति प्रस्तावात् मोक्षे स्थित ! हे महावीर महाबल ! यतः ' विदारयति यत्कर्म तपसा च विराजते । तयोवीर्येण युक्तश्च
 तस्माद्दीर इति स्मृतः ' । १ । वर्द्धमानस्वामिन् ! ते तुभ्यं नमोऽस्तु अर्हते चतुःषष्टीन्द्रपूज्याय, तथा तुभ्यं भगवते
 ऐश्वर्ययुक्ताय नमोऽस्तु ते त्रिकृत्वः त्रीन वारान् इत्यर्थः । इत्येषा खलु महाव्रतोच्चारणा कृता । इच्छामः श्रुतकीर्त्तनं कर्तुं ।
 तत्र नमस्तेभ्यः क्षमाश्रमणेभ्यो वैरिदं वाचितं सूत्रार्थभ्यां कृतं मह्यं दत्तं वा, पद्धिधावश्यकं गुणानां आसमन्वात् वश्यं
 जन्तुं करोतीत्यावश्यकं, भगवत् सातिशयाभिधेयगुणयुतं वा, तद्यथा-सामायिकं ' करेमि भंते ! सामाह्यं ' सूत्रं १,
 चतुर्विंशतिस्त्वः ' लोगस्तुञ्जीयगरे ' सूत्रं २, वन्दनं द्वादशावर्तवन्दनं ३, प्रतिक्रमणं ' इच्छामि पडिकमिडं ' इत्यादि सूत्रं
 ४, कायोत्सर्गः ' तस्तुत्तरीकरणं ' सूत्रं ५, प्रत्याख्यानं प्रसिद्धं ६ । सर्वस्मिन् पडावश्यकं भगवति सद्ये सार्थे सग्रन्थे
 सूत्रार्थोभयमेलनरूपे सनियुक्तौ नियुक्तिमहिते ससंग्रहणिके संग्रहणीसहिते, नियुक्तिरेव बहुर्थसंग्रहरूपा संग्रहणी । ये गुणाः
 क्षान्त्यादयो भावा औदयिकाद्या जीवादिपदार्था वार्द्धिर्भगवद्भिः प्रज्ञप्ताः कथिताः, प्ररूपिताः अन्येभ्यो दर्शिताः, वा
 एवार्थे तान् श्रद्धेभ्यो मनसा प्रतीमो वाचा वर्णयामः रोचयामो मनोवाचौ जिनमते, स्पृशामः कायेनाज्ञां सेवामहे ।
 पालयामः पाठो न दृश्यते, अनुपालयामो यावज्जीवं जिनाज्ञां कुर्मः । तान् भावान् श्रद्धानैः प्रत्ययद्भिः रोचयद्भिः
 स्पृशद्भिः (पालयद्भिः) अनुपालयद्भिः पक्षस्य चन्द्रमासार्द्धस्यान्तर्मध्ये, एवं चातुर्मासिकस्य मध्ये, संवत्सरस्य मध्ये, यद्वाचितं

अन्येभ्यो दत्तं, पठितं सुखपाठेन, परिवर्तितं गुणितं, संश्रये पृष्टं वा, अनुश्रेष्ठितं मनसा श्रुतं ध्यातं, अनुपालितं क्रियाकर-
णेन पालितं । तत् श्रुतवाचनपठनादि मम देहमनोदुःखक्षयाय कर्मक्षयायेत्यादि प्राग्गतं, संसारीचाराणाय ममेतिकृत्वा
वाचितपठनाद्युपसम्पद्य विहरामो मासकल्पादिना साधुमार्गे चलायामः । अन्तर्मध्ये पक्षस्य चन्द्रमासार्द्धस्य, एते चतुर्मास-
कादन्तर्मध्ये यच्च वाचितं इत्यादि नानुपालितं, सति चले शरीरचले, सति वीर्ये मानमबले, सति पुरुषकारपराक्रमे, पुरुष-
कारः शरीर उपक्रमः पराक्रमः कर्म्मरिजयाय यत्नः । तं अवाचनापठनादिकं आलोचयामः गुरवे प्रकाशयामः, प्रति-
क्रामामः निन्दामः गर्हामः व्यतिवर्त्तयामः त्रिश्रोण्यामोश्वाचनादिप्रतिबन्धं विशेषयामः सप्रमादमात्मानं, अकरणतया-
ऽभ्युत्तिष्ठामः पुनर्न करिष्यामः इत्यर्थः । यथाहं तपःकर्म निर्विकृत्यादि प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यामहे । अत्र बहुत्वं स्वस्य सामा-
न्यत्वात् सामान्यलोकेषु मीलनात् । तस्यातीचारस्य मिथ्यादुःकृतमस्तु । ' नमो तेसि० '

नमो तेसिं खमासमणानं जेहिं इमं वाइअं अंगवाहिरं उक्कालिअं भगवंतं, तंजहा-दसवे-
आलिअं १, कप्पिआकप्पिअं २, बुल्लकप्पसुअं ३, महाकप्पसुअं ४, उववाइअं ५, रायप्पसेणिअं ६,
जीवाभिगमो ७, पन्नवणा ८, महापन्नवणा ९, नंदी १०, अणुओगदाराइं ११, देविंदत्थओ १२,
तंदुल्लवेआलिअं १३, चंदाविज्झयं १४, पमायप्पमायं १५, पोरिसिमंडलं १६, मंडलप्पवेसो १७,
गणित्रिज्जा १८, त्रिज्जाचरणविणिच्छओ १९, ज्ञाणविभत्ती २० मरणविभत्ती २१, आयविसेही

२२, संलेहणासुअं २३, वीधरायसुअं २४, विहारकप्पो २५, चरणविही २६, आउरपच्चक्खाणं
 २७, महापच्चक्खाणं २८ । सबोहिंपि एअम्मि अंगवाहिरे उक्कालिए भगवंते ससुत्ते सअत्थे सगंथे
 सनिज्जुत्तिए ससंगहर्णिए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परूविआ वा,
 ते भावे सद्वहामो पत्तिआमो रोएमो फासेमो (पालेमो) अणुपालेमो, ते भावे सद्वहंतेहिं पत्तिअंतेहिं
 रोअंतेहिं फासंतेहिं (पालंतेहिं) अणुपालंतेहिं अंतोपक्खस्स जं वाइअं पडिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं
 अणुपेहिअं अणुपालिअं तं दुक्खक्खयाए कम्मक्खयाए मुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणा-
 पत्तिकट्टु उवसंपज्जित्ता णं विहरामि । अंतोपक्खस्स जं न वाइअं न पडिअं न परिअट्ठिअं न
 पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते बले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्कमे तस्स आलोएमो
 पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो चिउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्टेमो अहारिहं तवोक्कम्मं
 पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

नमस्तेषां क्षमाश्रमणानां यैरिदं वाचितं श्रमभ्यं दत्तं सूत्रार्थतया वा रचितं अंगवाहं, इह यद् गणधरकृतं तदङ्गप्रविष्टं

स्पात्तच नियतं, यत् स्थविरकृतं तदज्ञचालं तच्चानियतं । उत्कालिकं कालग्रहणं विना कालवेलाऽनध्यायं विना पाठाहं भग-
 वत् पूज्यं । तथा-विकाले स्तोत्रशेषेऽह्नि पूर्वस्य उद्धृतं दशाध्ययनशुक्तमिति दशवैकालिकं १, कल्प्याकल्पवाचकं कल्प्या-
 कल्प्यं २, स्थविरकल्पादिवाचकं क्षुल्लं लघुकल्पश्रुतं, महाकल्पश्रुतं, महामसिद्धिगत्युपपातवाचकं औपपातिकं
 ५, राज्ञः प्रदेशिनः प्रश्नैर्भवं राजप्रश्नीयं ६, जीवस्वरूपवाचको जीवाभिगमः ७, औपपातिकादीन्युपाह्वानि त्रीणि आचा-
 राज्ञादीनां त्रयाणां । प्रज्ञापना महाप्रज्ञापना च जीवाजीवप्ररूपकौ ग्रन्थौ समवायांगस्योपाह्वे ८-९, पञ्चज्ञानवाचको नन्दिः
 १०, अनुयोगस्य द्वाराण्युपक्रमादीनि तद्वाचकग्रन्थोऽनुयोगद्वाराणि ११, देवेन्द्रादीनां चमरादीनां स्तवनं भवनस्थित्यादि-
 स्वरूपमापणं यत्र स देवेन्द्रस्तंभः १२, आयुःशतवर्षभोग्यतंदुलविचारयुतमध्ययनं तंदुलवैचारिकं १३, चन्द्रको यन्त्रपुत्रिका-
 ऽधिगोलस्तद्वैज्योपमाचित्तस्थैर्याराधनायै ग्रन्थश्चन्द्रकवेद्यं १४ । प्रमादाप्रमादफलमापकमध्ययनं प्रमादाप्रमादं १५ । प्रति-
 मण्डलं पौरुषीस्थाया(छाया)मानग्रन्थः पौरुषीमण्डलं १६ । चन्द्रार्द्यमण्डलप्रवेशवाचको मण्डलप्रवेशः १७ । गणराचार्यस्य
 दीक्षादौ विद्या ज्ञानं गणिविद्या १८ । विद्या ज्ञानं चरणं चारित्रं तयोः कलविनिश्चयवाची ग्रन्थो विद्याचरणविनिश्चयः १९ ।
 ध्यानविशोधि(विभक्तिर्मणविभक्ति)र्ध्यानमरणमेदवाचिग्रन्थौ २०-२१ । आत्म(वि)शोधिहेतुमायश्चित्तग्रन्थः आत्म(वि)-
 शोधिः २२, संलेखनाश्रुतं वीतरागश्रुतं संलेखनाविधिबीतरागस्वरूपग्रन्थौ २३-२४ स्थविरकल्पादिव्यवस्थावाची विहारकल्पः
 २५ । चरणसप्ततिगन्धश्चरणविधिः २६ । आतुरस्य चेष्टाऽयोग्यस्य दिने दिने आहारश्रासेनांते सर्वाद्वाराहानेन सक्तादिवैराग्या-
 ऽद्रव्याद्य(क्तादि)कृत्स्नस्य भवचरमकरणवर्णनाध्ययनं आतुरप्रत्याख्यानं २७, यत्र महत्प्रत्याख्यानं वर्णयते यथा स्थविर-

कल्पिकानां अन्ते १२ वर्षसंलेखना, त्रिनरूपे विहरन्त एव यथार्हं संलिखन्ति । सचेष्टा एव निर्वर्याधाते भवचरसं प्रत्याख्यान्ति । एतदर्थधियमतं महाप्रत्याख्यानं २८ । एवं दशवैकालिकरूप्यादि २८ अध्ययनानि ज्ञेयानि । सर्वस्मिन्नेतस्मिन्नंगवाद्य उक्तकालिके श्रुते, इत्यादि । ' नमो तेसिं० '

नमो तेसिं खमासमणां जेहिं इमं वाइअं अंगवाहिरं कालिअं भगवंतं तंजहा-उत्तरज्झ-यणाइं १, दसाओ २, कप्पो ३, ववहारो ४, इसिभासिआइं ५, निसीहं ६, महानिसीहं, ७, जंबु-द्वीपपन्नत्ती ८, सूरपन्नत्ती ९, चंदपन्नत्ती १०, दीवसागरपन्नत्ती ११, खुडियाविमाणपविभत्ती १२, महल्लिआविमाणपविभत्ती १३, अंगचूलिआए १४, वगचूलिआए १५, विवाहचूलिआए १६, अरुणोववाए १७, वरुणोववाए १८, गरुलो(धरणो)ववाए, १९ वेसमणोववाए २०, वेलंधरोववाए २१ देविन्दोववाए २२, उट्टाणसुए २३, समुट्टाणसुए २४, नागपरिआवलिआणं २५, निरयावलिआणं २५, कप्पिआणं २६, कप्पवडिसयाणं २८, पुष्पिआणं २९, पुष्पचूलिआणं ३०, (वल्लिआणं) वल्लिदसाणं ३१, आसीविसभावणाणं ३२, दिट्ठिविसभावणाणं ३३, चारण(सुमिण) भावणाणं ३४, महासुमिणभावणाणं ३५, तेअग्गिसग्गाणं ३६ । सव्वेहिंपि एअस्मि अंग-

बाहिरे कालिए भगवंते ससुत्ते सअत्थे संगंथे सनिज्जुत्तिए ससंगहणीए जे गुणा वा भावा वा
 अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पणत्ता वा पखुविआ वा ते भावे सद्वहामो पत्तिआमो रोएमो फासेमो
 पालेमो अणुपालेमो, ते भावे सद्वहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोयंतेहिं फासंतेहिं पालंतेहिं अणुपालंतेहिं
 अंतोपन्नस्स जं वाइअं पढिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं अणुपालिअं तं दुक्खवखयाए कम्म-
 कखयाए सुक्खयाए बोहिलाभाए संसारुत्तारणाएत्तिकट्टु उवसंपज्जित्ता णं विहरामि । अंतोपवस्स
 जं न वाइअं न पढिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते वले संते वीरिए
 संते पुरिसकारपरकम्मे तस्स आलोएमो पडिक्कमामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो
 अकरणयाए अब्भुट्टेमो अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

धैरिदं वाचितं अङ्गचालं, कालिकमिति कालग्रहणेनाद्यचरमपौरुष्योः स्वाध्यायिकं पाठार्हं कालिकं भगवत् पूज्यं साति-
 शयं, तद्यथा-उत्तराणि आचारंगानादुपरि वाच्यानि विनयादिगुणप्रधानानि वा सूत्रतोऽर्थतो वा श्रीवीरेण निर्वाणसमये उपदि-
 शानि अभ्ययानि उत्तराध्ययनानि १ । 'दत्ताओ' दशाश्रुतस्कन्धदशाध्ययनानि २, स्थविरकल्पादिवाची कल्पः ३, प्रायश्चि-
 त्तादिव्यवहारवाची व्यवहारः ४, ऋषयो नारदाद्या विंशतिर्नेमिवीर्थे, १५ पार्श्वतीर्थे, १० श्रीवीरतीर्थे, तैर्मणितानि ४५

मन्त्राध्ययनानि मन्त्राध्ययनादीनि ५ । निशीथेऽर्द्ररात्र इव रहःपाठार्हत्त्रान्निशीथं ६, सत्रिशेषो रहोऽर्हो महानि-
श्रीयं ७, जम्बूद्वीपादीनां विचारमाचिग्रन्था जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः सूर्यप्रज्ञप्तिः चन्द्रप्रज्ञप्तिः द्वीपसागरप्रज्ञप्तिः, केऽपि छ्त्रप्रज्ञप्ति-
मुक्तालिङ्केऽपि पठन्ति ८-११ । ध्रुविका लक्ष्मी विमानप्रतिभक्तिर्महती विमानप्रतिभक्तिः १२-१३, अङ्गानां चूलिका उक्तानुक्ता-
र्थमद्ग्रन्थः १४, एवं चर्मा अध्ययनानां मधूहास्तचूलिका १५ विग्रहो भगवती विशिष्टा वाहा विचारप्रवाहा अस्मिन्निति
निकृतेस्तचूलिका १६ । अरुणोपपातो १७ गरुडोपपातो १९ धरणोपपातो वैश्रमणोपपातो २०
बेल्घरोपपातो २१ देवेन्द्रोपपातः २२, एतन्न्यरुणादिस्वरूपवाचीन्यव्ययनानि । एषु गुण्यमानेषु अरुणाद्या देवाश्चलितासना
महर्ष्यां नायुपाश्चोपाताः संनिष्ठाः श्रुत्वा हृष्टाः श्रमणं वदन्ति ' सुस्त्राध्यायितं वरं वृणु ' साधुर्वक्ति न मे वरेणार्थः ।
कृते गान्धरसंनिष्ठाः प्रदक्षिणम्य वन्दित्वा यान्ति । उत्थानश्रुतं यस्मिन् १-२-३ चार गुण्यमाने विपथजनग्राभादिविलापं
कुर्वन्नुद्गमति २३ । एवं मधुद्वानसुए' तेन सुग्रामादि समुत्तिष्ठते वमति, यद्वा पूर्वस्थितः साधुरोपादुत्तिष्ठते, २४ तथा नाग-
पत्निना नागकुमारराच्यध्ययनं २५, नस्मिन् गुण्यमाने नागा भगवन्स्था एव साधुं नमन्ति, पुण्यकार्यं च वरदाः स्युः २६ ।
निरयामलिका नरकयायिजीवस्वरूपराची ग्रन्थः २७ । कल्पिकाः सौधर्मादिकल्पवाचका ग्रन्थत्रेणयः २८ । कल्पावतंसिकाः
रुद्रप्रेष्ठनिमानविचारतथायिजीवदेवदेवीप्राग्भरविचारग्रन्थारभ्यः २९ पुष्पिताः गृहवास्त्यागातसंयमेन ये पुष्पिताः,
संयमं मुक्त्वा पुनःस्वीकृत्य वा पुण्डितास्तेषां चरित्रमद्वा ग्रन्थाः २९ । पुष्पचूलिका उक्तार्थविशेषवाचिग्रन्थाः ३० । वृष्णि-
दनाध्ययनप्रतिबद्धा वृष्णेन्धरकृष्णेर्नक्त्यता तद्वाच्यध्ययनं ३१ । आशीविपभावना दृष्टिविपभावना चरणभावना

महास्यन्मानना तैजसनिमर्गः स्वप्ननामार्था ग्रन्थश्रेण्यस्वप्नास्यो दाढास्तासु विषं येषां वृथिकादीनां वृतिरिधामासहस्रा-
 रदेवानां च ज्ञापादिना, एवं दृष्टिनिषाः सर्पा नराद्याश्च, चारणा व्योमयायिसाधनः, महास्त्रपन्ना गजाद्याः, तैजसनिम-
 र्गस्तेजोलेश्यामोचनं, एषां व्याख्याग्रन्थाः ३२-३६ । एतानि ३६ अध्ययनान्द्युक्तानि उपलक्षणभूतानि ज्ञेयानि, यतः
 २४ अर्हतां स्वशिल्प्यसहस्रयया प्रकीर्णज्ञान्यामन्, सर्वस्मिन्नप्येतस्मिन्नज्ञानाद्ये कालिक इत्यादि०

नमो तेसिं खमासमणाणं जेहिं इमं वाइअं दुवालसंगं गणिपिडगं भगवंतं, तंजहा-आयारो
 १, सूअगडो २, ठाणं ३, समत्राओ ४, विवाहपन्नत्ती ५, नायाधम्मकहाओ ६, उवासगदसाओ
 ७, अंतगडदसाओ ८, अणुत्तरोववाइअदसाओ ९, पणहावागरणं १० विवागसुअं ११, दिट्ठिवाओ
 १२ । सवेहिंपि एअंमि दुवालसंगे गणिपिडगे भगवंते ससुत्ते सअत्थे संग्थे सनिज्जुत्तिए ससंग-
 हणीए जे गुणा वा भावा वा अरिहंतेहिं भगवंतेहिं पन्नत्ता वा परुविआ वा, ते भावे सद्वहामो
 पत्तिआमो रोएमो फासेमो पालेमो अणुपालेमो, ते भावे सद्वहंतेहिं पत्तिअंतेहिं रोयंतेहिं फासं-
 तेहिं पालंतेहिं अणुपालंतेहिं अंतोपक्खस्स जं वाइअं पडिअं परिअट्ठिअं पुच्छिअं अणुपेहिअं
 अणुपालिअं तं दुमसक्खयाए, कम्मक्खयाए मुक्खयाए वोहिलाभाए संसारुत्तारणाएतिकट्टु

उवसंपजिता णं विहरामि । अंतोपखस्स अं न वाइअं न पढिअं न परिअट्ठिअं न पुच्छिअं
 नाणुपेहिअं नाणुपालिअं संते बले संते वीरिए संते पुरिसकारपरक्खमे तस्स आलोएमो पडिक्क-
 मामो निंदामो गरिहामो विउट्टेमो विसोहेमो अकरणयाए अब्भुट्टेमो अहारिहं तवोकम्मं पाय-
 च्छित्तं पडिवज्जामो तस्स मिच्छामि दुक्कडं ।

नमस्तेभ्यः, श्राम्यन्ति तपस्यन्तीति श्रमणाः, क्षमाप्रधानाः श्रमणाः, क्षमाश्रमणाः, क्षमाग्रहणाद्दशविधधम्मसूचितः,
 तेभ्यः यैरिदं वाचितं । तं द्वादशाङ्गगणिपिटकं, गणीनां सूत्रीणां पिटकं अर्थसारपात्रमित्यर्थः, तद्यथा-आचारः पट्टजीवनिका-
 यरथादिसाध्वाचारवाची १ । सूत्रकृतं स्वान्यसमयसूचनोपदेशादिना कृतं २ । स्थानं एकस्थानादिदशस्थानान्तार्थवाचि ३ ।
 समवायः एकादिदशतस्थानादिपदार्थसमवायवाची ४ । विवाहप्रज्ञप्तिः विशेषेण वाहा विचारसमूहा विवाहाः व्याख्या वा नव-
 तत्त्वानां तद्विषया प्रज्ञप्तिर्वाहप्रज्ञप्तिर्व्याख्याप्रज्ञप्तिर्वा ५ । ज्ञाताधर्मकथा ज्ञातैर्दृष्टान्तैर्धर्मकथा ६ । उपासकदशा आनन्दादि-
 श्राद्धदशकवक्तव्यताग्रन्थः ७ । अन्तकृद्दशा सुवितगामिकथावाचिन्यः ८ । अनुचरोपपातिकदशा अनुत्तरविमानयायिकथावा-
 चिन्यः ९ । प्रश्नव्याकरणं प्राक् प्रश्नविधानां व्याकरणं भाषणं इदानीं तु आश्रवसंहराणां पृच्छानिर्वचनवाचि १० । विपाकश्रुतं
 शुभाशुभविपाकदशकथावाचि । दृष्टिवादः दृष्टीनां मतानां वादः सम्यगुयोजनं स्याद्वादेन स १४ पूर्वस्वरूपं । एवं द्वादशाङ्गे
 गणिपिटके भगवति सूत्रे इत्यादि प्राग्बत् । अथ श्रुतदातृपालकेभ्यो नमस्कारं स्वदोषसिध्यादुःकृतं चाह 'नमो तेसि स्वमा०'

नमो तेसि समासमगाणं जेहि इमं वाइअं दुवालसंगं गणिपिडगं भगवंतं, तंजहा—सम्मं काएणं फासंति पालंति पूरंति तीरंति किट्ठंति सम्मं आणाए आराहंति अहं च नाराहेमि तस्स मिच्छामि दुक्कडं । सुअदेवया भगवई, नागावरणीअकम्मसंधायं । तेसिं खवेउ सययं, जेसिं सुअसा-
ये भन्ती ॥ १ ॥ इति पाक्षिकसूत्रं समाप्तं ॥

चैत्रेदं द्वादशान्नं भगान्तं माहात्म्यम्, यतः 'सर्वनर्इणं जा होञ्ज वालुया सबउदहि जं सलिलं । एत्तोपि अणंतगुणो अण्यो एगम्म मुत्तम्म' । १ । एवं भगस्य रूपस्य निर्दोषत्वात्, तथा यश्चमः श्रियः घर्मस्य प्रयत्नस्य स्थानस्य । चाचितं तपधाने मग्गहाणेन स्पृशन्ति क्रियया, पालयन्ति पुनः पुनः करणाद्रश्नन्ति, पूरयन्ति मात्राक्षरादिभिः शोधयन्ति मनः शुद्ध्या, तीरयन्ति अपिस्मृतं जन्मपारं नयन्ति, कीर्तयन्ति स्वनामभिः स्नाभ्यापार्यं वदन्ति, आज्ञयाऽऽराधयन्ति । अहं च प्रमादाक्षाराशयामि । तस्सेनि तस्याराशनायां मिथ्यादुःकृतं मे । श्रुत्वान्ते श्रुतदेवतां वक्ति—'सुयदे०' श्रुतदेवता श्रुताधिष्ठात्री देवता भगवती माहात्म्यवती, तेषां ज्ञानारणीयरुर्मसंधातं स्मरणेन क्षपयन्तु क्षपणाय सानिघ्यं ऋरोतु येषां मततं श्रुतगागरे मक्तिः स्यात्, यतः कल्पमाण्ये 'संबं च लक्खुणोवेयं समहिट्ठंति देवया । सुत्तं च लक्खणोवेयं जेणं तवपुगासियं' । १ । ततः श्रुताधिष्ठात्री स्यात् । समाप्तं पाक्षिकसूत्रं ।

एवो उद्धट्टिया पखिलपपडिफमणसुत्तकित्तणानसाणे निहिणा निसीइत्ता करेमि संवे सामाइयमित्पादि सब्वं निधि-

दृष्यमानं कष्टिता उद्विष्टा अन्धुद्विष्टोमिति एयमाइयं वंदाभि जिणे चउवीसंति पञ्जवसाणं सुत्तं कड्ढन्ति, कड्ढिए य करेमि भंते सामाइयमिच्चाइ काउस्सग्गदंढगमुच्चारणपुरस्सरं उद्वद्विया चैव सुदुत्तरगुणेसु जं खंडियं तस्स पायच्छिचनिमित्तं उस्सासमयतिगपरिमाणं १२ उज्जीयगरकाउस्सग्गं करेन्ति, चाउमासिए पंचसयउस्सासमाणं वीसउज्जीयगरेहिं, संवच्छरिए अट्टोचरसहस्सुस्सासमाणं चचालीमउज्जीयगरेहिं नमोक्कारेहिं च, तओ विहिणा पारित्ता चउवीसत्थयं पढन्ति । तओ पच्छा उवविट्ठा मुहणंतं कायं च पडिलेहिता किइकम्मं करेन्ति । तओ धरणियलनिहियजाणुकरयलुत्तमंगा मणन्ति ' इच्छामि त्वमाममणो अन्धुद्विष्टोमि अन्धुद्विष्टोमि खामेउं पन्नरसण्हमि 'त्यादि--

इच्छामि खमासमणो अब्भुद्विष्टोमि अभिभन्तरपक्खियं खामेउं पन्नरसण्हं दिवसाणं पन्न-
रसण्हं राईणं जं किञ्चि अपत्तियं परपत्तियं भत्ते पाणे विणए वेयावच्चे आलावे संलावे उच्चासणे
समासणे अन्तरभासाए उवरिभासाए जं किञ्चि मज्झ विणयपरिहीणं सुहुमं वा वायरं वा तुब्भे
जाणह अहं न याणामि तस्स मिच्छामि दुक्कडं ॥

ननु सामन्नविसेसओ य पक्खियखामणं कयन्तो कि पुणो इयाणि पक्खियं खामेह ? उच्यते, काउस्सग्गे ठियाणं सुहभावमुवगयाणं किं चावराहपयं सुमरियं हुआ । तस्स खामणानिमित्तं अहवा आणा चैव पमाणंति । ततो यथा राजानं पुण्यचटवोऽतिक्रान्ते मङ्गलकार्ये बहुमन्यन्ते, यथाऽखण्डितवलस्य ते सुण्डु कालो गतोऽन्योऽप्येवमेवोपस्थितपाधिकं विनयो-

पचारं द्वितीयक्षामणऋद्धयेण गुरोः साधनः कुर्युः, यथा ' इच्छामि खमाममणो पिपं च मे० '

इच्छामि खमासमणो पिअं च मे जं भे हट्टाणं तुट्टाणं अप्पायंकाणं अभग्गजोगाणं सुसीलाणं सुव्वयाणं सायरियउवज्झायाणं नाणेणं दंसणेणं चरित्तेणं तवत्ता अप्पाणं भावेमाणाणं बहुसुभेण भे दिवसो पोसहो पक्खो वइक्कंतो अन्नो य भे कल्लाणेणं पज्जुवट्ठिओ सिरसा मणसा मृत्थपुण वंदामि ॥ तुब्भेहिं समं ॥

हे क्षमाश्रमण ! आस्यतीति श्रमणः क्षमाप्रधानः श्रमणः क्षमाश्रमणस्तस्याद्दानं । इच्छामि अभिलषामि, एतत् त्रियं च मे यद्धे भयतां इष्टानां समर्थानां, तुष्टानां सन्तोषवतां, अल्पातंक्रानां अरोगानां, अभग्नयोगानां योगः स्नाध्यायान्दयस्नादिव्यापारः, सुशीलानां, सुव्रतानां शीलान्पुत्रगुणाः व्रतानि मूलगुणाः । साचार्योपाध्यायानां अनुयोगादिपुतानां । ज्ञानेन दर्शनेन चारित्रेण तयत्तात्यानं भाग्यतां ज्ञानाचारादीन् कुर्यातां बहुशुभेन ईषदूनऋष्याणेन भवे पूर्णशुभस्याभागात् । मे भगवन् ! दिग्मः पौषधो धर्मपौषधः पर्वरूपः पक्षोऽर्द्धमामरूपो व्यतिक्रान्तः । अन्यत्र पक्षः कल्याणेन पर्युपस्थितः प्रक्रान्तः ' निकट्टु ' वृत्तिचूर्णोर्नि, तथाऽहं शुष्मान् शिरसा कायेन मनसा मस्तकेन वन्दे इति वाचा नमामि मस्तकेन वन्दे । इतिशब्दश्च नमतो ज्ञेयः, यथा गवा गोपालः स्वामी । अत्र गुरुमाक् ' तुब्भेहिं समं ' साधुभिः समं जातमिति । पुनः ' इच्छामि खमासमणो० '

इच्छामि खमासमणो पुषिं चेइआइं वंदित्ता नमंसित्ता तुब्भण्हं पायमूले विहरमाणेणं जे
केइ बहुदेवसिया साहुणो दिट्ठा समाणा वा वसमाणा गामाणुगामं दूइज्जमाणा वा राइणिया
संपुच्छंति ओमराइणिया वंदंति, अज्जया वंदंति, अज्जियाओ वंदंति, सावया वंदंति, सावियाओ
वंदंति, अहंपि निरसल्लो निक्कसाओत्तिकहु सिरसा मणसा मत्थएण वंदामि ॥ अहमवि
वंदावेमि चेइआइं ॥ मत्थएण वंदामि अहंपि तेसिं ॥

हे धमाश्रमण ! इच्छामि चैत्यसाधुवन्दनं भवतां ज्ञापयितुं इत्याह— 'पुषिं चेइआइं' पूर्वं युष्माकं पादमूले चैत्या-
न्यहंप्रतिमा वन्दित्वा स्तुत्वा नमंसित्त्वा नत्वा संयसत्कचैत्यवन्दनां करोमीति प्रणिधानात् । ततो विहरता ये के
यद्दुदिवसपर्यायाः साधयो दृष्टाः 'समाणा' वा जंघायलहीना नवमागान् क्षेत्रं कृत्वा विहरन्तो वृद्धवासे स्थिताः ।
वसमाना नगररूपविहारिणस्वत्राष्टमासैरष्टकल्पाः, नवमकल्पो वर्षा चतुर्मासिरूपः । तथा ग्रामानुग्रामं ग्रामादन्यो ग्रामो
ग्रामानुग्रामः पं, द्रवन्तो यान्तः, रात्निका घर्म्मरत्नव्यवहारिणः सूरय इत्यर्थः । मां संप्रश्रयन्ति भवदारोग्यादिवाचार्त्तामिति
भावः । अवमरान्तिका लघुपर्यायसूरयो वन्दन्ते पृच्छन्ति च कुशलं । आर्यकाः सामान्यसाधवो वन्दन्ते, आर्यिकाः साह्वयः,
श्रावकाः श्राविकाश्च वन्दन्तेऽहमपि निःशुल्यो मायादिरहितः निःकपायस्वान् साधून् वन्दे वन्दित्वानित्यर्थः । 'अहमवि
वंदावेमि चेइआइं' तान् दृष्टसाध्यादीन् चैत्यानि वन्दापयामि वन्दापित्वानित्यर्थः । यथा मयासुत्र चैत्यानि युष्मदर्थे

नतानि तानि यूयं वन्दस्वमिति एवं शिष्योक्ते गुरुः ' मत्प्राण वंदामि अहंयि तेसि ' अहमपि तान् साधून् वन्दे । अन्ये
 आहुः ' अहमपि वन्दावेमो 'चि, तिकडुशब्दो न दृश्यते । अथ तृतीयक्षामणकखेत्रेणात्मनिवेदनं कुरुते—

इच्छामि खमासमणो उवट्टिओमि तुब्भण्हं संतिअं अहाकप्पं वा वरथं वा पडिग्गहं वा
 कंवलं वा पायपुच्छणं वा (रयहरणं वा) अक्खरं वा पयं वा (गाहां वा)सिलोगं वा (सिलोगच्छं वा)
 अट्टं वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा तुब्भेहिं चिअत्तेणं दिन्नं मए अविणयेण पडिच्छिअं तस्स
 मिच्छामि दुक्कडं ॥ आयरियसंतिअं ॥

' इच्छामि० उवट्टिओमि० ' उपस्थितः सज्जोऽस्मि । आत्मदोषक्षामणायाह-युग्मत्सत्कं यथाकल्पं शुद्ध्यमानं, वा एवार्थे,
 वस्त्रं वा, पतङ्गहं पात्रं वा, कम्बलं वा, पादप्रोच्छनं रजोहरणं वा, तथाऽक्षरं वा, पदं वा, गाथां वा, श्लोको वा, श्लोकार्द्धं वाऽर्थः
 शास्त्रस्य, हेतुः कारणं, प्रश्नः पृच्छा, व्याकरणं उत्तरं, युग्माभिः प्रीत्या दत्तं । मयाऽविनयेन प्रतीप्सितं । तस्य मिथ्या मे
 दुःकृतं । गुरुचार- ' आयरियसंतिअं ' पूर्वार्चार्थसत्कमेतत् किं ममात्रेति गर्वत्यागो गुरुषु भक्तिरूप्यापना च । अथ पधान्तः
 शिष्यणादिमनुग्रहं मन्वान आह—

इच्छामि खमासमणो अहमपुवाइं कयाइं च मे किइक्कम्माइं आयारसंतरे विणयसंतरे

सेहिओ सेहाविओ संगहिओ उवगहिओ सारिओ चोइओ पडिचोइओ चिअत्ता मे
 पडिचोयणा (अब्भुट्टिओहं) उवट्टिओहं तुवभण्हं तवतेयसिरीए इमाओ चाउरंतसंसारकंतराओ
 साहट्टु निरथरिस्सामित्तिकट्टु सिरसा सणसा मत्थएण वंदामि ॥ नित्थारगपारगा होह ॥

हे धमाश्रमण ! इच्छामि अपूर्वाणि कृत्तिकर्माणि कर्तुमिति शेषः । कृतानि भवतां वा कृत्तिकर्माणि वैयावृत्त्यानि
 पूर्वं आचारं अन्वरेण युक्तिं विनेत्यर्थः, विनयं अन्तरेण विनयं विना ज्ञानाद्याचारक्रियाया अकरणेन अभ्युत्थानादि-
 विनयारूपेनेत्यर्थः । सेधितो निःपादितः, सेधापितो वा उपाध्यायादिभिः, तथा संगृहीतः शिष्यत्वेनाश्रितः, उपगृहीतो
 ज्ञानादिभिरुपदंभितः, स्मारितो विस्मृतपुण्यक्रियासारेण, वारितोऽनाचारात् । नोदितः स्वलिते सति मैवं कार्यमिति ।
 प्रतिनोदितं पुनः पुनः स्वलिते निन्दुरवचनेन, एवं चासौ प्रीतिदा मे प्रतिनोदना, उपस्थितः साधधानोऽहं श्रामण्यस्य,
 तथा युष्माकं तपस्तेजःश्रियाऽहं अस्माच्चातुरन्तसंगारकान्ताराच्चतुर्गतिकसंसाररचनात् संदृत्य कपायादिभ्य आत्मानं विनि-
 दृत्य निस्तरिष्यामि, 'इतिकट्टु' इति कृत्वा शिरसा मनमा० । अत्र गुरुनिस्तारका मवदुःखानां पारगा भवन्तु । अवशेषं अग्रे
 यत् प्रतिक्रान्तं तस्मादग्रेतनं देवसिकं प्रतिक्रामत । अत्र गुरुः- 'अहमवि स्वामेमि तुवभेहिं समं । एवं अन्यर्पीणामपि
 धामणं वन्दनं च देयं, उत्तरे व्याघाते वा सप्तानां-५-३-साधूनां कार्यं । ततो देवसिकप्रतिक्रमणं केचित्सामान्येन
 प्रतिक्रम्यतेऽन्ये तु धामणादि क्रियते । अन्ये तु वा चाश्रितोत्सर्गादि क्रियते इत्यादि । पच्छा देवसियं पडिक्कमन्ति,

सुणिज्जा, न दोसा, पासत्थाण कट्टुगस्स असइ दंडिणेण सद्धेहिं वा अब्भुत्थिओ ताहे दिवसओवि कट्टुइ । तत्थ इमो चिही, अणागयं चेव पंचरत्तेणं अप्पणो उवस्सए पाउसिए आवस्सए कए कालं धितु काले सुद्धे असुद्धे वा पट्टविचा कट्टिजइ । एवं चउसु राईसु, पओसवणाराईए पुण कट्टिए सबे साहवो समप्पावणियं काउस्सगं करेन्ति, पओसवणाकप्पसमप्पावणियं करेमि काउस्सगं, लोगस्सुओयगरं चिन्तिऊण उस्सारिचा लोगस्सु० कट्टिचा सबे साहवो निसीयंति जेण कट्टिओ सो ताहे कालस्स पडिकमइ । ताहे वरिसाकालट्टुवणा ठविजइ, तंजहा ऊणोयरिया कायबा, विगइनवगपरिचाओ कायवो इत्यादि । पक्खवा-उमाससंबच्छरेसु जहकमं चउत्थछट्टुट्टुमतवो चेइयवंदणपरिचाडी सट्टाणं धम्मकहाइ कथेति इति पाक्षिकचू० ॥ २३५ ॥ अथ भाष्यं—‘चाउ’

चाउम्मासियवरिसे, उस्सगो खित्तदेवयाए उ । पक्खिय सिजसुरीए, करिति चउमासिए वेगे ॥ २३६ ॥

चातुर्मासिके क्षेत्रदेवतायाः कायोत्सर्गः कार्योऽवग्रहानुमतियाचनरूपः, सप्तविंशत्युच्छ्वासः । पाक्षिके शय्याभ्यर्थाः कायोत्सर्गः, एके आचार्याश्चातुर्मासिकेऽपि शय्यासुर्युत्सर्गं कुर्वन्ति ॥ २३६ ॥ ‘देसि’

देसियराइयपक्खिय—चउमासे या तहेव वरिसे य । एएसु हुंति नियया, उस्सगा अनिया सेसा ॥

‘देवसिकादिप्रतिक्रमणेषु कायोत्सर्गं नियता एव । शेषा गमनादिविषया अनियताः ॥ १५२४ ॥ नियतकायोत्सर्गणा उच्छ्वाससङ्ख्यामाह—‘साय’

साय सयं गौसऽद्धं, तिन्नेव सया हुंति पक्खामि । पंच य चाउम्मासे, अट्टसहस्सं च वारिसए ॥१५२५॥
 सन्ध्यायां १०० उच्छ्वासाः त्रिभिरुत्सर्गैः स्युः । 'गौसे' प्रातरर्द्धं ५० उच्छ्वासाः, त्रीणि शतान्युच्छ्वासाः पक्षे, पञ्चशतानि
 चतुर्मासिके, अष्टोत्तरमहस्रं वर्षे स्युः ॥ १५२५ ॥ ' चत्ता '

चत्तारि दी दुवालस, वीसं चत्ता य हुंति उज्जोआ । देसिअ राइय पक्खिअ, चाउम्मासे अ वरिसे य ॥
 दैवमिके सायं ४, प्रातः ३ 'लोगस्सुज्जोगरे' इत्यादि, पाक्षिके १२, चातुर्मासिके २०, वार्षिके ४० लोकोद्योतकरेभ्योऽनु
 नमस्कारो वाच्यः । नमस्कारे च द्वावेव श्लोकौ विवक्षितौ एकः परमेष्ठिपदैरेकश्रूलिकायाः । नमस्कारे सप्तभिः पदैः सप्तो-
 च्छ्वासाः, अष्टमो अष्टमनवाभ्यां पदाभ्यां ॥ १५२६ ॥ ' पण ' ' गम '

पणवीसमद्धतेरस, सिलोग पन्नत्तरिं च बोद्धवा । सयमेगं पणवीसं, वे वावन्ना य वारिसिए ॥१५२७॥
 गमणागमणविहारे, सुत्ते वा सुमिणदंसणे राओ । नावानइसंतारे, इरियावहियापडिक्कमणं ॥१५२८॥

क्रमेण चतुःपादरूपश्लोकसङ्ख्या, तत्र पञ्चविंशतिश्लोका दैवसिके, सार्द्धद्वादश रात्रिके श्लोकाः, पञ्चसप्ततिः पाक्षिके, शतं
 एकं पञ्चविंशत्यधिकं चातुर्मासिके । वार्षिके 'वे वावने'ति २५२ श्लोकाः, यतः परमेष्ठिपदैः श्लोकः १ चूलिकाया द्वितीयः २ ।
 अनियतोत्सर्गद्वाराणि गमनागमने १ विहारे २ सूत्रेऽधीयमाने वा ३ रात्रौ स्वप्नदर्शने ४ नावा नद्याः संतरणे ५ ऐर्याप-
 थिकीप्रतिक्रमणं स्यात् ॥ १५२७-२८ ॥ भाष्यं--' भत्ते '

भक्ते पाणे सयणासणे य, अरिहन्तसमणसिज्जासु । उच्चारे पासवणे, पणवीसं हुंति उस्सासा ॥२३७॥

भक्तार्थमन्यग्रासादौ गताः सत्रारयां (अत्रेलायां) ऐर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य २५ उच्छामोत्सर्गं कृत्वा स्वाध्यायं पठन्ति । आयातास्तु पुनः प्रतिक्रामन्ति । एवं श्रयनं संस्वारः स्थानं वासनं पीठादि, तदर्थं गता आगताश्च । अहंचैत्यसाधुवसती च गताश्चेन्मूर्च्छं चिष्टेषुर्हस्तगताद्बहिर्ध्वेद्रतास्तदा प्रतिक्रामन्ति । तथा उच्चारे प्रश्रवणे च प्रस्थापिते ईर्यापथिकया पञ्चविंशत्युच्छामाः ॥ २३७ ॥ गतं गमनागमनद्वारं ? । अथ विहारद्वारं—' निय '

नियआलयाओ गमणं, अन्नत्थ उ सुत्तपोरिसिनिमित्तं। होइ विहारो इत्थवि, पणवीसं हुंति उस्सासा ॥१॥ (प्र०)

निजालयादन्यत्र सूत्रपौरुषीनिमित्तं गमनं यत्क्रियते एष विहारो भण्यतेऽत्रापि ईर्या प्रतिक्रम्य २५ उच्छामोत्सर्गः ॥१॥
विहारद्वारं गतं २ । अथ सूत्रद्वारं ३—' उद्दे '

उद्देससमुद्देसे, सत्तावीसं अणुन्नवणियाए । अट्टुव य उस्सासा, पट्टवणपडिक्कमणमाई ॥ १५२९ ॥

सूत्रे उद्देशसमुद्देशयोरनुज्ञासु च सप्तविंशतिरुच्छामाः, शर्याक्षेत्रसूर्योश्चोत्सर्गे २७ उच्छामाः, स्वाध्यायप्रस्थापने गोचर-
चर्यायाः कालस्य च प्रतिक्रमणे ग्रहणे चाष्टोच्छामाः । आदितः कार्यं यान् एकस्वलितेऽष्टोच्छामोत्सर्गं कृत्वा ब्रजेद्, द्वितीये
पोडशोच्छामोत्सर्गः तृतीये स्वलिते स्वयं न यात्यन्यः प्रस्थाप्यतेऽवश्यकार्यं देवान् वन्दित्वा पुरतोऽन्यसाधुं कृत्वा तेन
सह गच्छेत् । तथा श्रुतस्कन्धगुणनं मङ्गलार्थं अष्टोच्छामं कृत्वा कार्यं ॥ १५२९ ॥ ' जुञ्ज '

जुज्जइ अकालपढियाइएसु, दुदुठु अ पडिच्छियाईसु । समणुन्नसमुद्देशे, काउस्सग्गस्स करणं तु ॥ १५३० ॥
अकालपठितादिषु, आदिशब्दान्ध्रुतहीलादिषु, दुण्डु च प्रतीच्छित्तैषु, ममुद्देशानुज्ञयोः कायोत्सर्गकरणं युज्यते

॥ १५३० ॥ ' जं पु '
अणइकंतावि कुणह उस्सगं । एस अकओवि दोसो, परिधिप्पइ किं मुहा भंते ! ? १५३१
जं पुण उद्दि समाणा, अणइकंतावि कुणह उस्सगं । एस अकओवि दोसो, परिधिप्पइ किं मुहा भंते ! ? १५३१

परशुनरुद्दिशन्तोऽनतिक्रान्ताः श्रुतातीचारीना अपि कायोत्सर्गं कुरुत । हे भदंत ! एषोऽकृतो दोषो युधा किं परिगृह्यते ?
॥ १५३१ ॥ गुरुः ' पाठु '

पाणुग्घाई कीरइ, उस्सगो मंगलंति उद्देशो । अणुवहियमंगलाणं, मा हुज्ज कहिंचि णे विग्घं ॥ १५३२ ॥
पाणुग्घाई कीरइ, उस्सगो मंगलंति उद्देशो । अणुवहियमंगलाणं, मा हुज्ज कहिंचि णे विग्घं ॥ १५३२ ॥ गंतं

पापोद्घाती पापहन्ता कायोत्सर्गो मङ्गलमिति उद्देशे क्रियतेऽनुपहितमङ्गलानां कथंचन विभं माऽस्तु ॥ १५३२ ॥ गंतं
स्यद्धारं ३ । रात्रौ स्वप्नद्वारमाह ' पाणु '
पाणवहमुस्तावाए, अदत्तमेहुणपरिगहे चैव । सयमेगं तु अणूणं, ऊसासाणं हविज्जाहि ॥ १५३३ ॥

स्वप्नं प्राणवधादिष्व्यासेषितेषु श्रुतमेकमन्यूनमुच्छ्वासानां भवेत् ॥ १५३३ ॥ तथा उक्तं च ' दिट्ठीविप्परियासे, सय
मेहुणंमि धीविप्परियासे । वयहारेणहुसयं, अणभिस्संगस्म साहुस्स ' ॥ १ ॥ स्वप्ने दृष्टिविपर्यासि सरागदृशि जातायां तथा
स्वयं मैपुणे कृते तथा स्त्रीविपर्यासं स्त्रीभोगे कृते व्यवहारेणाचरणेनानभिष्पद्गस्य माशान्मैषुनामेविनः साधोरष्टोचरं श्रुतं

उच्छ्रामाः स्युः । १ । गतं रात्रिस्वप्नद्वारं ४ । ' नावा नहसंतारणे ' इत्याह—' नावा ' नावा(ए) उत्तरिडं, वहमाई तह नईं च एमेव । संतारेण चलेण व, गंतुं पणवीस ऊसासा ॥१॥ (प्र०) नागा वहादीनुत्तीर्य तथा नदीं चैत्रमेव नावादिनोत्तीर्य तेन संतारेण पधया चलेन स्यन्दयता गन्तुं पञ्चविंशत्पुच्छासो-त्सर्गः कार्यः । चलयया पधया गच्छतां क्रमरेण्यदिपातेऽश्मादीनां जलस्पर्शेऽप्यायनिराधनात् ॥ १ ॥ अन्यकृतेयं । गतं नागा नदीतरणद्वारं ५ । अष्टोच्छ्रामासमानमाह—' पाय '

पायसमा ऊसासा, कालपमाणेण हुन्ति नायवा । एयं कालपमाणं, उस्सगेणं तु नायवं ॥ १५३४ ॥

कालप्रमाणेन पदसमा उच्छ्रामा ज्ञातव्याः, कोऽर्थः पदस्य पदस्यान्ते उच्छ्रामो ग्राह्यः । एवं उच्छ्रामसहययोत्सर्गे ज्ञातव्यं ॥ १५३४ ॥ गतं सप्रपञ्चं ' निकस्वेवेगद्विहाण ' इत्यादिमूलगाथासम्बन्धिभेदप्रमाणद्वारं, अथास्या एवाशठद्वारं । तत्र माधुना स्वहिताय शक्यापेक्षमुत्सर्गे स्थेयं, अन्यथाकरणे बहुदोषा यतो भाष्यं—' जो स्व '

जो खलु तीसइवरिसो, सत्तरिवरिसेण पारणाइसमो । विसमे व कूडवाही, निविद्वाने हु से जड्डे ॥२३८॥

यस्त्रिगुद्वर्षः मन्, खलुशद्राद्रलवानातङ्करहितः सप्तत्रिंशेणान्येन वृद्धेन साधुना सह कायोत्सर्गस्य पारणे समः स्यात्, प्रारम्भेण ममाह्या च तुल्यः । स निपमे टीवके कूटवाही चक्रवाही वृषभ इव न चटति, स निर्विज्ञान एव जडः स्वहितज्ञान-शून्यो ज्ञेयः, यतः सम्यक्कायोत्सर्गकृतिः स्वहितार्थैव स्वकर्मक्षयफलरूपात् । दृष्टान्तेभ्यः विवृणोति ॥ २३८ ॥ ' सम '

समभूमेवि अइभरो, उजाणे किमुअ कूडवाहिस्स ? । अइभारेणं भज्जइ, तुत्तयंघाएहि अ मरालो ॥ २३९ ॥

समभुव्यपि अविभरः सन् द्रष्टगौर्न याति, किमुत उद्याने ऊर्ध्वं याने टीचकादौ कूटवाहिनो गोः कथयते ? यतो चक्रवाही गौरनिभारेण मज्ज्यते तस्यैवाविभारो जायते । तोत्रकथातैः प्रतोदधातैश्चोद्यमानो मरालो गलिगौस्तुद्यति ॥ २३९ ॥
' एसे ' ' माया '

एमेव बलसमगो, न कुणइ मायाइ सम्मसुस्सगं । मायावडिअं कम्मं, पावइ उस्सग्गकेसं च ॥ १ ॥ प्र०
मायाए उस्सगं, सेसं च तवं अकुवओ सहुणो । को अन्नो अणुहोही सकम्मसेसं अणिज्जरियं ? ॥ १ ५३ ५ ॥

एवमेव बलमप्रो मायया, सम्यगुत्सर्गं, मायाप्रत्ययं कर्म स प्राप्नोति । कायोत्सर्गकेशं च निःफलं प्राप्नोति, सर्वमनुष्ठानं निर्मायस्यानपेक्षस्य शुक्त्या कुर्वतः फलतीत्यर्थः ॥ १ ॥ अन्यकृतेयं । मायादोषानाह-मायया कायोत्सर्गं शेषमुपवासादि च तपोऽकुर्वतः सहस्य समर्थस्य कोऽन्योऽनु भविष्यति स्वकर्मशेषं सम्यक्त्वामेरेनु शेषं उत्कृष्टं वर्तमानं अनिर्जरितं ? तत्र ॥ १५३५ ॥ ' निक्क '

निक्कडं सविसेसं, वयाणुरुवं बलाणुरुवं च । खाणुव उद्धदेहो, काउस्सगं तु ठाइजा ॥ १५३६ ॥
निःकूटं गविशेषं वयोऽनुरूपं वयोयोग्यं बलानुरूपं च कायोत्सर्गं स्थाणुवदूर्ध्वदेहः कुर्याः ॥ १५३६ ॥ अथ वयोबले आश्रित्य विधिः- ' तरु '

तरुणो बलवं तरुणो अ, दुब्वलो थेरओ बलसमिद्धो । थेरो अवलो चउसुवि, भंगेसु जहावलं ठाई ॥ १५३७ ॥

तरुणो बलवान् १, तरुणो दुर्बलः २, स्थविरो बलसमृद्धः ३, स्थविरोऽवलश्च ४ । चतुर्व्यपि भङ्गेषु यथावलं यथाशक्त्यो-
त्सर्गे तिष्ठति न तु गर्वात् । यतः शिशोरपि गर्वाद्दुद्धतुल्यं उत्सर्गं कुर्वतोऽवलतया ग्लानत्वं जायते ॥ १५३७ ॥ गतम-
शठद्वारं ७ । अथ शठः—'पय'

पयलायइ पडिपुच्छइ, कंटयवियारपासवणधम्ममे । नियडी गेलन्नं वा, करेइ कूडं हवइ एयं ॥ १५३८ ॥

कायोत्सर्गकाले मायया प्रचलायते निद्राति, प्रतिपृच्छति सूत्रमर्थं वा, कंटकमपनयेत्, तथा विचाराय पुरीपोत्सर्गाय
याति । प्रश्रवणं मूत्रं तनुते, धम्मं कथयति । निष्ठत्या मायया ग्लानत्वं स्वस्य करोति । एवं कूटं अनुष्ठानं भवति ॥ १५३८ ॥
गतं शठद्वारं । अथ विधिः—'पुबं'

पुबं ठंति य गुरुणो, गुरुणा उस्सारियंमि पारंति । ठायंति सविसेसं, तरुणा उ अनूणविरिया उ ॥ १५३९ ॥

गुरोः पूर्वं कायोत्सर्गं तिष्ठन्ति । गुरुणोत्सर्गे पारिते पारयन्ति । तरुणा अन्योन्यवीर्यान्मिथो बलविशेषाः सविशेषं
कायोत्सर्गं कुर्वन्ति ॥ १५३९ ॥ 'चउ'

चउरंगुल सुहपत्ती, उज्जूए डव्वहत्थ रयहरणं । वोसट्टुचत्तदेहो, काउस्सगं करिजाहि ॥ १५४० ॥

चतुरङ्गुलानि पदोन्तरं कायं । मुखपोतिः ऋजौ दक्षिणहस्ते, वामे हस्ते रजोहरणं । व्युत्सृष्टः परीपहसहृत्तया त्यक्तोऽ-

ममताया देहो येन ईदग् मन् कायोत्सर्गं कुर्यात् ॥ १५४० ॥ गतं विधिद्वारं ८ । अथ दोषाः—‘ घोड ’, ‘ सीसु ’
घोडग लयाइ खंभे, कुड्डे माले अ सबरि बहुनियले । लंबुत्तर थण उच्छी, संजय खलि[णे य]त्रायसकविट्टे ॥
सीसुकंपिय सूई, अंगुलिभमुहा य वारुणी पेहा । नाहीकरयलकुप्पर, उस्सारिय पारियंमि थुई ॥ १५४२ ॥

घोटकदोषः १, लतादोषः ३, सम्भक्तुड्यदोषः ३, एवं मालदोषः ४, शरी ५, वधू ६, निगड ७, लम्बोत्तर ८, स्तन
९, उद्वि १०, संयती ११, खलिन १२, वायस १३, कफित्थ १४, शीर्षकम्प १५, मूरु १६, अङ्गुलित्रू १७, वारुणी १८,
प्रेक्षा १९ दोषाः कायोत्सर्गं दोषाः । तामेरधथोलः कार्यः, करतले अधःकार्यं कुर्येण चोलो धार्यः । हस्तयोरुत्सारितयो-
रुर्ध्वीकृतयोर्नमस्कारेण पारिते उत्सर्गं स्तुतिर्जिमानां भण्यते ॥ १५४१-४२ ॥ दोषव्याख्यागाथा वृत्त्यव्याख्याताः—
‘ आसोव विममपाये, गायं ठानिसु ठाइ उत्सर्गं । कंषड काउस्सर्गो, लयव खरपणसंसेर्ण ’ ॥ १ ॥ अथ इव विपमं पादं
आकुञ्चय सङ्कोज्योत्सर्गं तिष्ठन्ति १ । कायोत्सर्गं खरपणनसङ्गेन लतेव कम्पते २ ॥ १ ॥ ‘ खंभे वा कुड्डे वा, अवठंभिय
ठाइ काउस्सर्गं तु ! माले य उत्तमं, अठंभिय ठाइ उत्सर्गं ’ ॥ २ ॥ स्तम्भे कुड्डे वाज्वट्ठभ्य कायोत्सर्गं तिष्ठति ३ ।
माले ऊर्ध्वं लगयित्त्वोत्तमाङ्गं शिर उत्सर्गं तिष्ठति ४ ॥ २ ॥ ‘ सबरी वसणविरहिया, करेहि मागारियं जह ठवेइ ।
ठइऊण गुज्जसंसे, करेहि तो कुणइ उत्सर्गं ’ ॥ ३ ॥ शबरी वस्ररहिता कराभ्यां मागारिकं गुहं स्थगयति इति गुह्यदेशे
करो स्यापयित्त्वोत्सर्गं करोति ५ ॥ ३ ॥ ‘ अण्णामिउत्तमं गो, काउस्सर्गं जहा कुलवहुव । नियलियओविव चलणे, विस्था-

रिप अहव मेलविडं' ॥ ४ ॥ यथा कुलधूरवनतोचमाङ्गा स्यात्तथा वधूवदवनामितोचमाङ्गः कायोत्सर्गे तिष्ठति ६ । निगडित
इय चरणौ विस्तार्याथवा मेलयित्वा वोत्सर्गं करोति ७ ॥ ४ ॥ 'काऊण चोलपट्टं, अविधीए नाभिमंडलस्सुवरि । हिडा य
जाणुमित्तं, चिट्टई लंघुतरुत्सर्गं' ॥ ५ ॥ चोलपट्टं अविधिना नाभिमण्डलस्योर्ध्वं कृत्वाऽधस्ताज्जानुमात्रं तिष्ठति । कायोत्सर्गे
एष लम्बोत्सर्गोपः ८ ॥ ५ ॥ 'अच्छाईऊण य थणे, चोलगपट्टेण ठाइ उत्सर्गं । दंसाइरखणट्टा, अहवा अन्नाणदोसेण'
॥ ६ ॥ स्तनौ चोलपट्टेनाच्छाद्योत्सर्गं तिष्ठति, कुतः ? दंशादिरक्षार्थं अज्ञानदोषेण ९ ॥ ६ ॥ 'मेलितु पण्हियाओ, चलणे
वित्थारिऊण वाहिरओ । ठाउत्सर्गं एसो, वाहिरउद्धी मुणेयवो' ॥ ७ ॥ पाष्णीं मेलयित्वा चरणौ अग्रं विस्तार्य उत्सर्गं
करोति । एष बाह्योद्धिदोषो ज्ञातव्यः ॥ ७ ॥ 'अंगुठे मेलविडं, वित्थारिय पण्हियाओ वाहि तु । ठाउत्सर्गं एसो, भणियो
अभिमतलुद्धि ॥ ८ ॥ अङ्गुष्ठौ मेलयित्वा पाष्णीं पश्चाद्विस्तार्योत्सर्गं तिष्ठत्येवोऽभ्यन्तरोद्धिदोषः १० ॥ ८ ॥ 'कल्पं वा
पट्टं वा, पाइण्डं संजइव उत्सर्गं । ठाइ य खल्लिणं व जहा रयहरणं अगओ काडं' ॥ ९ ॥ कल्पं चोलपट्टं वा प्रावृत्य
संयतीवोत्सर्गं तिष्ठति संयतीदोषः ११ । खल्लिनं कविकं यथाग्रतः क्रियते तथा रजोहरणं अग्रतः कृत्वोत्सर्गकृतौ खल्लिन-
दोषः १२ ॥ ९ ॥ 'मामेइ तहा दिड्ढिं, चलचित्तो वायसुव उत्सर्गे । छप्पइआण भएणं, कुणई अ पट्टं कविडं . च'
॥ १० ॥ यथा चायसो दृष्टिं भ्रामयति तथा वायस इव चलचित्तो दृष्टिं भ्रामयतीति वायसदोषः १३ । पट्टपदिकानां भयेन
चोलपट्टं कपित्थमिव करोति १४ ॥ १० ॥ सीसं पकंपमाणो, जक्खाइडुव कुणइ उत्सर्गं । मूयव हुअहुअंतो, तहव छिजं-
तमाईसु' ॥ ११ ॥ यथाविधो यक्षग्रस्त इव शीर्षं प्रकम्पमान उत्सर्गं करोति १५ । 'छिजंतमाईसु' छिन्दनादिकुर्वत्सु

जनेषु मूक इव शुब्दरहितं हुँडं कुर्वन् विद्यति १६ ॥ ११ ॥ ' अंगुलिभग्नाओवि य, चालंतो तह्य कुणइ उस्सग्गं । आला-
वगगणह्ठा, संठयणत्थं च जीगणं ॥ १२ ॥ अह्णली भुवौ च चालयन् स्यात्तथा वोत्सर्गं कुर्यात्, किमर्थं ? आलापक-
गणनाथं योगानां मनोवाक्कायानां संस्थापनार्थं वा १७ ॥ १२ ॥ ' काउस्सग्गंमि ठिओ, सुरा जहा बुडबुडेइ अब्बत्तं ।
अणुपेहंतो तह, वानरुव्व चालेइ ओट्टुण्डे ' ॥ १३ ॥ कायोत्सर्गे स्थितो बुडबुडायाते यथाऽऽम्ला सुराऽव्यक्तं बुडबुडायाते
१८ । यथा वानरोऽनुप्रेक्षमाणश्चितयन् ओष्ठपटौ चालयत्येवं वानरवदनुप्रेक्षमाण उद्योतकरं चिन्तयन्नोष्ठौ चालयेत्, एष
प्रेक्षादोषः १९ ॥ १३ ॥ एए काउस्सग्गं, कुणमाणेण विबुहेण विबुहेण दोसा उ । सम्मं परिहरियवा जिणपडिक्कुट्टित्तिकाऊणं
॥ १४ ॥ एते दोषा जिनैः प्रतिकुष्टा निषिद्धा इतिकृत्वा कायोत्सर्गं कुर्वणेन विबुधेन सम्यक् परिहार्याः ॥ १४ ॥ उक्तं

वासीचिंदणकप्पो, जो मरणे जीविए य समसण्णो । देहे य अपडिबद्धो, काउस्सग्गो हवइ तस्स ॥ १५४३ ॥
चासी काष्टघटनश्रं तेन तक्षणे तथा चन्दनेन विलेपनेऽपि कल्पः सम एव माध्यस्थेन, एवं परं प्रति समता । यो
मरणे जीवितेऽपि समसंज्ञः समबुद्धिः एवं स्वस्मिन् समता । देहे चाप्रतिबद्धशब्दादुपकरणदौ च । तस्य कायोत्सर्गो
यथोक्तफलः स्यात् ॥ १५४३ ॥ तथा ' तिवि '

तिविहाणुवसग्गणं, दिव्वाणं माणुसाण तिरियाणं । सम्ममहियासणाए, काउस्सग्गो हवइ सुद्धो ॥ १५४४ ॥
त्रिविधानां उपसर्गानां दिव्यानां व्यन्तरादिकृतानां मानुषाणां म्लेच्छानां तैश्चानां सिंहादिकृतानां । सम्यग् माध्य-

स्येनातिमहनायां कायोत्सर्गः शुद्धो भवति ॥ १५४४ ॥ गतं कस्यद्वारं १० । अथ फलद्वारं ११- 'इह'

इहलोगंमि सुभद्रा, राया उइओद सिद्धिभजा य । सोदासखगथंभण, सिद्धि सगो य परलोए ॥ १५४५ ॥

इहलोकं कायोत्सर्गफले दृष्टान्ताः-सुभद्रा १ राजा उदितोदितः २ श्रेष्ठिभार्या सुभद्रा (मित्रवती) च ३ सोदासः ४ खन्नस्तम्भनं ५ । तथा सिद्धिः स्वर्गशब्दाच्चक्रित्नादि च परलोकं फलं । तत्राद्यो दृष्टान्तः-वसन्तपुरे जितशत्रु राट्ट, जिनदत्तः श्रेष्ठी, सुभद्रा च सुताऽश्रेष्ठी असाधर्मिके सुतां न दत्तेऽन्यदा चम्पायातो शौद्धश्राद्धः सुभद्रारूपं दृष्ट्वा कपटश्रावको जालोऽर्होत्सर्वन् कालेन भावश्राद्धो भूत्वा गुरुनालोचयत् । तैरपि मार्गं शिक्षितः । जिनदत्तेन भात्रं ज्ञात्वा सुता दत्त्वा । विवाहादनु सुभद्रश्रम्यां गतस्तन्मात्रादिभिः सुभद्राहीलने भर्त्रा भिन्नगृहं कृतं । तत्रानेके साधुसाध्य आयान्ति, ततो मात्रादिभिः सुतायोक्तं-एपातीच साधुष्वनुस्का, पतिर्न मन्यते । सरूपे साधौ भिक्षायाते चातोऽधूते वृषेऽक्षिण पतिते सुभद्रया जिह्रयाऽऽच्छेते साधुमाले पुण्ड्रे संक्रान्ते साधुना व्याक्षिप्तचितेनाज्ञाते बहिर्निर्गते मात्रादिभिः सत्पत्युः पुण्ड्रोऽदृशि । तेनामम्भाव्यमिदं, परं विपया यलिनोऽनेकमवानुगा इति मन्दस्नेहता कृता । सुभद्रा कापि ज्ञात्वा ग्रासनोड्ढादस्फोटनाय ग्रामनसुरीमभिसंधार्य रात्रौ कायोत्सर्गे स्थिता । काऽप्यामन्नसुरी तच्छीलं ज्ञात्वाऽऽगतोचे ' किं ते कुर्वे ? ' तयोक्तं ' उद्गाहं रक्ष ' । सुर्योचे प्रातः पुरीद्वाराणि स्तम्भयामि, ततो जने व्याकुले नभस्था यक्ष्यामि, ययान्यो नरो मनसा नार्थितः सा चालिन्यामम्नु क्षिप्त्वा वास्त्रयं द्वाराणि आच्छेद्योद्घाटयतु । ततः सर्वस्त्रीभिरेवमभवति त्वयोद्घटिष्यन्तीत्युद्गाहो निवत्स्यते, त्वच्छीलं वर्णिष्यते । तथैव च सुर्या कृतमित्यादि यावद् द्वारात्रयमुद्घाटितमेकं पिहितं स्थापितं ।

अथ द्वितीयः—उदितोदितो राट् भार्या श्रीकान्ता । तयैकदा वादे परिव्राजिका जिता । तथा तस्याः पट्टे रूपं लिखित्वा
 चाणारसीराज्ञे दर्शितं, तेन धर्मरुचिनामराज्ञा दुतमुखेन सा मार्गिता । ततः तसैन्यः समेतः । उदितोदितेन जनक्षयो मा
 भूदिति कायोत्सर्गः कृतः । धनदेन ससैन्यो वाणास्यां मुक्तः । अथ तृतीयः—चम्पायां सुदर्शनः श्रेष्ठिसुतोऽष्टमीचतुर्दश्या-
 द्दिपु वत्सरे उपासकप्रतिमां प्रपद्यते । राज्ञपत्न्या प्रार्थ्यमानोऽप्यनिच्छन्नन्यदोत्सर्गस्थो देव इति कृत्वा वस्त्राच्छादितोऽन्तःपुरं
 नीतो राट्स्या निर्वन्धादभ्यर्थितेऽनिच्छन् राज्ञीकृतकलकले राज्ञा वध्यत्वे आज्ञसो नीयमानः प्रियया मित्रवत्या श्राद्धिकया
 श्रुत्वा सर्वानुभूतियक्षाराधनाय कायोत्सर्गस्थितया स्कन्धेऽसौ वाहितो सर्वानुभूतियक्षेण पुष्पदाम्नि कृतोऽर्चितो मित्रवत्या
 कायोत्सर्गोऽपारि ३ । मोदासो यथा नमस्कारे ४ । अथ पञ्चमो दृष्टान्तः—कोऽपि विराधितदीक्षः खड्गजीव उत्पन्नः, पथि
 जनान् हन्ति । माधून् गच्छतो दृष्ट्वा यातः, माधवः कायोत्सर्गोऽस्थुः । ततोऽशक्तः श्रान्तोऽभूत् ॥ १५४५ ॥ कायोत्सर्गे कथं
 कर्मधयः ? इत्यत्र माधवं 'जह'

जह करगओ, निकितइ, दारुइंतो पुणोवि वच्चंतो । इअ कंतंति सुविहिआ, काउस्सगणेण कम्माइं ॥ २४० ॥
 यथा करपत्रं यात् आयाद्वा पुनः काप्टानि निरुन्तति, एवं सुविहिताः साधवः कायोत्सर्गेण कर्माणि कृन्तन्ति ॥ २४० ॥ 'काउ'
 काउस्सगणे जह, सुट्टियस्स भज्जंति अंगमंगाइं । इय भिंदंति सुविहिया, अट्टविहं कम्मसंधायं ॥ १५४६ ॥

कायोत्सर्गे सुस्थितस्य यथाहोपाङ्गानि भज्यन्ते, एवं धुनिवराश्रितरोधादष्टविधं कर्मसंधातं भिदन्ति । ननु देह-
 क्लेशदः कायोत्सर्गः कथं क्रियते ? उच्यते ॥ १५४६ ॥ 'अने'

अन्नं इमं शरीरं, अन्नो जीवुत्ति एव कयबुद्धी । दुक्खपरिकिलेसकरं, छिंद ममत्तं सरीराओ ॥१५४७॥
 अन्यद्दिदं शरीरं अज्ञाश्वतं, अन्यो जीवः शाश्वतो कर्मभोक्ता य इदं त्यजति, इत्येवं कृतबुद्धिः सन् रे जीव ! दुःखं
 अमुखं परिक्लेश आयासस्तयोः करं शरीरान्ममत्वं छिन्धि तथा चैवं ध्यायेत् ॥ १५४७ ॥ ' जाव ,

जावइया किर दुक्खा, संसारे जे मया समणुभूया । इत्तो दुविसहतरा, नरएसु अणोवमा दुक्खा ॥१५४८॥
 यावन्ति दुःखानि किल मया संसारेऽशेषगतिरूपे समनुभूतानि, तवस्तेभ्योऽपि दुर्विपहराणि अमद्यानि नरकेण-
 नुपमानि उपमारहितानि दुःखानि सोढानि ॥ १५४८ ॥ ' तम्हा ,

तम्हा उ निम्मसेणं, सुणिणा उवलद्धसुत्तसारेणं । काउस्सगो उगो, कम्मन्खयट्ठाय कायवो ॥१५४९॥
 तस्मान्मुनिना उपलब्धमूत्रसारेण ज्ञातमूत्रार्थेन निर्ममेन उग्रः शुभाध्यवसाय कर्मक्षयाय न तु स्वर्गाद्यर्थं कायोत्सर्गः
 कार्यः । उक्तोऽनुगमो नयाः प्राग्वत् ॥ १५४९ ॥ इति कायोत्सर्गाध्ययनं ।

इति श्रीमन्माण्डूक्यशेखरसूरिविहितदीपिकायुतं श्रीआवश्यक-

सूत्रगतं पंचमं कायोत्सर्गाध्ययनं संपूर्णतामगमत्

द्वितीयो विभागः ।